

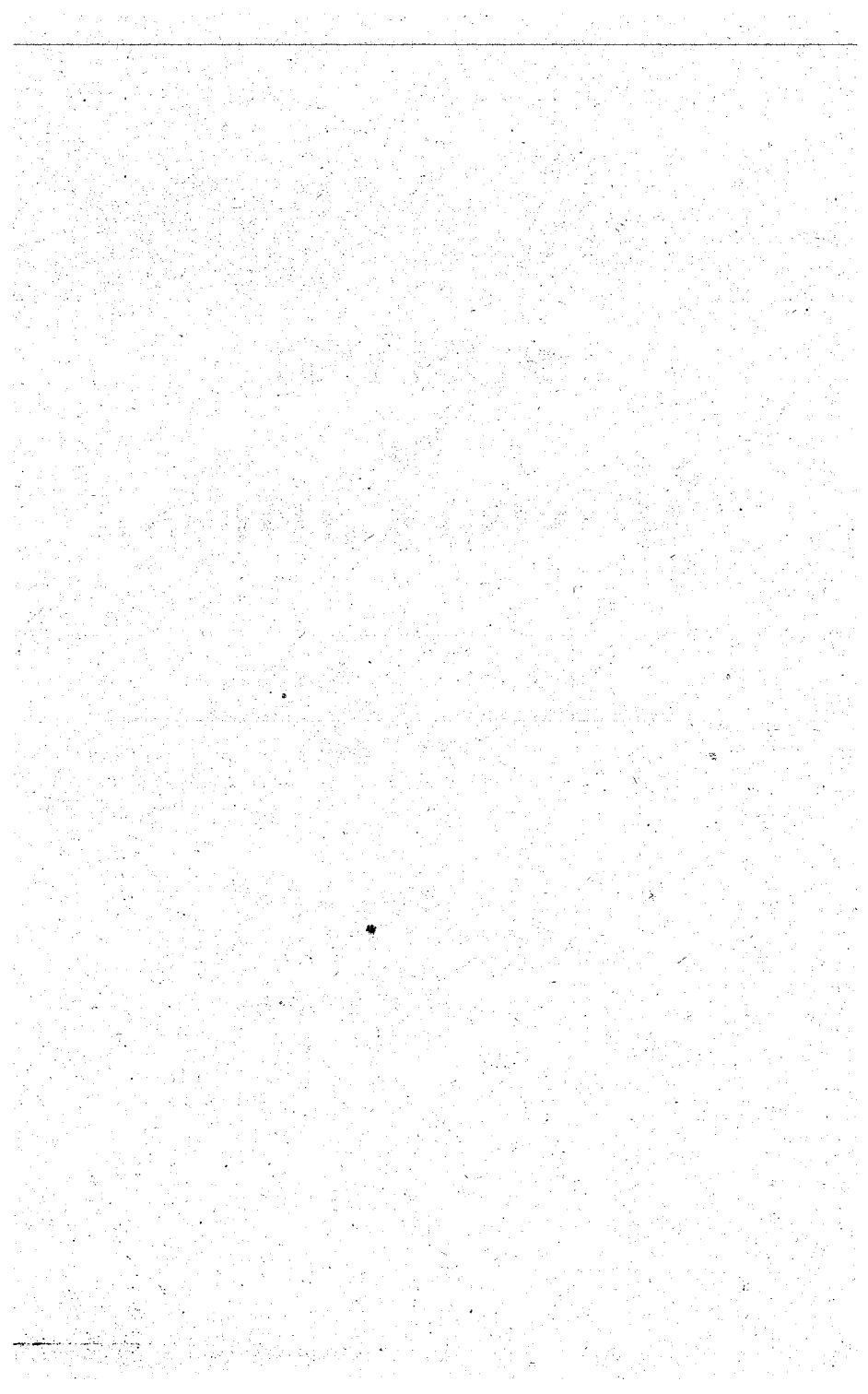
**ROMÂNII
ȘI
MUNTELE ATHOS**

vol. II

*Culegere de studii și articole,
alcătuită de Prof. Gheorghe Vasilescu
și Ignatie Monahul*

*Apare cu binecuvântarea
Prea Fericitului Părinte Patriarh
TEOCTIST
al Bisericii Ortodoxe Române*

LUCMAN

*Se închină
tuturor
dăruitorilor și binefăcătorilor
Muntelui Athos
ai neamului românesc
și tuturor
nevoitorilor
noștri aghioriți.*

Motto

Lumea asta întreagă, dacă se mai ține și nu cade sub blesteme e fiindcă se sprijină pe rugăciunile Muntelui Sfânt. Pe când lumea stă la adâncul nopții, culcată în moliciunea patului, în dulceața somnului și furii și răii și tâlharii blestemătesc, și desfrânații se îndulcesc stricat din poștele spurcate, Muntele stă treaz și se închină și bate mătăanii cu oftări.

Ieroschim. Daniil (Sandu) Tudor de la Rarău)

III. PELERINI ROMÂNI LA ATHOS

O CĂLĂTORIE LA MUNTELE ATHOS

Teodor Burada

În vara anului 1882 am întreprins o călătorie în Turcia, al cărei scop a fost mai cu seamă cercetarea locuitorilor români din Macedonia.

Odată întors în Salonic din acea călătorie, nu m-am putut opri de a mă abate și la Muntele Athos, pentru a vedea vestitele mănăstiri ce se află acolo, și care odinioară au stat într-o legătură strânsă cu istoria țării noastre.

Pentru a ajunge la Muntele Athos pornind din Salonic sunt două drumuri: pe apă sau pe uscat. Cel mai drept și mai lesnicios este cel pe apă, trecând cu vaporul golful Salonic până la locul numit Dafni, unde se află un han, aproape de mănăstirea rusească Sfântul Pantelimon.

Serviciul de transport pe apă se face numai de un singur vapor turcesc, vechi și hodorogit, pe care, când te sui, te cuprinde frica. Pe acest vapor, negăsind nimic de-ale mâncării, ești nevoit să te aprovizionezi.

El pleacă de două ori pe lună, abătându-se la Muntele Athos numai când se găsesc călători în număr îndestulător pentru a plăti împreună suma de 20-25 lire otomane. Se înțelege că și un singur călător poate să se folosească de acel vapor plătind acea sumă, și pentru că nu am găsit

tovarăși spre a reduce plata călătoriei la o sumă potrivită, am fost nevoit să apuc drumul pe uscat, și nu mi-a părut rău deloc fiindcă așa am putut cunoaște țara mai bine.

Înainte de a porni am căutat să-mi scot de la autoritățile turcești de la Salonic o teșcherea, care nu este alta decât o foaie de drum în care este trecut numele călătorului, semnalmentele și locul în care merge. Ea este neapărat trebuitoare pentru oricine călătorește, căci se cere în interiorul țării, fie pe drum, pe la diferite conacuri, fie în orașele de prin provincii și districte. Pașapoartele nu se cer decât când intri în capitală sau în alte porturi, și pe la frontieră.

După ce mi-am căpătat teșchereaua, am căutat să mă pregătesc de drum, luându-mi pe lângă cele strict necesare călătoriei și ceva mâncare, căci în hanurile turcești care se află pe la ciuflicuri, și care și acestea sunt la mare depărtare unele de altele, nu se găsește altă mâncare decât pedia (lipie), măsline, castraveți murați în oțet și nelipsita cafea.

Călătoria pe uscat se face mai cu seamă cu măgari sau catâri, și arare cu cai, care se închiriază anume de pe la chihai, fără multă greutate, mai ales când se dă bacșiș, lucru fără de care în țara turcească nu poți face un pas. Așa, în 25 august 1882, pe la șapte ore de dimineață, m-am pornit întovărașit de mai mulți cunoscuți, un chiragiu, un suvariu și un cavas, pe care consulul general al României din Salonic, G. Lenuş, mi l-a pus la dispoziție. Toți eram călări, afară de chiragiu, și formam o caravană îndestul de respectabilă prin numărul ei, pentru ca, la caz de nevoie, să ne putem opune tâlharilor, care fac drumurile din Turcia cu totul nesigure.

Cavasul era îmbrăcat cu fustane, cu tusluci, cu conătășiu, iar pe cap avea fes roșu, și era înarmat cu pistoale

și iatagan la brâu. Pe lângă acestea mai avea și o pușcă albaneză cu țeava lungă și cu cremene. Soldatul turc, pe lângă revolver avea și o carabină cu repetiție. Eu încă eram înarmat din cap până în picioare, căci căpătasem prin teșcherea dreptul de a purta arme, fiindcă nici un creștin n-are voie să fie înarmat fără o anume învoire.

Calabalâcul ce-l aveam era așezat pe un catâr anume. Catării sunt foarte tari. Pe aceste animale se pot pune poveri peste 1000 de ocale. Am văzut îngrămădiți pe un catâr o familie întregă, tată, mamă, și pe deasupra două boccele mari.

Îndeobște, catârul se închiriază cu samar, un fel de șa lungă, umplută cu paie, care cuprinde mai tot trupul animalului, având lături de lemn de-a lungul ei. La capătul dinainte se află o scândurică lată și lungă, ce stă drept spre gâtul catârului. Pe samar se așterne un chilim (cergă). Scările sunt făcute din frânghie.

Pentru a încăleca trebuie să fii ajutat de altcineva, care ține samarul din partea opusă celei pe unde încăleci, căci el, fiind legat numai cu o frânghie sub pânțele animalului, se pleacă în partea în care vrei să te urci, și dacă nu este ținut se întoarce într-o parte.

Călătoria cu catări sau măgari nu se face decât la pas. Din când în când, chiragiul strigă la ei "haide", pentru a-i îndemna să mai îndesească pasul, căci altfel adorm mergând. Ei nu au frâie, ci sunt legați numai cu o frânghie de gât, pe care uneori chiragiul o apucă spre a trage animalul după dânsul.

Cârmirea catârului în dreapta sau în stânga se face bătându-l cu o vârguță peste gât, în partea în care vrei să apuce, sau prin oarecare strigăte particulare ale chiragiului, pe care aceste inteligente animale le pricep.

E foarte greu de a călători pe samar, din cauză că, ne-fiind bine strâns, se cumpănește și în dreapta și în stânga, încât eram nevoit să-mi țin echilibrul pentru a nu cădea. Apoi, acestor animale le trec multe prin cap și au multe obiceiuri, pe care, necunoscându-le, nu le-am putut prevedea. Așa, bunăoară, catârului meu, după o călătorie de câteva ore, îi vine în cap să se tăvălească în colb, încât, dacă nu scoteam degrabă picioarele din scările de frânghie ale samarului, să sar jos, m-aș fi trântit la pământ cu samar cu tot, și cu catârul peste mine. După ce s-a tăvălit însă, catârul singur s-a ridicat, și a stat liniștit ca și cum m-ar fi poftit să încalec. Chiragiul se uita la mine și mi-a spus să nu-mi fie frică pentru că și-a făcut tabietul.

După o călătorie de 13 ore prin Calamaria și alte părți, mai mult în apropiere de malul mării și de muntele Olimp, pe o căldură de aproape 40 de grade, neîntâlnind decât câmpii întinse, fără arbori, am ajuns, în fine, sfârșit de oboseală la metocul rusesc, la părintele Modest, către care aveam o carte de recomandație de la metocul rusesc din Salonic. Acolo am fost cu toții foarte bine găzduiți și ospătați cu îmbelșugare. În acel metoc am găsit și un călugăr român din Basarabia, care locuia acolo de mai mult timp.

A doua zi de dimineață, am plecat mai departe, și după alte 8 ore de călătorie am ajuns la un sat grecesc numit Nichita, unde am poposit puțin, după care am întreprins trecerea prin muntele Sfântul Nicolae, foarte înalt și râpos, alcătuit din stânci de piatră și marmură, având ca loc de trecere numai niște cărări înguste și primejdioase.

De cealaltă parte a muntelui se află satul grecesc Sfântul Nicolae, unde ne-am oprit în gazdă la un bătrân numit Dimitrie, epitropul mănăstirii rusești Sfântul Pantelimon din Muntele Athos, către care aveam o scrisoare de la părintele Modest. Și aici am fost ospătați și găzduiți

foarte bine. Cea dintâi grijă a mea a fost să gădesc o barcă, cu care să pot trece golful, așa numit al Sfântului Munte.

După puțin timp am tocmit o barcă cu pânză, mânată de doi voinici barcagii, care a doua zi de dimineață trebuia să treacă de cealaltă parte, pe Muntele Athos.

Seara avui prilejul a observa unele obiceiuri destul de curioase ale grecilor din acea comună. Femeile îngrijesc de toate treburile gospodăriei: spală, fac bucate, mătură, poartă pe spatele lor, în niște saci legați de gât, pruncii lor cei mici, ceea ce produce o priveliște destul de pitorească. În loc de lumânări aprind niște fâșii anume din lemn de brad.

Sculându-mă a doua zi, după un somn din cele mai adânci, m-am suit cu tovarășii mei în barcă, cu gândul de a ajunge mai curând la locul dorit. După o călătorie de vreo cinci ore, începu a bate un vânt puternic, cu totul opus direcției ce ne trebuia, și astfel, în loc să ajungem unde voiam, am fost aruncați de valuri la arsanaua metocului Crumița. Acolo a trebuit să ne oprim vreo trei ore, până ce s-a schimbat direcția vântului, după care am pornit iarăși cu barca, și pe la 12 ore noaptea am ajuns la arsanaua metocului mânăstirii bulgărești Zografu, unde eram hotărâți să ne oprim.

Muntele Athos sau al. Athonului sau Sfetagora, Sfântul Munte după slavonește, cum îl numesc mulți scriitori români, se află în sudul Macedoniei. El înaintează în formă de peninsulă în Arhipelag, odinioară Marea Egee, și are o lungime de 60 de km și o lărgime, în unele locuri, de 8-12 km. Înălțimea lui cea mai mare este la sud, aproape de 2066 m deasupra nivelului mării.

Muntele are o porțiune pitorească, încântătoare, e acoperit de păduri răcoroase și grădini pline de flori și pomi roditori. Între arborii ce cresc acolo, însemnăm: cedri,

chiparoși, stejari, paltini, zazi sau pefci, plopi, tei, frasini, rihi, comori, jugastri, dafini, corcoduși, mersini, lemn de lavant etc. Dintre arborii fructiferi, aflăm castani, corni, aluni, măslini, smochini, rodii, caiși, migdali, piersici, pruni, lămâi, portocali și alții. Ca flori mirositoare de câmp, găsim floarea Maicii Domnului, alișfachie, rigan și altele.

Legumele cât și fructele ajung la o mărime de necrezut. Așa am văzut păstăi de fasole de o lungime de până la patru palme domnești, încât din două păstăi poți face o mâncare pentru mai mulți oameni. Cât despre bostănei (dovlecei), ajung la o lungime de până la un cot și jumătate. Poama (strugurele), care se cultivă în multe locuri, ajunge la o mărime a boabei aproape cât aceea a unei prune și este de o dulceață ca mierea. Piersicile ajung la mărimea unui măr domnesc. Și smochinele din acest munte sunt vestite prin mărimea și bunătatea gustului lor. În genere, această regiune este binecuvântată de natură și nu fără temei au ales-o călugării drept adăpost al vieții lor. Totul se întâlnește aici, frumusețea și liniștea naturii cu îmbelșugarea cea mai bogată, dulceața aerului, felurimea plantelor ce bucură vederea și îmbălsămează aerul, cântecul păsărilor, murmurul apelor, zborul albinelor, strălucirea luciului mării, liniștea văilor, tăcerea și singurătatea pădurilor, toate acestea fac o țesătură de voluptăți ce răpesc simțurile și înalță sufletul către Dumnezeu.

Marea care înconjoară muntele este și ea nu mai puțin darnică decât pământul, fiind plină de peștii cei mai gustoși: rofo, han, barbuni, lacherdă, scrumbii, sinagrida, fagria, hiad și alții, precum și de raci, stacoși foarte mari, încât te poți sătura dintr-un gât de-al lor, stridii, midii, caracatițe, cali-mari, feluri de scoici și altele.

Așa-zisa capitală a acestui munte este Careia sau Caries, o comună cu o poziție prea frumoasă. Locuitorii ei

sunt toți negustori, având magazii cu deosebite obiecte necesare pentru gospodărie și de-ale mâncării. Unii dintre ei mai având și mățanii, iconițe, cruciulițe de sidef, de os sau de lemn de chiparos, linguri de lemn de tisă și alte lucruri bisericesti, toate lucrate foarte frumos de sihaștri.

În interiorul muntelui, lângă călugării din mânăstiri și chilio, mai sunt și colibașii, care au numai o mică chilie, numită colibă. Ei sunt săraci cu desăvârșire, n-au decât traista ce o poartă în spate și metaniile călugărești de lână. Pentru a-și câștiga pâinea cea de toate zilele, unii din ei lucrează cruciulițe, iconițe de os, linguri de lemn, metanii din semințele unei plante ce se numește "lacrimile Maicii Domnului" și pe care apoi le vând în orașelul Careia. Unii dintre ei muncesc pe la călugării cei mai avuți. Cei mai bătrâni și slabi cer milostenie pe la mânăstiri, dându-li-se bani, pâine și untdelemn, mai cu seamă la mânăstirea rusească Sfântul Pantelimon, care astăzi e cea mai bogată din toate mânăstirile Sfântului Munte. Ea singură numără 900 de călugări și cheltuiește pe an pentru întreținerea lor și a mânăstirii peste 40.000 ocale de untdelemn, 60.000 de ocale pește și altele. Ea are o tipo-litografie, un atelier de fotografie, un vaporas pentru trebuința mânăstirii și alte multe lucruri, pe care alte mânăstiri nu le au.

Pe lângă colibași mai sunt și pustnicii, care trăiesc prin peșteri făcute în stânci și prin locurile cele mai sălbatic și primejdioase, încât numai uitându-te la ele te cuprinde groaza, cum e cu puțință ca să fie locuințe omenești. Pustnicii se feresc a se întâlni cu cineva, și dacă zăresc vreun om, de departe, în calea lor, schimbă drumul și-l ocolesc. Dacă se întâlnește totuși cu cineva, atunci el pleacă capul în jos, se uită în pământ, nu răspunde la nici o întrebare și fuge ca un sălbatic. Ei umblă cu picioarele goale și sunt îmbrăcați prost de tot, curg zdrențele de pe

hainele lor, și nu le schimbă cu anii, decât atunci când s-au rupt de istov. Ei nu mănâncă decât buruieni și rădăcini, și de două ori pe săptămână, dacă au, pâine uscată muiată în apă. Acea pâine li se aduce ca pomană de către alți călugări, în zile anume, pe când pustnicii nu sunt în peșteri.

Pentru a se scobori din peșteri, pustnicii au cu ei frânghie și o scară, pe care o pun de pe o stâncă pe alta, și agățându-se de frânghie, se dau jos încet, din înălțimile stâncilor în care se află. Este o adevărată gimnastică primejdioasă, căci cea mai mică nebăgare de seamă poate să-i arunce într-o prăpastie.

În călătoria pe care am făcut-o cu barca în jurul Sfântului Munte, pentru a mă duce pe la mănăstirile care sunt așezate lângă mare, am văzut la peșterile ce se află pe malul mării, niște sârme ca cele de la telegraf, lăsate până aproape de apă, în capătul cărora erau aninate niște coșnițe, pentru ca călătorii cu barca să se oprească și să pună ceva de mâncare în ele. Aceasta este cea mai mare pomană ce poate face un închinător. Din când în când, pustnicii trag coșnițele să vază dacă și-a făcut cineva pomană cu ei, punându-le ceva de mâncare.

Numărul total al călugărilor în timpurile vechi, ne spun bătrânii, urcă până la 20.000; astăzi însă, nu sunt mai mulți de 6000-7000.

Să vin acum la partea cea mai interesantă a călătoriei mele în Muntele Athos, anume la vechile rămășițe istorice lăsate de domnii români în această peninsulă.

Chiar la locul unde m-am oprit cu barca, arsanaua metocului mănăstirii bulgărești Zografu, se află un turn înalt de piatră cioplită, în care sunt mai multe odăi pentru găzduirea călătorilor închinători.

Într-una din acele odăi am fost găzduit și eu, neștiind că acel turn e zidit de Ștefan cel Mare al Moldovei.

Seulându-mă dimineța, pentru a mă pregăti de drum spre mănăstirea Zografu, se apropie de mine un călugăr și-mi spune în românește: știi, închinătorule, că astă-noapte ai mas în turnul lui Ștefan Vodă, domnul Moldovei?

În biserica mănăstirii Zografu se păstrează și un steag al lui Ștefan cel Mare, care e ca un prapur de biserică. Pe de o parte, se vede cusut, cu fir și cu mătase, Sfântul Gheorghe călare, și împrejurul steagului, troparul sfântului, în litere cusute cu fir; de cealaltă parte se vede Botezul Domnului, cusut tot cu fir, și împrejur troparul: "Botezându-te Tu, Doamne", asemenea cusut cu fir. Aceste rugăciuni sunt scrise în limba slavonă.

Afară de acest steag se mai află încă unul, tot al lui Ștefan cel Mare, care se păstrează în bibliotecă. Pe el se vede, cusut cu fir de argint, Sfântul Gheorghe, care șade pe scaun și sub picioarele lui zdrobește un balaur, iar doi îngeri îi pun coroană pe cap. În jurul steagului se văd în limba slavonă, scrise în litere cusute cu fir, următoarele:

"Îndelung răbdătorule și purtătorule de biruinți, mare Gheorghe, cela ce în nenorociri și în năpaste grabnic vii în ajutor și fierbinte ajutător, și celor scârbiți bucurie nespūsă, primește de la noi această rugăciune, de la smeritul robul lui Dumnezeu Ștefan Voievod, cu mila lui Dumnezeu domn Țării Moldovei; și-l păzește neatins în acest veac și în cel viitor, cu rugăciunile celor ce te cinstesc, ca să te proslăvim în veci, amin; și s-a făcut în anul 7000 și al domniei lui, anul 37".

Câmpul acestui steag pe care e cusut sfântul e de atlas roșu, vechi și rupt de tot. Mai mulți călugări erau de părere să repara acel steag, luându-i cusăturile și punându-le pe un atlas nou. Eu însă i-am rugat să nu facă aceasta, ci să-l lase așa vechi și rupt cum se găsește, spre a nu schimba această prețioasă rămășiță a unor timpuri de mult trecute.

Această rugămintă am făcut-o mai ales părintelui arhimandrit Clement, starețul mănăstirii și părintelui Neofit, călugăr român de la Chișinău, din Basarabia, cărora nu am cuvinte a le mulțumi pentru buna primire ce mi s-a făcut.

În biserică se mai află o icoană de la Ștefan Vodă pe care e zugrăvit Sfântul Gheorghe și e străbătută de gloanțe. Despre această icoană, călugării spun următoarele: pe când Ștefan Vodă era la Bender, în Basarabia, a început un război cu tătarii, în care domnul Moldovei a fost învins. Trecând apoi Prutul și intrând în Moldova, a mers printr-o pădure și văzând de departe o zare de lumină la o casă, Ștefan Vodă s-a dus acolo. Înăuntru erau călugări. Deschizându-i ușa, Ștefan Vodă a intrat și le-a zis în slavonește "Dobrovecer" ("Bună seara"). Călugării i-au răspuns "Dobrovăț", de unde a rămas și numele locului până astăzi. Și întrebând Ștefan dacă se află biserică în acel loc, călugării i-au răspuns că da, și ducându-se să se închine, a adormit în biserică. În somn i s-a arătat Sfântul Gheorghe, care a întrebat: "de ce ești așa de înspăimântat, Ștefane? Ia icoana mea și te pornește spre Bahlui, că am să-ți ajut să biruiesti pe tătari". Ștefan s-a seulat, și a doua zi, strângând oastea, a luat icoana sfântului și a mers în Frumoasa, unde, întâlnind pe tătari, care veneau spre Iași, a început lupta. Ștefan, punând icoana sfântului înaintea vrăjmașului, i-a biruit pe tătari și i-a alungat până dincolo de Nistru. După bătălie, tătarii au trimis soli la Ștefan, să-i spună că nu i-a biruit el, ci un tânăr care este vrednic împărat și asupra noastră și asupra voastră. Atunci, Ștefan a poruncit să iasă toată oastea din tabără, să vadă care a fost acel ostaș care i-a biruit pe tătari, dar solia n-a recunoscut pe nimeni. Ștefan a cerut apoi să se deschidă biserica, să intre solii în ea, și cum au intrat au început a striga: acesta ne-a biruit pe noi, arătând icoana Sfântului Gheorghe. După aceea, Ștefan a trimis icoana la

Sfântul Munte, la mănăstirea bulgărească Zografu, închinându-i ei veniturile Dobrovățului și Lipovățului din Moldova, precum și Chipriana din Basarabia.

În dreptul bisericii, la vreo câțiva pași de ea, se află o trapeză de piatră foarte frumoasă, zugrăvită pe dinăuntru, zidită tot de Ștefan cel Mare, după cum dovedește inscripția slavonă, alături de care se vede stema Moldovei cu capul de bour, soarele și semiluna.

Această trapeză astăzi se dărâmă de către călugării mănăstirii, pentru a zidi alte încăperi, cu fațada mai frumoasă. La fiecare lovitură de ciocan simțeam în inima mea un răsunet dureros, văzând cum se nimicește acest monument care este o rămășiță scumpă a poporului nostru. Am rugat pe arhimandritul Clement, starețul mănăstirii, și pe alți cinstiți părinți, ca să păstreze măcar piatra ce poartă inscripția, așezând-o pe zidul noii clădiri, spre a rămâne dovadă că acel loc a fost cândva trapeza lui Ștefan cel Mare, domnul Moldovei.

Înainte de a pleca, am iscălit după obicei într-o condică ce se păstrează la mănăstiri, numele meu și data venirii, dându-mi-se spre amintire iconițe, metanii și icoana Sfântului Gheorghe, în josul căreia se află imaginea mănăstirii.

De acolo am mers la mănăstirea Vatoped, cu hramul Buna Vestire, una din cele mai bogate din tot Muntele Athos. Se zice că a fost zidită de Constantin cel Mare, apoi împăratul Teodosie a reînnoit-o în amintirea unei minuni ce s-a întâmplat cu fiul său Arcadie.

Înlăuntrul bisericii am văzut pereți și icoane lucrate în mozaic, iar între alte antichități de-ale bisericii, de mult preț, mi s-a arătat de călugări sfânta cruce, pe care spun ei că împăratul Constantin o purta în războaie, de asemenea și brâul Maicii Domnului, precum și o parte din trestia și buretele care a adăpat în timpul răstignirii pe Iisus Hristos.

Am vizitat și bogata bibliotecă, care posedă până la patru mii de manuscrise. Între altele, am văzut geografia lui Strabon și a lui Ptolemeu, precum și o biblie grecească din secolul al XII, împodobită cu o mulțime de miniaturi, și mai multe liturghii și molitve pe pergament, aproape de cinci coți lungime și mai bine de jumătate de cot în lățime. Aceste fâșii de pergament se află pe niște suluri lipite de capetele lor, și cel ce le citește, le desfășoară treptat, învârtindu-le invers, încât, când a sfârșit de citit liturghia sau molitva, se găsește cu sulul strâns pe partea cealaltă.

Călătorind mai departe, am ajuns la mănăstirea Dochiaru, cu hramul Sfinților Voievozi, unde am văzut zugrăvit pe pereții bisericii pe Alexandru Lăpușneanu cu inscripția în limba greacă:

“În Hristos Dumnezeu cucernicie și credință, domnitor al întregii Moldovlachii, Ioan Alexandru Voievod și ctitor al acestei mănăstiri”. Apoi, de o parte: “Ioan Bogdan ctitor”, iar de altă parte: “Prea evlavioasa Doamna Ruxandra”.

Aceștia trei au trimis pe mitropolitul Teofan de a zidit biserica, și murind dânsul, s-a și îngropat acolo, unde i-am văzut mormântul.

Despre zidirea acestei biserici din temelie de către Alexandru Lăpușneanu Voievod mărturisește inscripția următoare, care se află pe piatră, deasupra ușii:

“Acest sfânt și faimos locaș al dumnezeieștii și sacrei mănăstiri a prea măriților taesiarhi Mihail și Gavril, pronumit Dohiariu, s-a ridicat din temelie și s-a împodobit prin contribuția și cheltuielile prea slăvitului domn Ioan Alexandru Voievod a toată Moldovlachia, care a domnit pe timpul lui Teofil, an 7076 (1567), luna decembrie 8”.

De acolo am trecut la mănăstirea rusească cu hramul Sfântul Pantelimon, numită și Rusicon, care se zice că a fost zidită mai întâi de niște călugări veniți din Rusia în

Macedonia, în secolul al XI-lea, sub împărăția lui Alexie I Comnen. Această biserică s-a dărâmat cu totul și s-a zidit din temelie de către domnul Scarlat Calimach, la anul 1812.

La această mănăstire mi s-a făcut aceeași primire frumoasă ca și la mănăstirea Zografu. Pe ușile cele mari de lemn ale bisericii se vede capul de bour al Moldovei și vulturul Țării Românești, sculptate cu măiestrie și foarte frumos. Deasupra ușii bisericii am citit în grecește următoarea inscripție:

“Această dumnezeiască și prea frumoasă biserică a sfântului mare mucenic și tămăduitor Pantelimon s-a ridicat din temelie, precum și toată sfânta și cinstita această mănăstire, pronumită Rusico, de prea evlaviosul domn a toată Moldovlachia Scarlat Calimach, după îndemnul de-a pururea pomenitului egumen, ctitor și el al aceleiași mănăstiri, Sava, ieromonah Peloponesianul, la anul 1812 până la anul 1821, iar de atunci s-a împodobit și se împodobește încă din ce în ce mai mult, spre mai bine, de către actualul cu bun renume egumen și ieromonah Gherasim din Drama, la anul 1855”.

Pe un turn înalt, care se ridică lângă trapeză, se află sculptat în piatră, în partea superioară, capul de bour, cu data 1819.

În ziua de Sfântul Alexandru, am asistat la Sfânta Liturghie, unde era sobor, fiind ziua împăratului rusesc, și unde a slujit mitropolitul Nil Pentapoleos. Acest venerabil ierarh, cunoscut și în România, este foarte iubit în Sfântul Munte de toți călugării mănăstirilor, mai ales de călugării schitului român Prodrom, căci în toate afacerile și luptele ce le au călugării români cu cei greci din mănăstirea Lavra totdeauna a căutat a-i sprijini și a-i ocroti cu influența de care dispune.

Mitropolitul a rostit în limba română mai multe rugăciuni, ceea ce ne-a măgulit foarte mult.

În timpul Liturghiei am auzit corul cântând cele mai frumoase melodii religioase rusești, cu cea mai mare acuratețe și precizie. Acest cor este singurul din Sfântul Munte. Aici, ca și la celelalte mănăstiri, am iscălit după obicei în condica închinătorilor, dându-mi spre amintire iconițe, mătăni și fotografia mănăstirii, și o carte rusească, în slavă și în greacă, unde se află mai multe hrisoave în limba română de ale domnilor noștri.

Înainte de a porni de la această mănăstire am fost și la chilia părintelui Luchian, care se află în apropiere. Ea are o poziție încântătoare, fiind înconjurată de vii, de pomi și de florile cele mai frumoase. Părintele Luchian este cunoscut în tot Sfântul Munte. Este un pictor talentat. Multe din icoanele mănăstirii Sfântul Pantelimon sunt lucrate de el cu deosebită artă.

În apropiere de această mănăstire se află mănăstirea Xenofon, care a fost meremetisită de frații Duca Vornicul și Radu, boieri din Țara Românească, care au zugrăvit și biserica. Ei sunt pomeniți la Sfântul Jertfelnic neîncetat. Catapetasma acestei biserici este unică în felul ei în tot Sfântul Munte, fiind toată de marmură, de o frumusețe nespusă.

De acolo, am pornit călări pe catări, împreună și cu părintele mitropolit Nil, la locuința sa în Careia, unde am fost găzduit timp de mai multe zile, bucurându-mă de cea mai darnică ospitalitate. Locuința părintelui, putem zice, că e cea mai frumoasă și mai pitorească din întregul orașel. Este înconjurată de o grădină plină cu cele mai frumoase flori, vie și pomi roditori. În ea se află și o capelă de toată frumusețea, unde se slujește Sfânta Liturghie de obște.

Apoi, de obicei, am făcut o vizită la comunitate și la caimacam, pe care-l anunțasem mai dinainte. El mi-a oferit ciubuc și cafea. A doua zi caimacamul mi-a întors vizita.

Aici am văzut, după spusa călugărilor, biserica cea mai veche din Muntele Athos, numită Protaton, cu hramul Adormirea Maicii Domnului. Ea este zidită de marele Constantin, la anul 337, și se zice că a fost odinioară capişte de idoli, iar în timpul patriarhului Eudoxie Arianul, a fost arsă de către neîndumnezeitul Iulian Paravatul. Zidurile ei dinăuntru și astăzi sunt înnegrite de fumul flăcărilor. Arhitectura ei este foarte simplă, nu seamănă a biserică. N-are turnuri, pare mai mult o casă. Călugării și slujitorii acestei biserici se întrețineau cu banii care se trimeteau din veniturile bisericii Trei Ierarhi din Iași și ale mănăstirii Cotroceni din București.

Din Careia se vede mănăstirea Cutlumuș, care se află la un sfert de oră depărtare. Radu vodă cel Mare a început să o zidească din temelie, iar Neagoe Vodă a săvârșit-o.

De aici, m-am dus la schitul rusesc Sfântul Andrei, numit și Sarai, care se află pe teritoriul mănăstirii Vatoped. Are o poziție frumoasă. Acolo am fost primit cu multă dragoste. Pofțit în arhondaric, mi s-a făcut ceremonia obișnuită a dulceței și a cafelei.

După vreo câteva ore, am pornit mai departe și am ajuns la mănăstirea Ivir, cu hramul Adormirea Maicii Domnului. Ea e zugrăvită de Șerban Cantacuzino, domnul Țării Românești. Aici se află portretul lui Radu Vodă.

De acolo, am pornit spre mănăstirea Lavra, pe o căldură tropicală și prin locuri primejdioase, de mă miram cum putea catârul meu să urce. La jumătate de cale, am poposit la părintele Sava, român, care are o chilie cu o poziție din cele mai încântătoare. Ea se află pe malul mării, e înconjurată de smochini, măslini, rodii și de alți pomi roditori,

precum și de o grădină cu flori, prea frumoasă. Acolo am fost găzduit și ospătat cum nu se poate mai bine. Pe fața părintelui Sava se vedea scrisă bucuria ce o avea de a ne putea servi și îndatora. Obosit de drum, m-am odihnit puțin sub un smochin, și apoi, sculându-mă, am pornit înainte, și după câțva timp am ajuns la mănăstirea Lavra.

Această mănăstire, cu hramul Sfântului Atanasie, este una dintre cele mai frumoase și mai bogate din Sfântul Munte. Intrând în ograda mănăstirii, am văzut înaintea bisericii doi chiparoși de o grosime și o mărime uriașă și de o nespusă frumusețe. Se zice că ei au fost sădiți de Sfântul Atanasie, pe la anul 936, care a zidit și biserica. Mănăstirea a fost restaurată de domnul Țării Românești, Neagoe Basarab. În timpurile vechi, această mănăstire a avut o tipografie.

Vorbindu-mi călugării despre frumusețile și avuțiile Sfântului Munte și întrebându-mă ei, la rândul lor, despre țara mea și mănăstirile noastre, arhimandritul Veniamin și călugărul Neofit, plini de bucurie că m-au văzut, mi-au spus că au cunoscut foarte bine pe părintele meu, Vornicul Teodor Burada, care a fost avocatul mănăstirilor grecești timp de mai mulți ani. Aceste cuvinte mi-au făcut cea mai mare mulțumire, și luându-mi rămas bun de la acești vechi cunoscuți ai tatălui meu, m-am pornit prin acest rai pământesc la schitul grecesc Sfânta Ana, unde am poposit o noapte la un călugăr grec, numit Ignatie, odihnindu-mă sub portocali și lămâi. Acest schit se află în păduri de măslini, smochini și castani. În acele părți, locul este atât de râpos și primejdios, încât nici catării nu pot răzbate. Călugării cară cu spatele, cu nespusă greutate, de la malul mării, cele trebuincioase pentru hrana lor.

Pe urmă m-am pornit cu barca, tot pe lângă malul mării, la mănăstirea Dionisiu, cu hramul Sfântului Ioan

Botezătorul, care, pe cât se știe, e zidită de Alexie Comnen, împăratul Trapezundeii, pe la anul 1385. În biserică este chipul lui Petru Voievod, cu doi fii ai săi. Tot acolo am văzut și un sicriu întreg de argint suflat cu aur, lucrat cu mare artă și de o nespusă frumusețe. În el se păstrează parte din moaștele Sfântului Nifon Patriarhul, care a fost mitropolit în Țara Românească, la Târgoviște. Înăuntru, pe capac, se vede zugrăvit Neagoe Vodă, care a dăruit mănăstirii acel sicriu. Acolo, ca și în celelalte mănăstiri, după ce am vizitat biserica, am fost poftit în arhondaric, unde am văzut agățate pe pereți mai multe icoane vechi și portrete. Unul dintre acele portrete mi-a atras atenția mai mult, căci părea mai vechi decât toate, și nu am fost înșelat, căci era tocmai din timpul lui Neagoe Vodă, după cum m-au încredințat mai mulți călugări bătrâni din mănăstire, spunând că așa au apucat povestindu-se din vechime. Pe acel portret se află zugrăvit chipul lui Neagoe Vodă și al fiului său, îmbrăcați militărește în haine ungurești.

Nu departe de aici este mănăstirea Simonpetra, în care se află chipul lui Mihai Bravu și o frumoasă Evanghelie, dăruită de acest domn mănăstirii.

De acolo, tot pe mare, cu barca, m-am dus la mănăstirea Xiropotam, numită astfel de la un pârâu care e mai totdeauna sec. Ea are hramul Sfinților Patruzeci de Mucenici și se zice că a fost zidită de împărăteasca Pulcheria, sora împăratului Arcadie.

A fost reînnoită de domnul Țării Românești Alexandru, care a zugrăvit-o și a înfrumusețat-o. Pe zidurile mănăstirii se văd capul de bour al Molovei și vulturul Țării Românești. Călugarii mi-au arătat în biserică, într-un toc de argint, împodobit cu pietre scumpe, de o nespusă frumusețe, o bucată din Sfântul Lemn, ca de 33 centimetri lungime, în care se află și semnul pironului care a ținut palma Mântuitorului.

Ei spun că altă bucată mai mare din Sfânta Cruce nu se află în nici o parte a lumii.

Muntele Athos fiind locul de adăpostire al tuturor călugărilor ortodocși, românii au și ei biserica lor în acel munte, la schiturile Lacu și Prodromul.

Schitul Lacu, cu hramul Sfântului Dimitrie, se află pe teritoriul mănăstirii Sfântul Pavel, căreia îi plătește 12 lire otomane embatic. Chilile și colibecele sunt răspândite prin munți și prăpastii, unde soarele nu bate deloc. În zi de vară se arată pe la unele chilii doar trei ore pe zi. Călugării stau îngropați în locuințele lor ca în temniță. Numărul lor urcă până la 90. Ei sunt foarte primitivi și au o nespasă bucurie când vine cineva să-i cerceteze în prăpăstiile și sălbăticiunile în care trăiesc.

Schitul cel mare, Prodromul, cu hramul Sfântului Ioan Botezătorul, Înaintemergătorul, cu o arhitectură din cele mai frumoase, se află pe teritoriul mănăstirii Lavra, căreia îi plătește 50 de lire otomane embatic. Când am ajuns în preajma schitului, serdarul și cavasul ce-i aveam cu mine au slobozit puștile și pistoalele, pentru a da de știre că am sosit, apoi, în sunetul clopotelor am fost întâmpinat de părintele Damian, starețul schitului, și de către alți părinți îmbrăcați în odăjdiile cele mai frumoase, cu icoane și cu crucea în mână, printr-o alee de dafini, făcută pentru primire. Călcând pe verdeța înadins așternută, am intrat în biserică, unde după o mică slujbă am fost condus în arhondaric și felicitat de bună venire.

Atât biserica, cât și chiliile schitului sunt așezate pe stânci. În josul lor, ca la o jumătate de oră, la malul mării, se află schela schitului. Numărul călugărilor la aceste două schituri urcă la 200. Poziția schitului e din cele mai frumoase, ea se află în capătul muntelui. Pe de o parte, se vede marea, iar pe de alta partea cea mai înaltă a Athonului, în

vârful caruia se află o bisericuță ca de trei stânjani de lungă, cu hramul Adormirea Maicii Domnului. În ziua hramului se face slujba de către preoții mănăstirii Lavra. Această bisericuță nu are decât vreo trei icoane, care nu sunt de lemn, ci de alamă, pentru a le feri de trăsnete, care sunt foarte dese, începând din toamnă mai ales. Metalul însă, atrăgând fulgerele, a făcut ca și acestea să fie lovite în diferite locuri. Într-un paraclis al Prodromului se află vreo două din acele icoane aduse din bisericuța din vârful Athonului.

Muntele este gol în partea lui cea mai înaltă, fiind lipsit de verdeață și arbori. În multe locuri, din crăpături, omătul nu se topește niciodată. În creierii aceluși munte, prin stânci, crește numai o plantă mică ce face floricele albe și roșii, miroase frumos și nu se veștejește, ea se numește "floarea Maicii Domnului".

Schitul Prodromul are un metoc în insula Tasos, întemeiat pe la 1864. Atât chiliile, cât și bisericuța lui, sunt înconjurată cu un zid. În el se află 4 călugări și un iconom, pe care schitul îl schimbă la fiecare trei ani. Acest metoc are 800 copaci de măslini, care dau pe fiecare an aproape 5000 ocale untdelemn pentru trebuințele schitului.

La schitul nostru, ca și la celelalte mănăstiri din Sfântul Munte, după obicei, am iscălit în condica închinătorilor. Dându-mi-se spre amintire cruciulițe, metanii, iconițe și fotografia schitului și încântat de buna primire și de dragostea ce mi-au arătat acei cinstiți părinți, ducând cu mine cea mai plăcută amintire, am plecat.

*("Revista pentru istorie, arheologie și filologie",
Anul I, vol. I, fasc. II, București, 1883)*

PE LA MÂNĂSTIRILE ATHOSULUI

Dimitrie Bolintineanu

Calea cea mai dreaptă de la Salonic la Muntele Athos este prin Vasilica, Galaț, Pirgardinia. De aici, urmezi calea pe uscat, sau treci golful cu un caic la Xeropotam ori la mănăstirea rusă, apoi la Caries. Înainte, locuitorii acestui munte se chemau macrovi, cu viață lungă. Acolo, după zisele călugărilor, ar fi trăind peste trei mii de călugări, din șase mii, ce erau în alte dăți. Orice călător trebuie să meargă mai întâi pe la Caries, să vadă pe epistați, și să ia de la dâșii carte de recomandare. Femeile, ca și la Sfântul Sava din Palestina, nu sunt primite la mănăstiri. Nici o ființă de parte femeiască nu se primește, nici mâțe, nici cățele, nici măgărițe.

Biserica rusă este pe o înălțime: o grămadă de piatră și de lemne vechi. Te urci pe o potecă repede. O poartă veche, deasupra căreia este icoana Maicii Domnului, se deschide spre curtea cea mare. În această curte este biserica cu cinci turnuri, de jur împrejur sunt chiliile, pe un îndoit rând de arcade.

Călugării sunt greci, români, bulgari și ruși. Mai în toate aceste mănăstiri se află oameni din aceste patru neamuri, dar pretutindeni grecii au supremația. Pe români și bulgari mai ales îi prigonesc. Din aceștia nu se înalță nicio dată în rang. Românilor li se fac tot felul de nemulțumiri, ca să-i gonească.

De la această mănăstire la Caries sunt patru ore. Calea este prin grădini cultivate de călugări. Vegetația e bogată.

Mai este o legendă că această mănăstire ar fi clădită de un domn al vlahilor. Într-un colț de mur vechi este îngrădit un basorelief înfățișând această închinare a aceluiași domn către Preacurata Fecioară. La dreapta se vede Fecioara cu Iisus, copil, în brațe. La stânga, domnul închinător, ținând în mâna dreaptă biserica. Între dânșii se vede un cap de taur ce seamănă cu un cap de berbec. Acel domn se crede că ar fi fost catolic. Noi credem că a fost vreun domn al românilor Marii Valahii din Aspropotamos.

Aici se fondă în secolul trecut o școală de teologie de către Evgheniu Bulgaris și Nicefor Teodosis. Biserici sunt mai multe în această mănăstire. Biserica cea mare este zugrăvită de Panselinos. Sunt câteva mozaicuri frumoase. Un tetramorf mai ales s-a păstrat foarte bine. Tetramorful este cuprinderea într-un singur trup a patru atribute ale evangheliștilor: îngerul Sfântului Matei, acvila Sfântului Ioan, cartea Sfântului Marcu și boul Sfântului Luca, grămădiți pe un corp omenesc cu aripi.

La această mănăstire debarcă toți închinătorii ce vin de la Muntele Athos.

Mănăstirea Esfigmenu a fost închinată lui Simeon de către Theodosiu cel Tânăr și soră-sa Pulheria. Acest Theodosiu făcuse chiar în palatul său o mănăstire. Își petrecea viața în posturi și rugăciuni. La această mănăstire s-a adăpostit patriarhul Antim.

Nu este fără folos a spune aici pe scurt ce rol joacă acești patriarhi sub turci. Mahomed al II-lea, după ce luă Constantinopolul, numi patriarh pe un călugăr Ghenadie, cu putere spirituală asupra celor ce urmau această credință, cât și cu autoritatea civilă și judecătorească, ca un cap al grecilor, astfel că patriarhul ecumenic din Constantinopol este de atunci jude înalt în treburile civile și religioase, pune impozite, leagă și dezleagă măritișele, judecă procesele etc.

Autoritatea lor a fost mare, dar nu au făcut nimic pentru mântuirea popoarelor creștine. Ei au fost mai mult pentru turci decât pentru creștini.

Hilandar este mănăstire bulgară. Curtea mănăstirii este largă. Biserica mare este de cărămidă. Muntele sub dânsa este verde. Copacii se pleacă pe învelitoarea chiliilor. Bulgarii și sârbii ascultă aici Liturghia în limba greacă. Să nu ne mirăm de aceasta, fiindcă o ascultăm în această limbă în unele biserici din Țara Românească, înșiși noi, cu cea mai mare nepăsare a capilor Bisericii din Principate, al căror patriotism întârzie a se deștepta.

Sârbii, în anul 1351, scuturară jugul patriarhului grec și numiră patriarh pe mitropolitul lor, dar în anul 1737 patriarhul grec de Țarigrad dobândi de la Poartă dreptul de a anula pe patriarhul sârb și a numi el pe episcopii sârbi. Atunci se și impuse limba greacă în bisericile sârbe. Grecii au interes a fi capii Bisericii, pe care ei o numesc grecească, și noi, românii, bulgarii și sârbii, o numim de rit oriental. Am putea a o numi slavă, fiindcă sunt două milioane de slavi în Turcia; am putea-o numi română, fiindcă suntem șase milioane de români în Turcia; dar nu o numim. Grecii, însă, ce nu sunt nici trei milioane, au curajul să o numească grecească. Au avut dreptate cei ce au zis că românii, bulgarii și sârbii sunt boii de la plug și grecii cei ce îi mână.

Mănăstirea Hilandar este așezată aproape de istmul de la Seres, ce perșii au tăiat, și de care vorbesc Juvenal, Herodot și alții. Mai multe păsări săpate în marmură beau din vasul sfânt. Acolo se vede zugrăvit Sfântul Atanasie lovind cu varga o stâncă de unde iese apă. Călugării zic că această minune s-a întâmplat când se zidea această mănăstire și când stânca secase apele acolo, și arată, lângă mănăstire stânca, și în biserică varga.

În anul 1277, Lavra primi pe patriarhul Venus, care afurise pe grecii ce vor părăsi pe papa. Prin aceasta, Lavra se făcu urâcioasă unor mânăstiri vecine. Când fiii lui Mihail Comnen, Nicefor și Ioan, se ridicară contra lui Paleolog, papa Nicolas trimise legați în Orient, cu misie a afurisi pe toți aceia ce vor fi contra unirii celor două Biserici. Acești legați atacă și pe călugării din Muntele Athos. Înaintea porții mânăstirii Hilandar au fost uciși o mie de călugări. Cei din Constantinopol afuriseau pe cei din Roma, și cei din Roma pe cei din Constantinopol. La 845, papa Nicolas afurisi pe Foțius și acesta pe papă. În anul 1204, când cruciații luară Constantinopolul, această ură religioasă avu urmări crude și barbare.

Cruzimile barbare fură încuviințate de papă. Această ură se mări și deveni cauza pierderii Ierusalimului și Constantinopolului, și căderea lor sub turci. Când grecii erau aproape de pieire, cerură unirea și ajutorul latinilor. Ioan Paleolog se duse singur la Roma, și unirea se decise în soborul de la Florența, dar poporul, a cărui ignoranță îl oprea de a vedea în această unire bisericească mântuirea sa, se revoltă, și împărăția căzu în anul 1453.

Această mânăstire suferi încă în anul 1821. Călugării fură nepăsători la această mișcare națională, deși patria lor era un cazan cu supă.

Diamantis, cu românii și albanezii, veni ca să-i apere la Palena, lângă Athos, unde învinse pe Uisuf-bei, în cea dintâi luptă. Mai pe urmă, venind Abuludub-pașa cu oștiri mari din Salonic, fărâma pe revoluționari. Călugării tremurară atunci în Muntele Athos, își luară averile lor și se închiseră în două mânăstiri mai spre vârf, Zografu și Xenofon. Pașa ceru să se facă pace cu călugării închiși, cu tocmeală a le lăsa proprietățile lor, dar a le pune o granizoană. Călugării primiră, dar turcii despuiară aceste două mânăstiri, după

ce intrară acolo. Ei avură timpul să imbarce moaștele, pietrele scumpe, argintăria și aurăria pe vasele amiralului Combesis, care le duse la Egina, și mai târziu se putură readeuce la Athos. Lavra are cele mai multe obiecte prețioase.

Pe vârful cel mai înalt al muntelui se află biserica Sfânta Ana, unde călugării se duc o dată pe an să se închine, în luna lui august. Acolo sunt icoane în relief, încă din timpul iconolatriilor. Cultul icoanelor, prigonit de mult timp de episcopul Egiptului, fusese prigonit în Orient de Leon Isaurianu. Teofan, în analele sale, spune o fabulă, că în vara anului 726 ieși un fum des între insula Tera și Terasia, în Arhipelag. Marea își ridică valurile și aruncă pietre până pe țărmurile Asiei și Europei și deodată se născu o nouă insulă, lângă insula Tera. Împăratul Leon, luând aceasta ca un semn dumnezeiesc de mânie împotriva iconolatriilor, adună poporul, în anul 727, și zise că a se închina la icoane este o idolatrie. De aici începu cearta între iconolatri și iconoclaști. Constantin Copronim dete ordin ca bisericile să se văruiască și adună un sobor care osândi pe iconolatri. Soborul de la Niceea hotărî asemenea. Sub Mihail, fiul lui Theofil, se făcu patriarh Methodius. Acesta apără pe iconolatri și reaseză prin biserici icoanele cu pompă. În acea zi, biserica de rit oriental luă numele de ortodoxă. Statuile rămaseră însă înlăturate, căci rechemau prea mult idolatria. La biserica Sfânta Ana se văd încă aceste vechi statui.

Ca toate celelalte mănăstiri, Vatopedu este o grămadă de turnuri, de învelitori și de bolți. Este așezată aproape de mare. Aici călugării sunt mai numeroși. Se zice o fabulă asupra înălțării acestei mănăstiri. Fiii lui Theodosie, Arcadiu și Honoriu, întorcându-se de la Neapole la Constantinopol, cu muma lor, avură o mare furtună lângă insula Imbros. Arcadiu, căzând în mare a fost găsit de sihaștrii din Muntele Athos, culcat pe niște zmeuriș. Când Arcadiu

deveni împărat, zidi pe la Athos această mănăstire, ce o numi Vatoped, adică copilul din zmeuriș.

Nicefor Gregoras, unul din scriitorii bizantini, zice despre acest loc: "Dulceața aerului, mulțimea verdețurilor ce bucură vederea și îmbălsămează aerul, cântecul păsărilor, șoapta apelor, zborul albinelor, privirea luciului mării, liniștea văilor, tăcerea și singurătatea pădurilor, toate acestea fac o țesătură de voluptăți ce răpesc simțurile și ridică sufletul către Dumnezeu".

Aceste păduri sunt de stejari și de castani de o grosime nedatată. Caries este un sat ascuns în umbra unui munte, între schituri lipite de poalele lui. O singură stradă este în Caries. Pe această stradă sunt prăvălii, în prăvălii sunt călugări ce vând mătânii, iconițe și unelte de casă făcute de sihaștri sau pustnici. Casele sunt mici, cu un rând de lemn. În capătul acestei străzi, într-o casă mai făloasă, este locul consiliului care cârmuiește Muntele Athos, compus din douăzeci de epistați, pentru douăzeci de mănăstiri. La fiecare patru ani se alege câte un prezident de acest consiliu, care împarte cârma cu patru epistați ai mănăstirilor Hilandar, Vatoped, Iviron și Lavra. Acești patru epistați cârmuiesc muntele și dau socoteală de administarea lor de către adunarea generală, care judecă totodată pricinile acestui popor negru și masculin. Acești patru epistați au o pecete, ce se pune la orice ordine se dau. Fiecare are câte un pătrar din această pecete. Unul dacă nu se unește la o hotărâre, nu-și pune pătrarul de pecete, prin urmare, nu se poate da hotărârea. Trebuie să fie câte patru uniți. Iată o republică în toată forma. Poarta otomană a recunoscut încă de la luarea Constantinopolului administarea și autonomia acestor călugări, cu învoire a i se plăti un tribut de cinci sute mii de lei pe an, ce se dau în mâinile unui agă turc, ce are rezidența la Caries. El are o mică gardă de turci cu

dânsul. Călugării au douăzeci de albanezi creștini, înarmați, care sunt plătiți de dâșii, pentru paza mănăstirilor și a muntelui. Din douăzeci de mănăstiri, șaptesprezece sunt locuite de călugări greci în majoritate, una de ruși, alte două de bulgari și sârbi. Se zice că s-a făcut și o mănăstire română, neatârnată. În timpul împăraților Bizanțului, aceste mănăstiri erau de trei categorii, unele ce depindeau de-a dreptul de împărați, altele de patriarhi și altele de mitropoliți, episcopi etc. Cele patru mănăstiri Lavra, Vatoped, Iviron și Hilandar, sunt cele împărătești și cu acest titlu, împreună și cu cele ce sunt mai bogate, cârmuiesc pe celelalte. Aceste mănăstiri sunt de ordinul Sfântului Vasile, fără să fie cârmuite însă de legile sale severe. Până a nu se face această curioasă republică, fiecare mănăstire era cârmuită de un egumen, ce era inamovibil. Astăzi, numai zece mănăstiri chinoviale mai păstrează datinile vechi, celelalte se numesc mănăstiri libere, cârmuite de epistați schimbați la fiecare patru ani.

Mănăstirile chinovii sunt: Iviron, Hilandar, Dionisiu, Cutlumuș, Zografu, Filotei, Grigoriu, Xenofon, Esfigmenu și Rusicon. Celelalte zece sunt: Vatoped, Lavra, Pantocrator, Xiropotam, Dochiaru, Caracalu, Simonpetra, Stavronichita, Sfântul Pavel și Costamonitu. Veniturile lor sunt foarte mari în Principatele dunărene. Afară de acestea, au mai multe proprietăți în insulele vecine și trag din pădurile Muntelui Athos mari beneficii. Lemnele ce vând, din pădurile de acolo, pe tot anul, o jumătate de milion; măslinile, alunele, le dau iarăși un mare beneficiu. Se zice că numai mănăstirea Cutlumuș dă două sute de mii de oca alune pe an. În fiecare mănăstire, biserica cea mare este a Maicii Domnului, căreia muntele îi este închinat.

Călugării de la Muntele Athos depind de patriarhul de Constantinopol. Acești călugări sunt din ordinul întâi

al clerului de rital oriental, ordinul ieromonahilor. După despărțirea bisericii Orientului de cea a Romei, clerul din-tâi se despărți în două: ieromonahii și preoții de mir.

Iată ce zic călugării despre fundația acestor mânăstiri: Sfântul Atanasie ceru de la împărat voie să clădească la Muntele Athos o mânăstire, și clădi Lavra. Sihaștrii ce locuiau cu miile pe acest munte îi trimiseră o deputație la Constantinopol, să se plângă și de încălcarea singurătății lor, dar nu izbutiră nimic și mânăstirile se ridicară acolo. Între acestea, mânăstirile Ivron și Vatoped par a fi cele mai vechi. Ele sunt clădite pe tărâmul orașelor antice Dium și Olofizus.

Pecetea sau sigiliul epistaților este rotundă, poartă săpat chipul Maicii Domnului, este de argint, frântă în patru bucăți. De jur împrejurul ei are o inscripție în grecește și turcește: "Pecetea epistaților comunității Muntelui Sfânt".

Sihaștrii din timpurile vechi au găsit urmași, ce s-au îmbospătat neconținut până în zilele noastre. Ei locuiesc în scorburile din vârfulurile stâncilor celor mai sălbatice. Acolo lucrează mătânii, cruci de lemn și le dau călugărilor, la schimb, pe mâncare.

Din mânăstirile acestui munte se luau înainte patriarhii. Călugării petrec timpul lor în rugăciune, numai frații muncesc. Între dânșii, ca și la chinoviile noastre, se observă regulile bisericești. Toaca, clopotele, există. Toaca este foarte veche. O astfel de toacă s-a găsit în ruinele de la Pompei. Cât despre clopote, sunt de asemenea vechi în Orient. Se crede că s-au născocit de către Sfântul Pavlin, episcop de Nole, în secolul al V-lea.

Biblioteca acestui mare așezământ este în decadentă. A fost un timp când la Muntele Athos se afla o mare bibliotecă de cărți și manuscrise în mai multe limbi. Mai târziu, călugării fanatici le-ar fi aruncat în mare sau le-ar fi ars. Cu toate

acestea, se mai găsesc manuscrise în mai multe limbi, precum și hrisoave vechi. Un catalog, în limba rusă, al acestor manuscrise, s-a publicat la Petersburg, în 1847. Călugării de aici, ca toți călugării de rital oriental, sunt în mare parte ignorați. A se ruga – iată tot ce cred despre misia lor.

La mănăstirile Muntelui Athos se află o școală de pictură, gravură și sculptură în lemn foarte renumită. Capul aceste vechi școli a fost un Manoil Panselinos, care s-a născut la Salonic în al doisprezecelea secol. Acesta a fost totodată capul școlii bizantine. La biserica din Caries se găsesc încă icoanele zugrăvite de dânsul. Această școală ea însăși este în decadență.

Mănăstirea Ivron pare în adevăr să fie foarte veche. În această mănăstire se găsesc încă prin ziduri fărâmituri de sculptură antică, ce recheamă vechiul Olofizos. Mănăstirea s-ar fi zidit în onoarea Sfântului Ioan Mergătorului Înainte, de trei georgieni sau ivireni, dar nu se știe în ce an. În biserică sunt mulțime de icoane trimise de la Petersburg, fără nici un merit artistic, dar împodobite cu mărgăritare și cu șic. De aceste icoane sunt înecate bisericile de aici.

Aici este icoana Maicii Domnului, renumită ca făcătoare de minuni în tot muntele. Este deasupra porții de la intrare. Se zice de călugării crezători că Theofil, patriarhul Alexandriei, vrăjmaș al Sfântului Hrisostom, dând foc la câteva mănăstiri, căci era certat cu călugărul Isidor, făcu să se arunce icoanele. Această icoană a Maicii Domnului, aruncată în mare, reveni către țarm, lângă Ivron, și un călugăr Gavril o culese. Mai este încă o icoană a Maicii Domnului într-o bisericuță a Sfinților Apostoli. Aceasta este rănită la obraz, din care rană, zic călugării, iese sânge. Pe la anul 650, pirații călcară mănăstirea Ivron, capul piraților lovi icoana cu un cuțit și din rană ieși sânge. Pirații, văzând această minune, se făcură toți călugări.

Mănăstirea Stavronichita nu este departe de aici. Această mănăstire are un donjon pătrat, învârfuit cu turnulețe. Aici sunt puține lucruri de văzut.

Filotei s-a zidit în al zecelea secol, de trei călugări din Olimp: Filotei, Arsenie și Dionisie. La această mănăstire se află acoperământul unui manuscris slav, care este o raritate. În vistieria de la Caries sunt mai multe lucruri prețioase, între care o cădelniță reprezentând religia amenințată de filosofie.

Înainte de cruciați, zestrea acestor mănăstiri era un lucru rar. Cruciații, apoi turcii, la 1821, au despuiat pe călugări.

Mănăstirea Caracalu, a Apostolilor Petru și Pavel, dedicată de Ion Antoniu Caracal, are o vedere încântătoare asupra mării.

Nu departe de această mănăstire este Lavra, pe un teren uscat și râpos. În timpul de demult, aceasta era cea dintâi sub toate raporturile. Astăzi, dărăpănarea se întinde în acest loc. Turnurile se surpă și iedera se întinde în galerii. Decorația bisericii celei mari de la Lavra, lucrare în mare parte a lui Panselinos, merită să fie văzută.

Niște figuri mari, de jumătăți de trupuri, se văd în josul zidurilor: Iisus în fundul bolții celei mari; mai jos îngeri, arhangheli și heruvimi, la stânga, Iisus înaintea lui Pilat; se văd războinici martiri; Iisus înaintea învățaților; uciderea nevinovaților, intrarea lui Hristos în Ierusalim și Buna Vestire, apoi Adormirea Maicii Domnului. Înaintea porților de bronz, dăruite de Nicefor Focas, între niște stâlpi de granit, se văd doi lei.

Hilandarul, am zis, este aproape de acest istm, spre marginea muntelui. Înăuntrul curții, această mănăstire are două rânduri de arcade. Biblioteca mănăstirii are multe manuscrise slave. Ea este fondată de Sfântul Sava. Moaștele

lui se află în catolicon. Acești călugări bulgari și sârbi sunt cei mai muncitori.

Mănăstirea Ziografu este a bulgarilor. Se zice că spre anul 895 Leon Înțeleptul înălță un schit în Muntele Athos și încredință decorarea bisericii unui pictor vestit. Pictorul, după ce zugrăvi zidurile și ajunse la locul unde era să facă pe Sfântul Gheorghe, nu putu să mai facă nimic. Ștergea tot ce zugrăvea. Într-o dimineață, când reveni la lucru, abătut, văzu în fundul bisericii, în mijlocul unui cadru, o icoană a Sfântului Gheorghe minunat de frumoasă. Un călugăr ce intră atunci, recunoscându-l pe Sfântul Gheorghe pe care îl văzuse la Sinai. De atunci mănăstirea luă numele de Ziografos. Această legendă mai spune că un călugăr de la Muntele Sinai, venind aici și amenințând pe sfântul cu pumnul, de gelozie, sfântul îi apucă mâna și îi tăie degetele cu dinții.

Costamonitu este o mănăstire în mijlocul unei păduri dese. Dacă omul n-a făcut nimic pentru podoaba acestei mănăstiri, natura a făcut mult prin părtinirea cu care a înfrumusețat-o.

Mai sunt Dochiaru, Xenofon și altele, ce nu au nimic interesant spre a vorbi.

Ce este oare această instituție monastică, ce există până în zilele noastre? Însăși vorba greacă monastirion ne spune ce va să zică singurătate, sihăstrie. Originea așezământului monastic se urcă în al IV-lea secol, când Sfântul Pahomie, în Orient, și Sfântul Martin, în Occident, începură să facă aceste reuniri de frați, sub o regulă comună. Două secole această regulă dăinui cu neschimbare, dar în al VI-lea secol, călugării abătându-se din calea cea bună, căutară a face regulile mai aspre. Cea dintâi reformă se făcu de Sfântul Benoit, dar nu izbuti a se ține mult timp. În Occident, mai ales, călugării deveniră atât de puternici,

încât ei dispuseră de oștirile regilor și împăraților. Credința oamenilor avuți făcu tot ce se putea ca să înavuțească prin legate acest așezământ. În secolul de mijloc, în acest timp de deluviu al popoarelor, mănăstirile Occidentului serviră de singurul adăpost al științelor omenești.

Creatorii acestor așezăminte avură neapărat, la a lor întemeiere, o idee mult mai înaltă despre misia lor, decât a crea niște temple de închinători: O cugetare politică, socială, umanitară a căutat să dicteze trebuința creerii unui asemenea așezământ. A te ruga numai, aceasta nu este îndestul pentru o societate de oameni. Ruga este mijlocul; îmbunătățirea vieții omenești este scopul. Mai toate testamentele credincioșilor lasă averi la mănăstiri recomandă țineri de școli, de spitale, măritiș de fete sărmame, ajutoare celor nefericiți. Așezământul monahismului a pierdut oare această misie? Dacă el o are încă, este trebuincios; dacă a pierdut-o, nu mai are drept de a fi.

Monahismul Orientului pare că s-a îndepărtat de nobila sa misie. El nu mai poate să fie o lumină pentru Biserica ritului oriental, căci făclia cunoștințelor s-a stins în mâinile sale. Nu poate să fie un sprijin al popoarelor creștine, căci el primește autoritatea celor ce au interes a ucide înălțarea popoarelor creștine din Orient. El însuși se află într-una din acele crize, când trebuie să se reformeze sau să cază de la sine.

Acest monahism nu este nici progresist, nici conservator.

Progresul îl înspăimântă, căci nu-l înțelege; conservarea îl nemulțumește, căci este sărăcia. El nu știe nimic, nu voiește nimic. Monahismul oriental cade în extremitatea diametral opusă aceleia în care se află monahismul occidental: în Orient, prea mult întuneric; în Occident, prea multă lumină. Ochii oamenilor nu pot să vază bine nici în

prea multă întunecime, nici în prea multă lumină. Dar să vorbim numai de monahismul oriental.

Clericii acestui rit sunt ignoranți, și ceea ce este mai rău, au pierdut chiar acea credință simplă a sihaștrilor primitivi. Creștinismul Orientului este menit a se redresa atunci când acest cler se va ridica. Dar pentru ce mai vorbim de niște răni ce sunt cunoscute?

(*"Opere", vol. VI, "Călătorii",
Editura Minerva, București, 1985*)

DRUMETIND LA ATHOS

Radu Pătârlăgianu

Din copilăria mea am auzit și eu, ca toți compatrioții mei, vorbindu-se cu mult interes de Sfântul Munte Athos.

El este celebru. Nu este om pe lume care să-l fi vizitat și să nu rămână încântat de bogăția atâtor frumuseți pe care el le are.

Zic acestea fără a mă gândi un minut măcar la toate acele avantaje ce se adaugă la imaginația unui religios fanatic când vizitează așa-zisele locuri sfinte, căci n-am fost împins decât numai de curiozitatea unui simplu turist, dezbrăcat de orice pasiune politică sau religioasă.

Și cum aș fi putut să fiu atât de indiferent la întoarcerea mea din Macedonia, încât să trec pe lângă vestitul Munte Athos fără a-l vizita, când, cum zic, din copilărie m-am pomenit auzind despre mulțimea de închinători care, cu mari jertfe, plecau mai pe tot anul de aici, din țară, spre a vizita Athonul, Ierusalimul și Iordanul.

Așadar, la întoarcerea mea din Macedonia, oprindu-mă la Salonic, împreună cu tovarășul meu de călătorie, D. T. Burada, hotărâram a lua drumul către Sfântul Munte și căutarăm a ne procura itinerarul cel mai lesnicios.

În acest scop, așteptarăm aproape o săptămână până la plecarea vaporului turcesc către Constantinopol, căci atât la consulatul român, unde eram conăciți, cât și de la mulți alți amici, ne informaserăm că numai cu acest vapor puteam debarca la Sfântul Munte. Așteptarăm însă în zadar, căci la Sfântul Munte trece acest vapor (unicul care oprește la Sfântul Munte din 15 în 15 zile) numai atunci când vine de la Constantinopol la Salonic, iar la întoarcere merge de-a dreptul la Constantinopol, fără a se mai opri și la Sfântul Munte, afară numai dacă vreun călător bogat plătește prețul a 20 de călătorii de clasa I.

Aceste dificultăți nu ne opriră din hotărârea noastră și, prin urmare, ne deciserăm a merge pe uscat. Închiriarăm mularii necesari și într-o miercuri dimineată, în revărsatul zorilor, pornirăm prin Calamaria pe țărmurile Mării Egee.

După o călătorie de aproape 30 de ore, suind și coborând munții, ajunserăm, în fine, la comuna Sfântul Nicola, situată pe marginea mării.

Închiriarăm de aici un caic grecesc și a doua zi, dis-de-dimineată, ne imbarcarăm și pornirăm către Sfântul Munte. După nouă ore de călătorie pe mare, traversarăm golful și ajunserăm la poalele Sfântului Munte.

Vântul care bătea în coastă ne-a silit a face volte, cum se zice în limba corăbierescă, și suflând dinspre sud, ne îpinse către nord, la o depărtare de șase ore de schela mănăstirii Zograful, unde trebuia să descindem.

Debarcarăm dar la un metoc rusesc ce era în fața noastră, gustarăm și ne odihnirăm câteva ore, cu intenția ca spre seară, către ora șapte, când începe, după spusa călugărilor

ruși, a sufla vântul Tramontana, să plecăm pe lângă țărm spre mănăstirea Zograful.

Ajunși aici, uitarăm atât osteneala călătoriei pe uscat, cât și pericolul călătoriei pe mare.

Atunci văzurăm pericolul călătoriei la care am fost expuși, hazardându-ne a traversa golful într-un caiacel condus de doi corăbieri, dar, de altfel, furăm pe deplin mulțumiți de o călătorie atât de încântătoare.

Călătoria pe uscat, așa de variată prin schimbarea atâtor tablouri încântătoare ce se înfățișau înaintea ochilor noștri, suind și coborând, se întipărise în mintea noastră și nu puteam uita nicicum acele peisaje care umplu de mulțumire ochiul trecătorului.

Viile așa de frumos cultivate, livezile de duzi tunși și rânduiți, pădurile de măslini sălbatici, de dafini înverziți, de pini, de chiparoși și de tot felul de plante și pometuri ce un pământ îmbelșugat și o climă dulce pun la dispoziția locuitorilor acestei peninsule, desfată ochiul privitorului.

Nu pot uita niciodată cele două ore de gustare și odihnă în mijlocul unei livezi de duzi tunși, de smochini și de măslini, când descălecarăm sub umbra unui castan secular, și, după ce gavazul nostru cu cei doi chirigii ce ne însoțeau adăpară mularii într-un izvor abundent ce curgea dintr-o stâncă, ne puserăm pe un covor întins pe iarbă și mâncărăm cu atâta poftă, încât uitarăm nevoile și osteneala drumului.

Pe vârful unei stânci situată pe marginea mării și pe care urca drumul nostru ne uitarăm în peninsula Casandra ca într-o oglindă. Ni se spuse că acolo este clima mult mai dulce și pământul mult mai îmbelșugat, că turme de oi, herghelii de cai, cirezi de boi, prisăci cu albine împodobesc peninsula și că târgurile săptămânale de acolo sunt abundente în lână, grâu, lapte, miere, mătase și gogoși de mătase.

Ne era timpul scurt și mijloacele restrânse ca să putem vizita și această peninsulă, și apoi ținta și dorința noastră principală era vizitarea Muntelui Athos. Trecurăm dar înainte și ajunserăm, cum zic, la metocul rușilor, de unde, către seară, pornirăm la mănăstirea Zograful.

Pe la miezul nopții, peste o oră după apusul lunii, ajunserăm la schela mănăstirii Zograful. După primirea ce ne-au făcut-o călugării, care toți vorbeau românește și arătară o bucurie copilărească la vederea noastră, ne explicară că această primire frățească fusese pregătită prin depeșa consulului român din Salonic. Amabilul D. G. Lenș, acest gentleman din a cărui casă plecasem din Salonic, avu grijă a depeșa la superiorul schitului românesc din Sfântul Munte ca să ne primească. Călugării români, cum aflară, luară toate măsurile de primire.

Știrea despre sosirea noastră nu mișcă numai schitul românesc, ci întreaga peninsulă, căci toate mănăstirile principale, fie grecești fie bulgărești, fie rusești, sunt înțesate de călugări români, și bieții români, auzind această știre, se mișcă și se bucură cu toții.

Un însărcinat din partea schitului românesc, anume părintele David, plecase chiar în dimineața acelei zile cu un caic și cu merinde spre comuna Sfântul Nicola, ca să ne întâmpine; dar, găsindu-ne porniți către Sfântul Munte, se întoarse cu mare grabă, călătorind toată noaptea, și dimineața ne întâmpina cu frățească și dornică îmbrățișare. Acest părinte, originar din Brăila și înstrăinat de mulți ani în acele locuri, se lipi de noi cu toată dragostea și ne servi nu numai de conducător în toate cursele ce făcurăm, dar ne și îmbelșugă de toate îngrijirile unui afectuos și rar amic. El, în toată durata petrecerii noastre la Sfântul Munte, nu se despărți un minut de noi până la plecare.

Atât noaptea ce o petrecurăm în încăperile spațioase ale unui turn ce abia îl zăream din vale, cât și dimineața zilei următoare, fură ca un vis din cele mai încântătoare ce întâmpină omul în viața sa.

Secretarul comitetului mănăstirii Zograful scoborâse de cu ziuă ca să ne facă cuvenita primire. Deși mănăstirea este de veacuri bulgărească, el este român din Chișinău, ținutul Basarabiei. Vorbește românește la perfecție. Întâmpându-se ca superiorul acestei mănăstiri să fie un român macedonean, îl trimise din instinct național să învețe teologia în școlile din Atena. Așadar, avem de a face cu un bărbat instruit.

Când intrarăm în camera preparată de cu ziuă pentru primirea noastră, pe când sorbeam cafeaua, ne zise: Să știți că aceste camere în care ne aflăm sunt în turnul clădit de Ștefan cel Mare al Moldovei. Cercetarăm și aflarăm inscripții în limba slavonă care dovedeau adevărul acestor afirmații.

Antichitatea vorbește foarte puțin despre Athos. Pe atunci se chema Actea, unde Homer presupune că s-a oprit Junona fugind din Olimp. După fabulă, Actea a fost smuls din Tracia de către un gigant și azvârlit către Olimp. Dar muntele fiind prea greu și gigantul nu prea voinic, Actea se opri la jumătate de cale și căzu spre nordul Mării Egee.

El se întinde în formă de peninsulă între golfurile Contesa și Monte Santo. Are 115 km circumferință la bază și 1940 m înălțime. Pe timpul lui Xerxes se credea a fi cel mai înalt munte din lume și de aceea devenise oarecum celebru. După Herodot și Tucidide, o furtună distrugând flota lui Darius, când înconjurase capul terminal al muntelui, Xerxes hotărî a tăia istmul ce lega continentul de peninsulă prin arhitectul Dinocrat.

La aceasta se reduce toată știința istoriei antice. Ceea ce vedem însă, astăzi, acolo, este o curată republică de monahi.

Sfântul Munte este locuit de vreo 8000 de monahi răspândiți în 20 de mănăstiri autocefale, 11 schituri și mai mult de 500 de chilii din așa-numitele sate de călugări.

Cele 20 de mănăstiri aleg la fiecare trei ani câte un delegat pentru adunarea generală, care se reunește la Caries, capitala peninsulei. Acești delegați, la rândul lor, aleg cinci epistați sau membri ai consiliului executiv, care girează afacerile comune, căci fiecare mănăstire se administrează de către autoritățile locale în deplină independență unele față de altele.

În fiecare an epistații numesc pe rând câte un președinte ca magistrat suprem al statului monahal.

Patriarhul de Constantinopol exercită foarte rar oarecare jurisdicție supremă, de fapt consiliul central local este în toată plenitudinea unei adevărate autorități.

Fiecare mănăstire plătește consiliului din Caries suma minimă de 1 liră turcească pe an, pentru cheltuielile epistatei. Către guvernul turc sunt datori a plăti pe fiecare an câte un tribut de 20000 franci.

Caimacamul, care reprezintă guvernul, rezidă în Caries. El, vameșul și toți angajații turci stau aici ca niște exilați, departe de familiile lor și se plâng cu amar contra obiceiurilor acestui loc, care nu permite a călca pe el picior de ființă femeiască. De la anul 1046 sexul feminin este cu desăvârșire exclus de pe acest pământ.

Nu numai femeia, dar și animalele de sex feminin, afară de păsările cerului, n-au voie a călca pe acest pământ.

Aceste restricții contribuie la împuținarea mijloacelor de hrană ale locuitorilor acestei peninsule, căci ouăle, laptele, untul, brânza și altele asemenea care ar putea să

abunde în această bogată peninsulă sunt foarte rare și nicio dată proaspete, căci nu se pot produce acolo, ci se aduc din insulele vecine. Așadar, a doua zi, furăm siliți a dejuna mai mult fructe. După dejun, mularii erau gata, și însoțiți de mai multe persoane din localitate, pornirăm a sui către mănăstirea Zoğraful.

După o oră de călătorie, printre priveriștile cele mai frumoase ale naturii ajunserăm la zisa mănăstire. Pe albia unui mic pârâiaș, ce despica munții în două, zărirăm, pe stânga, vechea mănăstire, iar pe dreapta, mănăstirea cea nouă, cu hramul Sfântului Gheorghe. Aceasta din urmă conține edificii mărețe. De la poarta curții celei mari, până la gangul clopotniței, sunt tufe de dafin.

Aici ne primiră mai mulți preoți îmbrăcați în veșminte, împreună cu întreaga populație a acestei mănăstiri. Sărutarăm crucea și Evanghelia și călcând numai pe frunze de dafin în cântările bisericesti obișnuite înaintarăm în a doua curte și intrarăm în sfânta biserică.

Superiorul însuși însoțit de câțiva preoți oficială o rugăciune în limba slavonă, iar cântăreții răspundeau cântând din strane "Doamne miluiește", în limba română. Pomeniră în oficiu numele regelui Carol I și al reginei României. După terminarea oficiului furăm conduși în camerele de primire și tratați ca niște oaspeți iubiți.

Două zile petrecurăm aici și vizitarăm tot.

Această mănăstire are peste 200 de monahi, din care vreo sută și mai bine sunt români. Însuși superiorul și întreg comitetul dirigent este compus numai din români. Întâmpinarăm atâta afecțiune din partea lor, încât ni se părea că ne aflăm în România. Această mănăstire poartă numele patronului, Sfântul Gheorghe Zoğraful. Se zice a fi clădită de pe timpul lui Leon Înțeleptul, apoi reclădită de Ștefan cel Mare al Moldovei, către începutul secolului al XVI-lea.

Icoana patronului se zice că ar fi fost zugrăvită de însuși sfântul, în taină, și de aceea mănăstirea poartă numele de Sfântul Gheorghe Zograful.

Ceea ce ne privește direct pe noi, este a spune că mulți români au înzestrat cu mână darnică acest locaș.

Arhondaricul, care acum se află în reparații capitale, pare a fi fost zidit tot de către Ștefan cel Mare al Moldovei, potrivit inscripției de pe o piatră aflată în această zidire, care după vremi a fost trapeză.

Pe ziduri se află zugrăvite portretele întregii familii a marelui domn. Câmpul acestui steag, pe care era cusut chipul Sfântului Gheorghe, e de atlas vechi, rupt de tot, iar pe margine are o inscripție.

Hotărându-ne a pleca să vizităm mănăstirea Vatoped, venim cu un registru al mănăstirii, în care să scriem fiecare dintre noi câte ceva, spre amintirea vizitei noastre. Văzând aici numele multor vizitatori.

În acea zi, după ce gustarăm ceva, ni se pregătiră mularii și pornirăm însoțiți de părintele David către Vatoped. După două ore de călătorie, am ajuns. Această mănăstire este una dintre cele mai bogate și mai frumoase. Situată pe țărmul estic al peninsulei, are o priveliște dintre cele mai încântătoare.

Nimeni nu poate ști cu precizie primul ei fondator. Se vorbește despre o legendă destul de poetică care a dat naștere acestui nume. Pe când Arcadiu și Honoriu, fiind copii, treceau cu mama lor de la Neapole la Constantinopol, au fost surprinși de o furtună în mijlocul insulelor din Arhipelag. O rafală de vânt aruncă pe Arcadiu în mare și nu a mai fost cu putință a-l găsi. Valurile îl azvârliră însă pe uscat viu și nevătămat, și eremiții l-au găsit dormind sub o tufă de smeușiș, care probabil i-a servit de hrană. Aceștia l-au recunoscut și l-au dus la Constantinopol, la mama sa.

Legenda spune că Arcadiu a construit o mânăstire pe locul unde a fost salvat, mânăstire numită "Copilul din zmeuriș", adică Vatoped.

Această mânăstire, populată de vreo 200 de monahi, poartă hramul Fecioarei Maria. Se zice că biserica principală este clădită mai înainte de secolul al XII-lea. Atât tinda bisericii, cât și interiorul, sunt pardosite cu un minunat mozaic. Ușile împărătești sunt turnate în bronz și de o frumusețe nemaîntâlnită. Interiorul este remarcabil, luxul diferitelor ornamente îți ia vederea.

Aici ni se arată mai multe moaște și odoare vechi, dar ceea ce am remarcat este o cruce care se zice că a fost făcută de Constantin cel Mare. Și, într-adevăr, se vede a fi dintr-o epocă veche. Ornamentele de argint ce acoperă lemnul sunt specifice acelor timpuri îndepărtate. Pictura bisericii se atribuie unui vestit artist, Emanuel Panselinos din Salonic, șeful școlii aghiorite. Biblioteca acestei mânăstiri este foarte bogată și foarte ordonată. Bibliotecarul sau hartofilaxul este un tânăr călugăr, doctor în teologie, de la Universitatea din Atena.

Cu o amabilitate proprie grecilor și cu o metodă vrednică de laudă, începu a ne pune în cunoștință cu tot ce conține acest tezaur.

Manuscrisele, scrise pe pergament și strânse în formă de sul, sunt așezate în catul de jos. Ele sunt numeroase, așezate în 7 sau 8 lăzi. Cele din secolele al IX-lea și al X-lea se disting ușor din scriptura groasă, în formă pătrată. Un cunoscător ar putea să-i găsească fiecăruia o dată aproximativă. Se mai găsesc aici vreo 40 de evanghelii din toate secolele și faimosul exemplar de geografie al lui Ptolemeu, probabil din secolul al XIII-lea.

Ne-a părut rău că n-am putut sta mai mult lângă aceste comori care ne-au produs atâta mulțumire sufletească.

A trebuit să ne grăbim pentru că a doua zi eram invitați la Rusicon, pentru a asista la o mare serbare, fiind Sfântul Alexandru, ziua împăratului rusesc, serbare ce mișcase întreaga peninsulă.

Mănăstirea Rusicon, cu hramul Sfântului Pantelimon, este de acum în deplină posesiune rusească. Ea este autocefală și cea mai populată din tot Muntele Athos. Fiind din vechime mănăstire grecească, a primit o mulțime de călugări ruși, care, fiind toți mai cu dare de mână, își zidiră case și se statorniciră cu desăvârșire aici.

Căpeteniile grecești, când vedeau că rușii ce veneau ca închinători la aceste sfinte locuri aduc multe daruri mănăstirii lor, orbiți de lăcomie poate, nu se gândiră că într-o comunitate unde toate interesele se administrează prin majoritate de voturi, va veni o zi când rușii vor deveni stăpâni și vor face în acea casă tot ce vor ei. Lucrul acesta se întâmplă chiar așa. Cu toată opunerea a 150 de greci, rușii, care treceau peste 800, își aleseră arhimandrit și comitet dintre ai lor, introduseră limba rusă mai întâi într-o strană, și apoi, încetul cu încetul, ajunseră a face întreaga slujbă numai în rusește.

Grecii se judecară la Caries și apoi la Patriarhia din Constantinopol, dar fură învinși de către ruși. Atât la judecată, cât și la aplicarea sentinței, influența generalului Ignatiev, ambasadorul Rusiei în Turcia, jucă un mare rol. Ignatiev veni la Muntele Athos în persoană și execută manumilitari sentința pronunțată contra grecilor. Un ofițer turec, cu o companie de soldați, luă pe toți capii greci și, sub acuzația de rebeli, îi exilă.

Astăzi, această mănăstire se găsește în plină stăpânire rusească. Aici se află mulți români, unii din Rusia, alții din Basarabia. Biserica principală, care este în mijlocul curții, nu se știe de cine este zidită, din vechime. Se crede a fi

reclădită din secolul al XIV-lea, dar ușile împărătești se văd conținând în corpul lor zimbrul Moldovei (cea din dreapta) și acvila Țării Românești (cea din stânga). Pe zidul din afară se citește inscripția în limba greacă: "Calimach a toată Moldovlahia".

Biblioteca nu este atât de importantă ca la Vatoped. Ea cuprinde totuși prețioase manuscrise în limbile greacă și bulgară, din secolele XII-XIV, un evangheliar prea frumos din secolul al XI-lea și un volum remarcabil al Sfântului Grigorie Teologul, cu podoabe ce se obișnuiau la cărțile scumpe din acel secol.

Avem sub ochii noștri o carte scrisă în limba rusă, conținând toată istoria acestui sfânt locaș. Găsim în ea o mulțime de documente vechi scrise în limba română, din care se dovedește că proprietățile principale ce compun averea acestei mănăstiri îi sunt închinat de voievozii după vremi sau de către boierii români.

Românii însă, nici aici, nici în vreo altă mănăstire, n-au nici cel mai mic drept. Rușii au făcut în ultimul timp cheltuieli însemnate. Edificii care au costat milioane împodobesc într-un chip pompos această mănăstire care se numește Rusicon.

În aripa stângă a unei mari clădiri este un paraclis destul de încăpător și foarte luxos. Aici s-a oficiat un Te Deum pentru onomastica împăratului Alexandru. Arhiepiscopul Nil, care după program urma să officieze jos, la biserica principală, după sosirea noastră a schimbat programul și a venit sus în paraclis, de a oficiat ca noi să putem auzi slujba în românește. Purtându-ne interes, căci se temea să nu cădem în dizgrația rușilor, schimbă programul deja admis și, venind sus, în paraclis, officie în onoarea noastră jumătate liturghia în limba română, citind asemenea și Evanghelia, tot în limba română. Atenția ce ne-a acordat-o acest prelat,

crescut și trăit între români, contribui mult la deosebita afecțiune cu care furăm primiți și tratați de către ruși, în această mănăstire curat rusească.

Ne despărțirăm dar în cei mai buni și mai afectuoși termeni și a doua zi, încărcăți cu daruri călugărești, adică metanii, cruciulițe, fotografiile și alte asemenea, plecărăm călări pe mulari către Caries. Acum ne însoțea și arhiereul Nil.

Ajungând la Caries, găzduirăm în frumosul său palat. Aici, ne aflam la noi acasă și ne-a părut rău că n-am putut sta mai mult de trei zile, căci, pe lângă frumusețea încântătoarelor tablouri ce natura dezvelea înaintea ochilor noștri, nu puteam să ne săturăm de călduroasa primire ce întâmpinarăm de la acest demnitar de origine greacă din Galipoli, dar născut și crescut printre români. De o educație îngrijită și cu deprinderi alese, ajutat de o natură francă și leală, inspira încredere și frățietate. Vreo patru sau cinci călugări care serveau în paraclisul său, bine decorat din interiorul casei, erau toți din România.

Cea mai frumoasă clădire din Caries este a arhiereului Nil, unde ne aflam noi în cvartir.

Părintele Nil, după ce a plecat din România, a ocupat un scaun de mitropolit în Alexandria, iar la vacanța ce se făcuse acum câțiva ani reușise a se alege patriarh. Dar, după canoane, urmând ca patriarhul din Alexandria să-și primească investitura de la patriarhul ecumenic de la Constantinopol, se zice că i s-a refuzat numai din cauză că a fost bănuit de a avea sentimente românești. Măhnit de această prigonire, a venit la metania sa din Sfântul Munte, unde și-a clădit această casă.

Mai toate casele din capitala peninsulei sunt frumoase și curate, cam în felul stilului muntenesc de pe la noi.

Biserica Protaton este din cele mai vechi ale peninsulei. Se zice că s-ar fi clădit către secolul al XI-lea. Pictura ei i se atribuie tot vestitului Panselinos, acest adevărat Rafael al Sfântului Munte.

După ce făcurăm cuvenitele vizite atât epistaților, cât și reprezentanților autorității civile, adică caimacanului și vameșului, ieșirăm prin târg și ne plimbarăm peste tot locul, cumpărând câte ceva spre aducere aminte.

A doua zi ni se întoarseră vizitele și petrecurăm ca niște vechi cunoscuți. De aici ne duserăm, în ziua următoare, să vizităm schitul rusesc Serai sau Sfântul Andrei, care se află în apropiere de Caries. Acest schit depinde de mănăstirea Vatoped. Toate clădirile sunt noi și frumoase, mai cu seamă că monahii ruși sunt în general bogați. Ne primiră în sunetele clopotelor, după obiceiul călugăresc și ne tratară cu veselie. Aici dădurăm peste un conflict între călugării greci și călugării muscali. Este adevărat că grecii fac mari șicane celorlalte naționalități. Profitând de drepturile autocefaliei, persecută schiturile ce sunt dependente de ei, adică plătesc embatic pentru pământul ce-l posedă.

De aceea rușii, bulgarii și românii trăiesc bine împreună, și uniți laolaltă combat pe adversarul lor comun, adică pe greci.

La dese conflicte ce se ivesc între dâșii, totdeauna arhiereul Nil este împotriva grecilor și această atitudine a sa este provocată numai de purtarea revoltătoare a călugărilor greci. Ei întrec orice măsură de bună cuviință, orice spirit de dreptate și astfel aduc în stare pe arhiereul Nil să-și întrebuițeze autoritatea sa spre a scăpa pe bieții oameni de nemaipomenitele șicane ce întâmpină.

Stăturăm, cum am zis, trei zile la Caries și apoi, la îndemnul părintelui David, am pornit spre schitul românesc.

În cale ne-am oprit la Marea Lavră. Această mănăstire se zice a fi cea mai veche și cea mai bogată din toată peninsula. Se pretinde că prima ei fundație a fost ridicată de Constantin cel Mare. Are o poziție magnifică, cu o priveliște dominantă și vastă pe întinderea mării. Intrarea în mănăstire are asemănare cu poarta unei fortărețe sfinte. Părinții ce compun comitetul, împreună cu superiorul, ne primiră în arhondaric și, după ce ne aduse dulceață și cafea, stăturăm ceva de vorbă. Ei știau mai toți românește, căci fuseseră, după cum singuri spuneau, egumeni în Țările Române. Numele meu fiind prea de tot românesc îi jena. Aceasta n-o puteau ascunde. Când auziră de Burada, căci așa se chema camaradul meu, începură a surăde:

– Tatăl tău ne-a lăsat suveniruri frumoase în Moldova, zise superiorul, ce era cam beteag de un ochi și părea că lasă să se înțeleagă cuvintele ascunse: de ce umbli cu acest român?

Când mă auziră că vorbesc grecește, se mâniară și mai rău. Mă credeau că sunt vreu grec reneșat.

– Nu cumva ești de origine elenă? mă întrebară în limba greacă.

– Nu, părinților, sunt român neaoș, le răspunsei în aceeași limbă. Nu au putut a nu-mi zice că au aflat cu mâhnire că mulți greci au devenit nesuferiți în România, de la un timp încoace.

Scurtarăm vorba și ieșirăm ca să vizităm biserica. În curte ne arătară doi chiparoși de o frumusețe vrednică de luat în seamă, trunchiurile lor având o circumferință de cel puțin 5 metri.

Ne încredințară că erau sădiți de însăși mâna Sfântului Atanasie, care, către anul 964, trăia în aceste locuri. Viața sa de adevărat părinte monah a lăsat amintiri neșterse și virtuțile sale creștine se zice că au servit de model în toată peninsula.

Biserica și toate edificiile ce o înconjoară sunt magnifice. Biserica mai cu seamă este atât de luxoasă și atât de importantă, încât ar fi meritat să stăm mai multe zile aici, ca să luăm notițe și s-o putem descrie pe larg. Aveam motive ca să ne grăbim și nu puturăm face altfel.

Aici este și o bisericuță ce poartă numele Sfântului Atanasie. În ea se păstrează portretul său, figura strașnică, aspră dar plină de demnitate și de mărire sufletească.

Ni se arată și o vargă de fier, care zic că este bastonul Sfântului, cu care, dintr-o lovitură în stâncă, a făcut să izvoarscă apa.

Plecând de aici, fără a mai vizita și biblioteca, ajunserăm la un metoc pendinte de schitul românesc. El era proprietatea unui monah român din Alexandria, județul Teleorman, ce se numește părintele Sava.

Aici descălecarăm, mâncărăm și ne odihnim. O livadă cultivată, situată pe marginea mării, era locul de retragere a 4-5 monahi români ce însoțeau pe părintele Sava. Câtă bucurie le pricinui sosirea noastră! Ei ne așteptau cu masa întinsă, pe care o așezaseră sub umbra unui smochin de o mărime rară și încărcat cu fructe.

Părintele Sava, om ca de vreo 36 de ani, este însoțit, cum zic, încă de vreo 4-5 monahi, toți români. Ei par a fi mulțumiți și veseli de soarta lor. Trăiesc sperând că va sosi ziua când românii să fie ridicați acolo unde merită, din starea de umilință în care pe nedrept se află astăzi. Ei cred cu oarecare cuvânt, că aici, în Sfântul Munte, este criteriul popoarelor creștine din Orientul european. Ei nu pot să-și explice cum atâtea bogății din țările române s-au revărsat fără folos în aceste locuri, unde românii nu și-au rezervat nici cel mai mic drept. Plecând de aici, ne petrecură la oarecare distanță și se despărțiră de noi cu lacrimile în ochi.

În această călătorie, tot suind și coborând munții, uitasem a spune că între Caries și marea Lavră mai întâmpinaram mănăstirea Caracal și mănăstirea Iviru, dar grăbindu-ne, nu puturăm vizita nici una. Se zice că cea dintâi este zidită din timpurile împăratului Caracala, iar cea de-a doua de către georgieni. Acum, însă, de curând, mănăstirea Iviru este uzurpată de către călugării greci și puținii iviroți ce au mai rămas au ajuns poslușnici ai călugărilor greci în propria lor casă.

Ne apropiaram, în fine, de schitul românesc. Cât este de frumos! Este situat în capul sudic al peninsulei. De o arhitectură frumoasă, biserica are o înfățișare din cele mai impozante. Atât pe dinafară, cât și pe dinăuntru, este curată și chiar luxoașă. Actualul superior, părintele Damian, lucrează cu multă dragoste și bunăvoință, ca și pentru bunul său propriu. De jur împrejurul curții sunt chiliile cu două caturi, în stil modern și frumos.

Partea de dinaintea bisericii este pardosită cu un fel de mozaic care-i dă un aspect măreț. Aici am fost primiți ca la noi acasă.

Părinții români ne ieșiră înainte cu preoți îmbrăcați în odăjdii, cu crucea și Evanghelia, pe care o sărutarăm și apoi, cu toții, călcând pe frunze de dafin, intrarăm în biserică, unde se oficia o rugăciune de bună venire. De aici merserăm în arhondaric, unde se făcu recepția oficială. Unul din călugări, care era și profesor al schitului, pronunță un discurs foarte bine simțit. Pe la mijlocul discursului se emoționă atât de mult, încât începu a plânge și abia putu să-l citească până la sfârșit. Aceasta îmi mișcă sufletul. După ce răspunsei în puține cuvinte la toate punctele, îmi înmână discursul scris caligrafic și îl păstrez și astăzi ca o amintire plăcută.

Cei mai mulți dintre părinți mă cunoșteau personal din țară și petrecurăm câteva zile împreună ca niște frați.

Schitul se află clădit pe pământul mănăstirii Lavra, către care se plătește anual 50 de lire otomane ca embatic pentru 4 pogoane, mai mult pădure și stânci.

Se plătește bucuros această sumă, dar neplăcute sunt șicanele ce foarte des întâmpină bieții români din partea călugărilor greci din Marea Lavră.

Toate mănăstirile din Sfântul Munte sunt îmbuibate, ca să zic așa, de binefacerile domnilor și boierilor români și însăși Marea Lavră este restaurată de Neagoe Basarab, care i-a făcut atâtea daruri. Acești domni nu s-au gândit nici un moment a-și rezerva vreun drept pentru națiunea lor, căci totul făceau din dragoste creștină, fără altă țintă. Și cu toate acestea, grecii sunt cei mai mari dușmani ai intereselor românești.

Schitul, deși plătește un embatic atât de mare, tot nu are liniștea de care ar trebui să se bucure. În 1822, voind să clădească români un spital în curtea schitului lor, lavrioții au întrebuițat toate mijloacele ca să-i oprească a clădi. Sub cuvânt că ei au proprietatea nudă, contra oricărui bun simț și a tuturor principiilor de drept, i-au oprit de a face clădirea mai înaltă de doi coți. Sub ce pretext voiau a-i specula? Nu știu. Știu numai că au trebuit să se judece la Caries și Constantinopol, unde, prin ajutorul arhiereului Nil, au biruit pe greci, și astfel au făcut o clădire cu două caturi, din cele mai frumoase și destul de încăpătoare.

Schitul este populat de vreo 200 de părinți. El nu are altă avere decât o rentă de 300 de galbeni anual, lăsați de Grigore Ghica Vodă al Moldovei și o grădină de măslini în insula Tasos. Pe lângă acestea, mai primește și de la stat o subvenție de 4000 de lei pe an.

După ce petrecurăm cu veselie câteva zile și în schitul românesc, pornirăm iar cu barca pe marginea mării, spre partea nordică a peninsulei, pentru a ajunge la schela Dafnis sau Dafinul, unde se află un hotel pentru pasageri și unde oprește vaporul turcesc pe care voiam să ne imbarcăm pentru Constantinopol.

Calea era cam lungă, dar încântătoare, căci toate aceste țărături sunt populate cu schituri, mănăstiri și chilii călugărești.

Barcaștii noștri erau patru tineri călugări din România, care cunoșteau la perfecție meșteșugul lor. Mănuau barca cu pânze pe mare, cu înlesnirea proverbială cu care vechii noștri surugii mănuau odată căruciorul de poștă pe uscat. Cărmaciul era un tânăr de vreo 19 ani, fiul unui neguțător din Slănic anume Dinescu și care după ce a terminat școala din Ploiești, fugise fără voia părinților aici, în Sfântul Munte, pornit din evlavie creștinească.

Seara târziu ajunserăm într-un sat de chilii călugărești, numit Sfânta Ana cea Mare. Printre grădinile de măslini suirăm ca o oră și ajunserăm la chilia unui cunoscut al părintelui David. Aici petrecurăm noaptea. Eu și părintele David ne petrecurăm la masă cu starețul chiliei, iar domnul Burada se culcă imediat într-o cameră, căci avusese rău de mare.

După ce mâncărăm la lumina lunii, sub un portocal încărcat cu fructe, care rivaliza cu lămâii înfloriți, cu rodii și cu tot felul de arbori fructiferi ce înconjurau chilia călugărească, ni se preparară și paturi de culcare, sub protecția acestui frumos arbore de unde se vedea marea albăstruie. Ea, liniștită acum, strălucea sub picioarele munților, umplând ochiul privitorului de acel luciu nesfârșit ce îmbată sufletul de mulțumire și de gânduri nesfârșite ca și nemărginirea ei.

Dimineața, după dulceață și cafea, coborâram în port, de unde ne-am imbarcat iarăși, continuându-ne calea spre schela Dafinul. Pe cale văzurăm priveliști frumoase și înalțimi de piatră uscată, reprezentând aspectul cel mai sălbatic. Pe vârful stâncilor zărirăm peșteri la o înălțime de peste 120 de metri, în care locuiau pustnicii. Din acele înalțimi țineau spânzurată cu o sfoară câte o coșniță, în care trecătorul azvârlea sau o bucățiță de pâine, sau ceva merinde, ca să poată trăi acești nenorociți ce cred, ca buni creștini, în ispășirea păcatelor și în învierea morților.

Azvârlirăm și noi câte ceva în coșniță și trecurăm înainte.

În antreul bisericii era zugrăvit chipul lui Petru Voievod și a doi fii ai săi, fără dată.

Asemenea, se află aici moaștele Sfântului Nifon, depuse într-o cutie de aur, lucrată cu multă măiestrie. Nu pot a o descrie cu amănuntul, dar sunt sigur că ar putea figura în orice muzeu din Europa, printre obiectele cele mai prețioase. Este trimisă, împreună cu moaștele sfântului, la curtea lui Neagoe, pe acele timpuri. Capacul cutiei reprezintă turnurile bisericii Curtea de Argeș.

În arhondaric găsim portretul lui Neagoe Voievod, având alături pe fiul său, lucrat în ulei pe mușama, și trimis acolo iarăși de curtea lui Neagoe. Superiorul pare că nu tocmai ținea la dânsul. L-avea spânzurat în perete și plin de praf.

De aici ne luarăm iarăși rămas bun și pornirăm înainte, ajungând în fine la schela Dafinului. La Dafin a trebuit să șteptăm 5 zile vaporul căci, din cauza unei furtuni, a fost silit a trece spre Salonic și a rămas să ia pasageri la întoarcere.

Avurăm dar timp îndestulător ca să mai vizităm mănăstirile Xiropotam, Xenofon și Dochiaru, care erau toate

în apropiere. Mersem chiar pe jos. La mănăstirea Xiropotam găsim zugrăvite pe zidul mănăstirii zimbrul Moldovei și vulturul Țării Românești. Aici nu putem vedea mai mult, căci călugării greci ne-au primit rece, ca și la Sfântul Pavel, unde se zice că se află portretul lui Mihai Viteazul.

La Dochiaru găsim chipuri de domni români zugrăviți în biserică. De aici urma să mai vizităm și mănăstirea Xenofon, dar nu putem, căci eram foarte oboseți de călătorie.

Acestea sunt singurele locuri ce am putut vizita în Sfântul Munte.

Credem că puținele notițe ce am putut strânge și da la lumină fac mare serviciu acestei sfinte cauze, căci cel puțin poate deștepta în guvernul nostru datoria ce credem că are, de a trimite o comisie de oameni competenți, ca să adune aceste tezaure atât de necesare istoriei noastre.

(“Călătorii în Macedonia, Thesalia și Muntele Athos”, Tipografia Progresul, Ploiești, 1884)

UN TURIST LA ATHOS

Axinte Frunză

Cu greu își va închipui cineva dezamăgirea pe care o încearcă autorul acestor rânduri, când se convinge că toate dorințele lui de a vizita Athosul, cu pustnicii adăpostiți în văgăuni, sunt zadarnice.

Noroc că nu mi-am dat pe față planurile, pe care singur le vedeam acum atât de radicale. Rătăcirii libere, fără

plan hotărât ! Înnoptări pe culmi luminate de lună, pe malul mării, sau prin înfundături vizitate numai de căprioare. Ce copilărie!... Astfel de gusturi nu sunt în cinste nici la noi, în lumea mirenilor. Ani de zile stă cetățeanul la cafenea și așteaptă căderea guvernului, ani de zile respiră aerul viciat al clubului, nu părăsește pentru o zi omorâtoarea monotonie a vieții de oraș, nu pleacă odată să facă o excursie, prin înălțimile munților, să stea de vorbă cu bacia la lumina focului. Nu pleacă când de frica răcelii, când de frica cheltuielilor, de frica hoților, de frica ursului. Chestie de gust, se înțelege. Ceea ce înseamnă o supremă plăcere pentru unii, pare o boală pentru alții, dacă nu o nebunie goală.

Tocmai în Sfântul Munte asemenea gusturi ? În Sfântul Munte, unde termenul "excursie" nu-i la locul lui, unde nu se admite excursie, ci închinare.

Singur-singurel prin mânăstiri, schituri, chilii, colibe, fără călăuză, fără învoire de la Chinotită. Și când? Vara, când în Sfântul Munte nu se găsește nici un singur închinător, căci închinătorii vin numai toamna și iarna.

Hm ! Un străin, care, desigur, e creștin numai după actul de naștere, și nici să se închine nu știe ca lumea.

Mă grăbii să încredințez pe călugărul ce mă însoțea, care întrevăzuse ceva din planurile mele, că nu m-a înțeles, că tot cu închinarea voiam să merg și eu.

Meleaguri dificile

Au dreptate și călugării. Sfântul Munte nu-i România. Sunt și în Sfântul Munte poieni cu flori, dar printre flori mișună șerpi și câteodată scorpioni.

Sunt stânci și izvoare, ca și la noi, dar nici stâncile, nici izvoarele de acolo nu se potrivesc cu ale noastre. Stâncile sunt fierbinți ca focul în timpul zilei, dătătoare de

junghiuri în timpul nopții, iar izvoarele se găsesc adesea la adâncimi greu de ajuns.

Siguranța călătoriei prin munții noștri e aproape necunoscută în Sfântul Munte. Musafirii Carpaților noștri, mai degrabă locuitorii lor, urșii, atât de ursuzi în aparență, care și-au păstrat până azi bonomia caracteristică a rasei, sunt îngeri de blândețe pe lângă antarții greci și drajnicii bulgari, care, urmăriți de poliția civilă din Macedonia, își găsesc refugiul sigur în Sfântul Munte. Drajnicul nu-i urs, întâlnirea cu drajnicul nu-i un simplu episod bun de povestit și înflorit cu minciuni vânătoarești.

Bande de bulgari din Macedonia și mai ales antarți greci adesea petrec săptămâni și luni întregi prin văgăunile sau chiar mănăstirile Muntelui Sfânt, neturburați de nimeni. În poliția muntelui nu arareori se găsesc înscriși antarți, chemați a curăți elementele suspecte comitetelor patriotice grecești, cu atât mai eficace, cu cât grecii au fost întotdeauna singurii stăpâni de fapt ai peninsulei sfinte.

Oamenii aceștia nu glumesc. La cea mai mică bănuială te găsesc până în fundul pământului, te cercetează de origină, de scopul călătoriei, și în termeni hotărâți.

Oricâtă elocință ar desfășura străinul, într-o limbă pe care de obicei n-o cunoaște, rezultatul e trist. În cazul cel mai bun, călătorul bănuieț mănâncă o bătaie pe care n-o mai uită; în cazul cel mai rău, e împușcat și aruncat într-o râpă. După asigurările cunoscătorilor, aici s-ar petrece grozăvii fără nume. Străinul bănuieț de spionaj e tăiat în bucăți, care sunt aruncate prin poteci, spre cunoștința celor interesați, poftiți astfel a nu se încurca prin locurile unde nu sunt doriți. Nu s-a auzit niciodată de astfel de fapte în restul Macedoniei, dar, ajunsă în Sfântul Munte, bestia omenească se însălbățește cu totul, când, urmărită din toate părțile, se simte în ultimul ei ascunziș. După unii, asemenea grozăvii

s-ar comite chiar de către poliția locală. Jaful nu intră în îndeletnicirile acestor oameni, care urmăresc numai politica. Dar, uneori, din simplă bănuială sau neînțelegere, se distrug între dânșii. Nu mai mult decât vreo săptămână înainte de sosirea mea fusese împușcat de către antarți, în mijlocul potecii și în miezul zilei, un proistos grec de la Lavra, fără să deștepte cel mai mic interes din partea Protitei, sau măcar din partea Lavrei, ca și cum ar fi fost vorba de o găină.

Comitagii și simpli tâlhari

Pe lângă bandele acestea de bulgari sau greci, ocrotite de părțile beligerante respective, se formează și alte bande, cu scopuri mai puțin idealiste, dar nu practice: vânători de pungi, sau măcar de ceva bucluc călugăresc, de pildă vreo damigeană cu vin. Nu-s mai puțin hotărâți nici aceștia. Umblă totdeauna câte trei-patru, și când zăresc pe călător în potecă, ies deodată cu carabinele la ochi. Călătorul, oricât de înarmat ar fi, își înțelege situația, și la semnul plin de înțeles de a se așeza între carabine, nu ezită. În cea mai bună ordine, trec toți la dreapta sau la stânga potecii, și în desişul nepătruns începe operația, nu e totdeauna aceeași. Dacă drumețul e rus, sau român, sau cumva neamț, i se ia numai punga și haina pe deasupra, și numai arareori se mai alege și cu două-trei lovituri și cu sfatul de a nu spune nimănui. În timpul din urmă s-au citat unele cazuri de acestea, dar nu toate, căci, dacă cel jefuit e om "serios", nu se plânge nimănui, păstrează secretul, mai ales bătaia încearcă s-o uite chiar el. Dacă drumețul e bulgar, iar jefuitorii greci, sau grecul e întâlnit de bulgar, atunci e altfel. Bulgarii lasă pe grec numai în costumul de noapte, aplicându-i restul, adică bătaia, în măsura ce o poate duce un grec. Iar grecii lasă pe bulgari numai în costumul lui

Adam, plus masajul reclamat de împrejurare și în măsura potrivită unui bulgar.

Așa-i cu siguranța călătoriei în Sfântul Munte. În ultimul timp, nu se găsea chilie mai izolată care să nu fi fost vizitată de cavaleri, pentru o litră-două, sau pentru a încredința pe stareț că "Kir căpitan" are mare "dragoste" pentru Sfinția-Sa, deci "să nu se teamă de nimic".

Șoapte pe care le luam drept exagerări, lucruri necontrolate, mai târziu aflai că totul e perfect adevărat. Dar nu antartzii, nici hoții propriu-zisi erau piedică pentru "închinarea" mea. În vara anului 1909, când mișcările din Macedonia abea reîncepuseră, deși se manifestau cu violență neobișnuită, antartzii greci, ca și drajnicii bulgari, erau numai în nordul peninsulei. Acolo, în pădurile Vatopedului și Zografului, în cele două cetăți ale slavismului și elenismului, se mărginea întregul lor cerc de operații. Asta o știu toți și nici un om cu mințea întreagă n-avea să se ducă pe acolo. Pe acolo nu pot umbla decât închinătorii din timpul iernii, care colindă locașurile sfinte în cete mari, de câte 30-40 de inși. Hoții propriu-zisi, se zice în timpul din urmă, stau pe lângă potecile mari, între portul Dafnis și Careia, capitala peninsulei, și pe lângă mănăstirile mari și bogate. Prin pustietăți, hoțul n-are ce căuta, cum nu are ce căuta la noi, pe vârful Ceahlăului sau Negoiiului. Puteam deci merge, în tovărășia vreunui călugăr, cu închinare prin acele părți, cât îmi plăcea.

Moravuri mănăstirești

Dar călugării știu una și bună, că un străin, pe care întâmplarea l-a făcut să calce în grădina Maicii Domnului, nu se duce să vadă pustietăți, stânci și văgăuni, păduri și sălbătici, pustnici și sărăcie. Străinul se duce sau să vadă manuscripte vechi – păzite cu strășnicie, și care, pentru a

fi văzute, cer intervenții prin patriarh și ambasade, reclamă bacșișuri și se sfârșesc adesea cu păcăleli —, sau pentru sfintele slujbe, pentru a vedea sfințeniile locale: moaște, icoane făcătoare de minuni, evangheliile scumpe, arhimandriți și arhierii cu chip de sfinți. Dar așa pustietăți, și încă mergând pe jos!

“Pe jos” nu sună deloc frumos părinților athoniți, cum nu prea sună de altfel nici la noi, unde “pe jos” e semn de persoană nu tocmai de “condiție bună”.

Părinții athoniți au și alte motive pentru a nu simpatiza cu asemenea gesturi. După eticheta locală, un străin de “condiție”, o “persoană”, o “față”, nu vine niciodată în Sfântul Munte neanunțată. Nu numai că nu vine neanunțată, ci caută să se înarmeze cu cât mai multe scrisori de recomandare. E mare lucru ca scrisoarea de la un arhieru, sau măcar de la un șef de birou din minister! La ce servesc aceste recomandări? Întâi, pentru că Sfântul Munte nu-i loc vraise, de plimbare pentru oricine. Al doilea, “persoana” trebuie să se prezinte după protocolul recunoscut de toți, stabilit, consfințit. Și atunci știu călugării să primească și să ospăteze.

Se vede că, cu cât e mai departe omul de viață, cu atât mai mult ține la slăbiciuni deșarte. La unele formalități, la alaiuri, athoniții țin mai mult decât unii dintre noi.

În mănăstirile noastre, întâmpinările cu trageri de clopote, ieșirea cu icoane și alte pompe au existat până mai deunăzi, și dacă nu mă înșel, prin unele locuri, sunt primiți cu clopote nu numai mitropoliții și episcopii, ci și unii laici: prefecți și orice persoană mai de seamă, adică “de la putere”. În mănăstirile din Dobrogea, clopotele răsună ori de câte ori se anunță domnul subprefect, sau polițaiul din Tulcea, veniți în plimbare.

Formalitățile astea iau în Sfântul Munte proporții extraordinare. Primiriile cu clopote și icoane frunțașii athoniți și le fac reciproc, aproape ori de câte ori o față mai de seamă – stareț, proistos, epistat, etc. – vine în vizită.

Dar pentru străini, pentru “persoane” ?

Lăsăm loc descrierii unui călător foarte cunoscut la noi:

“Când am ajuns în preajma schitului, au început sardorul și cavasul, ce-i aveam cu noi, a slobozi puștile și pistoalele, pentru a da de știre, apoi, în sunetele clopotelor, am fost întâmpinați de stareț și de alți cinstiți părinți, îmbrăcați în odăjdii, cu icoane, cu cruci în mână. Călcând pe verdeața ce înadins au așternut-o, am intrat în biserică”. Altă dată, tot așa: “...mi s-a făcut o primire din cele mai pompoase: preoții în odăjdii, cu crucea, ieșiră înaintea mea, în sunetul clopotelor și în cântări bisericești. Iar în biserică, călugării au început a clătina policandrele ca la sărbători”...

Păcat că e departe și că drumul prezintă atâtea greutăți, dar ce izvor bogat de desfătare pentru nevinovata slăbiciune a vanității de care suferă și oamenii cei mai de ispravă ! Te poți vedea numai câteva zile aproape apoteozat, numai cu niște scrisorele!

E lucru mare deprinderea. Cine ar crede, dacă nu e deprins, câtă măreție trebuie să prezinte intrarea pe poarta cea mare a mânăstirii, în sunetul clopotelor și pocnetul pistoalelor, cu sardori, cavași de la caimacan, cu călugări jur împrejuru-ți, călare pe un catâr, încărcat cu perne și covoare, între două șiruri de alți călugări, cu steaguri, lumânări, icoane!

Să mai adaug acum că, pentru primitorii mei compatrioți, o sosire atât de neașteptată ca a mea – care nu îndreptăța și nu făcea cu putință nici o “primire” –, era izvor de adevărată amărăciune.

Trebuie spus că într-o mănăstire, mai ales într-o simplă chilie, prezența unui străin, care nu prea are hal de închinător, care se plimbă fără roșt – uneori și cu țigarea –, când toți sunt la treabă, se închină, bat mătăanii, gonesc iscușenii, aleg bob, citesc canoane, e tot așa de jenantă ca și prezența unui civil într-o cazarmă, unde străinul s-ar plimba cu mâinile la spate, ar ieși, ar intra fără grijă, pe când toată cazarma clocotește de comenzi, de mișcări la dreapta și la stânga, de onorul, bate talpa, face teoria.

Bunătațea nesfârșită a prietenilor mei, singură putea îngădui prezența unui element dizolvant, singură putea să știe piept șoaptelor și bănuielilor din chiliile vecine, unde grecii veghează cu ochii neadormiți, ca nu cumva să se întâmple ceva, pe vremuri ca astea, ferească Dumnezeu.

Spaima călugărilor

Vegherea, de altfel, incumbă tuturor. Toți în Sfântul Munte se tem de ceva. De ce? Cu greu ar putea s-o spună chiar călugării. Românii, îndeosebi basarabeni, se tem de “spigoni”, au rușii se tem de anticrist, iar grecii mai ales de “masoni”. Ce exprimă aceste temeri, cu greu ar putea s-o spună ei singuri.

Pe ruși parcă îi mai înțelegi. Anticristul sau anticriștii, după unii, apărut de mult pe pământ, opera lor se și vede, dar ce înseamnă “spigoni”, și de unde până unde “masoni” în Sfântul Munte?

Totuși, frica e reală și vegherea neadormită. Deci, cine e străinul? Închinător? Nu seamănă. Neamț, din cei care fotografiază ziduri vechi, uși, turnuri? Nu. E vreo misiune specială, politică? Politica o înțeleg toți. Nu. Atunci?

Ca fiori reci ce simțeau ajungând din văgăunele vecine șoaptele deșteptate de același mister: cine e străinul, ce caută masonul, spigonul, Anticristul?

Pe căi diferite, vin în viață momente care te silesc să iei în serios cele din juru-ți, să devii tu singur "serios", să înțelegi pe oameni, să-ți schimbi gândurile după schimbarea vântului să te luminezi. Au dreptate oamenii: plimbări prin Sfântul Munte, nopți cu lună, văgăuni, coclauri, stânci și izvoare! Iată ce înseamnă a fi trăit atâtă timp în civilizata și ușuratică Românie!

Răsună toaca, zăngăniră zăboarele grele de fier, care închid mica cetățuie din toate părțile. Cele douăzeci și două de umbre omenеști umplură cu încetul bisericuța.

Mai cucernic decât un schivnic, ascult și eu bocetul jalnic al cântărețului, și în semiobscurul bisericii și fumul tămâiei încep să văd parcă mai limpede ceea ce nu m-a învățat nici viața destul de zbuciumată, nici cărțile.

Hotărăsc plecarea cu cel dintâi vapor. Într-o clipă m-am și văzut în port, liber din nou, pe mare. Și ciudat, în loc să simt necaz sau tristețe, beția libertății mă cuprinde cu o violență nestăpănită. Mă și vedeam cutreierând Pera, Bazarul, braseriile după malul Bosforului. Murdare și înfame sunt aceste braserii, dar câtă lumină, ce ocean de viață pe cheiul și întinderile cutreierate de neastâmpăratul furnicar al vapoarelor, vapoarelor, luntrilor!

Pe neașteptate, mersul lucrurilor se schimbă, tocmai în favoarea planului părăsit, hotărând ceea ce nu mai visam acum, plecarea la pustnici. Noroc numai că lucrurile s-au petrecut nu la vreo biserică grecească, sau mai ales la rusească, ci la una românească.

O sărbătoare românească

Din nefericire, nu ne înșelasem, că la Prodrom n-o să găsim o clipă de liniște. E o naivitate să-ți închipui că poți sosi într-un locaș din Sfântul Munte fără să stârnești curiozitate,

senzație, vizite, întrebări, și mai ales când sosești tocmai din Țară.

Cu atât mai greu să găsești o clipă de liniște la o serbare, cum e hramul de la Prodrum, unde se adună călugăria din tot Muntele.

De-abia am intrat în arhondaric și ne pomenim cu o droaie întreagă de călugări, nu numai prodromiți, nu numai gazde, ci și musafiri, curioși, se înțelege, să afle ce fel de pasăre a sosit, ce se mai aude pe acasă, ce mai e nou pe la Mitropolia din Iași.

Sunt oameni și călugării, se interesează și ei. Chiar pe cealaltă lume, tot te întreabă, cred, ce mai e pe acasă, ce se mai petrece pe la cutare mitropolie, ce-i cu calendarul, ce-i cu străinii.

Din nefericire, știam să răspund despre mitropolii și arghirolilii, despre străini dușmani ai neamului, tot atât cât și despre evenimentele din China.

Ba unele lucruri, în loc să le afle ei de la mine, le aflam eu de la ei. Unii au auzit nu numai cine-i la putere, ci și care pe care o să-l "răpună" în curând; știau despre luptele noastre politice, despre epopeile noastre electorale. Un bătrân din București, antrenat de amintiri, povestea lucruri aproape legendare despre marele căpitan Costache, de pildă, vestit elector de pe vremuri, despre bătăliile de la "Cuibul cu Barză", despre "apa de aur" de acum patruzeci de ani a prefectului de poliție Radu Mihai. Și toate astea cu o neslăbită îmbelșugare de amănunte, în trăsături neșterse, expresii omerice.

Se înțelege, depărtarea, platforma lucrurilor și spiritul pur poporan și mitoplastic, creator de legende inedite, se observă îndată. Nu-i Tache, nici Petrache, eroul epocii, cel destinat a conduce românimea, sau poate omenirea întreagă, ci cutare episcop, sau secretar al episcopului, care

cunoaște multe. Mai ales în chestia “străinilor” și “înstrăinaților” aprecierile și soluțiile simpliste curgeau abundent.

Poftim de te odihnește într-o companie atât de veselă. Nu-i mai bine să ieși la aer?

Ce clădiri impunătoare, ce simetrie, ce curățenie pretutindeni, ce lespezi minunate!

Nu scăpai nici eu de situația oricărui străin pe care inexperiența și ignoranța lucrurilor mănăstirești îl fac ridicol la tot pasul. Mă plimb, de pildă, prin vasta curte a Prodromului și în loc să mă grăbesc să văd celebra Prodromiță, să mă interesez de istoricul vestitei icoane, de minunile săvârșite, întreb de ce stau cei vreo 25 de catări și împiedică circulația, murdărind lespezile atât de curate ale curții.

–Nu înțelegi? – îmi șopti cu aer misterios un călugăr străin de Prodrom (un mare intrigant, se vede).

–Mularii au adus lemne, da-i mai țin așa ca să vadă cât îs de bogați prodromiții.

Alt fleac care mi se pare și mai caraghios. Într-un colț al curții, un grup de călugări stau la o masă lungă. Călugării tac, curăță și spală niște pește. Dar la un moment dat toți se scoală în picioare și-și fac cruce. În curând se așează la masă, iar peste câteva minute din nou se scoală, se dau mai la o parte și bat mătânii până la pământ. Din nou se așează la masă, iar se scoală...

–Dar asta ce înseamnă?

–N-ai știut? E vecernia bucătarilor. Nu vezi pe cei doi care slujesc? Bucătarii n-au să poată veni la biserică, și atunci... înțelegi...

Să nu știe cineva atâta lucru!

Se înțelege, cea dintâi vizită se face tot la Prodromița, celebra icoană care s-a zugrăvit pe ea însăși în anul 1903 în urbea Iași.

Lăsând să se edifice singur despre această măreață minune, după magistralele opere ale părintelui arhimandrit Boteanu și părintelui arhimandrit Antipa Dinescu, adăugăm numai că s-ar cuveni să fim mai puțin vanitoși, că Maica Domnului ne-a preferat cu minunile sale pe noi, în special Iașul. Să ne aducem aminte că înainte de apariția Prodromiții, în Rusia sfintele icoane trecuseră prin mare răstriște și Nicolae I, cel mai crud dintre țari, dăduse poruncă să nu mai "apară" icoane făcătoare de minuni. Poate numai împinsă de nevoi, a găsit de cuviință sfânta icoană să se arate la noi, unde de altfel n-a vrut să rămână, preferând Sfântul Munte.

Prodromița, prin faima și minunile sale, înlocuiește azi cu vrednicie pe cealaltă Maica Domnului, trăitoare de vremuri tot la Prodrom și fugită într-o bună zi și tot singură la călugării greci.

Poate ca răzbunare convenită despotului rus, Sfânta Prodromiță e căutată tocmai de închinătorii ruși, pentru care s-au și clădit vastele arhondaricuri ale Prodromului, căci români nu prea vin.

După ce vizitarăm parte din arhondaricuri, apoi mica prăvălioară cu iconițe, cruciulițe, aghiesmuri, unde un șmecher de ardelean, profitând de amurgul serii, vru să mă înșele, dându-mi iconița nu știu cărui sfânt Arfonie sau Parfonie drept Maica Domnului (noroc că se găsi un confrate basarabean care îmi atrase atenția), ne îndreptarăm spre trapeză. Din cauza lipsei de spațiu se mănecă pe rând, pe serii. Noi luarăm parte la masă abia la a treia serie, după ce ospătară nici mai mulți nici mai puțini de 500 de musafiri.

N-am să mă opresc în fața tristei corvoade pământești unde 250 de guri primesc trecătoarea hrană trupească, atât de trebuitoare în vederea serviciului divin, care avea să țină 14 ore, nu voi vorbi nici despre altă hrană, cea sufletească,

primită prin ascultarea din istoricul sfintei icoane, citită de însuși stareț. Cine a asistat la trapeza de 2000 de persoane de la Rusicon și s-a desfătat cu ascultarea minunilor Sfântului Pantelimon, mărturisește cu nepărtinire că n-are multe de spus despre trapeza noastră din Prodrom, încăpătoare abia de 250-300 de oameni. Dar vechea regulă, cererea iertării, mi se pare mai frumoasă decât la Rusicon. Toți bucătarii, sufragiile – toți câți au servit la masă, – până și starețul, care a desfătat comesenii cu citirea frumoaselor bucăți sfinte, au stat în genunchi, înșirați unul lângă altul, la ieșire, cerând iertare publicului, pentru greșelile ce a putut să comită vreunul în timpul serviciului. O regulă ciudată, dar frumoasă. Ce bine ar fi dacă o regulă analoagă s-ar impune și persoanelor însărcinate cu conducerea economică a mănăstirilor, și nu în fiecare zi și în genunchi, ci în picioare, măcar odată pe an, sau măcar la ieșirea din funcțiune. N-ar mai avea loc nemulțumiri, nici ispite diavolești cu certuri și păruielei.

Nu trecu un ceas de odihnă și hai la biserică. Paisprezece ceasuri! Nu-i nevoie să mai adaug că, oricât de obosit ar fi călătorul, a nu asista la o slujbă ca cea de la Sfânta Prodromița e mai mult decât necuviință.

Paisprezece ceasuri!

Ciudat însă că autorul unei astfel de necuviințe era să fie chiar un călugăr din Prodrom, un biet concetățean al meu, care se simțea dispus a sta cu mine "la un pahar". Ca la pahar, efuziunile nu întârziară. Noul meu prieten își aduse aminte de anii tinereții când, împreună cu alți copii, fura nuci și mere de la popa Andrei. Și cum, la spovedanie, popa Andrei, aflând cine-s hoții, unde nu începea să-i pumnească și să-i păruiască sub patrafir.

Sfinte amintiri ale copilăriei, n-am avut parte de voi! Școala și înstrăinarea m-au rupt de la plugușor, de la

datini, de la poarcă, de la mere și nuci de furat. Astfel de gânduri îmi trecură prin minte, când observai în ușă câțiva călugări mai bătrâni privindu-ne cu dezaprobare. De vină eram nu eu, ci prietenul. Numai meritul fu al meu, când, întrerupându-l, îl chemai la datorie.

—Părinte, la biserică!

Nu rămâne nerăsplătită câteodată virtutea. Cei câțiva călugări au fost probabil impresionați de devotamentul meu pentru mântuire și poate acestui fapt s-ar datora amabilitatea cu care fusei primit în biserică, unde, în loc să stau la ușă cu mulțimea pururea simpatică, și unde cu plăcere aș fi stat, am fost introdus lângă una din străni, între cei 20-30 de proistoși greci, musafiri sosiți de la Lavra.

Paisprezece ceasuri!

Serviciul divin

Cum poate să dureze o slujbă paisprezece ceasuri întregi? Pentru a înțelege, s-ar cere anumite cunoștințe, mai ales din psaltichie. Numai termeni ca: antifoane, anexendre, indofone, golgoane, câte cunoștințe nu cer. Și paisprezece ceasuri nu-i numărul cel mai teribil; la ruși sunt slujbe care durează până la optsprezece ceasuri.

Oboseală? Călugării nu știu ce-i oboseala. Din contră, în ochii unora dintre ei se observă expresia unei însuflețiri, a unei bucurii, pe care vor fi simțit-o numai apostolii când au aflat despre învierea lui Hristos. Pe fețele cântăreților se vedea hotărârea de a înăbuși cu vocea zgomotul de afară al valurilor, de a cânta nu 14 ceasuri, ci o veșnicie.

Nu știu, din întâmplare sau din vreo regulă călugărească, strana din dreapta era ocupată cântăreții greci, musafiri de la Lavra, oameni mândri și țațoși, care dădeau parcă tonul. La strana stângă răspundeau hotărâți ai noștri.

Mă înșela închipuirea sau ceva negrecesc și neromânesc, ceva dintr-o lume anterioară și celei eline și celei române, răsuna în vocile acestor oameni care se întreceau, parcă, exprimând nădejdea într-o altă viață, căci la cea de aici n-au luat parte, vărsându-și în strigătele inimii sfâșiate suferința îndurată în tăcerea și singurătatea chiliei, sau târziu părerea de rău după o viață, poate, zadarnic îngropată aici, în pustietatea Muntelui, victime ale unui Dumnezeu fără milă, care cere prea multe lacrimi și nopți nedormite, din zorile tinereții până în marginea gropii! Și încă și acolo, cine știe dacă...Destin atotputernic și nemilos, de ce atâta povară pe șubrezi umeri ai sărmanei ființe omenești?

Iarăși mă înșelam, poate, dar parcă și altceva se mai auzea în bocetele psaltichiei, parcă alt val de suferință venea dinspre românii adunați aici din plaiurile Carpaților, din câmpia Bărăganului, de pe meleagurile sure ale Prutului, sau de lângă izvoarele verzi ale Oltului, pentru a-și rosti tânguirea supusă înaintea Dumnezeirii, și altfel de durere izbucnea din țipătul acestor oameni, ai căror bunici și străbunici au adus multe lacrimi peste aceleași plaiuri și bărăgane. Un clocot nestăpânit de patimi și răcnetul unui întreg popor se auzeau în bocetele lor, o durere grea și o amenințare nestăpânită. Ceva ca freamătul unei oști înfiorate, dar îndârjite, în așteptarea clipei fatale, izbucnea din pieptul românilor, care în acest târziu ceas al nopții credeau că aduc numai laude sublimiei ființe a Născătoarei, numai umilă închinare Dumnezeirii.

Pierdut cum sunt de oboseală, stând paisprezece ceasuri nemișcat, abia văd ca prin sită și mi se năzăresc chipurile unor ființe fantastice, cu staturi și puteri supranaturale. Chiar tânărul meu ghid, care mi-a dus atâtea zile bagajul prin coclaurile Athonului, de data asta înșirat și el în rândul celor vreo cincizeci de preoți care evoluează, pare un gigant din alte lumi, chemat la fapte supraomenești.

Bocetele psaltichiei țin necurmat înainte, zguduind bolțile catedralei și înăbușind zgomotul valurilor de afară.

Trecuse demult miezul nopții, se mai domoliră patimile, se mai potoli parcă și urletul mării. În vocea puternică și mlădioasă a bătrânului Antonie, podoaba bătrâneții și podoaba Muntelui Sfânt, răsun[de astă dată, când accentele sfâșietoare, dar stăpânite, ale unui cor din Sofocle, când înțelepciunea rece, înfrânătoare a oarbelor patimi ale tinereții. Chiar hohotele de plâns, pătrunzătoare ca arma, pătimase și dătătoare de fiori, ale tânărului Nicanor trec cu încetul în duiosie și resemnare.

Pe la ceasurile două se mai potoli și strana dreaptă. Strigătul inimii înjunghiate și al răbdării pierdute, mândria firii învinse, dar încă semețe și rebele, se potoliră cu încetul și liniștea supunerii și împăcării ia din nou locul furtunii pornite din măruntaiele nemărginitului ocean de suferință.

O liniște adâncă domnește acum sub bolțile sumbre ale vastei catedrale, o citire lungă și monotonă abia se aude în strana stângă. Palizi de oboseală, cei bătrâni rezemați de pereți, cei tineri drepti ca soldații, călugării ascultă continuarea slujbei, care o să sfârșească peste zece ceasuri.

Eu nu-mi găsesc loc. Vlăguit și stors de oboseală, tremur de frică să nu cad rușinos în mijlocul acestor străini. Oboseala, rana de la picior, și o durere veche la un ochi nu-mi dau răgaz. Un dialog sarbăd, inconștient și incoerent se încheagă în mintea obosită.

Citețul continuă monoton niște rugăciuni care nu se mai sfârșesc. Un suflet milos se apropie de mine și mă atinse de braț. Tresar, crezând că am și căzut jos.

– Puteți să vă odihniți puțin, zise, vă trezim noi mai încolo.

Urmez inconștient, printre umbrele negre, pe călugărul îndurător, urc scări, trec prin coridoare, ajung într-o odaie, mă arunc pe un pat nedesfăcut și adorm ca un mort.

Încă nu răsărise bine soarele, când intrai din nou în biserică, unde slujba continua. Tot așa de drepti erau călugării, aceeași însuflețire în ochii tuturor, aceeași hotărâre de a sta până la sfârșit.

Se observă și o schimbare. Strana dreaptă e goală, lipsesc musafirii de la Lavra, plecați încă din zori, lipsește replica pătimașă, provocatoare, violentă a psalților greci. Rămăseseră numai ai noștri, și o atmosferă de duioșie, de lacrimi intime, de îngrijorare nelămurită se simțea sub bolta întunecoasă, răsărită pe țărmlul străin, pe un țărml dușmănos și pustiu al Arhipelagului.

Aici, atât pentru cei care visează fericirile cerești, cât și pentru râvnitorii mărețiilor pământești, ar trebui poate să mai adăugăm ceva. Nicăeri, poate, n-a fost rugat Dumnezeu pentru fericirea cerească a noastră, a tuturor, ca la Prodrom, după cum nicăieri nu s-au ridicat rugii mai fierbinți pentru o Românie mare ca în catedrala Prodromului, capitala sufletească a tuturor românilor.

Înspre seară cunoscul mai pe toate căpeteniile românești ale Muntelui, iar una din ele, un călugăr din Prodrom, mă luă sub deosebita sa protecție. Deși foarte bătrân, luase parte la serviciul divin în tot cursul nopții, și timp de 13 ceasuri a scos accente care se simt în suspinările unui cor din tragedia antică. El se însărcină să urce și să coboare cu mine labirintul de scări și coridoare ale Prodromului, pentru a-mi arăta "mănăstirea noastră".

E greu de înțeles dragostea specifică a unui călugăr pentru mănăstirea lui, dar este explicabilă. Mănăstirea lui e patria lui, unde zac oasele fraților, unde va zăcea și el odată. Patriotismul călugăresc, pe care francezul l-ar numi

patriotism de "clopotniță", are ceva din patriotismul republicilor antice, unde cetățeanul vedea de pe zidul cetății granița țării, vedea sentinela de pe turnul cetății dușmane. Pe câmpul de câțiva kilometri în lung și în lat cetățeanul antic cunoștea fiecare piatră și fiecare arbore; acolo luptaseră, ochi în ochi cu moartea, frații, părinții, străbunii lui, și tot acolo, poate, va mușca și el pământul. Omul e același pretutindeni.

Gâfâind de oboseală, bătrânul cu dragoste mă conduce pretutindeni, arătându-mi locașul lui. Iată vasele arhondaricuri destinate închinătorilor din Rusia, care vin să se închine Prodromiței. Iată acum aripa colosală dinspre mare, unde-și fac mântuirea călugării. Aici, în timpul seriilor de iarnă, ascultă călugărul canonada valurilor pornite să zguduie temelia Muntelui.

Coborâm în curte, unde îmi arată casa apelor, și într-o admirabilă limbă literară, cu metoda unui profesor încercat, îmi explică sistemul apeductului.

Începe vizita infirmeriei, foarte curată și spațioasă, căreia îi lipsesc numai dulapurile, sticlele cu etichete și mirosul de acid fenic. Cauza lipsei e clară. Doctorul Prodromului, tot călugăr și el, absolvent al vastei noastre facultăți de medicină populară, la care se mai adaugă un curs de farmacologie specifică Sfântului Munte, nu recunoaște prea multe doctorii și nici nu le are. În schimb, pe câte le are, le are sigure și mai ales tari, și anume: untul de molotru, care scoate "cuietele" adică junghiurile; untul de regan, care le scoate pe toate celelalte, încă două trei feluri de alifii și băuturi, combinate cu diferite aghiezmuri, și gata. Încolo, farmacia e pădurea. Doctorul trimite după un braț zdravăn de crengi și buruieni, cât mai multe și mai variate (între atâtea buruieni trebuind să fie și leacul căutat) le fierbe bine și le stoarce, iar zeama o dă bolnavului,

căruia îi citește și o rugăciune. Avantajul sistemului e, mai întâi, că bolnavul, chiar dacă moare, moare imediat, fără suferință, al doilea, lumânarea și împărțășania sunt la îndemână în aceeași clipă.

Vizitarăm casa bătrânilor, o odaie foarte curată, locuită de câțiva veterani pe care nu-i mai servesc nici mâinile, nici picioarele. Între aceștia, un arhimandrit de prin Turnu Severin, în vârstă de 98 de ani. Și cuviosul nostru păși spre ultima vamă de pe lumea asta, casa oaselor.

Casa e împărțită în două. Jos, într-un fel de pivniță, stau oasele prodromiților, care au luptat odinioară cu "iscușenia" și care așteaptă acum învierea și răsplata. Deocamdată oasele stau aruncate în dezordine, și nu se știe cine-i proprietarul cutărui sau cutărui os.

În partea de sus ordinea e mai respectată. Pe rafturi, de-a lungul unui perete, stau așezate în ordine cronologică craniile, unele de mult înnegrite de vreme, unele mucedde, dar încă albe, altele de tot albe și curate. Astea sunt ale celor sosiți de ieri. Dar cine va sosi mâine?

Pentru a doua oară vizitarăm biblioteca, o cameră vastă, aproape luxoasă, cu dulapuri și cataloage în regulă și cu nume de cititori trecuți în condici. Biblioteca din Prodrom are peste 3.000 de volume, cele mai multe, se înțelege, ceasloave, dar am zărit și câte ceva din Tocilescu, chiar din Hașdeu și, desigur, din Mihăilescu.

Ceasloavele se citesc cu râvnă, cum se vede după urmele de ceară și poate de lacrimi. Mulți dintre cititorii lor trebuie să fie acum în casa oaselor, și acolo, în subterana pașnică, așteaptă cu încredere învierea din morți. Ferice de ei!

Târziu, seara, cum stăteam pe bancă în fața mării, cu părintele arhimandrit Antipa, vrednicul și bătrânul stareț al Prodromului, furăm invitați la o cafea în arhondaricul cel

mare, unde se aflau adunate cele vreo 20-30 de căpetenii românești, cei mai mulți stareți de chilii, despre ale căror pătanii auzisem încă de la sosirea mea în Sfântul Munte. Aici era bietul popa Ilie, cel jefuit de antarți, și energicul popă Gavril, din Culiuc, pe teritoriul Vatopedului, care suferise de curând formidabila invazie a unei armate de 300 de greci, venită să-i dărâme casa reparată fără permis și bacșișul în uz. Aici era și popa Arsenie din apropierea mănăstirii Xeropotam, și părintele Ilarion, starețul poeticei colibe Catafighi, toți cu oarecare vază, toți mai mult sau mai puțin pățiți, dar discreți, păzind cu sfințenie cuvântul "am dat bacșiș", ca să nu o pățească și mai rău.

În mijlocul severei etichete călugărești, zadarnic înviorate de un pahar de vin, în mijlocul oamenilor încărunțiți în politica savantă a Muntelui (în politică toți călugării sunt tari), unul nu scapă o vorbă din care să întrevezi măcar o umbră din omul cu nervi și patimi analoage cu ale noastre. Numai inimosul popa Gavril fulgera din ochi, se agita dintr-un colț într-altul și se gândea cum și-ar putea face singur dreptate. Bietul popa Gavril nu știa că cei din Vatoped așa au fost întotdeauna. N-au făcut ei o invazie la fel încă la începutul secolului al XIV-lea, ca să distrugă academia fondată de Bulgaris?

Popa Gavril mă invită pe la el, de câteva ori, promițându-mi lucruri interesante. N-am fost și nici nu cred să fi putut afla ceva interesant. La urma urmelor, și el, ca toate căpeteniile călugărești, e tot un fel de proistos, și se știe regula ce profesază un proistos: limba e dată omului ca să ascundă adevărul, nu să-l exprime. Iar când te vede că ai și scos carnetul, ca să însemni ceva, a și amuțit, sau începe să înșire minciuni, pe care nu le mai descurcă nici Dumnezeu.

Multiplele necazuri ale călugărilor se mai complicau și prin alte nemulțumiri. Se șoptea despre oarecare ajutoare

de la Stat date numai unora, și nu după merit, ci după "culoarea ochilor". Se vorbea de "pehlivani" care profită, care se plimbă pe la București. Necazul cel mare era în legătură cu niște decorații. Încă M. Miller, cunoscutul arheolog și paleograf francez, se mira cât sunt de ahtiați călugării greci din Muntele Athos după decorații. Nu știa că de boala decorațiilor nu-i scutit nimeni.

Numai cu vreun an înainte de sosirea mea, un călugăr basarabean, om deștept, deși aproape analfabet, află că la București plouă cu decorații. Istețul călugăr, comandă în grabă tabloașe lucrate în chiparos, de către un pustnic grec, bine executate, mai luă și un mic butoiuș de vin vechi și alergă la București. Aici șmecherul călugăr, în mai puțin de trei luni, se "învârti" așa de bine încât se întoarse cu trei decorații (una mi se pare jubiliară).

Nu știu dacă mă va crede cititorul când îi voi spune că, după calculele cunoscătorilor, cel puțin o jumătate din numărul de români și greci câți s-au "pristăvit" în ultimul an în Sfântul Munte, s-au "pristăvit" numai de necazul și "zavistia" neagră pricinuită de cele trei decorații.

În tăcere ne despărțim grupuri-grupuri, pentru a ne duce la odihnă. Iaca așa pierdem noi mântuirea: ce facem noaptea, pierdem ziua.

Pe cerul limpede și din ce în ce mai alb se statornicea liniștea, uitarea măruntelor necazuri omeneste, tăcerea, iertarea, împăcarea, dar în largul mării urla și clocotea genunea răzvrătită, se ridica spre cer glasul stihiei înfiorate, care nu cerea iertare, nu vrea împăcare.

La Lavră

Musafirii veniți la hramul Prodromului plecară până în ziua. Eu cu ghidul singuri mai zăbovirăm, fiindcă drumul

până la Lavra, unde stabilisem să mergem, e numai de un ceas, și știam că vom putea ajunge pe răcoare.

Nu fără interes și fără emoții ne apropiarăm de celebra mănăstire, a cărei autoritate morală se impune până astăzi în tot Sfântul Munte, cu toate că factori de înaltă însemnătate, ca sfințenia vieții, populația, avuția chiar, ar pleda pentru superioritatea și hegemonia altor locașuri, cum sunt Vatope-dul, Ivirul, unde luxul serviciului divin a ajuns legendar.

Prin tradiție, Lavra continuă să-și mențină prestigiul de cel dintâi așezământ, așa-zis imperial, cu toate afirmările de pretutindeni că regimul oligarhic de care e condusă i-ar fi zdruncinat chiar starea materială.

Răul e general. Prin desființarea vechiului regim chinovit, constituțiile micilor republici sfinte au ajuns la același rezultat. Toată vechea lor istorie din perioada bizantină, cu partide, șefi, clientele și lupte, ajungând la două clase cu situații sociale opuse. Clasa proistoșilor, care dețin puterea, administrează bugetele și zadarnic roagă pe Dumnezeu pentru echilibrarea lor, iar mulțimea cea proastă și supusă care muncește, postește, se roagă și așteaptă dreptate numai pe cealaltă lume.

Cu toată resemnarea celor mici de a-și căuta dreptatea acolo și cu toată hotărârea celor puternici de a da socoteală tot acolo, intervin momente de criză, frământări și clocot de patimi, după cum se întâmplă în alte părți ale lumii. Dat fiind aprinsul temperament călugăresc, ciocniri violente se nasc mai ușor în mica republică, decât într-un regat întins. Dar aici lucrul duce la mântuire, căci după cum furtuna și mânia cerului aduc pe lângă trăznete și ploaie binefăcătoare, tot astfel descărcarea de nervi, bățile și păruiala călugărească aduc lacrimi și pocăință. Cu cât a fost mai violentă explozia, cu atât devine mai fierbinte rugăciunea pentru iertarea păcatelor.

Se observă o nemulțumire generală, o dispoziție acră, o deprimare specific călugărească aproape permanent înăuntrul acestor mormane de clădiri, ocolite de închinătorii cei mai zeloși, cum sunt rușii, care fug de asemenea mânăstiri, preferând Rusiconul lor, Zograful bulgăresc, sau schiturile și chiliile românești.

Grădinile întinse din jurul Lavrei dau impresia decăderii. Arbori uscați, terase ruinate, lucrări începute de o administrație și părăsite de alta. Chiar chiparoșii, vestiții chiparoși ai Lavrei, nu-și mai au locul în aceste grădini sălbătice.

Iată și mânăstirea: un morman enorm de piatră, din care imaginația abea ghicește planul primitiv, rostul unor aripi clădite la întâmplare după gustul și fantezia diverșilor arhitecți, câți s-au succedat începând din secolul al X-lea, cu urmele meterezelor de pe ziduri, cu aripi pentru arhondaricuri și chilii, unele cu două, altele cu trei-patru, chiar și cinci caturi, după natura terenului, alte turnuri cu destinație greu de ghicit, din dosul cărora nu se vede Lavra propriu zisă, adică biserica principală a mânăstirii.

Ne oprim în fața mânăstirii principale, într-un pavilion rotund, aproape nou, cu dosul spre mare, și încăpător pentru muzicile a două regimente.

Un oraș călugăresc

În cele câteva zile de când cutreier Careia și împrejurimile, m-am convins definitiv că în Sfântul Munte se poate călători numai în două feluri: cu vreo misiune, întovărășit de teancuri întregi de scrisori oficiale, sau ca închinător.

În cazul dintâi, călătorul este întâmpinat cu clopote și alaiuri și află despre Sfântul Munte cât află Mikadoul din călătorii analoage despre imperiul său. În cazul al doilea, trebuie să vii numai iarna sau toamna, adică în timpul pelerinajului, când te poți amesteca fără greutate cu

mulțimea închinătorilor, scapi ușor de bănuielile sâcâietoare de tot felul, mai ales din partea grecilor, poți umbla liber, poți observa viața sau admira natura în toată voia.

Vara însă, când străinul e o pasăre rară, chiar dacă găsești prieteni care să te conducă sau să te ocrotească, e greu. Dacă ai prieteni e și mai rău, căci prietenii mai totdeauna au neprietenii lor, iar aceștia nu-și pot închipui că ar putea să vină cineva la ei cu alt scop decât pentru ai "ispiți", a face intrigi, a colporta minciuni și altele.

Încât, la urma urmelor, mai bine fără nici o cunoștință. N-am pierdut deci nimic venind fără "scrisori", iar singura recomandatie pe care o am e din cele mai modeste, e din partea unui călugăr din Prodrom către un oarecare frate Mitrofan.

Dar unde se poate găsi acel frate n-am înțeles. Deocamdată mă hotărâsc să petrec două-trei zile fără conducători, fără ciceroni. Pentru a preveni vreo sâcâială din partea autorităților, mă voi prezenta Caimacanolui. Farmacistul mă asigură că e om foarte cumsecade, e chiar interesant, dar moare de plictiseală, de aceea ar putea să nu fie acasă. O fi plecat la vreo vânătoare de mistreți prin coclaurile Athonului, sau după femei prin tainițele Salonicului. Încerc. Secretarul îmi face semn că e acasă, și-mi arată un scaun ca să aștept.

Aștept, mai ies pe afară, iar aștept, căci secretarul e ocupat cu o delegație de bulgari de la Zograf. Călugării bulgari cer să se scutească de bir câțiva de ai lor, morți de ani de zile, și pentru care mânăstirea continuă să plătească.

Turcul tace, se uită în niște hârtii și răspunde pe jumătate turcește, pe jumătate bulgărește, că morții se vor scuti de bir numai după ce i se va da lista noilor înscriși. Bulgarii șoptesc, își fac semne din ochi și ies destul de veseli: evident, viii înscriși sunt mai numeroși decât cei morți.

Mie mi se dă un răspuns și mai ciudat. Caimacul e acasă și nu e acasă. E acasă în sens că nu e nici la Salonic, nici la Constantinople; nu e acasă căci e dus în munte.

Să mă prezint cuiva de la Kinotită se cer pea multe forme, pentru care nu am priceperea cerută, nici dorința, încât rămân tot singur ca un cuc într-o insulă singuratecă și pustie.

Comparația cu cucul în pustietate nu-i nimerită. Te simți nu în singurătate, ci mai degrabă pe alt tărâm, ca să nu zic pe altă lume. Bogata verdeață din jur și întreaga măreție a naturii îți amintește mai degrabă câmpiile elizee, vizitate pe vremuri de strămoșul de la Tibru, decât munți, stânci și arbori reali, case și oameni vii și reali. Dar ce să crezi despre un oraș unde sunt mai multe biserici decât case, unde casele sunt și biserici, unde negustorii sunt îmbrăcați mai mult călugărește decât negustorește, sau cu totul călugărește, unde și negustorii, și publicul, sunt călugări.

*(“Muntele Athos”, Editura Casa Școalelor,
București, 1943)*

ÎNCHINĂTOR LA SFÂNTUL MUNTE

Pr. V. Nicolau

Vaporul se oprește în largul mării și pasagerii se dau jos în barcă și merg în portul Dafin, lucru ce am făcut și noi. După regulă, aici am arătat pașapoartele și ni s-au inspectat geamantanele, conform legii vamale. Tot aici am găsit în port varga schitului Prodromu, care venise anume după telegrama ce primise de la părintele Nichita, și ne

aștepta. Cu această vargă, îndată după vămuire, am pornit înapoi pe apa mării, făcând înconjurul muntelui, pentru a veni pe partea de miazănoapte, în dreptul schitului Prodromu; și astfel, pe un timp liniștit, am mers toată noaptea, până a doua zi, la răsăritul soarelui. Pentru că, dinspre ziuă, începuse puțin vântul a sufla în fața noastră, luntrașii, care obosiseră mânând o noapte întreagă, acum se temeau că vor fi biruiți de valuri și trimiși înapoi în largul mării. Și eu, ca neobișnuit cu apa mării, care făceam pentru prima dată o astfel de călătorie, nu puțin am fost îngrozit și hotărât că, dacă voi scăpa cu viață, în luntre nu am a mă mai urca niciodată cât voi trăi. În sfârșit, după o luptă titanică, am ajuns la locul unde trebuia să oprim, numit Arsanaua.

Schitul Prodromu

Dimineața, varga a tras la liman. Aici ne-am dat jos și am pornit în sus, pe munte, pe o șosea lucrată în piatră, până unde erau adăpostite vârgile și alte obiecte pentru gospodărie, toate aflate sub un tunel săpat în piatră, boltit în toată regula, ca o casă de pază, în care se afla un părinte. De aici am mers spre schit, aproape o oră, printre dafini, pe o șosea de piatră, până la poarta bisericii. Aici, părințele Pimen ne-a întâmpinat în sunetul clopotelor, după obiceiul primirii închinătorilor. După ce am făcut obișnuitele saluturi, am mers cu toții în biserică, unde părinții erau la rugăciune, la care am participat și noi, până la terminare. După terminarea serviciului divin, am trecut cu toții în sala de primire, decorată cu tablouri și icoane, unde ni s-a servit după obicei dulceață și cafea. Puțin după aceea, fiind timpul de masă, părinții de serviciu au mers în biserică și în sunetul clopotelor au venit cu icoana praznicului în trapeză, după regula păzită în toate mănăstirile Sfântului Munte. Fiind zi de praznic, după obicei, s-au servit la masă trei feluri

de bucate: fasole iahnie, pește iahnie și sardele de butoi, un pahar cu vin și pâine. În tot timpul cât s-a servit masa, după buna regulă, părintele Antonie, în etate de 65 de ani, foarte clar și cu un ton sonor a spus cuvânt din carte privitor la ziua praznicului.

Biserica și împrejurimile ei.

Biserica cea mare este zidită din temelie în anul 1858, alături cu cea veche, care servește azi ca paraclis, de către părintele Nifon, starețul ce a locuit într-o peșteră din apropiere și ale cărui moaște se află îngropate acolo. Biserica este construită din piatră, are trei turle și e învelită toată cu tablă de plumb. Ușile de la intrare sunt căptușite cu fier, având așezate icoana Sfintei Treimi și a Sfântului Ioan Botezătorul. Altarul este destul de spațios și se susține de doi stâlpi de marmură. Sfânta Masă, cum și toată pardoseala, este asemenea de marmură. Pe Sfânta Masă se află trei chivote mari de aur, patru Evanghelii îmbrăcate cu argint, suflate cu aur, șase cruci îmbrăcate asemenea, un sfeșnic cu șapte lumini, de alamă și o candelă mare de argint cu șase lumini. Deasupra Sfintei Mese se află un acoperământ de lemn frumos sculptat și poleit. Vasele sfinte sunt de argint, cu chenare de aur, iar pereții altarului împodobiți cu nenumărate icoane, parte din ele îmbrăcate în argint. Tot în Sfântul Altar se află șase cutii de argint cu mici părțile de sfinte moaște, astfel: parte din Sfântul Lemn al Crucii Domnului, părțile ale: Sfântului Ioan Botezătorul, Sfântului Evanghelist Matei, Sfântului Arhidiacon Ștefan, Sfântului Ioan Gură de Aur, Sfântului Haralambie, Sfântului Metodie, patriarhul Ierusalimului, ale Sfinților Trifon, Varvara, Marina, Ignatie, Eftimie cel Mare, Acachie și Modest.

Centrul Bisericii.

Biserica are tâmpla de lemn frumos sculptată și poleită, cu două rânduri de icoane sus, iar icoanele împărătești sunt simple, neîmbrăcate. Are un iconostas sculptat frumos, cu doi porumbei deasupra, și alături se află icoana Maicii Domnului, numită Prodromița, făcătoare de minuni. Icoana este îmbrăcată toată în argint, iar coroanele sunt de aur, cu mai multe pietre scumpe. Are nenumărate decorațiuni de aur și pietre de valoare dăruite de evlavioși creștini pentru cererile dobândite cu minune, și se află așezată într-o ramă de lemn frumos sculptată și poleită, făcută cu cheltuiala fostului mitropolit Ghenadie Petrescu, când a vizitat Sfântul Munte și această biserică românească. În fața icoanei este o candelă mare de argint, frumos lucrată, cu șase lumini, și alte două candelă mai mici alături.

Biserica are două sfeșnice mari de alamă cu câte șase lumini și alte șase sfeșnice de mijloc, un sfeșnic de alamă cu nouă lumini, un policandru mare de argint cu 40 de lumânări și un policandru cu 30 de lumânări, precum și alte trei policandre mai mici de argint cu câte 12 lumini, toate bogat lucrate în Rusia. Mai are și trei icoane făcătoare de minuni, îmbrăcate cu argint, o candelă mare de argint cu șapte lumini și alte 12 candelă tot de argint, apoi încă 11 icoane îmbrăcate în argint de diferite mărimi și un vas de alamă pentru sfințirea apei. Biserica, precum și chiliile părinților, din cauza cutremurului mare de acum doi ani, aproape toate s-au crăpat, și parte din chilia chiar amenință a cădea, fiind rău zguduite.

Părinții acestui schit, în număr de 120, cu frații împreună, deși foarte strâmtorați, pentru că se găsesc mărginiți cam în vreo 5 pogoane de loc, într-o poziție dintre cele mai aspre și dure, aflându-se în fruntea Muntelui, expuși la toți curenții, unde nu există pământ, ci numai stânci de

piatră, sunt foarte harnici și demni de admirat, căci, pe lângă construcțiile dimprejurul mănăstirii, ce servesc de locuințe, au și o casă de neputincioși, un spital în care sunt îngrijiți și părinți de-ai altor mănăstiri, o farmacie, băi calde și reci, magazii, grajduri, moară de măcinat făină, rezervoare cu apă și, în fine, o gospodărie ce le face mare cinste. Ei nu-și pierd timpul disponibil în zadar, ci fiecare se ocupă cu ceea ce natura l-a înzestrat. Așa, aici în schit se găsesc pictori foarte buni, cercetați de întreg Sfântul Munte, autori de cântări bisericești și diferiți meseriași, precum croitori, cizmari, dogari, brutari, lucrători de vase de aramă și un bun maestru de sobe, pe care toate mănăstirile Sfântului Munte îl cheamă ca să le lucreze. Cum zic, printr-o muncă stăruitoare, părinții își agonisesc întreținerea, căci prin magazine și pivnițe am văzut depozitate toate articolele necesare: cutii cu cafea, zahăr, orez, fidea, sare, piper, sardele, chiupuri cu untdelemn, butoaie cu brânză, măslina, pește, lăzi cu săpunuri, hambare cu făină, fasole, orz, cartofi și ceapă, varză și murături. Toate pentru îndestularea schitului și a călătorilor ce zilnic intră și ies. Schitul are și un depozit cu diferite stoffe din care se lucrează, pe lângă hainele părinților și veșminte bisericești ce se împart pe la chiliile românești din Sfântul Munte.

Părinții mai posedă și o bibliotecă, compusă din peste 6000 de volume diferite, multe de valoare și o parte din ele legate. În centrul schitului, lângă poarta de intrare, se mai găsește o prăvălie cu obiecte lucrate de părinți: cruci diferite, iconițe, mătânii, linguri și altele. Neexistând apă împrejurul schitului, fiind numai piatră, părinții o aduc de pe proprietatea mănăstirii Lavra, pentru care plătesc. Apa este adusă de la o depărtare de 2 km, pe un canal de piatră, într-un rezervor, din care se alimentează moara, se adapă vitele și se udă mica grădină de zarzavat.

După cum se vede, românul se hrănește și din piatră seacă, ca acești părinți, care, cu toate că trăiesc numai pe piatră, au cărat pământ în saci, pe spinare, și au făcut aici o grădiniță de zarzavat, cu rădăcini de viță, câțiva smochini și mai mulți măslini, iar în fața bisericii au sădit chiparoși de toată frumusețea, cu florărie aleasă. Toate acestea le fac cinste și le aduc laudă din partea tuturor.

Peștera Nifon.

Însoțit de părintele Nichita am pornit în marginea muntelui să văd peștera unde s-a nevoit și unde se află înmormântat fondatorul schitului. Prodromu, părintele Nifon, de fel din orașul Bârlad.

Aici am coborât pe o scară legată cu o frânghie, sub stânca de piatră, și am găsit o biserică mică săpată în munte, cu hramul Nașterea Domnului, în care se săvârșește Sfânta Liturghie în toate zilele. Lângă biserică sunt chilii, săpate cu multă trudă în stâncă. Mormântul lui Nifon e în crăpătura unei stânci, la intrarea în biserică. Alături, într-o crăpătură a muntelui sunt îngropați și doi ucenici ai săi. Viețuitorii acestei peșteri, cu traiul lor aspru, uimesc pe toți părinții Muntelui Athos, cât și pe cei ce trec cu vapoarele pe sub stânca amenințătoare, care parcă stă gata să se prăbușească asupra lor. În 26 octombrie 1905, în ziua de Sfântul Dumitru, fiind cutremur mare în tot Muntele Athos, de sus, de pe munte, s-a prăvălit o piatră peste chilia părintelui Averchie, care a trecut prin acoperiș, a rupt grinda și a căzut pe podea, lângă patul acestuia, lăsându-i timp să iasă afară. De atunci, părintele Averchie, care a scăpat de moarte prin minune în urma căderii pietrei în chilia sa, duce o viață cât se poate de retrasă și nu voiește a se arăta nimănui. Aici, într-o crăpătură de stâncă, este sădită o rădăcină de viță, care produce opt ciorchini de struguri

pe an, mai mult decât frumoși și mari, iar coardele și frunzele umbresc de minune toată fața peșterei.

Pentru a veni la această peșteră trebuie să cobori 35 de trepte săpate în piatră cu multă măiestrie, pe lângă scara de lemn legată de sus cu frânghia. De aici, de te uiți în jos, fiind stânca dreaptă, vezi marea și privirea ți se întunecă, ametești și ești pierdut. Muntele și peșterile sunt proprietatea mănăstirii grecești Lavra, iar acești părinți, în timp de repaos, se ocupă cu rocodelle, lucrând fiecare ce poate: cruciulițe, linguri, măhuri etc. Ei mai capătă ceva pentru hrană de la schitul Prodromu, aflat la un kilometru de aici.

Peștera Nectarie Cântărețul.

La stânga peșterii părintelui Nifon se află chilia locuită de părintele Nectarie, vestitul cântăreț al Muntelui Athon, supranumit al doilea Cucuzel. Chilia sa se află în fruntea muntelui, cu vederea în trei părți, într-o poziție cât se poate de frumoasă, dar foarte aspră, expusă intemperiilor. Astăzi, în această chilie se nevoiesc trei părinți, care se hrănesc de pe urma lucrului mâinilor și din ajutorul dat de schitul Prodromu.

Peștera Sfântului Atanasie.

La dreapta peșterii părintelui Nifon se află minunata și înfricoșata peșteră a marelui Atanasie, întemeietorul Lavrei. Ca să ajungi la peșteră trebuie să cobori 247 de trepte săpate numai în piatră. Aici, muntele e înclinat și pare că în orice moment se prăbușește, lucru înfiorător. În piatră fiind crăpături, Sfântul Atanasie și-a săpat aici chilia, la care s-au adăugat, mai târziu, alte două încăperi și o bisericuță, cu două altare mici, unde slujește regulat Sfânta Liturghie un preot și doi ucenici, care se întrețin și aparțin de Lavră. În biserica acestei peșteri se află icoana

Maicii Domnului, făcătoare de minuni, despre care se spune că a fost zugrăvită de Sfântul Apostol Luca Evanghelistul. După încetarea din viață a Sfântului Atanasie, părinții au luat icoana și au dus-o în Lavră, dar peste noapte a venit singură înapoi. Repetându-se minunea de trei ori, părinții Lavrei s-au înfricoșat și n-au mai luat-o din peșteră, fiind până azi acolo și ocrotind-o.

Părinții schimnici de aici au înfățișarea și vorba blândă și impun respect. Truda, postul și rugăciunea i-au schimbat, încât par ființe supraumane. Aceștia nu părăsesc peșterile niciodată, unul dintre ei fiind chiar infirm, având mâna ruptă, prin rostogolirea unui bolovan în timp ce aduna lemne. Viața acestor pustnici este atât de aspră, încât pune pe gânduri pe oricine, dar ei o îndură cu multă răbdare, mulțumiți cu ce li se trimite de pe la mănăstiri.

Chilia Ianicopol.

Cum ieși din peștera Sfântului Atanasie se văd înaintea chiliile, cu o biserică, a patru părinți, frați după trup, de origine greci, ce se nevoiesc aici, pe o vale ceva mai așezată, având sădiți mai mulți măslini, castani și ceva vie. Doi dintre frați au încetat din viață, iar cei rămași viețuiesc singuri, citind în biserică fără preot, și primesc pentru hrană posmași de pâine, rămași de la masa părinților din apropiere.

Vârful Muntelui Athos

Sâmbătă dimineața, însoțit de părinții Nichita și Mercurie, am pornit spre vârful Muntelui Athos, călare pe catări și, după o călătorie de șase ore neîntrerupte am ajuns sus, la înălțimea de 2000 de metri deasupra mării. Drumul acesta este cât se poate de greu, deoarece nu ai în cale decât numai stânci de piatră de marmură albă. Nu departe de

schitul Prodromu, pe acest drum, întâlnești chilia lui Ion Cucuzel, azi închisă, săpată în piatră, în creasta muntelui, alături de care se află un izvor cu apă rece ce curge din stâncă, bine îngrijit. Spre vale, către mare; se află schitul Sfânta Ana și chiliile Hairu, cu biserică, iar puțin mai departe, peste un deal, se înalță mănăstirea Simonpetra, cu biserică frumoasă, cu mai multe turlă și cu peste 150 de părinți.

Îndată ce treci mai departe și se deschide în față o priveliște îngrozitoare, ce înspăimântă pe orice privitor, unde se spune că ar fi debarcat la Liman Maica Domnului cu Apostolii și ar fi supt pe munte. Aici, la cutremurul cel mare din 1905, muntele de marmură s-a prăbușit în vale, acoperind drumul cu bolovani mari cât casa, și a intrat în mare aproape o jumătate de kilometru, înecând și șapte pescari ce se aflau la Liman cu luntrele.

Peste coama muntelui, spre schitul Prodromu, se vede un zid ruinat, un turn și o clădire veche, ce se spune că a servit de capişte zeului Apolon. Prin împrejurimi se află numai brazi, castani, cedri, dafini și alți arbori. Mergând tot înainte, pe poteci greu de urcat, am dat de o casă cu un mic paraclis, numit Panaghia, cu hramul Schimbarea la Față, ridicat în cinstea Maicii Domnului, ca amintire că aici a odihnit în drumul către vârful Athos. Atât biserica, cât și casa sunt azi părăsite, însă, în ziua de hram, fiindcă aparțin de mănăstirea Lavra, vin de acolo preoți cu cele necesare, fac ceva curățenie și slujesc Sfânta Liturghie.

După o pauză de o oră, în care timp am luat masa, am pornit pe jos spre vârful Muntelui, aproape drept ca pe perete și alb precum zăpada. Pe vârful acestui munte, absolut nimic nu crește, decât puține flori prin crăpături, care se numesc florile Maicii Domnului, cu un miros cu totul deosebit de cel al oricăror flori, care se adună de părinți

și se împart la închinători. În vârful Muntelui, unde odată era așezat idolul Apolon, se află o biserică mică, de piatră, lucrată și sfințită în anul 1897 din care n-au rămas azi decât zidurile, fără uși sau cruce pe turlă, deoarece a fost distrusă de trăsnet în timpul unei furtuni. Lângă zidul bisericii este înfiptă o cruce mare de fier, iar totul împrejur este ciocănit de închinători, care au rupt bucățele de piatră din evlavie că aici s-a întipărit în stâncă semnul de picior al Maicii Domnului, când a stat de vorbă cu Sfântul Maxim, povățuindu-l a se înapoia la chilia sa, căci acolo nu va putea să locuiască. Biserica aceasta și cea din vale, Panaghia, aparțin de mănăstirea Lavra, fiind pe proprietatea sa. E regretabil că azi călugării greci nu le mai dau nici o atenție și nici nu voiesc a mai îmbunătăți ceva din clădirile antice, cum sunt aceste două biserițe, pe care toți închinătorii, din toate părțile, caută să le vadă, și duc cu ei o amintire neplăcută, văzând cum cutreieră prin ele țapii mănăstirii Lavra, cum însumi i-am găsit dormind pe ușa bisericii Panaghia, trântită jos de păzitor, care și pentru el servea de pat la căldura soarelui.

Seara ne-am înapoiat la schitul Prodromu, pe un timp cât se poate de liniștit și de frumos, mulțumiți în sufletul nostru că ne-am învrednicit a urca și vedea vârful Athos. A doua zi, duminică, am asistat la serviciul divin, după care am vizitat din nou împrejurimile schitului cu gospodăria, care, mărturisesc, că nu lasă nimic de dorit față de celelalte mănăstiri din Athos.

Mănăstirea Lavra

Luni dimineața, însoțit de părintele Xenofont, din schitul Prodromu, am pornit călare spre marea mănăstire Lavra, a Sf. Atanasie. Zic mare, pentru că în tot Sfântul Munte sunt 20 de mănăstiri mari care au în proprietate

acest munte, și singura această mănăstire are în stăpânire a șasea parte. Tot aici, în Sfântul Munte, sunt peste 40 de schituri, cu peste 300 de paraclise și aproape 400 de chilii, toate cu biserici, și mai multe colibe cu 2, 3 și 4 părinți în fiecare, la care se adaugă peșterile săpate în piatră și în crăpăturile muntelui, totalizând un număr de aproape 20.000 de părinți împreună și cu cei de pe la metoace.

Mănăstirea Lavra e grecească și are hramul Buna Vestire. Biserica are o lungime de 25 de metri și o lățime de 15 metri și e susținută de patru mari stâlpi de piatră. În altar, atât Sfânta Masă, amvonul de deasupra ei, și pardoseala sunt de marmură vânătă. Pe Sfânta Masă se găsește una din cele 3 cruci pe care Sfântul Constantin le purta în războaie, îmbrăcată în aur înflorat și împodobită cu pietre scumpe de diferite culori și cu mărgăritare de mare valoare. În altar sunt 12 cutii de argint, ornate cu pietre scumpe, cu sfinte moaște: mâna stângă a Sfântul Ioan Gură de Aur întregă, împodobită cu pietre prețioase, capul Sfântului Vasile, al Sfântului Andrei, al lui Ioan Cucuzel, Mihail Sinadriu, Sfântul Foca. Tot aici este icoana Maicii Domnului Iconomisitoarea, crucea Sfântului Atanasie, în greutate de 4 oca, pe care a purtat-o la gât toată viața sa și două toiege de fier, din care cu unul a lovit stânca, din porunca Maicii Domnului, și a izvorât aghiazma ce curge și azi ca pe o gură de doniță. Icoana Maicii Domnului, numită Iconomisitoarea, este îmbrăcată în argint, cu coroana de aur, ornată cu pietre prețioase. I se zice iconomisitoarea pentru că, în timpul Sfântului Atanasie, fiind mare lipsă, părinții au părăsit cu toții mănăstirea, și însuși Sfântul Atanasie a plecat, dar la acest izvor l-a întâmpinat Maica Domnului și l-a înapoiat, spunându-i că va găsi toate cele necesare cu îmbelșugare, lucru care s-a și întâmplat.

Această biserică are trei altare separate. În partea dinspre nord, cum intri, se află, în stânga, mormântul cu moaștele Sfântului Atanasie, având deasupra o piatră cu inscripție și cu găam. Tâmpla bisericii mari este de marmură, icoanele împărătești sunt toate îmbrăcate cu argint, iar coroanele de aur, cu pietre mari de diferite culori. Peste o mie de icoane mici, aproape toate îmbrăcate în argint, acoperă pereții bisericii și ai altarului. În biserică sunt opt policandre mari de argint, iar cel din mijloc are 60 de lumini. Ușile ce despart intrarea de amvon sunt chiar cele de la Sfântul Atanasie, căptușite cu fier.

Cum ieși din biserică, în față, se află un amvon mare de marmură, având în mijlocul lui o mare sternă, tot de marmură (un fel de castron), cu o țevă prin care curge apa. Aici se sfințește aghiazma la Bobotează și la hramul Buna Vestire. În apropiere se află marea trapeză, cu mesele ei de marmură, și clopotnița cu cele 24 de clopote de diferite mărimi. Porțile de sub clopotniță sunt căptușite cu fâșii de fier lucrate la ciocan.

La intrarea în mănăstire sunt două rânduri de chiparoși de toată frumusețea și o alee de oleandri, care tot timpul sunt aici înfloriți. Împrejurul mănăstirii sunt mai multe grădini și livezi cu tot felul de pomi, măslini, portocali, lămâi etc. Având în stăpânire o mare parte a muntelui, mănăstirea are nenumărate proprietăți, păduri întinse, pe care le vinde în parchete, și diferite alte bogății, ca una din cele mai vechi așezări din Sfântul Munte.

Mulțumind părintelui eclesiarh de ospitalitate, am pornit înainte, spre chiliile Provata, locuite de români. În drum, ne-am oprit la izvorul zis aghiazma Sfântului Atanasie, unde se zice că Maica Domnului, întâmpinând pe Sfântul Atanasie, care voia să renunțe la zidirea bisericii, pentru că ce lucra ziua, noaptea Șatana dăruia, i-a poruncit să se

întoarce și cu vârful toiagului său să facă o cruce și apoi să-l înfigă în mijlocul bisericii, că Satana nu se va mai apropia. Spre încredințare, Maica Domnului i-a poruncit să lovească cu toiagul în stânca de la spatele lui, și el lovind, prin minune a izvorât aghiazma aceasta ce curge și astăzi. Și așa, convingându-se că a fost Maica Domnului, și nu o nălucire, s-a întors și a clădit biserica, în care el azi se află îngropat, înfigând toiagul, după ce făcuse semnul crucii în mijlocul ei.

Din acest izvor, unde am văzut întipărit în piatră semnul crucii, însumi am băut și am luat apă într-o sticlă, ca amintire de o asemenea minune.

Înainte de a pleca de la acel izvor au sosit și 30 de studenți ruși, cu 3 profesori, un inginer, un preot și un locotenent, veniți și ei, ca și noi, la Muntele Athos pentru a se închina la icoanele și sfintele moaște făcătoare de minuni.

Chiliile Provata

În drumul nostru spre chiliile Provata am întâlnit casa primitoare de oaspeți a părintelui Climent, unde am găsit pe doi părinți români basarabeni ocupându-se cu cele ale grădinăriei, și pe un părinte, tot român, de la o chilie din depărtare, zisă Sfântul Nicolae, care, îmbolnăvindu-se în cale, zăcea aici sub un măslin, pe un pat de scânduri, fără vreun ajutor medical.

De aici, după o pauză de o oră, am pornit către frații din chilia Provata, unde am rămas peste noapte. Și aici, ca și la schitul Prodromu, am găsit o activitate și o gospodărie demnă de văzut și de imitat. Deși nu au o biserică anume zidită, ci se nevoiesc într-o mică capelă amenajată într-una din chilii, cei 22 de părinți oficiază regulat serviciul de zi și noapte. Se află aici sfinte vase, cruci, evanghelii și tâmpla

cu icoane, parte de argint și poleite, iar curățenia este în toată regula.

Am văzut aici și o bibliotecă, cu peste 2000 de volume, parte legate, și un atelier fotografic, datorat părintelui Arsenie Costea, fost învățător la Râmnicu Sărat, și întemeietor a patru bănci populare pe timpul cât a ocupat acest post în România. Am mai găsit o plantație de vie, din care părinții scot vin alb, roșu și negru natural, care, la Expoziția din 1906, de la București, au fost decorate cu medalia de aur și diploma specială.

Prin stăruința și hărnicia părintelui Arsenie și a fraților săi, pe lângă măslini, smochini, aluni, în livezi întregi, au fost plantate aici mere, pere și prune vinete aduse din România, cu fructe de diferite varietăți. Tot aici am găsit o grădinărie de zarzavat în toată regula, bine îngrijită și udată cu apă ce cu greu părinții o aduc din munte pe canale diferite, și o strâng într-o sternă, de unde curge după trebuință, cultivând varză, ceapă, ardei, castraveți, pătlăgele, vinete, roșii, bame, mărar, pătrunjel, cartofi etc. Din nefericire, după cum nu am găsit pe părintele stareț Antipa la Prodromu, fiind dus la băi, așa nici aici nu am găsit pe părintele Teodosie, fiind plecat la București.

Mănăstirea Caracalu

Marti dimineța ne-am luat rămas bun de la frații noștri români și am pornit spre mănăstirea Caracalu, cu hramul Sfinților Apostoli Petru și Pavel, vizitând în treacăt schitul Sfântului Artemie rusesc și schitul Cruci, ce se afla în reparație, ambele bogat împodobite cu tâmpile de marmură și evanghelii ferecate cu aur, sfinte vase și icoane de argint și aur.

La mănăstirea Caracalu am vizitat biserica cu chiliile și am luat masa. Biserica este foarte veche, dar refăcută.

În altar am găsit, ca peste tot, sute de icoane de aur și argint, evangheliile ferecate cu argint, asemenea și sfinte vase de argint, iar tâmpla de lemn poleit. Icoanele împărătești sunt toate îmbrăcate cu argint, sfeșnicele mari și cele mici sunt de aramă, la fel și policandrul cel mare. În cutii de argint, presărate cu pietre scumpe, se păstrează capul Sfântului Apostol Bartolomeu și părțile ale sfinților Ioan Milostivul, Varvara, Marina, Pantelimon și alte sfinte moaște.

Mănăstirea are un turn înalt, căruia i se zice pârğ, ce servea în vechime ca loc de apărare și ascundere a odoarelor sfinte la năvălirea barbarilor. Sub clopotniță sunt două rânduri de porți îmbrăcate cu fier și cu bune întărituri. Aflându-se lângă mare, mănăstirea are livezi cu multe pometuri, măslini, castani, smochini și plantații cu vii.

Mănăstirea Iviru

De la Caracalu am trecut către mănăstirea Iviru, jos, lângă mare, cu hramul Adormirea. Pe drum, în marginea mării, am văzut paraclisul și un monument cu inscripție ridicat în amintirea minunii ce s-a făcut cu icoana Maicii Domnului, care a venit din depărtare, pe apă și s-a oprit aici, în dreptul mănăstirii Iviru. Părinții acestei mănăstiri, cum și cei din mănăstirile vecine, văzând această minune, și-au arătat dorința de a avea icoana ca ocrotitoare în mănăstirea lor, dar nimeni nu a putut să se apropie de dânsa, căci se îndepărta în largul mării. Maica Domnului s-a arătat apoi în vis, unui pustnic, căruia i-a poruncit să meargă să scoată icoana din mare și să o dea mănăstirii Iviru. Trezindu-se din somn, pustnicul s-a dus degrabă la mănăstirea Iviru și a spus părinților ce a văzut în vis, și cu toții au mers apoi la mare cu cântări, tămâieri și lumânări. Primind pustnicul icoana, a dus-o cu mâinile sale în Sfântul Altar. Însă, peste noapte, în chip nevăzut, icoana s-a așezat pe zid, deasupra

porților de intrare. Părinții, neștiind ce înseamnă aceasta, au luat-o de acolo și au dus-o iarăși în Sfântul Altar. A doua zi însă au găsit-o tot pe zid și aceasta s-a repetat de mai multe ori, până când Maica Domnului iar s-a arătat aceluiași pustnic și i-a poruncit să meargă la stareț să-i spună să lase icoana pe zid, fiindcă voiește ca icoana să fie păzitoarea mânăstirii. Acestea spunându-le pustnicul, starețul și părinții n-au mai îndrăznit a lua de pe zid icoana, ci au lăsat-o acolo și au împodobit-o cu o ramă mare și frumoasă de lemn cu geam, după cum eu însumi am văzut-o, având o candelă ce arde continuu. Această icoană poartă numele de portărița, fiindcă s-a purtat pe apă și a voit să se așeze deasupra porții, ca păzitoare.

Însoțit de părintele Maxim, român transilvănean, am intrat în biserică și am văzut lucruri care îmi uimesc pe toți adevărații creștini. Biserica are trei altare, pictura e de toată frumusețea și pardoseala, precum și amvonul ce acoperă Sfânta Masă. Trei chivote mari de aur în formă de biserică, mai multe evanghelii ferecate cu argint și aur, icoane de diferite mărimi, îmbrăcate în argint și aur, sfinte vase de argint, cu chenare de aur și figuri în smalt, ornate cu pietre scumpe sunt pe Sfânta Masă. Tâmpla e de marmură, icoanele împărătești sunt îmbrăcate în argint, cu coroanele de aur, icoana Adormirea este îmbrăcată și împodobită cu pietre prețioase. Sfeșnicile mari sunt de alamă, precum și cele mici, iar policandru cel mare este de argint, cu 60 de lumini, și cu 12 apostoli în pietre scumpe. Un cerc mare cu 40 de lumini este împrejurul acestui policandru, ornat cu 12 icoane ale praznicelor împărătești. Încă alte patru policandre de argint, cu câte 24 de lumini și un epitaf așezat în ramă cu geam, cusut în fir de aur, foarte frumos, adus din Rusia, împodobesc biserica. În fine, icoana Maicii Domnului, făcătoare de minuni, îmbrăcată în argint, cu coroanele de

aur, împodobită cu pietre scumpe, la ziua praznicului se aşază în mijlocul bisericii, pe covoare cusute în fir de aur şi iconiţe cu pietre scumpe, în faţă având un ghiveci cu un lămâi de argint, şi candelile cu lumini pe el. Am văzut aici peste 400 de părţicele de sfinte moaşte, aşezate în cutii de argint, ale tuturor sfinţilor de peste an, o parte din crucea Domnului, îmbrăcată în aur, cu pietre preţioase de mare valoare, părţi din capul Sfântului Ioan Gură de Aur şi Sfântului Vasile cel Mare, îmbrăcate în argint cu pietre scumpe, capul Sfântului Mercurie, mâna şi laba piciorului Sfintei Fotini Samarineanca, mâna şi falca Sfântului Apostol Bartolomeu şi multe altele.

În această mânăstire se află 180 de părinţi greci. Aici, pe un perete, se vede chipul lui Mihai Viteazul, numărat şi el între ctitori şi donatori. În faţa bisericii se află mai mulţi chiparoşi şi oleandri înfloriţi, iar împrejurul mânăstirii se află întinse livezi de măslini, vii, plantaţii şi grădini de zarzavaturi. Porţile de intrare de sub clopotniţă sunt căptuşite cu plăci de fier lucrate la ciocan şi bine întărite.

Mânăstirea Cutlumuş

Urcând în sus, spre deal, în drum am găsit paraclisul ridicat în amintirea minunii făcute aici de către Maica Domnului. Părinţii mânăstirii Iviru, până atunci nu voiau să primească închinători, să-i hrănească, nici să-i adăpostească, ci îi alungau, trimiţându-i la alte mânăstiri. În acest timp, din întâmplare, pe seară, s-a prezentat un copil, fiul unui păzitor de pe acel munte, ce rătăcise drumul şi, fiind flămând şi zdrenţăros, a cerut să se adăpostească la mânăstire peste noapte, dar stareţul l-a respins, trimiţându-l de acolo.

Ostenit şi flămând, copilul s-a culcat sub un copac, lângă o fântână, şi a adormit. Dar, la miezul nopţii, Maica

Domnului l-a luat și l-a culcat în odaia starețului, în patul lui curat. A doua zi, intrând starețul și văzându-l culcat în pat, l-a întrebat pe unde a intrat. Copilul a răspuns că, fiind gonit de la poartă, s-a culcat sub pom, dar peste noapte a venit o doamnă, l-a ridicat și l-a așezat în patul acesta. Starețul și părinții mănăstirii, înțelegând că aceasta s-a făcut cu minunea Maicii Domnului, voind a le arăta că trebuie să fie primitori de străini, a ridicat acest paraclis în amintirea acestei minuni, iar de atunci și până astăzi mănăstirea primește și chiar ospătează pe străini.

Mergând înainte, tot în sus, aproape de orașelul Careia, am sosit la mănăstirea Cutlumuș, cu hramul Schimbarea la Față. Aici am participat la slujba vecerniei, după care ni s-au arătat sfintele moaște, care erau așezate în altar, într-un dulap bine închis. Între acestea sunt: piciorul Sfintei Ana, îmbrăcat în argint cu pietre, părțile ale Sfinților Pantelimon, Chiric și Iulita, Sfântului Simion, Sfântului Ioan Botezătorul, Sfinților Vasile, Grigore, Ioan, Sfintei Marina, parte din capul Sfântului Haralambie, piciorul Sfântului Alipie întreg și altele, toate în cutii de argint, împodobite cu pietre prețioase. Aici se află și un epitaf frumos lucrat și icoane și candelă de argint.

Careia

Apropie de Cutlumuș se află orașelul Careia, cu o poziție și vedere frumoase, în care se face târg sâmbăta, unde se vând produsele mâinilor călugărilor: cruciulițe, mătânii, linguri și altele, iar neguțătorii aduc aici mărfuri de toate felurile. Găsești aici ceasornicari, cofetari, băcani, pantofari, croitori etc. Poliția, la care trebuie să vizezi pașaportul, este turcească. Un prefect, cum se zice la noi, și câte un reprezentant al fiecărei mănăstiri mari se află aici și judecă neînțelegerile dintre mănăstiri și schituri. Atât

neguțătorii creștini, cât și cei turci, de aici, sunt singuri, nu au familie. Orașelul e tăcut, nu auzi nici un zgomot, nici râsete, cântece sau scandaluri, ori vorbe necuviincioase, ci totul este în bună rânduială și liniște. Tot aici se află meoacele tuturor mănăstirilor și schiturilor.

În centrul orașelului se înalță mănăstirea Protaton, cu hramul Adormirea Maicii Domnului. Aici se află icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, îmbrăcată în argint cu pietre scumpe, ce i se zice Axionița, deoarece, în vechime, se cânta în biserică numai "Ceea ce ești mai cinstită...", dar, prin minune, s-a poruncit de îngeri unui ucenic de stareț a se cânta mai întâi „Cuvine-se cu adevărat...” și apoi „Ceea ce ești mai cinstită”, după cum obișnuiesc astăzi toate bisericile creștine. În biserică am văzut un epitaf lucrat în fir de aur și cu pietre de mult preț, icoane, sfinte vase, candelă, evanghelii, toate de argint, sfeșnice și policandre de alamă. Biserica este foarte veche, zugrăveala însă este foarte atrăgătoare. Cutremurul cel mare din 1905 a zguduit și această biserică, ce amenință să cadă.

Schitul Sarai

În Careia se află biserica rusă ce se numește schitul Sarai, cu o poziție și vedere către mare, dominând împrejurimile. Este singura biserică pe partea de miazănoapte, care le întrece pe toate celelalte în slujbe, bogăție, frumusețe, în fine, în toate privințele, și are un număr de 700 de părinți.

Miercuri am mers la biserică și am găsit în serviciu trei preoți și un diacon, răspunsurile liturgice fiind date de corul format din părinți. Religiozitatea, evlavia, cântările, tăcerea, toate te mișcă și te transportă în altă lume, făcându-te să uiți de cele zilnice, nu ca în bisericile de la noi, unde vorbele, râsul și mișcările te întrerup de la ascultarea serviciului divin.

Biserica este lucrată în marmură și în piatră cioplită, cu nouă turlle verzi, poleite în aur. În față are doi stâlpi mari de marmură, care susțin intrarea în interiorul bisericii, în lungime de 80 de metri și lărgime de 50 de metri, trei altare susținute de opt stâlpi de marmură. Pe sfintele mese, chivoturile sunt de aur, evangheliile ferecate cu aur și cu argint și cu pietre scumpe pe ele ca nucile. Icoane mici din altar sunt și ele îmbrăcate cu argint și aur și sunt câteva sute la număr. Tâmpla și icoanele împărătești, toate sunt de aur, cu pietre scumpe, mari la coroane, mai cu seamă cea a hrumului, care e Sfântul Apostol Andrei. Candelele, polican-drele sunt de argint, precum și sfeșnicele mici. La dreapta și la stânga, în rând cu tâmpla, se află două sicrie mari de argint cu sfinte moaște, împodobite cu pietre scumpe, cum nu am văzut la nici una din mânăstirile Sfântului Munte. În biserică se mai află șase icoane mari îmbrăcate în argint și coroanele de aur, iar candelele de diferite mărimi, toate sunt de aur cu pietre prețioase de mare valoare.

Într-unul din turnurile bisericii se află clopotele, în număr de 40, de diferite mărimi, dintre care cel mare apropie pe cel de la Mitropolia din București. Tot aici, deasupra clopotelor, este așezată și mașinăria ceasornicelor din mânăstire, care, prin lovire cu ciocanul în clopote, scoate un sunet armonios. Urci în acest turn 116 trepte pînă sus, de unde ai în față o priveliște măreață a întregului munte, pe partea de miazănoapte.

Sub această biserică se află o altă biserică, la fel cu cea de deasupra, cu toți pereții ornați de sus pînă jos numai cu icoane vechi, și pe care rușii le-au adunat de prin tot Sfântul Munte, pînă ce au băgat de seamă călugării greci, pe care le păstrează ca antichități.

Chiliile și arhondaricul sunt cît se poate de bine îngrijite și mobilate cu paturi de fier, mese, lavoaruri, rufărie,

iar pardoseala este cu mozaic. Lux mare. Trapeza are, ca mărime, 50 pe 50 de metri, și este în formă de cruce, cu trei rânduri de mese, pentru părinți și pentru vizitatori. Interiorul trapezei este ornat cu icoane și tablouri lucrate în ulei pe pânză ce reprezintă figurile Apostolilor și ale unor ucenici. La masă ni s-a servit tuturor varză fiartă cu bucățele de morun, vinete cu orez, icre, castraveți acri, pepene, mere, câte un pahar cu vin și pâine.

Mănăstirea Xiropotamu

La mănăstirea Xiropotamu am ajuns după prânz, trecând prin păduri de carpen și stejar bine îngrijite și curățite. Această mănăstire se află aproape de portul Dafin, pe partea de miazăzi a muntelui, cu o vedere întinsă asupra mării, fiind ridicată pe deal. Ajungând aici, am răsuflat puțin, apoi am mers în biserica cu hramul Sfinților 40 de Mucenici, ce are trei altare. Sfânta Masă este de marmură, precum și toată pardoseala, la fel și cei patru stâlpi mari ce susțin bolta. Sfintele vase, evangheliile și crucile sunt de argint cu aur. Tâmpla e veche, dar frumos lucrată și poleită, iar icoanele împărătești, toate sunt îmbrăcate în argint. Sfeșnicele sunt de alamă, policandrul cel mare de alamă are 48 de lumini, iar candelarele sunt din argint.

În Sfântul Altar se află Sfintele moaște: o parte din crucea Domnului cu semnul pironului, îmbrăcată în aur cu pietre scumpe și așezată într-o cutie de argint; părțile de oase ale Sfinților 40 Mucenici, ale Sfinților Trei Ierarhi Vasile, Grigore, Ioan și ale Sfântului Pantelimon; o mână a Sfintei Epraxia; capul Sfântului Mucenic Nicolae; darurile magilor; părțile ale Sfântului Ioan Botezătorul și Sfântului Haralambie etc. în 20 de cutii de argint împodobite cu pietre scumpe.

Biserica are două rânduri de uși îmbrăcate cu fier. În fața bisericii sunt alei de oleandri și un frumos pavilion, ca paraclis, iar împrejurul mănăstirii sunt livezi de măslini, vii, smochini și grădini de zarzavaturi, cu sterne și izvoare de apă îndestulătoare. Clopotnița, șub care se află o prăvălie, unde se vând obiectele lucrate de părinți, are două rânduri de porți căptușite cu fier și cu puternice întăriri.

Mănăstirea Rusicon

Pentru că în apropiere se află mănăstirea Rusicon, am pornit să o vizitez, căutând să fiu acolo chiar de ziua hrămului. Și astfel, pe o șosea de caldarâm, am mers tot pe coasta mării, spre apus, traversând mai multe vâlcele, peste care se află poduri de piatră bine îngrijite și cișmele cu apă pentru oameni și vite, iar spre seară am sosit la această mănăstire. După regulă, am tras drept la odaia de primire, unde am lăsat bagajul, apoi am dat la grajd catârul. Mergând la arhondaric, ni s-a servit, în loc de cafea, ca la mănăstirile grecești, ceai, până la un litru de persoană, cu câțiva pesmeți.

Mănăstirea Rusicon este așezată aproape de malul mării, având în față arsanaua, un vad sau un mic port, unde ancorează vaporase și tot felul de ambarcațiuni, cu și fără pânze, multe proprietatea mănăstirii. Cu bisericile, paraclisele, chiliile, casele și toate dependențele sale, această mănăstire se prezintă ca un mic orașel pe coasta de miazăzi a mării. Astfel, în centru este biserica mare, cu șapte paraclise împrejur, pe lângă alte 18 paraclise prin chilii și împrejurul mănăstirii. Sunt apoi două clădiri noi, din piatră cioplită cu șase etaje și trei rânduri de întăriri, pentru primirea închinătorilor, având 738 de odăi, și fiecare odaie are câte două și patru paturi luxos îmbrăcate, cu plăpumi de lână, saltele, perne și cearșafuri. Aceste clădiri, adevărate

hoteluri, au apă curentă, pompată prin țevi, și arhondarice încăpătoare pentru servirea mesei. Aceștia li se adaugă un spital cu tot necesarul, cu peste 40 de paturi, și medic, apoi chiliile părinților cu peste 800 de paturi, magazii mari pentru păstrarea produselor, toate lucrate în piatră cioplită, mai multe grajduri cu 300 de catâri și 400 de boi, case pentru particulari, lucrători, servitori și câte altele. Sunt și patru bucătării pentru închinători, deosebit de trapeza mare pentru 800 de persoane, la a cărei bucătărie cazanele de gătit au peste 20 de vedre, și se ridică cu macaraua de către părinții bucătari.

În această mănăstire se află în permanență 1300 de părinți, pe lângă alți 700-800, ce fac serviciul pe la metoace, ajungând în total la peste 2000.

Biserica mare are o lungime de 40 de metri și 20 de metri lățime și cinci turlă vopsite în verde și poleite frumos cu aur. În altar, Sfânta Masă este de marmură, ca și toată pardoseala bisericii. Îmbrăcămintea Sfintei Mese este lucrată în Rusia, în fir de aur cu pietre scumpe, foarte prețioasă. Pe Sfânta Masă se află un sfeșnic de piatră cu 7 lumânări, lucrat din piatra de pe mormântul Domnului Hristos, un chivot de aur, o evanghelie îmbrăcată cu aur, pe lângă celelalte evanghelii ferecate cu aur din muzeul mănăstirii, mai multe cruci de aur și argint și sfinte vase de argint cu chenare de aur și cu evangheliști în smalt, cât se poate de frumoase.

Tot în Sfântul Altar se află mai multe cutii de argint cu sfinte moaște, astfel: capul Sfântului Pantelimon, ornat peste tot cu pietre scumpe, protectorul mănăstirii, părțile de la Sfinții Vasile, Grigore și Ioan, capul Sfântului Ștefan, capul Sfintei Mucenițe Paraschiva, crucea Domnului, împodobită în briliante sclipitoare, Sfântul Ermolae, precum și alte 30 sfinte moaște, toate împodobite cu pietre scumpe.

Tâmpla bisericii are o înălțime de 15 metri, cu ușile împărătești de 4 metri, cum nu am văzut la nici o mânăstire, având lucrate în mărime naturală icoanele Maicii Domnului și a Arhanghelului Gavriil (Buna Vestire). Atât tâmpla, care este de lemn poleit, cum și toate icoanele sunt de o frumusețe rară, mai cu seamă icoanele împărătești, în mărime naturală, toate îmbrăcate în argint, cu coroanele sfinților de aur și pietre scumpe. Îndeosebi icoana Maicii Domnului și cea a hramului Sfântului Pantelimon, sunt de o valoare neprețuită. Ambele icoane au în față câte 5 candelere de aur, cu pietre sclipitoare și mărgăritare aduse din Rusia. Pe stâlpii de la tâmplă, lângă icoane, la iconostas, sunt un fel de marames sau epitrahile cusute cu fir de aur și pietre scumpe. Sfeșnicele împărătești sunt de alamă iar policandrul mare este de argint, foarte frumos lucrat, cu 48 de lumânări și cu icoanele în smalt ale celor 12 Apostoli, încorporate în trupul său. Împrejurul acestui policandru este un cerc de argint cu 40 de lumânări și cu icoanele lucrate în smalt, ale celor 12 praznice împărătești. Mai sunt alte 4 policandre mai mici, tot de argint, care, împreună cu policandrul cel mare, se aprind în timpul slujbei și se rotesc printr-un sistem ingenios, făcând să vină în atingere niște clopoței, ce scot un sunet plăcut și armonios. Toate candelerele sunt de argint, iar centrul bisericii este susținut de 4 stâlpi mari de marmură, îmbrăcați până la jumătate cu rame de lemn poleite, frumos sculptate, și cu icoane în mărime naturală de patru părți.

Biserica are patru uși la intrare căptușite cu fier, și alte două uși de lemn, în interior, marca Țărilor Românești, având sculptate vulturul și capul de zimbriu, datorite de domnitorul Scarlat Calimah, care este ctitor aici și pe care l-am auzit pomenit la sfintele rugăciuni. Pe la icoanele hramului, pietrele de pe coroana sfinților au mărimea unei nuci, încât uimesc prin atâta bogăție.

Joi, după terminarea Sfintei Liturghii, a sosit cu o barcă, în port, starețul mănăstirii Zografu, invitat să ia parte la hramul bisericii, însoțit de diaconii săi. După slujba obișnuită la asemenea primiri, am trecut la masă cu toții în marea trapeză, unde ni s-a servit, deopotrivă, varză cu bucățele mici de morun, pește morun-iahnie, pește morun prăjit, brânză, poame, un pahar de vin și pâine. Aici am văzut un copil de 6 ani îmbrăcat călugărește, adus de fratele său încă de acum 14 luni, spre a deveni monah. În continuare, am mers în biserică, unde s-a citit vecernia mică, apoi la masa de seară, unde ni s-a servit ciorbă de pește nisetru, brânză, pește prăjit, scrumbii, cartofi și pătlăgele roșii cu castraveți acri, plus vin și pâine.

Seara s-a început privegherea de toată noaptea la toate bisericile și paraclisele din mănăstire. Acum este un moment când simți că te mișcă ceva și te face să te crezi într-o altă lume, cu o altă viață. Auzi aici sunetul armonios al celor 40 de clopote, vezi nenumărate ființe omenești, în tăcere, cu tact și liniște, îndreptându-se către ușile bisericii, ascuți corul format din părinții și preoții ce slujesc cu atâta evlavie și religiozitate. Toate acestea te transformă și îți se întipărește adânc în inimă puterea și mărima dumnezeirii. În fine, serviciul odată început, a urmat așa toată noaptea. La vohod s-a cântat Lumină lină de un sobor compus din 27 preoți și 11 diaconi, toți având odăjdiile la fel. După polieleu, a urmat toată Utrenia, așa că dimineața s-a făcut în fața bisericii sfințirea apei de către însuși starețul, care a stropit cu aghiazmă pe toți părinții și vizitatorii care erau în număr cam de 6000 de persoane. Apoi s-a început Sfânta Liturghie, care a ținut aproape până la ora prânzului, împreună cu parastasul, și a fost oficiată de 13 preoți și 7 diaconi, toți având odăjdiile la fel. Mai înainte, mănăstirea fusese ocupată de greci, dar a fost răscumpărată de ruși și

a devenit proprietate rusă. La răscumpărare, s-a stabilit în scris ca atâta timp cât sunt în viață, părinții greci, aici, în mănăstire, serviciul divin, în biserică, să se facă în două limbi: grecește și rusește. Astfel se urmează și astăzi, așa că toată slujba s-a citit și cântat în rusește și grecește. Cântăreții și corul din stânga răspund grecește, și cei din dreapta, rusește. La fel și diaconii. Aici se spune de două ori Apostolul și de două ori Evanghelia, în grecește și în rusește. Preotul de rând poartă două epitrahile, ca și starețul, care și el poartă deosebit cârje cu mitră.

După terminarea Sfintei Liturghii și a parastasului, la care s-au împărțit lumânări tuturor celor din biserică, s-au chemat părinții la masă, după obicei, de către stareț, în sunetul celor 40 de clopote. Între timp, s-a adus din biserică, la trapeză, icoana hramului, și s-a așezat la locul orânduit. Pentru că aici sunt mai multe trapeze, atât pentru părinți, cât și pentru musafiri, preoți, diaconi și cântăreți, care au slujit la hram, precum și o parte din musafiri, am fost aranjați în trapeza de sus, unde totul este luxos, ca la cele mai renumite restaurante, iar la masă ni s-au servit următoarele: sardele, morun afumat, supă cu fidea și mici bucățele de morun, iahnie de morun, morun prăjit, prăjituri cu dulceață, două mere, două pere, sticla cu vin și două felii de pâine franzelă. După masă am trecut alături, în salonul cel mare, zis împărătesc, decorat cu tablouri de împărați și donatori ai mănăstirii, și ni s-a servit cafea, bomboane și câte un pahar cu vin alb, vechi, foarte gustos, cu o aromă rafinată.

Bisericile noi. Am arătat mai sus că în această mănăstire s-au clădit pentru închinători două mari case cu 700-800 odăi, lângă malul mării, în care se află și două noi biserici, unde se slujește numai în rusește. Fiecare are câte trei altare și odoare de argint. Chivotele sunt de aur,

evangheliile ferecate și ele cu aur și pietre scumpe de mărimea unei nucii. Vasele sfinte sunt de argint, cu flori de aur și cu evangheliști în smalt, iar icoanele și crucile, îmbrăcate în aur, sunt aduse toate de la Petersburg. Tâmpilele de lemn, poleite cu aur, au o înălțime de peste 10 metri, iar icoanele împărătești, în mărime naturală, sunt îmbrăcate în aur și pietre scumpe. Policandrele de aur au câte 48 lumânări, iar candelile de diferite mărimi au pietre prețioase cât o nucă. Ambele biserici au poduri susținute de câte 10 stâlpi, iar pe jos sunt pavate cu scânduri ceruite, și în fiecare pot încăpea până la 2000-3000 de credincioși. Amenajate la al șaselea etaj al clădirilor de care vorbeam, aceste biserici sunt demne de văzut și admirat pentru bogăția, măreția și serviciul pompos ce se face aici.

Trapeza. În această mare mănăstire sunt în permanență 1200 de părinți, în afară de cei de la metoace, și în fiecare zi sosesc vizitatori, pentru care mănăstirea, ca să-i poată mulțumi pe toți, a făcut clădiri încăpătoare cu arhondarice, trapeze și bucătării aparte, deosebit de acestea; în centrul mănăstirii se mai află două mari arhondarice, cu odăi luxoase și trapeza de musafiri, zisă împărătească, frumos împodobită cu icoane ale diferiților sfinți, lucrate în ulci, precum și trapeza cea mare, unde iau masa toți părinții la un loc. În această trapeză, unde pot încăpea 800 de părinți, salonul este în formă de cruce, iar mesele sunt așezate pe trei rânduri. La această trapeză, în ziua de praznic, s-a servit două rânduri de mese, fiind mulți părinți adunați din tot Sfântul Munte, deosebit de cele 2-3 rânduri de mese, care s-au servit la celelalte trapeze.

Veșmântăria. Am arătat că, în ziua praznicului preoției și diaconii au avut odăjdii la fel, schimbându-le seara, la priveghere, și ziua, la Liturghie, fapt pentru care am mijlocit să văd și eu veșmântăria mănăstirii, și părintele

stareț, cu cea mai mare bunăvoință, a dat ordin să mi se arate totul, de către părintele însărcinat cu paza acesteia.

Cum intri ai în față un muzeu cu totul complet în cele ale bisericii, atât vechi cât și noi, toate așezate în galantare cu geamuri, pe trei rânduri, astfel: odăjdii preoțești lucrate în fir de aur, despărțite după culori; mitre și chivote, toate de aur și cu pietre prețioase; stihare diaconești, despărțite iar după culori, lucrate cu fir de aur; evanghelii de argint și aur cu pietre scumpe, peste 300 de bucăți; cruci de argint, aur și pietre, diferite mărimi, mai multe sute de bucăți; sfinte vase cu pietre, mai multe rânduri; tăvi de argint și aur; icoane cu argint și aur, nenumărate bucăți; epitafe de valoare; steaguri, ripide de argint și aur, vase pentru aghiazmă, cățui, cădelnițe de argint, cârje, sfeșnice de argint și câte altele. Toate cele aflate aici numără milioane de ruble, încât rămâi uimit de atâta bogăție.

În fine, despre mănăstirea Rusicon este foarte mult de vorbit, pentru că este singura mănăstire în Sfântul Munte care le întrece pe toate în bogăție, curățenie, religiozitate, precum și în caritate, dar, pe scurt, atât cât am arătat este destul. Ca să descriu acum cele pentru întreținere este iar de prisos, fiind una dintre mănăstirile cele mai îmbelșugate, dar pentru că am zis că este caritabilă, voi arăta, aici, pe scurt, actele sale de caritate.

Regulat, în toate Duminicile și sărbătorile de peste an, se împarte la părinții săraci de pe la chiliile și colibe din tot Sfântul Munte câte un franc (pe bani turcești) și câte un sac cu pesmeți de 5 kg, iar în ziua de hram li se dă câte 5 lei și un brut de pâine de 5 kg. Deosebit de aceasta, celor ce posedă bilet de la stareț că sunt chilioți săraci și lipsiți, li se dă și câte un rând complet de haine. Li se împarte astfel la un număr de 300 de părinți, iar celor care

nu li se ajunge, și acelora li se dă la unul o rasă, la altul o haină din cele vechi, sau o pereche de pantofi, încât toți ies din mănăstire miluiți, lucru petrecut în fața mea. De aceea, în ziua de hram, știindu-se că aici se face milostenie, se adună mulți părinți, peste 4000, numai dintre aceștia, încât este aproape imposibil să fie adăpostiți toți prin chilii și mulți rămân prin săli și sub cerul liber, fiind timpul bun și frumos.

Brutăria. La toate mănăstirile și schiturile, precum și la chiliile Sfântului Munte se află, deosebit de prescurărie, cuptorul de pâine. Și mănăstirea Rusicu, între altele, are o mare brutărie, în care pâinea, numită brut, nu se coace ca la celelate mănăstiri, punându-se direct pe vatră, ci se așază în forme de 5 kg, și astfel se aruncă în cuptor.

Și astfel, cu ajutorul lui Dumnezeu, am petrecut praznicul acesta al Sfântului Pantelimon, în mănăstirea Rusicon, mulțumit în sufletul meu de tot ce am văzut și căpătat de pe urma acestei călătorii, care îmi va rămâne de neșters din inima mea.

Mănăstirea Vatoped

Când am vizitat în Constantinopol biserica Vlaherna, am căutat să văd brâul Maicii Domnului, și mi s-a spus că a fost dat la mănăstirea Vatoped. Deși mă găseam pe malul de miazăzi și mănăstirea Vatoped se află pe partea de miazănoapte, iar călăuza mea făcuse greșeala că nu m-a dus la Vatoped când eram în Careia, în partea aceea a locului, totuși, ținând mult a vedea brâul Maicii Domnului, sâmbătă dimineața am plecat către Vatoped însoțit de cântărețul de acolo, care cântase pe grecește la hramul mănăstirii Rusicon. Și așa, după o călătorie de patru ore, traversând muntele dintr-o parte în alta, prin văi și poteci anevoioase, cu păduri greu de urcat, am ajuns la mănăstirea Vatoped. Aici, ca și

la celelalte mănăstiri, după ce am dat catârul la grajd, am mers la arhondaric, unde ni s-a servit masa, apoi am vizitat biserica acestei mănăstiri, cu hramul Buna-Vestire, precum și toate chiliile ei, care sunt o construcție veche, cu nimic atrăgătoare.

Biserica nu este mare și pictura este veche. Sfânta Masă din altar este de marmură și are mai multe evanghelii ferecate cu argint și aur, diferite cruci și un chivot frumos de aur. Sfintele vase sunt de argint suflate cu aur și toți pereții altarului sunt toți plini cu icoane de diferite mărimi, parte îmbrăcate cu argint.

Aici, pe Sfânta Masă se află o cruce mare, îmbrăcată în aur și pietre scumpe, cu pecetea împăratului Constantin cel Mare, pe care el a purtat-o în războaie. Trei cruci a făcut Constantin cel Mare, cu care au mers în războaie. Una se află la mănăstirea Lavra, alta este aceasta de la Vatoped, iar a treia se află la Roma. Se mai spune că împăratul Constantin, când mama sa Elena a adus Sfânta Cruce a răstignirii Domnului Hristos de la Ierusalim, pentru ca toți creștinii să se învrednicească a avea parte de ea, a tăiat-o în mii de bucățele și le-a împărțit mănăstirilor și bisericilor, iar rumegușul ieșit de la fierăstrău l-a amestecat cu aur topit, din care a turnat bani cu efigia sa și i-a împărțit și pe aceștia, care se mai văd și azi pe la icoanele făcătoare de minuni, precum și aici, la această mănăstire, am văzut un ban de acesta.

Aici am văzut icoana Maicii Domnului făcătoare de minuni, îmbrăcată în argint și pietre scumpe, așezată în ramă, și alături o lumânare de ceară albă, îmbrăcată în argint, cu flori și pietre scumpe, despre care se spun următoarele: păgânii, înconjurând mănăstirea și voind să o prade, părinții, după ce au ascuns tot avutul lor în Pirg, au luat această icoană, pe care o aveau ca protectoare și făcătoare

de minuni, și au coborât-o în fântâna cu apă ce se găsea în mănăstire, punând alături și o lumânare aprinsă. În această fântână a rămas timp de 70 de ani, atât icoana, cât și lumânarea. Prin minune, descoperindu-se fântâna, s-a găsit, după 70 de ani, lumânarea aprinsă, arzând în fața icoanei. Atunci, părinții au făcut această biserică, așezând altarul deasupra fântânii și păstrează, până azi, atât icoana, cât și lumânarea, pe care o aprind doar în timpul Sfintei Liturghii, spre economisire.

În Sfântul Altar se află moaștele sfinților de peste tot anul, în 12 cutii de argint, precum și părțile de la capul Sfântului Grigorie, Sfinților Ioan Gură de Aur, Evdochim și Modest, mâna Sfântului Pantelimon, mâna Sfântului Grigorie Decapolitul, mâna Sfântului Mercurie, capul Sfântului Iacob Persul, piciorul Sfântului Apostol Bartolomeu, piciorul Sfântului Ermolae, piciorul Sfintei Paraschiva cea Nouă și, în fine, brâul Maicii Domnului, înfășurat sul și îmbrăcat cu aur și pietre scumpe, și cu pecetea lui Constantin cel Mare, pentru asigurarea că nu se va schimba sau înstrăina din el ceva, și cu aceasta mi s-a împlinit dorința mea de a vedea acest brâu neprețuit. Tot aici mi s-a arătat și un pahar zis izbăvitor de boli și de otrăvă.

Tâmpla bisericii este din lemn poleit, icoanele împărătești îmbrăcate în argint, iar sfeșnicele sunt de alamă. Cele 5 policandre sunt de argint, iar policandrul cel mare are 48 de lumânări. Peste 40 candelile de argint atârnă de bolta acestei biserici, care este susținută de 4 stâlpi mari de porfir.

În biserică se mai află icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, îmbrăcată în argint și cu pietre prețioase, care a oprit femeile a intra în Sfântul Munte, prin porunca cu amenințare ce a dat-o chiar împărătesei Plachida, fiica lui Teodosie cel Mare, care a voit să intre în această biserică.

Tot aici se află a doua icoană a Maicii Domnului, făcătoare de minuni, îmbrăcată în argint, zisă cu trei mâini, fiindcă în vremea când păgânii căutau să prade mănăstirea, Maica Domnului, voind a-i vesti pe părinți spre a se păzi, a fost oprită de Domnul Hristos, prin punerea mâinii Sale la Gura Maicii Domnului. În amvonul bisericii se află încă o icoană a Maicii Domnului, făcătoare de minuni, îmbrăcată în argint, despre care se spune așa: diaconul acestei biserici, însărcinat cu aranjarea obiectelor în Sfântul Altar, după terminarea curățeniei, a venit la trapeză spre a primi hrană, dar n-a mai găsit nimic, pentru că se isprăvisese totul. Atunci, flămând și biruit de răutate, fără judecată, a ridicat cuțitul asupra acestei icoane, înțepând-o pe Maica Domnului în umărul obrazului drept, din care s-a pornit a curge sânge, iar diaconul, îngrozit și pedepsit, a căzut jos, în nesimțire. Aflând despre această minune, starețul și tot sinodul mănăstirii au căzut cu rugăciune la Maica Domnului, făcând priveghere de toată noaptea, pentru iertarea și vindecarea lui. Prin grai s-a auzit că diaconul va fi iertat de Maica Domnului pentru rugăciunile părinților, însă mâna ce a lovit icoana să se judece de Domnul Hristos la a doua venire. Pe scurt, aceasta fiind istorisirea, am examinat îndeaproape icoana și am observat împunsătura și urmele de sânge, iar în fața icoanei, într-o cutie de lemn închisă, se află mâna diaconului, neagră și uscată, cum s-a găsit în mormântul lui, când a fost dezgropat după șapte ani, și se păstrează aici, pildă celor care se îndoiesc, zicând că nu există minuni.

Ușile de intrare la această biserică sunt îmbrăcate cu argint și foarte frumoase, iar cele două rânduri de porți de sub clopotniță sunt căptușite cu fier și cu puternice zăvoare. Trapeza mănăstirii este părăsită, deoarece părinții nu iau masa împreună, ci fiecare în chilia sa. Mănăstirea are 130

de părinți. Este așezată lângă mare, fiind înconjurată de grădini, livezi de măslini, castani, vii și are și un turn înalt, numit Pirg, pentru paza și conservarea odoarelor sfinte. Aproape de mânăstire se văd ruinele unei clădiri, unde se spune că a fost o școală teologică și care, nedând roadele dorite, s-a desfințat.

Terminând cu vizitarea acestei mânăstiri, care este cea mai bogată în sfinte moaște și lucruri sfinte, am luat drumul înapoi la Careia, unde aveam cufărul, renunțând a mai vizita celelalte mânăstiri, de teama antarților, ce furnicau prin pădurile de pe aici, fiind în apropiere de Macedonia, unde sunt răscoale.

Duminică am mers iarăși la schitul Sarai, și la terminarea slujbei am luat masa, aici, la mânăstire, apoi, după ce am mai cumpărat din prăvălia de alături câteva cruci, iconițe și mătănii, am pornit spre portul Dafin, unde am așteptat sosirea vaporului de plecare.

Seara, a sosit vaporul grecesc, și toată noaptea și toată ziua de luni am petrecut-o pe vapor, pe o furtună cu vânt rece, iar marți dimineața am ancorat la Constantinopol, apoi, cu luntrea, am trecut marea în portul Galata, unde ne-am vizat pașapoartele.

De aici, după puțină umblare printre tarabe, cu vaporul românesc Dacia, care era gata de plecare, am pornit către casă și, după 12 ore de călătorie pe apă, am ancorat în portul Constanța.

(“Călătorie la Constantinopol și la Sfântul Munte Athos”, Ploiești, 1907)

TRECĂTOR PRIN ATHOS

Aurel Cosma

Plecarăm din Salonic aproape de miezul nopții. Vaporul plutea liniștit. Era o noapte plăcută, cu cer senin. Stelele de pe firmament se întreceau în licăriri cu nenumăratele becuri electrice, care făceau din oraș o minunată diademă luminoasă așezată pe fondul întunecat al mării. Turnul alb, cu pereții lui circulari, scâldați de razele unor reflectoare, ne serveau drept punct de recunoaștere. Aplecați pe tangajul vaporului, încercăm să desprindem din perspectiva nebuloasă a orașului diferitele monumente și edificii pe care le vizitasem. Dar vaporul avansa tot mai mult și le vedeam cum dispăreau, rând pe rând, în prăpastia orizontului, toate urmele Salonicului. Nici nu ne dădurăm seama că ne aflam deja în largul mării, la discreția valurilor, care se anunțară tot mai capricioase. Programul care ne aștepta a doua zi, pentru vizitarea Muntelui Athos, precum și oboseala, ne făcură să ne retragem cu toții în cabinele noastre.

Febra curiozității și nerăbdării de a ajunge odată pe Sfântul Munte ne-a luat o bună parte din somn. A doua zi, dimineața, eram pe puntea vaporului și admiram culmile zimțate ale munților, precum și stâncile în formă de ziduri uriașe ce împrejmuiau peninsula Athosului. Tot mai mult se deslușeau înaintea noastră contururile pietroase ale Muntelui Athos. Se zăreau în lumina dimineții casele de călugări, așezate pe culmea stâncilor ce se ridicau din mare la o înălțime de câteva sute de metri. Un grec, cunoscător al locului, ne dădea explicații:

– Iată o sihăstrie pe care cu greu o poți vizita. Ca să ajungi acolo trebuie să te urci într-un coș, ce servește drept ascensor, și pe care călugării îl trag sus cu ajutorul unei funii.

Tot Muntele Athos avea înfățișarea unei cetăți grandioase și extraordinare, ce părea că plutește pe largul mării ca un cuirasat inexpugnabil. Parcă providența divină ursise pe seama împărăției călugărești acest petec de pământ, inaccesibil și izolat, în care tradiția și credința împleteau din firul ortodoxiei un cuib de viață monastică, nepătrunsă și necunoscută de multă lume.

Am făcut cu vaporul ocolul peninsulei.

Am defilat prin fața schitului Sfânta Ana, unul dintre cele mai vechi schituri din Sfântul Munte, care avea un aspect pitoresc. Schitul se compune din mai multe case răzlețe, cocoțate pe vârfuri de stânci, la o înălțime mare deasupra apei. Ele sunt locuite de vreo patru sute de sihaștri, care își duc traiul sub imperiul abnegației desăvârșite.

Greul, văzându-ne mirați de frumusețea poziției acestui schit atât de original, interveni să ne dea noi deslușiri:

– De la Sfânta Ana încolo începe partea cea mai sălbatică a Muntelui Athos. Aici sunt retrași pustnicii, între care sunt câțiva români. Mai jos de Sfânta Ana este o altă sihăstrie, Catunache, cu căsuțe și mai accidentate. Dar cele mai interesante locuri le veți vedea imediat, când vom ajunge dinaintea Caruliei, unde sunt cele mai misterioase și necunoscute colțuri ale Sfântului Munte.

Cu ajutorul binoculului am putut descoperi pe zidul de stâncă, ce forma o prăpastie de peste o sută de metri deasupra apei, niște colibe sau săpături în piatră, ascunse prin ascunzișurile stâncoase. Erau adăposturi improvizate în cele mai periculoase și nepătrunse colțuri ale peninsulei, unde cei mai fanatici sihaștri își petreceau toată viața nestingheriți de nimeni și de nimic. Departe de lumea

păcătoasă și refugiați în liniștea austeră a acestor locuri tainice, sihaștrii își închină timpul meditațiilor de ordin spiritual și religios, inspirate de imensitatea orizontului ce se întinde în fața lor până în profunzimile unde se contopește cerul cu marea. Ei trăiesc complet izolați, cu gândul plin de evlavie, resemnați și așteptând ziua cea mare a delivrării sufletului lor. Comunicația între colibe pare imposibilă și îți pui întrebarea cum pot acești sihaștri să iasă în caz de nevoie din ascunzișurile lor.

– Foarte greu, ne răspunde grecul, dar totuși există un mijloc. Până la prăpastia zidului conduc niște poteci puțin bătătorite, iar la marginea prăpastiei sunt fixate de colțurile stâncilor lanțuri, pe care se coboară sihaștrii până la adăposturile lor.

– Dar cum se hrănesc? – îl întrebai.

– Pentru ei, hrana nu are importanță. Se mulțumesc cu minimul necesar. De obicei, călugării de la marile mănăstiri din apropiere conservă toate rămșițele de alimente, mai ales pâine uscată, și le aduc din când în când cu barca până în fața Caruliei. Aici îi strigă pe sihaștri, care își lasă coșul, legat de o sfoară lungă, până în fundul prăpastiei, iar călugării darnici îl umplu cu mâncărurile aduse. Alimentarea cu apă se face însă mai greu, fiindcă nu se găsesc izvoare cu apă dulce în apropiere. Sihaștrii și-au săpat în stâncă rezervoare de apă, deasupra colibeii sau adăposturilor, unde, în timpul iernii, când este sezonul ploilor în Sfântul Munte, apa dulce de ploaie se captează pentru nevoile din restul anului.

Am lăsat în urma noastră îngrozitoarea regiune a sihaștrilor și am ajuns în fața schitului românesc Prodromul care e situat în partea de sud a peninsulei.

Vaporul avansa, luptându-se din greu cu marea neastâmpărată și cu balansul provocat de hulă. Făcu apoi o întorsătură și se îndreptă spre portul mănăstirii Lavra.

Ne oprirăm la o distanță de vreo sută de metri de țarm. Pe valurile apei tulburate săltau capricios bărcile venite în întâmpinarea noastră. Ele erau conduse de călugări.

Ajunși pe pământul sacru al Muntelui Athos, am fost întâmpinați cu o deosebită solemnitate de conducerea mănăstirii Lavra, care ne-a rezervat și onoarea de a fi primiți în biserica mănăstirii de un mare sobor de preoți, îmbrăcați în odăjdii sărbătorești, care au făcut slujba ce se oficia numai cu ocazia primirii împăraților bizantini.

Drumurile ce leagă diferitele mănăstiri, precum și căile ce conduc până la schituri și chilii, sunt de un pitoresc încântător. La fiecare pas tot alte frumuseți naturale se deschid înaintea ochilor și mereu noi tablouri își desfășoară splendoarea lor. Priveliști și panorame minunate se întrezăresc prin ascunzișurile frunzelor și ale chiparoșilor, iar pe orizontul acestor vederi albastrul mării reflectă o întregă gamă de nuanțe ce vibrează sub coloritul luminii.

În mijlocul acestor peisaje, într-adevăr divine, liniștea impresionantă este străjuită de maiestosele mănăstiri, care închid între zidurile lor comoara tradițiilor bizantine. În aceste cetăți mănăstirești, în care s-a păstrat mireasma vremurilor apuse, viața de altădată a Bizanțului trăiește și astăzi izolată de lume, fără ca să se contamineze de influențele din afară. Vechiul calendar n-a fost încă scos din vigoare și nici ceasul bizantin, după care orele încep să fie socotite de la răsăritul soarelui și nu de la miezul nopții. Numai în mănăstirea Vatoped găsim unele semne de emancipare, ca introducerea luminii electrice, a telefonului, a calendarului îndreptat și a ceasului european. Tot în mănăstirea Vatoped a fost admisă, împotriva regulilor severe ale lui Constantin Monomahul, creșterea găinilor pentru consumul ouălor. Celelalte mănăstiri însă n-au vrut până acum să urmeze exemplul de modernizare al Vatopedului.

Sistemul arhitectonic este aproape același la toate mănăstirile. Ziduri înalte, construite pe un plan pătrat, ca o fortăreață cubică, deasupra căroră se ridică împrejur un grup de edificii, ce formează casele mănăstirii, în care sunt instalate locuințele călugărilor, birourile epitropiei și ale stăreției, arhondăria pentru vizitatori, trapeza pentru călugări, biblioteca, arhiva, bucătăria, precum și celelalte încăperi necesare. În interiorul acestui cadru de ziduri și edificii se află curtea mănăstirii, împodobită cu chiparoși străvechi, iar în centrul ei se ridică impunător biserica, totdeauna vopsită în roșu, ca o amintire a sângelui vărsat de martiri. Biserica, numită catolicon, este construită în stil bizantin, cu multe turlă și cu o intrare în față. În curte se găsește toaca de fier sau de lemn, care înlocuiește clopotele. Mănăstirea are o singură poartă, care se închide seara și rămâne zăvorâtă toată noaptea, iar peste zi străinii nu pot să intre fără autorizația eliberată de epistafie.

Dintre cele 20 de mănăstiri, 17 sunt stăpânite de greci, iar mănăstirea Hilandaru de sârbi, mănăstirea Zoğrafu de bulgari și mănăstirea Sfântul Pantelimon (Rusicon) de ruși. Călugării români au cel mai mare schit din Muntele Athos, și anume Prodromul, situat în sudul peninsulei, precum și mai multe chilii ce aparțin de mănăstirile grecești.

Voi însemna aici pe scurt numai câteva note și date referitoare la unele mănăstiri din Sfântul Munte.

Mănăstirea Lavra este cea mai mare mănăstire idioritmă din Athos. Ea a fost fondată în 963, cu ajutorul material al împăratului bizantin Nichifor Focas, de către Sfântul Atanasie, nobil de origine, din familia Trebizondilor. Mormântul Sfântului Atanasie se află în strunga bisericii, în capela celor 40 de mucenici, iar ziua morții sale, 5 iulie, este sărbătoarea de hram a mănăstirii Lavra. În curtea mănăstirii și azi mai trăiesc, cu vigoarea lor seculară, cei doi chiparoși plantați de Sfântul Atanasie.

Mănăstirea Lavra are aspectul unei fortărețe, iar porțile ei de fier, fixate sub bolta unui coridor cu lespezi roase de atâtea secole, îți dau impresia unui castel medieval.

În interiorul zidurilor, în mijlocul curții, se ridică biserica, construită la sfârșitul secolului al X-lea, cu o cupolă mare, ce domină pereții ei vopsiți cu simbolica culoare a sângelui martirilor. Ea este decorată, din 1535, cu frescele pictorului Theofan din Creta, iar cafasul corului este împodobit cu faianță de stil persan, ce datează din 1678. Nava bisericii este pavată cu marmură multicoloră.

În fața bisericii este trapeza poate cea mai frumoasă din tot Athosul, cu mese de marmură și cu bănci zidite în piatră, unde călugării mănâncă în comun. Pereții sunt acoperiți cu fresce din secolul al XVI-lea, datorate lui Frangos Catellanos: în fund, Cina cea de taină, iar în dreapta și în stânga, diferite compoziții picturale din viața Maicii Domnului și a sfinților.

În afară de biserică, Marea Lavră mai are în interiorul ei 15 capele, dintre care cele mai frumoase sunt capela Sfântului Nicolae și capela Sfintei Treimi, apoi multe alte capele în afara zidurilor de incintă, pe teritoriul mănăstirii.

Biblioteca și arhiva Lavrei conțin peste cinci mii de volume, vreo două mii de manuscrise grecești, dintre care o parte însemnată scrise pe papirus.

Între obiectele prețioase și relicvele scumpe ce sunt păstrate cu multă pietate de călugării mănăstirii Lavra am notat: bucata de lemn din crucea pe care a fost răstignit Iisus Hristos, capul Sfântului Vasile și cel al Sfântului Ioan Hrisostom, și alte lucrări rămase din vremea împăraților bizantini.

Mănăstirea Lavra are sub jurisdicțiunea ei atât schitul Sfânta Ana, cât și schitul românesc Prodromul, precum și toate chiliile și sihăstriile din sudul peninsulei. Tot aici

este și punctul de plecare pentru vizitarea acestor schituri, a Caruliei și pentru ascensiunea Muntelui Athos.

Între alte excursii ce se pot face de aici, este interesantă și vizitarea izvorului Sfântul Atanasie și a ruinelor fostei mănăstiri Morfono.

Morfono era în timpurile vechi singura mănăstire apuseană, cu drept de autonomie, ca și celelalte 20 de mănăstiri ortodoxe, stăpânită de călugării italieni veniți din Amalfi. De aici, numirea ei de Amalfion, care s-a transformat în limbajul călugărilor indigeni în Morfon. După marea schismă, când Biserica ortodoxă și cea catolică se despărțiră, călugării amalfitani au părăsit Muntele Athos, iar mănăstirea lor a fost distrusă de greci.

Izvorul Sfântului Atanasie este o sursă de apă dulce, cu temperatură constantă vara și iarna, ce țâșnește cu abundență dintr-o stâncă. Legenda ne povestește o minune în legătură cu acest izvor. Se zice că Sfântul Atanasie, după ce zidi mănăstirea Lavra, s-a pomenit într-o zi că nu mai are alimente cu ce să-i hrănească pe călugări, care începură să-și manifesteze nemulțumirea lor. Îngândurat și îngrijorat, plecă spre Careia, să le spună conducătorilor Sfântului Munte că nu mai poate susține mănăstirea. În calea sa se ivi deodată un chip de femeie, cu o înfățișare cucernică și cuvioasă. Sfântul Atanasie bănuie că poate să fie o revelație dumnezeiască. Ea îi spuse să se întoarcă la mănăstire, că va găsi hrană suficientă pentru toți călugării. Văzându-l neîncrezător, îi mai zise: "Crede-mă, Atanasie, căci eu sunt Maica Domnului, și ca să te convingi, atinge cu cărja ta piatra aceasta". El lovi în piatră, și din locul acela sterp țâșni un izvor cristalin, iar când se înapoie la mănăstire, găsi ca prin minune toate cămările pline cu alimente. În amintirea pioasă a acestei întâmplări, trecătorii aprind lumânări în paraclisul de alături.

Mănăstirea Vatoped este tot o mănăstire idioritmă, dar aici viața călugărilor este mai modernizată și mai emancipată decât în celelalte părți ale Muntelui Athos. Călugării sunt mai îngrijiți și duc un trai mai ordonat, având deplina libertate de a se îndeletnici și a-și petrece vremea cu ce vor. De aceea, în Vatoped sunt mulți călugări învățați, cu studii superioare, cari dezvoltă o frumoasă activitate în domeniul teologic și istoric sau cultural. Aici au obiceiul să vină artiști și scriitori ca să-și facă vacanțele.

În această mănăstire, fondată pe la sfârșitul secolului al X-lea, mulți domnitori au trimis mari bogății, iar biblioteca și arhiva ei conțin foarte interesante documente privitoare la trecutul principatelor noastre. La intrarea bisericii și azi se mai văd, pe cei doi stâlpi de marmoră, capul de zimbbru al Moldovei și acvila Munteniei.

Biserica roșie a mănăstirii, zidită în veacul al XI-lea, este impozantă, cu o cupolă mare, așezată pe patru coloane puternice de marmoră de Ravenna. Interiorul ei, minunat împodibit cu mozaicuri străvechi și cu fresce pictate de elevii școlii macedoniene, e plin de ornamente. E de remarcă frumosul iconostas și celelalte picturi, care dau un aspect splendid și o atmosferă de caldă religiozitate.

Am admirat marea bibliotecă a mănăstirii Vatoped, unde am văzut cărți și manuscrise rare și foarte prețioase, ca manuscrisul geografiei lui Ptolomeu, apoi manuscrisele octoihului, a evangheliilor și psalmilor. Biblioteca are vreo zece mii de volume și aproape două mii de manuscrise.

Cele mai frumoase plimbări ce se pot face în împrejurimile Vatopedului sunt: promenada călugărilor, umbrită și răcorită de multe surse de apă, apoi calea spre chilia românească Sfântul Ipatie, care este unul dintre cele mai pitorești drumuri din Muntele Athos, parfumat de mireasma florilor și de vegetația luxuriantă, și în fine urcarea dealului

până la ruinele școlii athonite, de unde panorama asupra mării și a peninsulei este magnifică.

Școala athonită a fost înființată în 1743 pentru învățământul teologic. Ea a avut și timpuri de glorie, dar și de decadentă. Amestecul ei în cearta călugărilor de la schitul Sfânta Ana, care nu se înțelegeau asupra colivelor și a slujbelor de comemorare, i-a fost fatală. A fost redeschisă la începutul secolului al XIX-lea, dar începând din 1821 a încetat de a mai funcționa. După vreo douăzeci de ani a fost mutată la Careia, unde există și astăzi.

Mănăstirea Simonpetra este chinovia cea mai impresionantă din Sfântul Munte, care îți dă o idee foarte pitorească și originală despre mănăstirile athonite. Fondată în secolul al XIII-lea, de Sfântul Simion, pe un loc stâncos, această mănăstire a fost în 1581 distrusă de incendiu și restaurată cu banii colectați în Țările Române. De atunci a mai ars în câteva rânduri, ultima oară în 1891, când a fost refăcută cu ajutorul unor colecte din Rusia. Călugării acestei mănăstiri sunt chinovnici și trăiesc în comunitate, respectând cele mai riguroase reguli ale monahismului, mai ales posturile și rugăciunile cu mătâni.

Mănăstirea Hilandarul este sârbească și idiortmă. A fost fondată în 1197 de marele jupan al Serbiei, prințul Ștefan Nemanja, și restaurată mai târziu de prințul Ștefan Miliutin, care, după abdicarea sa, se retrase pe Muntele Athos. Poziția mănăstirii e superbă. În mijlocul unei păduri înverzite, Hilandarul formează un buchet de edificii cu nuanțe și efecte de lumină, având în centru o biserică roșie, ca o bijuterie ascunsă.

Biblioteca mănăstirii conține multe manuscrise slave și grecești.

Mănăstirea Zografu este o chinovie bulgară, fondată la începutul secolului al X-lea, de frații Moise, Aron și Ioan,

iar mai târziu distrusă de pirați, și refăcută pe la finele veacului al XIII-lea. Acum câteva decenii au fost construite părțile moderne ale mănăstirii, care îi dau o înfățișare mai nouă și mai europeană.

O bună parte din călugării bulgari vorbesc și românește, iar pe vremuri mulți călugări români erau în această mănăstire, mai ales în timpul lui Ștefan cel Mare, care a fost ctitor important al mănăstirii Zografu, unde și astăzi i se păstrează portretul cu multă venerație.

Mănăstirea Rusească sau cea a Sfântului Pantelimon este cea mai elegantă și modernă chinovie din Sfântul Munte. A fost construită cu începere din 1814, și are o mulțime de încăperi, dintre care multe cu confort european. Înainte de războiul mondial erau în această mănăstire peste 1500 de călugări ruși, iar acum numărul lor s-a redus simțitor, deoarece, odată cu prăbușirea țarismului și cu introducerea stăpânirii bolșevice în Rusia, s-a pus capăt și tuturor subvențiilor care înainte vreme le permiteau călugărilor ruși să trăiască fără griji. Corul rusesc și astăzi constituie faima mănăstirii. Vizitatorii în general sunt foarte bine primiți și găzduiți.

Cupolele aurite ale turlor bisericii rusești sclipesc de la distanță, iar acoperișul verde al caselor dă o notă caracteristică acestei mănăstiri. Alături de construcțiile noi sunt edificiile de odinioară, precum și străvechea biserică zidită de domnul român Scarlat Calimachi.

Mănăstirea Rusească formează astăzi un adăpost pentru toate amintirile țarismului. Aici mai trăiește și astăzi Rusia de altădată, cu tot fastul ritualului țarist, și se plămădesc speranțe noi pentru viitorul Rusiei.

Mănăstirea Ivirul, situată pe un larg covor de iarbă verde, ce se întinde de la poalele dealurilor împădurite până în apele mării, este un complex de construcții legate între

ele pe un plan dreptunghiular, care își expune suprafața multicoloră a zidurilor sale în libera bătaie a razelor soarelui. E un colț pitoresc, în care solitudinea călugărilor se încadrează de minune în splendoarea naturii.

Temeliile mănăstirii Ivirul au fost puse la finele secolului al X-lea de monahi iverieni. Ea a suferit însă în decursul veacurilor nenumărate invaziuni, devastări și incendii. Din cauza multelor comori ce le avea, Ivirul era un punct permanent de atracție pentru pirați. În timpul revoluției din 1821 ea a fost în stare să ajute cu bani și cu alte lucruri trebuincioase diferitele mănăstiri din Sfântul Munte. În 1865 a fost distrusă de un incendiu îngrozitor. Totuși, cu ajutorul averii salvate din flăcările mistuitoare, mănăstirea Ivirul a putut fi reconstruită în scurtă vreme.

Ivirul era în trecut o mănăstire chinovită, iar astăzi este idioritmă. Ea are o bibliotecă prețioasă cu multe manuscrise originale de evanghelii și de muzică bisericească, precum și un tezaur de obiecte scumpe, între care o serie de ornate și odăjdii vechi.

Lângă poarta de intrare este paraclisul, în care se păstrează cu atâta pietate icoana "Portaitisa" (Portărița), despre care se povestește o frumoasă legendă, și care i-ar fi dat posibilitatea lui Ivir Gabriel să umble pe apă, în momentul când a scos-o din mare. Este un obicei ca fiecare călugăr, când vine sau când pleacă din Sfântul Munte, să se închine în fața acestei icoane.

Mănăstirea Sfântul Dionisie este zidită pe o stâncă prăpăstioasă a Muntelui Athos, cu edificii susținute de ziduri înalte, ce îți fac impresia că se prăbușesc în adâncimea apei. Aspectul ei este împunător și sobru. A fost întemeiată la sfârșitul secolului al XVI-lea de monahul Dionisie, cu ajutorul bănesc al împăratului Alexis al III-lea Comnen, din Trebizond. În 1535 a fost distrusă de un incendiu, iar în

1547 voievodul român Ioan Petru a reconstruit-o. Organizarea ei este chinovită.

Mănăstirea Xeropotamul este cea mai veche din Sfântul Munte. Se crede că a fost înființată în anul 424, de împărăteasa Pulcheria, care i-a dăruit cu această ocazie o bucată din lemnul crucii lui Hristos și moaștele celor 40 de mucenici. Oricum ar fi, mănăstirea aceasta a existat deja în secolul al X-lea, când și-au făcut apariția celelalte mănăstiri din Muntele Athos. Ea mai conservă și astăzi cu profundă pietate moaștele celor 40 de mucenici. Aici se păstrează și cele mai mari bucăți din lemnul Sfintei Cruci, dintre care pe una se vede chiar și locul pironului.

De altfel, în afară de tezaurul bisericii Sfântului Mormânt din Ierusalim, cele mai multe bucăți veritabile din crucea pe care a fost răstignit Iisus Hristos se află în mănăstirile din Muntele Athos.

*(“Republica Muntelui Athos.
Însemnări de călătorie”, Timișoara, 1935)*

PE CĂRĂRILE ATHOSULUI

Atanasie Mironescu

Pe la orele prânzului se vedea drept înaintea, spre apus, un pisc înalt, alb și în depărtare la razele soarelui ca o enormă stâncă de marmură ce pare că se ridică din mare: era vârful Sfântului Munte, Athonul propriu-zis, a cărui înălțime trece de 2000 de metri. Fiindcă înălțimea cea mai mare a muntelui vine dinspre mare, el ni se părea foarte

aproape. Căpitanul ne scoase însă din această amăgire, spunând că de-abia spre seară vom ajunge. Mai întâi, am trecut prin dreptul insulei Limnos dinspre miazăzi și a insulei Tasos dinspre miazănoapte, unde se află multe proprietăți ale mănăstirilor din Sfântul Munte.

Curând am început să distingem diferite clădiri din Sfântul Munte, ca: biserici, case și altele, printre care și cele ale schitului românesc Prodromu, care se văd de departe, fiind pe un platou, spre răsărit de vârful Athonului, aproape de mare. Malul acesteia, mai jos de schit, se ridică precum un zid la o înălțime înfiorătoare, și am rămas uimiți văzând ici, colo câte o lumină atârând deasupra adâncului. Erau felinare pe care pustnicii le aprind seara pe la peșterile lor, agățate de stânci ca niște cuiburi de vultur. Uimire și groază te cuprinde la ideea că ființe omenești se adăpostesc în locuri așa sălbatice.

Seara era frumoasă, marea liniștită, pe bolta cerească începură a se ivi stele, ce păreau că se întrec cu luminile aprinse în diferite puncte de pe țărm. În curând, vaporul slobozi o șuierătură, ce a fost îngânată de ecoul muntelui, și își tot încetini mersul, până când intră într-un mic golf ce formează marea la extremitatea de răsărit a muntelui, unde se opri. Felinarele din fața hanului numit Dafne se răsfărâgeau în undele albastrui și dădeau o lumină multicoloră, amestecându-se cu cea de la felinarele bărcilor, care veniră întru întâmpinarea vaporului. Pe una din ele se afla părintele David, unul din prepoziții schitului nostru, care, credincios înștiințării ce i-am făcut din Constantinopol, plecase în aceeași zi de la schit cu merinde și câte un catăr de fiecare din noi. Ne-am pogorât în barcă și ieșind la mal pe un mic chei unde se face revizie la bagaje, am prezentat teșcherelele, adică legitimațiile de călătorie ce ne scosesem de la Constantinopol, rămânând a ni se viza și

restitui a doua zi, și ne-am instalat într-o cameră din han, unde ne-am petrecut noaptea.

La Careia

După o noapte de odihnă în micul port Dafne, însoțiți de părintele David, ne-am pornit îndată pe catări spre miazănoapte, pe o potecă umbrită de amândouă părțile de dafini și aluni, iar peste două ore am ajuns la Careia, unde este locul de reședință al autorităților Sfântului Munte.

Careia se află pe o așezătură deschisă către mare, așa că noi, venind dinspre miazăzi, de pe culmea muntelui, vedeam foarte bine în vale un șir de case lipite de un turn înalt și înnegrit; era Protatu, localul unde se adună cei 20 de epistați din care se compune autoritatea centrală a mănăstirilor, apoi mai multe case joase și lipite una de alta de-a lungul drumului, pe la ușile și ferestrele cărora sunt atârdate diferite articole alimentare și obiecte religioase. Aceasta este piața târgușorului Careia. Poziția este frumoasă. Aici vântul nu se mai simte, luându-i locul o căldură mare.

Poposind puțin la conacul schitului românesc, căci fiecare mănăstire și schit are aici câte o casă unde găzduiesc însărcinații lor cu treburi la Careia, ne-am dus și ne-am înfățișat înaintea Epistășiei Sfântului Munte. Am fost primiți într-o cameră lungă cu divanuri, de șase epistați, cărora le-am înmănat epistola de recomandare ce aveam de la patriarh, și am primit în schimb altă scrisoare de recomandare către toate mănăstirile. După ce ne-am înscris într-o condică pentru vizitatori, am pornit către caimacam, care locuiește în aceeași curte. Este un turc bine instruit, care a stat mai mulți ani la Paris. Ne-a primit într-un mod amical, însemnându-și numele fiecăruia dintre noi. Deși de altă lege, este îndatorat a respecta obiceiul locului, și de

aceea își ține familia în afara Sfântului Munte. Spune că face aceasta cu plăcere pentru prestigiul religiei. De la caimacam, după propunerea părintelui David, ne-am dus în vizită la un arhiereu bătrân, cunoscut sfinției sale, fostul mitropolit Calinic Moshunisiul, în etate de peste o sută de ani. Vederea și picioarele i-au slăbit, așa că de mai mulți ani nu iese din casă. Alminterea, e sănătos la minte și vorbăreț. Ne-a povestit despre întâmplările de la 1821, la care a luat parte, și ne-a spus numeroase maxime dulci ca mierea, edificatoare și potrivite cu timpul de față. Am ieșit adânc mișcați de acest arhiereu încărcat de ani. În afară de el, în tot Sfântul Munte mai sunt încă doi, trei arhieri mai tineri.

De la Careia apucărăm pe un picior de munte spre miazănoapte și răsărit, lăsând în dreapta schitul Sfântul Andrei, populat de monahi ruși, dar dependent de Vatoped, care are în Sfântul Munte întinse proprietăți pe care se află mai multe schituri, ce-i plătesc embatic, și după două ore am ieșit pe o culme deschisă de unde se vede, în stânga, pe o coastă, schitul Sfântul Dimitrie, iar în dreapta, pe un platou, drept lângă mare, mănăstirea Vatoped. Ioan Comnen, în a sa descriere a Muntelui Athos, istorisește că Teodosie cel Mare (+395), regăsind aici sub un rug pe fiul său Arcadie, a cărui corabie fusese zdrobită de o stâncă, a strigat: "Am aflat băiatul în rug!". Și de aici ar fi dat și mănăstirii zidite încă de Constantin cel Mare numele acesta, restaurând-o ca pe un odor prețios al Bisericii creștine. Dar istoricește este dovedit că această mănăstire n-a existat înainte de veacul al X-lea. A fost reinnoită pe la 1300 și curând a ajuns cea mai măreață, mai spațioasă și mai avută din toate mănăstirile Athosului.

Această mănăstire seamănă a cetate, zidul exterior având forma unui mare pătrat, iar colțurile lui fiind turnuri înalte. Pe toate laturile e ridicată clădirea, cu trei și patru

caturi. Deosebit de chiliile părinților, sunt mai multe paraclise, bibliotecă, spital, farmacie, brutărie, apeduct, gropniță, grajduri. În interiorul pătratului de clădiri se află biserică mare, înconjurată de lămâi și de portocali.

Așezându-ne în camerele ce ni s-au pus la dispoziție, ne-am dus să ne prezentăm întâiului arhimandrit al mănăstirii, părintele Pangrație, care vorbește și românește. Apartamentul său este împodobit cu lucruri de artă, mobile și scule alese ca și o casă de aristocrat. Am vizitat apoi pe ceilalți membri ai comitetului, dintre care câțiva mai tineri ne-au condus prin diversele dependințe ale mănăstirii, prin spital, prin refectoriu, prin celar, unde ne-au arătat o icoană a Maicii Domnului, care se zice că prin minune a făcut să izvorască untdelemn. Îndată am fost invitați la o masă strălucită, deși s-au servit numai bucate de post, legume și fructe. După masă am trecut în altă cameră ce semăna a sală de lectură, cu o masă la mijloc plină de jurnale și cu divane de jur împrejur. Aici s-a servit câte un pahar de vin negru foarte spirtos, ca vermutul, pentru clătitul gurii, sau, după cum obișnuiesc a zice părinții, pentru *spalacanie*, apoi a veni cafeaua, după care ne-am despărțit, întorcându-ne la chiliile noastre.

Acestea constau în două camere despărțite printr-un salon, care are balcon, de unde se deschide o minunată priveliște. Vedem în fața noastră, peste luciul liniștit al mării, spre răsărit, insula Tasos, iar dincolo de ea se vede marginea răsăriteană a Macedoniei, cu orașul Cavala, numit în vechime Neapol, cel dintâi oraș european prin care a trecut Sfântul Apostol Pavel ca să predice Evanghelia lui Hristos în Filippi, cetate puternică a Macedoniei, pe care și Faptele Apostolilor o numesc colonie romană.

În cele din urmă, privirile ni se opriră la arsanaua mănăstirii, adică locul unde se adăpostesc corăbiile, iar în

vale auzim cum umblă moara mânăstirii, prin forța apei ce curge, limpede ca lacrima, într-un rezervor aflat drept sub balconul nostru. În dreapta, pe dâmb, vedem o zidire în ruine, ce se zice că a fost în vechime școală, dar s-a desființat în urma unui scandal. Adversarii școlii au țesut o mulțime de intrigi împotriva învățătorilor sau a ucenicilor, au recurs până și la calomnie, bănuindu-i de imoralitate. Părinții spun și astăzi că între ucenicii care cercetau școala s-a strecurat din dorul de învățătură și o fecioară, fată de împărat îmbrăcată bărbătește. Mai târziu se descoperi că este femeie și pentru această cutezanță fata a fost gonită, iar școala se desființează pentru că a dat ocazie a călca una din legile locului. O lumină abia aprinsă lesne-i înăbușită de întuneric, iar disprețul și calomnia sunt armele cele mai potrivite pentru a doborî o școală, căci dezgustă pe învățători și descurajează pe ucenici. Istoriceste se știe că pe la sfârșitul veacului trecut exista în Vatoped o școală ce avea profesor pe învățatul *Eugeniu Bulgaris* și vreo 200 de ucenici veniți din locurile cele mai depărtate. Curând însă școala se lovi de felurite dificultăți, cum întâmpină fiecă școală când este la început. Eugeniu părăsi Athonul, iar clădirea, rămânând deșartă, se ruină. Binele totdeauna trebuie să întâmpine piedici, căci altfel nu s-ar prețui după cuviință.

În ziua următoare, după ce am ascultat Sfânta Liturghie la un paraclis de lângă chiliile ce ocupam, am fost conduși la bibliotecă. Aceasta este așezată în cele trei rânduri de încăperi ale unuia din turnurile zidite dinspre miazăzi și este cea mai bogată din toate câte se află la Athon. Afară de numeroase cărți liturgice și teologice, posedă peste patru mii de manuscrise, multe dintre ele de mare valoare arheologică și istorică.

Am vizitat apoi biserica mare de piatră, în formă de cruce, cu câteva icoane, lucrate în mozaic, și cu vechea zugrăveală reînnoită și restaurată de mai multe ori, ultima dată de pictorul *Panselin* (1836). În altar ni s-au arătat mai multe icoane făcătoare de minuni, moaște sfințite și alte odoare, dintre care unele sunt pentru noi de interes istoric. Înșirăm câteva din cele mai însemnate: a) Icoana Maicii Domnului pe care odinioară un diacon, în aprinderea mâinii, junghiind-o cu cuțitul în obraz, a slobozit un șiroi de sânge și de aceea primi numele "Înjunghiata"; b) Altă icoană, tot a Maicii Domnului, care, aruncându-se într-un puț împreună cu o lumânare aprinsă și o bucată din crucea Domnului, spre a nu fi necinstită de păgâni, s-au scos toate neatînse după 16 ani, lumânarea arzând încă, și de atunci, neîntrerupt arde o lumânare lângă sfânta icoană, spre amintirea minunii; c) Altă icoană a Maicii Domnului care se zice că a strigat către împărăteasa lui Teodosie cel Mare să nu se mândrească în biserică, pentru că aici alta e împărăteasa (adică cea zugrăvită pe icoană); d) O cruce despre care se spune că e făcută întocmai ca cea care i s-a arătat pe cer lui Constantin cel Mare; e) Bucăți din lemnul crucii, din trestia cu care a fost lovit Mântuitorul Hristos și din brâul Maicii Domnului, păstrate în cutii de argint înfrumusețate cu pietre scumpe; f) Mai multe sfinte moaște dintre care însemnăm: capul Sfântului Grigorie Teologul, care se păstrează într-un chivot prețios dăruit de Maria, doamna lui Șerban Cantacuzino, și Maria Bălăceanu, cu inscripția "Pentru mânăstirea Vatoped. Anul 1709" și numele pioaselor donatoare.

Întorcându-ne la chilii, am găsit pe masa din salon trei bilete de vizită cu numele: "Archimandrite Pangratos Vatopedinos". Proestosul mânăstirii ne vizitase deci, pe când lipseam de la chilii.

După ce furăm minunat ospătați, mulțumind întâiului arhimandrit și celorlalți membri din comitet, am scris în condica de oaspeți ce ni se prezentă, și am plecat spre mănăstirea Zografu.

Mănăstirea Zografu

Această mănăstire se află pe latura apuseană a muntelui, așadar în partea opusă Vatopedului. Am tăiat muntele curmeziș și după două ore de suiș prin locuri sălbaticice, dar foarte frumoase, ieșirăm pe o culme unde se afla o cruce, ce indică drumul în diferite direcții, și mai la deal o fântână din al cărei pavilion se slobozi o pușcă. Părinții de la Zografu, informându-se despre venirea noastră, dădură acum semnalul că ne apropiem, iar după jumătate de oră de coborâre mai auzirăm încă vreo câteva detunături de pușcă. Pe dată, clopotele începură să sune, iar soborul mănăstirii, cu starețul în frunte și cu preoți și diaconi îmbrăcați în veșmintele de slujbă, ne întâmpinară afară, cu Evanghelia și crucea, și prezentând arhiereului nostru, P. S. Gherasim, mantia și cărja, ne-au condus în biserică, unde s-a cântat axionul, apoi s-a săvârșit o doxologie, și pe urmă am trecut în casele stăreției împodobite cu portretul Majestății Sale Regelui, a Marelui Ștefan și a altor domnitori români. Aici ni s-a servit dulceață și ceai, apoi am trecut în camerele de odihnă.

După spusa părinților, această mănăstire s-a numit Zografu de la o icoană a Sfântului Gheorghe, de el însuși zugrăvită, care aflându-se mai înainte în Palestina, prin minune se strămută la Athos, și se arată de asemenea făcătoare de minuni. Mănăstirea este înconjurată din toate părțile cu coame de munte și păduri. Din curtea ei, privirea se înalță drept la cer, așa că n-am putut vedea turnul de la arsanaua mănăstirii zidit de Ștefan cel mare, domnul

Moldovei, la 1475, și înnoit de fiul său Bogdan, la 1517, cum adevăresc alți vizitatori români.

Mănăstirea este chinovie bulgărească, dar în ea se află și monahi români. Noi am avut o primire din cele mai călduroase, ceea ce ne-a făcut a crede că bulgarii n-au uitat binefacerile ce s-au revărsat în cursul timpurilor asupra mănăstirii lor din partea multor domnitori și boieri români.

La ora vecerniei ne-am dus în biserică, însoțiți de stareț, care pofti pe arhiereul nostru să slujească a doua zi, duminică, și-i dădu ceaslov românesc spre a citi psalmul de seară. În biserica aceea, care este înnoită din temelie de Ștefan cel Mare, la 1502, și restaurată în mai multe rânduri, am văzut icoana Sfântului Gheorghe *Zografu*, ce-l înfățișează pe sfânt cu chipul expresiv, cu ochii mari, culorile feței vii. Este de format mare și se păstrează într-o strană proprie, la stânga iconostasului. Spun părinții că odată, un om voind a-și arăta necredința că această icoană ar fi zugrăvită prin minune, a pus în batjocură degetul pe fața Sfântului, care s-a prins de zugrăveală și, trăgându-l, a rămas pe icoană vârful degetului, cum se vede până astăzi.

Mai interesantă din punct de vedere istoric este o altă icoană făcătoare de minuni, tot a Sfântului Gheorghe, pe care am văzut-o atârnată de o coloană, ce sprijină bolta bisericii dinspre miazănoapte. Aceasta este mai mică decât cea dintâi, dar înfățișează pe Sfântul Gheorghe purtător de biruință mai expresiv. Altfel, este îmbrăcată cu argint și înfrumusețată cu pietre scumpe ca și cea dintâi. Icoana este trimisă la mănăstirea *Zografu* de Ștefan cel Mare la 1484, după voința Sfântului, care prin vis i-a făgăduit ajutorul ceresc într-un război cu turcii, pe care i-a și înfrânt.

Pe zidul dinspre apus, unde se află o ieșire laterală, sunt zugrăvite, de o parte și de alta, diferite episoade din

timpul cruciaților, înfățișând modul în care ei terorizau pe monahi ca să-și părăsească cultul.

Într-un paraclis, alături cu biserica, se află o icoană a Maicii Domnului făcătoare de minuni, care a fost scoasă din foc neatinsă, iar în turnul de deasupra sunt niște încăperi unde se păstrează biblioteca și alte scule de valoare. Acolo ni s-a arătat un steag bisericesc înfățișând, în cusături cu fir și mătase, de o parte, pe Sfântul Gheorghe, cu troparul său scris în slavonește împrejur, iar de cealaltă Botezul Domnului, iarăși cu troparul împrejur. Unii spun că steagul ar fi al lui Ștefan cel Mare, dar aceasta nu se dovedește cu nici o inscripție. Forma lui, deasupra prins într-un mic sul de lemn, iar dedesubt terminat în trei bucăți ascuțite la vârf și cu câte un ciucur de fir, asemănătoare mult cu a steagurilor bisericești din timpul nostru, materia din care-i făcut, aproape nouă, denotă că este dintr-o epocă ulterioară.

Însă, fără îndoială, de la Ștefan cel Mare provine un alt steag, ce ni s-a arătat asemenea, și care se poate considera tot așa de bine o icoană. Această icoană, aproape distrusă de vechime, înfățișează în cusături cu fir albastru și auriu, pe un câmp roșu de atlas, pe Sfântul Gheorghe șezând pe un tron și încoronat de doi îngeri, iar pe cele patru laturi e scrisă cu fir auriu o rugăciune din partea lui Ștefan cel Mare.

În urmă, sunt vrednice de menționat două poale pentru icoane, de catifea vișinie, dăruite de Nicolae Racoviță, hatmanul Țării Moldovei, la 1667, ambele având câte o inscripție în românește, cu litere cusute în fir auriu.

Ieșind din paraclis, ne îndreptăm la chiliile noastre prin curtea plină de verdeață, lăsând în dreapta noastră biserica mare, ruinele vechii trapeze, ce este zidită tot de Ștefan cel Mare, pe la 1495, cum dovedește inscripția pe o piatră ce se mai păstrează, iar la stânga, nu deoparte de scările

ce duc la stăreție, văzurăm un monument ridicat în memoria a 30 de monahi care în epoca cruciadelor, prin veacul al XIII-lea, au fost arși de Papă, cum obișnuiesc a povesti monahii. Părintele stareț, arhimandritul Iosif, ucenicul bătrânului arhimandrit Clement, avu bunătatea de a ne conduce pretutindeni și de a ne da toate deslușirile, pentru care nu i-am putut arăta îndeajuns mulțumirile noastre. Sfinția Sa de asemenea vorbește românește:

Înapoi la Careia

Duminică, după săvârșirea Sfintei Liturghii de către arhierul nostru, cu un sobor numeros de preoți și diaconi, ne-a dat un ospăț sărbătoresc, iar apoi, subscriind în albumul vizitatorilor, ne-am luat rămas bun de la părinți, despărțindu-ne de dâșii în modul cel mai cordial.

După trei ore de călătorie prin crânguri, vâlcele și culmi, pe unde natura își dezvelește toate frumusețile sale, ajunserăm iarăși la Careia, pe o căldură înăbușitoare, dar în metocul schitului nostru am gustat o dulce odihnă.

Alături de conacul nostru din Careia văzurăm o casă de zid cu două etaje, cu mai multe camere, un paraclis și un foișor de sticlă spre răsărit, înconjurată de o frumoasă grădină, bine îngrijită și plină de pomi, de legume și de viță, pe care atârnavă niște struguri negri, cu boabele cât nuca. Părintele David ne spusé că este chilia arhierului Nil, renumitul egumen al mănăstirilor din România, în timpul din urmă candidat la scaunul patriarhiei din Alexandria. Am vizitat această chilie locuită de ucenicii săi, căci părintele Nil a murit acum câțiva ani. Unul din ucenici este zugrav și are în atelierul său o frumoasă colecție de icoane din timpul înfloririi picturii bizantine, precum și icoane zugrăvite de el cu multă măiestrie. Am intrat și în paraclis, care e curat și bine aranjat, cu zugrăveală rusească, nu bizantină.

Mănăstirea Ivir

Fiindcă drumul pe apă este foarte anevoios, iar timpul era frumos, abia adiind vântul, ne-am hotărât a merge pe uscat până la mănăstirea Ivir și de acolo să ne ducem cu barca la schitul românesc Prodromul. Apucând spre răsărit, tot la vale, am lăsat în dreapta mănăstirea Cutlumuș, o jumătate de oră depărtare de Careia, ce a fost înnoită de mai mulți domni români, iar în stânga, mănăstirea Pantocrator. Uitam a spune că și în Careia se află o biserică, după spusa monahilor cea mai veche din Athon, care se numește Protaton, și a fost zidită de Constantin cel Mare pe la anul 337.

Mai înainte de a intra în mănăstirea Ivir, întâlnești pogorând în dreapta o chilie locuită de monahi ivireni, adică originari din Georgia, provincie a Caucazului, numită și Iviria. Ei săvârșesc acolo serviciul religios în limba iviriană sau georgiană, de când au fost copleșiți de greci în mănăstire. Drumul de la Careia spre mănăstirea Ivir este printre stânci, pe o coastă acoperită cu livezi de măslini. Ivirul este o îngrămădire de clădiri numeroase cu mai multe turnuri înalte și înnegrite de vechime, cu un zid masiv ce o înconjoară din toate părțile.

Această mănăstire este fondată puțin mai târziu decât Lavra, pe la 980, de către un prieten al lui Atanasie, numit Ioan Ivireanul, de unde-i vine și denumirea de mănăstirea Ivirilor care ne aduce aminte de un mare arhipăstor al Bisericii noastre, Antim Ivireanul.

Intrând în curte, pe sub un turn dinspre miazăzi, în care stau clopotele, ne-am oprit întâi la paraclisul aflător aproape de poartă. Aici se află o icoană a Maicii Domnului numită Portărița, pentru că singură s-a însărcinat a păzi poarta mănăstirii, nelăsându-se a fi mutată din acel

paraclis. Ea este împodobită cu pietre și giuvaeruri prețioase ce pe la rare icoane se pot vedea.

Ne-am dus apoi în biserica mare, ce este împodobită și înfrumusețată cu zugrăveală nouă, afară de cea a tindei, care-i mai veche, dar și mai frumoasă. Marmura de pe jos strălucește la lumina candelelor, unită cu razele ce străbat prin ferestrele mari la apusul soarelui. Icoanele împărătești, îmbrăcate cu aur și argint, au pe deasupra câte o învelitoare. Veșmântarul este un monah român și ne arată cu plăcere tot ce ne interesează. În altar sunt vreo 12 evanghelii ferecate în argint aurit, din care una, dăruită de Petru cel Mare împăratul Rusiei, este așa de mare că trebuie să o poarte mai mulți.

Ni s-au arătat mai multe poale pentru icoane cu cusături grele de fir, dintre care una cu marca bizantină (vulturul cu două capete), cusută cu fir de aur pe un câmp de atlas albastru, este minunat de frumoasă. În urmă, felurite veșminte bisericesti de mare preț. Mănăstirea posedă și o bibliotecă considerabilă, pe care însă n-am putut-o vizita.

La ieșire am fost invitați în casa de oaspeți, unde am fost poftiți la masă. Subscriind apoi într-o frumoasă condică pentru vizitatori, am plecat însoțiți de părinți cu felinare până la malul mării, unde ne aștepta barca, mulțumindu-le pentru tratarea plină de dragoste creștinească ce ne-au făcut.

Schitul românesc Prodromul

Aducându-ni-se mulari, am plecat spre schitul Prodromul, urcând aproape jumătate de oră pe o potecă pardosită cu piatră și întortocheată. Schitul e așezat pe un platou cu vedere deschisă la mare. Din capătul apusean al șoselei se vede bine vârful Athonului, care-i de tot pleșuv, având omăt prin crăpăturile sale ce nu se topește nici vara. La capătul

șoselei se află o vie, cu mai mulți smochini, și o mică moară de apă, un atelier de fierărie, grajduri pentru mulari și locuințe pentru argați și meșteri ai schitului.

Cum ne ivirăm, clopotele începură să sune în ritm armonios, porțile se deschiseră și ieși întru întâmpinarea noastră obștea schitului, cu preoții și diaconii îmbrăcați în veșmintele de slujbă, purtând în mâini mantia și cârja, crucea și evanghelia, pe care le înfățișară spre îmbrăcare și sărutare arhierelui nostru, P. S. Gherasim Piteșteanul. Astfel, în sunetul clopotelor, în armonia cântărilor bisericesti și pe un timp splendid ce da locului un aspect sărbătoresc, intrară în curtea schitului, și de aici în biserica mare, unde preoții făcură o scurtă doxologie. Trecurăm apoi în arhondaric, unde părinți plini de bucurie ne serviră cu cele de trebuință, iar după ce ne puseră la dispoziție câte o chilie, se retraseră și ei pe la chilii ca să se odihnească în vederea privegherii de toată noaptea pentru praznicul Adormirii Maicii Domnului.

Biserica se află în mijlocul curții. De la poartă până la biserică mergi pe o frumoasă potecă de pietre mărunte și colorate ca în mozaic, înfățișând trei chiparoși, marca țării noastre, și anul 1863, data clădirii ei. Biserica s-a ridicat și înfrumusețat cu ajutoarele adunate de monahi de prin toate părțile locuite de români, în fruntea cărora stă Grigorie Alexandru Ghica, domnul Moldovei, și Alexandru D. Ghica, domnul Munteniei, de pioasă amintire. Biserica este de marmură, are forma crucii, a cărei bază constă dintr-un portic sau pridvor unit cu biserica propriu-zisă și încheiat în trei bolte sub acoperământ, apoi nartica și mijlocul bisericii cu stranele, ce reprezintă cele două brațe ale crucii, în fine, altarul cu partea de sus a crucii, toate terminându-se la acoperământ cu câte un turn, din care cel din mijloc e mai mare. Pe jos, biserica e pardosită cu lespezi de

marmură albă ca zăpada și acoperământul ei este de plumb, iar zidurile și bolțile sunt acoperite cu chipuri de sfinți frumoși zugrăvite. Mai multe policandre, candelă de argint, odoare și sfinte vase, cărți și veșminte liturgice, din care câteva rânduri și arhieresti, cu toate ale lor, alcătuiesc avutul acestei biserici, care, înălțându-se falnic în fața mării și având temelia pe stâncă, vestește tuturor călătorilor trecutul de veacuri și trainicul viitor al românilor pe cărarea ce se afundă în noianul vremii.

Biserica domină toate clădirile, ce ca un zid de apărare se ridică pe toate cele patru laturi, cu câte 2-4 caturi. Pe latura dinspre apus, în rând cu poarta, se află bucătăria, cu trapeza și cămărilor trebuitoare, iar în catul de sus, arhondaric, împodobit cu portretele ctitoricești, paraclisul și chiliile pentru părinți și oaspeți. Pe latura dinspre miază-noapte, cu trei caturi, se află, de asemenea, chilia pentru părinți, cei mai mulți dintre ei îndeletnicindu-se cu diferite meserii. La mijlocul acestei laturi, în catul de sus, este alt paraclis, de la care, spre răsărit, începe stăreția cu dependințele sale. Pe latura dinspre miazăzi este încă în lucru o măreață clădire cu patru caturi, toată de piatră și marmură cioplită și numai cu legături de fier. Această clădire, destinată pentru spital, are și camere ce au să deservească de arhondaric pentru vizitatori distinși, una ca salon, foarte spațioasă, alta ca trapeză, alta ca dormitoare.

Între clădirea aceasta nouă și biserică se construiește o cisternă largă și adâncă pentru conservarea apei de iarnă pe vară. O altă cisternă se află în dreptul altarului bisericii mari, pe latura dinspre răsărit, sub încăperile chelăriei, ce servesc și de magazii pentru bucate.

Dincolo de clădirea cea nouă se află grădina schitului, plină cu tot felul de legume, lămâi, portocali, smochini, precum și flori. La capătul ei, la deal, se află o bucată de

vie, încărcată cu struguri frumoși. La vale de grădină se află paraclisul închinat Sfântului Ioan Botezătorul, în preajma căruia au locuit cei dintâi părinți români de la 1820 încoace, înainte de a se clădi schitul. În paraclis se află câteva icoane vechi, aduse de părinți de la bisericuța din vârful Athonului, unde, fiind îmbrăcate cu metal, au fost lovite de trăsnet.

Așadar, schitul are o gospodărie temeinică și plătește câte 50 lire pe an embatic mănăstirii Lavra, pe al cărei teritoriu se află, și de la care a întâmpinat multe dificultăți în trecut, nevăzând cu ochi buni întărirea și întemeierea unui schit românesc în coastele ei, dar în prezent treburile merg bine și este pace aici.

Viața în schit

Ocârmuirea schitului este chinovială. Obștea, formată actualmente din 100 de persoane, socotindu-se și frații, alege din mijlocul ei și cu știrea mănăstirii Lavra un superior căruia se îndatorează a-i da cuvenita ascultare, după ce Lavra s-a instalat. Egumenul administrează schitul moralmente și materialmente, cu concursul câtorva părinți fruntași, care se numesc epitropi și sunt aleși. Cine voiește a viețui ca monah în schit, e dator să păstreze cu strictețe, toată viața sa, juruința curăției, ascultării și a sărăciei de bunăvoie și să depună ce are în casa comună, primind de acolo cele de trebuință, și să împlinească toate slujbele la care va fi rânduit și pentru care este destoinic. Orice face nu e pentru sine, ci pentru schit. Înflorirea schitului și desăvârșirea în viața duhovnicească, prin ascultare, post și rugăciune, spre mărirea lui Dumnezeu și mântuirea sufletului său, iată idealul unui monah schitiot.

În viața de toate zilele domnește la schit o frumoasă ordine. Toți se scoală după miezul nopții și merg împreună la biserică pentru rugăciune, care durează până dimineața,

apoi, după o mică pauză la chilii, merg iar în biserică la săvârșirea Sfintei Liturghii, pe urmă se duce fiecare la ascultarea sa: la grădină, la pescuit, la lemne sau la fân, ori la meșteșuguri (cizmărie, croitorie, cojocărie, zidărie, fierărie, stolerie, pescărie, legătorie de cărți și ceasornicărie). De aici se vede cât e de strânsă legătura între îndeletnicirile sufletești și cele trupești ale vieții monahale, tocmai ca între suflet și corp. Ele se observă de toți cu multă rigoare, ca să se poată asemena atât cu Maria cea gânditoare, cât și cu Marta cea lucrătoare.

După masa de prânz, părinții de rând săvârșesc în biserică rugăciunea de seară, apoi, dacă nu este priveghere de toată noaptea, săvârșesc împreună rugăciunea de după cină (pavecernița), după care merg la chilii și, făcând rugăciunile pentru somn, se așează la odihnă și schitul întreg se cufundă într-o liniște profundă. Astfel, departe de lume, de plăcerile și durerile ei, părinții își duc în liniște viața cu regularitatea unui ceasornic.

O priveghere la schit

Părinții din schit, având a face priveghere de toată noaptea pentru praznicul Adormirii Maicii Domnului de a doua zi, după ce gustară modesta lor cină, în sunetul clopotelor, porniră rânduri, rânduri spre biserică, ținând în mână metaniile și camilafca pe umăr. Încet, încet, umplură biserica. Stranele de amândouă părțile fură ocupate de părinții cei mai impuși, iar dintre ei cântăreții se așezară câte șase la strana dreaptă și șase la strana stângă.

S-a început vecernia cea mare și bătrânul Nectarie schimonahul, om de mai bine de 70 de ani, desfătă auzul nostru cu glasul său plin și dulce. Acest bătrân, protoistos în schit, originar din Huși, cu statură înaltă și înfățișare cucernică, este renumit în mănăstirile Sfetağorei pentru

darul său la cântare, pe lângă care se mai îndeletnicește și cu împletirea de mreje. Când o mănăstire serbează hramul, e numaidecât invitat a împodobi serbarea cu cântarea sa. Până acum, are vreo șaptezeci de ucenici pe la diferite mănăstiri și este supranumit al doilea Cucuzel, privighetoarea Sfântului Munte, și se bucură pretutindenea de cea mai mare cinste. Cântarea lui e lină, pătrunsă de adâncă evlavie și fără nici o abatere. Cunoaște bine și meșteșugul de a compune, așternând pe note mai multe cântări, dintre care unele s-au tipărit. Este frumos a vedea cum începe cântarea și pe rând o continuă părinții cântăreți din dreapta și din stânga, fiecare producând o puternică impresie la ascultători.

P. S. Gherasim și cu mine am fost invitați la serviciu și cu mare mulțumire primirăm. Am făcut așadar, împreună, Vohodul, apoi Litia și după Mărimuri ne-am așezat iar în strane. Aurăriile și argintăriile de pe icoane și candelaveau o strălucire și mai mare la lumina a sute de făclii, ce da bisericii un aspect feeric. Întrebând pe un părinte de alături de nu se simte obosit (erau două ore după miezul nopții), mi-a răspuns că pentru el, și cei ca el, aceste solemnități sunt singurele care-i desfătează privirile, ce-i înveselesc inima, ce-i înalță mintea la frumusețile negrăite ale cerului, unde îngerii și dreptii neîncetat aduc laude Părintelui luminilor, cântându-I: Sfânt, sfânt, sfânt! Aceeași plăcere și desfătare sfântă, aceeași înălțare de gânduri ne cuprinses și pe noi în timpul privegherii, mai vărtos că nu ascultasem de aproape o lună serviciul religios în limba noastră.

Când se luminează de ziuă, părinții cântară împreună marea cântare: "Slavă Ție, Celui ce ne-a arătat nouă lumină". Curând începu și Sfânta Liturghie, ce ținu până la ora 10. Serviciul întreg a durat așadar 14 ore și jumătate.

Masa de obște

După terminarea slujbei și după un mic repaus în arhondaric, asistaram la masa comună în trapeză. Rânduiala este următoarea: preotul de serviciu, îmbrăcat în epitrahil și felon, înconjurat de psalți care cântă troparul, în sunetul clopotelor, aduce din biserică icoana praznicului în trapeză și o pune pe iconostas, unde sunt aprinse două lumini. Apoi, după obișnuita rugăciune, se așează toți pe locurile lor: proistoșii în jurul unei mese rotunde, iar ceilalți părinți pe amândouă laturile unei mese lungi, alipită de cea rotundă, și li se pun înaintea bucatele. Citețul, stând pe amvon, citește prologul sărbătorii, iar părinții se ospătează în liniște și în cea mai bună rânduială. Preotul de serviciu e proistos. El are protia la toate. Până când el nu lovește în clopoțel, nimeni nu poate să guste din vin. După întâiul fel de bucate, făcând el întâi cruce și luând cupa, toți îl urmează. Lovind iar în clopoțel, vine trapezarul cu un coș în care se pun rămășițele de pâine drept blagoslovenie. Când lovește a treia oară în clopoțel, se scoală toți de la masă. Preotul ia veșmintele și înaintea iconostasului face după obișnuita rânduială panagia, adică sfințește o parte din prescure, înălțând-o de trei ori. După aceasta se cântă Axionul înaintea icoanei. Diaconul poartă pâinea sfințită pe la fiecare părinte spre a gusta din ea, iar un paraclisier îi tămâiază. Merg apoi în sobor la biserică, unde preotul așează icoana la locul ei și fiecare se îndreaptă la chilia sa.

Ceremonia aceasta, ce se face la toate praznicele mari, și durează mai bine de o oră, este manifestarea comunității de credință și de viață între părinți, a dragostei ce trebuie să existe între ei, ca cei ce, după cuvântul Apostolului Pavel, se împărtășesc toți dintr-o pâine. Părinții din schit nu mănâncă deloc carne. Lunea, miercurea și vinerea, fie lucrătoare, fie sărbătore, mănâncă numai o dată pe zi, în

celelalte zile de două ori. Cât e de ziditoare pentru tot omul această rânduială! Ea se săvârșește și în bisericile de enorie la hramuri.

Mănăstirea Lavra

Tot în acea zi, marți, 15 august, după amiază, dându-ni-se mulari, pornirăm însoțiți de părintele David la mănăstirea Lavra, ce se află spre miazănoapte, cam o oră depărtare de schit, însă mai lângă mare. Drumul spre Lavra trece printr-o desfătătoare luncă de dafini și de frasini. Ieșind de pe șoseaua din poarta schitului, am lăsat spre miazăzi un pisc de munte, acoperit cu o iarbă-mărunțică și verde ca smaraldul, cu o cruce în vârf în amintirea lui Ioan Cucuzel, acel cântăreț îngeresc al cărui viers melodios aici a fost prins întâi de veste, și a cărui biografie seamănă cu ideile lui Teocrit. Ioan Cucuzel a înflorit pe la jumătatea veacului al XII-lea, a părăsit curtea împărătească din Constantinopol, unde făcuse progrese extraordinare în arta cântării bisericești și s-a retras la Muntele Athon, prefăcându-se că este cioban, și a primit serviciul de a paște țapii mănăstirii Lavra. De câte ori era singur, în miez de noapte și în zori de ziua cu turma, înmărmurea cu cântarea sa cea dulce și prea cuvioasă, până când, auzindu-l un pustnic, a făcut arătare starețului. De acum înainte, Cucuzel, ocrotit de stareț, în duminici și în sărbători, împodobește serviciul religios cu cântarea sa ce pe toți minuna, iar în zilele de rând, adăpostit în chilia sa, compunea diferite cântări și sporea întru duhovnicească nevoiță. Chiar numai de aici se poate vedea cât de mare preț arăta cântării în biserică. Manuscrisele voluminoase de cântări bisericești pe note, câte se păstrează numai în mănăstirea Lavra, dovedesc activitatea cea întinsă a lui Cucuzel în această artă și justifică deplin renumele de care se bucură el în Sfântul Munte și astăzi.

Apropiindu-ne de Lavră, am văzut pe o colină a muntelui, destul de sus, o chilie înconjurată de tufăriș, unde a trăit Grigorie Palama, până a fi rânduit arhiepiscop al Tesalonicului. Mănăstirea Lavra, ca și Vatopedul, e înconjurată de toate părțile cu un zid înalt, pe creasta căruia, din distanță în distanță, se află turnuri de observare, ca la o cetate întărită. La intrare ne întâmpină mai mulți părinți, conducându-ne în sunetul clopotelor la biserică și de acolo în arhondaric. Acesta se află la catul al doilea al clădirii alăturate, dinspre miazănoapte, și din el poți privi foarte departe, pe mare, de care-l desparte o deasă livadă de măslini și, ici-colo, câte o chilie umilă a vreunui sihastru.

Mănăstirea Lavra, așezată la poalele Athonului, dinspre răsărit, a fost întemeiată pe la 960, prin osârdia ascetului Atanasie Ahonitul, ajutat cu mijloace bănești de împăratul Nichifor Focas (963-969) și îmbărbătat în această grea întreprindere de Maica Preacurată cu multe semne și minuni, între care, după Ioan Comnen, amintim: umplerea hambarelor cu grâne și a chiupurilor cu untdelemn, într-un timp de mare lipsă pentru Lavră; scoaterea apei dintr-o stâncă, lovind în ea cu cârja sa de fier din porunca Maicii Domnului și altele. Ca exponent al acestor semne minunate și totodată ca cel dintâi care a întrunit pe monahii petrecători în Sfântul Munte și i-a deprins cu viața chinovială, ca și Athanasie cel Mare, părintele dreptei credințe. Monahii aghioriți, mai alés cei din Lavra, îi păstrează multă recunoștință. El e dumnezeiescul binefăcător, el e părinte și păstor, hrănitor și crescător, el e dulceața, nădejdea și lauda lor, înfocat, silitor către Dumnezeu pentru mântuirea lor. În veacul al XVI-lea domnul Neagoe Basarab a mărit și înfrumusețat această mănăstire căreia, cu mult înainte, predecesorul său, Ioan Alexandru Vladislav (1365-1374), i-a hărăzit o icoană a Sfântului Atanasie.

Drept în mijlocul complexului de clădiri ce formează Lavra se află biserica în formă de cruce. Dinaintea ei sunt doi chiparoși foarte groși, sădiți de însuși Atanasie. Porticul, a cărui boltă se reazămă pe coloane de marmură, iar printre ele cu trei intrări, una mare, dinspre apus, și două mai mici, spre miazănoapte și miazăzi, are în mijloc un baptisteriu de marmură fină. Lângă zidul dinspre miazănoapte al bisericii se află monumentul în amintirea arătării Maicii Domnului și a făgăduinței ce dădu că va fi iconom al mănăstirii. De atunci părinții n-au decăt un subiconom. În acest monument, înfrumusețat cu icoana Maicii Domnului, arde candelă nestinsă. Dinspre apus e trapeza, iar spre miazăzi alte clădiri cu turnuri înalte și în ele mormintele a câtorva patriarhi de Constantinopol, ale căror chipuri sunt chiar zugrăvite. Spre răsărit este un paraclis mic în formă de chilie, zidit acolo de Matei Basarab, care e zugrăvit pe zid, apoi un șir de case lungi cu zidurile groase și cu două rânduri de uși de fier, în care se află biblioteca mănăstirii.

Nu puturăm vedea decăt din fugă toate acestea, căci, până să ne răcorim de zăduful chiliei, se și înserase. Așa că, după ce părinții ne ospătară cu multă dragoste, ne-am așezat la odihnă.

A doua zi, 16 august, dimineață, pe o ploaie mărunță și spumoasă, ne-am dus mai întâi la bibliotecă. Pe lângă numeroase cărți tipărite, ea posedă peste 600 de manuscrise vechi pe pergament și hârtie, dintre care unele de proveniență română, cum e o Evanghelie grecească, scrisă pe pergament și fără dată, dar înfrumusețată la sfârșit cu portretele lui Matei Basarab și al Doamnei Elena. Trecurăm în biserica mare, care-i zugrăvită peste tot. Se văd chipurile ctitorilor, Nichifor Focas și Ioan Tzimiskes, pe zidul din dreapta și din stânga al bisericii. Ne atrase luarea aminte o icoană așezată în partea de sus a jilțului arhieresc

reprezentându-l pe Sfântul Atanasie Athonitul îmbrăcată cu argint aurit și înfrumusețată cu multă artă. În partea de jos a icoanei, de-a dreapta și de-a stânga se află gravate chipurile lui Ioan Alexandru Vladislav, domnul Munteniei, și soției sale, Doamna Ana, cum arată inscripția grecească din dreptul amândurora. Se zice că icoana a fost adusă de domnitorul Neagoe Basarab spre închinare, ceea ce îl și îndeamnă să se facă ctitor al Lavrei.

Ca monumente de artă din veacul al XII-lea sunt vrednice de însemnat icoanele împărătești ale Mântuitorului și Maicii Domnului, îmbrăcate peste tot cu argint aurit, împodobite cu bogate flori de aur și pietre prețioase. Maica Domnului are o coroană de smalț bătută cu felurite pietre de mult preț. Icoanele sunt dăruite de împăratul Andronic Paleologul. La strana din stânga sunt alte două icoane ale Maicii Domnului, foarte vechi și minunate, dintre care una este dăruită de Vintilă Vodă al Ungrovlahiei (1532-1534). Alte multe icoane reprezintă diferite arătări ale Maicii Domnului, celor mai însemnați părinți din Lavra, ca Atanasie, Cucuzel și alții. De asemenea, ni s-au arătat mai multe moaște sfinte, păstrate în chivote foarte frumoase și de mare preț. Între aceste chivote excelează unul cu lemnul cinstitei cruci, de argint ferecat cu aur și pietre scumpe. Un alt chivot, în care se păstrează capul Sfântului Mihail al Sinadelor, e făcut și înfrumusețat de Constantin Brâncoveanu, la 1691, cum arată inscripția grecească de pe el, în amintirea minunilor săvârșite prin aducerea acelu cap în Valahia. Dar cele mai multe sfinte moaște se păstrează în Altar, în anumite dulapuri. Amintim aici următoarele: a) capul Marelui Vasile; b) o mână a Sfântului Ioan Hrisostom; c) o mână a Sfântului Andrei cel dintâi chemat; d) părțile din capul Sfântului Arhidiacon Ștefan; e) capul Sfântului Grigorie, Luminătorul Armeniei; f) capul Sfântului Ioan Cucuzel;

- g) un picior de la genunchi în jos al Sfântului Teodor Stratilat;
- h) capul Sfântului Mucenic Alexandru cel din Pidne.

Sfânta Masă, îmbrăcată cu podoabe foarte scumpe, e umbrită de un baldachin sprijinit pe patru stâlpi de marmură, care țin un pörumbel de argint, în zbor planat. În fundul altarului e un tron de marmură, cu câte trei scaune, de o parte și de alta, în semicerc. Deasupra tronului stă icoana Maicii Domnului, patroana Bisericii, iar pe laturi, icoane de-ale sfinților, zugrăviți în basorelief, mozaic și lemn.

În latura de miazănoapte a bisericii mari și lipite de ea sunt două paraclise. La unul din ele, cu hramul Intrării în Biserică a Maicii Domnului, ne-a atras atenția perdeaua de la ușile împărătești. Câmpul ei este de atlas roșu, având pe amândouă laturile, de sus în jos, în cusături, diferiți sfinți, iar în mijloc înfățișează pe Maica Domnului, cu inscripția în slavonește că s-a făcut de Doamna Despina, a domnitorului Neagoe Basarab Voievod.

Al doilea paraclis cuprinde mormântul întemeietorului Lavrei, Sfântul Atanasie din Athon, încadrat de mai multe candelice ce ard neconținut, lângă care e cărja de fier a Sfântului, păstrată cu multă cinste, ca și crucea pe care o purta la piept, atârnată de grumaz cu un lanț de fier. Acum ea stă într-un cui, la icoana Mântuitorului din dreapta ușilor împărătești. După ce ne închinăram înaintea icoanei, proigumenul Nicodim, un bătrân sprinten, vorbăreț și prietenos, care ne însoțea, luă crucea Sfântului Atanasie de la icoană și ne-o puse fiecăruia pe grumaz, îndemnându-ne să ne luăm asupra-ne jugul și să urmăm virtuților acestui sfânt părinte.

Peșteri sihăstrești

Norii se risipiseră, ploaia conținse, soarele revărsa iarăși valuri de lumină și căldură peste pădurea și pajiștea de munte răcorită și înviorată. Deci ne pornirăm din Lavra,

mulțumiți de buna primire din partea părinților, și ne întorserăm la schitul Prodromul, de unde, după o scurtă ședere, ne-am dus să vizităm pe bătrânul părinte Nifon, fost superior al schitului. El locuiește într-o peșteră sub piscul numit Vigla, pe malul mării, spre răsărit de schit. E un cuib retras, unde ca să ajungi trebuie să pogori peste 70 de trepte și să-ți cumpănești bine mersul, căci abisul de alătura te face să amețești. Peștera cuprinde locuința bătrânului și a mai multor ucenici ai săi, precum și un mic paraclis închinat Nașterii Domnului și este întreținută de schitul nostru cu toate cele trebuitoare. Niște vițe groase și încărcate cu struguri acoperă chiliile, iar intrarea paraclisului era umbrită de un smochin ieșit din piatră, plin de fructe, și este prevăzut cu un felinar ce se aprinde când este întuneric. Bătrânul Nifon ne întâmpină cu o vădită bucurie și ne conduse în paraclis, la icoana Nașterii Domnului, pe care o sărutarăm, în timp ce ochii săi jucau în lacrimi. Nu știa ce să ne dea și noi nu puteam îndestul admira minunata sa locuință. Hrana și îmbrăcămintea de trebuință pentru sine și pentru ucenici o primește de la schit. Nu părăsește peștera decât în zile de sărbătoare, când ia parte la serviciul religios în biserica mare și chiar la masa comună. De almenteri, oricând merge la schit, e binevenit și servit cu orice îi face trebuință, atât el cât și ceilalți ucenici ai săi.

Spre apus de peștera părintelui Nifon, în partea opusă, este o altă peșteră, la care pogori peste 200 de trepte, însă mai ușor, căci treptele sunt în zig-zag și bine zidite. Acolo se retrăgea Sfântul Atanasie al Athonului pentru liniște. Acum, pe lângă chilia unui sihastru, peștera cuprinde două paraclise. În unul din ele se află o icoană a Maicii Domnului făcătoare de minuni. Seara ne-am întors la schit.

Ostrovul Sfântul Hristofor

Joi 17 august ne-am pornit de la schit în sunetul clopotelor și am pogorât la arsana. Ziua era frumoasă, soarele strălucea, dar un vânt iute bătea furios, așa că nu era chip a călători cu barca. De aceea am rămas un timp în arsanaua schitului, privind la jocul peștilor și la pescuirea lor, între alții și a unei caracatițe. Pe cât de roditor e pământul în Sfântul Munte, cu tot felul de fructe, pe atât e de darnică marea, cu multe feluri de pești foarte gustoși, dintre care amintim: rofo, un pește cărnos, apoi scorpio, hani, pergi, lambini, guvedia, smirna, mogrea, sinagrida, barbuni, zargană, un pește ca țiparii la noi, chefali, caracatițe, raci de o mărime până la 3 oca, numiți stacoși, stridii, ahinei și alții. Să nu vedem în acestea o strălucită adevărire a cuvintelor Domnului, de a căuta mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și apoi toate celelalte se vor adăuga nouă (Matei 6, 35).

Cum trecu soarele de amiază, vântul părând a se mai liniști, ne-am pornit în barcă spre miazăzi, tot pe lângă malul stâncos. Am lăsat în dreapta peștera părintelui Nifon, apoi pe a Sfântului Atanasie, mai departe piscul Ienicopole, deasupra căruia se află piscul lui Cucuzel, apoi iarăși un pisc, unde se află chilia Sfântului Petru al Athonului, lângă care e un alt pisc mai înalt și mai sălbatic, la poalele căruia se află chilia Sfântului Nil Athonitul și un mic debarcader numit Caravusta. Spun părinții că Sfântul Nil așa înaintase în viața duhovnicească, încât faima i se răspândise în împrejurimi și din toate părțile veneau închinători cu corăbii la chilia sa, spre a se împărtăși de învățătură și de sfințenie. Și fiindcă corăbiile se opreau la locul acesta, s-a numit el Caravusta.

Din jos de Caravusta, se află pe un tăpșan frumosul sătișor Capsocaliviu (coliba arsă), locuit de monahi greci

idioritmi, dar tributari Lavrei, având o biserică de obște și o mică arsana la marginea mării. S-a numit așa, pentru că viețuind în ascetism aici Sfântul Maxim Athonitul și voinde a fi cu totul sărac, își făcea colibă și peste câteva zile o ardea. A făcut aceasta toată viața sa și de aceea locul s-a numit Colibă arsă.

Dincolo de Capsocaliviu sunt două insule sau două stânci rupte din munte din timpuri uitate și oprite în mare, una mai aproape de mal, iar a doua, mai mare, ceva mai departe, care se numește Ostrovul Sfântului Hristofor. Apropiindu-ne de ele cu multă greutate, căci vântul se întărise și valurile se măriseră formând spume albe, parcă marea se umpluse de lebede, (părinții ce mânau barca cu lopeți le numeau găște), văzurăm în colțul unei stânci o barcă de pescari ce adunau bureți de pe fundul mării. Nu era chip a merge mai departe, căci vântul devenise cu totul contrar. De aceea, barca noastră făcând un ocol, ancoră în dosul insulei celei mari, unde se adăpostise și caicul cel mare al schitului și mai multe vase. Până să înceteze vântul, spre a continua călătoria, trecu ziua. Mateloții de la caic prinseseră chiar atunci un *rofo*, din care ni se pregăti o cină gustoasă. N-apucarăm însă a isprăvi mâncarea și o ploaie repede, mărunță și rece, ne împrăștie ca pe un stol de păsări. Noi ne-am adăpostit în camera caicului, unde lumina slabă a unei candelă se răsfrângea peste icoana Sfântului Nicolae, patronul corăbierilor, și peste cărțile de rugăciuni și alte obiecte ale monahului Ilarion, căpitanul caicului. Norocul nostru că ploaia conțeni și am putut ieși de acolo spre a răsufla mai liber. Acum era cu neputință să putem pleca mai departe. Ne hotărâram să rămânem acolo peste noapte. Venind ora culcării, un frate, luând binecuvântare, rosti în auzul tuturor pavecernița cea mică, cu rugăciunile de somn. Barca se zbucliuma puternic într-o parte

și în alta, lovită de valuri, iar vântul furios părea că smulge în zbor cuvintele de rugă de pe buzele cititorului spre a le mîna către Dumnezeu. Deși ni se făcuse pe podul bărcii bun așternut, am tremurat însă de frig și de grijă mai toată noaptea. În revărsatul zorilor ascultarăm iarăși rugăciunile dimineții și astfel începu ziua de 18 august.

Ivindu-se soarele, pe loc îl acoperiră norii, printre care de-abia străbăteau razele sale până la noi. Vârful Athonului era înfășurat în neguri, pe care le spulbera zadarnic un vînt puternic și de tot potrivnic. Împinși de curiozitate, ne-am dus cu o luntre pe malul insulei celei mari și, agățându-ne de colțurile stîncilor, ieșirăm deasupra pe o așezătură. Găsirăm urme de zidire, se vede că ale vreunei chilii sihăstrești, ceea ce arată că locul a fost odinioară locuit. Într-o peșteră (poate fostă gropniță pentru sihaștri), am aflat oase și cranii de om. Ce contrast înduioșător între oasele uscate și verdeța din pietriș, peste care se vedea, din loc în loc, câte o floare mirositoare! Ne-a trecut atunci prin minte cuvîntul Apostolului Petru: "Tot trupul este ca iarba și toată mărirea omului ca floarea ierbii; uscatu-s-au iarba și floarea ei a căzut, dar cuvîntul Domnului rămîne în veac" (I Petru, 1, 24-25). El ne învață că trupul se întoarce în pămînt, de unde-i și luat, iar sufletul se întoarce la Dumnezeu, carele l-au dat (Eccl. 12, 7). Un simț de pietate și dragoste creștină ne îndeamnă la rugăciune pentru odihna adormiților ale căror oase ne stau înaintea. Părinții ce erau cu noi se duseră la pescuit în dosul stîncilor și curînd gătiră prînzul, pe care ni-l aduseră pe insulă. Temându-ne că vîntul nu va înceta, am luat măsuri să ni se trimită de la schit catări, spre a ne duce pe uscat. Pe noi ne spulbera vîntul de apus, numit acolo *Gabri Maistru*, mai spre miazănoapte suflă vîntul numit *Tramundana*; Dinspre răsărit *Crivățul* (*Boreas*), care se numește și *Greolevant*, când se împreună

cu vântul numit *Levant*, sau Băltărețul, pentru că aduce ploaie. Dinspre miazăzi suflă vântul *Batis*, ce aduce răcoare în timpul căldurii, și *Austrul* (*Notios*).

Într-adevăr, împotriva tuturor așteptărilor noastre, vântul ajunsese o adevărată furtună pe mare. Ne pierdurăm orice nădejde de a mai călători cu barca. De aceea, hotărâram a ieși la uscat. Unul dintre cei mai iscusiți marinari ai schitului nostru, părintele Ghedeon, vâsli cu putere barca din valurile întăritate și ne scoase cu bine la arsanaua din Capsocaliviu, unde ne așteptau catării ce ni se trimiseră de la schit.

Kerasia

Spre amiază, după mai bine de o zi pierdută din cauza vântului, pornirăm pe uscat, urcându-ne cu catării tot în spirale printre stânci uriașe și pe lângă prăpăstii înfiorătoare prin adâncimea lor. O cale din cele mai anevoioase ce am avut, alminterea și pitorească, fiind împrejmuită cu o vegetație îmbelșugată: arbori, iarbă, flori, între care și câte o "floare a Maicii Domnului", cu foi albe și roșii ce miroase frumos și niciodată nu se veștejește, de aceea se și numește *Amarantă*. Urcarăm până ce înnoptă. Întâlnind în mijlocul unui luminiș chilia numită Keras (Cireț), am rămas acolo peste noapte, sfărâmați de oboseală, și ne-am bucurat de cea mai bună tratare din partea părinților chilioți, care sunt ruși. La miezul nopții și spre ziuă, paraclisul chiliei răsuna de cântările lor.

Mănăstirea Sfântul Pavel

Odihniți destul de bine, dimineața, pornirăm spre Sfântul Pavel, urcând vreo două ore prin plaiurile muntelui, până ce ieșirăm în poiană, de unde începurăm a coborî, lăsând în stânga, pe lângă malul mării, schitul Sfânta Ana

și Schitul Nou. Străbătând apoi o luncă, pe o potecă desfundată, sosirăm la mănăstire. Trecând pe lângă grădiniaria ei întinsă și bine îngrijită, am intrat în curte, prin bolta turului ce ține clopotele, care a fost zidită de Constantin Vodă Brâncoveanu împreună cu alte încăperi: chilia, trapeză, parclis, etc. Mănăstirea, așezată la marginea dinspre miazăzi a muntelui, a fost întemeiată pe la sfârșitul veacului al XIV-lea și este locuită de greci. Când intrarăm, părinții, care de toți sunt vreo 80, tocmai ieșiseră din biserică. Aceasta este nu demult înnoită; pictura, afară de o icoană a Maicii Domnului, de asemenea este nouă. Părintele Sofronie, egumenul mănăstirii, arhimandrit tânăr și foarte amabil, împreună cu părintele Atanasie, proistos, care vorbește românește, și cu părintele Amfilochie, arhondar, odinioară cu domiciliul în București, ne conduseră în toate părțile, ne oferiră un prânz îmbelșugat și ne puseră la dispoziție cele mai frumoase camere din arhondaric.

Între timp, cerul se înseninase și vântul încetase, așa că nădejdea de a călători mai departe cu barca ne zâmbea mai vârtos în urma asigurărilor ce ne făcuseră părinții, punându-ne la dispoziție chiar o barcă a mănăstirii. La plecare, egumenul ne oferă drept amintire o carte grecească, numită Athoniada, scrisă de predecesorul său și cuprinzând descrierea după tradiție a tuturor așezămintelor și locurilor din Sfântul Munte. Barca mănăstirii ne aștepta la arsana, unde este și un turn de corăbii de pe vremea elinilor. Luându-ne rămas bun de la părinții care ne însoțiseră până aici, am plecat pe mare.

Mănăstirea Dionisiu

O oră vâsliră șase flăcăi voinici, trei de o parte și trei de alta, sub comanda unui monah bătrân, care ținea cârma, și pe un timp încântător sosirăm în arsanaua mănăstirii

Dionisiu, pe care o vizitarăm în trecere. Mănăstirea e zidită de împăratul Alexie Comnen, pe la 1375, sus, pe niște stânci mari, și are un turn înalt, ridicat de Neagoe Vodă. În interiorul bisericii, la ușă se află portretele lui Petru Rareș, fiicei sale Ruxanda și a doi fii ai săi, ținând în mâini biserica, pe care o reînnoiră în urma unui incendiu și o înzestrară cu o trapeză și cu un spital, restituindu-i și proprietățile care fuseseră vândute din porunca sultanului. În diplicele acestei biserici sunt încă însemnate numele: Mihai Voievod, Șerban Voievod, Vasile Voievod și alții. Ea are și multe moaște sfințite, dintre care unele sunt pentru noi de interes istoric-național. Odorul cel mai însemnat pentru noi este chivotul cu moaștele Sfântului Nifon, dăruit acestei mănăstiri de Neagoe Voievod, care e și zugrăvit pe partea dinlăuntru a capacului, deosebit de inscripția ce are pe capac. Alte Sfinte Moaște sunt: mâna dreaptă a Sfântului Ioan Botezătorul, pe care părinții spun că a dat-o Neagoe Vodă spre a primi în schimb capul Sfântului Nifon; o mână a Sfintei Paraschiva cea Veche; o porțiune din cinstitul lanț al Sfântului Petru și altele. Unul din proistoșii ce ne însoțeau, părintele Nichifor, știa puțin românește. Mulțumindu-i pentru tratarea ce ni s-a făcut, am plecat spre miazăzi, lăsând în dreapta mănăstirea *Grigoriu*, ce se află lângă apă, și mănăstirea *Simopetra*, așezată mai pe pisc, și întemeiată pe la 1363 de un despot sârbesc, în care se află o Evanghelie de la Mihai Viteazul.

Mănăstirea Rusicon

După ce luarăm informații sigure despre timpul în care sosește vaporul pentru Salonic, am pornit înainte spre mănăstirea *Rusicon*, unde am ajuns tocmai când intrau părinții la vecernie. Merserăm drept în biserica mare și pe ușile ei văzurăm săpat, în dreapta, capul de zimbri și, în

stânga, vulturul. Serviciul religios se săvârșește aici, la strana dreaptă, rusește, iar la cea stângă, grecește. La ieșire, trecu-
răm pe lângă turnul în care stau clopotele, pe care, de
asemenea, se află capul de zimbru și anul 1814, iar mai sus,
anul 1819, data începerii și săvârșirii lui Scarlat Calimah,
care a înnoit și biserica mare și a făcut case împrejurul ei.
Arzând însă, mai târziu, ele au fost reînnoite și mărite cu
multe încăperi, între care și vreo 11 paraclise.

În aripa de miazănoapte a clădirii se află un paraclis,
ce covârșește cu mult biserica mare în întindere, frumusețe
și podoabe de mult preț. Aur, argint și pietre scumpe sunt
vărsate cu dărnicie bogată pe icoane, veșminte și vase.
Patronul paraclisului e Sfântul Alexandru, iar al întregii
mânăstiri Sfântul Mare Mucenic și Tămăduitorul Pantelimon.
În paraclis, serviciul religios se săvârșește numai în
rusește. Pe la fiecare cat al clădirii se află balcoane mari
și coridoare vaste, ale căror pereți sunt acoperiți cu tablouri,
lucrate cu multă măiestrie, reprezentând evenimente petre-
cute în Sfântul Munte și diferite persoane sfinte. Ni s-a servit
o cină bogată, la care șezurăm împreună cu proistoșii
mânăstirii (starețul lipsea de acasă), apoi trecuăm într-un
salon, cel mai spațios din câte am văzut în Muntele Athos.
În mijlocul său se află două piramide formate din vase cu
flori, de jur împrejur un mare număr de scaune, de sofale
și fotolii, tapisate cu stofe prețioase, și de mese ovale pe
care sunt așezate albume și alte multe mărunțișuri de gust.
O galerie întreagă de tablouri și portrete ale suveranilor
Europei, precum și ale oamenilor mari ai Rusiei, din cler
și din laici, împodobesc pereții. După ce luarăm aici spala-
canie și cafea, ne-am retras în chiliile ce ni se puseseră la
dispoziție, de asemenea strălucitoare prin curățenia și
mobilierul lor.

A doua zi, duminică 20 august, ascultarăm în paralisul amintit o Liturghie solemnă. O mulțime de monahi și mireni veniseră la sfânta slujbă, mai ales că în duminici și sărbători epitropia acestei mănăstiri împarte la cei săraci, pustnici, sihaștri, monahi și mireni, din orice parte și neam, ajutoare în bani și provizii ca să aibă peste săptămână. După serviciul religios ni s-a servit prânzul și, trecând iar în salonul cel mare, ni s-a dăruit acolo din partea mănăstirii câte un album în care ne sunt înfățișate toate mănăstirile și schiturile din Sfântul Munte, câte o icoană a Sfântului Pantelimon și diferite cărți. Apoi, însoțiți de părinți, ieșirăm în sunetul clopotelor din această bogată și măreață mănăstire, la poarta căreia stăteau sute de săraci ce se îndulciseră din darurile ei. După amiază plecarăm cu mulari la mănăstirea Xiropotam, unde ajunserăm după o oră de călătorie.

Xiropotamul

Această mănăstire, ale cărei începuturi datează din prima jumătate a veacului al X-lea, a fost întemeiată pe la 1320 de împăratul bizantin Andronic II, iar la începutul veacului al XVII-lea a fost restaurată, zugrăvită și înfrumusețată de Alexandru Ghica, domnul Munteniei. Pe când mănăstirea Rusicon seamănă mai mult cu un port strategic, aceasta este ca un palat de vară, ridicat în milocul unei coline, cu o vedere încântătoare spre mare, înconjurată cu un zid pătrat, deasupra căruia se înalță clădirile pentru părinți. Biserica mare se află în mijloc. Ușile de la intrarea principală poartă bourul și vulturul în săpături frumoase. Zugrăveala interioară e reînnoită. Printre sfinții zugrăviți în biserică se află și Sfântul Ioan Românul din Oltenia, care s-a săvârșit prin sabie la Constantinopol, pentru că s-a împotrivit acolo bărbătește uneltirilor păgânești de a-l atrage la credința lor. Între odoarele cele mai însemnate

ale acestei mănăstiri este fără îndoială o parte din lemnul Sfintei Cruci, cea mai mare în tot Sfântul Munte. El are mai bine de o palmă în lungime și două degete în lățime și grosime și se păstrează într-un chivot foarte frumos și de mare preț. La anul 1757, monahul din această mănăstire Chesarie Daponte, fost secretar al domnului fanariot Constantin Mavrocordat, a luat acel sfânt lemn și a venit cu el în Principate, purtându-l spre închinare pe la românii de la orașe și sate, care-l încărcau cu daruri. În vreo 7 ani, Daponte a adunat 32 mii de lei vechi, cu care s-a înnoit apoi mănăstirea.

Plecarea din Sfântul Munte

După prânz, pornirăm de la Xiropotam și ne întoarserăm iarși la Dafne, limanul principal al Sfântului Munte. Aranjându-ne bagajele și luându-ne bilete până la Salonic, așteptam să vină vaporul. Înserase bine când intră la noi arhondarul mănăstirii Rusicon, spre a ne aduce de blagoslovenie o litie mare de la stareț, care sosise curând în urma noastră și regreta că nu ne-a văzut.

După ce ne despărțirăm frățește de părintele David, care, cu o abnegație vrednică de laudă, împărțise cu noi toate greutatele călătoriei și ne conduse prin toate locurile câte am putut vedea, precum și de părinții Gedeon, Inochentie și Pimen, care ne-au fost de mare ajutor în excursia de pe mare, a doua zi dimineață, cu un mare vapor turcesc, ce gema de călători, părăsirăm limanul Dafne și cu el Sfântul Munte, această singurătate plină de suveniri religioase și de poezie creștină în mijlocul imperiului turcesc, unde călătorul creștin, după lungi cutreierări prin ținuturile Semi-lunei, simte o plăcută surprindere la vederea Crucii. Cu deosebire pentru noi, românii, Muntele Athos este o vistierie de monumente istorice și artistice. De aceea, autoritățile

noastre superioare de învățământ ar face foarte bine să trimită la fața locului bărbați specialiști care să cerceteze, să culeagă și să dea la lumină acele monumente.

(“O călătorie în Orient”, București, 1896)

LA FRAȚII ROMÂNI DE LA ATHOS

Monah Teodosie Bonteanu

Ajungem în portul Dafne și vasul nostru ancorează în radă, pentru a putea debarca pasagerii.

Trei bărci cu călugări se apropie de vas. Doi jandarmi urcă pe vapor și încep a primi pașapoartele. Debarcarea în bărci se face destul de greu, din cauza valurilor. O operație cu adevărat periculoasă.

Prima impresie ce o capăt ajuns pe pământul sfânt este aceea a mirosului îmbătător de mirt și de leandru. Câteva case vechi și deșelate își deschid în fața cheului ușile prăvăliilor și cafenelelor. Arnăuții îmbrăcați în alb și înfășurați cu brâuri roșii peste mijloc se apropie cu mularii lor de noi, spre a ne lua bagajele. Din nefericire, mularii lor sunt mai puțini decât numărul călătorilor debarcați, așa că o parte din noi suntem nevoiți a merge pe jos până în Careia. Bucuroși că am scăpat de răul de mare și am ajuns cu bine în Sfântul Munte, o luăm apostolește pe un drum ce urcă și coboară de-a lungul mării.

Drumul de la Dafne la Careia se face în timp de două ore, însă pe o căldură înăbușitoare ca cea din luna lui cup-tor, ne mulțumim să-l facem chiar în patru ore. Cărarea

noastră, de la un punct, părăsește litoralul mării și pornește în zig-zaguri pe coasta muntelui, trecând pe la poarta mânăstirii Xiropotam. Suim la deal încet și minunata priveliște începe să se dezvăluie înaintea noastră. Trecem pe sub o muchie prăpăstioasă și înaltă ca un zid de cetate. În preajma ei, trunchiuri de copaci căzuți de vremuri și nemișcați de nimeni dau ochilor un tablou de natură virgină. O cascadă de apă se aude murmurând în apropiere. Pe drum întâlnim o caravană de mulari cu samarele încărcate cu lemne. Totul îți spune că te-ai întors cu zece secole în urmă și admiri cu nesăț un crâmpei din lumina acelor vremuri.

Când ieșim din pădurea umbroasă de castani începem a distinge, prin frunzișul bogat al acestora, panorama capitalei. O îngrămădire de case cu acoperișuri de olane roșii, cu turnuri de biserică și cu cerdacuri de lemn înnegrite de vremuri. Împrejur, bogate livezi cu plantații de măslini și vii, din care răsare ici colo câte un chiparos înalt și zvelt, stând țanțoș cu creștetul spre albastrul cerului. Pe o stradă întortocheată, pavată cu lespezi mari de marmură, intrăm în micul orașel Careia, ce servește de capitală Republicii Muntelui Athos.

Tragem la poliția grecească, pentru formalitățile de prezentare a pașapoartelor. De aici ne îndreptăm spre Chinotită, unde ni se eliberează diamonitrionul, adică autorizația de a vizita mânăstirile, prevăzută cu sigiliul împărțit în patru al epistasierii. Acest sigiliu reprezintă pe Sfânta Fecioară cu pruncul în brațe și este format din patru părți, fiecare aparținând unui membru din epistasierie. Pentru a fi aplicat pe un act oarecare, e nevoie ca acești patru membri să fie prezenți și să se pună de acord, altfel nimic nu se poate face. Câte n-au trebuit să se inventeze pentru evitarea bănuielilor și conflictelor, într-o provincie ca aceasta, cu atâtea fărâme de autonomii și cu atâtea naționalități!

Serdarul ne oferă câte o cafea turcească, în timp ce părintele secretar ne scrie autorizațiile. Serdarii aceștia sunt ultimii soldați din fosta gardă a Sfântului Munte de altădată. Ei își conservă uniforma lor antică. Opinci cu canafi la gurgui, ciorapi albi până la genunchi, peste care fâlfâie fustanela arnăuțească. Mijlocul și-l încing cu chimiruri late, în care țin revolverele și pistoalele, purtate mai mult de formă. Pieptul și-l strâng într-o vestă de culoare roșie, iar pe cap poartă cu multă semeție tichia balcanică.

În prezent, adevărata gardă a Sfântului Munte este corpul jandarmilor, care mișună pe toate potecile. Altfel, siguranța vieții ar putea deveni problematică, din cauza bandelor de hoți care se aventurează și pe căile acestea sfinte, scuturând adesea pe închinători nu numai de bani, dar și de zile.

Biserica Protatul

Odată văzuți cu formalitățile făcute, ne îndreptăm spre bătrâna biserică a Protatului, catedrala Careii, care era deschisă pentru slujba Vecerniei. Pe sub portalul unui turn greoi, dar impozant, în frontispiciul căruia icoana Adormirii Maicii Domnului stă veșnic cu candela aprinsă, pătrundem într-o curte pavată cu lespezi de marmură, de unde, pe o ușă de pridvor adăugit, intrăm de-a dreptul în naos. În interior, biserica pare mai mult o criptă, cu pereții înnegriți de fum și de praf. Aspectul ei te înfioară la prima vedere. În biserica aceasta, cea mai veche din Muntele Athos, nimic nu s-a refăcut, nimic nu s-a atins. Catapeteasma se remarcă prin decorațiunea ei minunată și prin icoanele sale vechi. De o vechime și mai mare sunt frescele de pe pereți, acoperite de stratul de praf și fum. Aici se mai pot admira minunatele picturi ale lui Panselinos de Thesalonica.

Protatul este singura biserică zidită înainte de veacul al X-lea. Arhitectura ei simplă și cu tavanul de lemn, fără boltă, amintește arhitectura bisericilor primitive din veacurile IV-V. Nu se știe exact anul când s-a zidit. Din hrisoavele vechi și din tradiție aflăm că, pe timpul lui Atanasie, părinții Athonului se adunau de trei ori pe an în această biserică, singura încăpătoare în acele timpuri. Ea exista deci cu siguranță înainte de veacul al X-lea.

Ieșind din biserică și întorcându-ne în curtea plină de lumină, văzurăm o cișmea de piatră, în forma celor de pe lângă moscheile turcești, ce ne amintește de stăpânirea musulmană sub care s-a zădărnicit Athosul mai mult de 500 de ani. Alături de cișmea, un turn tăcut și singuratic adăpostește vechile hrisoave – arhiva cea mai prețioasă a republicii Athonului. Veșnic cu obloanele de fier trase, peste cele patru ferestre, el pare un adevărat mister. Pe ușa grea a acestui tezaur, stau douăzeci de lacăte. Fiecare din cele 20 de mănăstiri autoritare își are lacătul ei. Din cauza aceasta, turnul nu se poate niciodată vizita, căci întotdeauna trebuie să lipsească unul din reprezentanții celor 20 de mănăstiri, și fără acesta ușa nu se poate deschide. Acolo se zice că zace o colecție întreagă de bule împărătești de aur, cu insignele marelui imperiu, și poate chiar și românești.

Apropiindu-se seara, cobor în liniște cărarea pietruită ce duce la Capsala, unde sper să gădesc o casă românească.

Chilia părintelui Gherasim

Pe înserate ajung în fundul unei vâlcele cu pădurice mărunte și deasă de arbori pitici. Înaintând prin acest desiș, deodată se deschide o grădină înconjurată de zid și în care se vede un petec de vie săpată într-un pământ sărac și pietros.

Câțiva măslini, câțiva meri, pruni și cireși, iar în fața casei cu etaj, impozantă de altfel, un pâlcc de păpușoi cu spic și cu mătase. De bună seamă că aici locuiesc români.

Urc scările și intru pe o sală strâmtă și cam întunecoasă, unde doi frați mă întâmpină și mă conduc în odăița mică și simplă a părintelui stareț. De pe patul său de boală, venerabilul bătrân se scoală cu toată împotrivirea mea. El suferă de doi ani de o paralizie parțială a unei mâini și a unui picior.

Dragostea sa de primirea închinătorilor din țară e proverbială. Nu e român care să nu fi trecut pe la casa lui. El îmi oferă, după obiceiul locului, lucum și apă rece, apoi, inevitabilul păhăruț de rachiu.

Frații se adună în mica odăiță dornici de a auzi vești noi din țară, dar dintre toate noutățile îi interesează în special chestiunea calendarului. Printre ei sunt unii posomorâți și cu gânduri de nesupunere pentru îndreptarea ce s-a făcut. Un clopoțel mic sună pe sală anunțând masa comună. Un frate vine și mă pofteste la masă. S-a spus rugăciunea, s-a blagoslovit mâncarea și băutura și s-a așezat toată frățimea împrejurul mesei în ordine. Unul din frați, mai cu râvnă, deschide o carte cu viețile sfinților și începe a citi cu o voce umilincioasă. Totul e așezat dinainte pe masă. E o zi de post. Un borș cu pătlăgele roșii, o iahnie de cartofi cu untdelemn și o salată de castraveți verzi. Pe deasupra, se face dezlegare în onoarea oaspetelui cu câte o cupă de vin de culoarea sângelui și cu gust de malaga. După masă, părintele Gherasim mă pofteste la o cafea. El înțelege că tulburarea unor frați mai tineri și nepricepuți nu este bună, dar îmi spune că în situația în care se găsește nu poate face mai mult, decât să-i sfătuiască la pace și ascultare.

Chilia Cucuvino a fraților români

Pe un drumeag pietruit cu bolovani de toate formele și de toate mărimile, suind și coborând prin jgheburile micilor pâraie, ajungem în mănoasa localitate numită Provata.

Aceasta pare o livadă de flori, căci iarba care acoperă acest podiș din abundență este presărată cu atâtea flori, că nu li se știe nici numele nici numărul. Toate dau un parfum puternic și îmbătător. Printre arbuști și plantații de vii și de măslini se ivesc căsuțe albe cu câte două caturi și cu cerdace lungi împrejur.

Unele din ele au bisericuțe a căror boltă rotundă și turtită abia se zărește din acoperiș, pe când altele au și zid împrejur, încât par adevărate mănăstiri. Aceste vile athonite sunt chilii călugărești în care monahismul nu-i atât de auster. Aici membrii comunității formează o familie și deci au mai multă apropiere și iubire între ei. Muncesc împreună, își fac rugăciunile împreună, și atunci când moare unul dintre ei, durerea și regretul celor rămași e împărtășită întocmai ca și de membrii unei adevărate familii.

În preajma caselor cu frumoase gospodării stau ca soldații de pază câțiva chiparoși. Acesta este un obicei în Sfântul Munte, o tradiție poate, dar care formează cel mai gingaș decor pentru o locuință călugărească.

Ne abatem pe la chilia Cucuvino a fraților români, situată lângă un mic pârau cu acest nume. Printre ziduri albe cu temelii de piatră masivă, intrăm mai întâi într-un fel de curte, din trei părți îngrădită cu corpuri de casă. Aripa dinspre miazănoapte, cu trei etaje și subsol, are proporția unei falnice clădiri. În aripa de miazăzi, cu un etaj, se află bisericuța acestui schit, cu hramul Sfântului Ioan Teologul, spre care ne și îndreptăm, deoarece toată frățimea se află în cântarea Vecerniei. Pe o scară de lemn, într-un vestibul întunecos, urcăm la etaj pentru a ajunge în biserică.

Se vede de pe fețele cuvioșilor frați că venirea noastră e o bucurie pentru toți. Ni se face loc în mijlocul confrătimii, spre a lua parte la serviciul de seară. Preotul de rând, părintele Veniamin, cădește biserica cu smirnă de Athos, foarte frumos mirositoare.

Acest frumos schit a fost înființat de inimosul și vrednicul român, arhimandritul Teodosie Soroceanu, cumpărând cam pe la anul 1875 mica întindere de pământ, cu vie și cu măslini și cu o veche chiliuță, din care, prin multă muncă depusă de dânsul, s-a făcut ceea ce ne stă astăzi în față.

La ieșirea din biserică suntem poftiți în arhondaric, unde toți frații ne înconjoară cu multă dragoste. Bem apă din pahare mari de sticlă, care asudă pe dinafară de răceala răcoritoare. E apă din izvorul Cucuvinul, o apă cu adevărat rară, care întrece, am putea zice, fără teama de a greși, vinul sau orice altă băutură. Părintele Veniamin, simpaticul casier și secretar al comunității, ne duce prin toate încăperile și prin toate atenasele schitului, spre a ne arăta frumoasa gospodărie a acestei chilii care se poate considera ca cea mai bine organizată dintre toate chiliile românești din Sfântul Munte. De la el aflu că părintele Epifanie, urmașul vrednic al răposatului Teodosie, se află în țară, unde muncește cu râvnă la reclădirea schitului filial de la Iași, incendiat în timpul marelui război. Facem cunoștință cu locuitorul său, părintele Prohor, și cu economul schitului, protosinghelul Varlaam Nemțanu. Dragostea cu care ne primesc acești frați români din comunitatea Cucuvinu nu se poate măsura. Suntem oprți mai mult cu sila să rămânem peste noapte sub acoperământul casei lor, cu toate că noi am fi vrut să mergem la schitul Lacul.

După masă vizitez din nou unele încăperi și în special biblioteca, unde se află peste o mie de volume. Ceva nou, superior suflă în casa aceasta, cu deosebire de cele

vizitate în alte părți. Gustul de știință și de cultură, dar mai ales de naționalism, se simte pretutindeni. După tablourile regale și ale înalților ierarhi români, admir o colecție întreagă de hărți, unele mai vechi, altele mai noi, ale diferitelor provincii românești, cu caracter etnografic, politic ori administrativ, și cu vederi de localități diferite.

În salonul spațios și plin de lumină, pe o masă rotundă, stau în vraf câteva albume, între care "România Pitorească", "Odoarele mânăstirilor Neamțu și Secu" etc. Privesc la perdelele cu horbotă și cusături românești și la chenarul tavanului tras în culorile naționale și ceva prietenesc mă îndeamnă să rămân în mijlocul acestor frați. Ce ar fi dacă m-aș închinovia aici?

De pe terasa de lemn a casei de lângă biserică se deschide o măreață priveliște asupra mării și asupra Athonului. În depărtare, un murmur de apă își unește cântecul cu zumzetul cosașilor și al miilor de greierași ce nu mai au odihnă nici în amurgul serii. E o vrajă, o poezie ce nu se poate spune, pe care o simt în fiecare seară cei ce o înțeleg și o iubesc. E pioșenie amestecată cu eternele frumuseți ale naturii și cu simplitatea cea mai perfectă.

Pe vârful Athonului s-a șters cea din urmă pată gălbuie, cel din urmă sărut al soarelui, intrat în apele mării. E ora 12. După acest semn se orientează ceasul în Sfântul Munte, potrivit vechiului obicei al bizantinilor. De acum noaptea cade fără întârziere, cu umbrele ei negre. Din depărtări întunecoase, deasupra apelor fără sfârșit, apare luna cu strălucirea ei pală ca de făclie. Ea scaldă în lumina sa acest munte ca un uriaș și pune o punte albă de argint pe luciul înnegrit al mării. Pe aici vor trece șoaptele și suspinele nopții, călăuzind misterioasele rugăciuni ale monahilor până dincolo de infinit, unde ochiul nu poate pătrunde.

Dar gândul meu din nou aleargă spre figura marelui român, iubitor de țară și de neam, arhimandritului Soroceanu. Într-adevăr, meritele lui sunt unanim recunoscute. Însuși bătrânul rege Carol I îl sprijinea și îl proteja. După trecerea din viață a regelui, el s-a stabilit în țară, unde și-a zidit un mic schit în apropierea Iașilor, la Bucium. Aici îl găsi războiul. Îmbătrânise, dar avea încă inima curajoasă. După ce își trimise ucenicul cel mai de aproape, pe părintele Epifanie, la Crucea Roșie, el rămase cu 2-3 frați în schitul său din Valea Cozmoaiei, spre a se da jertfă pe altarul patriei, printr-o moarte atât de crudă, în groaznica explozie ce s-a produs la depozitul de muniții din vecinătatea imediată a schitului. A fost găsit carbonizat. Numele lui rămâne scris între cei ce au luptat pentru biserică și neamul românesc. Aici, în Sfântul Munte, cât a stat, a luptat pentru unirea tuturor călugărilor români și pentru căpătarea dreptului de a avea și ei un reprezentant în Chinotită. S-a amărât însă văzând că frații români nu-l înțeleg, părăsindu-l în toiul luptei. Din această cauză el și-a făcut și mulți dușmani printre greci, care îl urmăreau îndeaproape. Nimeni nu poate să-i conteste bunele intenții.

Catfighi

De la Cucuvinu plecăm a doua zi după răsăritul soarelui peste o culme ce stă ca o perdea înaintea noastră. Cum ajungem pe muchea ei, vedem o privesiște pe cât de măreață și de minunată, pe atât de înfiorătoare. Jos, e o vale strâmtă și adâncă, în care clocotește un pârâu întunecos, iar sus se înalță Athonul în toată splendoarea lui.

De aici, la o mică depărtare, pe o mică padină deasupra prăpastiei, e situată chilia românească Catfighi a părintelui Ilarion Mârza. Ne abatem pentru câteva minute. Cu toată poziția ei periculoasă, chilia are o frumoasă

gospodărie și se menține aproape cu aceleași mijloace ca și chilia vecină și soră Cucuvinu. Ecoul toacei și al clopotului vibrează în masivul uriaș ce ne stă ca un perete înaintea, ale cărui hăuri și hogașuri se văd atât de clar și atât de aproape încât ne înfricoșează. Din nici o parte Athonul nu are o mai multă majestuozitate ca din cerdacul chiliei Catafighi.

Suntem primiți cu aceeași dragoste frățească și creștinească. Părintele Ilarion, bătrân de peste 80 de ani, cu fața curată, încadrată de părul alb ca omătul, ne primește de la scară ca un patriarh din vremurile biblice. Aceeași colindare prin toată casa, unde observ aceeași bună orânduială și gospodărire, care merită numai laude. Chilia are 25 de încăperi curate și bine întreținute.

Bătrânul mă însoțește peste tot, istorisindu-mi cu ce-muncă le-a făcut pe toate, în timp de 50 de ani, de când se află în acest loc. În salonașul de primire, printre portretele familiei regale, observ brevetul medaliei "Răsplata muncii pentru Biserică" și ordinul "Coroana României".

Când vorbim despre aceste lucruri, adică despre țară, despre neam și despre familia regală, lacrimile îi inundă fața, iar vocea i se îneacă de un fel de duioșie, ce te face să-i simți bunătatea și frumusețea sufletească. Mărturisesc că la nici un om n-am întâlnit atâta bunătate, asemănătoare cu a cuvioșilor călugări de demult, zugrăviți în Viețile Sfinților sau în Pateric.

După servirea mesei, împreună cu confrățimea, în trapeză, un călugăr tânăr, ca de 20 de ani, cu o voce superbă de tenor, ajutat de un altul, a cântat Axionul în fața icoanei Maicii Domnului, cu atâta vervă și meșteșugire încât mi-a rămas în memorie ca o dulce amintire. Această cântare m-a impresionat adânc. În vibrațiile tonurilor melodiei religioase mi se părea că icoana Sfintei Fecioare saltă și că împreună cu ea toate lucrurile se leagănă încetșor.

Privesc cu drag la cântărețul adolescent și mă gândesc câte talente de acestea nu s-au ascuns aici de ochiul lumii, preferând viața singuratică a Sfântului Munte, în locul laudelor mincinoase ale lumii.

Un alt geniu, supranumit "al doilea Cucuzel", mare cântăreț, a murit nu de mult timp în Prodrom. El a fermecat nu numai Sfântul Munte cu talentul său, dar și Constantinopolul. Acesta a fost smeritul ieromonah Nectarie, român moldovean din județul Fălciu. Numele lui a început să intre în legendă. El ar fi putut căpăta onoruri și situații însemnate, fiind cęrut până și de Patriarhia Constantinopolului, căci Nectarie cânta tot atât de bine și grecește și românește. Dar simplitatea la care ținea și smerenia în care îi plăcea să petreacă, l-au atras mai mult decât onorurile și bogățiile lumești. Se zice că vocea lui era atât de vastă, că putea urca și coborî, fără nici o sfortare, patru game, încât se părea că se aud patru voci diferite ieșind dintr-o singură gură.

Cu regret părăsesc aceste două schituri românești, fiind nevoit a pleca la drum către schitul Lacu, care se află cale de un ceas, coborând în valea adâncă a pârâului, unde se ascunde această sihăstrie.

Schitul Lacu

După o coborâre anevoioasă, ajungem pe malul pârâului. Pădurea de arbori seculari împiedică cu totul lumina soarelui ca să străbată prin această văgăună. Apele repezi ale pârâului au adus de-a rostogolul în furia lor pietroaie mari, rupte din munte. Urcăm o mică colină care iese din întunecimea pârâului și privim la o înălțime ameteitoare chilia Catafighi, a părintelui Ilarion, ce pare un adevărat cuib de vultur agățat pe creasta semeață a prăpastiei.

Schitul Lacu este o sihăstrie, ca un mic sat, cu un număr de 20-25 de chilioare și de colibe și cu o biserică în mijloc. Viața pare anevoioasă în acest loc, fără drumuri și fără alte mijloace de transport, decât cu ceea ce poate duce omul în spate. Cu toate acestea, chiliile sunt frumos îngrijite și pământurile bine lucrate. Se văd și câteva grădini frumoase de nuci și aluni. Cele mai multe chilioi n-au însă grădini, căci împrejurul lor e numai piatră.

Mergem direct la biserica schitului, nu demult zidită în piatră frumos cioplită. Aici, trăgând cordonul unui mic clopoțel, aflăm pe părintele Eftimie, duchiul (egumenul) schitului, înalt, voinic, negricios și guraliv, care ne deschide ușile bisericii, cu condiția de a ne număra printre ctitori.

Un interior curat și răcoros ne întâmpină de la intrare. Tâmpla este de o frumusețe rară. Ea este săpată în marmură albastră, marmură athonită. Hramul schitului este Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir.

Noaptea o petrecem la părintele Damaschin, ardelean din părțile Sibiului, care are alături un număr de 6-7 frați, toți tineri și iubitori de osteneală.

Morfono

A doua zi pornim de dimineată, pentru a călători pe răcoare, trecând prin păduri și prin plantații de măslini, spre a ieși în drumul Lavrei. La tot pasul și la toată cotitura altă priveliște măreață și încântătoare ne mângâie ochii. Trecem pe lângă turnul de pe vârful unei coline împădurite, rămas singuratic în mijlocul dărâmurilor din fosta mănăstire Morfono. Aceasta a fost singura mănăstire a Apusenilor în Athos. Călugării veniseră de la Amalfi, din Italia, din care cauză a fost numită Amalfion, iar pe urmă Morfon. După dezbinarea Bisericilor, care s-a produs în veacul al XI-lea, călugării amalfieni s-au retras din Athos,

părăsindu-și mănăstirea, care era considerată autonomă, ca și cele 20 existente astăzi.

Grecii, în furia lor pentru nimicirea oricărei opere a latinității în acest munte, au dărâmat mănăstirea, luând în stăpânirea lor pământurile ei roditoare, în care intră și mănoasa localitate Provata, cu cele trei chilii românești.

Dumnezeu a vrut ca românii, o altă ramură a latinității, să vină mai târziu pe aceste locuri și să-și zidească lăcașuri proprii. Acestei ramuri moștenitoare i s-ar cuveni aici dreptul la mănăstire. Dacă grecii ar vrea să împace și legămintele Sfinților Părinți din vremurile de odinioară și pe bieții călugări români, care de atâta vreme cer dreptul de a avea o mănăstire, ar scoate hrisoavele vechi încuiate în cămărilor de piatră din mănăstirea Lavra și ar pune în stăpânirea lor ceea ce li se cuvine. Pentru noi, ca latini, ar fi o cinste să reclădim vechea mănăstire a fraților Amalfieni.

Aghiasma Sfântului Atanasie

De la Morfono, dăm iar în drumul Lavrei, cu caldarâm așpru și distrugător de încălțăminte. Pe la prânz poposim la Aghiasma Sfântului Atanasie. Un chioșc rustic, cu laviți de lemn și cu acoperiș de lespezi, ne adăpostește, unde bem câte un pahar din apa izvorâtă din stâncă prin minune.

Alături este zidit un mic paraclis în cinstea Sfântului Atanasie și în amintirea minunii. Trecătorii aprind lumânări, toarnă untdelemn în candelile și se închină, bisericuța fiind tot timpul deschisă. Iată pioasa legendă legată de această apă:

S-a întâmplat odată o lipsă mare în Lavra lui Atanasie, și frații erau toți triști și cârteau contra starețului. Nici o corabie nu se vedea venind pe luciul mării, cu hrana pentru obște. Nici o pâine în trapeza mănăstirii și nici o picătură de untdelemn pentru mângâierea fraților. Sfântul

Atanasie, văzând această durere, își luă cârja și plecă la drum spre Careia, pentru a vesti bătrânilor de acolo că nu mai poate conduce obștea de călugări și că o desființează. Și cum mergea el pe drum, ajungând în dreptul stâncii acesteia, vede ieșindu-i înaintea o ființă de parte femeiască, a cărei față și veșminte răspândeau un respect deosebit și o sfințenie cuceritoare.

– Unde mergi, Atanasie, și pentru ce se măhnește sufletul tău întru tine?

Starețul cunoscuse numaidecât că femeia nu poate fi decât o sfântă, deoarece femeilor nu le era permisă intrarea în Athos, de aceea i se închină până la pământ, spunându-i toată durerea sufletului său.

– Întoarce-te la mânăstire, Atanasie, pentru că toate cele ce-ți lipsesc le vei avea numaidecât, un lucru însă să nu uiți: econom în mânăstire să nu pui pe nimeni niciodată, căci eu însămi, Maica lui Dumnezeu, voi fi econoama mânăstirii tale.

La aceste vorbe, Atanasie, prosternându-se cu fața la pământ, neștiind dacă în vedenie vede pe Sfânta Fecioară, avu un moment de îndoială.

– Stăpână, zise el, iartă-mă pe mine, nevrednicul că nu pot crede. Dacă tu ești cu adevărat Maica lui Dumnezeu și făgăduințele tale împlinitoare, fă un semn înaintea ochilor mei celor slabi crezători.

– Lovește cu toiagul tău stânca aceasta, zise Sfânta Fecioară, și vei vedea. Atunci Atanasie, lovind în chipul crucii, pe dată stânca se crăpă și din adânc izbucni un izvor de apă mai limpede decât cristalul și mai rece decât toate izvoarele din jur. Ajungând la mânăstire, Sfântul Atanasie găsi hambarele pline de grâu, butoaiile din beci pline cu untdelemn și vin, căci, după plecarea sa, sosise ca prin minune o corabie împărătească cu toate cele de trebuință.

Apa izvorului acestuia, după spusa călugărilor, nu scade niciodată și nici nu se înmulțește, nu se încălzește vara și nici nu îngheață iarna, ci își păstrează întotdeauna același debit și aceeași temperatură.

Schitul Prodromul

Înaintând spre capul peninsulei, dăm de coastele din ce în ce mai goale și mai sălbatice ale muntelui. Pădurea deasă de copaci înalți și umbroși care ne-a adăpostit până aici dispare și coastele rămân acoperite numai cu o vegetație mărăcinoasă, mai jos decât înălțimea omului.

Suntem în zona cea mai sărăcăcioasă și mai pustie a muntelui. Încă din depărtare punem ochii pe clădirile schitului românesc Prodromul, cu aspect de mănăstire. Din cauza lipsei de apă din această regiune, călugării români au fost nevoiți să o aducă de la mari depărtări, cu multă cheltuială și cu mare greutate, zidind în scopul acesta un apeduct de toată frumusețea, care trece pe alocuri de cinci metri înălțime.

Schitul Prodromul a început a se zidi pe la anul 1834 cu ajutorul domnitorului Grigorie Ghica Vodă și cu sânguina schimonahului Nifon, despre care călugării români spun multe istorisiri pioase. Toate clădirile sunt noi și bine întreținute. Biserica este de asemenea nouă ca construcție, însă veche ca stil și arhitectură. Este clădită după modelul bisericilor athonite, cu nartexul larg, ca o galerie, și cu turlele boltite. Interiorul este însă ceva mai spațios și mai luminat ca la bisericile vechi. Pictura e deteriorată din cauza dezlipirii tencuielii de pe pereți, în timpul cutremurului din 1907.

Trei policandre argintate cu brațe enorme ocupă spațiul liber din naosul bisericii. Într-o strană înaltă, în fața catapeteasmei, stă mult venerata icoană Prodromița, cu îm-

brăcăminte de argint aurit, peste care, ca o salbă, s-a atârnat o colecție întregă de medalii și ordine, atât românești, cât și străine, dăruite de închinători. Această icoană este o capodoperă a picturii românești. E atâta frăgezime și căldură în expresia feței și atâta cuvioșie și pietate, că nu se poate descrie. Am văzut de multe ori în țară reproduceri după Prodromița, dar nu-mi închipuiam că Sfânta Icoană, zugrăvită prin minune de pictorul Iordache din Iași, să fie atât de neimitabilă. Oricine o privește cu atenție încordată, timp de câteva minute, nu va întârzia să vadă o mișcare în expresia feței. De la veselia și frăgezimea primei priviri, ajunge la un ton de adâncă duiosie maternă, că ți se pare că fața Sfintei Fecioare începe a lăcrima. Călugării prodromiți, conform hotărârilor lăsate de bătrânii întemeietori Nifon și Nectarie, în fiecare seară cântă canonul de rând al Maicii Domnului în fața Sfintei Icoane, iar dimineața citesc cu multă evlavie icoasele de laudă.

În incinta schitului, un număr de 20 de chiparoși se înșiră pe marginile trotuarului, ca niște soldați de gardă, privind în liniște peste înaltele ziduri și umbrind potecile lăcașului, pe care se văd trecând, din când în când, siluetele cuvioșilor călugări. Corpul chiliilor ce se înalță până la 3-4 etaje, cu galerii, balcoane de fier și ferestre mari, au aspect confortabil. Clopotnița, de o arhitectură cu totul nouă, are o formă zveltă și frumoasă.

După Vecernie suntem conduși la arhondaric, unde sunt încăperi și camere spațioase și bine întreținute, cu covoare și perdele cu cusături românești, mobilă elegantă și chiar luxoasă față de alte mânăstiri, precum și un salon, numit sinodicon, foarte spațios și mobilat cu gust.

În toate se vede mâna vrednicului arhimandrit Antipa, care, întocmai ca un apostol al românismului, a luptat pe toate terenurile pentru emanciparea schitului și procla-

marea lui ca mănăstire capitală. Frații călugări adunați împrejurul său n-au avut aceleași sentimente, deoarece l-au amărât în toiul trudei sale. Unii din ei, cu mai puțină căldură și cu mai puțin simț românesc, au fost câștigați de inamici și, încurajați de aceștia, au surpat opera românească a lui Antipa, tocmai când se cerea de la toți mărinimie. Ceea ce a urmat de la plecarea acestui stareț mare, a fost dureros și chiar dezastruos pentru această chinovie românească.

Până astăzi încă tulburările nu au luat sfârșit. În timpul din urmă, o nouă zarvă s-a produs nu numai Patriarhiei noastre, de care depind canonicește, ci și Patriarhiei locale ecumenice, scoțând pomenirea patriarhului de la Sfânta Liturghie și proclamându-se independenți, adică neatârnați de nici o autoritate ierarhică bisericească, ceva asemănător cu schisma sau chiar cu anarhia și cu bolșevismul. Nesocotiții, nu văd prăpastia peste care se aventurează, numindu-se pe sine singuri plăcuți lui Dumnezeu și păstrători de vechi tradiții. Din fericire, călugării cei mai de valoare și mai cuminți sunt în pace și-și văd de treburile lor, lăsând pe cei tulburători să se lovească de toate pragurile, spre a le veni mintea și înțelepciunea pe care nu o au.

Din cauza aceasta, ei fac mult rău celorlalți frați care au rămas credincioși Sfântului Sinod, hulindu-i și batjocorindu-i și chiar blestemându-i cu cele mai grele cuvinte. Iată unde merge nebunia neascultării și nesupunerii! Mi s-a spus că unii din acești zeloși, sau calendariști, cum se mai numesc, fac mult rău Bisericii române, scriind cunoscuților din țară să nu meargă la biserică, să nu ia anaforă, să nu se spovedească sau împărtășească și nici măcar să nu-și boteze copiii la preot. Cine mai învață să nu meargă omul la biserică, decât diavolul și cu slugile lui? Nu poți decât să-i compătimentești pentru pierzania lor și să plângi văzându-i uniți cu vrăjmașii, împreună cu care lovesc, cu

hulele lor, Sfânta noastră Biserică, mama care ne-a crescut și ne-a hrănit cu laptele credinței.

Părintele Calinic, care este unul dintre cei mai de valoare călugări din administrația schitului, nu-și poate ascunde bunele sentimente ce le păstrează în sufletul său de om cuminte și încercat. El îmi mărturisește regretul său de a vedea pe unii dintre frați coborându-se până la atâtea tulburări, care sunt folositoare numai dușmanilor noștri.

Tot astfel, bătrânul Iacob și alți frați cu inimă și înțelegere clară îmi spun, prin privirile lor luminoase și pline de nădejde, că nimic rău nu se va produce și că toate aceste crize sunt trecătoare.

Noaptea se lasă tristă și posomorâtă peste chinovia românească. Un vânt teribil mugește, ca un glas de amenințare, iar temperatura începe a scădea brusc, semn de furtună mare. Apele mării urlă în depărtare, apele de la capul Muntelui Athos, care au înecat odinioară flota împăratului Xerxes.

A doua zi am vizitat biblioteca, unde am admirat cu multă plăcere frumoasele manuscrise lucrate de călugării harnici și păstrate aici ca mărturie a priceperii și artei lor. Între cele mai frumoase și mai interesante am putea aminti 12 volume din istoria Sfântului Munte, traduse și scrise cu multă măiestrie de către un monah român.

Părăsesc schitul îndreptându-mă spre prăpăstioasele drumuri din capul muntelui. De aici drumul ia forma unei poteci primejdioase. Prăpăstiile ce le întâlnesc sunt înfiorătoare, piscurile înalte, iar fiordurile în care se aude fierbând marea sunt ca niște cuptoare.

Pe urmele pustnicilor

Într-un amurg de seară, după ce am coborât și am suit văi prăpăstioase și țăncuri de stânci ca peretele, trecând pe

sub peștera Sfântului Nil și pe la pitorescul schit Capsocalivia, ajung într-o padină verde și îmbălsămată, cu câteva chilii pustnicești, care se numesc Cireșa. Acest loc este unul dintre cele mai înalte de pe Athon. El are o altitudine de aproape 1000 de metri deasupra mării. Pentru poziția sa, de platou așezat pe vârfurile stâncilor ca o masă plină de verdeață, este căutat de călători, care, ajungând acolo cu atâta greutate, nu mai doresc nimic decât să stea culcați pe iarbă și să privească cu nesăț întinderile Athosului.

Fiind aproape seară, mă îndrept spre una din cele câteva colibe pustnicești, pentru a cere găzduire. Din fericire, dau peste un român basarabean, înalt și spătos, și nu tocmai în vârstă, care se minunează văzându-mă singur pe acele coclauri. Chilioara lui este zidită la gura unei hrube, o mică peșteră formată din ruina unei stânci, ce stă ca un perete de cetate. O mică grădiniță, frumos lucrată și îmbelșugată, înveselește ochii în fața sihăstriei. "Aceasta e via mea", zice călugărul zâmbind, "și din acest petec de vie fac atâta vin că îmi prisosește! Vând o parte din el pentru a-mi cumpăra pâine și alte lucruri de trebuință". Privesc la bolțile încărcate cu struguri mari și grași din mica lui vie, și îmi închipui că într-adevăr se poate scoate de aici un vin de bună calitate, via fiind lucrată foarte bine.

Înserează, și liniștea acestui colț singuratic la o înălțime vertiginoasă ca aceasta mă impresionează din ce în ce mai mult. O boare răcoritoare adie venind dinspre mare, soarele asfințește în roșeala sa îndepărtată, iar greierii zumzăie prin iarba presărată peste tot cu flori.

A doua zi dimineață îmi luai rămas bun de la cuviosul călugăr Mihail, care îmi arată cărarea ce trebuia să țin pentru a găsi drumul cel mai ușor de pătruns la Carulila, unde pustnicii străbat agățându-se cu lanțuri deasupra prăpastiei și a mării.

Abia ieșit în marginea de sus a tăpșanului presărat ici colo cu stejari pitici, mă și aflai deodată într-o lume de stânci ivite ca din pământ, având forme fantastice și închizând orice drum. Totuși, cărarea îngustă, ce îngăduie doar deplasarea cu piciorul, mă conduce înainte prin văgăuni și ponoare cu miros de umezeală și de mucegai, rătăcindu-mă ca într-un labirint. Jos, la adâncimi ametoitoare, marea se vede verzuie în fiordurile ei mărețe. Iar sus, deasupra cărării, stâncile amenință să mă strivească ca pe un vierme. Cărarea îngustă mă conduce pe vârful neted al unei stânci. Aici, o piatră în formă de bancă pare a fi pusă anume pentru odihna celor ce vin din vale obosiți.

De pe această stâncă, aruncându-ți privirea în jos, poți avea nu o vedere frumoasă, cum de obicei se numește acest fel de priveliște, ci o emoționantă și înfiorătoare imagine din "Iadul" lui Dante. De la o înălțime de peste 800 de metri deasupra mării privesc adâncul deschis sub picioare. În fund, ca pe un disc de farfurie, cu căsuțele împrăștiate, stă schitul Sfânta Ana. N-am cuvinte și nici iscusința necesară a descrie această priveliște impunătoare. Niciodată nu voi uita măreția acestei naturi sălbatice care întrece orice închipuire.

Printre ramurile pinilor din apropierea stâncii pe care stau, câteva păsărele, al căror nume nu-l știu și al căror cântec nu-mi amintesc să-l mai fi auzit vreodată, încununează cu versurile lor această răpire apocaliptică, ce mă face să uit pentru ce am venit aici. Astfel mi s-a prezentat schitul Sfânta Ana, în ziua în care l-am vizitat pentru prima dată, privindu-l de sus ca într-un zbor de pasăre.

În acest schit locuiesc nu mai puțin de 400 de sihaștri, ducând viață adâncă duhovnicească, în căutarea perfecțiunii sufletești. Ei dau probă nu numai de multă răbdare, dar câteodată și de un viu interes pentru artă. Nu demult, un

călugăr din acest schit a isprăvit de sculptat o icoană săpată în lemn de chiparos, care n-a putut fi prețuită nici chiar în America, unde a fost dusă spre vânzare. Icoana a fost sculptată în timp de 15 ani. Iată un exemplu de răbdare.

De aici, întorcându-mă câțiva pași înapoi, aflu o mică cărăruie care, șerpuiind printre pietre, coboară în zig-zag spre Catunachi, o altă sihăstrie așezată într-o zonă tot atât de prăpăstioasă ca și Sfânta Ana.

Aici, un pustnic român îmi arată drumul spre Carulia, de care nu sunt departe. Îmi trebuie însă un efort mare ca să cobor și apoi iar să ure muchia de deal ce îndoșește fiordul cu locuințele sihaștrilor.

Locul este într-adevăr pustiu, căci nici o plantă și nici un arbust măcar, cât de mic, nu umbrește pietrișul mișcător. Iată-mă în marginea Caruliei, deasupra mării. Prima chilie e a părintelui Parfenie, pustnic desăvârșit, care nu primește niciodată pe nimeni și nu iese din chilioara lui. Tânăr încă, după câte mi s-a spus, el este unul din marii nobili ai Rusiei, care a avut odată ranguri înalte în societate, onoare și multă bogăție. El stă astăzi în această colibă sărăcăcioasă, închis de bunăvoie, pentru dragostea lui Hristos și mântuirea sufletului. În zadar mă uit în toate părțile spre a descoperi ceva din confortul din care a ieșit. Nimic nu înveselește și nimic nu odihnește ochiul pe această piatră arsă de soare, doar marea care murmură la picioare poate să-i aducă ceva mângâiere. Bat la poarta chiliei lui tăbănuită cu scânduri vechi și crăpate de soare, bat mai mult de un sfert de oră, dar nimeni nu se vede mișcând. Sub biciuirea razelor arzătoare, tăcerea e atât de mare și singurătatea atât de sinistră că te înfioară.

Obosit cum sunt de drum, după câteva minute de așteptare, pornesc înainte printre stâncile colțuroase și, urcând muchia pe un deal ca peretele, pun ochii pe o altă

colibă, agățată mai sus, pe povârnișul prăpăstios. Mergând astfel în neștire, pe un drum periculos ca acesta, deodată mă aflu în fața unei prăpăstii deasupra căreia îngălbenești de spaimă. Cam la 100 de metri deasupra mării, de jur împrejur, de colțurile stâncilor, sunt agățate colibioare sihăstrești, unele făcute din scânduri slabe și ușoare, altele numai din îngrămădirile unor pietre și cu un mic adăpost de nuiele sau lespezi de piatră. Aceasta este Carulia austeră și îngrozitoare, Carulia care întrece tot ce am văzut până aici, ca sălbăticiie și ca originalitate.

Mi s-a spus că pentru a merge la una din aceste colibe trebuie să mă apuc de lanțul de fier ce spânzură în gol, deasupra prăpastiei, dar numai privirea lui mă înfioară. Mai nu-ți vine a crede că aceste ascunzători pot să fie locuite de oameni.

Amețit de această priveliște, urc spre chilia cea mai apropiată, spre a ieși din aceste hăuri prăpăstioase și fantastice, care nu mă încântă, ci mai mult mă sperie. Cu chiu cu vai, ajung la poarta unei chilii, care este și ea închisă și bine încuiată. După câteva minute, iese un frate și îmi deschide. El îmi explică în rusește că părintele Teodosie se odihnește, și nu-l pot vedea. Așadar, mă aflu la părintele Teodosie, pustnic cu renume, fost odinioară profesor de filosofie la Universitatea din Petrograd. Ucenicul său, Nicanor, foarte politicos, de altfel, mă pofteste înăuntru, spre a mă odihni de cale, văzându-mă transpirat și obosit.

Într-o mică încăpere, ce s-ar părea a fi atât bucatărie cât și sufragerie totodată, sunt poftit să iau loc pe un scaun de lemn cu trei picioare. În timp ce fratele Nicanor va scoate apă din sternă, un fel de fântână săpată în stâncă, eu privesc la umilele vase de bucatărie: o crăticioară pentru fiert grâu, goală, cu gura în jos, o strachină de pământ pentru înmuiat posmagul și două linguri de lemn

pe o măscioară cu picioare scurte, iar pâine nicăieri, nici o fărâmitură.

E curios să afli cum se aprovizionează acești pustnici. De două ori pe lună, și de multe ori numai o dată, barca mânăstirii Rusicon vine în preajma Caruliei, aducând cojile rămase de la trapeză, uscate în cuptor și prefăcute în posmag. Ajungând sub înălțimile acestea, cei din barcă fac semn de jos, și imediat sunt zăriți, pustnicii slobod fiecare câte un coș de nuiele, legat cu o frânghie, până la apa mării. Cei veniți cu barca, umplu coșurile acestea cu ceea ce pot și ei aduce. Apa din sterne și-o captează în timpul iernii, când plouă, în modul următor: netezesc suprafața unei stânci prăvălătice, de pe care apa căzând se strânge în jgheaburi, pe care o conduc în sterna săpată de obicei sub acoperișul casei. Se înțelege că în sezonul secetos al verii trebuie să se facă mare economie de apă, pentru a ajunge până toamna, la începerea ploilor.

Tânărul călugăr îmi explică toate acestea cu o vădită sinceritate și bunăvoință. La plecare îl rog să îmi indice drumul pentru a părăsi această pustietate, în care am pătruns cu atâta greutate și de unde nu mai simt putere a ieși. Agățându-mă din stâncă în stâncă pe o cărare primejdioasă, reușesc a mă sui pe un mic tăpșan cu câteva case mai luminoase. Aici e Mica Ană. Soarele arde cu putere, înfierbântând pietrele peste care pășesc, făcându-le fierbinți și dogoritoare. Nici o umbră, nici o verdeață în această regiune tropicală. Nu departe, revăd schitul Sfânta Ana. Dincolo, Nea Schit și Sfântul Pavel și, în fine, toată coasta apuseană a peninsulei. Slavă Ție, Doamne, că am scăpat de prăpăstiile periculoase de la capul Muntelui!

Nea Schit și Sfântul Pavel

Ieșind din această hrubă, găsește un drumușor care mă conduce tocmai la malul mării, trecând pe sub schitul Sfânta Ana.

Aici este arsanaua, adică micul liman unde se adăpostesc bărcile schitului. O casă de piatră cu cerdac, câțiva măslini împrejur, dar nici o ființă omenească. Soarele e la apus și încă n-am gustat nimic, afară de paharul cu apă oferit de părintele Nicanor. Dar călugării Sfântului Munte au prevederi caritabile. Pe la izvoare sau pe la cotiturile de drum, pe unde trec drumeții, ei pun în dulăpioare, anume făcute, pâine, posmag, măslina sau brânză. La Aghiasma Sfântului Atanasie, când nu găsești pâine proaspătă și brânză, trebuie să afli măcar câteva coji de posmag. Astfel, și aici la cotitura drumului, lângă arsanaua schitului, atârnată într-un belciug, găsește o traistă conținând pâine proaspătă și ceva măslina. A renunța la mica bucată de pâine ce li se cuvine și a o aduce trecătorilor de pe drum, e o faptă îndoită de mare, atât în ce privește postul, cât și în ce privește milostenia. O faptă vrednică de pustnici și de sfinți cu virtute. Încă un pahar cu apă din izvoarașul apropiat, după rumețarea felioarei de pâine, și din nou la drum, mai departe.

Nea Schit este un fel de sat bogat, cu livezi abundente și cu case frumoase și surâzătoare, înconjurată de terase de vii și portocali.

La o fântână de piatră, un călugăr spân și înalt ca un uriaș, scoate apă și, după ce-și umple ulciorul, îmi arată cu bunăvoință drumul spre mănăstirea Sfântul Pavel.

După o cale de jumătate de ceas, ajung la pârâul plin de piatră și de nămol ce trece pe lângă mănăstire, care, acum câțiva ani, era să o înece, venind cu furie, ca un potop. Astăzi e blând, fiind aproape sec, dar sălbatic.

Mănăstirea Xiropotamul

La Vecernie ajung la Xiropotamul, una din cele mai vechi și mai bogate mănăstiri, în odoare de mare preț. Deasupra porții, icoana Sfinților 40 de Mucenici îmi dă a înțelege că hramul mănăstirii trebuie să fie în onoarea acestor sfinți. Interiorul e de un colorit și de un pitoresc minunat. O curte largă și încăpătoare, cu patru rânduri de chilii, suprapuse în etaje și despărțite prin frumoase arcade, oferă ochiului un tablou plăcut.

Pe o piatră de marmură, prinsă sub capitelul unei coloane din rândul de jos al chiliilor, un călugăr îmi arată numele întâiului ctitor al acestui sfânt locaș, Pulheria Împărăteasa. Istoria însă scrie că mănăstirea a fost întemeiată de Cuviosul Pavel Eunucul, fratele lui Roman Împăratul.

În biserica mare, pictura, tot cam din aceeași epocă cu cea de la Dionisiu, e vrednică de admirat. Cerem să ni se arate crucea, despre care am auzit vorbindu-se adesea printre călugări, ca fiind cel mai scump odor păstrat în Sfântul Munte. Într-adevăr, este o cruce neagră, din lemnul acela sfânt, pe care a fost răstignit Mântuitorul, fără ferecătură și fără podoabă, păstrată într-o cutie de argint. După câte se știe, este cea mai mare porțiune existentă astăzi din Sfântul Lemn. Brațele ei au o lungime de peste 20 cm și o grosime de 3 cm. Unul dintre brațele crucii poartă un semn de piron.

Alte moaște sunt: o cutie cu părțile ale Sfinților 40 de mucenici, alta cu moaștele Sfântului Mucenic Mercurie, Sfântul Teodor Stratilat și alții.

Chilia Părintelui Arsenie

Deoarece timpul îmi permite, vizitez și gospodăria mănăstirii, atelierele, dar mai ales grădinile de plantații,

fiind condus de un călugăr binevoitor. Pe sprânceana unui deal din fața mănăstirii sunt câteva chilii răzlețe, umbrite de verdeață și de vii. Una din ele, românească, cu pereții albi și cu ferestre surzătoare, este chilia părintelui Arsenie. Ea pare o adevărată vilă. Soarele bate cu razele sale în streășina casei, înfierbântându-i lespezile de piatră de pe acoperiș. Acoperindu-mă, bat în poartă. O voce de sus îmi poruncește să intru. În ograda plină de verdeață din fața casei, rămân surprins de gustul cu care s-a lucrat această mică și îndemânoasă gospodărioară. Mici straturi de legume, alături de plantația de pomi roditori, toate frumos așezate, spre a nu lăsa loc gol, pentru că locul e scump și trebuie economisit cu grijă. Din deal, un depozit de apă, adunat picătură cu picătură dintr-un mic izvorăș, își revarsă peste straturile de legume prețiosul lichid pentru a le da umezeala trebuincioasă. Părintele Arsenie, duhovnicul și starețul acestei chilii, mă așteaptă în fața casei, ieșindu-mi întru întâmpinare. Mai întâi sunt condus în biserică. Aici admir o catapeteasmă frumos sculptată și aurită, care ar fi o fală și pentru o biserică de oraș. Hramul bisericii este Adormirea Maicii Domnului.

Cei câțiva călugări, ucenicii părintelui Arsenie, lăsând udatul acestei grădini, pregătesc ceva gustare din roadele acestor straturi, pe care ei le muncesc cu atâta drag.

Dar părintele Arsenie e un om sfătos și cu tâlc la vorbă. Cât timp mă plimbă prin frumoasa lui gospodărie, îmi istorisește o mulțime de lucruri interesante privitoare la situația românilor din Sfântul Munte, dându-mi chiar și un fel de statistică asupra lăcașurilor și numărului de călugări.

După informațiile date de părintele Arsenie, care cunoaște bine situația românilor de aici, răspândirea lor în Sfântul Munte ar fi cam astfel:

Schitul Prodromu, cu viață de obște – 100 călugări;
 Schitul Lacu, cu viață idioritmă – 70 călugări;
 Chilia Cucuvinu, chinovie – 14 călugări;
 Catafagli – 8 călugări;
 Chilia părintelui Arsenie (Xiropotamul) – 5 călugări;
 Chilia părintelui Teodosie (Vatoped) – 8 călugări;
 Chilia părintelui Ilie Hulpe – 6 călugări;
 Chilia părintelui Gavriil Mateescu – 8 călugări;
 Chilia părintelui Ioachim Bărcărescu – 6 călugări;
 Chilia părintelui Serafim – 6 călugări;
 Chilia părintelui Gherasim Sperchez – 15 călugări;
 Chilia părintelui Cosma (schitul Vatoped) – 4 călugări;
 Chilia părintelui Chiril Păvăluc (Capsala) – 4 călugări;
 Chilia părintelui Antipa (Stavronichita) – 4 călugări;
 Chilia părintelui Iftimie Georgescu (Pantocrator) –
 4 călugări;
 Bunavestire (Stavronichita) – 5 călugări;
 Chilia părintelui Ioachim Iosifescu (Careia) – 4 călugări;
 Chilia părintelui Macarie (Careia) – 4 călugări;
 Chilia părintelui Manase (Mogula-Iviru) – 2 călugări;
 Chilia părintelui Sava (Simonpetra) – 4 călugări;
 Chilia părintelui Modest (Provata) – 3 călugări;
 Chilia părintelui Ignatie (schitul Iviru) – 3 călugări;
 Vigla (Peștera lui Nifon) – 4 călugări;
 Acoperământul Maicii Domnului – 3 călugări;
 Adormirea Maicii Domnului – 4 călugări;
 Chilia părintelui Nil (Capsala) – 2 călugări;
 Chilia părintelui Ioasaf Para – 2 călugări;
 Chilia părintelui Valerian – 3 călugări;
 Chilia părintelui Varlaam – 2 călugări;
 Chilia părintelui Mina – 2 călugări;
Total: 409 călugări.

Acesta este numărul total al călugărilor români stabiliți în schituri, chilii și chilioare mai cu vază și care posedă și biserică. Afară de aceștia, se mai poate socoti încă un număr de 100 de călugări, trăind în mănăstirile grecești, bulgărești sau rusești, precum și prin peșteri sau colibe fără însemnătate. Deci, de toți, ar fi cam 500 de călugări români aflători în Sfântul Munte Athos, posedând un număr de 50 de biserici, mai mari sau mai mici, după putința fiecărei comunități.

Mulțumind părintelui Arsenie pentru aceste informații prețioase și pentru ospitalitate, mă îndrept spre poartă, ca să mă întorc în mănăstire, la arhondaric, unde mi s-a dat o odaie de dormit. Dar sfinția sa nu se învoiește să-i părăsesc casa. O odăiță din etajul de sus mi se pregătește numai-decât și, vrând nevrând, trebuie să fac ascultare bătrânului, care mă face să înțeleg că mai are ceva să-mi spuie.

Se gândește bietul bătrân că asemenea ocazii, de a-și plânge unele necazuri celor din țară, sunt cam rare, și cu un oftat dureros, după ce ușile s-au închis, la lumina candeliei cu untdelemn, îmi zice: "Toate ar fi bune și toate ar merge bine în casa aceasta, după cum vezi și dumneata, dar un lucru ne strică. Proistoșii greci din mănăstire ne persecută. Se vede că nu le place ca o chilie frumoasă ca aceasta, în fața mănăstirii, să fie în mâinile unui valah. De aceea, ne-au căutat fel de fel de motive, până când ne-au rupt condițiile contractului de arendă, cu drept de moștenire, pe care-l avea această chilie cu mănăstirea, încă din vremuri îndepărtate".

Mă uitam la fața bătrânului, luminată până atunci, cum se lăsa pradă neliniștii și durerii, la care eu nu puteam cu nimic să-i ajut, sau cel puțin să-i găsesc un cuvânt de mângâiere.

“Când voi închide ochii”, urmă bătrânul, “chilia aceasta, la care am muncit cu drag toată viața, va intra în mâinile lor. Cine știe cui o vor vinde, iar ucenicii mei vor fi nevoiți să-și ia traista în spate și să plece”. Lacrimi picură din ochii bătrânului, pe care și-i ridică cu privirile în sus, înțelegând că nimeni altul nu-l poate ajuta, decât Atotputernicul din cer.

“Nu se poate, părinte Arsenie”, îi spusei, “nu pot crede să ia mănăstirea chilia din mâinile celor ce au zidit-o și au îngrijit-o cu atâta drag pentru a o da altora”.

“Veți vedea”, adăugă bătrânul, fără a se mângâia, “veți vedea, care veți trăi. Dumnezeu nu cunoaște apucăturile greșelilor”.

Noaptea s-a lăsat de mult, și gândurile cauzate de necazurile bietului părinte Arsenie mă muncesc și nu pot adormi. Într-un târziu aud toaca și clopotul pentru Utrenie. Unul câte unul, frații părăsesc odăițele lor, ies în sală, coboară scara și se îndreaptă spre bisericuță. Tocmai când îmi pun în gând să mă scol pentru a lua parte și eu la serviciul de noapte, somnul mă cuprinde pe furiș și mă lasă buștean.

Chilia Axion Estin

Cobor în valea Adin, la chilia românească a părintelui Serafim, cu hramul Intrarea în Biserică a Maicii Domnului. Un corp de chilii noi, de curând zidite, peste care e clădită biserica mare și încăpătoare, este opera părinților basarabeni, care o administrează.

Din cauză că nu prea am vreme de pierdut, rog pe părintele Serafim să-mi dea un frate care să mă călăuzească până la chilia Axion Estin, unde s-a cântat pentru întâia dată, de către Sfântul Arhanghel Gavriil, Axionul “Cuvine-se cu adevărat”. Aici personalul e bulgăresc. Popa Ivan mă

primește afectuos. Coborâm pe treptele de marmură în bisericuță, ne închinăm cu dragoste și evlavie. Dar, cu părere de rău constatăm că atât icoana Axionița, cât și piatra pe care a scris Arhanghelul cu degetul imnul în cinstea Sfintei Fecioare, lipsesc, fiind strămutate de la locul lor. Piatra, cu inscripția minunată, s-a dus la Patriarhie în Constantinopol, iar icoana, în fața căreia s-a cântat Axionul, se află expusă în altarul bisericii Protatul.

Un lucru vrednic de luat aminte a rămas: icoana Mântuitorului, de lângă ușile împărătești, din catapeteasmă, dar nu în dreapta, ci în stânga, căci așa se zice că a fost schimbată de Sfântul Arhanghel, în timpul cântării, punând în dreapta icoana Maicii Domnului. Istoria aceasta este scrisă mai amănunțit în minunile Maicii Domnului.

Chilia Mogula și chilia părintelui Ioachim Bărcărescu

Profitând de unele împrejurări, mă reped și până la chilia părintelui Manase Cociug, din localitatea Mogula, care posedă o bisericuță existentă încă din veacul al XI-lea. Personalul e compus numai din doi părinți: ieromonahul Manase și ucenicul său Casian, amândoi de fel din Basarabia, oameni pașnici și muncitori, care își văd de pravilă și de gospodăria lor. Cine a petrecut o zi la muncă cu părințele Manase poate să spună că a auzit și a văzut multe lucruri de seamă.

Fără a pierde timpul, la întoarcere, mă abat și pe la chilia părintelui Bărcărescu, a cărei biserică mărețată își înalță cupola peste corpul de chilii.

Părintele Bărcărescu, un bătrân mititel la statură, este în schimb foarte mare la suflet și la inimă, cu duh și caracter de bun român. Toate chenarele și cornișele din

biserică și chilii, el n-a admis să se vopsească decât în scumpele culori naționale. Român de peste Nistru, din Kerson de loc, el este cel mai cald apărător al intereselor românești la Athos. Mi se plânge însă că a avut multe supărări cu grecii, în ultimul timp, din cauza unei anumite legi, aplicate de aceștia, cu scopul de a nu mai permite intrarea în Athos a candidaților români la călugărie. Bătrânul e numai suflet, când îmi povestește cum au venit jandarmii, acum câteva zile, și au luat din casă trei frați, veniți de curând din țară, și pe care abia i-a scos din închisoarea unde îi băgase grecii, pe motiv că sunt străini și că nu li se permite să rămână în localitate.

Asemenea abuzuri și samavolnicii s-au petrecut în mai multe rânduri cu închinătorii români la Sfântul Munte. Aceștia au fost maltratați de autoritățile grecești care în țara noastră cer drepturi largi pentru supușii lor și, după cât se pare, li se și acordă, în schimb, ei maltratează și bruschează pe simplii închinători români în acele locuri.

Unde sunt oare asigurările guvernului grecesc formulate în chestia protecției Sfântului Munte la tratatul din 1913 și la cel din Lausanne, în urma marelui război?

Care este scopul constrângerii și scăderii numărului de monahi la chiliile românești, reducându-l la 6, în timp ce unele din ele au avut și până la 20 de frați?

De ce nu se permite vizitarea Sfântului Munte de către ruși, bulgari, români și sârbi, care au conaționali în această peninsulă?

Pentru ce s-au considerat atâția români, plecați din țară pentru a viețui la Athos, ca cetățeni greci, fără a fi măcar întrebați?

Bătrânul adăugă cu amărăciune că lucrurile vor merge încă și mai rău, dacă nu se va cere cu insistență ca protecția Muntelui Athos să fie încredințată unei comisii mixte, cu

reprezentanți ai diferitelor națiuni care au interese în Sfântul Munte.

Să se garanteze, deci, libertatea închinătorilor ce merg sau vin de la Athos.

*(“Istorisirea unei călătorii la Muntele Athos”,
Tipografia Mănăstirii Neamțu, 1930)*

ÎNSEMNĂRI DE LA SĂRBĂTORIREA MILENIULUI SFÂNTULUI MUNTE ATHOS

Arhim. Prof. Dr. Nicolae Mladin

În iunie 1963 s-a sărbătorit la Sfântul Munte Athos împlinirea a o mie de ani de la întemeierea și organizarea monahismului athonit (963–1963). E adevărat că în muntele Athos au viețuit călugări pustnici și înainte de 963, dar anul acesta – anul întemeierii de către Sf. Atanasie Athonitul a Mării Lavre, adică a primei mănăstiri mari cu viață de obște – pune temelia propriu-zisă a monahismului athonit și a organizării lui în forma în care s-a dezvoltat de-a lungul secolelor și a devenit centrul monahal, modelul, călăuza duhovnicească a tuturor mănăstirilor din întreaga Biserică Ortodoxă. Pe lângă faptul că dintru început Marea Lavră a avut o înflorire rapidă, după pilda ei s-au zidit și organizat în următoarele cinci secole cele 20 de mănăstiri mari (și altele), care stăpânesc până azi întreg teritoriul Sfântului Munte Athos. În aceste mănăstiri, ca și în schituri, chilii, colibe, pustnicii, s-a format o tradiție monahală, un stil de viață duhovnicească ale cărei energii spirituale au iradiat

în toate Bisericile Ortodoxe. Totodată, spre Sf. Munte Athos s-a îndreptat nu numai evlavia, ci și dărnicia tuturor Bisericilor Ortodoxe, la început dărnicia împăraților bizantini, apoi aceea a bulgarilor și sârbilor, a românilor (sec. XIV–XIX) – care au depășit în danii pe toți donatorii la un loc – și a rușilor pravoslavnici.

Pe bună dreptate, dar, anul 1963 a fost ales ca an al mileniului Sfântului Munte Athos. Pentru pregătirea serbărilor a fost instituită o comisie de organizare, prezidată de Prea Fericitul Arhiepiscop al Atenei, Hrisostom. Comisia a făcut toate pregătirile pentru desfășurarea acestor serbări într-un cadru panortodox și larg ecumenic. Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Athenagora al Constantinopolului, care are jurisdicția canonică asupra Sf. Munte, a invitat toate Bisericile Ortodoxe să trimită delegați în frunte cu Întâistătătorii Bisericilor respective. Au fost invitați și reprezentanți ai altor Biserici creștine, îndeosebi cercetători romano-catolici și protestanți, care s-au ocupat cu Sf. Munte Athos și cu Biserica Ortodoxă, care editează reviste, publică articole, studii, cărți despre spiritualitatea ortodoxă. Astfel, sărbătorirea mileniului athonit a întrunit într-un mare sobor reprezentanți de frunte ai Bisericilor Ortodoxe și oaspeți romano-catolici și protestanți, care prețuiesc valorile duhovnicești ale Ortodoxiei.

Delegația Bisericii Ortodoxe Române a fost formată din: Prea Fericitul Patriarh Justinian, I. P. S. Mitropolit Firmilian al Olteniei, P.S. Episcop Partenie al Romanului și Hușilor, Pr. Prof. Ioan G. Coman, Arhim. Prof. Nicolae Mladin, inspector general bisericesc Olimp Căciulă și protodiacon Mihai Marinescu.

În cele ce urmează, prezint călătoria delegației române, activitatea ei și festivitățile ce s-au desfășurat la Sf. Munte.

Joi, 20 iunie, orele 10,30, delegația pleacă de la Patriarhie spre aeroport, însoțită de calde urări din partea consilierilor, preoților și credincioșilor adunați în fața catedralei patriarhale. Plecăm cu un avion românesc. Zburăm la 7000 m, cu viteză de 650 km/oră. Timpul e frumos. Vizibilitatea, bună. După o oră de zbor coborâm la Sofia. La aeroport ne așteaptă Prea Fericitul Patriarh Chiril. În avion urecă acum și delegația Bisericii Ortodoxe Bulgare. După aproape două ore de zbor, apare Atena cu Acropole. Coborâm. Zborul a fost ușor și lin. În aerogară suntem întâmpinați de membri ai Sf. Sinod al Bisericii Greciei.

Suntem conduși la Hotelul "Cecil", din cartierul Kifissia, unde sunt găzduite toate delegațiile.

Seara, trecem cu mașinile prin Atena, ne urcăm pe o colină să vedem de sus panorama marelui oraș, iluminat feeric și Acropole de pe colina din față. Atena, care cuprinde și Pireul, are circa 2 milioane de locuitori (un sfert din populația Greciei). În ea pulsează viața trepidantă a orașelor metropolă.

Vineri, 21 iunie, la amiază ne imbarcăm în portul Pireu pe vaporul "Policos". Primit programul festivităților și harta în culori a Sf. Munte Athos. Marea Egee e liniștită, cerul senin. Peste valuri plutesc legende din trecut. Seara delegațiile ortodoxe slujesc Vecernia în limbile greacă, slavă, arabă, română. Pe vapor se fac noi cunoștințe, se încheagă discuții. E o atmosferă de dragoste frățească, de senină bucurie. Ortodocși, romano-catolici, protestanți se întâmpină cu simpatie, schimbă gânduri și experiențe. Convorbirile se concentrează asupra Bisericii Ortodoxe și valorilor ei, asupra monahismului athonit și însemnătății lui. Se coboară întunericul. Stelele strălucesc în înalturi. Marea este misterioasă. Doar valurile vorbesc despre navigatorii de altădată, despre cei ce au călătorit pe aici în numele lui

Hristos, despre confruntările dintre lumi atât de deosebite unele de altele.

Sâmbătă, 22 iunie, de dimineață, suntem în fața portului Dafné. Sfântul Munte, cu spinări stâncoase, acoperite de păduri, apare ca un arc, cu mânăstiri pe țărături și în interior (Xiropotamul se vede de pe vapor, am trecut și prin fața marilor Xenofon și Rusikon), peste toate înălțându-se măreț piscul Athos, care are aproape 2000 m. Athosul este degetul dinspre răsărit al Peninsulei Calcidica. Pe o întindere de cca 60 km lungime și 8–12 km lățime (380 km²) de la capătul de sud până aproape de istmul Megali Vigla (sentinela cea mare) se află “republica monahală” a Sf. Munte, unde accesul femeilor este interzis. Priveliștea Sf. Munte este aspră, severă, cu toate că verdeța pădurilor vrea să mai domolească această asprime care e în armonie cu severitatea vieții monahale athonite. Athosul este “republică” autonomă, dar aparține statului grec, care are acolo un guvernator și poliție. Toți viețuitorii din mânăstiri sunt obligați să fie cetățeni greci. Conducerea, însă, este autonomă, se face după rânduiele proprii. Pământul este împărțit între cele 20 de mânăstiri. Delegații acestor mânăstiri constituie Comunitatea (Sfânta Chinotită). Acești delegați aleg pe timp de un an o epitropie (Sfânta Epistasie) compusă din patru persoane, care e organul executiv al Chinotitei. Sigiliul are patru părți, fiecare epitrop posedând o parte, ca orice hotărâre să se ia în comun de toți epitropii. Epitropia, pe lângă alte sarcini, se ocupă îndeosebi de cheltuielile și veniturile necesare instituțiilor din Careia (Caries), capitala Sf. Munte (Arhiva centrală, biserica Protatonului, seminarul monahal). În unele mânăstiri este viață de obște, în altele este viață idioritmică. Pe lângă cele 20 mânăstiri, pe moșiile lor, sunt așezate o mulțime de schituri, chilii, colibe, etc. Între monahii Sf. Munte, pe lângă

greci – care constituie majoritatea – există ruși, sârbi, bulgari și peste 100 de români.

FESTIVITĂȚILE MILENIULUI

O barcă cu motor ne transportă de la vapor la portul cu prăvălii, case și biserici. Ne întâmpină Epistasia. La cuvântul de bun venit, răspunde, în numele delegațiilor, Prea Fericitul Patriarh Benedict al Ierusalimului. Urcăm în mașini. Mergem pe cea dintâi și singura șosea pentru mașini din Sfântul Munte, care leagă Dafné de Careia – capitala Muntelui Athos. A fost construită pentru sărbătorirea mileniului. S-a lucrat la ea doi ani. Șoseaua urcă pe lângă mănăstirea Xiropotamu, pe panta stâncoasă, printre păduri de diferite esențe, în serpentine îndrăznețe. Ajunși pe culme, se deschide vastă priveliștea celuilalt țărm, cu mănăstiri presărate pe mal și vederea generală asupra capitalei, cu biserici monumentale și clădiri mari, ca un orașel. Șoseaua coboară vertiginos. Ajunși la Careia, coborâm din mașini. Suntem primiți de membrii Chinotitei. O stradă îngustă, pietruită, cu prăvălii de o parte și de alta, ne duce în piața centrală, unde e reședința Chinotitei și Epistasierii și biserica Protaton, cu hramul “Adormirea Maicii Domnului”. În biserică intră numai invitații. În fața bisericii sunt locuri pentru cei ce nu încap în biserică. Soarele egeic îmbracă totul într-o lumină puternică. E cald. În biserică se slujește Sf. Liturghie în limba greacă. Din diptice (și o inscripție) răsar numele lui Ștefan Voievod, Neagoe Voievod, Bogdan Voievod, Petru Voievod, Alexandru Voievod și ale altor

voievozi români, care și-au dat obolul lor pentru repararea Protatonului, pentru așezămintele din Careia. De pe pereți ne grăiesc scenele din viața Mântuitorului și Maicii Domnului, a sfinților, între care și celebra pictură a lui Panselin: "Pruncul dormind". Icoana Maicii Domnului "Axion Estin" ("Cuvine-se cu adevărat") îmbie la reculegere. La orele 11,30 sosește Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Athenagora, însoțit de ceilalți patriarhi și de înalte oficialități și oaspeți. Se face doxologie. Starețul Protatonului salută pe cei prezenți. Trecem în sala de festivități din reședința Chinotitei, unde se fac prezentările. Delegații și invitații sunt primiți de Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Athenagora. Prea Fericitul Patriarh Benedict al Ierusalimului, fiind după Patriarhul Ecumenic cel dintâi între patriarhii veniți la serbări, într-un cuvânt scurt dă slavă lui Dumnezeu că ne-a adunat să prăznuim Mileniul Sf. Munte Athos, aici în Acropola monahismului ortodox, afierosită evlaviei celei mai adânci.

Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Athenagora răspunde cu cuvintele Psalmistului: "Ce bine e când frații sunt împreună", arătând că bucuria acestei întâlniri o avem cu ajutorul lui Dumnezeu și a Maicii Domnului, cu prilejul sărbătorilor Mileniului Sf. Munte Athos. Mulțumește tuturor celor ce participă la serbări și îndreaptă gând de binecuvântare spre creștinii de pretutindeni, care sunt reprezentați aici prin ierarhii lor. Urează tuturor: "Bine ați venit!"

Seara, s-a slujit Vecernia Mare, după tipic athonit. Delegația noastră oferă daruri Epistasierii, la reședința ei. A doua zi, Duminică, 23 iunie, se slujește Sf. Liturghie. Soborul e format din Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Athenagora al Constantinopolului, Prea Fericitii Patriarhi Benedict al Ierusalimului, Gherman al Serbiei, Justinian

al României și Chiril al Bulgariei și de 11 mitropoliți – primul e I.P.S. Nicodim al Rostovului și Iaroslavului –, apoi episcopi, arhimandriți, diaconi. E un sobor măreț, o vedere rară, care ne duce cu gândul la sinoadele ecumenice: Răspunsurile sunt date de corurile de la cele două strane, formate din călugări, elevi ai seminarului athonit, într-o execuție înălțătoare pe melodii psaltice. Ecteniile sunt rostite succesiv în limbile greacă, slavă, arabă, română. E o bucurie gravă, solemnă, care se revarsă în suflete din întreaga desfășurare a Sf. Liturghii. După Sf. Evanghelie, Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Athenagora spune între altele: Sărbătorim azi primul milenar de aur al vieții monahale din Sf. Munte Athos. Viețuitorii de azi ai Sf. Munte sunt continuatorii trăirii autentice ortodoxe de odinioară. Muntele Athos este arca (chivotul) viețuirii monahale ortodoxe și, dacă am da mai mare atenție mesajului tăcut al vieții monahale, oamenii ar trăi în pace. Noi nu prăznuim numai o aniversare istorică, ci biruința împotriva uzurii, a unei experiențe unice în istoria Ortodoxiei.

La sfârșitul Sf. Liturghii se citește Gramata dată de Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Athenagora cu prilejul mileniului Sf. Munte, în care amintește de împărații bizantini și alți ctitori, de ierarhi și monahi, care au contribuit la faima monahismului athonit și îl sprijină și astăzi.

După Sf. Liturghie s-a săvârșit litia la icoana "Axion estin"; apoi, cu această icoană, în sunetele clopotelor, s-a făcut procesiunea în jurul bisericii Protaton, în frunte cu Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic.

După masă vizităm seminarul athonit. Întâistătorii Bisericilor Ortodoxe și unii oaspeți prezintă daruri Sanctității Sale Patriarhului Ecumenic Athenagora. Darul delegației noastre – bogat și de valoare artistică – produce o impresie deosebită.

Spre seară, în biserica Sf. Andrei (schit de călugări ruși), delegația Bisericii Ortodoxe Ruse, în frunte cu I.P.S. Nicodim – în prezența celorlalte delegații și a numeroși oaspeți – slujește Vecernia și un parastas pentru întemeietorul schitului și pentru monahii adormiți.

Cu mașinile ne întoarcem pe șosea la vaporul din portul Dafné. În ziua următoare, luni, 24 iunie – praznicul Nașterii Sf. Ioan Botezătorul – pornim dis-de-dimineată cu vaporul spre Marea Lavră a Sf. Atanasie Athonitul. Marea se joacă cu valurile liniștită. Soarele înăureolează piscul Athosului, în văile căruia, pustii și prăpăstioase, se mai văd urme de zăpadă. Țărmlul este crestat de valuri și stâncos. Sus – departe de țărml – continuând niște stânci semețe (ce ies din coasta muntelui), se înalță într-o construcție de uimitoare îndrăzneală zidurile mănăstirii Simonpetra, ca îndată să apară pe țărmlul de stâncă mănăstirea Grigoriu, apoi Dionisiu. După mănăstirea Sf. Pavel, urmează schituri cu case risipite pe coastă în sus (Noul Schit, Schitul Sf. Ana, Cavsocalivia, ș. a.). La o mare înălțime, pe un piepțiș vertical, se văd săpate în stâncă, atârlnate peste hăuri, chilii de pustnici. Nu știm dacă mai viețuiește cineva în ele, sau nu. Acolo, în singurătatea aspră, pustnicul primea de la mănăstire pâine și apă – coborâte într-un coș cu frânghia – consacându-și tot timpul rugăciunii, însetat de lumina divină și îmbrățișând întreaga lume în ruga iubirii universale. Apoi apare schitul românesc Prodromul, ca o cetate. Piscul Athosului se profilează pustiu și măreț, ca un stăpânitor al republicii monahale, astăzi senin, dar adesea bântuit de vânturi năpraznice, de furtuni – ca acelea ce au zguduit muntele Sinai când Moisi primea Tablele Legii. Pe piscul acesta – ca pe un nou Tabor – se slujește în ziua Schimbării la Față, într-un cadru vrednic de apariția profeților Moise și Ilie. Dacă însă vânturile-s mari, slujba se face

mai jos, la bisericuța Panaghia. Pe coastele și țărmurile acestea aspre nu se vede nici o urmă de așezare monahală. Treccem de capătul sudic al Muntelui Athos. Vaporul taie apele învălurite ale celuilalt țărm al Athosului, țărmul estic. Lumina soarelui de dimineată se joacă în mii de scânteii cu valurile albastre, colorându-le în rubiniu. Vaporul oprește la oarecare distanță. Barca cu motor ne duce la țărm. De-acolo, unii urcă pe jos, alții cu mașini, pe șoseaua de aproape 2 km (1800 m), până la Marea Lavră (Meghisti Lavra), unde ne întâmpină soborul în odăjdii. Chiparoșii solemnii amintesc de Țara Sfântă, de Iisus, Maica Domnului și ucenicii Lui. Clopotele vestesc începutul praznicului. Lavra aceasta împlinește 1000 ani de la întemeierea ei de către Sf. Atanasie Athonitul, cu ajutorul împăratului Nicefor Focas (apoi al lui Ioan Țimișkes). Intrăm în incintă. Întâi e parclisul, în care a cântat în fața icoanei Maicii Domnului vestitul Cucuzel, icoană care de atunci poartă numele Cucuzelisa. În fața dependențelor gospodărești stă icoana Maicii Domnului Economisa, care este socotită econoama mânăstirii (aici nu există econom de pe vremea Sf. Atanasie Athonitul). În clopotniță, un singur monah, cu mâinile și picioarele, trage 7 clopote, cum e obiceiul pe aici. Ajungem la trapeză. Pe frontispiciul de deasupra ușii de la intrare e pictată scena simbolică în care se vede zeița Diana, cu alți zei, părăsind meleagurile acestea, stăpânite de acum înainte de Maica Domnului. E vremea când credința creștină înlătura cultul zeilor antici. Trapeza este pictată ca o biserică, cu scene din viața Mântuitorului și a Maicii Domnului, din viețile sfinților și a sfinților athoniți. Mesele sunt din marmură cioplită, în formă cvasicirculară, scaunele din piatră cu lemn deasupra. În fața trapezei este izvorul Sf. Atanasie, cu apă rece. Vis-à-vis de trapeză e biserica mare, având la stânga pronaosului încăperea cu mormântul Sf. Atanasie

Athonitul. După biserica mare este biserica-paraclis a Sf. Mihail al Sinadelor. Stăreția, o aripă nou construită, ca și vechile chilii cu mai multe etaje, zidurile puternice cu turn de strajă, sunt vrednice de Marea Lavră, maica celorlalte mănăstiri din Sf. Munte. Canalizarea cu apă, lumina electrică, instalațiile, arată că mănăstirea ține pasul cu progresele tehnice. Ne simțim și aici „acasă”: Neagoe Basarab a înnoit biserica și a zugrăvit trapeza; Vlad Vodă, cu fiul său Drăghici, au ajutat la pictarea bisericii mari, Matei Basarab e ctitor al bisericii Sf. Mihail al Sinadelor și donator de Evanghelie argintată, Liturghier cu pietre scumpe, etc.; Constantin Brâncoveanu donează un chivot din aur, argint și pietre prețioase; Nicolae Mavrocordat pictează un paraclis. Veniturile mănăstirii Verzunți (Bacău) servesc la repararea mănăstirii și zugrăvirea bisericii în 1854. De altfel, situația aceasta o vom regăsi și la alte mănăstiri, cu amintiri de voievozi ctitori sau donatori și de venituri de la mănăstirile închinat, metoace.

Începe Sf. Liturghie cu același sobor ca la Protaton. Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Athénagora a îmbrăcat sacosul și mitra, donate de împăratul Nicefor Focas sfântului Atanasie Athonitul. Astfel mi-a de ani devine clipă: parcă asistăm la o liturghie din 963. Corul călugărilor de la cele două strane dă răspunsurile. Ecteniile se rostesc de către diaconi în mai multe limbi. E atmosfera solemnă a unei slujiri ortodoxe ecumenice, în care străbate duhul Ortodoxiei, unul și totuși cu nuanțări multiple, simplu și complex, ca și lumina ce se răsfrânge în variate culori. Starețul Veniamin de la Marea Lavră citește Actul aniversar, emis de Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic, imprimat pe o placă de aur, în care sunt pomeniți cu cinste ctitorii Marii Lavre și toți donatorii, ostenitorii și închinătorii ei. Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Athénagora vorbește despre

însemnătatea întemeierii Lavrei atanasiene pentru viața monahală athonită și pentru monahismul ortodox în general, despre frumusețile monahismului și rolul lui în Biserica Ortodoxă în timpurile de azi.

După Sf. Liturghie se aduc două colive mari, lucrate artistic cu chipul în culori al Sf. Atanasie Athonitul și cu alte figuri. Se slujește parastasul, care se încheie cu o rugăciune de pomenire la mormântul Sf. Atanasie. Masa se ia în trapeză. După obiceiul străvechi, un părinte citește din viețile sfinților.

După masă, Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Athenagora primește oaspeți și împarte daruri. Apoi participăm la Vecernie, vizităm Muzeul și Trezoreria. Remarcăm manuscrise din secolul IV, testamentul Sf. Atanasie Athonitul, icoana Sf. Atanasie, unele icoane de Panselin, altele din sec. XII–XV, Evanghelia mare a lui Matei Basarab, etc. Daniile voievozilor români sunt prezente. Cercetăm mormintele patriarhilor de Constantinopol, Ieremia, Dionisie și Antim (sec. XVII–XVIII).

Seara are loc o consfătuire a Întâistătătorilor Bisericii Ortodoxe. Tema: prosinodul ecumenic. Prea Fericitul Patriarh Justinian amintește că Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a propus înființarea unui Comitet permanent, care să se ocupe cu pregătirea prosinodului. Propune ca prosinodul să se întrunească curând. Arată totodată cum lucrează teologii români la studierea temelor prosinodului. Studiile lor, cercetate și aprobate de Sf. Sinod, sunt tipărite în reviste. Consideră că e necesar ca și teologii din alte Biserici Ortodoxe să fie angajați mai activ în studierea acestor teme, spre a se cunoaște punctele lor de vedere și a se ușura lucrarea Comitetului permanent.

Prea Fericitul Patriarh Chiril al Bulgariei elogiază calitățile de organizare ale PREA FERICITULUI Patriarh Justinian

și cere ca felul de lucru al teologilor români să fie urmat și în celelalte Biserici Ortodoxe. Propune o Comisie preliminară pentru pregătirea prosinodului și o Comisie permanentă pentru treburile întregii Ortodoxii, pentru problemele noi ce se ivesc și trebuie studiate (spre exemplu Sinodul II Vatican, Mișcarea Ecumenistă, etc.).

Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Athenagora mulțumește celor prezenți și are cuvinte de prețuire deosebită pentru activitatea PREGĂTIRII Patriarh Justinian. Își exprimă speranța că prosinodul se va întruni anul viitor. E de acord cu propunerea de a se înființa un Comitet permanent pentru pregătirea prosinodului. Probabil prosinodul se va ține la Sf. Munte Athos.

Se mai discută problema monahilor ruși, români, sârbi, bulgari, din mănăstirile și schiturile Sf. Munte Athos și posibilitățile de a trimite în aceste mănăstiri și schituri, noi monahi de către Bisericile ortodoxe autocefale.

Consfătuirea s-a desfășurat într-o atmosferă de dragoste frățească și desăvârșită armonie.

Cu acestea s-au încheiat serbările mileniului. De aici înainte fiecare delegație și-a întocmit programul pe care l-a dorit.

Delegația Bisericii Ortodoxe Române are întâlnire cu monahi români, dintre care unii sunt din Mitropolia Ardealului. După masă se slujește Vecernia și se citește Paraclisul Maicii Domnului. Apoi, în procesiune, în imne și sunet de clopote icoana Maicii Domnului „Cucuzelisa” este dusă de la biserica mare în biserica în care se păstrează.

Seara are loc o consfătuire a delegației Bisericii Ortodoxe Române cu Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Athenagora. Tema: ținerea Congresului teologilor ortodocși la București.

VIZITAREA MÂNĂSTIRILOR

Miercuri, 26 iunie, dimineața ne luăm rămas bun de la Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Athenagora.

Plecăm să vizităm mănăstirile. (În cele ce urmează amintim numai mărturiile despre donatorii români și icoana Maicii Domnului, cu care fiecare mănăstire se mândrește. Nu putem face nici măcar o sumară descriere a splendorii bisericilor, a înfățișării mănăstirilor, a comorilor ce le conțin și a vieții monahale din ele).

Coborâm cu mașina la debarcader. Ne urcăm în barca cu motor, ai cărei „marinari” vom fi timp de trei zile. Marea o saltă pe valuri. Vântul adie ușor. Vârful Athosului se profilează semeț în zare. Pădurile verzi împodobesc povârnișuri și culmi. Din loc în loc vedem mai multe chilii. Trecem de mănăstirea Caracalu și ne oprim la mănăstirea Iviru, întemeiată de un ucenic georgian al Sf. Atanasie Athonitul (hramul: Adormirea Maicii Domnului). Întâmpinați la debarcader de stareț și alți doi călugări, urcăm pe drum pietruit, intrăm în incinta acestei cetăți monahale și în sunete de clopote ne îndreptăm spre biserică, unde așteaptă soborul. Prea Fericitul Patriarh Justinian sărută Sf. Evanghelie și Crucea, e îmbrăcat în mantia arhierească. În biserică se slujește o scurtă doxologie. La sfârșit, Prea Fericitul Patriarh aduce salutul monahilor români, ce pomenesc în rugăciunile lor pe monahii din Sf. Munte Athos, binecuvântarea Sfântului Sinod al Bisericii noastre și urarea din partea Prea Fericiturii Sale și a însoțitorilor ca Dumnezeu să împlinească rugăciunile înălțate în această mănăstire pentru mântuirea sufletelor și pentru lumea întreagă.

Starețul mănăstirii mulțumește pentru cuvintele frumoase ale Prea Fericirii Sale și îl asigură de deosebită cinstită și adâncă devoțiune. Ziua aceasta e o sărbătoare pentru monahii mănăstirii. Mănăstirea Iviru încă de la început s-a legat strâns de Țările Române. Călugării de aici au dat daruri duhovnicești și au primit din Țările Române daruri materiale, care stau mărturie până astăzi în această mănăstire. Încredințează pe Prea Fericitul Patriarh Justinian că gândurile iviriților se îndreaptă întotdeauna cu dragoste spre Biserica română și spre poporul român.

Ne închinăm la icoana Maicii Domnului Portaitisa (1004), care a fost adusă altădată și în Țările Române. Vizităm mănăstirea, biblioteca și tezaurul, cu Evanghelie din secolul al XI-lea, Vechiul Testament în limba georgiană (sec. X), manuscrise din secolele VIII–IX, potire donate de împărați, Evanghelia cu text scris în cruce, corespondență bogată cu Țările Române. Găsim numele voievozilor donatori: Neagoe Basarab, Radu și Mihnea, Matei Basarab, Șerban Cantacuzino, ș. a. Ele sunt mărturiile ale legăturilor Țărilor Române cu mănăstirea Iviru.

În salon suntem serviți cu dulceață, apă rece, coniac și cafea, cum e datina pe aici la toate mănăstirile. Prea Fericitul Patriarh oferă daruri, lucrate în atelierele Patriarhiei.

Ne despărțim cu cuvinte de simpatie și urări de bine.

Barca ne duce mai departe. Din pricina valurilor nu putem coborî la mănăstirea Stavronichita, pe care ne mulțumim s-o privim. Strecurându-se printre stânci, barca acostază la debarcaderul mănăstirii Pantocrator, (hramul: Schimbarea la Față), zidită în secolul al XIV-lea. Suntem primiți cu același tipic. În biserică, starețul Atanasie exprimă bucuria mănăstirii pentru cinstea de a fi cercetată de oaspeți așa de distinși. Mănăstirea noastră – zice starețul – a văzut venind aici împărați și arhierii și se bucură în mod deosebit

să primească acum pe Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Faptul acesta arată legăturile strânse ce au existat și există între Biserica română și Sf. Munte Athos. În numele fraților și părinților urează: Bine ați venit!

Prea Fericitul Patriarh Justinian spune că mulțumește Sanctității Sale Patriarhului Ecumenic Athenagora, care prin invitația ce a făcut de participare la Mileniul Sfântului Munte Athos, a oferit și prilejul de a vizita această mânăstire. Cunoaștem mânăstirea Pantocrator nu numai din istoria Muntelui Athos, ci și din spusele călugărilor români, care au înființat chilii pe teritoriul mânăstirii și aici au găsit liniștea, înțelegerea necesară și tot sprijinul. Aduce salutul călugărilor din cele aproape 90 mânăstiri ale Bisericii noastre. "Ei vă asigură că nu vă vor uita în rugăciunile lor și doare să nu-i uitați în rugăciunile voastre pentru mântuirea sufletelor și pentru lume. Dragostea dintre Bisericile noastre și prietenia dintre popoarele noastre să sporească și să dea roade bogate". Mulțumește pentru călduroasa primire și le împărtășește patriarhicești binecuvântări.

Ne închinăm la icoana Maicii Domnului Gherontisa. Vizităm mânăstirea și biblioteca, cu 340 manuscrise din secolele X – XI-lea și 3000 cărți, cu o cruce care are o bucată din lemn sfânt, epitaf și Evanghelie din secolul al XI-lea, ș. a. Mânăstirea a fost ajutată în trecut de boierii Craiovești și de boierii moldoveni și a avut venituri de la metoacele din Țările Române.

Luăm masa de prânz. După aceea, Prea Fericitul Patriarh Justinian împarte darurile. Profund impresionat, starețul mulțumește pentru daruri și pentru cinstea ce s-a făcut mânăstirii de a fi vizitată de delegația unei țări și Biserici prietene. Suntem deosebit de fericți că de veacuri ne leagă relații strânse de prietenie. Gestul ce l-ați făcut e un gest

istoric pentru mănăstirea noastră, căci e semnul dragostei mari izvorâtă din inima caldă a Prea Fericitului Patriarh și a Patriarhiei Române. Spune că monahii români, ce țin de mănăstirea Pantocrator, sunt foarte buni, între ei și monahii greci este armonie. Cere binecuvântarea Prea Fericii Sale pentru obștea monahală, ce se simte legată de Biserica Ortodoxă Română. Exprimă doriri de bine pentru țara și Biserica română. Oferă în dar icoane lucrate cu mâna, dovadă de respect, prețuire și dragoste.

Ne despărțim purtând în suflet căldura acestei întâlniri, care îmbroșează și întărește o prietenie de veacuri.

După ce trecem cu barca de un cap avansat în mare, se deschide priveliștea mănăstirii Vatopedului, așezată pe un deal, într-un golf liniștit, înconjurată de culmi împădurite și domoale. (De altfel, Sfântul Munte apare ca o peninsulă cu piscul Athosului la sud, din care se desfac culmi tot mai domoale cu cât avansează spre nord). Este ceva măreț în înfățișarea acestei cetăți monahale. La stânga, pe un deal puțin mai înalt se văd ruinele Academiei Athonite, înființată în secolul al XVIII-lea de patriarhul Chiril. Coborâm pe mal și urcăm spre mănăstire pe un drum pietruit. În incinta mănăstirii suntem impresionați de frumusețea – aș zice „venețiană” – a clădirilor, ca arhitectură și colorit. Impresia de măreție, bogăție și frumusețe e întărită prin cercetarea bisericilor, bibliotecii, locuințelor și salonului de primire. Nu în zadar Vatopedul a găzduit Conferința panortodoxă din 1930 și – probabil – în anul viitor va fi locul de întrunire a Prosinodului ecumenic.

După doxologia din biserica mare, starețul, dând expresie respectului, bucuriei și recunoștinței obștei monahale, înalță gând de rugăciune către Maica Domnului să ocrotească Biserica noastră și Biserica creștină din toată lumea și să îndrepte pașii ei către progres social. Cere

binecuvântarea Prea Fericitului Patriarh Justinian ca Dumnezeu să ajute mănăstirii să-și continue lucrarea și Sfântului Munte să-și împlinească misiunea.

Prea Fericitul Patriarh Justinian mulțumește lui Dumnezeu că ne-a ajutat să vizităm acest sfânt așezământ, mulțumește Sanctității Sale Patriarhului Ecumenic Athenagora, care ne-a prilejuit vizitarea Sfântului Munte și adresează cuvânt de mulțumire obștei pentru dragostea cu care ne primește și ne găzduiește: "Cunoaștem mănăstirea Vatoped din istorie, dar și din descrierile delegației române de la Conferința panortodoxă din 1930. "De la prima noastră întâlnire cu acest măreț așezământ ne-am dat seama că sunteți moștenitorii unei vechi tradiții și păstrătorii atâtor comori, dăruite de voievozi, patriarhi, arhierii, ca să înălțați rugăciuni pentru sufletele lor. Constatăm cu deplină mulțumire că păstrați cu scumpătate nu numai tradițiile, ci și toată splendoarea acestui așezământ, unul din cele mai de frunte ale Sfântului Munte Athos". Împărtășind binecuvântarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și salutul călugărilor români, Prea Fericirea Sa asigură că ne vom ruga bunului Dumnezeu să ajute călugărilor de la Vatoped să continue a se ruga pentru mântuirea sufletelor, a lucra pentru slava Bisericii și pentru pacea și buna înțelegere ce trebuie să domnească între creștinii de pretutindeni și în lumea întreagă.

Ne închinăm la icoana Maicii Domnului „Vimatorisis”, unde atârnă – între alte podoabe – un medalion cu inițialele lui Grigorie Ghica Vodă.

În salonul de primire – de o strălucire deosebită – ne întâlnim cu delegația Bisericii etiopiene. Se discută despre relațiile dintre Biserica Ortodoxă și Biserica etiopiană. P.F. Patriarh e invitat să viziteze Abisinia. Facem

cunoștință cu conducerea mănăstirii: Nicolae epitrop, Teofil, proegumen și Atinogen, proegumen.

E seară. După cină ne retragem la odihnă. Prima zi de vizitare a mănăstirilor s-a încheiat. Imaginile ei multiple se perindă prin minte, ca un film care rulează mereu.

A doua zi, joi, 27 iunie, ne îndreptăm călare pe mulari (catâri), pe un drum pietruit, printre livezi de măslini, pe sub frunziș de pădure, spre schitul românesc Sf. Ipatie, așezat mai la deal, pe moșia mănăstirii Vatoped. Acolo ne așteaptă cei patru călugări ai schitului și alții de la alte chilii. Grădina și livada din jur, chiliile dovedesc spirit gospodăresc. Intrăm în biserică. După doxologie, ieromonahul Dometie Trichenea exprimă bucuria celor de la schit de a avea în mijlocul lor pe Prea Fericitul Patriarh Justinian. Schitul are 90 ani de existență, fiind înființat de ieromonahii Orest, Ilie și Teodosie, veniți la Sf. Munte de la mănăstirea Cheia (Teleajen). Biserica s-a zidit în 1873 pe temelia altei biserici. Schitul este rezultatul muncii călugărilor, care au cărat toate materialele de construcție și au ridicat toate încăperile și biserica. Până acum au avut șase stareți.

Prea Fericitul Patriarh Justinian le mulțumește pentru dragostea cu care ne-au întâmpinat spunând: "Cuvioșiile voastre să păstrați legătura cu Biserica noastră. Noi toți facem parte din marea Biserică Ortodoxă ecumenică. Hotarele nu izolează Bisericile ortodoxe, care constituie o mare familie. La serbările mileniului au luat parte toate Bisericile ortodoxe, dar și delegați ai altor Biserici creștine (romano-catolici și protestanți). Fiți cetățeni loiali ai statului grec, aveți legături duhovnicești bune cu Patriarhia de Constantinopol și cu conducerea Mănăstirii Vatoped. Noi vom căuta ca – pe lângă rugăciuni și binecuvântări – să vă ajutăm când veți avea nevoie de ceva. Călugării, preoții și credincioșii din țară au mult respect și multă evlavie

pentru Sf. Munte. Ei așteaptă de la viețuitorii de aici o viață cu adevărat sfântă. Vă îndemnăm să fiți la înălțimea cuvenită, să fiți pildă și pentru alții, ca ei să cunoască credința și evlavia din Biserica română. Omenirea, și cu ea creștinătatea, e chemată să lupte ca pe pământ să nu mai existe războaie. Mântuitorul a venit ca să fie pace. Noi, creștinii – și deci cuvioșile voastre – ne simțim cei dintâi îndatorați să ne rugăm pentru pace, să ostenim pentru pace. Vă asigur că inima noastră e întotdeauna aproape de Cuvioșile Voastre”. Le împărtășește patriarhicești binecuvântări. În salonul de primire, Prea Fericitul Părinte Patriarh împarte daruri. Părintele stareț Diomid Valasie oferă membrilor delegației diverse lucruri ca amintire.

Ne întoarcem la Vatoped. Slujim un parastas pentru ctitori, voievozi, donatori. Vizităm biblioteca cu manuscrise din secolele VII-IX, 172 micrografii, odăjdii și vase bisericesti de mare preț. Mănăstirea Vatoped s-a bucurat de ajutoare din partea voievozilor Neagoe Basarab, Ștefan cel Mare, Al. Lăpușneanu, Șerban Cantacuzino, Vasile Lupu, C. Brâncoveanu, Grigorie Ghica, etc.

La despărțire, starețul – după ce primește darurile și ne dăruiește cărți – ne spune: Să mai veniți pe aici spre a întinde punți de dragoste între Biserici, între popoare.

Ne îndreptăm, uneori plutind între țarm și stânci (mici insule, pe care le asaltează valurile) spre mănăstirea sârbă Hilandar (sec. XII). La debarcader este prezent Sanctitatea Sa Patriarhul Gherman al Serbiei. Ne bucurăm de revedere. E anunțată venirea Sanctității Sale Patriarhului Ecumenic Athenagora. Călare pe mulari străbatem drumul prăfuit ce înaintează fără urcuș între fânațuri și – uneori – între pini, până la mănăstire. (Hramul: Intrarea în Biserică). Primiți de sobor, se săvârșește doxologia cu bunele urări, care amintesc de străvechi legături româno-sârbe. Și aici,

voievozii noștri (Neagoe Basarab, Vlad Vintilă, Mihnea Turcitul, Matei Basarab) au dat ajutoare însemnate. Ne închinăm la icoana Maicii Domnului „Tricherusa”.

Suntem primiți în salon cu îndătinatele serviri. Vizităm mănăstirea. Între timp, sosește Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic cu suita, însoțit de Prea Fericitul Patriarh Gherman al Serbiei, de membrii delegației sârbe și de soborul mănăstirii. Ora este înaintată. Ne luăm rămas bun. Ne grăbim să ajungem la debarcader cu mularii. Barca revarsă din nou bubuitul motorului peste valuri. Soarele se pleacă spre apus. Valurile se colorează în purpuriu. Salutăm din larg mănăstirile de pe țărm, pe care le-am vizitat. Când soșim la Marea Lavră, înserarea coboară liniștea peste munți. Doar marea se zbuciumă mereu, în permanent război cu stâncile. După două zile de călătorie pe mare și pe uscat, ospitalitatea frățească a Lavrei milenare ne oferă o odihnă plăcută. Un popas între două peregrinări...

În ziua următoare, vineri 28 iunie, plecăm de dimineață călare pe mulari – însoțiți de doi ieromonahi ai Mării Lavre – către Schitul românesc Prodromul (Sf. Ioan Botezătorul). Drumul pietruit urcă prin păduri de tufișuri, sub silueta semeață a vârfului Athos. Cerul e senin. Marea se vede la picioare, îmbujorată de razele răsăritului. Calea e grea, dar ochii se bucură de priveliștile ce se deschid. După o oră suntem în fața schitului. În jur, grădini terasate – cu zarzavaturi, pomi, viță de vie – îngrijite bine. Apa vine de sus, pe canale. Schitul e mare ca o mănăstire, cu chilii în patruleter, la mijloc cu biserică înaltă și spațioasă. Călugări: 18. Chiliile, mai ales biserica, au însă nevoie de reparații importante.

În biserică, părintele stareț Veniamin Popa spune că venirea Prea Fericitului Patriarh Justinian este prilej de cea mai mare bucurie, mai ales că este primul Patriarh român

care vizitează acest schit chiar când el împlinește 100 ani de la întemeiere. Această vizită trezește nădejdi de un viitor mai bun. În cei 1000 ani de existență a Sfântului Munte Athos, acesta s-a umplut de mănăstiri, schituri, chilii și colibe, de monahi din toate Bisericile ortodoxe. Cele mai multe mănăstiri au fost ajutate de voievozi și conducători ai Țărilor Române. Monahii români au schitul acesta pe moșia Marii Lavre. Schitul s-a menținut prin ajutoarele din țară. Cere Prea Fericitului Patriarh să-i ajute la reparațiile necesare și la îmborsăvirea personalului monahal.

Prea Fericitul Patriarh Justinian spune că dacă schitul acesta are numai 100 ani – adică e tânăr față de mănăstirile mari – nu înseamnă că n-au fost în Sfântul Munte și mai înainte călugări români. Găsim astfel de călugări printre ucenicii Sfântului Atanasie Athonitul. Urmașii acestora au venit în Țara Românească, înființând mănăstiri (de exemplu Tismana sub Nicodim). În Sf. Munte românii au avut schituri, colibe, chilii și o mănăstire (Cutlumuș). Datorită măsurilor luate de Cuza Vodă, Biserica noastră a fost declarată schismatică și călugării români au fost scoși de la Cutlumuș și s-au risipit în o mulțime de chilii. Abia acum 100 de ani, monahul Nifon – pe care Biserica noastră îl cinstește în chip deosebit – a întemeiat schitul Prodromul, unde s-au adunat mulți călugări români.

Se slujește apoi Sf. Liturghie de către un sobor, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian. La sfârșit, se face parastas pentru ctitorii și monahii adormiți în Domnul. Ne închinăm la icoana Maicii Domnului „Prodromița”.

După masă vizităm biblioteca și chiliile. În salonul de primire are loc o întâlnire între Prea Fericitul Patriarh Justinian și călugării schitului. După ce le împarte daruri, îi binecuvântează și le urează sănătate și spor duhovnicesc. Face apel la unitate, viață de muncă și rugăciune în comun.

Ne întoarcem pe același drum. Ajungem la Marea Lavră spre seară. Lăsăm darurile cuvenite. Ne luăm bagajele, mulțumim conducerii mănăstirii pentru largă ospitalitate și coborâm cu mașina la debarcader. Barca cu motor pornește și umple văzduhul de bubuitul ei. Întinericul învăluie în taină muntele și marea. Din când în când zărim pe țărnișuri la ferestre de chilii, sau faruri ce avertizează sau indică locuri de acostare. Cerul spuzit de stele stă de vorbă cu văzduhul, cu valurile. E o călătorie deosebită de cele de până acum. Barca aruncă înaintea ei de lumină și taie felii în bezna ce ne înconjoară. Plutim ca în necunoscut. La orele 23 ajungem și debarcăm la mănăstirea Dionisiu (hram: Nașterea Sf. Ioan Botezătorul – din secolul al XIV-lea). Ne întâmpină călugării cu felinarele și ne conduc pe drumul pietruit ce urcă spre cetatea monahală, care prelungește stânca dreaptă și înaltă de deasupra mării. După călătoria cu mularii pe drum de munte și după legănarea mării, odihna este plăcută.

Sâmbătă, 29 iunie, dimineața, stând în foișorul suspendat peste valuri la mare înălțime, ne înfioară adâncimea și ne farmecă marea, verzuie la mal și albastră în largul străpuns de săgețile de aur ale răsăritului. În spatele mănăstirii sunt văi abrupte, povârnișuri cu stânci și păduri, creste stâncoase și înalte. Ne adunăm în salon, unde Prea Fericitul Patriarh Justinian prezintă darurile. Starețul ne oferă cărți. Suntem primiți apoi în biserică, cu doxologie. Starețul mănăstirii ne salută cu multă bucurie, mulțumind lui Dumnezeu că i-a învrednicit să primească pe Prea Fericitul Patriarh al evlavioșilor credincioși români, zicând: "Sfântul Munte, și îndeosebi mănăstirea aceasta, datorează mult Țărilor Române. Zidirea acestui sfânt lăcaș s-a făcut de către Petru Voievod și Ruxandra, Doamna lui. De aceea dragostea noastră față de România este mare. Vă rugăm să transmiteți

acest lucru și poporului român. Suntem bucuroși să vină aici mii și mii de închinători. Vă mulțumim pentru oste-neala și dragostea de a veni aici”. Ureeză Prea Fericirii Sale ani îndelungați de arhipăstorire.

Prea Fericitul Patriarh Justinian spune că: “invitat fiind la serbările mileniului de către Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic – și-a făcut planul să viziteze acele mănăstiri care au avut mai multe legături cu țara noastră. De aceea vizităm și mănăstirea Dionisiu. Între această sfântă mănăstire și voievozii Țărilor Române sunt foarte multe legături de ajutorare reciprocă. “Amintirea ctitorilor români, ca și mormântul mitropolitului Nifon, constituie o punte de legătură între Biserica noastră, între țara noastră și această mănăstire. Măreția mănăstirii Dionisiu ne-a impresionat. Ne rugăm bunului Dumnezeu să aibă sub ocrotirea Sa sfânta mănăstire și pe viețuitorii din ea, care se roagă neconținut și vă rog să nu uitați în aceste rugăciuni poporul român, clerul, călugării și credincioșii Bisericii noastre”. Le împărtășește patriarhiceasca binecuvântare.

Ne închinăm în fața sfintelor moaște, păstrăm un moment de reculegere la mormântul mitropolitului Nifon al Ungro-Vlahiei – care nu e departe de biserică – vedem chipul lui Neagoe Voievod, al ctitorilor Petru Rareș și Ruxandra. Mai sunt pomeniți aici Mircea Ciobanul, Al. Lăpușneanu, Matei Basarab, Constantin Brâncoveanu și preotul pictor Mihai din Ardeal, care a pictat în 1885 nartexul.

Plecăm încărcăți de dragostea obștei și cu amintirea străvechilor legături, împrăspătate prin vizita aceasta. Curând ajungem la mănăstirea Grigoriu (hram: Sf. Nicolae din secolul al XIV-lea). Urcușul e mai ușor. Suntem primiți după tipicul obișnuit. În cuvântul său, starețul Visarion exprimă bucuria și dragostea cu care soborul întâmpină pe Prea Fericitul Patriarh Justinian, zicând: “Sf. Munte Athos

a simțit, în venirea Prea Fericirii Voastre, o deosebită cin-
stire. Nădăjduiește că vizitele acestea se vor repeta, căci
sunt de mare însemnătate”.

Prea Fericitul Patriarh Justinian spune că “mănăstiri-
le care au avut relații cu voievozi și ierarhi români ne
amintesc azi de legăturile dintre viețuitorii din Sf. Munte
și poporul român. Ceea ce am citit în cărțile de istorie, am
văzut acum cu ochii noștri. Aceasta și la mănăstirea
Grigoriu. Mulțumim bunului Dumnezeu că ne-a ajutat să
pășim pe urmele înaintașilor noștri care au vizitat aceste
mănăstiri. Mănăstirile n-au cultivat numai legături de natură
bisericească cu noi, ci și dragostea frățească între popoarele
român și grec. Ele au cimentat între popoare o prietenie
de nezdruccinat. De aceea ne-am bucurat de prilejul de a
ne întâlni cu Patriarhul ecumenic și cu conducătorii Bisericii
grecești. Întâlnirile noastre vor lăsa urme de neuitat”.
Trăsmite apoi salutul preoților, călugărilor și credincioșilor
români, ce se găsesc în comuniune de dragoste și rugăciu-
ne cu obștea mănăstirii acesteia, care slujește Ortodoxia.

Ne închinăm în fața icoanei Maicii Domnului Pantanassa
(Stăpâna lumii) donată de Maria de Mangop (Paleologhina),
a doua soție a lui Ștefan cel Mare. Ctitori sunt: Ștefan cel
Mare și fiul lui, Alexandru și Ion Voievod. Donațiile se con-
tinuă până în secolul al XIX-lea. Deosebită este icoana Sf.
Nicolae, cu figură ascetică, protectorul celor ce călătoresc
pe mare.

În salon, Prea Fericitul Patriarh Justinian împarte
daruri. Primim de la mănăstire diferite obiecte ca amintire.

Trecem cu barca prin fața portului Dafné și curând
acostăm la mănăstirea Rusikon (hram: Sf. Pantelimon – din
secolul al XII-lea). Clopotul cel mare domină cu sunetul
lui toată întinderea. Clădirile sunt impunătoare. În starea
de azi mănăstirea este – în cea mai mare parte – așa cum

a reclădit-o domnitorul Moldo-Vlahiei Scarlat Calimah, în 1812–1820, cum scrie în pisania de deasupra intrării în biserică. De aceea se numea „Chinovia domnească a Calimahilor”. Există și amintirea altor danii voievodale.

Starețul Ilie exprimă bucuria că primește vizita patriarhului Bisericii Ortodoxe Române în biserica zidită de un domnitor român, zicând: “Sfânta mănăstire vă primește cu toată dragostea. Transmiteți salutul nostru poporului român. Noi nu suntem numai vecini, ci și frați”.

Prea Fericitul Patriarh Justinian mulțumește pentru bunăvoința cu care am fost primiți. Binecuvântează mănăstirea și pe viețuitoarii ei. Spune că va comunica Sanctității Sale Patriarhului Alexei – cu care se va întâlni la Moscova – despre vizita aceasta. Relațiile strânse dintre Bisericile rusă și română contribuie la slava Ortodoxiei, întărirea prieteniei dintre popoarele noastre și la consolidarea păcii în lume. Biblioteca cuprinde documente despre Țările Române. În trapeză, Prea Fericitul Patriarh oferă darurile. Ni se dau iconițe.

Întorși la debarcader, ne întâlnim cu I.P.S. Arhiepiscop Nicodim și cu delegația rusă. Pornim însoțiți de imnele bisericești de pe țarm. Trecem de mănăstirea Xenofonte și vizităm mănăstirea Dochiaru (hram: Sf. Arhangheli – secolul al XI-lea). Ea numără între ctitorii epocii ei de înflorire (secolele XVI–XVII) pe Bogdan Voievod, Neagoe Basarab, Petru Rareș, Alexandru Lăpușeanu cu Ruxandra, Ieremia Movilă, și s-a bucurat de substanțiale ajutoare românești și în secolele XVIII–XIX.

Starețul Daniil spune că primește cu deosebită bucurie pe Prea Fericitul Patriarh Justinian, pentru că biserica este opera ajutorului dat de voievodul Alexandru (1568) și ca ctitori sunt pomeniți: Alexandru Voievod cu soția și

copiii lor. Cere binecuvântarea Prea Fericirii Sale pentru cei ce se roagă aici și pentru ctitorii mănăstirii.

Prea Fericitul Patriarh Justinian arată că "am vizitat în Sf. Munte mai întâi mănăstiri care au legătură strânsă cu poporul român, ca alături de părinții acestor mănăstiri să înălțăm rugăciuni pentru odihna sufletelor ctitorilor români, să prețuim evlavia lor și să învățăm noi înșine de la ei care e drumul nostru de propovăduitori ai Mântuitorului. Avem marea datorie de a păstra cu scumpătate sfințele așezăminte făcute de înaintașii noștri și de a aduce la îndeplinire ceea ce au gândit și hotărât ei când le-au zidit. Viețuitorii mănăstirii au datoria sfântă de a se ruga pentru mântuirea sufletelor lor, a ctitorilor și a tuturor creștinilor ortodocși. Zidurile ei sunt pururea încălzite prin rugăciunile călugărilor. Ele sunt locașuri dumnezeiești. În ele trebuie să ne purtăm ca înaintea lui Dumnezeu. Să ne rugăm neîncetat pentru pacea și buna înțelegere ce trebuie să domnească în lume. Vă împărtășim cu toată dragostea binecuvântarea Sfântului nostru Sinod și binecuvântarea noastră patriarhicească".

Biserica mănăstirii poartă pecetea unei influențe moldovenești, are o formă unică între celelalte biserici athonite: e cea mai înaltă biserică din Sf. Munte, are o navă foarte lungă, ferestre multe și pictura în stilul școlii cretane semănând cu cea de la mănăstirea Slatina, ctitoria lui Lăpușneanu. Lucrările de zidire au fost supravegheate de mitropolitul Teofan al Moldovei, care a și sfințit biserica.

Ne închinăm la icoana Maicii Domnului „cea grabnic ascultătoare”, în fața căreia se face zilnic Paraclis pentru pacea a toată lumea. Păstrăm un moment de reculegere în fața mormântului mitropolitului Teofan. În salonul de primire se împart darurile din partea Prea Fericitului Patriarh Justinian. Ni se oferă amintiri.

Astfel se încheie a doua parte a programului delegației române: vizitarea mănăstirilor din Sf. Munte Athos. Au fost cercetate în trei zile 9 mănăstiri (7 grecești, 1 sârbă, 1 rusă) și 2 schituri românești. Peste tot am găsit urme ale daniilor române și am lăsat daruri. Peste tot am fost primiți cu dragoste și bucurie, vizita delegației române fiind prilej de manifestare a unității întru Ortodoxie, a prieteniei între popoarele noastre.

În încheiere, putem spune că sărbătorirea mileniului athonit a fost o strălucită manifestare a unității ortodoxe și a vieții în permanentă înnoire care pulsează în întreaga Ortodoxie, slujitoare a dreptei credințe, a prieteniei și păcii între popoare. Mileniul Sf. Munte și influența ce a exercitat și exercită Muntele Athos asupra spiritualității ortodoxe confirmă adevărul că în Biserica Ortodoxă se pune accentul pe puterea duhului, care transformă viața dinăuntru. La Sfânta Liturghie și la consfătuirea Întâistătătorilor Bisericilor Ortodoxe totul s-a desfășurat în duhul iubirii frățești, Sanctitatea Sa Patriarhul ecumenic Athenagora – primul în cinste – distingându-se, pe lângă înaltele calități intelectuale, prin o modestie și o dragoste cu adevărat creștină. De altfel, aceasta a fost atmosfera generală: de comuniune smerită și iubire plină de bucuria înfrățirii.

În aceeași dragoste frățească au fost învăluți și oaspeții romano-catolici și protestanți, care nu s-au simțit nici o clipă ca între străini, ci ca între frați. Se poate vorbi, deci, nu numai de o trăire spirituală panortodoxă, ci și de o trăire pancreștină sub oblăduirea „republicii monahale athonite”, care este un fapt unic în întreaga creștinătate. Existența vreme de 1000 de ani a Sf. Munte Athos este o experiență istorică de o covârșitoare însemnătate ortodoxă și creștină, care i-a impresionat profund pe toți participanții la festivități.

Totodată, a existat un acord general că Bisericile trebuie să se înnoiască, monahismul să se reorganizeze – ca să corespundă noilor cerințe – și creștinii trebuie să participe activ la zbuciumul popoarelor și să aducă în unire – contribuții însemnate la cauza păcii, progresului și înfrățirii popoarelor. Aceasta o cer nu numai vremile, ci o cere Hristos însuși, care este Calea, Adevărul, Viața și Pacea noastră, a tuturor creștinilor.

În ce privește Biserica Ortodoxă Română, ea este prețuită nu numai de celelalte Biserici Ortodoxe, ci și de reprezentanți ai Bisericilor occidentale. Ea e considerată ca una din cele mai vii Biserici ortodoxe, care oferă pilda unei armonioase împletiri între tradiția ortodoxă și mersul înainte al popoarelor spre o viață mai bună. Aceasta e posibil – cum spuneam într-o discuție – pentru că Biserica noastră aplică pe plan moral-social spiritul autentic al Evangheliei Domnului, așa cum a fost el tâlcuit (și parțial aplicat) de Sfinții Părinți, mai ales de Sf. Ioan Gură de Aur, vizionarul vieții comunitare. Prestigiul de care se bucură Biserica noastră s-a arătat în simpatia și cinstirea deosebită acordată Prea Fericitului Patriarh Justinian, care este inițiatorul și animatorul „apostolatului social”.

Serbările mileniului s-au încheiat. Ecoul lor, însă, rămâne și se întinde în suflete, chemându-le – oricăror Biserici ar aparține – să caute unitatea în Hristos, în adevărul și iubirea Lui divină, să se roage și să lupte împreună ca să se împlinescă idealul sfânt pe care îl doresc și pentru care se străduiesc toate popoarele: „pe pământ pace, între oameni bunăvoire...” Aceasta e marea însemnătate a mileniului athonit: el a adus o contribuție puternică la adâncirea unității spirituale panortodoxe și pancreștine și la angajarea și mai deplină a tuturor creștinilor pe linia păcii, prieteniei și progresului. Căci acolo unde Hristos adună la

un loc pe ucenicii.Săi, El îi umple de duhul iubirii și al păcii,
de duhul vieții care e în neconținut urcuș către desăvârșire.
El a venit – ne spune – ca lumea „viață să aibă, cât mai multă
viață”.

(Revista “Mitropolia Ardealului”, Anul VIII,
nr. 7–8, iulie-august 1963)

IV. MONAHI ROMÂNI TRĂITORI LA SFÂNTUL MUNTE

SCHITURILE ȘI CHILIILE ROMÂNEȘTI DE LA ATHOS

Arhimandrit Ioanichie Bălan

Iată-ne în curtea schitului românesc Prodromul! Părinții trag clopotele de bucurie și ne întâmpină în poartă. Ne sărutăm în Domnul cu lacrimi de emoție pe obraji. Apoi lăsăm bagajele și ne închinăm în biserică, la icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului numită „Prodromița”. După ce mulțumim lui Dumnezeu că am ajuns cu bine până aici, cântăm troparul Sfântului Ioan Botezătorul – patronul schitului – și axionul Maicii Domnului, ocrotitoarea Sfântului Munte.

Părinții noștri, în frunte cu protosinghelul Petroniu Tănase, egumenul schitului, ne conduc la arhondaric, apoi luăm masa împreună cu obștea la trapeză. O masă duhovnicească plină de bucurie și dragoste. Un părinte citește din Viețile Sfinților. La urmă, rostim un cuvânt de laudă lui Dumnezeu și de mulțumire Maicii Domnului că ne-a învrednicit să ajungem în Sfântul Munte.

Sună clopotele de Vecernia Mare în tot Muntele Athos. Este sâmbătă. Slujim în sobor, cinci preoți și doi diaconi. La strană se cântă frumos, din inimă. Monahii români sunt apreciați aici ca buni protopsalți.

În asfințitul soarelui ne plimbăm în jurul schitului. Priveliștea este dumnezeiască. Sus se înalță Muntele Athos, cu vârful spre cer, scânteind în razele amurgului. Jos se întinde Marea Egee, legănându-și valurile albastre spre orizonturi nedeslușite, iar între munte și mare se înalță în tihnă Schitul Prodromul. Câtă măreție în această priveliște unică! Cât de mult te înalță sufletește Athosul cu liniștea, cu slujbele și cu așezarea lui! Iată pentru ce și l-au ales călugării ortodocși drept patrie pământească!

Rând pe rând se adună sihaștri români și greci la Prodromul. Vin și trei părinți proiestoși greci de la Marea Lavră, în frunte cu arhimandritul Filip, proegumenul mănăstirii. La noapte se va oficia tunderea în monahism a unui rasofor român, în cadrul Utreniei. Apoi se va săvârși Sfânta Liturghie cu un sobor de preoți români și greci.

Ne retragem la arhondaric pentru odihnă, dar încă nu putem adormi. Din mare a răsărit luna. Razele sale își revarsă lumina peste valuri și se odihnesc pe vârful Athosului. O liniște adâncă se lasă peste schit, peste văzduh, peste Athos. Pustnicii din munte or fi ațipit și ei în colibe lor, obosiți de metanii și veghe. Numai murmurul mării se aude departe.

Frumoasă așezare are Prodromul! Primele raze de lună peste el se revarsă întâi. Primul răsărit de soare de aici se vede întâi. Primele adieri de vânt peste Prodrom se lovesc mai întâi. Aici este poarta vânturilor. Aici este țara sihaștrilor celor mai numeroși din Sfântul Munte. Putem spune că de aici, de la capul muntelui, începe Athosul, începe monahismul în Athos. Aici s-a nevoit în peșteră Cuviosul Atanasie

al Athosului. Aici păștea caprele Sfântul Ioan Cucuzel. Aici s-au nevoit marii sfinți ai Athosului: Grigorie Sinaitul, Maxim Cavesocalivitul și Nil Athonitul. Aici a pustnicit 20 de ani Cuviosul Nifon, fondatorul schitului românesc Prodromul. Aici a cântat ca un înger acum 80 de ani marele nostru protopsalt, schimonahul Nectarie. Aici s-a născut monahismul în Athos și apoi s-a revărsat spre vest către coada muntelui, răspândindu-și influența binefăcătoare către toate țările ortodoxe.

Ce frumos este Prodromul învăluit în liniște și singurătate! Parcă vedem pe Sfântul Ioan Botezătorul stând la țarmuri și învățând pe cuvioșii călugări meșteșugul luptelor duhovnicești împotriva duhurilor răutății. Cu aceste gânduri de taină adormim în pacea Domnului.

Schitul românesc Prodromul

Prima așezare monahală cunoscută la Prodromul, mai înainte de întemeierea schitului, datează din secolul al XVIII-lea. Era o mică chilie pustnicească cunoscută sub numele de „Chilia de la Vigla Ianicopole”, cu o bisericuță din piatră ce are hramul „Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul”. Micul paraclis se află în partea de sud-est a incintei; aici se săvârșește astăzi Sfânta Liturghie, mai ales sâmbăta.

În jurul acestei bisericiuțe se aflau mai multe colibe pustnicești și o chilie cu câteva încăperi în care se nevoiau până la doisprezece sihaștri. După hramul acestei bisericiuțe chilia se mai numea „Prodromul”, adică „Înaintemergătorul”, denumire care a luat-o mai târziu schitul românesc.

Primii sihaștri români cunoscuți la Chilia Prodromul au fost trei călugări din obștea mănăstirii Neamț, anume duhovnicul Iustin cu ucenicii săi, Patapie și Grigore. Acești

monahi au cumpărat de la mănăstirea Lavra chilia Prodromul, numită și „Vigla Ianicopole”, prin anul 1810, rămasă fără călugări. Apoi au zidit în jurul micii bisericuțe un schit în toată regula, format din 50 de chilii, arhondaric, bolniță, trapeză, egumenie și toate cele necesare.

Schitul avea viață de obște și se numea – cum reiese din arhiva mănăstirii Lavra – „Schit moldovenesc”. Primul egumen a fost ieroschimonahul Iustin, duhovnic și sihastru renumit în tot Muntele. Mai târziu, Cuviosul Iustin se retrage la pustie în părțile schitului Cavsocalivia, unde se nevoiește până la vârsta de 76 ani și se mută cu pace la cele veșnice. Urmașul său, Patapie, adună aici până la 30 de sihaștri români.

Schitul întemeiat de acești trei monahi durează până prin 1840, când, din cauza năvălirii armatelor turcești, s-au făcut multe jafuri în Athos, și Schitul Prodromul a fost pustiit. Atunci egumenul Patapie, împreună cu ucenicul său, Grigore, pornesc spre țară cu corabia. Pe cale, ucenicul moare, iar ieroschimonahul Patapie, având cu sine toate actele schitului, se stabilește la mănăstirea Neamț, condusă pe atunci de starețul Neonil (1844–1853), căruia îi dă în păstrare actele schitului.

În anul 1848, doi monahi din mănăstirea Horaița-Neamț, anume Natanail Ionescu (din părțile Bârladului) și Nectarie (din comuna Brusturoasa-Bârlad) – ucenicii arhimandritului Irinarh Roseti, întemeietorul acestei mănăstiri – se duc în Muntele Athos și ajung sihaștri vestiți la schitul Sfânta Ana. Aici Natanail se face schimonah sub numele de Nifon. Auzind ei că actele schitului românesc Prodromul se află la mănăstirea Neamț, s-au întors în Moldova și au luat actele schitului. După ce au fost hirotoniți la Iași în preoți de către mitropolitul Sofronie Miculescu și au obținut de la domnitorul Grigore Ghica 3000 de galbeni și alte ajutoare ca să

zidească un nou schit românesc, în locul vechiului schit risipit, s-au întors la Athos.

Întorcându-se la Vigla Ianicopole, cuviosii Nifon și Nectarie, primind aprobarea mănăstirii Lavra, au început în anul 1852 construcția unei biserici mari de piatră la Prodromul, cu hramul „Botezul Domnului”. Alți doi monahi athoniți moldoveni, Isaia și Agatanghel, adună noi ajutoare bănești din București și de la Iași, și cu mari eforturi termină de zidit și pictat biserica în anul 1860. În anul 1866, la 21 mai, biserica schitului Prodromul a fost sfințită de arhiereul Isaia Vicol, mai târziu episcop de Roman (1868–1878), care vine în pelerinaj la Athos cu peste 200 de închinători români. Era primul și cel mai mare pelerinaj românesc în Sfântul Munte, care a făcut multă bucurie celor peste 500 de monahi români athoniți. Ieroschimonahul Nifon Ionescu, ctitorul fondator, a fost numit cel dintâi egumen al schitului Prodromul.

Între anii 1860–1864 se zidesc corpurile de chilii cu etaj din partea de vest, nord și est, împreună cu clopotnița și un paraclis cu hramul „Buna-Vestire”. În anul 1870 primul egumen demisionează, vine în țară și întemeiază lângă Iași schitul Bucium, care funcționează și astăzi. După anul 1880, starețul Nifon se reîntoarce la Athos și se nevoiește ca sihastru într-o peșteră de la malul mării, departe ca la un kilometru de Prodromul. Aici sihăstrește în cea mai aspră asceză cu câțiva ucenici ai săi până la 5 decembrie 1899, când își dă obștescul sfârșit, fiind în vârstă de 100 de ani.

Iată, mai jos, șirul stareților schitului românesc Prodromul:

1. *Ieroschimonahul Nifon Ionescu*, ctitorul fondator, între anii 1852–1870), un mare sihastru cu viață sfântă, renumit în tot Muntele. Obștea lui număra până la 75 de călugări români.

2. *Ieroschimonahul Damian (Procopie Dumitrescu)* din Muntenia, între anii 1870–1891. El construiește corpul de chilii cu două etaje din partea de sud, unde se află actuala egumenie. Moare la adânci bătrâneți.
3. *Ieroschimonahul Ghedeon Georgescu*, un iscusit stareț și părinte duhovnicesc, originar din județul Prahova (1891–1900). În timpul lui obștea număra 125 monahi.
4. *Arhimandritul Antipa Dinescu*, tot prahovean, un alt duhovnic și cărturar venerabil, stareț între anii 1900–1914; revine în țară și este un timp stareț la mănăstirea Căldărușani. Apoi se reîntoarce în Athos și sihăstrește la o chilie pe malul mării, aproape de mănăstirea Stavronichita. Moare în anul 1942. Sub el obștea schitului Prodromul era formată din 120 monahi.
5. *Ieroschimonahul Ioasaf Ionescu*, din județul Romanți, duhovnic bun și înțelept, a fost egumen de două ori, între anii 1914–1915 și 1926–1936.
6. *Ieroschimonahul Anichit Dumitrescu*, din județul Tutova – Bârlad, a fost stareț de două ori, între anii 1915–1917 și 1922–1926.
7. *Ieromonahul Iacob Tețiu*, din județul Prahova, a fost stareț în două rânduri: 1917–1919 și 1936, când se săvârșește.
8. *Ieromonahul Pimen Teodorescu*, din Ploiești, a fost stareț între anii 1919–1920.
9. *Ieromonahul Hrisostom Postolache*, din județul Iași, a fost stareț între anii 1920–1922.
10. *Ieromonahul Arsenie Mandrea*, din Fălciu-Huși, conduce schitul din anul 1936 până în 1946.
11. *Arhimandritul Veniamin Popa*, din județul Bacău, a fost stareț între anii 1946–1975.

12. *Protosinghelul Ilarion Lupașcu*, din Mănăstirea Cernica, a fost stareț între anii 1975–1984. El este primul stareț care începe opera de refacere generală a schitului.
13. *Protosinghelul Petroniu Tănase*, din județul Neamț, cu metania din mănăstirea Neamț, este stareț al schitului Prodromul din noiembrie 1984 până în prezent. El este profund teolog, duhovnic și nevoitor, care se străduiește să reînnoiască schitul românesc atât spiritual, cât și material.

Schitul Prodromu astăzi

Biserica

Construcția, destul de rezistentă, este în stil balcanic, cu turlă joasă, cu pridvor larg și ferestre mari. Interiorul, bine întreținut, păstrează atmosfera sacră a evlaviei athonite. Câte sute de cuvioși călugări români nu s-au rugat aici? Câți mari protopsalți, cum a fost schimonahul Nectarie, nu au cântat în acest sfânt locaș? Câți nu s-au tuns în monahism și s-au prohodit în această sfântă biserică, în care se slujește românește de peste 150 de ani?

Catapeteasma, lucrată în țară, din lemn de nuc aurit, se păstrează încă foarte bine. În mijlocul naosului se află vestita icoană, Maica Domnului Prodromița, făcătoare de minuni, pictată la Iași în anul 1863, de pictorul Nicolau, cum citim în sinaxarul Bisericii din 12 iulie. Această sfântă icoană este de mare ajutor și mângâiere tuturor monahilor români athoniți. Mulți călugări au privegheat, s-au rugat și au cântat axionul și acatistul Maicii Domnului în fața acestei renumite icoane.

Numai pictura murală este deteriorată și necesită o consolidare sau chiar o repictare integrală. Acoperișul bisericii, odinioară din lespezi de piatră, a fost recent înlocuit cu tablă de plumb.

Chiliile

Cel mai bine conservat este corpul de chilii din partea de sud. O construcție masivă cu trei nivele, zidită între anii

1880–1887 și recent restaurată. La parter a funcționat în trecut o vestită bolniță, cu câteva zeci de paturi, pentru călugării români și greci bolnavi și bătrâni din partea locului. La primul etaj se aflau chiliile, iar la etajul doi, arhondaricul și o mare sală de primire pentru oaspeți.

În prezent, la parter se află cancelaria schitului, arhiva, magazia de îmbrăcăminte și câteva chilii. Etajul întâi este locuit în întregime de călugări, iar ultimul etaj este destinat pentru arhondaric și vizitatori deosebiți.

Corpul de chilii de la vest se întinde de ambele părți ale clopotniței și ale porții de intrare. Fiind mai vechi, este mai deteriorat și necesită numeroase lucrări de restaurare, mai ales la acoperiș. La parter se află trapeza și bucătăria, recent restaurate, și zece chilii. Trapeza are o încăpere de circa 100 de persoane. La etaj se află un paraclis și 12 chilii.

Corpul de chilii de la nord, cu două nivele, este cel mai deteriorat. Acoperișul, plafoanele și tâmplăria trebuie înlocuite integral.

Aici se află peste 30 de chilii, în prezent nelocuibile. Se fac intense pregătiri de restaurare generală a chiliilor.

În partea de est se află un corp de chilii cu două nivele, în curs de restaurare, și în continuare o clădire cu un singur nivel, în care se află biblioteca, brutăria și câteva mici ateliere de întreținere.

Biblioteca

Biblioteca este în curs de amenajare și numără circa 7000 de cărți tipărite, dintre care aproape toate în chirilică, tipărite în vechile tiparnițe românești. Se găsesc aici și cărți rare, ca: *Îndreptarea legii* (1652); *Biblia lui Șerban*, din 1688; *Viețile Sfinților*, scrise de mitropolitul Dosoftei

(1682–1686); *Cazania lui Varlaam* (1643); Mineiele episcopului Chesarie de la Râmnicu Vâlcea (sec. XVIII); *Noul Testament de la Bălgrad* (1648) și toate tipăriturile în chirilică de la Neamț.

O mare parte dintre ele sunt cărți de teologie și literatură și reviste periodice, adunate și păstrate cu grijă până astăzi. La loc de mare cinste se află manuscrisele. Biblioteca schitului Prodromul numără peste 200 manuscrise în chirilică, cu conținut patristic, filocalic, aghiografic și istoric, majoritatea scrise în țară și aduse aici de către monahii români athoniți. Altele au fost copiate și frumos împodobite cu frontispicii și miniaturi de către monahii noștri prodromiți.

Se mai află aici și circa 130 manuscrise de muzică bisericească, psaltică, de reală valoare, majoritatea din secolul al XIX-lea, copiate cu mare meșteșug de mâinile smeriților protopsalți români de aici. Între anii 1860–1890 a funcționat la Prodromul o vestită școală de psaltichie, înființată și condusă cu multă competență de marele nostru protopsalt schimonahul Nectarie Crețu, originar din Huși (1807–1899). Era pe atunci cea mai aleasă școală de muzică psaltică din Athos, la care participau și călugări psalți greci, ruși și bulgari.

Printre manuscrisele de mare valoare se află și cele compuse și scrise cu o aleasă caligrafie de către vestitul schimonah român din Prodromul, Irinarh Șișman (1845–1920). Era originar din județul Mehedinți și cunoștea câteva limbi străine. El a copiat și a scris personal peste 25 de volume mari, păstrate până astăzi în manuscrise ornate de el cu chenare, frontispicii și miniaturi de o rară calitate artistică. Majoritatea manuscriselor lui fac parte din monumentala sa lucrare „Istoria Sfântului Munte”, concepută și scrisă în 20 de volume. Două volume din acest corpus lipsesc, și

anume cele despre Mănăstirile Lavra și Sfântul Pavel. Celelalte se păstrează în bună stare. Este cea mai valoroasă operă de istoriografie a Muntelui Athos din ultimele două secole.

Sunt aici și manuscrise din secolele XIX și XX scrise de monahii-noștri athoniți cu tot felul de extrase din Sfinții Părinți, cu versuri religioase și îndemnuri duhovnicești versificate.

Erau și acestea îndeletniciri obișnuite ale monahilor noștri. Adică participarea la slujbele bisericii, ascultarea, nevoița la chilie, deprinderea muzicii psaltice, copierea de cărți patristice, preocupări literare duhovnicești, călătorii misionare prin țară etc.

Dăm mai jos câteva stihuri morale, versificate de un călugăr român anonim de la Prodromul, extrase din manuscrisul nr. 3802, p. 128–129:

*„Eu totdeauna vă sfătuiesc
Și foarte cu lacrimi vă dojenesc
Liniștea și tăcerea să o iubiți
Și din chilii nicidecum să nu ieșiți.
Și mai înainte de toate
Să aveți aducere aminte de moarte
Și totdeauna să locuiți în pustie
Și, suferind, ședeți în chilie.
Nu umblați prin cetăți și sate
Ca să nu vă aflați de Hristos departe,
Ci cu multă vitejie
Vă rog să răbdați în chilie
Și cărți părintești citiți
Și cele scrise să le împliniți,
Ca să vă dobândiți sufletele
Precum scriu Scripturile.
Noaptea și ziua să vă sârguiți*

*Viștile Sfinșilor sã le citiți,
Ca în ziua aceea sã nu vã osândiți
Pentru cele ce citiți.
Nimenea sã nu îndrãzneascã
Nici mâna a pune unul pe altul sã nu obrãzniceascã;
Iar la sfânta ascultare cu osãrdie întâi sã fiți
Crezând cã întru aceasta ne vom mântui.
Iată, datoria mea de a vã sfãtui mi-am împlinit
Și scrisul cu al lui Hristos ajutor am finit”.*

Toate cãrțile vechi și manuscrisele sunt legate în piele sau carton, frumos ornamentate, unele aurite și bine păstrate. Aceasta dovedește preocuparea duhovnicească și cãrturãrească a monahilor noștri athoniți, ca și râvna lor pentru cuvântul Domnului, pentru trãirea isihastă, pentru muzicã, pentru armonie și frumos, care sunt atribute principale ale omului îndumnezeit.

Cimitirul și gropnița

De la bibliotecã mergem la cimitir sã vedem unde odihnesc osemintele cuvioșilor sihaștri prodromiți. În micul cimitir sunt doar zece morminte mai recente. Însã în gropnița sunt strãmutate toate oasele monahilor rãpoși la Prodromul.

Coborâm, aprindem câteva lumânãri, tãmãiem și privim cum stau așezate pe lavițe de piatrã circa 300 de craniile smerișilor noștri monahi prãdromiți. Privim la ele cu respect, ca la niște sfinte moaște. Oase albe și galbene ca ceara și ca florile câmpului. Acești cuvioși pãrinți au fost rugãtorii noștri în Athos aproape douã sute de ani. Aceștia s-au jertfit aici pentru dragostea lui Hristos și au rãbdat

înstrăinarea și lipsa, ocară și foamea, frigul și boala, și tot felul de ispite de la oameni și de la diavoli. Aceștia sunt cuvioșii neamului nostru din Muntele Athos! Dar câte alte mii de cuvioși români nu s-au nevoit timp de un mileniu în Sfântul Munte!

Pe unele cranii sunt scrise, cu caractere chirilice și latine, numele părinților. Încercăm să distingem câteva dintre ele: Schimonahul Chiprian (1907); Monahul Mamant (1911); Schimonahul Pamfil (1913); Teofilact Monahul (1926); Schimonahul Nectarie (1928); Ieroschidiaconul Pamfil (1946); Schimonahul Agatanghel (+ 14 decembrie, 1946). Sunt și altele pe care nu le mai putem descifra. Vremea și umezeala au șters numele lor și au mistuit oasele. Dar numele lor sunt scrise toate în cartea vieții, sus, la Dumnezeu.

Căutăm mormântul și craniul cuviosului schimonah Nectarie Crețu, marele protopsalt al Muntelui Athos, între anii 1846–1898). Era numit de greci „Privighetoarea Sfântului Munte” și „al doilea Ioan Cucuzel”. Născut la Huși și călugărit la mănăstirea Neamț, a venit în Athos cu fratele său, Atanasie. Aici s-a nevoit 16 ani ca pustnic, aproape de peștera Cuviosului Atanasie Athonitul. Apoi, în anul 1862, s-a stabilit în schitul Prodromul, unde a înființat o vestită școală de muzică psaltică, renumită în tot Muntele, care a funcționat 40 de ani. Peste 50 de psalți (cântăreți) au fost formați de schimonahul Nectarie în Athos – greci, ruși și mai ales români, învățându-i pe toți să laude pe Domnul și pe sfinții Lui. Cânta în grecește, atât în limba greacă, cât și în limba română, și a compus volume întregi de axioane, heruvice, stihiri și doxologii, care se cântă și astăzi la români și la greci.

Acest cuvios părinte avea încă și mare smerenie și era un vestit nevoitor și lucrător al rugăciunii lui Iisus. Când

cânta pe la hramuri unde era chemat, se urca lumea pe ferestre să-l vadă și să-l audă, căci urca și cobora patru game, iar cântarea lui mângâia inimile și scotea lacrimi din ochi.

Căutam moaștele Cuviosului Nectarie, dar zadarnic. Numele lui nu se mai cunoaște, iar oasele s-au amestecat printre celelalte. Dumnezeu să odihnească cu sfinții pe cuvioșii monași români care s-au nevoit în Sfântul Munte! Facem un trisaghion, cântăm de trei ori veșnica pomenire și ne retragem cu gândul la cuvioșii părinți athoniți plecați la Hristos.

Viața duhovnicească

Viața duhovnicească în Athos, ca și în schitul Prodromul, a început să decadă, mai ales după primul război mondial și schimbarea calendarului din anul 1924. Muntele Athos și călugării athoniți, în general, mențin vechiul calendar. De la această dată și călugării din Prodromul au împuținat legăturile cu țara și Patriarhia Română.

Dintre cei peste 100 de monahi la Prodromul prin anul 1925, au ajuns în puțină vreme la jumătate. Apoi a venit al doilea război mondial, cu toate urmările lui, și a adus Prodromul în stare de ruină, atât materială, cât și duhovnicească.

Prin anii 1970–1974 la Prodromul nu avea cine să slujească Sfânta Liturghie. Sosirea primului grup de patru monahi din țară, în anul 1974, a fost salvatoare. Răbdând nu puține lipsuri și ispite, părinții veniți au început refacerea vieții duhovnicești în Prodromul, începând cu slujbele la biserică și cu viața de obște. Sosirea unor noi părinți din țară, între anii 1977–1980, în frunte cu protosinghelul Petroniu Tănase, a contribuit și mai mult la întărirea duhovnicească

a schitului Prodromul. Un rol deosebit la înnoirea schitului l-a avut noul egumen, protosinghelul Ilarion Lupașcu, ajutat de părinții Petroniu Tănase, Serapion Zaharia, Iulian Lazăr, precum și de întreaga obște a călugărilor români de la Prodromul, care numără astăzi 16 viețuitori.

Din anul 1975, Sfânta Liturghie se săvârșește zilnic, împreună cu toată pravila, după tipicul Sfântului Munte. Iar spovedania întregii obștii se face săptămânal, căci înnoirea vieții monahale începe întotdeauna de la cele duhovnicești.

Din noiembrie 1984, conducerea schitului Prodromul a fost luată de protosinghelul Petroniu Tănase, care se bucură în Muntele Athos de un mare prestigiu duhovnicesc, în calitate de teolog, duhovnic, scriitor bisericesc și sihastru athonit. El a dat schitului Prodromul o mai mare personalitate, a întărit unitatea și dragostea între viețuitori și a pus accentul îndeosebi pe rugăciune, pe citire și pe ascultare.

Sub egumenia prea cuvioșiei sale, schitul Prodromul a dobândit respect și autoritate, fapt care atrage în pelerinaj nu puțini credincioși de aproape și de departe. La aceasta este permanent susținut de Patriarhia Ortodoxă Română și de Marea Lavră, de care depinde, și care dovedește întotdeauna înțelegere, asigurând schitului toate cele necesare. Aceeași grijă pentru Prodromul o dovedesc și celelalte mănăstiri athonite și mai ales, Grigoriu, Stavronichita, Esfigmenu și altele.

Mijloace de întreținere

Schitul Prodromul nu are nici un fel de metoace sau surse de întreținere din afară. Este unul dintre cele mai sărace schituri din Athos. Metocul său din insula Tasos, ca

și alte mici proprietăți, au fost expropriate. Terenul pe care îl posedă este numai vatra schitului, formată din câteva hectare, majoritatea pământ stâncos, neproductiv, acoperit cu tot felul de jnepi și spini. Mica grădină de legume, livada și via din partea de sud a incintei, în suprafață totală de aproximativ un hectar, formează singurul teren cultivabil pe care îl posedă schitul Prodromul astăzi.

Singura sursă de venit o formează donațiile bănești, în alimente și materiale ale celorlalte mănăstiri din Athos, precum și micul venit de la slujbele bisericești. Din aceste modeste surse se asigură cu economie hrana, îmbrăcămintea, micile reparații și întreținerea curentă a schitului Prodromul.

Între anii 1975–1982, Patriarhia Română a donat schitului un tractor cu remorcă și o mașină de teren pentru a facilita aprovizionarea cu materiale, alimente, lemne și cele de trebuință. Prodromul posedă și o barcă cu motor pentru aprovizionare pe mare și pentru pescuit, când nu este furtună. Din timp în timp, schitul primește mici donații pentru întreținere de la mănăstiri și de la credincioși. Cu asemenea donații, obștea de aici a reușit să-și facă drum carosabil de la Prodromul până la Marea Lavră, având astfel șosea auto de legătură până la Careia și portul Dafne.

Astfel, deși este sărac, însă cu pronia lui Dumnezeu și cu ajutorul Maicii Domnului și al Sfântului Ioan Botezătorul, schitul Prodromul are tot ce-i trebuie pentru întreținerea obștii și a slujbelor din acest sfânt așezământ athonit. Numai pentru marile lucrări de restaurare a clădirilor este nevoie de fonduri și investiții speciale care depășesc posibilitățile limitate ale schitului.

Obștea schitului Prodromul

Cel mai mic personal la Prodromul a fost între anii 1960–1970, când număra doar 7 monahi bătrâni. Din anul 1975, obștea crește cu primii patru monahi tineri veniți din mănăstirea Sihăstria. În anul 1977, obștea avea 12 monahi, dintre care patru ieromonahi, în frunte cu protosinghelul Ilarion Lupașcu, egumenul schitului, care mențineau slujbele și Sfânta Liturghie zilnică, după rânduiala athonită. Între anii 1978–1985, vin la Prodromul încă 8 monahi și ieromonahi, înnoind astfel obștea cu călugări tineri, în locul celor bătrâni, decedați.

În prezent, schitul Prodromul are o obște de 14 viețuitori, sub egumenia și povățuirea duhovnicească a protosinghelului Petroniu Tănase. Dintre aceștia, opt sunt ieromonahi, doi ierodiaconi și patru monahi și schimonahi. Toți iau masa împreună la trapeză, în timp ce unul dintre ei citește din învățăturile sau Viețile Sfinților. Lunea, miercurea și vinerea mănâncă o dată pe zi, la orele 3 după-amiază, iar în celelalte zile primesc masa de două ori pe zi, dimineața la orele 8, și seara, la orele 6.

Dăm mai jos tabelul obștii schitului Prodromul, la 1 septembrie 1986:

- Protosinghel Petroniu Tănase, egumen, 72 ani;
- Arhimandrit Veniamin Popa, bătrân, 80 ani;
- Protosinghel Calistrat Șeremet, duhovnic, 74 ani;
- Ieromonah Iulian Lazăr, duhovnic, 58 ani;
- Ieromonah Atanasie Floroiu, slujitor și casier, 35 ani;
- Ieromonah Ștefan Nuțescu, slujitor, 34 ani;
- Ieromonah Clement Haralam,
slujitor și protopsalt, 32 ani;
- Ieromonah Damaschin Popa, slujitor, 27 ani;
- Ierodiacon Macarie Tănase, eclesiarh, 60 ani;

Ierodiacon Iustinian Stoica, econom, 52 ani;
Ierodiacon Chesarie Cobzaru, slujitor, 32 ani;
Schimonah Arcadie David, bătrân, 82 ani;
Ierodiacon Iorest Popică, cântăreț;
Monah Prodromul Haga, bucătar, 34 ani;
Monah Eufrosin Ciobanu, grădinar, 35 ani;
Monah Isidor Dincă, paraclisier, 30 ani.

Împrejurimile schitului Prodromul

Duminică, după-amiază, după ce vizităm incinta schitului, biblioteca și părinții, facem o vizită pe la colibele și peșterile pustnicilor din împrejurimile schitului. Este o zi senină, caldă, binecuvântată. Plecăm cântând acatistul Bunei Vestiri, pe care îl știu pe de rost toți călugării athoniți.

La un kilometru spre sud, printre jnepi și spini, ajungem la țărmul mării. În malul de piatră foarte abrupt și înalt se află multe peșteri pustnicești. Cea mai renumită este peștera Sfântului Atanasie Athonitul. Coborâm 285 trepte din lespezi de piatră și intrăm în peștera cuviosului. Iată, aici s-a nevoit, a postit și s-a luptat cu duhurile rele, acum o mie de ani, Sfântul Atanasie, părintele monahismului athonit! Ne închinăm în micul paraclis, cântăm troparul cuviosului și ieșim. Alături stă agățată de stânci o colibă a unui sihastru. Batem în ușă, dar nu este în chilie.

Sub noi, la peste 250 metri, se întinde Marea Egee, limpede și liniștită ca și sufletele cuvioșilor sihaștri. Nu se aude nici zgomot, nici adiere de vânt, nici zbor de păsări în văzduh. Aici este patria liniștii și a sfinților. Aici, mai ales aici, în singurătate, oamenii se pot asemăna cu îngerii prin rugăciunea cea de foc, departe de grijile cele înșelătoare ale acestei lumi.

Alături, la numai 50 de metri, se vede suspendată deasupra prăpastiei peștera și chilia cuviosului protosinghel Nifon Ionescu, ctitorul schitului Prodromul. Era din Moldova, cu metania din mănăstirea Horaița. În anul 1840 a venit în Sfântul Munte, sub numele de ieromonahul Natanail Ionescu. În anul 1852 a început zidirea schitului Prodromul, ajutat de ucenicul său, ieromonahul Nectarie. În anul 1860, a sfințit biserica, iar în anul 1865, a terminat cele trei corpuri de chilii care închid incinta. El a fost primul stareț al schitului Prodromul și a adunat în jurul său până la 150 de monahi români. În anul 1880 s-a ivit, din lucrarea vrăjmașului, oarecare dezbinare în sobor. Atunci, Cuviosul Nifon s-a retras aici, în peșteră, cu ucenicul său, unde s-a nevoit în post și rugăciune aproape 20 de ani. La 5 decembrie 1899, s-a mutat la Domnul, în vârstă de 100 ani, și a fost îngropat aici, în peșteră, după dorința sa.

Coborâm cu greu cele 90 de trepte din piatră și ajungem la peștera și chilia lui. Facem trei închinăciuni și-i sărutăm moaștele galbene ca ceara. Mulți îl cinstesc ca sfânt. Alături de osemintele Cuviosului Nifon se păstrează și alte câteva cranii de cuvioși români necunoscuți. Probabil au fost ucenicii lui. Doamne, în ce aspră nevoie și strâmtoare s-au ostenit acești sihaștri, pentru a dobândi împărăția lui Dumnezeu! Aprindem câteva lumânări, tămâiem, cântăm troparul cuvioșilor părinți, facem trisaghionul și ieșim din peșteră.

Admirăm încă o dată marea, peșterile sfinților, zările albastre, vârful Athosului, și continuăm drumul. Trecem pe lângă câteva colibe ale sihaștrilor greci, printre care coliba părintelui Isaia și coliba schimonahului Calist, care se nevoiește aici de mulți ani, împreună cu tatăl său, schimonahul Pavel. Se văd butuci de viță de vie și struguri galbeni, copti în soare, iar în jur liniște și murmur de rugăciune.

Se roagă sihaștrii, se roagă marea, și îngerii cântă nevăzut. Toată zidirea laudă pe Domnul!

Facem un mic popas și la coliba Cuviosului Nectarie, marele protopsalt de la Prodromul (+ 1898), ce se află sub un pisc de piatră, în malul înalt și prăpăstios al mării, la locul numit Vigla. Cuviosul se nevoia aici peste săptămână, rugându-se neîncetat și compunând numeroase cântări bisericesti, care se cântă și astăzi în tot Sfântul Munte. Duminica și în sărbători venea în schit și cânta îngerește la strană împreună cu ucenicii săi. S-a săvârșit la vârsta de 100 ani.

Despre el scrie următoarele schimonahul Irinarh Șișman, contemporan cu el, în tomul II „Schitul Prodromul”, manuscris din anul 1901–1906, păstrat în biblioteca schitului, la paginile 309–310: „Părintelui Nectarie „Psaltul” nu îi auzai gura. Tăcea și credea și pe bun și pe rău. Nicio dată în viața lui nu l-am văzut tulburat sau să mârșnească vreun suflet. Nu spunea o vorbă, numai asculta. Iar dacă cineva se întindea la vorbe deșarte, se făcea că tușește sau că a uitat ceva, sau caută ceva, până ieșea afară și se ducea la chilia sa. Pentru aceasta a atras dragostea tuturor părinților și fraților...”

Apoi, adaugă autorul cu vădită tristețe: „Doamne, ce zile bune am apucat! Ce cuvioși părinți, ce dragoste, ce smerenie! Părinți cu înfățișare și cu poziție. O, veacuri! Cum vă strecurați pe nesimțite și zilele omului se restrâng ca funia la stejar! Ce schimbări în ziua de azi, reci și fără de dragoste! Nu caută altceva decât slavă deșartă și interesul lor particular; altceva nimic duhovnicesc...!”

În continuare, vizităm „Fântâna Sfântului Ioan Cucuzel”, locul unde se nevoia marele protopsalt și lauda pe Dumnezeu. Apoi trecem pe la „Peștera Sfântului Petru Athonitul”, începătorul vieții sihăstrești în Athos, care s-a

nevoit aici 53 de ani. Ultimul popas îl facem în „Peștera Sfântului Nil, Izvorătorul de mir”, care s-a nevoit aici în prima jumătate a secolului al XVII-lea. Multă vreme moaștele lui izvorau mir binemirositor, care vindeca pe cei bolnavi. Ne închinăm în peșteră și cântăm troparul cuviosului.

În apropiere se află o altă peșteră, în care s-a nevoit Sfântul Grigorie Palama. Aici, sub Athos, sunt multe alte locuri, colibe și peșteri pustnicești, în care fericiții sihaștri athoniți se rugau pentru lume și preamăreau pe Dumnezeu.

Ne reîntorcem la Prodromul din acest rai duhovnicesc. Pe cale, părinții ne spun că prin anii 1880-1900 se nevoia într-o peșteră, sub vârful Athosului, un mare pustnic român, schimonahul Axentie. Nimeni nu știa osteneala lui. Însă ajunsese la mare sporire duhovnicească și avea rugăciunea lui Iisus. Odată au venit doi călugări la peștera părintelui Axentie și l-au găsit adormit în Domnul, în genunchi și cu mâinile ridicate la rugăciune. Atunci ucenicii l-au îngropat în mănăstirea Lavra. Așa s-a mutat la Domnul, Cuviosul Axentie, ca un sfânt al zilelor noastre! Astăzi nimeni nu mai știe unde îi este mormântul.

Odată cu amurgul intrăm în incintă. Departe se aude cântecul mării, ca un imn neadormit al apelor închinat Creatorului.

Schitul românesc Lacu

Plecăm din Marea Lavră pe șoseaua ce înconjoară vârful Muntelui și duce la Careia. Mergem mai mult prin păduri de castan și alte foioase. Ne aflăm în partea de nord a peninsulei Athos. Drumul străbate pante abrupte, coline împădurite și văi umede, cale de peste 15 km. În dreapta, spre

malul mării, se află „Izvorul (Agheasma) Sfântului Atanasie”. Se spune în istoria Muntelui că, fiind foamete mare în Lavra, cuviosul mergea după hrană spre Careia. Aici l-a întâlnit Maica Domnului și i-a spus: „Atanasie, întoarce-te la mănăstirea ta și vei afla de toate”. „Pe ce voi cunoaște această?” a întrebat el. Iar Maica Domnului i-a răspuns: „Lovește cu toiagul în stâncă și va izvorî apă”. Și a făcut așa. Apoi, prin minune, a izvorât apă din piatră, din care beau sihaștrii și pelerinii. Iar cuviosul, întorcându-se la mănăstirea sa, a aflat hambarele pline cu grâu, vin și untdelemn.

Nu departe de „Agheasma Sfântului Atanasie”, se află o chilie românească într-o poiană deasupra mării, cu hramul „Nașterea Maicii Domnului”. Cândva se chema „Chilia Turlutiu”. Ultimul călugăr român nevoitor aici a fost ieromonahul Climent, cu doi ucenici ai săi. El purta grijă și de „Izvorul Sfântului Atanasie”. Apoi, murind el și ucenicii lui, chilia a rămas pustie. În prezent este locuită de călugări greci.

Șoseaua trece pe lângă arsanaua (portul) mănăstirii Lavra și pe lângă turnul de piatră numit „Morfono”, în jurul căruia se află câteva chilii. Nu departe de aici se văd ruinele unei mănăstiri latine zidită în timpul ocupării Bizanțului de către cruciați (1204–1261), când au fost siliți și călugării athoniți să treacă la uniție sub patriarhul Ioan Vecos.

Restabilindu-se Imperiul de răsărit, călugării latini s-au reîntors în apus, iar mănăstirea lor a fost incendiată. Câteva din chiliile acestei mănăstiri au fost cumpărate în secolul al XVIII-lea de un mare duhovnic moldovean din mănăstirea Neamț, anume Luchian, care le-a reparat și le-a locuit cu călugări români. Duhovnicul Luchian era vestit pentru milostenia și sfințenia vieții lui. El avea numeroși fii duhovnicești de toate neamurile. După anii 1930–1940, bătrânii noștri nemaivând ucenici, chiliile au rămas pustii și au intrat în posesia monahilor greci.

Lăsăm șoseaua în dreapta și urcăm la stânga pe valea pâ râului Lacu, pe un drum de pădure. Iei și colo apar chilii sihăstrești, înconjurate de grădini cu livezi de măslini, viță de vie, zarzavaturi și chiparoși. Adevărate colțuri de rai. În partea de nord a Muntelui, panta este calmă, împădurită și foarte prielnică vieții monahale. În această parte s-au stabilit cei mai mulți călugări români, fiind mai legați de natură, de mediul înconjurător.

După un ceas și jumătate de urcuș domol, ajungem la schitul românesc Lacu. Este un schit mic, cu viață idioritmă, cu o frumoasă biserică de piatră, cu hramul Sfântul Mucenic Dimitrie, ce se înalță pe un mic platou situat pe malul stâng al pâ râului. Schitul a fost înființat în secolul al XVIII-lea, de câțiva călugări de la Neamț, Căldărușani, Cernica și din mănăstirile basarabene.

În anul 1760, schitul Lacu a fost reînnoit de către un ieromonah moldovean, anume Daniil. În secolul al XIX-lea a fost din nou reînnoit de ieromonahul Nicolae și schimonahul Iustin, călugări basarabeni. În secolul al XVIII-lea, schitul Lacu avea peste 30 de chilii, în care se nevoiau până la 80 de călugări sihaștri. În secolul al XIX-lea numărul chiliilor și al monahilor de la Lacu se menține același, fiind a doua așezare monahală românească, ca mărime, după Prodromul, care număra peste 120 monahi.

Cei mai vestiți sihaștri, duhovnici și „dichii” ai schitului Lacu, în secolele XVIII-XIX, au fost: ieromonahul Daniil, ieromonahul Nicolae, schimonahul Iustin și înaintașii lor, Anastasie, Dositei și Vlasie (sec. XVIII); duhovnicii Leontie, Dionisie și Luchian (sec. XIX).

La sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea se stabilesc la Lacu câțiva duhovnici moldoveni vestiți, cu ucenicii lor, cu metania din Lavra Neamțului. Aceștia construiesc chilii noi, adună zeci de ucenici foarte

nevoitori și creează un curent profund de reînnoire duhovnicească în rândul monahilor români de la Lacu și din împrejurimi.

Iar nevoița lor era aceasta: toată săptămâna se linișteau singuri în chiliile lor, în tăcere și cu neîncetată rugăciune, primind mâncare o dată pe zi, seara. Pravila și-o făceau după tipic, singuri cu ucenicii lor, la paraclisele de la chilii. În ajunul Duminicilor și sărbătorilor se adunau cu toții la biserica schitului și făceau priveghere de toată noaptea, iar dimineața săvârșeau Sfânta Liturghie și se împărtășeau. Apoi, luau o gustare împreună și se retrăgeau la chiliile lor. Duceau într-adevăr o viață sfântă, plină de liniște, de bucurie duhovnicească și de nădejdea mântuirii. Postul, tăcerea, și, mai ales citirea Psaltirii și rugăciunea lui Iisus, formau nevoița și preocuparea lor duhovnicească de fiecare zi. Duhovnicul Leontie, cu ucenicii săi, și-a zidit o chilie de piatră cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, pe marginea unei prăpăstii, aproape de Lacu, iar în sărbători săvârșea zilnic Sfânta Liturghie în limba română și făcea priveghere de toată noaptea, care dura 10–12 ore. Duhovnicul Dionisie, un basarabean foarte nevoitor, și-a făcut și el o chilie pustnicească puțin mai jos de Lacu, și întrecea pe mulți cu nevoița sa. Era foarte milostiv, că odihnea și hrănea sihaștri săraci și pelerini din țară.

Odată cu începutul secolului al XX-lea, și schimbarea calendarului (1924), monahismul athonit intră într-o criză generală, care avea să dureze o jumătate de secol. În această grea perioadă decade și schitul Lacu, atât spiritual, cât și material.

Bătrânii se duc din viață, călugări tineri nu mai vin din țară, chiliile, una câte una, se pustiesc și intră în paragină, la biserică cu greu se mai fac slujbele, doar în sărbători. În anul 1975, schitul Lacu avea patru monahi bătrâni, al căror egumen era ierodiaconul Neofit Negară.

Un an mai târziu, schitul Lacu primește trei călugări tineri din țară, și anume, ieromonahul Iulian Lazăr și monahul Meletie Ifrim din mănăstirea Sihăstria, precum și monahul Melchisedec Ghițun din obștea mănăstirii Putna. Astfel, slujbele bisericii se înviorează și crește speranța unei înnoiri duhovnicești a acestui schit.

În prezent, schitul Lacu are șase chilii, din care una cu etaj este egumenia, și șase părinți români care se nevoiesc aici, și anume:

Ieromonah Serapion Zaharia, preot slujitor și duhovnic, 58 ani;

Ierodiacon Neofit Negară, egumen, 82 ani;

Ierodiacon Melchisedec Ghițun, eclesiarh, 36 ani;

Schimonah Ignatie Cornea, bătrân, 84 ani;

Monah Serafim Hobincu, econom, 38 ani;

Rasofof Rafail Popescu, paraclisier, 48 ani.

Sosim în Schitul Lacu la ora amiezii. Părinții trag clopotele de bucurie și ne ies înainte. Ne sărutăm cu ochii în lacrimi. Apoi suntem conduși în biserica schitului. Este o biserică de piatră cu catapeteasmă de marmură gri, zidită între anii 1900–1904, cu hramul Sfântul Mare Mucenic Dimitrie. Ne închinăm și cântăm troparul hramului și „Apărătoare Doamnă”. Câți sihaștri români uitați de noi s-au rugat și au slujit în această biserică! Mergem apoi în gropniță și facem un trisaghion pentru cei adormiți. Cranii fără nume înșirate pe laviță sunt astăzi singurele mărturii ale unor mari sihaștri români athoniți de la Lacu. Veșnică să le fie pomenirea fericiților sihaștri români adormiți în acest sfânt schit, departe de țară, dar aproape de Hristos!

La egumenie, luăm masa împreună. O masă duhovnicească sub vârful Atonului!

Apoi cântăm cu toții axionul Maicii Domnului și, în sunetul clopotelor, plecăm pe potecă spre Chilia Provata cale de un ceas, petrecuți de sihăstria de la Lacu.

Chiliile Provata

Potecă ce duce de la schitul Lacu la Careia trece pe lângă o mică sihăstrie idioritmă, formată din vreo 20 de chilii grecești și românești, cunoscute sub numele de Chiliile Provata (Lacul Oilor). Chiliile acestea se află pe terenul mănăstirii Lavra și depind duhovnicește de ea. Sihăstria de la Provata duc viață de sine și se întrețin din lucrul mâinilor și din micile grădini pe care le cultivă. Slujbele zilnice le fac separat în paraclisele existente la fiecare chilie. Iar în duminici și sărbători iau parte la Sfânta Liturghie fie la una din chilii, fie la schitul Lacu, fie la mănăstirile mai apropiate, deoarece nu au o biserică principală proprie.

După o oră de mers sosim la Provata. Este o așezare monahală liniștită. Pe o pantă largă și împădurită se văd numeroase chilii albe, ca niște cuiburi de rândunele, risipite din loc în loc în acest colț de rai athonit. În jurul fiecărei chilii se află măslini, viță de vie și grădini de legume.

În chiliile de la Provata se nevoiau în trecut până la 60 de călugări. Astăzi, numărul lor a scăzut mai mult de jumătate. Patru din aceste chilii erau locuite de monahi români. Dar, din lipsă de ucenici, românii mai au astăzi la Provata numai două chilii. Una are hramul „Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul”, și este locuită de schimonahul Calistrat Țoca, iar a doua chilie, la 500 m depărtare, este mult mai mare, are hramul „Sfântul Ioan Teologul”, și este locuită de monahul Nectarie Lazăr. Această chilie se mai numește și „Cucuvinu”. Amândoi sihăstria de la Provata

au venit în Athos în anul 1975, și sunt cu metania din mânăstirea Sihăstria.

Înaintăm în curtea chiliei părintelui Calistrat. Este o chilie din piatră formată din două clădiri cu etaj, cu un frumos paraclis în interior. Chilia a fost înnoită pe la sfârșitul secolului al XIX-lea de duhovnicul român Ilarion. El adunase în jurul lui vreo zece ucenici și ducea o nevoință sihăstrească aleasă. Ultimul superior a fost ieromonahul Visarion Moisei, decedat în 1979. Părintele Calistrat, ucenicul lui, continuă mai departe aici firul rugăciunii și al nevoinței pustnicești, laudând pe Dumnezeu neîncetat în liniște și singurătate. Această chilie se numește și „Catafighi”.

Părintele ne invită în biserică, unde ne închinăm și facem slujba Vecerniei. După ce cântăm troparul hramului, ieșim și vizităm chiliile, biblioteca, ce numără câteva sute de cărți, și grădina frumos întreținută. Peste tot este ordine, curățenie și bună rânduială. Îi dorim părintelui Calistrat multă râvnă la rugăciune și îi cerem să se roage și pentru noi.

Plecăm la a doua chilie românească numită „Cucuvinu”. Deși are grădină mai mică, incinta este mult mai mare. Închisă de jur împrejur cu zid și cu porți înalte, chilia este formată în interior din trei corpuri de chilii din piatră. Corpul de nord datează din secolul al XVIII-lea și are un etaj și opt chilii, iar în capăt paraclisul propriu-zis. Corpul de vest are tot un etaj și șase chilii. Iar corpul de sud este o adevărată vilă cu trei nivele, cu peste 20 de camere bune. Acest corp a fost zidit în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, de venerabilul duhovnic și superior Teodosie Soroceanu. El a adunat în jurul său peste 20 de călugări români și a creat la Provata, împreună cu duhovnicul Ilarion, amintit mai sus, un curent de înnoire duhovnicească printre monahii români athoniți. Toți duceau viață de obște în dragoste

și râvnă pentru Hristos. Toți erau vestiți protopsalți, slujitori, asceți și rugători renumiți.

Criza spirituală de la mijlocul secolului al XX-lea a lovit și aceste liniștite chilii. Nemaivând ucenici, viața duhovnicească a slăbit mult, ajungând, în anul 1975, ca cea mai mare chilie românească athonită să fie locuită de un singur călugăr, ieromonahul Veniamin, în vârstă de aproape 90 de ani! În anul 1978, superiorul chiliei Provata, mutându-se la cele veșnice, l-a moștenit ucenicul său, monahul Nectarie Lazăr.

Intrăm în curte. Părintele Nectarie ne așteaptă cu nerăbdare. De peste 10 ani este sihastru athonit și se nevoiește singur în această chilie, se roagă singur, cântă și plânge singur înaintea icoanei Mântuitorului și a Maicii Domnului. Dar Duhul Sfânt, Mângâietorul, și Sfântul Evanghelist Ioan, ocrotitorul chiliei, îl mângâie în rugăciune și îl întărește în ispitele cele iuți ale pustiei. Cât s-ar bucura părintele Nectarie să mai aibă cu el un confrate!

Ne închinăm în mica biserică și cântăm troparul hramului. Apoi facem Pavecernița și cerem ajutorul lui Dumnezeu și rugăciunile sfinților Lui pentru părinții athoniți, pentru noi, pentru toată lumea. În continuare vizităm chiliile și frumoasa bibliotecă de aici care numără sute de cărți bisericesti legate în piele, dintre cele mai bune care s-au tipărit în țară. Cu câtă jertfă s-au adus până aici cărțile acestea și câți sihaștri români athoniți nu le-au citit în clipe de liniște, după orele de rugăciune! Câte suflete însetate s-au hrănit din ele și s-au mângâiat în vreme de necaz!

Chilia Cucuvinu de la Provata are cea mai mare bibliotecă dintre toate chiliile românești din Athos. Se vede că aici s-au nevoit călugări luminați și însetați după adevărata teologie și cunoaștere. Rugăciunea și citirea duhovnicească, viața curată de patimi și cugetarea celor dumnezeiești

formează adevărata asceză monahală, adevărata teologie vie a Bisericii lui Hristos.

Chiliile românești de la Colciu

Coborâm pe poteci de picior, străbatem păduri și poieni, trecem pe lângă colibe și chilii de sihaștri și după o oră și jumătate de mers, sosim la chilia românească cunoscută sub numele „Sfântul Gheorghe-Colciu”, cu hramul Sfântul Mare Mucenic Gheorghe. Superiorul chiliei, ieroschimonahul Dionisie Ignat, de loc din județul Botoșani, ne iese înainte cu felinarul aprins. Suntem în amurg. Sus, muntele se pierde în lumina neclară a amurgului. În jur, sihaștrii risipiți prin păduri și coline își fac rugăciunile de seară, își potrivesc candelile neadormite și se pregătesc de odihnă, ca, după câteva ore, să se deștepte iarăși la rugăciunea de miezul nopții. Iar jos, la numai 500 metri, se aude neadormita mare. Singură ea veghează fără odihnă, cântă și laudă pe Dumnezeu în clipele de repaus ale cuvioșilor rugători athoniți.

Chilia Sfântul Gheorghe de la Colciu (călcâi) este formată din două corpuri de chilii cu zece încăperi bine întreținute și descuiate pentru toți pelerinii români care ajung până aici. În această chilie se nevoiesc trei călugări români – protosinghelul Ghedeon Chelaru, proegumenul chiliei, de peste 85 de ani, astăzi decedat, ieroschimonahul Dionisie Ignat, superiorul actual, în vârstă de peste 70 de ani, și monahul Ioan Șova, de aproape aceeași vârstă. Toți trei sunt moldoveni și trăiesc în desăvârșită dragoste și bucurie duhovnicească.

Ne închinăm în paraclisul chiliei și cântăm troparul hramului și axionul Maicii Domnului. Apoi, părintele Dionisie,

un bun slujitor și cel mai iscusit duhovnic român din Athos, ne prezintă părinții, chiliile și viața duhovnicească ce se duce aici.

În micul sinodicon, camera oficială de primire de la etaj, se aprind lămpile și se pregătește cina. Ne adunăm toți cu emoție. Este o masă duhovnicească de neuitat. Se vorbesc multe cuvinte de folos, se pun întrebări și se dau răspunsuri ziditoare de suflet. Ce frumoase sunt asemenea mese călugărești de taină!

În capul mesei stă proegumenul chiliei, părintele Ghedeon Chelaru, cel mai bătrân dintre toți. Abia merge sprijinit în cârjă. Însă are multă smerenie, față luminată și se bucură ca un copil de venirea noastră. Vorbește puțin, iar în taină se roagă neîncetat cu rugăciunea lui Iisus. Totuși, bucuria acestor clipe sfinte îl silește să vorbească.

– Tare mă bucur, părinților, că ați venit până la noi și ne-ați adus vești bune din țară!

– Și noi ne bucurăm din toată inima că vă rugați aici pentru noi, pentru lume și că trăiți în desăvârșită dragoste.

– Părinților, dacă nu este credință în Dumnezeu, dragoste și înțelegere între oameni, toate se pustiesc, și se dezbină și familiile și mănăstirile și țările. Dacă nu am fi trăit aici în smerenie, în răbdare și dragoste o viață întreagă de când suntem împreună, toate s-ar fi ruinat. Dar iată ne-a ajutat Dumnezeu până acum. Numai să facem voia Lui.

– De câți ani sunteți în Athos, părinte Ghedeon? Întrebăm pe bătrânul.

– Am venit în Sfântul Munte din 1920, când aveam 22 de ani. La început am fost ucenicul ieromonahului Gherasim Sperchez, din Capsala, vestit în tot Muntele. Apoi am ajuns superior la această chilie. După 30 de ani m-am întors în țară și am stat 10 ani la mănăstirea Cernica, iar

de 20 de ani m-am întors să mor aici, în grădina Maicii Domnului.

– Ce ați învățat în călugărie, după atâția ani de oste-neală duhovnicească?

– Am învățat că fără ascultare, fără smerenie și răbdare, și mai ales fără un duhovnic bun nu te poți mântui, și cheltuiești viața degeaba!

– Ce bucurii sufletești deosebite ați avut în Sfântul Munte?

– Dacă știi să rabzi singurătatea și străinătatea și, mai ales, dacă te rogi permanent lui Dumnezeu, oriunde și oricând, te mângâie Duhul Sfânt și simți în inimă că nu ești singur și nu trăiești în zadar pe pământ. Te cercetează Dumnezeu, uneori cu lacrimi la rugăciune, alteori cu o mare râvnă pentru fapta bună. Alteori o bucurie de taină îți stăpânește inima și ai vrea să trăiești veșnic în această bucurie. Atunci iubești mult pe oameni și ai o mare milă pentru toată zidirea.

Sunt momente când Duhul Sfânt te cercetează și te mângâie, mai ales când te rogi și ești împăcat cu toți oamenii. Dar sunt și momente de împuținare sufletească, mai ales când nu te rogi și când nu-ți spovedești la timp și curat gândurile și faptele. Atunci te lovește întristarea, dorul de țară, nu ai osârdie pentru biserică și rugăciune și nu ai pace duhovnicească. Eu am trecut prin aceste ispite grele și numai cu rugăciunea, cu smerenia și cu deasa spovedanie le-am alungat.

– Părinte Ghedeon, cum vă simțiți astăzi în Sfântul Munte?

– Bine, cu darul lui Dumnezeu. Dar îmi pare rău că nu avem ucenici să continue viața, aici, după noi. Așa se pustiesc multe chilii, schituri și chiar mănăstiri din lipsă de dragoste pentru Hristos și din lipsă de tineri. Iată, eu

aștept din zi în zi să mă cheme Dumnezeu la judecată și mă întristez că nu am un ucenic tânăr din țară.

– Avem nădejde că vă trimite Dumnezeu ucenici buni!

– Pentru asta mă rog și eu și sper să ne audă Dumnezeu Mântuitorul.

– Părinte Ghedeon, ați cunoscut călugări români mai sporiți în Athos?

– Ei, părinților, am văzut călugări români sfinți, aici! Odată l-am întrebat pe unul dintre ei: „Ce să fac că nu-mi pot face canonul călugăresc?” Iar el mi-a răspuns: „Dacă nu-ți poți face canonul, nici măcar în parte, de ce ai venit în Sfântul Munte?”

– Cât canon face un călugăr în Muntele Athos?

– O sută de metanii și douăsprezece ațe, adică 1200 de închinăciuni.

– Dar părinții și frații din mănăstiri, care sunt trimiși la ascultări și nu pot să ia parte la slujbele bisericesti, ce canon să facă?

– Cei care, din cauza ascultării, sau pentru boală, sau din alte pricini binecuvântate, nu pot lua parte la slujbele zilnice din biserică, adică la cele șapte Laude, să facă în locul lor metanii și închinăciuni.

– Câte anume sunt datori să facă pentru fiecare laudă?

– Rânduiala Sfântului Munte este aceasta:

Pentru Utrenie să facă 30 ațe (3000) de închinăciuni cu rugăciunea lui Iisus; pentru cele patru ceasuri să facă iarăși 30 ațe, adică trei mii închinăciuni; pentru Vecernie, zece ațe și pentru Pavecerniță tot zece, adică câte o mie de închinăciuni sau să-și citească cele șapte Laude la chilie.

Canonul athoniților este mai aspru ca la noi!

Da. După rânduiala monahismului românesc, se face așa:

Pentru Vecernie, 25 metanii și 100 închinăciuni;

Pentru Pavecerniță, 12 metanii și 50 închinăciuni;
Pentru Paraclis, 12 metanii și 70 închinăciuni, cu rugăciunea „Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul!”

Pentru Acatist, 12 metanii și 200 închinăciuni;

Pentru Canonul îngerului, 7 metanii și 50 închinăciuni;

Pentru Canonul pocăinței, se fac 5 metanii și 30 închinăciuni;

Pentru Miezonoptică, 25 metanii și 100 închinăciuni;

Pentru Utrenie, 50 metanii și 300 închinăciuni;

Pentru fiecare Ceas, 7 metanii și 50 închinăciuni;

Pentru Obedniță, 7 metanii și 50 închinăciuni;

Pe lângă acest canon, care se face în locul slujbelor, frații începători trebuie să facă la chilii într-o zi și o noapte 100 metanii și 300 închinăciuni, iar monahii să facă 300 metanii și 600 închinăciuni după învățătura Sfinților Părinți. La Sfântul Munte monahii fac în 24 ore 100 metanii și 1200 închinăciuni.

– Părinte Ghedeon, dați-ne și nouă, un sfat duhovnicesc.

– Să păziți pravila Bisericii și ascultarea și să nu vă lăsați rugăciunea și canonul de noapte, că este de aur! Canonul de zi este de aramă și trebuie mai multă aramă – adică pravilă de zi –, pentru aurul de noapte! Apoi, faceți-vă datoria față de credincioși. Nu-i lăsați singuri, nici nu-i muștrați cu asprime. Ci ajutați-i cu blândețe și răbdare, că avem un popor smerit și blând și ușor se întoarce la pocăință, numai să aibă cine îl învăța.

– Care este astăzi datoria monahilor și a mânăstirilor?

– Să slăvească pe Dumnezeu și să ajute la apărarea dreptei credințe și la mântuirea oamenilor. Dar mai întâi să facem noi și pe urmă să învățăm și pe alții.

La urmă, bătrânul oftează și adaugă:

– Slavă lui Dumnezeu că mai văd câțiva călugări români în Sfântul Munte! Așteptăm și noi să ne vină vreun ucenic din țară, aici la Colciu, că mâine plecăm și rămân toate pustii. Avem în jurul chiliei grădină mare de legume și plantație ca la 500 de măslini. Avem de toate, numai călugări de ar fi...

– De unde sunteți de loc, părinte Ghedeon? Întrebăm noi.

– Sunt născut în comuna Sagna – Neamț și am peste 85 de ani, iar cu metania sunt din Sfântul Munte.

– Dar sfinția voastră, părinte Dionisie?

– Eu sunt din comuna Vorniceni – Botoșani și am 77 ani. Cu metania sunt tot din Sfântul Munte.

– Aveți mulți călugări athoniți la duhovnicie?

– Am o bună parte din români, mai ales cei ce se nevoiesc la Provata, Careia, Capsala și cei din apropiere. Mai vin și sihaștri greci, duhovnici, ieromonahi și chiar egumeni. Ne ajutam unii pe alții la mântuire.

– Ce cuvânt de folos sufletesc ne dați, părinte Dionisie?

– Dacă vom face toate cu rugăciune și binecuvântare, nu vom greși calea mântuirii niciodată. Nu se poate să te rogi lui Dumnezeu și să nu-ți ajute; să ceri și să nu-ți dăruiască, să bați în ușa milei Lui și să nu ți se deschidă!

Chilia Sfântului Ipatie

Plecăm spre chilia Sfântul Ipatie, a treia chilie românească din vatra mănăstirii Vatoped. Poteca trece pe lângă malul înalt al Mării Egee. Este o dimineață de septembrie senină și binecuvântată. În zare se înalță spre cer turlele mănăstirii Vatoped.

Trecem prin fața mănăstirii și urcăm ușor pe valea înșorită a unui pârâu. După o jumătate de ceas ajungem la chilia Sfântul Ipatie, așezată pe un mic platou înconjurat de pomi și viță de vie. Chilia aceasta a fost cumpărată pe la jumătatea secolului al XIX-lea de către ieromonahul Orest Baldovin, ucenicul Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica. El a fost primul egumen și adevăratul ctitor al acestei chilii cu hramul Sfântul Mucenic Ipatie. Tot egumenul Orest Baldovin formează aici o obște de până la 12 călugări, majoritatea ardeleni.

De peste 40 de ani, superiorul acestei chilii este venerabilul arhimandrit Dometie Trihenea, originar din Tilișca Sibiului.

În prezent obștea chiliei Sfântul Ipatie este formată din trei părinți: arhimandritul Dometie Trihenea, în vârstă de peste 80 de ani, protosinghelul Ilarion Lupașcu, din mănăstirea Cernica, în vârstă de 60 de ani, și monahul Ilarion Dincă, din mănăstirea Sihăstria, în vârstă de 42 ani.

Intrăm în curtea chiliei și ne închinăm în biserică. Apoi stăm de vorbă cu părinții ascultători. Ei ne spun că bătrânul egumen este bolnav în pat. Suntem conduși până la chilia lui. Îi sărutăm mâna și-i cerem binecuvântare. Cine știe dacă îl mai vedem vreodată.

- Domnul și Maica Domnului să vă binecuvânteze, părinților! Tare mă bucur că ați venit până la noi și m-ați cercetat în boală. De acum mă cheamă Dumnezeu la El! Am peste 80 de ani, din care 65 i-am trăit în Sfântul Munte. M-am silit după putere să fac voia lui Dumnezeu, să-mi păzesc conștiința curată și să slujesc cele sfinte cu mare evlavie și smerenie. Acum aștept să merg la Hristos ca să dau răspuns de toate câte am făcut! Rugați-vă lui Dumnezeu pentru mine să-mi dăruiască iertare de păcate, sfârșit creștinesc și veșnică odihnă.

– Ce sfat lăsați după plecarea din trup ucenicilor sfinției voastre?

– Să trăiască în deplină dragoste unii cu alții, să aibă răbdare în ispite, să iubească rugăciunea și smerenia și să se roage pentru mântuirea sufletului meu.

– Ce cuvânt de folos trimiteți în țară părinților și credincioșilor care vă cunosc?

– Să se roage mai mult, să se împace unul cu altul, să aibă răbdare în necazurile vieții, să iubească slujbele Bisericii, cărțile sfinte și milostenia și să asculte de păstorii lor sufletești ca să nu cadă din dreapta credință. Apoi să fugă până la moarte de aceste păcate cumplite: necredința, uciderea de copii, desfrânarea și beția, care stăpânesc astăzi în lume. De vor face așa, vor primi îndoit dar de la Dumnezeu și mântuirea sufletului. O, Românie, țara mea! O, popor binecuvântat! Toată viața m-am rugat pentru mântuirea fiilor tăi! Acum eu mă duc la Hristos și te binecuvântez în numele Preasfintei Treimi, să fie mila și darul lui Dumnezeu îndoit peste fiii și fiii fiilor tăi și să rămâi în veci statornică în credință și iubitoare de Hristos! De vei face așa, nici un neam nu te va robi și vei fi cinstită pe pământ și vei afla milă și iertare în ziua cea mare a judecății pe care o așteptăm! Amin! Amin!

Facem rugăciune împreună cu părinții și cântăm axionul Maicii Domnului. Apoi sărutăm mâinile părintelui Dometie, luăm binecuvântare și plecăm.

De vorbă cu părintele Damaschin Grigoriul despre monahii români de la Athos

Părintele Damaschin din mănăstirea Grigoriu este primul traducător athonit contemporan din limba română.

Recent ne-a vizitat țara și mănăstirile și este un sincer admirator al monahismului și spiritualității românești. A citit mult despre Biserica Ortodoxă Română și are cuvinte de apreciere despre viața duhovnicească din mănăstirile noastre.

Aceasta l-a îndemnat, de altfel, să învețe limba română și să traducă în limba lui maternă cărți de autentică spiritualitate. Părintele Damaschin ne este și un bun ghid prin mănăstirile din Sfântul Munte și cunoaște bine așezările monahale athonite și pe marii sihaștri și duhovnici ce se nevoiesc aici.

Toate acestea ne îndeamnă să-l invităm pe părintele Damaschin, într-un moment de răgaz, la un scurt dialog despre monahismul athonit din zilele noastre.

– Cum caracterizați monahismul athonit în context panortodox?

– Muntele Athos este patria și centrul întregului monahism ortodox. Athosul a influențat și a contribuit direct la răspândirea monahismului în Balcani și în toate țările ortodoxe. Athosul a contribuit mult la unitatea duhovnicească de gândire a întregului nostru monahism și a apărut, după putere, dreapta credință în Răsărit. Mănăstirile din Sfântul Munte au menținut frumusețea slujbelor și tradiția liturgică bizantină și postbizantină, neinfluențată de Occident. Athosul a format pe cuvioșii Antonie și Teodosie, întemeietorii monahismului rus din secolul al XI-lea. La mănăstirea Hilandar s-a format Sfântul Nicodim de la Tismana. Iar la mănăstirea Cutlumuș s-au nevoit în secolul al XIV-lea numeroși sihaștri români.

Este un lucru știut că Bisericile ortodoxe surori au avut dintotdeauna călugări autohtoni din Muntele Athos. Unii se formau aici duhovnicește și se reîntorceau în patria

lor, iar alții rămâneau aici până la moarte sau se făceau misionari și dascăli sufletești în țările ortodoxe.

Nu putem însă uita că între secolele XIV-XIX, când Sfântul Munte era foarte sărac și ocupat de turci, toate țările ortodoxe l-au ajutat material și moral. Însă cel mai mult l-au ajutat Țările Române. Nu putem uita acest lucru. Mănăstirile din Muntele Athos sunt recunoscătoare pentru marile donații primite din Țările Române, când Sfântul Munte era în mare primejdie. Evlavia românească dintotdeauna, milostenia și blândețea românilor au salvat Athosul de mai multe ori de ruină și pustiire.

– Cum caracterizați pe monahii români athoniți?

– Dintotdeauna monahii români din Athos au fost renumiți asceți, postitori, iubitori de liniște și de rugăciune, buni slujitori la biserică, sihaștri vestiți și prietenoși cu toți ceilalți. Românii sunt sociabili. Astăzi sunt vreo 50 de români în Athos. Îi cunosc pe cei mai mulți. Dintre toți, părintele Petroniu Tănase, egumenul schitului Prodromul, este foarte iubit în Sfântul Munte. Un mare teolog, isihast, duhovnic și iubitor de Hristos. Îl cinstesc toți egumenii și teologii din Sfântul Munte. Sub el Prodromul a înflorit mult. Părintele Petroniu este dascălul meu de limbă română și întotdeauna îmi dă sfaturi bune. Colaborează regulat la revista noastră „Cuviosul Grigore”.

– Care este starea duhovnicească a monahismului athonit în prezent?

– Încă de la începutul secolului al XX-lea monahismul athonit a intrat într-o lungă perioadă de criză, care durează de peste 50 de ani. Motivele decăderii se cunosc: cele două războaie, îndreptarea calendarului, lipsa de duhovnici iscusiți, viața de sine prin mănăstiri, naționalismul exagerat, slăbirea vieții duhovnicești de rugăciune și asceză, criza materială de lungă durată, turismul tot mai mare și influența

din afară a lumii de astăzi. Toate acestea au lovit puternic în monahismul milenar athonit și au slăbit în parte râvna, unitatea, bărbăția și statornicia călugărilor. Prin 1950–1960, Athosul mai avea doar 1200 de monahi.

După 1960 monahismul athonit începe să depășească marea criză spirituală și materială, și încetul cu încetul se reface. În Athos încep să vină tot mai mulți tineri, în jurul unor duhovnici vestiți. Astfel, în mănăstirile și schiturile athonite, sunt puțini egumeni tineri care au creat un curent de înnoire duhovnicească. Prima mănăstire cu tineret este Filotei, care are astăzi 80 de monahi și un stareț vestit. Apoi și alte câteva exemple îi urmează, cum sunt: Grigoriu, Stavronichita, Simonpetra, Dionisiu, Xenofont și Costamonitu.

Majoritatea mănăstirilor athonite au renunțat în ultima vreme la viața de sine, idioritmă, și au introdus din nou viața de obște, slujbele după tipic, practicarea rugăciunii lui Iisus, spovedania și împărtășania mai deasă, după tradiția secolului al XVIII-lea, atribuită Cuviosului Nicodim Aghioritul. În prezent, majoritatea mănăstirilor athonite sunt restaurate, iar numărul monahilor din lavre, schituri și sihăstrie urcă la circa 1700.

– Cum a evoluat numărul monahilor athoniți în secolul nostru?

– Monahul Spiridon Lavriotul din Marea Lavră, un călugăr învățat, a publicat o carte la Atena, în anul 1956, intitulată „Ghidul Sfântului Munte”. În această carte se redau exact, după arhivele Muntelui Athos, evoluția vieții duhovnicești și statistica monahilor athoniți, pe mănăstiri și pe naționalități. Vă prezint câteva date din această carte.

În anul 1900, se nevoiau în Sfântul Munte în total 7432 monahi, din care jumătate în cele 20 de mănăstiri și jumătate în schituri, sihăstrie, colibe și în pustie. Din aceștia

3276 erau greci, 3496 ruși, 307 bulgari, 286 români, 51 georgieni și 16 sârbi.

În anul 1903, se nevoiau în cele 20 de mănăstiri, 3260 monahi, din care numai în Sfântul Pantelemon 1446, iar în schituri, sihăstrie și colibe, încă vreo 3000 monahi isihăști.

În anul 1956, numărul total al monahilor din cele 20 de mănăstiri era de 814, iar al celor din schituri și sihăstrie trecea puțin de 500.

Aceeași carte, prezintă statistica monahilor athoniți aflați în viață în anul 1956 pe naționalități, și anume: 129 români, 160 ruși, 35 bulgari, 27 sârbi și peste 1000 greci. Iar statistica așezărilor monahale, mănăstiri, schituri, chilii și colibe pe naționalități, este prezentată după cum urmează: 412 așezări monahale grecești, 66 românești, 32 rusești, 4 bulgărești și una sârbească.

Astăzi, în anul 1984, se nevoiesc în Muntele Athos peste 1500 de monahi, din care peste 800 în chinovii și restul pe la chilii, sihăstrie și colibe. Dintre aceștia, 40 sunt români, 25 sârbi, 15 ruși, 10 bulgari și restul greci.

În schituri, monahii se nevoiesc astfel:

<i>Schitul Prodromul</i>	16 monahi
Schitul Cavașcalivă	35 monahi
Schitul Sfânta Ana	75 monahi
Noul Schit	45 monahi
Schitul Iviru	5 monahi
Schitul Xenofont	11 monahi
Schitul Cutlumuș	15 monahi
Schitul Bogorodița	2 monahi
Schitul Sfântul Ilie	7 monahi
Schitul Sfântul Andrei	
Schitul Noua Tebaidă	

Schitul Lacu (românesc)	5 monahi
Schitul Hromița (rusesc)	1 monah

În sihăstria, monahii isihăști se nevoiesc astfel:

Sihăstria Catonache	30 monahi
Sihăstria Cherasa	15 monahi
Sihăstria Provata	20 monahi
Sihăstria Capsala (cea mai mare)	50 monahi
Sihăstria Colciu	20 monahi
Sihăstria Sfânta Ana Mică	20 monahi
Chilia Sf. Ipatie	3 monahi
Alte chilii și colibe izolate	50 monahi

În anul 1984, când s-a tipărit această lucrare, numărul monahilor athoniți era în creștere. În ultimii ani ne vin tineri buni, unii cu seminar, cu teologie și alte facultăți, devenind călugări devotați.

– Care sunt astăzi duhovnicii cei mai renumiți din Sfântul Munte?

– Cunoșc mai mulți duhovnici athoniți iscușiți. Cei mai renumiți dintre ei sunt aceștia: ieroschimonahul Maxim din mănăstirea Iviru, un mare duhovnic al dragostei; arhimandritul Filip de la Layra: *protosinghelul Petroniu de la schitul românesc Prodromul*; arhimandritul Efrem de la Catonache, duhovnic isihast renumit și în afară de Athos; ieroschimonahul Antim și Pavel din schitul Sfânta Ana; ieroschimonahul Spiridon din Noul Schit; arhimandritul Haralambie, starețul mănăstirii Dionisiu, dascăl și lucrător al rugăciunii inimii; ieroschimonahii Dionisie, Panaret, Simeon și Meletie din mănăstirea Grigoriu, ca și starețul nostru Gheorghe Capsanis, teolog și duhovnic iscusit cu mulți fii duhovnicești.

Alți duhovnici athoniți renumiți sunt: arhimandritul Emilian, starețul mănăstirii Simonpetra și ieroschimonahul Elisei din aceeași lavră; ieroschimonahul Dionisie de la Xenofont; ieroschimonahul Filaret de la Hilandaru, *ieroschimonahul român Dionisie Ignat de la Colciu*; arhimandritul Vasile Gondicachis, starețul mănăstirii Stavronichita și ieroschimonahul Tihon, tot de acolo; ieroschimonahii Nicodim și Hrisant din sihăstria Capsala; ieroschimonahul Simeon de la Filoteu, împreună cu starețul său, arhimandritul Efrem, și ieroschimonahul Matei de la Caracalu, un foarte smerit și iscusit duhovnic.

Aceștia sunt astăzi cei mai renumiți duhovnici ai Sfântului Munte.

– Spuneți-mi câteva cuvinte despre cei mai cuvioși părinți athoniți, pe care i-ați cunoscut.

– Vă amintesc mai întâi de un *mare sihastru român, schimonahul Enoh*. Era din Moldova, venit în Athos de peste 50 de ani. Tot timpul s-a nevoit având o colibă pustnicească în sihăstria Capsala, care aparținea de mănăstirea Stavronichita. L-am cunoscut bine pe părintele Enoh. Era un mare ascet, nu avea nici un fel de avere și umbla din loc în loc, rostind rugăciunea lui Iisus. Odată a venit la mănăstirea noastră ca un simplu închinător. Mulți dintre călugării de la Grigoriu nu-l văzuseră până atunci, deși auzi-seră despre viața lui virtuoaasă. Era ca un copil, dintre cei cărora Mântuitorul le-a spus „că a lor este Împărăția Cerurilor”.

Toți s-au bucurat nespuse de venirea lui. Toată mănăstirea era parcă în sărbătoare. La rugămintea călugărilor, bătrânul Enoh le-a vorbit câte ceva din experiența sa îndelungată de ascet. Unii l-au întrebat de ce trebuie să aibă grijă monahii mai mult în viața lor. El le-a răspuns: „Omul nu trebuie să caute mărirea. Atunci când caută

mărire, este ca și când ar vrea să câștige și lumea aceasta și cerurile. Dar acest lucru nu este posibil, bineînțeles”.

Rugat fiind să le spună ceva folositor, bătrânul Enoh le-a zis: „Călugărul trebuie să fie smerit. Să nu caute spre cele de sus, ci spre cele de jos. Cu smerenie ne mântuim ușor... Călugărul simplu și smerit se mântuiește ușor. Preotul? Oh, oh, oh! Dublă povară. Foarte greu. Puțini, foarte puțini preoți sunt buni. De ce să dorești cinste? Nu vrei să-ți mântuiești sufletul? Am citit despre Grădina Maicii Domnului și mi-am zis că acolo omul își poate mântui sufletul ușor. Și am venit aici în anul 1925. Acum am 80 de ani. Ce aștept acum? Mormântul... Toți vom muri. Astăzi suntem, și mâine nu mai suntem în lumea aceasta!”

Părintele Enoh vorbea mult despre moarte și despre judecata viitoare. Din cuvintele lui, iată câteva: „De aici, de pe pământ, până la cer sunt 24 de vameși. Toți numai demoni. Și îi opresc pe toți oamenii care mor. Numai cu creștinii ortodocși se întâmplă acest lucru. Numai pe aceștia demonii îi cern, îi cercetează cu de-amănuntul. Ceilalți merg așa la întâmplare și se pierd...”

Lumea aceasta este ca o cursă. Demonii vor să ne prindă în această cursă și să nu ne putem mântui la a doua venire”.

Unui frate care dorea să devină călugăr i-a spus: „Mulți doresc să se călugărească și nu-i lasă părinții lor. Pe aceștia îi pune diavolul, pentru că el urăște foarte mult pe monahi. Aceasta se întâmplă deoarece călugării vor lua locul îngerilor, care au căzut din Paradis, la a doua venire (parusie). Vrei să te faci călugăr? Frumos! Ține-te bine! Ține-te bine! Să nu devii iarăși lumesc, să nu te dovedești mincinos în fața lui Hristos... Dumnezeu să te binecuvânteze!”

Acestea toate se întâmplau la sfârșitul lui august 1978. Un an mai târziu, cviosul Enoh și-a lăsat trupul său de ascet în pământul binecuvântat al Grădinii Maicii Domnului,

pe care atât de mult îl dorise și îl iubise, și s-a mutat la viața cea fericită a împărăției cerurilor.

Alt părinte minunat a fost cuviosul Hristodul, născut în 1894, intrat în Sfântul Munte în 1924, ca ucenic al unui mare sihastru, Calinic din pustiul Catonache. Așa ajunge el sihastru desăvârșit și adună în jurul său câțiva ucenici, pe care îi sfătuia adesea, zicând: „Să aveți dragoste. Este un mare rău ca cineva să devină cauza unei sminteli. Rugăciunea este lucru îngeresc. Prin rugăciune vine înăuntrul nostru Însuși Hristos, fără ca să ne dăm seama. Să nu vă necăjiți, dacă vreodată mintea voastră fuge de la rugăciune. Să continuați să spuneți rugăciunea, deoarece Dumnezeu o aude, iar demonii fug. Să faceți întotdeauna canonul. Canonul este păzitorul sufletului vostru de orice ispită în tot timpul zilei.

Cinstita Cruce învie morți și vindecă pe cei bolnavi. Să vă faceți deci cruce întotdeauna, orice ați face și oriunde ați merge. Când lucrați cu ascultare în timpul slujbelor, lucrarea voastră este în același timp și rugăciune. Oste-neala voastră este ca metaniile, atunci când nu le puteți face. Scopul monahului este cum să se lepede de gândurile cele lumești, deoarece monah înseamnă „minte care vede pe Dumnezeu”.

Cum ajungem acolo? Cu simplitatea vieții și cu lucrarea rugăciunii, care este sabie împotriva diavolilor. Toți avem patimi, deoarece am venit din lume și suntem învățați cu ele. Trebuie să le scoatem din rădăcină, pentru că, cu cât omul se mărește, cu atât se măresc și patimile. Trebuie să ne curățim de patimi și de cugetările cele rele. La aceasta ne ajută liniștea. Să facă omul puțin, căci mai mult va face Dumnezeu... Virtutea este ca un petic vechi. Dumnezeu adună toate aceste petice vechi, le coase cu harul Său și le preschimbă într-o haină nouă...

Să aveți grijă de străini, ca să plece mulțumiți de la voi. Și cei din lume se pot ruga pentru noi și rugăciunea lor are putere în fața lui Dumnezeu”.

Fărintele Hristodul dădea multă importanță ascultării și supunerii. Referindu-se la ascultarea pe care a făcut-o față de părintele său, spunea: „Ceea ce îmi spunea, făceam. Am avut un părinte bun. Mă învăța cu virtutea și cu viața lui severă. Nu sunt înger. Sunt un om păcătos și nădăjduiesc în mila lui Dumnezeu și nu în faptele mele”.

Ajungând la adânci bătrâneți, și-a dat sufletul cu pace în mâinile Domnului.

Alt schimonah foarte îmbunătățit din mânăstirea noastră a fost fericitul Axentie (+ 1981). Era din Eleusis. În 1920 vine în obștea mânăstirii Grigoriu, unde se nevoiește sub ascultare 61 de ani, în desăvârșită smerenie și rugăciune a inimii, în tăcere și sărăcie de toate cele pământești. Așa a trăit și s-a săvârșit părintele Axentie, ca o icoană vie a sfințeniei și a faptelor bune.

Nimeni dintre noi nu l-a văzut vreodată să stea la vorbă deșartă sau să-și piardă vremea ici-colo fără treabă. Știa numai atât: chilia, biserica și ascultarea, în tăcere și neînțetată rugăciune. Ducea o viață tainică, ascunsă în dragostea lui Dumnezeu. Era prieten cu toți și străin față de toți. Făcea ascultare cu bucurie și smerenie și evita orice titlu și cinste. La bătrânețe ajunsese orb, dar niciodată nu lipsea de la biserică. Când nu auzea clopotul de slujbă, întreba pe toți ca un copil „A sunat cumva la biserică?”

Când îi aduceau frații de mâncare la chilie, el le mulțumea și le spunea: „Nu mă siliți! Mâncarea multă nu este după Dumnezeu!” Apoi era foarte sărac. Nu primea nici bani, nici daruri, nu purta nici haine noi. Iar când frații îl întrebau de ce face aceasta, le răspundea: „Monah cu ade-vărat este cel ce nu are în această viață nimic, decât numai pe Hristos!”

Cuviosul Axentie avea rugăciunea inimii. Comoara lui era ascunsă în inima lui. Rugăciunea neîncetată era lucrarea lui principală. Celelalte toate erau secundare. Toate le începea și le termina bătrânul cu rugăciune. „Inima, mintea și rugăciunea să devină una!”, sfătuia el pe frați. Uneori îl întrebau monahii mai tineri: „Ce să fac, părinte, să scap de gânduri rele?” Iar bătrânul răspundea: „Spune mereu cu atenție și smerenie rugăciunea: Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul!” Alții îl întrebau: „Cum să alung mândria și slava deșartă din inima mea?” „Cu rugăciunea lui Iisus”, îi răspundea el. „Cum să alungăm de la noi nesimțirea inimii?” îi spuneau alții. „Rugăciunea să fie neîncetat în mintea și inima voastră!”, îi sfătuia bătrânul.

Alții îl întrebau: „Cum să ne rugăm în biserică? Să ascultăm slujba, sau să zicem „Doamne Iisuse?” Iar părințele îi învăța: „Dacă știți carte, ascultați slujba și cuvintele; iar dacă nu înțelegeți, ziceți rugăciunea lui Iisus. Eu, când aud rostindu-se numele lui Iisus, zic „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă!” Când aud numele Maicii Domnului, zic: „Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, miluiește-mă!” Iar când aud numele sfinților în biserică, zic: „Sfinților ai lui Dumnezeu, rugați-vă lui Dumnezeu pentru noi!”

Alți părinți îl întrebau: „Ce să facem dacă nu putem cânta în biserică?” „Să urmărești înțeleșurile. În biserică să vă simțiți ca niște supuși care își întâmpină pe împăratul lor cu bucurie, când se întoarce triumfător de la o luptă, purtată cu un mare vrăjmaș al poporului său. Această ne învață și cântarea bisericii, care zice: „Veniți să ne bucurăm de Domnul, Cel ce a zdrobit puterea morții și a luminat neamul omenesc!”

Când îl vizitam la chilie pe părintele Axentie, el ne saluta cu aceste cuvinte: „Altarul lui Hristos să fie mereu cu tine! Fie să avem cu toții binecuvântarea lui!”

În preajma mănăstirii Filoteu s-a nevoit pe la jumătatea secolului nostru un mare duhovnic și sihastru, numit Iosif. El a crescut mulți ucenici și era unul din cei mai vestiți duhovnici athoniți. După mutarea sa din trup a lăsat un manuscris cu frumoase învățături părintești către ucenici, publicate în revista Muntelui Athos, „Cuviosul Grigore“, din care cităm mai jos câteva din ele.

„Înainte ca Dumnezeu să creeze totul era nimicul. Și a creat Dumnezeu cerul și pământul și toate cele din acestea. Și, luând țărâna din pământ, a făcut pe om și a suflat în fața lui suflare de viață. Așadar, omule, originea ta este pământul, clisa, iar puterea ta de viață este suflarea lui Dumnezeu. Ia aminte, omule de lut: ești suflarea lui Dumnezeu. Nu disprețui menirea ta și să nu te lipești de materie. Ești suflarea lui Dumnezeu. Silește-te să te faci vrednic de acest mare dar. Oamenii răătăcesc și duc în răătăcire și pe alții.

Muritori fiind, lucrează cele muritoare. Iubesc lumea fiindcă nu au cunoscut încă amărăciunea ei. Sunt încă orbi la suflet și nu văd ce se ascunde în această bucurie vremelnică. Lipsește lumina cea înțelegătoare; nu a sosit încă ziua mântuirii. Mulțumesc lui Dumnezeu că m-a învrednicit să port sfânta și îngereasca schimă și să mă numesc monah. Doream și era arzând inima mea să aflu despre sănătatea voastră sufletească și trupească. Dar porunca ce zice: „Cel ce iubește pe tată și pe mamă mai mult decât pe Mine, nu este vrednic de Mine!“ M-a silit să-mi uit nu numai părinții, frații și rudeniile, și chiar și propriul meu trup. Și întreaga mea dragoste a sufletului trebuie să fie pentru Dumnezeu și să mă rog și să-L contemp lu, să cer și să iau leacurile

potrivite pentru curățirea sufletului și spre creșterea omului duhovnicesc.

Părinții sunt fericiți prin copiii lor, dacă sunt mântuiți. Viața luminoasă a copiilor lor se face candelă în ei. Li se dă dar. Și pâna la al șaptelea neam, așteaptă să primească ajutor. Monahii și mulți dintre noi se mântuiesc dacă petrecem plăcuți lui Dumnezeu. Pentru aceasta se cere luptă până la moarte, se cere ascultare și răbdare.

Cine știe, fiule, judecățile lui Dumnezeu? Toate sunt cunoscute Lui. Ne aflăm în sânul Lui. Toate le vede și nimic nu-i este ascuns. Dar voia Lui nimeni n-o știe. Lucrul satanei este nimic în raport cu puterea lui Dumnezeu.

Există totdeauna un păcat ascuns în noi. Pentru aceasta îngăduie Dumnezeu să sufere sufletul nostru în acest fel. Adesea se face păcatul și acolo unde nici omul însuși nu socotește că păcătuiește, și așa se lasă stăpânit de patimile celui viclean. De aici și nevoia infinită de a lua aminte și de a ne păzi conștiința curată. Pentru că mulți oameni sunt sănătoși trupește, dar puțini au o conștiință sănătoasă. Puțini se curioasă pe ei înșiși și aceștia se află într-un adevăr.

Dar, vai! Dar dacă se strică instrumentele prin care răsună în noi glasul lui Dumnezeu, atunci în ce mod vom mai comunica cu Creatorul? Este mare nevoie de purificare și de cea mai curată spovedanie. Să aibă grijă fiecare de sufletul său, pentru că este rușine pentru un monah să meargă înapoi pe marea vieții monahale, în loc să biruiască furtunile patimilor acestei vieți trecătoare.

Noi, monahii, am ieșit cu un singur scop din această lume și pentru acest scop ne și luptăm. Adică să iubim pe preadulcele Iisus și pe preaiubita Lui Maică, fiindcă și noi am fost iubiți de Aceștia. Iar când vom ieși din această viață, să fim nedespărțiți și dincolo, contemplând pururea slava

cea negrăită și frumusețea nespusă a raiului și tot ceea ce a fost gătit pentru noi.

O, mulțumire! O, iubire a Tatălui ceresc! Să ne tragă spre mântuire, să ne curățească de toată întinarea, să ne cinstească și să ne îmbogățească, dăruindu-ne milele Sale cele bogate. Dar, o, iubire dulce a lui Hristos! Ce ai aflat la noi frumos și bun, Hristoase, ca să ne conduci pe noi în calea Ta cea sfântă?

Pentru tine, monahule, lumea este răstignită, și tu pentru lume! Să nu cumva să te prefaci în stâlp de sare, întorcându-te spre cele din urmă. Că trebuie să devii tot mai tare, să te lupți piept la piept cu duhurile necurate. Însă, ai grijă să rămâi curat cu sufletul și cu trupul în această luptă. Pustia are alte războaie; iar lumea are altele, multe și diferite. Ispititorul se află pretutindeni și nu are odihnă niciodată. Am înțeles că aceasta este voia Domnului, ca să ne mântuiască de întristări și chinuri. Există ceva ascuns și necunoscut în noi, dar așa este voia Domnului, indiferent dacă aceasta ne place sau nu. Fără ispite nu pot fi cunoscute sufletele curate, nu se făurește virtutea, nu se arată răbdarea. Fără ispite este cu neputință a se vădi sănătatea sufletului!

Orice necaz, oricum s-ar întâmpla, fie de la oameni, fie de la cel viclean, fie de la fire, totdeauna are închis în el și câștigul corespunzător. Și cel ce-l suferă cu răbdare, va primi răsplata. Aici se dă arvuna, iar dincolo răsplata desăvârșită. Așadar este nevoie de răbdare, precum de sare pentru mâncare. Altă cale nu există pentru dobândă, pentru a ne îmbogăți, pentru a împărăți. Această cale ne-a fost scrisă de Hristos. Și noi toți câți Îl iubim, datori suntem pentru această dragoste să-L urmăm pe o astfel de cale. Căci doctoriile sunt amare, dar le bem pentru a curăța sângele și a însănătoși trupul. Tot așa și cu ispitele și cu necazurile.

Cel ce așteaptă har de la Dumnezeu, este dator să rabde ispitele și necazurile de orice fel. Nu poți răbda ispitele, nu aștepta nici harul, căci nu-ți va fi dat nicicând gratuit. Harul se dă totdeauna după măsura ispitirii. Rabdă, și vei lua.

Adu-ți aminte de făgăduințele tale atunci când ai părăsit lumea și când ai primit schima. Le-ai împlinit, sau ești dator? Îți amintești de ele, sau le-ai uitat? Ce spune conștiința ta? Te dezvinovățește, sau te judecă? Ascultă-mă! Dacă în tot lucrul te vei judeca numai și numai pe tine, cunoaște dar că te afli sănătos la suflet. Dacă te cruți pe tine și judeci pe alții, atunci sufletul tău boalește.

Ia aminte! Dacă stai, stai fiindcă harul lui Dumnezeu te sprijină. Să nu zici: de ce nu stă și altul? Atunci va lua Dumnezeu harul de la tine și-l va da celui pe care tu îl judeci. Și va sta el, iar tu vei cădea. Eu acum te sfătuiesc, nu te judec; ci îți arăt drumul, ca să nu te pierzi. Și dacă vei asculta, te vei mântui. Dacă nu vei asculta și vei stăruii în cugetările tale, te vei pierde. Nu căuta tot felul de motive și îndreptățiri. Chiar de vei birui toată lumea, îndreptățindu-te, tot nu vei fi nevinovat înaintea lui Dumnezeu.

Fă-te, așadar, exemplu viu și model pentru alții prin faptele tale cele bune și plăcute Domnului și nu căuta să birui pe toți doar prin vorbirea ta...!”

—Părinte Damaschin, ați mai cunoscut vreun sihastru aghiorit cu viață îmbunătățită?

—Au fost mulți părinți aleși în secolul nostru, dar vă amintesc numai de unul, care s-a săvârșit de câțiva ani. Este vorba de schimonahul Avacum, cu metania din Marea Lavră, care a sihăstrit peste 30 de ani în pustiul Vigla, pe malul mării, aproape de schitul Românesc Prodromul. Cuviosul Avacum (1894-1978) a fost unul din cei mai renumiți sihaștri athoniți din secolul nostru. Nevoința lui era tainică,

ascunsă în Hristos. Cea mai înaltă virtute duhovnicească a fericitului Avacum era neîncetata rugăciune a lui Iisus, pe care o avea din tinerețe.

Apoi smerenia inimii, darul lacrimilor și postul de fiecare zi. Căci mânca numai legume fierte cu pesmeți, seara, la asfințitul soarelui. Iar nevoița trupească cea mai mare a părintelui Avacum era privegherea îndelungată de noapte, cu multe metanii și umblarea desculț, vară și iarnă, din vârsta tinereții. Este singurul sihastru athonit care a practicat această nevoiță în secolul nostru. Numele lui ajunsese cunoscut în toată Grecia și mulți credincioși îi trimiteau slujbe să se roage pentru ei. Cuviosul Avacum însă primea numai pomelele și făcea rugăciuni pentru toți la chilia sa, iar bani și alte daruri nu primea niciodată.

Altfel, marele sihastru era bărbat înalt de statură, slab din cauza multei nevoițe, blând și vesel la chip. Niciodată nu se arăta trist și îngândurat, și dădea sfaturi inimoase tuturor celor care îl întrețineau.

Ajuns la adânci batrâneți, bunul nevoitor și ostaș al lui Hristos, Avacum, s-a mutat la viața cea veșnică în vara anului 1978 și a fost înmormântat la chilia lui. Veșnică să-i fie pomenirea!

Au mai fost și alți sihaștri cuvioși, care s-au nevoit recent în Athos, precum monahii Hristodul și Calinic de la Catonache; ieromonahul Isihie și monahii Toma, Iacob și Abimelec de la Sfânta Ana; egumenul Gavril (+ 1981), ieromonahul Modest și monahul David de la Dionisiu; egumenul Atanasie (+ 1953) cu ucenicii Dimitrie și Artemie de la Grigoriu și alții, Dumnezeu să-i odihnească pe toți în lumina Sa!

*(“Pelerinaj la Muntele Athos”, ediția a III-a,
Editura Episcopiei Romanului, 1997)*

MONAHI ROMÂNI ATHONIȚI DIN VEACUL AL XIX-LEA

Antonie Ieromonahul

Este dincolo de orice îndoială că Muntele Athos, acest "laborator" al sfințeniei, a făcut să înflorească asemenea unor crini pustnicești, mult mai mulți cuvioși părinți și asceți decât cunoaștem noi.

Sfântul Munte a fost teren al viețuirii isihaste nu numai în veacul al XVI-lea, în vremea întemeierii oficiale dogmatice a isihasmului întru Hristos, ci și înainte și după acest veac. Astfel se descoperă că și în secolul al XIX-lea, în ciuda ocupării Sfântului Munte de către otomani, n-au încetat să existe luminoase chipuri de sfințenie, înțelepciune și viețuire evanghelică, care au făcut din acest secol o epocă de aur pentru Grădina Maicii Domnului.

Între cuvioșii părinți din secolul al XIX-lea, care s-au arătat vrednici continuatori ai predaniei monahale athonite veche de multe veacuri s-au numărat și monahi de neam român. Pe unii dintre aceștia îi pomenim în cele ce urmează.

BĂTRÂNUL ATANASIE (+ 1873)

În locul numit Vigla, în spatele schitului românesc Prodromu, trăia într-o colibă liniștită bătrânul Atanasie, bărbat împlinit și experimentat în viața duhovnicească. Către sfârșitul veacului al XVIII-lea și începutul celui de-al XIX-lea, în acel loc se nevoia un stareț moldovean, om cultivat, tipograf, părintele Gheorghe. În timpul revoluției, părinte-

le Gheorghe s-a refugiat în Peloponez unde un mitropolit, cinstindu-i înalta viețuire duhovnicească, i-a propus să primească hirotonia. A trăit acolo un an, apoi a plecat în Țara Românească și a rămas în mănăstirea Cernica, într-un loc retras, având însă continuu dorința să se întoarcă la Sfântul Munte. Neputând să și-o împlinească, deoarece Athosul – din cauza revoluției – fusese copleșit de turci, acolo și-a dat ultima suflare.

Când părintele Gheorghe a venit în Cernica, s-a apropiat de el un tânăr moldovean, Atanasie, care auzise de viața sa ascetică. A rămas lângă el, dorind să-l urmeze în luptele sale duhovnicești. Mai devreme, părintele Atanasie trăise în mănăstirea Neamț, în care fusese închinoviat de mic copil. Împreună cu starețul Gheorghe a trăit 8 ani, apoi, după moartea acestuia, a plecat să-l caute pe fratele său după trup, monahul Nectarie. L-a găsit, în sfârșit, și în anul 1840 au venit împreună în Sfântul Munte. Deoarece fratele său încă nu avea barbă, au trăit numai un an în schitul mănăstirii Xenofont, apoi au mers la Ierusalim, iar de acolo iarăși în Moldova. Îndată ce lui Nectarie i-a crescut barba, s-au întors în Sfântul Munte și părintele Atanasie s-a stabilit la Vigla, unde trăise răposatul său stareț Gheorghe.

Starețul al părintelui Gheorghe fusese unul dintre ucenicii apropiați ai cuviosului Paisie Velicicovski, pe nume tot Gheorghe. Sub călăuzirea aceluia, părintele Gheorghe atât de mult înaintase în rugăciune, încât de la el ca dintr-un izvor luau toți cei ce-și doreau această lucrare duhovnicească.

Părintele Atanasie povestea despre starețul său:

De atâta plâns, își pierduse genele. Când a adormit, am plâns cu amar despărțirea mea de un asemenea stareț, dar el m-a mângâiat, zicându-mi că numai un an voi trăi singur. Așa s-a și întâmplat. După un an de zile l-am întâlnit

pe fratele meu, părintele Nectarie, și am plecat împreună la Sfântul Munte:

Despre măreția Sfântului Paisie Velicicovski, părintele Atanasie spunea:

Eu am prins încă în viață, ajuns la adânci bătrâneți, un ucenic al cuviosului Paisie. Puteți să vedeți cât de mare a fost acest Paisie după întâmplarea petrecută acestui bun și foarte duhovnicesc ucenic al său.

Odată stătea pe pat și se gândea când, deodată, a văzut următoarele: în fața sa a fost așezat un tron, în jurul căruia se aflau o mulțime de diavoli. În curând alți diavoli l-au condus acolo, cu pompă, pe satana, care s-a așezat pe tron. Demonii, unul după altul, se apropiau de satana, iar acesta îi întreba:

– Tu unde ai fost?

Cel dintâi s-a apropiat și i-a răspuns:

Am fost la cutare monah care trăiește cu trezvie în spatele mănăstirii Neamț, dar n-am putut să mă apropiu pentru că, îndată ce am încercat să-l provoc, a căzut rugându-se la pământ și a ieșit un foc din el care m-a ars!

Satana a dat poruncă să fie bătut, ca și cei care au urmat și nu izbândiseră în lucrarea lor cea rea. Astfel, au fost bătuți cinci sau șase draci, apoi satana a început a se tângui cu putere, zicând:

– O, cât de rău îmi fac terfeloagele astea! (cărțile despre lupta duhovnicească traduse de starețul Paisie). Va veni însă timpul când toate acestea nu vor mai fi, și toți vor umbla după voia mea.

Iată, adăugă Părintele Atanasie, a venit acel timp. Vestita bibliotecă a Neamțului a ars, și cine mai citește din cărțile care au mai rămas despre lupta duhovnicească?

Părintele Pantelimon notează următoarele despre vizita sa la stareț:

Când am mers pentru întâia dată la părintele Atanasie – până la coliba căruia avusesem călăuză pe un oarecare stareț din schit, l-am văzut de departe lucrându-și via. Îndată ce ne-a văzut și-a lăsat munca și cu pași repezi s-a îndreptat spre colibă. Călăuza noastră, deoarece îl cunoștea, a început să se grăbească în urma sa, strigându-l:

Părinte Atanasie!

Starețul însă, fără a răspunde, a fugit repede ca și când l-ar fi gonit cineva. Noi am înaintat pe cărăruie și am ieșit în drumul care ducea la colibă, pe marginea stâncilor. L-am trimis pe părintele care ne condusese până acolo să-l ajungă din urmă și să-l întrebe dacă ne primește. În cele din urmă l-a ajuns, iar starețul, fără a-i răspunde, a intrat în chiliuța sa. A bătut la ușă timp îndelungat. Eu, dezamăgit, mă străduiam să-l conving pe călăuzitorul nostru să părăsim încercările. El, însă, cunoscând cum se poartă pustnicul, a continuat să bată din ce în ce mai tare. În sfârșit, părintele Atanasie a deschis ușa și a ieșit. Ne-a primit cu dragoste, cerându-și iertare că atâta timp n-a auzit ciocăniturile! Vorbind despre locul în care se stabilise, a zis:

– Voi vizitați pustiuri și locuri unde au trăit Sfinți Părinți, pentru aceasta veți fi răsplătiți mai mult decât noi, cei care trăim aici. Noi, păcătoșii, petrecem zile aici cu nepăsare și ne așteaptă îndoită judecată.

Starețul a continuat cu diferite învățături:

– În ispite este necesar să ne rugăm, așa încât Domnul să ne ajute a le înfrunta.

Sfinții Părinți spun că este mai bine să mănânce și să bea cineva de toate, judecându-se însă pe sine însuși, decât să nu mănânce și să devină robul trufiei. Sfântul Vasile cel Mare este de acord cu cei ce-și înfrânează cu măsură

trupul. Aceasta este necesar pentru a se întări sufletul în lupte, în vreme ce fără înfrânare sufletul slăbește. Totul însă să se facă cu întreagă înțelepciune! Păcatul nu stă în a mânca cineva și, în general, trebuie să existe pricepere. Fără întreaga înțelepciune mintea se întunecă, în vreme ce se poate întâmpla ca cel care mănâncă mult să se dojenească pe sine însuși că a mâncat ca un dobitoc și să se pocăiască înaintea lui Dumnezeu, ceea ce este bineplăcut Lui.

Dacă cineva trăiește în pustie cu post și rugăciune și cugetă că face ceva bun, diavolul îl laudă în inimă iar el devine robul deșertăciunii. Monahul care mănâncă și se osândește pe sine se apropie de Dumnezeu prin pocăință.

Sfinții Părinți îi sfătuiesc pe începători să trăiască la început în obște, să-și biruiască acolo patimile, apoi să trăiască singur la liniște.

Pomenirea morții și continua trezvie îl luminează pe om. În acest chip lumina se descoperă mult nevoitorului, iar el poate astfel depăși fără vătămare ispitele, deoarece această lumină îi arată drumul.

Bine este să trăiască cineva la o chilie, dar trebuie să se roage continuu, deoarece nu există o altă armă atât de tare și de sigură împotriva diavolului, nici în cer nici pe pământ, așa precum este rugăciunea lui Iisus. Fără încetare trebuie să facem această rugăciune, până ce ea singură își va găsi locul în noi. Aceasta se va întâmpla când se va pregăti locul, adică atunci când inima se va curăți de patimi, iar această curățire se izbândește cu rugăciunea neîncetată, care împlinește lipsurile noastre și canoanele nefăcute.

Dacă doriți să aflați liniștea, o puteți afla și în locul în care trăiți. Dacă sunteți trei sau patru (de același cuget, căci altfel n-ați putea trăi împreună), puteți să vă liniștiți. Lupta voastră lăuntrică nu o puteți descoperi oricui, ci numai unui duhovnic încercat, care este în stare să

înțeleagă problemele, căci se află și printre ei oameni care critică și hulesc pe isihăști.

Să vă dau un exemplu. A venit cineva în mănăstirea Xiropotamu să se facă monah. Deoarece adusese și multe avuții l-au cinstit, alegându-l printre proiestoșii mănăstirii. A trăit acolo câțiva ani. Apoi a auzit de viața pustnicească și, după ce gustase din viața mănăstirii idioritmice, a dorit să se retragă la liniște. A mers așadar la schitul Cavsocalivia, la starețul Ierotei. După un an însă a simțit că viața pustnicească este grea pentru sine, și s-a întors iarăși în mănăstirea Xiropotamu, unde cel mai bătrân dintre proiestoși i-a spus:

– Trăiește, frate, în mănăstire. Unde ai fost? În pustie! Numai moldovenii și câțiva ruși caută un anume soi de rugăciune a minții și seamănă cu nebunii. Într-un asemenea loc merg oamenii pierduți, care nu valorează nimic!

– Iată, a continuat starețul, ce fel de părere au unii despre pustnici și, în general, despre viața duhovnicească! De aceea, nu trebuie să descoperim oricui cele de taină ale noastre. Avva Isaac Sirul scrie: „Nu încredința oricui taina ta, ci numai celui de un cuget cu tine și lucrător duhovnicesc”.

Și Sfinții Părinți studiau până ce au luat harisma rugăciunii, dar din clipa în care o primeau, părăseau lectura. Este foarte bine să viziteze cineva când și când locuri unde au trăit sfinți – precum Sfântul Atanasie Athonitul, Cuviosul Maxim Cavsocalivitul, Cuviosul Nil Izvorătorul de Mir și mulți alții. Aceasta poate aduce folos și pentru învățatură și pentru întărirea sufletului, pentru că în aceste locuri cugetele izvorăsc singure: „Aici a trăit oarecăr mare părinte și eu, ticălosul, cum trăiesc?” Cu o asemenea prihănire de sine și rugăciune către sfinți sufletul se îndulcește și prinde putere. Pomenirea morții și a judecății lui Dumnezeu

trebuie cultivate neîncetat și în special în timpul rugăciunii.

Dacă ar fi fost nevoie, mi-ar fi dat un ucenic de la schit. Eu însă consider că este mai bine să fiu singur. Când, datorită bolii mele întâlnesc vreo greutate, vine fratele meu, părintele Nectarie, și mă ajută. Cândva Sfinții Părinți trăiau împreună cu alții, și chiar și astăzi oamenii tari duhovnicește au ucenici cu ei și îi călăuzesc prin viața lor. Noi, cei neputincioși, nu putem duce asta, ci trăim în liniște deoarece, atunci când omul este singur, cugetă cumva mai ușor la păcatele sale. Aceia, cei puternici, pot să învețe pe alții, și li se va da mare răsplată. Astfel, la Pecerska, în Kiev, există mulți sfinți părinți, dar cuvioșii Antonie și Teodosie vor avea o slavă mai mare decât toți. Aceștia sunt cei mari! De asemenea, cuviosul Nil Sorski – cât de frumos a scris despre viața isihastă.

Nu vă neliniștiți, comunicarea cu frații nu vă va vătăma. Dacă ei doresc să primească povață de la voi și le spuneți câte ceva, aceasta nu vă distruge liniștea. Și, deoarece există multe chipuri ale liniștii, dragostea către frățime este o lucrare a ei. Cineva este, de exemplu, capabil să vorbească ziua întreagă și toate cuvintele sale să folosească, iar altul să spună doar un cuvânt, iar cu acesta să-l rănească pe fratele său!

În clipa despărțirii l-am întrebat pe stareț dacă dă binecuvântare să-l mai vizităm și altă dată, și dacă acest lucru îl deranjează.

Noi ne-am obișnuit să închidem ușile prin care vin patimile, și nu pe cele exterioare, a răspuns.

De asemenea, auzisem că are barba lungă până la pământ și l-am fi rugat să ne-o arate. Temându-ne însă să nu-l jignim, i-am cerut mai întâi iertare. Starețul s-a mirat, dar ne-a făgăduit să ne împlinească cererea. Atunci l-am

rugat să-și dezlege barba, și el îndată și-a descheiat dulama și și-a desfăcut barba ce era legată la brâu. Aproape atingea pământul. Starețul ne-a împlinit cererea, dar ne-a făcut observația că această curiozitate a noastră este deșartă și nefolositoare. Părul, lung sau scurt, nu înseamnă nimic; nu ajută la mântuire pentru că nu este nevoie de păr lung, ce putrezește în mormânt, ci de fapte bineplăcute lui Dumnezeu.

Toamna, în luna octombrie a anului 1873, deoarece se simțea foarte slăbit, părintele Atanasie a părăsit coliba și a venit la schitul românesc Prodromu, unde s-a stabilit la bolniță, iar pe 23, aceeași lună, a adormit cu pace în Domnul.

BĂTRÂNUL IOAN (+ 1892)

Părintele Ioan s-a născut în anul 1833 în Bucovina și la botez s-a numit Ilie. Tatăl său, cu numele de familie Garus, era moldovean, iar mama, ucraineană. Dar când, mai târziu, a mers în Sfântul Munte, nu trăia între moldoveni, ci între ruși, deoarece știa foarte bine rusește; spunea chiar despre sine că este rus.

La vârsta potrivită s-a căsătorit și a dobândit copii. Ocupația sa iubită era citirea Psaltirii. Pentru aceasta, toți îl respectau și, atunci când murea cineva, îl chemau să citească psalmii pentru cel răposat. Foarte curând și-a pierdut soția și, împreună cu familia, s-a mutat în regiunea Kamenet-Podolski. Aici n-a rămas mult, ci a mers cu tatăl său în mănăstirea Schimbării la Față, aproape de orașul Bersad, iar pe fiica sa a trimis-o la mănăstirea de maici Volin.

După moartea tatălui său, fratele Ilie s-a hotărât să plece la Sfântul Munte. Luând binecuvântare și autorizația necesară de la mănăstire, s-a îndreptat spre Odessa, unde s-a îmbolnăvit greu. În această stare a făcut următorul legământ: dacă se va vindeca, să meargă la Sfântul Munte, să devină călugăr și să nu mănânce nici pește, nici brânză, nici ouă, nici lapte, nici ulei.

În curând s-a vindecat. A luat autorizația necesară de la Odessa și a plecat la Constantinopol, iar de acolo la Sfântul Munte. Deoarece avea dorința și râvna de a-i urma pe marii asceți de demult ai vieții pustnicești, ajungând pe Athon a căutat un învățător duhovnicesc printre pustnici.

În acea vreme, într-o peșteră aflată deasupra unei prăpăstii înalte și abrupte, la Cherasia, se liniștea rugându-se părintele sârb Pahomie. Ilie a mers la peșteră și l-a rugat cu stăruință să-l primească ucenic. Părintele Pahomie, aflând de viața sa de mai înainte și de chemarea sa pentru o asceză aspră, l-a primit și, după o anumită perioadă de timp l-a tuns călugăr, numindu-l Ioan.

După tundere, părintele Pahomie nu numai că nu-l împiedica să-și țină legământul postului, ci l-a îndemnat să-l țină până la moarte. Odată chiar, dorind să cerceteze cât se lepădase ucenicul de voia sa proprie, i-a poruncit lui Ioan să mănânce tot ceea ce-i dă, iar acesta fără împotrivire, a ascultat. Văzând starețul o asemenea ascultare, i-a îngăduit să-și țină mai departe canonul postului.

A trăit cu starețul său 16 ani, nevoindu-se în diferite lupte ale pocăinței și smereniei trupului. Atunci părintele Pahomie a adormit în pace, lăsând ca moștenire părintelui Ioan nevoița, postul și viața pustnicească.

Ucenicul, la fel ca și starețul său, și-a petrecut toată viața în Sfântul Munte în liniște desăvârșită, îndepărtându-se mereu de regiunile locuite. Îndată ce întâlnea vreo oarecare

pedică împotriva liniștii sale, se muta din loc în loc pentru a și-o asigura.

O perioadă de timp a trăit la Cherasia, în diferite colibe, și a avut lângă el 3 până la 4 ucenici. De trei ori s-a stabilit în pustia Thebaida, și acolo a ridicat patru colibe. În aceste „călătorii” lua cu el pesmeți, samovarul, o secure, o lopată și o saltea. Le puneă pe toate într-un sac și le încărca în spate. Când obosea sau se apropia noaptea, se aranja în vreun luminis; curăța locul, lega de crengile unui copac o pânză de lână și făcea astfel un cort. În caz că lipsea mâncarea sau apa nu se neliniștea; petrecea câteva zile fără să mănânce și să bea.

Canon avea, în general, mătâniile, iar canonul personal la chilie era rugăciunea minții timp de două ore. Restul timpului studia, lăsându-se pradă dumnezeieștilor înțeleșuri, dar lucrarea sa cea mai importantă era rugăciunea.

În chilia sa nu se afla nici scaun, nici pat; niciodată nu se întindea, ci totdeauna dormea așezat pe un așternut, pe podea. Deși era autodidact, cunoașterea sa era foarte curată și explica îndată pasaje dificile din lucrările ascetice ale Sfinților Părinți și din Sfânta Scriptură. De câteva ori a văzut atât de curat cu ochii minții meșteșugirile diavolilor, ca și când le-ar fi văzut cu cei trupești. De la rămânerea sa continuă în rugăciune caracterul îi era simplu, fără răutate și răbdător.

Ucenicii care trăiau împreună cu el erau obligați să împlinescă rânduiala postului; rareori le îngăduia ulei sau vin. Părintele Ioan se împărtășea cu Sfintele Taine în fiecare Duminică, atât cât o îngăduiau condițiile. Unul dintre ucenici povestea că odată, mergând la coliba stareșului după Sfânta Împărtășanie, l-a văzut că strălucea mai mult decât soarele. După un an și jumătate a îndrăznit să-i vorbească despre asta stareșului, rugându-l să-i explice cauza.

– S-a întâmplat deoarece aveai încredere în persoana mea, a explicat părintele Ioan.

Când rămânea în coliba sa, părintele Ioan priveghea în fiecare zi, începând seara și terminând a doua zi, petrecând tot acest timp în rugăciunea minții.

Către sfârșitul vieții a părăsit Thebaida și s-a îndepărtat într-o pustie mai adâncă, între Catunachia și Cherasia, deasupra unei prăpăstii foarte adânci, unde mai înainte se nevoia Zosima; nu a trăit însă mult acolo.

Cândva și-a amintit de el părintele Varnava, un foarte apropiat părinte duhovnicesc, care trăia în schitul Sfântul Vasile. L-a chemat deci pe ucenicul său și l-a trimis să-l viziteze pe părintele Ioan pentru a-i spune că nu s-au mai văzut de mult timp și se întreabă dacă mai trăiește. Într-adevăr, ucenicul de-abia l-a mai prins în viață. S-a întors la părintele Varnava cu știrea și acesta l-a trimis îndată la duhovnicul rus Irodion, care locuia în același schit, dar nu l-a găsit. A alergat apoi la Catunachia, la duhovnicul Ignatie Bulgarul dar, până să ajungă în pustia celui gata de moarte, pe cărările greu de trecut, părintele Ioan își dăduse deja sufletul în mâinile Domnului.

A adormit pe 11 noiembrie, anul 1892, și a fost înmormântat în același loc.

În toată viața sa în Sfântul Munte cultiva cu multă râvnă rugăciunea inimii și a ajuns la foarte mari măsuri. Contemporanii săi, câți l-au cunoscut, spuneau că se învrednicise de multe vedenii duhovnicești, și mulți dintre asceți îi cereau sfatul.

BĂTRÂNUL VARNAVA (+ 1905)

Bătrânul Varnava, cuțovlah de neam, s-a născut în anul 1829. Deoarece nu a găsit pace sufletească în lume, a părăsit-o la o vârstă încă tânără și s-a pregătit pentru liniștitul liman al mântuirii – Sfântul Munte. A mers la starețul Natanail, mare și important ascet al schitului Sfântul Vasile, și alături de el a trăit mulți ani. După moartea starețului său, părintele Varnava a trăit singur în aceeași colibă, nevoindu-se cu rugăciunea minții.

Cândva l-a vizitat un călugăr rus împreună cu însoțitorul său. În timp ce înaintau către Sfânta Ana, au ajuns în schitul Sfântul Vasile când soarele deja apusese și până la ținta lor mai aveau de mers o oră și jumătate. Erau nevoiți să se oprească acolo, dar pentru a înnopta nu ar fi fost loc decât dacă l-ar fi „izgonit” pe stăpânul chiliei din colibă.

În acest ceas părintele Varnava tocmai se întorcea de la un părinte vecin. A aflat care era necazul lor și cu atâta dragoste le-a oferit coliba sa, încât nu era cu putință să nu fie mișcați de sinceritatea lui.

Monahul rus își amintea mai târziu: „Niciodată nu voi uita dragostea și mărinimia pe care le-am văzut la părintele Varnava. Acolo, deși nu era comod, inima simțea o mare bucurie. La intrarea în colibă însoțitorul meu și-a îndreptat atenția către băncuța pe care o folosea părintele Varnava când se încredința rugăciunii, și către biciul cu care se pedepsea pe sine fericitul său stareț, Natanail.

Deoarece nu apucasem să vorbim mult cu părintele Ilarion, la care ne oprisem pe drum, am cerut părintelui Varnava să-l invite. Acesta a primit cu bucurie, nu avea însă vas pentru a încălzi apa și a „zburat” până la vecin să aducă. Noi nu aveam nimic în afară de ceai, pentru aceasta l-am întrebat:

Se află ceva să mâncăm?

Și-a cerut scuze, deoarece nu avea nici urmă de pâine de vreme ce, din cauza bolii, aproape de un an de zile nu mai ieșise din schit. Ne-a arătat niște firimituri de pâine arsă, dar îndată și-a amintit că, odată, a mers la mănăstirea Sfântul Pavel și acolo un monah îi dăduse o prescură și o pâine, pe care le făcuse pesmeți și le păstra undeva în pod. A mers în grabă să le aducă și au mâncat.

Părintele Varnava a șezut alături, pe prag, dar părintele Ilarion cu greu a primit a ședea alături de noi. Între altele, i-am întrebat pe stareți:

– Ce trebuie să spună și să facă omul, pentru a putea, cu siguranță, să se încredințeze în viața duhovnicească?

– Trebuie să împlinească poruncile Domnului după Eyanghelie! A răspuns părintele Varnava.

La acest punct am vorbit despre două exemple de călugări rătăciți care trăiau nu departe de acolo, și am zis:

– Aceste porunci, mult mai mult decât noi le țin Pahomie de la Karulia și Arsenie de aici, de aproape, dar rod nu se vede!

– Nu le țin întru cunoștință! a spus părintele Varnava.

Bătrânul Ilarion își clătina capul, dar tăcea. Ne-am îndreptat și către el:

– Și tu, părinte, ce zici?

– Ce să zic? Eu, nici om nu m-am făcut încă, așa cum trebuie; cum să mă numesc pe mine creștin? a răspuns încet și fără tragere de inimă.

– N-aș fi putut trăi în pustiu fără mângâiere, am spus eu în continuare.

– Pe cât puteți, lăsați mângâierile trupești și Dumnezeu vă va ajuta, a observat părintele Varnava.

– Părinte, tu ce zici? l-am întrebat pe starețul Ilarion.

– Ce să spun, în afară de ceea ce mi se potrivește mie? Să lase omul orice mângâiere a trupului și curând va veni la cunoașterea păcatelor sale. Ajunge atunci la o asemenea stare, încât cu lacrimi se îndreaptă și cade înaintea Domnului, iar El oricum se va întoarce către dânsul!

– Pentru ce am venit în Sfântul Munte, dacă nu să ne mântuim? a zis părintele Varnava. Dacă dobândim și lumea întregă, dar ne pierdem sufletul, care este folosul?

– În mănăstire, am zis noi, călugării se luptă numai cu oamenii, în vreme ce în pustie – și cu diavolul!

– Chiar despre asta discutam cu părintele Ilarion de curând, a continuat părintele Varnava, că adică diavolul năvălește asupra omului ca un leu, cu o asemenea putere ca și când ar vrea să-l înghită dintr-o dată. Cu toate acestea, cel ce se nevoiește cu frică de Dumnezeu îl face mai neputincios decât o furnică, încât văzându-l de departe potrivnicul pe un astfel de om, începe să tremure de frică!

Apoi am început să discutăm despre starețul lor, Natanail, care se închinoviasse în mănăstirea Sfântul Pavel și trăise acolo mai mult de 10 ani. Când acesta era reprezentant al Sfintei Chinotite, a suferit diferite ispite. Spre exemplu, aflându-se odată la mănăstirea Cutlumuș împreună cu alți reprezentanți, a semnat o hârtie pentru pașa Tesalonicului în care membrii Chinotitei, din simplă noblețe, scriau printre altele că se vor ruga pentru acesta. L-a cuprins atunci o adâncă pocăință și a vrut, dacă nu era cu putință să împiedice o asemenea scrisoare cu desăvârșire, cel puțin să șteargă semnătura sa. Când a început să vorbească despre asta, ceilalți reprezentanți l-au luat în râs; văzând însă că acesta se împotriva cu stăruință, s-au grăbit să trimită un om cu epistola la Tesalonic, iar pe părintele Natanail l-au ținut în mănăstirea Cutlumuș, liniștindu-l și încuind poarta.

Dar el simțea o atât de puternică pocăință înăuntrul său, încât s-a hotărât să pornească îndată pentru a-l ajunge pe purtătorul scrisorii. A zărit ușa asigurată cu zăvoare de fier, a spart-o (era din fire dăruit cu foarte mare putere) și l-a ajuns pe respectivul purtător al scrisorii la granița Sfântului Munte. A luat hârtia de la acesta (avea acest drept) și a tăiat semnătura sa! Nu s-a întors la Careia ci, disprețuind totul, a plecat la pustie. S-a stabilit într-o colibă în schitul Sfântul Vasile, unde a trăit 16 ani, iar în total, în Sfântul Munte, aproximativ 25 de ani. A adormit în luna octombrie, 1864.

La sosirea sa în Sfântul Munte, părintele Natanail s-a dăruit unei nevoițe deosebite. Petrecea timpul cu lacrimi, pocăindu-se pentru trecutul său, făcea 3000 de metanii zilnic și mânca o bucată de pâine uscată pe săptămână. Deseori, noaptea, când îl necăjea vreun oarecare gând pentru mâncare sau greutatea vieții pustnicești, se lovea pe sine cu biciul, pe care și astăzi îl păstrează părintele Varnava. La întrebarea ucenicului, ce fel de zgomot ciudat se auzea noaptea, răspundea așa:

Eu am făcut gălăgie, ca să nu dormi tu!

De la mănăstire îi trimiteau cele necesare și îl socoteau sfânt, lucru ce l-a aflat și el. De mult timp și din toată inima se ruga părintele Natanail să-i trimită Domnul un povățuitor cu experiență. În cele din urmă s-a înștiințat despre un oarecare stareț duhovnicesc și l-a vizitat. În timp ce discutau, și-a dat seama că era exact starețul pentru care se rugase. Și-a deschis inima în fața sa și i s-a încredințat într-atâta, încât chiar și la moarte de l-ar fi trimis, ar fi mers cu bucurie.

Starețul l-a sfătuit, mai întâi, să meargă la mănăstirea Sfântul Pavel, unde îl socoteau sfânt și să le schimbe gândul în chipul următor: trebuia să meargă la masa de obște,

să ceară o porție dublă de mâncare și vin, și să continue astfel timp de o săptămână, deși stomacul său era micșorat de postul său cel fără de măsură. Părintele Natanail a ascultat întru toate, iar obștea a început să sușotească împotriva sa. Către sfârșitul săptămânii spuneau deja deschis cum că părintele Natanail a căzut în rătăcire. Îndată ce a aflat, s-a întors la stareț și i-a povestit toate.

– Acum e bine, i-a spus el. Mergi la coliba ta și continuă-ți viața făcând astfel: i-a dat atunci canon și l-a călăuzit în nevoința rugăciunii inimii, prin care a ajuns la înalte măsuri duhovnicești.

Să spunem, ajunși la acest punct, și câteva lucruri referitoare la privegherile pe care le făceau acești călugări. Părinții Iosif, Neofit, Natanail și starețul lor se adunau în ziua de sâmbătă, mâncau împreună din ceea ce găseau, stăteau de vorbă și, în continuare, începea privegherea pe care o făceau după rânduiala isihastă, adică, cu rugăciunea inimii. Petrecând astfel noaptea, fiecare primea darurile harului după măsurile sale. Începeau după obicei. Se rânduiau în stranele lor și se rugau până la răsăritul soarelui. Atunci terminau, cântând „Cuvine-se cu adevărat...” și Doxologia. Starețul pregătea iarăși ceva de mâncare și, mulțumind Domnului, se despărțeau până în sâmbăta următoare.

Mai târziu, când părintele Natanail a devenit stareț, săvârșea privegherea cu ucenicul său Varnava, cu părintele Gherasim și cu părintele Ilarion astfel: citea cei șase psalmi ai utreniei și părintele Gherasim îl întreba pe starețul Natanail:

– Cum continuăm acum, cu citit sau cu rugăciune?
– Cum doriți! răspundea el, având fericitul obicei de a lăsa pe frați să aleagă singuri.

De obicei alegeau rugăciunea. Stingeau lumânările și începeau. Toți rămâneau în biserică în stranele lor, și se rugau. Domnul îi mângâia pe fiecare după nevoița sa și după împlinirea sa duhovnicească. Brusc, bătrânul Natanail striga, astfel încât îl auzeau toți:

– Preasfântă Treime, ajută-mă! Apoi iarăși se înstăpâna liniștea. Când sosea ceasul să se termine privegherea toți se ridicau de la locurile lor, în afară de părintele Natanail. Făceau zgomot și tușeau, pentru a se ridica și el; în sfârșit, ziceau:

– Părinte, trebuie să terminăm!

Dar el rămânea nemișcat; se vedea că nu auzise nimic. Așteptau puțin, apoi aprindeau lumânări ca, văzând flăcările lor, să se ridice. Dar părintele Natanail nici nu vedea, nici nu auzea nimic. Se găsea întreg acolo unde locuiesc duhurile oamenilor care urcă scara pe care o descrie Sfântul Calist. Bătrânul Gherasim și ceilalți, înțelegând, tăceau. Se făcea ziuă, mai trecea un ceas și atunci starețul începea să se miște. Se ridicau atunci toți și terminau privegherea.

Ucenicul său, părintele Varnava, l-a văzut de multe ori pe părintele Natanail în această stare.

Bătrânul Varnava a adormit în anul 1905, în vremea înfricoșătorului cutremur din Sfântul Munte. O stâncă mare a căzut peste colibă și l-a omorât, în ceasul în care se afla pe patul său.

DUHOVNICUL DOSITEI

O înaltă viață ascetică a trăit părintele Dositei. Era de origine din Moldova (și aici, în patria sa, s-a făcut călugăr). La 17 ani a intrat în mănăstirea Căldărușani și a rămas 10 ani.

Când a fost închinoviat, a dorit să vadă cum lucrează frații la ascultările de obște. Acolo se găsea și părintele Leontie, care în acea vreme era ierodiacon. Acesta, observându-l pe noul venit, l-a întrebat:

De ce-ai venit aici?

Să rămân la mănăstire.

Știi carte?

Sigur, și chiar foarte bine.

Vei fi știind deci și ceva de la Sfinții Părinți!

Firește, cunosc destule!

– Atunci spune-mi și mie câte ceva, te rog. Eu sunt om fără carte și aș vrea să aud despre viețile și învățăturile lor.

Tânărul a început să povestească întâmplări din Viețile Sfinților și povețe ale diferiților Părinți. Părintele Leontie a insistat să continue, așa încât acesta și-a continuat povestirea până ce a bătut clopotul de Vecernie. În biserică, tânărul a văzut dintr-o dată că monahul – pe care toată ziua îl învățase ca pe un neștiutor de carte – slujea ca ierodiacon și stătea și la strană cântând și citind! Atunci și-a zis întru sine: „Iată cine sunt aici călugării! Așadar, de-acum înainte ține-ți gura închisă!”

După o ședere de 10 ani la Căldărușani și-a dorit să meargă în Sfântul Munte, care este mai potrivit pentru viața duhovnicească și pentru dobândirea roadelor pocăinței. Acolo, la început, a trăit lângă duhovnicul Leontie, la schitul Lacu, apoi șase ani la schitul Căvsocalivia. În cele din urmă s-a stabilit într-un loc deosebit de liniștit, la peștera Cuviosului Nil, Izvorătorul de mir.

Părintele Dositei avea o viață duhovnicească, iar cuvântul său era plin de înțelepciune și izvora din experiența sa personală. Avea o cunoaștere adâncă despre rugăciunea minții, pe care o dobândise și din discuțiile cu starețul său, părintele Ilarion Georgianul.

PREZENȚA MONAHALĂ ROMÂNEASCĂ LA SFÂNTUL MUNTE ATHOS (1650-1863)

Pr. Ioan Moldoveanu

Încă din cele mai vechi timpuri, românii și-au manifestat dorința de a avea la Muntele Athos un locaș numai al lor, așa cum aveau bulgarii, georgienii, rușii și sârbii. Au existat, în acest sens, mai multe încercări, dintre care unele inițiate chiar de călugării greci. Una dintre aceste încercări a aparținut egumenului Teodorit de la Esfigmenu, care a avut chiar intenția de a face din mănăstirea pe care o egumenea mănăstire moldovenească. Faptul se întâmpla în vremea păstoriei, în Moldova, a lui Veniamin Costachi. Nu se știe nici până astăzi de ce mitropolitul a refuzat generoasa propunere de a avea și românii mănăstirea lor la Athos. Rămâne una dintre enigmele istoriei relațiilor noastre cu Muntele Athos.

Cu toate acestea, românii s-au așezat, de-a lungul timpului, fie în mănăstirile mari de la Athos, fie în schituri, chilii sau colibe, întemeiate sau cumpărate de ei de la călugării greci.

Dintotdeauna, călugării români au venit în număr mare la Muntele Athos, chiar din cele mai vechi timpuri, când Țările Române căpătau statut politic. Este arhicunoscută corespondența de la 1369 a lui Vladislav I, voievod al Țării Românești, cu Hariton de la Cutlumuș, căruia i se cerea modificarea statutului chinovial în idioritmie pentru călugării români, în schimbul unor prețioase

danii – zidirea catoliconului și a restului mănăstirii. Despre toate acestea s-a scris foarte mult și nu insistăm aici.

Prin secolul al XVIII-lea încep să ia ființă, la Athos, așezămintele românești, în forme destul de modeste, dar viabile. Așa este și cazul schitului Lacu, din incinta mănăstirii Sfântul Pavel, unde pe la 1754 s-au așezat călugări moldoveni. Pe la 1760, schitul se înnoia prin osârdia ieromonahului român Daniil, ucenic al Sfântului Paisie Velicicovski. La vremea aceea existau în Athos cam 24 de colibe românești și aproape 100 de pustnici români. Din „Proschinitarul” călugărului Serafim, aflăm că în 1843 viețuiau la schitul Lacu, 32 de români din mănăstirile Cernica și Căldărușani și, în plus, mai existau cinci chilii cu paraclise și 16 colibe.

Tot de pe la 1760 este și Schitul Nou Νέα Σκήπη, cu hramul „Nașterea Maicii Domnului”, având 16 chilii și 10 colibe, toate românești, pe teritoriul mănăstirii Sfântul Pavel.

S-a vorbit pe larg, în nenumărate rânduri, de activitatea marelui Paisie, călugăr ucrainean, căruia i se datorește redeşeptarea unui curent de tip isihast, care îi va purta numele. Venit în Athos, a întemeiat chilia Sfântul Ilie, pe teritoriul mănăstirii Pantocrator, care astăzi nu mai este locuită de români. El a rămas în Athos 17 ani, între 1746-1763.

Înainte de a vorbi despre Paisie, trebuie amintit că el a venit în țara noastră, atras de faima unui alt mare călugăr, care petrecuse la Athos, Vasile de la Poiana Mărului. Se poate chiar afirma că mare parte din „performanțele” duhovnicești ale lui Paisie, se datoresc lui Paisie, care se pare că adusese în mănăstirile românești rânduiala athonită cu mult înainte de a fi mers însuși Paisie la Athos. De asemenea, Vasile face din Poiana Mărului o adevărată

vatră de spiritualitate ortodoxă, prin copierea și răspândirea unor scrieri cu conținut teologic, aparținând marilor sfinți Isaa Sirul, Ioan Scărarul, Grigorie Sinaitul, Isihie al Ierusalimului și Filotei Sinaitul. Paisie auzise de pravila athonită de la Vasile, fapt care l-a determinat să meargă el însuși la Muntele Athos, în 1746. Așa cum bine se știe, Paisie a întemeiat acolo, pe teritoriul mănăstirii Pantocrator, schitul Profetul Ilie, unde, încetul cu încetul, s-a constituit o puternică comunitate de monahi proveniți din toată lumea ortodoxă, precum se va întâmpla, de altfel, și atunci când Paisie s-a reîntors în Moldova. Astfel, de pildă, vedem pe monahul Visarion venind din Moldova, spre a-și căuta un duhovnic în persoana lui Paisie. În preajma lor s-au adunat mai mulți ucenici, 12 moldoveni și 5 slavi. Pe la 1758, Paisie a primit harul preoției de la un episcop, Grigorie, el însuși trăitor la Sfântul Munte, iar înființarea schitului de care vorbeam s-a produs abia după ce un alt viețuitor athonit, patriarhul Serafim, îi va da aprobarea în acest sens.

Nu ne mai oprim asupra amănuntelor privind plecarea lui Paisie, la 1764, spre Moldova și petrecerea sa în mănăstirile de acolo, ci vom menționa numai faptul – important pentru contextul acestor relații – că Paisie a alcătuit, odată cu așezarea la Dragomirna, un Așezământ în 8 puncte, în conformitate cu care se fixau, pentru călugării din mănăstirile egumenite de el, norme de viațuire, întocmai cu cele de la Sfântul Munte. Ceea ce interesează mai mult, în cazul lui Paisie, este faptul că el este autorul unui curent de înprospătare duhovnicească, ascetică și teologică, pornită la Athos, continuată în Moldova și răspândită în aproape toată lumea ortodoxă, pentru mai bine de un secol și jumătate. Efectele acestui nou curent s-au făcut simțite până târziu și rămân actuale prin imensa operă de traducere a literaturii ascetico-filologice din Moldova – Filocalia.

Este interesantă teza că, între Paisie Velicicovski și Nicodim Aghioritul, a existat o corespondență și chiar se spune că Sfântul Nicodim, care a venit în Athos mult mai târziu, adică pe la 1775, hotărâse să facă o călătorie în Moldova, pentru a-l cunoaște pe Paisie, al cărui nume încă se mai pomenea, cu mult respect, de către cei care, în mod sigur, i-au fost ucenici și au rămas în Athos. Întâlnirea lor nu s-a produs decât pe tărâm duhovnicesc. Un istoric grec, Constantin Papoulidis, afirmă cu greutate: „Nu cred că va surprinde pe cineva dacă spun că există locuri comune între scrierile cuviosului Nicodim Aghioritul și ale Cuviosului Paisie Velicicovski. Este de ajuns să spun că patru cincimi din cartea lui Paisie, Despre rugăciunea minții, se află în cărțile Sfântului Nicodim Aghioritul”.

Atât de puternică a fost influența, în Athos, a călugărului trăitor în mănăstirile moldovene, Paisie, încât se poate spune că a avut tot atâta influență în Athos, cât va avea și Sfântul Nicodim în Țările Române.

În vremea în care Paisie se afla la chilia Sfântul Ilie, un stareț moldovean, Atanasie trăia cu ucenicii săi la Cavsocalivia, pe teritoriul Lavrei. Atanasie chiar se angajase într-o polemică cu Paisie pe tema idioritmiei și a vieții ascetice, al cărei adept (Atanasie) era. Paisie îi va da un răspuns în 14 capitole, care îl va înmuia pe Atanasie, acesta „recunoscându-și nedreptatea”.

Printre ucenicii lui Paisie se mai afla un anume Visarion din chilia Sfântului Constantin, în care trăiau 12 valahi și 5 slavi. Acesta l-a urmat pe Paisie în mănăstirea Dragomirna și a murit acolo, în 1766.

Dintre apropiații lui Paisie făcea parte și Macarie de la Neamț, călugăr foarte învățat, cunoscător prefect al limbii grecești, care l-a învățat greaca și pe Paisie. El este autorul

multor traduceri din limba greacă, făcându-se cunoscut sub numele de „dascălul cel mare” al românilor.

Printre monahii cu care Paisie a venit de la Athos se mai afla un Spiridon, ieromonah care a scris, la mănăstirea Neamț, „Viața lui Paisie”.

„Proschinitarul” lui Serafim vorbește despre „chilia de la Morfonu”, având un paraclis cu hramul Sfinții Trei Ierarhi, unde a pustnicit de tânăr, cuviosul duhovnic Luchian, venit tot de la Neamț.

Pe teritoriul Lavrei, la locul numit Catafighion (refugiul) se mai află biserica cu hramul „Tăierii Capului Sfântului Ioan Botezătorul”, la 1843 fiind amintit aici în același „Proschinitar duhovnicul Teofilact de la Neamț, cumpărând de la Marea Lavră această chilie. Se vede că mănăstirea Neamț, unde Paisie desfășurase mare parte din activitatea sa din ultimii 20 de ani de viață, avea o pondere aparte, deosebită, în a trimite călugări cu viață deosebită la Athos.

Schitul Sfânta Ana, de asemenea românesc, tot pe teritoriul Lavrei se găsește, fiind locuit, din secolul al XVIII-lea, de călugări români.

Pe teritoriul Lavrei se găseau mai multe chilii la locul numit Cireașa, alte câteva la Colciu, pe teritoriul Vatopedului, foarte multe chilii și colibe la Pantocrator, Sfântul Pavel, Dionisiu, Cutlumuș, Xiropotamu, Simonpetra, în total 72 de lăcașuri românești și 52 de biserici.

Am păstrat pentru sfârșit problema schitului românesc Prodrumu, care, datorită mărimii sale, poate concura foarte bine cu orice altă mănăstire athonită. Prodrumu este împlinirea mai vechilor dorințe ale românilor de a-și avea propriul lăcaș de cult la Athos. Este situat pe teritoriul Lavrei și exista înainte de 1660, când monahul Filotei cerea voie Lavrei ca să poată înnoi acest schit. După el, un

român, Macarie, a construit acolo o casă, iar în 1754, schitul este din nou reparat de Iosif de Hios, afierosindu-l Tăierii Capului Sfântului Ioan Botezătorul.

Între anii 1810-1816, această chilie, cunoscută sub numele Ianacopoulo (era numai chilie), a fost cumpărată de duhovnicul moldovean Iustin, care a trăit aici cu ucenicii săi Grigorie și Patapie. Iustin a plecat în Moldova, dar ideea transformării în schit a chiliei pe care o cumpărase a ținut-o secretă și a deconspirat-o numai în fața mitropolitului Veniamin Costachi. Între timp, Iustin a murit de bătrânețe, iar ucenicul său, Patapie, va duce mai departe ideea aceasta, insistând pe lângă mitropolit în sensul celor gândite de mentorul său.

Veniamin Costachi a scris, în 1820, către Lavra, cerând chiar acest lucru: transformarea chiliei în schit românesc. În felul acesta, cei doi ucenici au obținut, în iunie 1820, permisiunea modificării statutului chiliei lor în schit. Actul pe care Marea Lavră l-a emis conține 13 articole, care se vor un regulament de funcționare.

1. Se permitea, în primul rând, ca schitul să se numească Prodomu, cu denumirea oficială de „schit chinovial al credinciosului neam al moldovenilor”, ce urma să se afle sub administrația Lavrei, purtând pe ștampilă icoana Cinstitudinii Botezător;

2. Biserica va purta hramul vechi, „Tăierea Capului Înaintemergătorului”;

3. Dichiul, adică egumenul, trebuia să fie de neam moldovean, ales de monahii de acolo și confirmat de Lavră;

4. Sistemul va fi chinovial;

5. Taxele sau impozitele împărătești se vor depune la Lavra, precum și toate celelalte obligații;

6. Schitul nu avea voie să se extindă mai mult decât îi era acordat ca spațiu (avea grădină, livadă, cimitir);

7. Toți viețuitorii erau obligați să aibă o comportare evlavioasă către mănăstirea cea mare;

8. Dacă, în afara spațiului acestui schit, se găsesc colibe cu călugări greci sau moldoveni, aceștia se vor supune nu schitului, ci Marii Lavre;

9. Din milosteniile venite din afară pentru cinștiții frați, dator este dichiul să dea nu numai celor dinăuntru, ci și celor din colibe, de afară:

10. Oricine va veni din afară și, neplăcându-i viața de obște, și va voi să zidească colibă, să ceară voie mănăstirii Lavrei;

11. Cei care vor voi să iasă în lume să ceară voie de la sfânta mănăstire (Lavra);

12. Toate cele ce se găsesc în acest schit (odoare, veșminte, cărți, vase, ș.a.) nu sunt înstrăinabile și nu este permis să fie înstrăinate toate cele care le vor mai fi date;

13. Se fixa dichiului obligația de a da câte 10 lei pentru pomenirea fiecărui frate care va muri.

Revoluția de la 1821 a izgonit pe cei doi călugări prodromiți. Ei au revenit în Moldova. Aici Patapie a murit și a rămas în viață numai Grigorie Schimonahul, care, bătrân fiind, s-a retras la Neamț, unde a predat actele schitului. După moartea lui Grigorie, istoria Prodromului se împletește cu viața călugărilor Nifon și Nectarie, care, pe la 1840, au plecat la Athos și au viețuit zece ani în schitul grecesc Sfânta Ana-Cireașa. Aici, ei și-au cumpărat două chilii împreună cu alți 12 călugări moldoveni. Gândul lor era să facă un schit numai al lor și, pentru ducerea la îndeplinire a gândului, s-au întors acasă pentru a strânge ajutoare. Între timp, schitul Prodromul, părăsit, a fost vândut xenofontinului Ierotei, pe la 1851, pentru 25.000 groși.

Călugării, având sprijinul și recomandarea domnitorului Grigorie Ghica și a mitropolitului Sofronie Miclescu,

s-au întors la Athos și, la 25 iulie 1852, au cumpărat schitul Prodromul de la Marea Lavră, pentru 7000 groși. Pe 24 septembrie 1852, Marea Lavră a încheiat cu ei încă un acord, în patru puncte, care se adăugau celor treisprezece anterioare. În principal, se cerea Prodromului ca, anual, să depună 1000 de groși la Marea Lavră, iar numărul monahilor români la schit să nu fie mai mare de 20.

La 30 martie 1853, epitropii Marii Lavre scriau domnului Moldovei, Grigorie Ghica, mulțumindu-i pentru grija pe care o poartă acesta schitului de acolo. Într-adevăr, domnul ajută schitul românesc cu bani, căci îl vedem, la 6 ianuarie 1853, dându-i o subvenție anuală de 3000 galbeni, iar pe 7 iulie îi dădea un fond de 3000 galbeni. Pe 8 iunie 1856, din nou domnul îi fixa o subvenție de 200 galbeni, spre a putea schitul să înființeze o școală pentru românii din Sfântul Munte, iar la 1 august 1857 și, apoi, la 29 aprilie 1858, Sofronie mitropolitul, îi trimitea și el câte 500 galbeni.

Probabil că acești bani le-au fost de folos ca să toarne fundația bisericii, după care egumenul Nifon scria mitropolitului Țării Românești, care tot Nifon se numea, să îngăduie venirea părinților Agatanghel și Isaia spre a strânge ajutoare necesare continuării lucrărilor. Rezultatul a fost că, în septembrie 1857, Ministèrul Afacerilor Bisericești, după rezoluția prințului Alexandru Ghica, va aproba pentru Prodromu suma de 15.000 lei vechi spre a-i fi de folos la ridicarea bisericii.

Din Valahia, părinții Agatanghel și Isaia au trecut și în Moldova, unde logofătul Teodor Balș le va da pentru schit 25.000 lei vechi, iar Nicolae Ruset Rosnoveanu, mare trezorier, va trimite și el schitului românesc vase sfinte, clopote de 132 ocale, 11.000 lei fixând să-i dea o sumă anuală în valoare de 30 ducați. Soțiile acestor doi demnitari au depus

și ele, în 1857, la casa de depuneri din Iași "Sfântul Spiridon", în contul schitului, 1000 de ducați și au trimis acolo cruci de argint. Schitul a mai primit de la Ioan Soare din Galați 165.000 lei vechi și două cutii de argint aurit, conținând moaște de la Lavra Pecerskaia. Pe 24 mai 1858, egumenul Nifon hotăra să vină în Țara Românească după ce luase o scrisoare de recomandare către Guvern, din partea Marii Lavre.

Ajungând în Ungrovlahia, a primit din partea ucenicilor săi, Agatanghel și Isaia, suma ce le fusese dată de Guvern, 4226 galbeni. Chitanța poartă data de 10 august 1859.

Venirea lui Nifon în România (de la anul 1859, Principatele se uniseră) a avut ca efect trimiterea a diverse ajutoare înspre schitul românesc: sfinte vase, veșminte, cărți, candele, argintărie, icoane și multe altele. La 1863 și Guvernul român a hotărât să dea, anual, la Prodromu 1000 ducați, sumă care a crescut mai întâi la 3000 și apoi la 4000 ducați.

În sfârșit, biserica a fost terminată și, la 16 aprilie 1866, Ministrul Cultelor C.A. Rosseti, a trimis pe arhiepiscopul Isaia Vicol de Diocleas, care era egumen la Golia, în Iași, să sfințească schitul Prodromului. Aprobarea de a săvârși târnosirea a dat-o patriarhul ecumenic Sofronie III, pentru ziua de 21 mai 1866. Dar foarte important este faptul că pe 19 iunie 1871, regele României, Carol I, recunoaște schitul românesc din Sfântul Munte drept "comunitate românească", iar pe sigiliul schitului, în loc de cuvintele "Pecetea schitului moldovenesc", avea să se scrie "Sigiliul chinoviului românesc", fapt aprobat și de patriarhul Ioachim III în martie 1876. Se pare că, la această dată condiția de la 1852, ca schitul să aibă numai 20 de călugări, fusese încălcată, deoarece acum avea 100 de călugări, iar starețul era Damian, căci Nifon demisionase, în urma unor intrigi.

În ce privește sigiliul sau ștampila, inscripția completă era: "Sigiliul (ștampila) schitului chinovial românesc din Sfântul Munte Athos". Remarcăm că lipsește cuvântul "Lavra", adică schitul nu se denumea ca fiind al Lavrei, ceea ce a supărat mănăstirea cea mare, care nu a recunoscut ștampila, considerând că textul contrăvine actului de înființare a schitului. Faptul a dus la întreruperea temporară a relațiilor. Ba, mai mult, românii, încurajați de ruși, au cerut, în 1880, Chinotitei, să le aprobe statutul de mănăstire, în loc de schit, căci precum fiecare neam își avea mănăstirea sa, se cuvenea și românilor același lucru. Din păcate, bătrânii Nifon și Nectarie, constituiau în sânul comunității românești, o opoziție care n-a făcut bine intereselor schitului. Lavra a început să profite de acest fapt și a acuzat că Prodromu constituie centrul de propagandă al vlahilor din Macedonia, ceea ce ar fi împotriva intereselor Sfântului Munte și neamului grec, în general. În urma acestui fapt, dar și al aceluia că Biserica Română și guvernul nu primiseră pe trimișii Sfintei Lavre să rediscute problema secularizării, Ioachim al III-lea s-a mâniat și, la 1881, a anulat toate drepturile pe care le avea schitul prin actele de la 1820, 1852 și 1876. Evident că aici se resimțea influența Lavrei, care tocmai restrângerea drepturilor românilor o urmărea. Disputa dintre chinoviu românesc și Marea Lavră a durat de la 1880 până la 1889, dar nu insistăm asupra acestor aspecte pentru că ele sunt descrise cu multe amănunte de Gh. Cioran.

Cearta s-a terminat prin câștigul de cauză al lavrioților, care, printr-un acord din 20 ianuarie 1889, în 10 articole, au făcut schitul românesc să-și recunoască dependența față de Lavră. Ștampila urma să fie schimbată, punându-i-se următorul text: "Ștampila sfântului schit, chinoviu românesc al Sfântului Ioan Botezătorul, ce depinde de mănăstirea

Marii Lavre din Muntele Athos, 1889". Acordul acesta a fost confirmat printr-un sigilon patriarhal și scrisoare sinodală, cu data 1890.

Cu toate acestea, românii n-au încetat să ceară modificarea statutului schitului lor în acela de mănăstire. În ajutorul lor a venit profesorul de teologie Dragomir Demetrescu (+ 1926), care va cere personal patriarhului ecumenic acest lucru. I s-a răspuns că tipicoanele Sfântului Munte nu prevăd existența a mai mult de 20 de mănăstiri.

Aceasta ar fi, în mare, istoria existenței schitului românesc, atât de bine descrisă de istoricul Gh. Cioran. Noi ne-am mulțumit numai să o schematizăm, aducând în fața cititorului doar acele fapte care au marcat existența schitului. De altfel, ne interesa să dovedim permanenta prezență românească la Athos. Or, existența Prodromului ne spune că românii au fost prezenți și s-au manifestat nu numai prin bogate danii timp de patru secole, ci au fost și rămân prezenți duhovnicește, adică printr-o viață aleasă în Muntele Athos.

Prezența românească, foarte bogată în fapte, nu se oprește sau nu se concentrează numai la nivelul Prodromului, ci s-a făcut simțită și prin alte nume, care sunt de referință în istoria românească: Grigorie Dascălul, Gherontie, Gheorghe (starețul de la Cernica), Filotei sin Aga Jipei, în afară de Paisie și ucenicii săi. La fel trebuie să spunem că prezența românească s-a făcut simțită și prin lucrările pe care mulți dintre acești trăitori le lasă la Athos sau chiar le scriu acolo. Mulțime de manuscrise românești, adică având autori români, îmbogățesc azi muzeele athonite. Acestea au ajuns acolo fie prin aducerea de către autori acolo, așa cum am spus, fie prin donarea lor de către domni, fie au fost luate cu diferite prilejuri de către călugării greci.

Așa trebuie să fi ajuns în biblioteca Prodromului un "Anastasimatar" de la 1717, copie după acela al lui Filotei Sfetağoritul, călugăr român numit și "sin Aga Jipei", adică fiul lui Aga Jipa. Acest Filotei trăise la Athos, de vreme ce i se zicea Sfetağoritul, și a devenit psalt la Mitropolia Ungrovlahiei. El a compus prima carte de "Psaltichie" în limba română, la 1713, cu traduceri făcute de el, personal. Cartea, prima de acest gen, era dedicată domnului Constantin Brâncoveanu, în timpul căruia muzicii psaltire i se dădea mare importanță.

Un alt călugăr înduhovnicit, care a ajuns la Athos, avea să fie viitorul stareț de la Cernica, Gheorghe. Pe la 1750, tânărul Gheorghe (era născut la 1730) a plecat la Constantinopol și de acolo a ajuns în Athos, stabilindu-se la Vatoped, împreună cu un ierarh grec, ce-i era duhovnic. Aflând de cuviosul Paisie, care se afla deja acolo, la chilia Sfântului Ilie, a ținut să-l cunoască și a intrat în mica obște a marelui trăitor. Paisie a fost acela care i-a dat binecuvântarea spre a lua marea schimă monahală, iar în 1754 a fost hirotonit preot pentru obștea de la Sfântul Ilie. Când Paisie s-a retras în Moldova, Gheorghe l-a urmat la Dragomirna, la Secu și, mai apoi, la Neamț. Prin 1781, Gheorghe a hotărât să se întoarcă în Muntele Athos, fie la Vatoped, fie la Sfântul Ilie spre a se desăvârși duhovnicește. În drum, s-a oprit la București, unde mitropolitul Ungrovlahiei de atunci, Grigorie II, i-a propus să rămână la mănăstirea Cernica, având în vedere ridicarea ei și refacerea vieții monahale acolo.

În 1794 i s-a încredințat și conducerea mănăstirii Căldărușani și, tot pe atunci, și a mănăstirii de la Argeș. El a provocat cu adevărat o ridicare duhovnicească, așa cum Paisie făcuse în Moldova, fiind important prin promovarea curentului paisian în Țara Românească, ceea ce i-a adus

mulți ucenici, de numele cărora nu se poate face abstracție în Istoria Bisericii Române. Este vorba despre Macarie, mare cărturar al secolului XVIII, ieromonahul Dorotei, traducător de limbă greacă, Calinic de la Cernica, devenit episcop de Râmnicu Vâlcea, ierodiaconul Grigorie, mitropolit al Țării Românești, între 1823-1834, Macarie Protopsaltul sau dascălul de cântări bisericești.

Mai dorim să evocăm aici și numele lui Grigorie Dascălul, devenit, cum am și spus, mitropolit. Era ucenic al lui Paisie și, ca atare, cunoscuse viața athonită. El a ajuns la 1812, împreună cu monahul Gherontie și duhovnicul Calinic, de la mănăstirea Secu din Moldova în Muntele Athos. La întoarcere au căzut între tâlhari și Gherontie, fiind mai în vârstă, a murit la Filipopoli, în Bulgaria. Grigorie s-a întors în țară și s-a așezat la Neamț, unde trăise o vreme sub aripa lui Paisie. El s-a remarcat, în cultura românească, prin lucrarea de traducere a foarte multor opere de zidire sufletească, opere ale Sfinților Părinți și cărți liturgice, ceea ce i-a atras apelativul de "Dascălul", fiind cu adevărat dascăl și luminător al neamului românesc. Multe dintre traducerile pe care le-a și tipărit au ajuns și în bibliotecile athonite, dovedind că lucrările sale erau căutate spre zidirea sufletească a fraților de acolo. Mitropolitul Grigorie Dascălul rămâne, prin întreaga sa activitate de ridicare culturală, una dintre cele mai luminoase figuri bisericești.

Un alt călugăr îmbunătățit, Irinarh de la Horaița, atras și el de fama Muntelui Athos, va petrece doi ani acolo, până când, datorită Revoluției de la 1821, a fost nevoit să revină în țară, aducând cu sine duhul de viață athonită, așa cum făcuseră ceilalți de dinaintea sa.

În "Mineiul" pe ianuarie, tipărit la mănăstirea Sf. Pantelimon, din Muntele Athos, între sfinții celei de-a zecea zi se află pomenit și cuviosul ieroschimonah Antipa Atonitul,

cunoscut în istoria noastră drept Antipa de la Calapodești. Acesta, încă din tinerețe, auzise de Sf. Munte, dorindu-și să meargă acolo. Pentru început, s-a oprit la schitul Lacu, unde viețuiau români. Egumenul schitului l-a tuns în monahism și, după 15 ani, s-a mutat la mănăstirea Esfigmenu, care tocmai primise printre metoacele sale și schitul Florești din Moldova, din partea mitropolitului Veniamin Costachi al Moldovei. Pe la 1860, Antipa a părăsit Muntele Athos pentru a se întoarce în țară și, de aici, s-a îndreptat spre Rusia, stabilindu-se la mănăstirea Valaam, unde se trăia după norme paisiene. Acest mod de viață se datora unor ucenici ai lui Paisie Velicicovski, care ajunseseră la această mănăstire, reușind să impună tipicul athonit. După 17 ani de viațuire în mănăstirea Valaam, Antipa și-a găsit sfârșitul, fiind înmormântat în gropnița acesteia. Pentru viața sa curată, a intrat în conștiința monahilor pe care îi avusese ucenici, devenind singurul monah athonit român trecut în rândul sfinților și pomenit ca atare la Muntele Athos.

Acestea sunt câteva dintre exemplele care s-ar putea da cu privire la trecerea românilor prin Muntele Athos. Așa cum s-a văzut, în genere, ei au fost influențați de modul de viață de acolo, încât un Paisie și, mai târziu, ucenicii săi, vor adopta chiar tipicul athonit, încercând să copieze acel mod de viață, dar aducându-i și îmbunătățiri, în același timp. Să nu uităm că Athosul era foarte încercat în acele timpuri, dar se ridica de câte ori venea câte o infuzie de danii din Țările Române sau Rusia, singurele sale ajutoare pe atunci. Și tot așa, Athosul a mai avut nevoie și de infuzii de spiritualitate într-o vreme în care mănăstirile, căzute în rele datorii, erau părăsite. La un moment dat, Paisie a cerut voie să se așeze la Simonpetra, din care călugării fugiseră, căci nu mai puteau plăti datoriile. Nici el nu a rezistat acolo, neputând plăti datoriile ei. În felul acesta, s-a întors înapoi în Moldova, dar a lăsat

în urmă un nume duhovnicesc cu multă autoritate, ucenici care să-i ducă mai departe învățătura și un curent-fenomen de aceeași valoare cu isihasmul, care s-a numit chiar "paisianism". Dar, în toate acestea, Athosul și-a avut și el rolul său bine definit, căci purta în spate o tradiție ai cărei moștenitori s-au considerat întotdeauna domnii români: tradiția bizantină.

*(Revista Glasul Bisericii, Anul LV,
nr.5-8, mai-august 1999).*

MONAHII ROMÂNI DIN SFÂNTUL MUNTE ATHOS

Arhim. Visarion Puiu

Afară de datele ce se găsesc tipărite în apelul îndreptat de "Societatea monahilor români din Sfântul Munte Athos" către poporul și guvernele române în anul 1907, nu cunoaștem alte știri mai noi privitoare la monahii și frații adunați din toate părțile locuite de români, ce viețuiesc în schiturile, colibe și chiliile Muntelui Athos. De aceea, până la întocmirea unui studiu sistematic care să cuprindă trecutul atât de însemnat pentru istoria neamului nostru, al acelor cuiburi de viață religioasă pe care evlavia și dărnicia strămoșilor le-a susținut acolo vreme de veacuri, nu credem de prisos a publica despre acei monahi, deocamdată următoarele date statistice sumare, comunicate de părintele Ilarion Mârza, superiorul chiliei "Sf. Ioan Botezătorul" – Provata, din Muntele Athos.

La începutul anului 1920, în Sf. Munte al Athosului se găseau următoarele localități în care viețuiau monahi de origine română:

Pe moșia mănăstirii LAVRA

1. Schitul chinovial "Prodrom", cu patronul "Botezul Domnului", numărul monahilor viețuitori în schit, împreună cu cei de la metocul din insula Tasos, este de 67 de persoane; iar la metoacele din România 21, fac laolaltă un total de 88 de persoane.

În localitatea PROVATA

2. Chilia "Catafighi", cu patronul "Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul", locuită de 12 monahi.

3. Chilia "Cucuvino", numită și comunitatea fraților români, cu patronul "Sf. Ioan Teologul", locuită de 18 persoane, din care 8 sunt la metocul de lângă Iași.

4. Chilia cu patronul "Sf. Prooroc Ilie", locuită de 5 persoane.

5. Chilia "Gvăneasca", cu patronul "Nașterea Maicii Domnului", având un total de 9 persoane.

În localitatea MORFONO

6. Chilia cu patronul "Nașterea Maicii Domnului", având 3 persoane.

În localitatea VIGLA

7. Chilia cu patronul "Acoperământul Maicii Domnului", cu 3 persoane.

8. Peștera părintelui Nifon, cu biserica "Nașterea Maicii Domnului", locuită numai de 2 persoane. Acesta a fost întemeietorul și întâiul stareț al schitului "Prodromul".

9. Coliba "Haira", fără biserică, cu 2 persoane.

În localitatea CHERAȘEA

10. Coliba cu hramul "Nașterea Maicii Domnului", având 4 persoane.

11. Peștera părintelui Iacov, cu 2 persoane, și o colibă cu o persoană.

12. Altă colibă cu 2 persoane și o peșteră cu o singură persoană.

În localitatea CATONACHI

13. Coliba cu patronul "Sf.Mucenic Artemie", pe moșia Lavrei, având 5 persoane.

14. Coliba părintelui Pantelimon, fără biserică, cu 2 persoane, și o peșteră cu o singură persoană.

15. Coliba numită a lui Climent, fără biserică, cu o persoană.

Pe moșia mănăstirii Sf.PAVEL

16. Schitul românesc "Lacu", cu patronul "Sf.Mucenic Dimitrie", în care, deosebit de biserica mare numită "chiriaco", mai sunt încă 15 colibe cu paraclise și 8 colibe fără paraclise, având laolaltă 65 de persoane.

Pe moșia mănăstirii SIMONPETRU

40. Coliba cu biserica "Sf.Sava", locuită de 2 monahi.

Pe moșia mănăstirii XIROPOTAM

41. Chilia cu patronul "Adormirea Maicii Domnului", cu 3 persoane.

Pe moșia mănăstirii DIONISIU

42. Chilia "Adinu", cu hramul "Intrarea Maicii Domnului în biserică", situată în apropiere de orașul Careia, cu 5 persoane.

Pe moșia mănăstirii CUTLUMUȘ

43. Chilia cu patronul "Sfinții Teodori", având 9 persoane.

44. Coliba cu patronul "Maica Domnului – Ivirița", cu o persoană.

Pe moșia mănăstirii PANTOCRATOR

45. În localitatea numită "Capsala", o colibă cu hramul "Sf.Gheorghe" (Livadoghen), locuită de 8 monahi.

46. O colibă fără biserică a părintelui Visarion, cu 2 persoane.

Pe moșia mănăstirii STAVRONICHITA

47. Chilia cu hramul "Sfinții Trei Ierarhi", având 3 persoane.

48. Chilia cu hramul "Nașterea Maicii Domnului", având 2 persoane.

49. Coliba fără biserică a ieroschimonașului Eufrosin, cu 2 persoane.

Pe moșia mănăstirii IVIRUL

50. Chilia "Magula", cu hramul "Nașterea Sf.Ioan Botezătorul", având 4 persoane.

51. Coliba cu hramul "Sf. Eftimie", situată în schitul Ivirului, cu 2 persoane.

Pe moșia mănăstirii VATOPED

52. În localitatea numită "Colciu", chilia cu hramul "Sf. Mucenic Gheorghe", cu 9 persoane.

53. Chilia cu hramul "Nașterea Sf. Ioan Botezătorul", 10 persoane.

54. Chilia cu hramul "Sf. Ipatie", cu 8 persoane.

55. În localitatea numită "Iufta", chilia cu hramul "Sf. Nicolae", având 2 persoane.

56. Chilia cu hramul "Izvorul Tămăduirii", situată în apropiere de orașul Careia, cu 2 persoane.

57. Coliba cu hramul "Adormirea", având 3 persoane, în schitul Vatopedului.

58. În același schit, coliba cu hramul "Sf. Muceniță Marina", cu 3 persoane.

Afară de aceștia mai sus arătați, mai sunt încă și alți monahi români stabiliți prin diferite alte localități ale Sfântului Munte, având odăi închiriate lunar sau anual, în număr ca la 70 de persoane.

Deci în Sfântul Munte al Athosului, la începutul anului 1920, se găseau viețuitori, monahi și frați de ascultare, de origine română, un total de 276 de inși.

În chilia din localitatea numită Provata sunt români din Macedonia și din Basarabia. În chilia "Sf. Teodori", de pe moșia mănăstirii Cutlumuș, sunt români din Herson (Ucraina) și din Basarabia. În chilia "Adormirea", de pe moșia Xiropotam, sunt iarăși români din Herson. De asemenea și în chilia "Izvorul Tămăduirii" și în coliba "Sf. Sava", de pe moșia mănăstirii Simonpetru, sunt români din Herson. Toți săvârșesc slujbele în grai românesc.

(Revista Societății istorico-arheologice bisericești din Chișinău, vol. XII, 1920)

ȘTIRI DE LA ATHOS ÎN CÂTEVA SCRISORI CĂTRE ARHIMANDRITUL GRIGORE GEORGESCU, STAREȚUL MÂNĂȘTIRII CHEIA DIN PRAHOVA

Gheorghe Vasilescu

Arhimandritul Grigore Georgescu, starețul mănăstirii Cheia, din județul Prahova, care a trăit mai bine de zece ani la Muntele Athos, la sfârșitul secolului al XIX-lea, revenind în țară, a purtat o vie corespondență cu unii părinți români de la schiturile Lacu și Prodromu și de pe la alte chilii athonite, pe care i-a ajutat cu milostenii, după puterile sale, și a primit de la ei știri interesante despre stările de lucruri de la Sfântul Munte, de care se simțea strâns legat sufletește și unde nădăjduia să se reîntoarcă, spre a-și sfârși restul vieții acolo.

Din biografia părintelui Grigore Georgescu reținem că era transilvănean și s-a născut la 1 mai 1861, în comuna Satulung-Săcele, județul Brașov. Plecat de tânăr la Athos, s-a așezat la schitul Lacu și apoi la Prodromu, unde s-a și călugărit. După mai bine de zece ani de viețuire ca monah la Sfântul Munte, fiind chemat pentru clarificarea situației militare de autoritățile statului austro-ungar, din care făcea parte atunci Transilvania a revenit pe meleagurile natale la sfârșitul anului 1891. Obținând scutire de serviciul militar, pe motiv că era călugăr, după trei luni de ședere printre rude și prieteni a plecat la Galați, cu intenția de a lua vaporul spre Athos. O criză acută de reumatism, care l-a chinuit

toată viața, s-a declanșat chiar în momentul îmbarcării pe vapor, ținându-l locului, încât a fost obligat să-și amâne plecarea. În căutarea sănătății, la 11 ianuarie 1892 s-a așezat la mănăstirea Cheia, din județul Prahova, aproape de Brașov, unde, în luna noiembrie, același an, a fost hirotonit ierodiacon și apoi ieromonah. Ales stareț de obștea mănăstirii, la 1 februarie 1909, a ostenit în această slujire vreme de 25 de ani, până la 1 februarie 1934, când s-a retras, fiind bătrân și bolnav. Ca stareț a introdus la Cheia spiritul athonit de viețuire monahală, a sporit obștea mănăstirii cu frați tineri și a realizat o seamă de împliniri gospodărești, între care și construirea unui paraclis, care dăinuie până astăzi. A trecut la cele veșnice la 30 martie 1940, fără a-și vedea împlinită dorința de a reveni la Sfântul Munte, nici măcar în pelerinaj, împiedicat fiind de împrejurări vitrege și de starea șubredă a sănătății sale.

O parte din corespondența primită de părintele Grigore Georgescu de la unii părinți români din Sfântul Munte a ajuns în păstrarea nepotului său, arhimandritul Grigore Băbuș, preot slujitor la Catedrala Patriarhală din București și director al Bibliotecii Sfântului Sinod, cu metania la mănăstirea Cheia, care ne-a pus-o bucuros la dispoziție.

Din această corespondență am ales câteva scrisori ce ni s-au părut interesante prin relatările pitorești ale vieții de la Athos, la care facem referire în cele ce urmează.

Prima scrisoare, dintre cele care s-au păstrat, datează din 15 decembrie 1897 și a fost expediată din schitul Lacu, de monahul Inochentie, care mulțumește părintelui Grigore Georgescu pentru "paralele ce ni le-ai dăruit, pe care le-am pus la cititori, unde în veci sunteți pomeniți. Că foarte mult avem nevoie. La vară trebuie să gătesc biserica înăuntru și n-am de cheltuială, că biserica este mare și lucrările ei sunt scumpe. Încât am hotărât cu diaconul ca

la toamnă să-l trimit în Basarabia după milostenie”. În continuare, el dă răspuns unei cereri anterioare a părintelui Grigore Georgescu, de a-i trimite recomandare scrisă, cu pecetea schitului Lacu, având hramul “Sfântul Dimitrie”, pentru un monah care venise de acolo în România și intenționa să se așeze în mănăstirea Cheia, spunând: “îmi scrii pentru părintele Gavriil monahul, ca să primești pecetea “Sfântului Dimitrie” pentru încredințare. M-am rugat foarte mult duchiului și epitropilor ca să facă deputăția aceasta, că este om sărac. Dichiul a vrut, iar epitropii n-au vrut în nici un fel, că zic, noi nu-l știm ce fel de om este. Dacă face vreo sminteală, atunci vine ocară asupra schitului și a părinților, cum că noi l-am trimis în România. De ce nu mi-ai cerut mie, când eram dichiu, atunci puteam să-ți dau, că aveam pecetea”. În încheiere, monahul Inochentie cere ajutor “spre a căpăta un trup de minee de Neamț sau de Râmnic, dar să nu fie cu slove latine, că avem mare nevoie. Poate are mănăstirea Cheia de prisos un trup de minee și te rog, părinte Grigore, și eu și diaconul meu Ioachim, ca să mijlocești sfinția ta la mănăstire sau la alți părinți sau mireni, că pe aici nu găsim”.

Recomandare pentru un alt monah de la Athos plecat în România, trimite părintele Grigore Georgescu, la 15 februarie 1900, și ieromonahul Mihail, de la chiliia “Adormirea Maicii Domnului”, din schitul Vatoped, care, după ce afirmă că “eu, la 42 de ani de când am plecat din locul meu Craiova, unde m-am născut, nu mai știu nimic, și ne pare, și ne pare bine că ne-ați aflat”, mărturisește că “monahul Juvenalie Constantinescu, cojocar, din Ploiești, cu metania în Sfântul Munte, nemaiîmpăcându-se la noi în acest schit, fiind tot bolnav, I s-a dat voie a trece în România și I s-a eliberat bilet de voie spre a fi primit la orice mănăstire se va împăca”, apoi adăugă că “noi suntem trei în casă

și trăim printre aceste pietre de atâta vreme în țară străină”.

O interesantă relatare despre marele cutremur care a zguduit Peninsula Athosului în anul 1904, provocând mari stricăciuni tuturor clădirilor din Sfântul Munte, conține scrisoarea trimisă la 27 noiembrie 1905 de monahul Ioil de la schitul Prodromul, pe care o redăm în întregime:

Cinstite părinte Grigore,

“Noi umblăm pentru învelirea sfintei biserici și Dumnezeu a făcut altfel pentru păcatele noastre și pentru nedragostea pe care o avem unul către altul, după cum Ț-am mai scris și iarna trecută.

Vei fi auzit de groaznicul cutremur ce am avut în Sfântul Munte, pe la șapte ceasuri din noapte, tocmai pe vremea Utreniei. Eram la Lacu, la Sf. Dumitru, în casa părintelui Ignatie. Tocmai dormeam, când m-am pomenit cu zărnăituri și bubuituri, cum cădeau stâncile de prin munte. Așa că m-am sculat și s-au sculat și ceilalți înmărmuriți de frică și ne-am pus de am făcut pravila și Liturghia, și casa dânsului nu l s-a stricat.

Când, dimineața, ne-am dat de vale să mergem la Ciriaco, ședeau stâncile de marmură ca boii pe vale. La biserica cea mare de la Lacu, crucea de la tâmplă a fost de marmură și a căzut și s-a sfărâmat. Și s-a crăpat și biserica. Ciubelile s-au dricuit. Clopotnița s-a crăpat, mai multe chilii s-au stricat.

Când am mers la schit la noi (la Prodromul), când am intrat, ce să vezi, m-a cuprind o jale. Casele toate erau descoperite, hogeacurile căzute, zidurile crăpate, sobele de prin chilii toate căzute, grinziile de prin tavanuri căzute și ele. Biserica cea mare crăpată în sute de bucăți. Deși nu este căzută jos, nu mai este de nici o treabă, așa că nu mai putem sluji Sf. Liturghie și acum facem serviciul în

paraclisul Bunei Vestiri. Așa că am ajuns în stare de plâns. Acum ne trebuie răbdare multă. De acum în zece ani nu poți să te mai liniștești.

Dacă se vor mai face la loc cum au fost, dacă nu vom fi noi cei de pe urmă, căci cutremurul acesta a stricat locurile cele mai însemnate din Sfântul Munte. La chilia Sf. Petru Athonitul s-a mișcat și pământul și s-au sfărâmat biserica și chiliile. Părinții de acolo s-au dus la Sfântul Simeon. La Lavra s-au dărâmat chiliile dinspre mare și paraclisele cele mai multe. Biserica cea mai mare tot nu este ca a noastră, că se slujește acum la Iviru. Este mai rău ca la toți. În biserica cea mare se făcuseră sobele când m-am dus eu pe acolo, și n-a scăpat nici una întreagă.

Nu se știe ce va să fie, că nici acum nu încetează cutremurele și huirile din Sfântul Munte. Poate că s-a apropiat ca să se îplinească proorocirile Sfântului Munte, că se zice că are să se afunde în mare partea pe care suntem noi. Am auzit pe unii că ar fi văzut deasupra chiliei Chir Isaia, de unde vine apa la noi, că ar fi muntele crăpat. Dacă va fi adevărat, apoi cred că nu mai avem mult, dacă nu se va face nimica ca să ne îndreptăm viața.

Smerită metanie de la părintele Ignatie de la Secu și de la Casian de aici. Smerită metanie și de la părintele Silvestru”.

Al sfinției tale fiu duhovnicesc, Ioil păcătosul.

Un interesant schimb de scrisori a avut loc între arhimandritul Antipa Dinescu, starețul schitului Prodromul, și părintele Grigore Georgescu, în legătură cu intenția acestuia de a se reîntoarce la Athos, în care scop el a depus în casa schitului 3000 de franci, sumă importantă la vremea aceea, plus alte milostenii date pentru ajutorarea părinților de acolo. Astfel, la 20 iunie 1907, arhimandritul Antipa

Dinescu, răspunzând unei scrisori a părintelui Grigore Georgescu din 27 mai, același an, îi face cunoscut că "am fost înștiințat de părintele Nichita că a primit de la sfinția ta 3000 de franci, pe care i-a depus în casa chinoviului nostru spre păstrare, până când te vei înlesni a veni în Sfântul Munte, să rămâi de chinovie la noi în mânăstire. Iar când te vei hotărî să vii la noi în Sfântul Munte, ești primit de obște cu toată dragostea". Și mai adaugă: "Am primit de la părintele Nichita 100 de franci, împreună cu pomelnicul sfinției tale, pe care l-am pus să se pomenească în toate zilele la Sfânta Proscomidie, pentru care am dat și adevăriniță de primirea lor la părintele Dometie, ca să ți-o trimită la metocul nostru din București. Aștept răspunsul sfinției tale ca să știu cum să facem chitanță de învoială pentru cei 3000 de franci ce ai depus la noi".

La rândul său, monahul Nichita, într-o scrisoare din 2 august 1907, îl informează pe părintele Grigore Georgescu că "îndată ce am venit la schit, imediat am spus părinților să-ți trimită chitanță pentru cei 3000 de franci pe care mi-ai încredințat și adevăriniță pentru 100 de franci care i-ai dat la facerea bisericii. Și la caz, după cum am vorbit, vrei să mai dai, orice poți să încredințezi părintelui Dometie, iconomul de la metocul nostru din București". El nu uită să-i comunice părintelui Grigore Georgescu că "noi, aici la schit, am tocmnit meșteri care lucrează la repararea bisericii, acum provizoriu, până vom face rost de banii trebuincioși pentru zidirea alteia noi, pe care, vrând Dumnezeu, avem să o facem, și pentru care, de un an, lucrează câțiva meșteri la cioplirea pietrelor de marmură, că vrem să o facem cu piatră cioplită de marmură. Acum, deocamdată, isprăvind biserica, peste vreo două săptămâni avem să ne apucăm de reparat chiliile părinților, apoi spitalul și casele de primirea pioșilor închinători români ce vor voiaja aici la Sfântul Munte".

Aflând că părintele Grigore Georgescu a fost ales stareț al mănăstirii Cheia, arhimandritul Antipa Dinescu îi scrie, la 6 martie 1909, spunându-i: "Ne-a spus părintele Dometie că a trecut către Domnul părinte stareț Visarion și după cum avem obligație către sfinția sa am făcut cele 40 parastase, și le urmăm înaintea până la Florii, ca să fie pomenit și acum în post. Dumnezeu să-l odihnească. Acum, cu voia lui Dumnezeu, ai fost ales sfinția ta stareț și să știi că grea sarcină ți-ai luat, căci are mare răspundere duhovnicească. Domnul să te ajute și să conduci mănăstirea cu bună sporire, după Dumnezeu".

Atunci când părintele Grigore Georgescu îl întrebă pe arhimandritul Antipa Dinescu în legătură cu unele neînțelegeri despre care ar fi auzit că există între părinții munteni și moldoveni, pe de o parte, și cei transilvăneni, de pe altă parte, din obștea schitului Prodromul, acesta se grăbește, la 24 mai 1912, să-I răspundă următoarele:

Prea Cuvioase Părinte Grigorie,

"Este mult de când nu ți-am scris, așteptând răspuns la scrisorile ce ți-am trimis până acum.

Noi avem aici în schit peste 26 călugări și frați numai din Transilvan, dintre care cei mai mulți sunt proiștoși, puși în cinste după vechimea și vrednicia lor, asemenea din Banat și din Basarabia, și cu toții trăim în mare armonie. Și oricând vine cineva la călugărie îl primim cu plăcere dacă îl vedem că este bun pentru noi, fără a deosebi de unde este. Această dihonie a fost acum 20 de ani, iar de atunci a dispărut, și dacă se mai găsește vreun lepros, plin de această boală dezbinătoare, îl scoate Maica Domnului și S. Ioan Botezătorul din mijlocul nostru și umbă rătăcind, umplând lumea cu smintele.

Nu știi cum ți-a venit sfinției tale să crezi astfel de bârfeli de la niște oameni fără nici un căpătâi și nestatornici. N-ai întrebat pe părinții de la metocul nostru din București? Părintele Nichita nu ți-a spus el cum trăim noi aici împreună! Iar dacă vreunul din schit ți-a spus astfel de categorii, apoi acela chiar el însuși este unul care răzvrătește și ațâță scânteia urâciunii.

Când voiești și te hotărăști să vii în Sfântul Munte, vino sănătos, fără nici o îndoială, că ești bine primit, și credem că ai să fii prea mulțumit de liniște și de celelalte, ca un bun proistos și liniștitor.

Dumnezeu și Maica Domnului să-ți ajute să mai ții stăreția mulți ani, iar când ți s-o urî, că mare și grea sarcină este și aceasta, vino sănătos și voios, că te așteptăm cu dragoste”.

Rugând pe Milostivul Dumnezeu să-ți dea pace și liniște, suntem în Hristos frați coliturghisitori ai mănăstirii românești Prodromul,

Superiorul, Arhim. Antipa Dinescu, cu toată confrățimea.

Membri: Ierom. Dometie Ionescu

Ierom. Pimen Teodorescu

Gamaliil Schimonah

Știri despre situația Sfântului Munte în urma războiului balcanic primește părintele Grigore Georgescu în două scrisori expediate din Athos de monahul Nichita. La 25 ianuarie 1913, acesta îl informează că “nu știm până acum cum a rămas în privința păcii, pentru că s-au adunat toate puterile la Londra, făcând congresul. Se vorbește că puterile atârnă la pace. Și neastâmpărându-se războiul, are să-i forțeze, ca nevrând să se împace, ca să nu se mai verse atâta sânge. Aici la noi vedem că este autoritate grecească.

Ei administrează, însă nu se știe până când. Urma va alege. Constantinopolul este înconjurat de vapoarele tuturor Puterilor, încărcate cu oștiri, pentru paza creștinilor dintr-însul”. Iar la 28 noiembrie 1913, el spune: “Veți ști că Sfântul Munte acum se află stăpânit de greci, însă provizoriu. Congresul puterilor europene a hotărât ca Sfântul Munte să fie republică, ca fiecare mănăstire să fie supusă statului ei, adică românii României, rușii Rusiei, bulgarii Bulgariei, sârbii Serbiei și grecii Greciei. Să nu mai fie ca până acum, constrânși greu de greci întru toate”.

Ultima scrisoare la care ne oprim în paginile de față este cea primită de părintele Grigore Georgescu, la 24 mai 1924, de la cei câțiva monahi români trăitori în casa “Sfântului Eftimie cel Mare”, din schitul Ivirului, prin care aceștia îi vorbesc despre condițiile grele în care se nevoiesc și îl roagă să-i ajute.

Binecuvintează Prea Cuvioase Superioare Grigore,

“Venim a vă face cunoscut cum că din mila Maicii Domnului ne aflăm încă în viață, dar rămânând sărman de cei doi ucenici, Isaia și Varlaam. Părintele Isaia și-a cumpărat colibă în Capsala, despărțindu-se de noi, iar părintele Varlaam, acum doi ani a venit în România, și ducându-se la schitul Crasna, în Oltenia, s-a hirotonisit ierodiacon, și m-au lăsat singur. Aflând că sunt bolnav greu, a venit ca să rămâie moștenitor la Sfântul Eftimie cel Mare, și șezând cu mine o iarnă, și văzând că nu mai mor, ci vin spre mai bine, m-a lăsat în pat bolnav și singur. Așteptându-l mai bine de un an, am aflat cum că se află deasupra Siliștei, la Fântâna Folti.

Iară mie mi-a iconomisit Dumnezeu un frate, cu numele Vasile, care se trage din comuna Vidra de Sus, județul Turda Arieș, în Transilvania. Și ispitindu-l puțină vreme, l-am făcut călugăr schimnic, scoțându-i pe ceilalți

doi din moștenire, l-am scris pe dânsul după mine. Și mai având încă un frate acasă mai mic, cu numele Nicolae, și un alt consătean, al lui prieten, au venit împreună, și acum suntem patru în casă.

Însă, rămânând mama lor acasă cu o fetișoară, și văzând că fiii ei au îmbrățișat chipul călugăresc, s-au aprins de râvnă dumnezeiască, voind să meargă la vreo mănăstire în România. Și fiind străine și nedeprișe cu străinătatea, nu știu cum să facă. Așadar, te rugăm pe prea cuvioșia ta a ne da un sfat, cum s-ar putea ca să facem să vie la mănăstirea Suzana, sub ocrotirea sfinției tale, dacă poți să faci mijlocire a le primi acolo.

Vă rugăm din suflet să ne răspundeți urgent, până-i fierul cald. Iară pentru celelalte trupești va purta de grijă Dumnezeu, Tatăl sărmanilor” . . .

Rămânem ai Prea Cuvioșiei Voastre plecați,
Monahul Ignatie Ionescu și cei împreună cu el.

Aceste câteva scrisori primite din Athos de părintele arhimandrit Grigore Georgescu aruncă o rază de lumină asupra greutăților cu care se confruntă monahii români stabiliți în Sfântul Munte și pun în evidență legăturile lor sufletești puternice cu țara de origine, către care se îndreaptă mereu la nevoie, precum și înțelegerea și deschiderea arătate față de ei de frații români de acasă.

TRĂITORI ROMÂNI LA MÂNĂSTIREA SFÂNTUL PAVEL

Bucur Chiriac

Fascinat de adâncurile mării, beat de o lumină pe care nu o mai cunoscusem, nici nu știu când am urcat pe vapor, care acum, la această oră a amiezii, părea o lebădă albă care aluneca ușor pe luciul siniliu al Mării Egee. Privesc la lumea pestriță de pe vapor, mulți muncitori greci, dar și câțiva călugări îngândurați, învârtindu-și mătăniile de mătase neagră, absenți total la gălăgia unor tineri strânși în jurul unui hâtru de bătrân grec, care povestea probabil ceva cu haz. Eu stăteam într-un total extaz, îmbătat de frumusețea vârfului Muntelui Athos peste care soarele își trimitea smocuri argintii de soare. Și deodată, prinse ca între chingi, am văzut complexul de clădiri ale mănăstirii Sfântului Pavel, care par agățate cu o funie nevăzută de cer. Când vaporul se oprește la ponton și cobor, mănăstirea mi se pare că plutește între două spintecături de munte, ca o imensă barcă frântă, iar vârful Athosului, cu peretele lui abrupt dinspre răsărit, cât pe ce să se prăvălească peste lăcașul sfânt.

Pasagerii s-au împrăștiat care încotro, încât eu și câțiva călugări ne urcăm în mașina mănăstirii venită să ia corespondența. Distanța până la mănăstire, de circa doi kilometri, o parcurgem în numai câteva minute. Când intru în mănăstirea înconjurată de ziduri înalte, cu o bisericuță vopsită în roșu, cu dungii albe la toate ferestrele, curtea imensă pare pustie, iar liniștea și irizările soarelui parcă plutesc în valuri. În acel spațiu, sub un cer care gălgăie de lumină,

parcă ninge cu fluturi. Mă uit la chiliile distribuite într-un patruleter pe șase nivele, admir dantelăria balustradelor vopsite în culoare maronie, și îmi opresc ochii pe turnul de apărare al mănăstirii, care, prin masivitatea lui, parcă ține în spate masivitatea vârfului Athos. Singurătatea din jur îmi sfâșia sufletul. Dacă nu voi întâlni aici nici un călugăr român, dacă au migrat la alte mănăstiri, ce mă fac, Doamne, unde ești, încotro mă îndrept, Doamne? Mă plec la izvorul care țâșnește dintr-unul din zidurile de incintă, îmi astâmpăr setea, așa că urcarea zecilor de trepte până la arhondaric îmi pare ușoară, ca o fâlfâire de aripi. Ochii îmi erau încărcăți de o privire șăgalnică, mă simțeam arzând de curiozitate și însetat de liniștea și armonia cosmică care mă învăluia. Ajuns în salonul de protocol al arhondaricului, numai ce spun călugărului grec că sunt român și, prin nu știu ce mijloace de comunicație internă, în câteva minute am fost înconjurat de călugărul Ioan de la Cozia, dar și de părintele Daniel din Galați, care, am aflat mai târziu, este chiar șeful protocolului. Figura angelică a celui din urmă mă impresionează. Înalt, cu părul blond, cu o mică bărbiță și cu mustăcioară ascuțită, cu ochi lucitori și inteligenți, mă cucerește cu vorba lui puțin pițigaiată, dar cumpănită. Îl simt cum pâlăia ca o flacără de emoție, glasul i se înălța duios, ochii îi ardeau în orbite, parcă săvârșea Liturghia unei taine. După tratația tradițională, mă conduce la etajul doi în chilia cu numărul 9, spunându-mi că după ce își va termina obligațiile de serviciu, vom avea timp să vorbim despre noutățile din țară, spunându-mi că-i este dor de țară, de acasă, de viața monahală din mănăstirile noastre, de frumusețile orașului său natal. Uitându-se prin fereastra larg deschisă a camerei, pe o pată de cer albastru sidefiu, îmi arată prima efigie lăsată de strămoșii noștri în această mănăstire. Da, îmi zice, acesta este turnul de apărare al

mănăstirii, construit cu sprijinul bănesc al lui Neagoe Basarab, pârgul de unde se urmărea venirea păgânilor dinspre mare, care au distrus nu o dată biserica și paraclisele. Ies pe pridvor în acea liniște și armonie cosmică care mă înălța spre ceruri, și de aici privesc cum, pe deasupra clădirilor, se învârtesc stoluri de rândunici, retrase aici, în această împărăție a liniștii. Când ochii se opresc pe piscul cel mai înalt al muntelui Athos, simt că amețesc, că într-o clipă se poate prăvăli peste mănăstire și voi pieri, neștiut de nimeni. Sunt trezit din această reverie de Părintele Daniel, care, dispunând de puțin timp liber, mă invită să-mi arate acest lăcaș dumnezeiesc de plăcută visare. Îi spun totuși că m-am înfricoșat privind muntele Athos, atât de amenințător, care, sigur, într-o zi, se poate prăbuși ca un castel de nisip. Părintele zâmbeste, mă asigură că așa ceva nu se va întâmpla niciodată, deoarece mănăstirea se află în mâini sigure, iar ochiul lui Dumnezeu veghează ca Împărăția lui, pe pământ și în cer, să fie veșnică!

Ca la o șezătoare, din serile frumoase ale copilăriei, îmi povestește despre vechimea mănăstirii, întemeiată în secolul al X-lea de către Cuviosul Pavel Athonitul, contemporan cu Sfântul Athanasie Athonitul, pe locul unei chilii vechi. Ca și celelalte mănăstiri, în decursul secolelor și mănăstirea Sfântul Pavel a fost de mai multe ori distrusă de pirați și cruciați și refăcută, în diferite etape, de împărați paleologi, principii sârbi și țari, ajungând să fie unul din focarele de primă importanță ale vieții monahale din muntele Athos.

Îmi arată apoi un aghiazmatar construit în 1472 cu banii domnitorului Ștefan cel Mare, iar între anii 1497-1500, tot el renovează biserica și construiește un apeduct pentru capturarea apei care izvora chiar de sub poalele muntelui. „Ascultați cântecul apei de sub noi, parcă ar lua

cu asalt mănăstirea". Nu vă speriați, nu-i un pericol, deoarece azi, prin conduite bine meșteșugite, apa învolburată ocolește mănăstirea și se varsă direct în Marea Egee. Îmi arată apoi zidul mănăstirii, înalt de peste 30 de metri, construit cu sprijinul bănesc al lui Neagoe Basarab. El stă și azi ca un stăvilar, ținând piept puhoaielor de apă care năvălesc în torente din munte. Lângă zid, în latura sa nordică, se ridică un turn de apărare, construit cu sprijinul bănesc tot al domnitorului Neagoe Basarab. Îl privesc cu mândrie, cum sfidează vârful muntelui și cerul, stând neclintit de veacuri, ca un far, veghind depărtările. Mă ispitește să-i urc zecile de scări, dar întunericul din el mă înfricoșează. Părintele Daniel îmi ghicește gândurile și luându-mă de braț, îmi continuă firul povestirii de început, vorbindu-mi de daniile făcute de alți domnitori români mănăstirii, pomenind de Radu Paisie, Alexandru Lăpușeanu, cu ale căror sume se pictează un paraclis, ca și construirea paraclisului „Sfinții Împărați Constantin și Elena”, realizat cu sprijinul bănesc primit din partea lui Constantin Brâncoveanu. Îi ascult cu smerenie spovedaniile sale, care îmi umplu inima de bucurie, realizând că aici, la mănăstirea Sfântul Pavel, iată, un pelerin român își strigă gândul în văzduh de mulțumire, nădăjduind că Dumnezeu îl va ajuta să afle și alte lucruri pe care timpul nu le-a dat uitării.

Cu aceiași ochi permanent căutători, dornici de a cerceta, de a afla, de a se bucura, pătrundem în biserică. Slujba se terminase demult, dar mirosul plăcut de tămâie continuă să persiste, amestecându-se cu parfumul adormitor al florilor specifice muntelui Athos. Austeritatea interiorului bisericii și lipsa picturii murale mă derutează, îi dă un aer rece. În schimb, când privesc iconostasul, sculptat în marmură, în care sunt implantate zeci de icoane, cu o pictură miniaturală, executată de pictorii mănăstirii, nu mă opresc

s-o asemăn cu o carte deschisă, în ea străcurându-se multe scene din viața de zi cu zi a monahilor. Pentru prima dată, intrând într-o biserică din mănăstirile din Sfântul Munte, entuziasmul descoperirilor este estompat de austeritatea interiorului, simțind în suflet acea răceală de dinaintea morții. Îi spun părintelui Daniel ce simt și ce gândesc, dar mă asigură că atunci când încep slujbele de peste zi, sufletele călugărilor încălzesc acest spațiu, rugăciunile lor, starea lor de permanentă asceză creează nu numai lor, ci și pelerinilor, acea stare de taină și apropiere de Dumnezeu.

Când ieșim din biserică, părintele Daniel îmi arată o fântână, care se află lângă zidul dinspre munte al mănăstirii, spunându-mi că este construită cu sprijinul lui Ștefan cel Mare. Cu amărăciune, ca și când mi-ar dezvălui un mare secret, părintele adaugă că, din păcate, multe urme lăsate de înaintașii noștri în această mănăstire, încet, dar sigur, se șterg.

Mă uit încă o dată la biserică, o mică bijuterie fardată de patina veacurilor, cu turlile semețe, dar vai, în acest spațiu este strivită de clădirile de 5-7 etaje ale mănăstirii. Părintele se uită la mine, mă ia de mână și intrăm în biserică din nou, printr-una din ușile laterale și ne oprim în fața unei capele mici. Dând la o parte o țesătură albastră cu ciucuri argintii, îmi arată cutiile de argint cu moaștele Sfântului Maxim Mărturisitorul, câte un picior al Sfântului Grigorie Teologul și al Sfântului Vasile cel Mare. Mă uit cu o oarecare detașare, n-am simțit același fior de sfiiciune și de pietate, așa cum am trăit emoția reîntâlnirii, pentru prima dată în viața mea, cu zecile de moaște pe care le-am văzut în prima mea călătorie în Muntele Athos. În schimb, când în partea dreaptă a bisericii ne oprim în fața icoanei Maicii Domnului, numită „Odighitria”, împodobită cu bijuterii de preț și ofrande lăsate de credincioși, mă simt cuprins de emoție și adevărată credință. Vorbele părintelui

răsunau ca într-o catedrală, mai ales când îmi povestea despre icoana făcătoare de minuni, despre faptul că și azi mulți oameni sunt vindecați de boli și suferință.

Când ieșim din incinta mănăstirii, pe sub o cupolă rotundă, aud clipocitul apei misterioase care înconjură mănăstirea. În jur numai piatră încinsă de soare, iar pe drumeagul pe care îl urcăm spre o capelă, și spre cimitir, simțeam mirosul florilor și admiram frumusețea macilor, amintindu-mi de picturile lui Luchian. Admir pictura exterioară a capelei, cu scena reprezentând Învierea lui Lazăr, Drumul Crucii, Rugăciunea din Grădina Ghetsimani, Adormirea Maicii Domnului, care uimește prin prospețimea culorilor, rigurozitate și grijă pentru păstrarea canoanelor religioase. Părintele Daniel deschide ușa capelei, pătrundem într-o lume în care atotstăpânitoare este moartea. Aici plutește în aer mirosul de tămâie, floare de isop și alte arome care-ți irită ochii, umezindu-i. Mă înfior văzând în saci de plastic, depozitate, oasele celor duși în lumea veșniciei. Părintele aprinde o lumânare și-mi arată în 12 nișe craniile călugărilor trecuți în rândul dreptilor. Într-una din nișe se aflau și 11 tigve ale monahilor români de la schiturile și metoacele românești de la Noul Schit, Lacul Sfânta Ana, aparținătoare mănăstirii Sfântul Pavel. Observ că, dintre sutele de cranii, pe cele 11 ale călugărilor români sunt însemnate cu negru numele monahilor, data nașterii și a morții lor. Cu un gest firesc, părintele, cu mâinile lungi, ridică unul din cranii în sus și îmi spune o mare taină, care mă cutremură. Craniul era de culoare galbenă. Mângâindu-l, îmi spune că este o dovadă sigură că el aparține unui monah foarte credincios, care sigur a ajuns în rai! Își face semnul crucii și îl sărută. Mă înspăimânt și mă trec fiori reci de transpirație. Apoi îmi arată alte câteva cranii de culoare neagră, cu orbitele ochilor foarte adânci. Arătându-mi

un craniu, pe care îl mângâie, părintele îmi spune: acest monah sigur a avut multe păcate, a ajuns în iad! Când îmi arată acea tigvă neagră, găunoasă, am simțit că peste mine veneau în valuri zgomote misterioase, lumea întunericului m-a înfricoșat. Gata, îi spun, să ieșim la lumină, la aer! Ochii mi se luminează când privesc deasupra ușii figura arhanghelului Mihail, care parcă învingea moartea, iar asemuirea cu arhanghelul Mihail pictat de Dobromir, zugravul, în catedrala Argeșului, mi-a străluminat fața de bucurie.

Însetată de cunoaștere, imaginația o poate lua razna, simțeam în mine haosul, așteptam acel ceva salvator, ca să pot depune mărturie despre tot ce am văzut. Coborâm treptele și înaintăm cu precauție, tot mai subjugat de mirosul florilor care mă îmbătau și-mi încăreau sufletul de prospețimea aerului. În jur am privit pădurea de tamarini, cu petalele verzi, umezite de roua căzută peste noapte. Ajungem la cimitir. Aici observ doar 7 cripte, toate goale. Părintele îmi explică faptul că, datorită climei foarte uscate, aici morții putrezesc numai în 3 ani, după care osemintele sunt scoase și depozitate. Ca să-mi astâmpere curiozitatea, îmi arată o criptă recent desfăcută. Apoi adaugă:

Sub lespeda de marmură, corpul călugărului deshumat și mai ales îmbrăcămintea au fost găsite neputrezite. Mulți călugări, veniți să vadă „minunea” au crezut că este vorba despre vreun blestem, sau afurisenia vreunui preot. Dar, rupându-i-se anteriorul, de sub el emana un miros plăcut, semn că a fost un adevărat credincios. Moaștele lui au fost duse cu alai în biserică.

Urcăm apoi pe un drumeag străjuit de duzi imenși, bătrâni, de smochini și meri. Ajunși pe o terasă, de lângă un mic altar de închinăciune, am văzut masivitatea muntelui, vârful Athosului atât de aproape, la numai câteva sute de metri. De aici i-am privit forma sticloasă, strălucitoare,

din care iradiau zeci de raze. Părea un con vulcanic, incendiat. Privindu-l, mi l-am imaginat în toată splendoarea lui, purtând în spate statuia imensă a lui Apollon, care, cutremurat de prezența în munte a Maicii Domnului, a spus supușilor: „- Iată Maica Domnului Iisus Hristos, credeți în ea și vă miluiți!”. Când întorc spatele și privesc întinderea nesfârșită a mării, zăresc ca prin sită peninsula Sitonia. Este un moment unic să vezi cum se ridică din mare globul imens al soarelui, scăpat de sub acoperământul unui nor, ca mai apoi să vezi cum se îneacă în marea cea mare.

E pace și liniște în Muntele Athos! La întoarcere, pe mici esplanade, pe terasele unor construcții anexe, turiști sau călugări s-au strâns la „voroave”. Unii își sorb cafelele, știind că în afara mănăstirii sunt într-o deplină libertate. Și ei, ca și mine, se bucură de clipele înserării. Florile muntelui, încinse de căldura sufocantă de peste zi, respiră și ele, răspândind în jur mirosuri dulci de parfumuri rafinate. Cu pași siguri, urc scările care duc la chilia mea străbătând un coridor iluminat de felinarele electrice. De la geam, aud zgomotul năvalnic al apei care ocolește mănăstirea și privesc cu încântare încă o dată cele două turnuri de apărare, unul mai vechi, cel românesc, construit cu sprijinul bănesc al lui Neagoe Basarab, și altul mai nou. Simt în suflet liniște și pace la gândul că, aproape de mine, în acest capăt al lumii, veghează la geamul chiliei mele un străjer de neclintit al neamului meu. Stau la masă și scriu. Fără să vreau, meditez la un gând. Într-adevăr, peste tot, în toate mănăstirile din Muntele Athos se lucrează la ridicarea de noi construcții, unele matusalemice. Se restaurează cu o migală și cu o artă desăvârșită frescele deteriorate, realizate cu sute de ani în urmă de faimoșii pictori crețani. Peste tot vezi un furnicar de muncitori, ingineri, arhitecți, dar și multe mașini, macarale, buldozere, malaxoare, care vor

adăuga un plus de frumusețe și trăinicie mănăstirilor. Atunci, în seara aceea, mi-am amintit și un verdict, aproape incredibil, dat de un profesor grec la mănăstirea Dohiariu, care, într-un moment de destindere și sinceritate, îmi făcea mărturisirea că aceste mănăstiri, în decursul secolelor, au fost ajutate să supraviețuiască de către împărații bizantini, de către țarii ruși și sârbi, voievozii români și chiar de către comuniști. Ocrotitorii de azi sunt instituții europene, dar și reprezentanți ai masoneriei mondiale. Ei, îmi mărturisise profesorul, cheltuiesc aici zeci de miliarde de dolari, deoarece știu că „măine, când Muntele Athos va deveni atracția nr.1 a turismului mondial, banii se vor întoarce în buzunarele lor, înmulțiți”. Iată o ipoteză înfricoșătoare la care meditez în acest ceas de noapte și încerc să-mi răspund la o întrebare: De ce, în prezent, există atâția misionari și călugări în Sfântul Munte, veniți din Anglia, Franța, SUA, Tunis, Italia, Israel, Siria, Maroc, Liban, care se statornicesc aici, unii se creștinează și iau nume de „sfinți”, dar care, mai târziu își vor vinde sufletele definitiv, nu credinței, ci celor care i-au trimis! Nu știu, dar într-o seară, un tânăr ofițer grec, căsătorit cu o italiancă, văzându-mă cât de încântat sunt de tot ce văd în Sfântul Munte, mi-a dezvăluit un gând al său, care îl macină, pe care nu se sfiește să mi-l destăinuie. „Nu știu, îmi spune tânărul ofițer, dar tot ce văd aici, în Muntele Athos, aceste înnoiri și restaurări care se fac, mă fac să cred că în acest nou Bethleem al turismului mondial, va călca în mileniul următor și picior de femeie, iar credința ortodoxă va avea de suferit!”. Refuz să comentez această „profeție” și mă îndoiesc că Muntele Athos va deveni cândva un centru turistic mondial, iar creștinismul se va nărui!

A doua zi dimineața, la orele 4,00, particip la Liturghie, strând într-o strană, nu departe de Altar. Călugării de la cele

două strane se întrec, pentru a reda cântărilor acea forță de credință care să-ți pătrundă la inimă. Când preotul pomenește numele ctitorilor, mă unge la inimă, auzind numele unui Neagoe, Ștefan, Rareș, Alexandru, Ruxandra. În strana de lângă mine, se așază un alt călugăr român, cu numele Vitiamenu, venit aici din județul Alba. Mă privește cu ochii blânzi și mă întreabă în șoaptă: „Ce mai este prin țară?”. Mic de statură, cu barbă roșie scurtă, cu o față ca de ceară, citesc în ochii lui bunătate, duioșie, multă evlavie. Aflu că suferă mult, tot așteptând hotărârea de a fi primit ca monah în această mănăstire. Lângă mine vine și părintele Daniel, acest înger păzitor, cu barba-i arămie, desplicată în două, cu o față serafică, luminoasă, de o frumusețe angelică, parcă ar fi coborât de pe icoanele de pe catapeteasmă. Se pleacă spre mine și cu vocea ca un clinchet de clopoțel, îmi spune „După masă vă invit la arhondaric, să servim o cafea bună!”. Mă uit la călugării, care, în anumite momente ale slujbei, se ridică în picioare, bat mătânii, se înșiruie într-un ritual anume, sărutând icoanele de pe pereți, de la iconostas, iar cei tineri sărutând mâinile unor călugări bătrâni, care stau neclintiți în strane, într-o totală adorație a lui Dumnezeu. Mă rog de sănătate, și mă gândesc că, la aceleași ore din noapte, se săvârșesc obișnuit în mănăstiri, schituri și chilii peste 200 de liturghii și, deodată, parcă am în față figurile monahilor care, prin rugăciune, în tăcere, în post, în privegherea și smerenia inimii, păzindu-se de gânduri rele, iubesc până la jertfă pe Dumnezeu.

Cu aceste gânduri ies din biserică și urc cele câteva zeci de trepte care duc la arhondaric. Ieșind pe veranda plină cu multe ghivece de flori, de toate culorile, inhalând mirosul cunoscut al cafelei, părintele Daniel îmi povestește câteva din minunile petrecute cândva în Muntele Athos. Multe dintre ele sunt legate de viața starețului Athanasie, de la

mânăstirea Ivir, pe care le-am auzit povestite de alți călugări. Îl ascult cu atenție și sesizez credința lui despre existența acelei stări de spirit care îl face pe credinciosul care poposește în Muntele Sfânt să pătrundă în tainele unei lumi mirifice, care întretine flacăra unor trăiri care-l apropie de sfințenie.

Mă plimb de unul singur prin curtea mânăstirii. Curătenia desăvârșită, mulțimea florilor de toate culorile, schelele care înconjoară biserica, bidoanele cu vopsele rânduite sub un șopron, stivele de marmură albă, toate sunt semne ale restaurării întregului complex mânăstiresc, dovadă că și aici, cu același sârg și tenacitate se fac reparații capitale de proporții, schimbând din temelii grădina duhovnicească a Maicii Domnului.

Caut un loc de unde să pot face o fotografie. Deși este interzisă fotografierea, am văzut că unii pelerini calcă această cutumă și nu pătesc nimic. Mă apropii totuși de un tânăr, un om singuratic, fără anteriu, cu mustața în furculiță, cu o față frumoasă, cu care, de dimineată, am schimbat câteva vorbe, în încercarea mea de a cere câteva lămuriri. Gestului meu i-a răspuns cu două vorbe în limba română „mulțumesc” și „bine”. Ce e cu el, ce face aici, n-am înțeles decât acum, când îl acostez și îl rog, arătându-i aparatul de fotografiat, să-mi facă o fotografie. Apoi, prin semne, prin cuvinte stâlcite românești, crezând că dorește să-mi arate ceva deosebit, îmi face semn cu mâna să-l urmez. Nu înțeleg ce vrea, dar îl însoțesc cu sfială, străbătând culoare, adevărate labirinturi, și urcând zeci de scări, ajungem în fața unei chilii și cu multă grijă, deschide o ușă. Într-un pat am zărit, învelit într-un cearșaf alb, corpul unui om slab, cu capul descoperit, fără pic de păr. M-am speriat, părea un mort. Tânărul se apropie de el, îl zgâlțâie. Acesta bolborosește ceva, își dă la o parte cearșaful, iar ochii lui duși în fundul capului, înghețați parcă, mă

înfricoșează. La ieșire, tânărul își face semnul crucii, își pune un deget la gură, atenționându-mă să nu vorbesc, și deodată, pe culoar, același înger păzitor, părintele Daniel, care probabil că mă văzuse intrând în acea chilie, care pentru mine devenise misterioasă, mă bate pe umăr și-mi spune să-mi înlătur gândurile negre, deoarece omul pe care l-am văzut zăcând în pat, este un diacon român, „un adevărat sfânt”. Apoi, îmi povestește că este cel mai bătrân diacon de la schitul românesc Lac, prieten cu arhimandritul Cleopa, numele lui, de Neofit, și l-a luat când a venit în Sfântul Munte. Atunci, avea vârsta de 16 ani, iar acum are peste 84 de ani. Tânărul este sfetnicul lui, un frate de care nu se desparte și care îl îngrijește cu un devotament fără margini. Aici, în munte, mai ales tinerii, îl ascultă cu venerație, îl simt ca pe un duhovnic, căruia i se spovedesc. Rugându-l să-mi mijlocească o întâlnire cu diaconul Neofit, să-i aflu mai îndeaproape firul vieții lui din Sfântul Munte, acesta îmi spune că este imposibil, este complet orb, nu se poate mișca, zilele lui sunt numărate. Mă întristează cele auzite, n-am avut norocul să cunosc drumul spre mântuire, pe care-l urcă de peste 65 de ani un credincios român, prin post, rugăciune și jertfă supremă!

Când ajungem pe culoarul de la parterul arhondaricului, părintele Daniel, văzându-mi figura palidă, mă strânge de mână și, parcă înțelegându-mi neliniștea sufletească pe care am încercat-o la vederea diaconului Neofit, care, în agonia lui, n-a putut afla că, înaintea morții, un pelerin român ar fi putut să-i aducă ultimele vești din țară.

În curtea mănăstirii îmi face cunoștință cu părintele Ștefan, mai marele de la schitul românesc „Lac”, care, împreună cu ucenicii săi, trei tineri ca niște brazi, frumoși, cu chipuri serafice, veniseră să asculte slujba de duminică. Schimbăm câteva gânduri, răspund la câteva întrebări despre ce este nou în țară, apoi rămân cu călugării tineri,

David și Grigore, care insistă să le vizitez schitul lor. Le mulțumesc, dar știu că schitul lor este departe, în inima muntelui, iar programul șederii mele în Muntele Sfânt, este pe sfârșite. Încearcă să mă convingă că schitul lor este așezat într-o zonă de un pitoresc inedit, că aici se menține cel mai bine viața isihastă, de liniște și rugăciune.

Mă întorc la arhondaric. În rafturi observ zeci de cărți religioase, tomuri de cărți legate în piele, dar și unele mai noi. Un călugăr îmi arată două cărți românești, Patericul românesc și Convorbiri duhovnicești, traduse din română în greacă, cu aceeași credință, evlavie și dragoste față de România, de către părintele Damaschin, de la mănăstirea Grigoriu. Le răsfoiesc, încerc un sentiment de mare mândrie că aici, în Muntele Athos, cărțile religioase ale românilor au intrat în circuit universal. De pe pridvorul ce dă spre mare, privesc cum se lasă înserarea, atât de dulce și liniștitoare, care îmi umple sufletul de bucurie, că am văzut și am aflat atâtea lucruri noi despre domnitorii români, care și-au lăsat însemnele mărinimiei, și dorința lor de a susține permanent filonul Ortodoxiei în acest munte de sfințenie, fără egal în lume.

Cu sufletul împăcat și ușurat, urc în chilie, îmi fac rugăciunea, reconstitui încă o dată locurile pe unde am fost, pe care le consemnez în jurnal și adorm cu gândul la cei dragi de acasă.

A doua zi dimineață, mă întâlnesc la arhondaric cu părintele Daniel. Gustăm și ne desfătăm cu aroma unei cafele, fiind de față un frate de-al său, părintele Gravril, o fire bolnăvicioasă, care părea abătut, neștiind încotro să plece: spre țară, să-și vadă de sănătate, sau să-și petreacă ultima parte a vieții aici, în Muntele Athos. Îl privesc cu atenție, mă uimește fruntea ce părea înnobilită de înțelepciune și ochii calzi și luminoși. Părea descumpănit.

Bănuielile lui că ar duce pe picioare o tuberculoză mă îngrijorează. Îl sfătuiesc să vină, să consulte un medic, să se îngrijească mai bine. Lasă capul în jos, parcă cuvintele mele ar fi o muștrare. Tace, tace, și parcă se cufundă într-o lume a gândului și a nehotărârii sale. Îmi iau rămas bun de la părintele Daniel, care, cu chipul său blând, iradia, la acea oră a dimineții, multă pace și bucurie duhovnicească. Îi las o carte de vizită și mă asigură că atunci când va veni în țară ne vom vedea sigur. Dau mâna cu părintele Gavril, îi urez sănătate și, însoțit de părintele Daniel, care vorbise cu șoferul, care pleca în port să ducă toată corespondența, mă ajută să urc în mașină, făcându-mi semne cu mâna și spunându-mi că mă mai așteaptă în această cetate a Duhului Sfânt. În câteva minute ajung la pontonul mării și, după circa zece minute de așteptare, urc pe puntea vaporului și iată-mă pe vas, făcând cale întoarsă spre portul Dafni.

Privesc de pe vapor mânăstirea Sfântul Pavel, cocotată pe un pînten de munte, chiar sub poalele vârfului Muntelui Athos, la granița dintre cer și pământ. Totul, în jur, părea un joc de umbre și lumini, care îmi brăzdau fața. În urma mea rămânea țărnul unduios al muntelui, ca o spinare de cămilă, smălțuit cu petece de arbori pitici, de culoare arămie, și brun roșcată, și de cactuși uriași, care luaseră forma unor Criști răstigniți. În același timp, simțeam în suflet o liniște desăvârșită, știind că, acolo sus, în acel cuib al credinței, am lăsat niște călugări, frați români, care se roagă noapte de noapte, în taină și smerenie, departe de grijile acestui veac, trăind într-o totală austeritate, renunțând definitiv la cele lumești, „spre a fi laudați de îngeri și răsplătiți de Dumnezeu”.

Ajuns în portul Dafni, pentru a vizita și mânăstirea Xeropotamu, pe care o vedeam pe muchia unui deal, rămân surprins văzându-l pe părintele Gavril rezemat de o

balustradă, cu fața lividă și răvășită. Mă înfricoșez, neștiind prin ce miracol a ajuns aici, deoarece eu îl lăsasem la mânăstire. Mă liniștește, spunându-mi că nu este „o minune”, ci că, venind în port cu o mașină mică, s-a suit exact când vaporul ridica puntea de legătură cu digul și, ajutat de un vameș, s-a urcat pe vapor, cu intenția de a coborî la mânăstirea Grigoriu, al cărei praznic era în acea zi. N-a mai ajuns, îmi spune, deoarece i s-a făcut rău și acum se pregătește să se urce în autobuzul care duce la Careia, la chinovie. Acolo, îmi spune, „se va hotărî soarta mea și, mai mult ca sigur, m-am hotărât, voi reveni în țară, la mânăstirea Sihăstria, de unde am plecat spre Athos”. Îmi exprim regretul, dar se grăbește să se urce în autobuz și, văzându-mă trist și nedumerit, îmi spune din mers: „Asta-i viața, e o scânteie, ca și scânteia, se aprinde și se stinge”. Am privit multe minute autobuzul, până l-a înghițit pădurea de brazi și castani sălbatici. Zicala aceea pe care nu o mai auzisem până atunci, m-a obsedat multă vreme.

*(“Clopotele Athosului”. Note de călătorie,
Editura Ametist 92, București, 2000)*

CUVIOSUL IEROSCHIMONAH ANTIPA ATHONITUL

Arhimandrit Ieronim Motoc

În Mineiul pe ianuarie, în 10 zile, tipărit la mănăstirea Sfântul Pantelimon din Muntele Athos, între sfinții care se pomenesc atunci se află trecut și Cuviosul Ieroschimonah Antipa Athonitul, cu viața sa pe scurt.

Acest fiu al plaiurilor moldovene, numit din botez Alexandru, a trăit în mai multe centre de evlavie ortodoxă și a fost peste tot ca o lumină pusă în sfeșnic față de cei din jurul său. Cuviosul Antipa s-a născut în anul 1816, în satul Calapodești, comuna Dealu Morii, județul Bacău, dintr-o familie de clerici. La Sfântul Botez a primit numele de Alexandru-Luchian. La vremea cuvenită, lipsindu-i darul pentru învățătură, nu i-a rămas altceva de făcut decât să devină păstor. În singurătatea lui, în jurul turmei, cu timpul i s-a dezlegat însă dorința cunoașterii slovelor și se ruga lui Dumnezeu ca să-i dea și lui darul de a învăța. Totodată, nevoindu-se cu păstoritul, și-a dat seama că sufletul lui tânjește după cele spirituale și, în cele din urmă, s-a hotărât să părăsească turma și să plece la mănăstire ca să se facă monah. Ca urmare, la vârsta de 20 de ani a intrat ca frate în obștea mănăstirii Căldărușani, ctitorie a marelui voievod Matei Basarab.

Fratele Alexandru s-a obișnuit cu ascultările la care a fost orânduit și s-a îndulcit cu dumnezeieștile slujbe, cu pravila de începător, cu învățăturile înțelepte ale duhovnicilor. "A gustat și a văzut că bun este Domnul" (Ps. 33, 8)

și, cum era cu sufletul curat, "prins a fost de Hristos" (Filip. 3, 12). El a găsit în această mănăstire și Povățuirile fostului stareț Dorotei. În ele, viața membrilor soborului era reglementată în ce privește rugăciunea comună, călugării fiind îndrumați ca, de îndată ce aud toaca și clopotul, să vină la biserică, iar după terminarea slujbei religioase să se retragă la chilie în liniște și reculegere. Pe lângă rugăciune, în privința ascultărilor zilnice, viețuitorii aveau și preocupări de lucrări gospodărești: reparații, construcții, munci agricole, rucodelie în ateliere etc., prin care se acopereau aproape toate cerințele sfântului locaș și ale obștei. Toți erau deprinși ca mâinile să lucreze, iar mintea să se roage lui Dumnezeu. În această perioadă, monahii cu pregătire cărturărească au alcătuit numeroase manuscrise, au făcut traduceri și totodată au înființat și o tipografie, ceea ce a sporit prestigiul mănăstirii.

Dând dovadă de ascultare și de smerenie, fratele Alexandru s-a familiarizat cu viața chinovială și, râvnitor fiind, voia ceva mai mult, către sușul cel duhovnicesc. Auzise de Sfântul Munte al Athonului, acea republică monahală cu cele douăzeci de mănăstiri, cu zeci de schituri și sute de chilii, cu colibe și peșteri. Aici trăiau, după tripticul vieții călugărești, în curăție trupească și sufletească, în sărăcie de bunăvoie, în ascultare și neîncetată rugăciune, mii de monahi și frați din toate neamurile ortodoxe: greci, ruși, bulgari, sârbi, români etc. Ar fi dorit să meargă și el la acel munte sfânt, cu vârful de marmură, care se ridică biruitor din adâncul valurilor înpumate ale Mării Egee, ca o minune a creației.

Având, desigur, și o recomandare de la starețul său, s-a oprit la sihăstria Lacu, cu hramul Sfântului Mare Mucenic Dimitrie - ca și la Căldărușani -, unde trăiau peste 80 de pustnici români. Această sihăstrie se număra atunci

printre cele mai vestite din Muntele Athos, pentru asprimea vieții pe care o trăiau monahii. În acest schit, fratele Alexandru a făcut cunoștință cu unii duhovnici cu înaltă experiență spirituală și s-a inițiat treptat în lumina Sfintelor Scripturi și a ascultării pentru Domnul, în cea mai adâncă smerenie. În același timp, în el s-a trezit o dorință fierbinte ca să se învrednicească să fie primit în îngerescul chip, pentru a se lega și mai mult de viața monahală.

Văzând dorința lui arzătoare, egumenul schitului împreună cu soborul au hotărât ca acest frate vrednic să primească tunderea în cinul monahal, ca unul care și-a îndeplinit cu râvnă ascultările la care a fost rânduit și iubește viața călugărească. Primind tunderea în monahism, de acum înainte el urma să îndeplinească - prin rugăciune, post și nevoițe pustnicești - toate acele făgăduințe de jertfelnicie pe care le-a depus în fața Sfântului Altar. De la părinții pustnici moldoveni, ca și de la cei de alt neam din acest schit, cuviosul Alexandru a deprins neîncetata "Rugăciune a lui Iisus" și darul lacrimilor, adică plânsul cel după Dumnezeu, după cuvântul Mântuitorului: "Feriți-vă cei ce plâng, că aceia se vor mângâia" (Matei 5, 4) și: "Feriți-vă cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu" (Matei 5, 8).

După o trăire sihăstrească de aproape 15 ani, la schitul Lacu, râvnitorul monah s-a mutat la mănăstirea Esfigmen, care este printre cele mai vechi din Sfântul Munte (secolul al X-lea). La Esfigmen, cuviosul a stat patru ani, în care timp și-a continuat nevoița călugărească și ascultările din cadrul mănăstirii, servind ca exemplu pentru frații și părinții de diferite neamuri, care se aflau acolo.

Ajunsesese la deplină maturitate fizică și în el s-a mărit dorința către cele înalte, pentru a lua asupra sa sarcina schimniciei, care este treapta cea mai de sus a monahului îmbunătățit. Obținând binecuvântarea starețului mănăstirii,

cu mare bucurie el s-a învrednicit și de aceasta, adică de marele și îngerescul chip, care este numit și al doilea botez, cu reînnoirea făgăduințelor de la călugărie în forma cea mai riguroasă, angajându-se să petreacă toată viața în post aspru și rugăciune neîntreruptă, slujind fraților. Potrivit tradiției, cu acest prilej i s-a schimbat numele de botez, numindu-se în schimnicie Antipa. La slujbă starețul i-a spus: "Gătește-te de acum, nu către odihnă, nu către nepurtare de grijă, nu către desfătări, nu către altceva din cele de pe pământ veselitoare și îndulcitoare, ci către asprele nevoițe duhovnicești, către înfrânarea trupului, către curățirea sufletului, către sărăcia desăvârșită, către plâns bun, către toate cele întristătoare și dureroase ale vieții celei făcătoare de bucurie, după Dumnezeu!".

Tot în timpul cât a stat la Esfigmen, schimonahul Antipa s-a învrednicit și de harul hirotoniei, ca ierodiacon, intrând în rânduiala primei trepte a slujitorilor Sfântului Altar.

După aproape două decenii de la stabilirea sa în Muntele Athos, cuviosul Antipa devenise cunoscut ca părinte îmbunătățit, mare sihastru și iubitor al "Rugăciunii lui Iisus". El însă nu dorea slava și lauda oamenilor, ci smerenia, învățătura și fapta cea bună. De aceea, în anul 1860, luând binecuvântare de la stareț și de la frați, a părăsit Muntele Athos și s-a întors în țară. După informația pe care ne-o dă Enciclopedia teologică ortodoxă, "el fusese rechemat din Atena pentru a construi un schit la Iași, unde, din dispoziția părintelui Nifon, a ocupat postul de chelar și econom, de multe ori înlocuindu-l pe părintele Nifon, în absența sa". Acest cuvios era, așadar, întreprinzător și om de încredere, fără să-și schimbe însă felul său de viață, pentru că, "neluând în seamă toate cele deșarte din jurul său, el a rămas precum a fost, un fierbinte rugător către Cel de

Sus și ținea cu severitate toate poruncile. De la post nu renunța nici în vremea călătoriilor sale în scopul adunării jertfelor. În această misiune, el a ajuns în Rusia, chiar la Petersburg, de unde a cercetat apoi mănăstirea Valaam“.

Din cele arătate rezultă că ieroschimonahul Antipa a fost trimis cu pantahuza prin Rusia, spre a strânge ajutoare pentru construirea schitului din Iași sau pentru alte lucrări bisericești, fapt de altfel obișnuit în vremea aceea. Călugării greci, români și de alte neamuri mergeau prin țara noastră și chiar în Rusia după milostenii, pentru construirea sau ajutorarea unor sfinte locașuri în lipsuri. Pentru asemenea acțiuni, ei cereau în prealabil aprobarea autorităților bisericești și de stat și erau trimise numai persoane de încredere, cu o ținută morală ireproșabilă.

Ieroschimonahul Antipa, cunoscător al limbii ruse, în dragostea sa de a sluji o cauză obștească, pentru care a fost solicitat, și-a luat toiagul de călătorie și a purces la drum lung, prin ținuturile pravoslavniciei Rusii. Un popas poate ceva mai lung l-a făcut la vestita Lavra Pecersca, cea cu multe biserici împodobite și cu icoane făcătoare de minuni, cu sfinte moaște de pustnici, cu peșteri și catacombe și cu sute de călugări slujitori. Această lavră era pentru credincioșii ruși ca un nou Ierusalim, la care ei veneau în pelerinaj de la mari depărtări. Aici se aflau și unii călugări români, iar mitropolitul Petru Movilă al Kievului a fost o vreme stareț al ei. În timpul lui a apărut primul Pateric al Lavrei (1643), care istorisește despre sfinții și minunile care s-au făcut în mănăstire în diferite epoci.

Poposind la această lavră, ca pelerin, cuviosul Antipa s-a închinat moaștelor sfinte din peșteri, proslăvind pe Dumnezeu, care a dat asemenea har oamenilor sfinți. Iar după ce s-a întărit sufletește și a făcut legături frățești cu monahii de aici, a luat binecuvântare și a plecat mai departe.

În cele din urmă, în anul 1865, a ajuns la mănăstirea Valaam, situată pe o insulă din lacul Ladoga. Hramul acestei mănăstiri este "Schimbarea la Față". Se știe că mănăstirile și bisericile care au ca hram "Schimbarea la Față", "Înălțarea Domnului" sau "Sfântul Prooroc Ilie" au de obicei pronunțate preocupări isihaste. Văzând buna rânduială de aici, cuviosul Antipa s-a stabilit la Valaam, unde a trăit încă 17 ani în frica Domnului, cu evlavie și cu râvnă, pentru a se face folositor obștei care îl înfiase.

Pentru multele sale vrednicii, el a fost cinstit cu harul preoției, sarcină care i-a înmulțit ostenele către Dumnezeu, știind că avea să răspundă de sufletele care i s-au încredințat pentru povățuire duhovnicească. El era un om foarte sobru. Postul îndelungat, smerenia și rugăciunea inimii i-au fost mai departe călăuză și putere ziditoare care hrănește pe cei flămânzi și însetați cu sufletul. Pentru aceasta, numele și faptele sale minunate s-au răspândit în părțile de nord ale Rusiei și mulți credincioși veneau la mănăstirea Valaam să primească binecuvântarea și învățăturile sale. Pe lângă el s-au format și unii ucenici, care i-au urmat în cele duhovnicești cu ascultarea, cu curăția și cu râvna.

După o viață întreagă petrecută în nevoițe călugărești, ieroschimonahul Antipa, cunoscându-și de mai înainte sfârșitul, a citit Acatistul Maicii Domnului, în ziua cea din urmă a vieții sale, apoi, îmbrățișându-i pe toți frații și având pe buze "rugăciunea inimii", și-a dat sufletul în mâinile Mântuitorului Iisus Hristos, la 10 ianuarie 1882, fiind într-al 66-lea an al vieții. A fost înmormântat în gropnița de obște a mănăstirii.

Pentru că acest cuvios, chiar din viață, se bucura de faima sfințeniei în rândul monahilor și al credincioșilor, ucenicul său, ieromonahul Pimen, în anul următor i-a scris viața, care s-a tipărit la Petersburg, cu titlul: Vrednica de

pomenire viață a Ieroschimonahului Antipa. Cartea a fost bine primită și s-a răspândit atât în Rusia, cât și la Muntele Athos. În 1893 s-a tipărit a doua ediție a ei. În anul 1906, călugării ruși de la Sfântul Munte, care-l cunoscuseră pe cuviosul Antipa și au păstrat legătura cu el la mănăstirea Valaam, l-au trecut în rândul sfinților în cărțile lor de cult.

Din puținele știri documentare pe care-le avem în prezent despre ieroschimonahul Antipa din Calapodești se desprinde faptul că viața sa de pustnic și duhovnic se desfășoară pe aria largă a întregii Ortodoxii, de la Sfântul Munte până în Rusia de Nord. El a trăit în cea mai bună înțelegere cu monahii greci, ruși, bulgari, sârbi și cu alții aflați la Athos.

La noi în țară a fost mai puțin cunoscut, însă s-a bucurat de aprecierea străinilor, între care a stat mai mult, care l-au iubit și l-au prețuit, trecându-l în calendar ca "sfânt cuvios". Pentru noi această canonizare are o semnificație deosebită. El este singurul călugăr athonit român care a fost trecut în rândul sfinților printr-o canonizare spontană, venită îndată după trecerea sa la cele veșnice. Faptul acesta constituie un temei puternic pentru recunoașterea sfințeniei vieții sale de către Biserica strămoșească.

Monahii ruși athoniți și cei de la mănăstirea Valaam, împreună cu credincioșii care l-au cunoscut pe cuviosul Antipa, au considerat ca o datorie să-i treacă numele în ceata sfinților și să venereze pomenirea lui după cuviință. Îndemnul acesta le-a venit de la Însuși Mântuitorul Hristos, Care a zis: "Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor, mărturisi-voi și Eu pentru el înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri" (Matei 10, 32).

Prin faptele sale, cuviosul Antipa a fost mărturisitor al Domnului nostru Iisus Hristos. Prezența lui în calendar cinstește în același timp poporul și Biserica noastră, pentru

care el s-a rugat, povătuind pe cei care i-au cerut sfatul să nu înceteze a le iubi, pentru că de bunăstarea acestora depind pacea și fericirea lor proprie.

*(“Sfinți români și apărători ai legii strămoșești”,
Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii
Ortodoxe Române, București, 1987)*

CHIPURI DE ROMÂNI ATHONIȚI

Pr. Ion Irimia

Muntele Athos, prin rânduielile sale, putea fi socotit o republică autonomă monahală, în care erau înglobați și tratați egal călugări de diferite naționalități, care trebuiau să trăiască în adevărata frăție creștină, așa cum îi sfătuiseră Sf. Atanasie, organizatorul vieții monahale din acele locuri.

Orientându-se după felul de viață superioră a Sf. Teodor Studitul, Atanasie introduce acest stil de viață monahală și la Athos, deși de la început întâmpină rezistența anahoreților și schimnicilor. Atanasie însă se impune printr-o viață desăvârșită și o autonomie peste care n-au îndrăznit să treacă decât creștinii veacului al XX-lea.

Dorind să aplice cât mai mult o viață curată monahilor, Atanasie reușește să dea de la început mănăstirii sale o conducere de sine stătătoare, păstrând intact fondul dogmatic ortodox, dar nedepinzând de nici o autoritate administrativă bisericească sau civilă. Această independență îi aduce Sf. Atanasie avantajul trăirii superioare călugărești, scopul pentru care se retrăsese el din Asia Mică la Athos.

Viața sa curată, puterea de muncă și capacitatea de organizare îl impun pe Sf. Atanasie lui Nichifor Foca, creatorul autonomiei Athosului. Această autonomie se va preciza mai ales în timpul lui Ion Tzimiskes și al Comnenilor, însă va degenera începând cu secolul al XX-lea, când amestecul autorității de stat grecești va duce la ruină viața atât de curată, pe vremuri, a monahilor din Sf. Munte.

Prin exemplul vieții sale mai ales – și nu numai prin prescripțiile Sf. Teodor Studitul – Sf. Atanasie izbutise să imprime o trăire superioară călugărilor athoniți. În timpul vieții sale și multă vreme după sfârșitul Sf. Atanasie, călugării din Athos nu vor face deosebire de naționalitate, văzând felul de comportare al conducătorului lor, care se distingea și prin “iubirea față de străini”. Acelei “chinuirii a trupului” care se practica în Athos, Sf. Atanasie îi opune o viață practică organizată, în care munca și timpul aduceau îmbunătățirea traiului, fără să-l sustragă pe monah de la preocupările lui superioare spirituale.

Încercarea monahilor extremiști de a reveni la tradiția dezorganizată dă greș, pentru că începând cu tratativele duse de Eftimie, trimis de Ion Tzimiskes, călugării primesc tipiconul lui Atanasie, supunându-se, după alegerea fiecăruia, vieții de obște sau pustniciei.

Faima lui Atanasie crește și viața dusă de călugării Lavrei sale atrage atenția multor popoare creștine. Începe chiar în timpul vieții lui Atanasie și după moartea sa organizarea mănăstirilor: Ivir, Vatoped, Filoteu, Esfigmenu, Dohiar, Xenofont, Xeropotam, Zografu, Caracalu și Costamonitu, ca apoi (secolul al XII-lea) să se înființeze Rusiconul și Hilandarul, în care trăiau călugări greci, bulgari, sârbi, ruși, iviri ș.a., iar mai târziu (secolele XIII, XIV și XVI) să apară mănăstirile: Cutlumuș, Pantocrator, Sf. Pavel, Grigoriu, Simonpetra, Dionisiu și Stavronichita.

O mare tulburare a liniștei Athosului o aduce cucerirea Constantinopolului de către latini și mai ales încercarea unionistă de la Lyon, din 1274, împotriva căreia athoniții luptă cu toate puterile.

Ca o tendință contrarie vieții de obște, își face loc în Athos marea plagă a monahismului din toate vremurile, viața idioritmă. Aceasta va întârâta patimile specifice monahismului: dorința de trai bun, pofta de mărire, iubirea de bogăție, adică tocmai ce este contrariu voturilor depuse la intrarea în monahism. Aceste patimi determină pe monahi să capete un Tipicon contrar chiar sfaturilor evanghelice, Tipicon prin care se dădea voie călugărilor să se îmbogățească și să facă ce vor cu averea lor. Viața idioritmă a adus dezastrul Athosului în administrație și în viața duhovnicescă. Arghirofilia, desfrâul și beția erau în floare la Athos, de pe urma acestei tendințe călugărești de a duce viața după un "stil propriu".

Revenind la viața de obște, în sec.al XVIII-lea, starea monahismului athonit începe să se îndrepte, însă într-o foarte mică măsură, deoarece nu toate mănăstirile au părăsit idioritmia și aceasta datorită exclusivismului și șovinismului grecesc, doritor de îmbogățire. Iată ce scrie înnoitorul vieții monahale de la noi, Paisie Velicicovschi: "Când eu am venit în Sf.Munte din patria mea ortodoxă, am fost în așa sărăcie, încât nu am putut să plătesc o datorie de trei parale, pe care le împrumutasem de la fratele ce venise cu mine. Față cu asemenea sărăcie trupească, eu trăiam numai din pomană. Și dacă sfinții părinți din neamul slovean, care se aflau în Sf.Munte, nu m-ar fi ajutat, eu n-aș fi putut în nici un chip să trăiesc acolo. De multe ori am umblat desculț, chiar și iarna, și fără cămașă pe mine, și această stare a mea a durat patru ani". Dar nu numai că nu există "iubirea de străini" – recomandată de Sf.Atanasie – la călugării greci,

pentru a acorda o cât mai mică asistență materială noilor veniți. Nu există nici dorința de a îndruma cărturărește pe cei de alt neam. Tot Paisie ne povestește că “am început să citesc câte puțin scrierile Sf. Părinți, primindu-le de la binefăcătorii mei, monahii sârbi și bulgari”, deci în nici un caz de la greci.

De altfel, acest șovinism va merge atât de departe, încât cu toate binefacerile lor românii nu vor avea nici un reprezentant în forul de conducere al Athosului, iar cea mai veche mănăstire românească va fi desființată.

Sec. al XIX-lea, cu reformele sale binevenite, aduce noi schimbări în viața politică a Țărilor Românești. O sarcină greu de îndeplinit revine lui Alexandru Ioan Cuza care, dorind îmbunătățirea stării țăranilor obidiți, studiază în amănunțime starea averilor mănăstirilor închinat și arendate de călugării greci ai Athosului. Cuza constată că între 1848 – 1854, călugării greci încasaseră din veniturile moșilor din Moldova și Muntenia suma de 20.996.443 piaștri. Pe deasupra acestor jefuiri, “călugării greci deveniseră agresivi și nu voiau să respecte nici chiar legile țării”, trăind în lux și desfrâu – ca o consecință a vieții idioritnice –, iar când Averchie, un arhimandrit român este trimis de la Athos pentru îngrijirea moșiilor mănăstirești și nu-și satisface “plăcerile dobitocești”, după exemplul călugărilor care uitaseră făgăduințele de la intrarea în monahism, este chemat la Athos și înlocuit cu un egumen grec, “o bucată de carne, asemenea unui buciun gros, brut și inert, fără învățătură, fără sentimentul uma ... destinat numai și numai a mânca și strânge bani”.

Problema averilor mănăstirești este transformată de călugării greci într-o problemă naționalistă, șovină, ca urmare a spiritului de decadentă monahicească și de imixtiune a altor foruri în treburile obștești ale Athosului.

Astfel, din întâmpinarea unor athoniți făcută lui Averchie, la 1862, rezultă că drepturile lor asupra pământurilor românești erau socotite drepturi naționale: "Ai prădat interesele și drepturile unei națiuni", spuneau ei lui Averchie. Se urmărea deci trecerea Athosului, ca și a averilor lui de la noi, în patrimoniul Statului Grec. Drept rezultat al acestui nesățios șovinism a fost otrăvirea nevinovatului călugăr român Averchie de către călugării greci, care se socoteau, în rătăcirea lor, atunci când veneau în Principate, drept autorități grecești.

Încercarea formală de împăcare între reprezentanții mănăstirilor grecești cu reprezentantul lui Cuza dă greș, cu toată susținerea de care se bucura arhimandritul Nylos, trimisul Athosului, din partea ambasadorului englez Sir Henry Bulmer, și astfel, la 13 decembrie 1863, este votată legea care "a răspuns sentimentelor țării" – secularizarea averilor mănăstirești închinată și neînchinată – în folosul țăranilor "cu care toți domnii anteriori au fost nepăsători și răi".

În prezent, cu toată importanța pe care o prezintă Athosul pentru Ortodoxie în general, el se află în stăpânirea autorităților grecești de la Atena, care, operând pe linia imixtiunii, au înlăturat vechea autonomie a Athosului, călcând cu nerușinare tratatele din 1878, de la Berlin, protocoalele din 1913, de la Londra și București, precum și tratatul de la Lausanne, din 1923, prin care s-a stabilit că "Grecia va recunoaște deplină egalitate de drepturi ale monahilor de altă nație decât greacă, obligându-se a păstra întreaga autonomie a Sf. Munte ca și înainte".

Cu toată această opoziție de a se acorda autonomia tradițională Athosului, opoziție arătată de arghirofilia instaurată în conducerea Athosului, este necesar să se recunoască importanța interortodoxă și internațională a acestei

peninsule și faptul că cei care conduc acum Athosul nu pot determina o stare de lucruri definitivă, ci, din contră, starea dezastruoasă a Athosului poate constitui o bază de discuție pentru dezlegarea unei probleme care interesează în special popoarele ortodoxe.

Vechile influențe sau patronaje ale unor națiuni asupra Athosului, prin faptul că-l ajutau efectiv și chiar îl salvau, nu pot fi invocate de actualele legiuiri, pentru că tot ce se află pe Athos este expresia solidarității sentimentului religios ortodox și dorința de a găsi permanent în instituțiile Athosului un îndreptar pentru viața ortodoxă din toate țările.

Patronajul românesc a adus Athosului îmbunătățiri uimitoare. Fără să amintim de obligația la recunoștință, trebuie să spunem că pentru bunul mers al vieții religioase de acolo și pentru păstrarea independenței sale totale, Athosul a fost dăruit cu saci grei de bani din partea poporului român, bani care au contribuit nu numai la salvarea autonomiei, dar și la crearea unor opere de artă care vor rămâne bunuri ale întregii omeniri. Nu există colț al Athosului în care să nu se vadă dania Valahilor, după cum nu există mănăstire în țara noastră care să nu fi suferit dijmuire grecească și foarte puțină influență binefăcătoare a călugărilor greci.

Supunându-l suveranității sale, statul grec prin aplicarea unor regimuri de imixtiune, pune în pericol însăși existența Athosului ca instituție de cultură interortodoxă și interconfesională și de aceea îndreptarea unor stări de lucruri anormale existente azi, pune problema luării în discuție a situației Athosului, pentru repunerea în toate drepturile sale tradiționale și legale a republicii monahale întemeiate de Sf. Atanasie. Jignirii aduse de statul grec de astăzi tuturor Bisericilor Ortodoxe care au participat la viața înfloritoare a Athosului, i se poate pune capăt, întrucât,

pentru îngenuncherea demnității autonomiei Athosului, numai o minoritate clericală oportunistă a făcut cauză comună cu puterea laică, pe când majoritatea monahilor athoniți sunt împotriva acestui amestec dăunător.

Athosul fiind integral creația ortodoxiei în decursul veacurilor, este necesar ca toate Bisericile Ortodoxe să participe la apărarea demnității lui și la reînflorirea vieții spirituale de acolo.

Nimeni nu poate contesta participarea elementului grec la zidirea materială și spirituală a Athosului, dar nici poporul grec nu poate contesta participarea reală la creșterea Athosului a celorlalte popoare ortodoxe: români, ruși, bulgari, sârbi, iviri ș.a. – de altfel, cea mai puternică lovitură o primesc astăzi Bisericile Rusă și Română, cele care au contribuit mai mult la înflorirea Athosului, despre a căror contribuție vorbește: bisericile, inscripțiile, documentele, hrisoavele, obiectele de artă, obiectele de cult, bibliotecile și mai ales viețile îmbunătățite de athoniți români, printre care poporul român are și sfinți. Argumentăm această afirmație cu următoarele exemple:

SFÂNTUL ANTIPA

După izvoare rusești rezultă că Alexandru Lucian, născut la 1816 în satul Calapodești, județul Tecuci, a intrat în monahism la una din mănăstirile din Muntenia pe când avea 20 de ani. În această mănăstire a petrecut viața cuvioasă aproape 2 ani, plecând apoi la Sf. Munte pentru desăvârșirea vieții sale. Acolo a fost tuns în monahism la Schitul Sf. Dumitru. Nu se știe datorită cărui fapt, tânărul călugăr trece în mănăstirea Esfigmenu, unde stă mai multă vreme, primește numele de Antipa și îmbracă schima

nevoințelor. Antipa este hirotonit ierodiacon și atrage luarea aminte a celorlalți călugări din Athos prin sporirea vieții sale duhovnicești, despre care se dusesse vestea și în alte țări. Într-o vreme Antipa se afla prin părțile Moldovei, se pare la Iași, unde este cunoscut ca mare nevoitor și bun duhovnic, fiind căutat de credincioșii din toate părțile, care auziseră de puterea sa duhovnicească.

Cu experiența căpătată la Athos și îndemnat de dorința de a cunoaște roadele pravoslaviei rusești, Antipa se duce la Petersburg, iar de acolo la cunoscuta și strălucita mănăstire Valaam. În această mănăstire Antipa trăiește o viață cuvioasă, împlinindu-și făgăduințele pentru ajungerea la chipul cel cu adevărat îngeresc. La 10 ianuarie 1882, Antipa moare.

Ieromonahul Pimen, ucenic vrednic al lui Antipa, a tipărit în 1883 la Petersburg "Vrednica de pomenire a ieroschimonahului Antipa", în care descrie faptele minunate ale acestui ascet. Peste 10 ani, în 1893, apare a doua ediție din lucrarea lui Pimen despre Antipa.

Popularizarea lucrării lui Pimen și studierea mai amănunțită a vieții lui Antipa, a avut ca rezultat trecerea lui Antipa în rândurile sfinților. Această înscriere în cărțile de ritual, fără o canonizare expresă, a fost efectuată de călugării ruși de la Athos, care-l înscriu în Mineiul slavon de pe luna ianuarie, tipărit în 1906 la Rusiconul din Athos, iar pomenirea lui se face în fiecare an la 10 ianuarie.

VISARION, UCENICUL LUI PAISIE

La trei luni după tunderea lui Paisie Velicicovschi, veni la el din Moldova, tânărul monah Visarion, care-i ceru povețe duhovnicești. În urma convorbirii cu Paisie, Visarion îl roagă

să-l primească întru ucenicie, și după ispitiri și rugăciuni de trei zile se învoiesc "să trăiască în pace adâncă, arzând cu duhul în fiecare zi, punând un nou început dezvoltării lor duhovnicești".

Viața acestor athoniți străini și mai ales insistențele lui Visarion, determină pe Paisie să primească alți ucenici slavi și mai ales români, încât chilia Sf. Constantin deveni neîncăpătoare pentru cei "12 oameni valahi și 5 slavi", astfel că, dacă la început, "pravila bisericească o săvârșeau în limba valahă", au fost nevoiți și "au început să citească și să cânte slujba în biserică în două limbi, în limba valahă și slavă".

Nevoințele lui Visarion și frumoasa sa viață au atras și alți călugări, astfel că obștea s-a mărit.

Visarion îl urmează pe Paisie la Dragomirna, unde moare în 1766, acest "ucenic al starețului Paisie în Athos, prietenul său de un gând și cel mai de aproape ajutor", pentru care, plângându-l cu durere, starețul hotărî ca în fiecare an să facă pomenirea lui".

ATANASIE DE LA CAVSOCALIVIA

Învăluit de curentul idioritmă și mai ales de șovinismul grecesc, starețul Atanasie de la schitul Cavsocalivia intră într-o dispută publică cu Paisie, Ațanasie fiind adeptul viețuirii ascetice și având pe lângă sine și mulți adepți pentru gândul său curat.

Primind răspunsul lui Paisie în 14 Capitole și analizându-l temeinic, ca un om luminat ce era, starețul Atanasie "își recunoscă nedreptatea sa" și se împacă cu Paisie, iar "între ei se statornici o pace deplină".

Atanasie se bucura de o mare stimă în Athos pentru curajul cu care își susținea părerile și pentru viața sa împodobită cu fapte bune, căreia i-au dat urmare și unii călugări din țara noastră.

IEROMONAHUL DANIIL DE LA SCHITUL LACU

În 1760, ieromonahul Daniil, ucenic al lui Paisie și Visarion, după o muncă încordată de aproape 6 ani, întemeiază schitul Sf.Dumitru, numit și Lacu pentru așezarea sa în ținutul din apropierea ghețarilor. Daniil uimește pe athoniți prin perseverența și munca sa încordată pentru a zidi această vatră românească, dependentă de mănăstirea Sf.Pavel, ctitorită de domnitori români. Exemplul vieții lui Daniil determină și pe alți monahi români să se nevoiască în viața cinstită, și astfel cronica înregistrează călugări români vrednici ca: Leontie, Atanasie, Dositei, Vlasie, Dionisie, Antim, Visarion, Nectarie, vestitul cântăreț, Ghedeon, ș.a.

IEROMONAHUL MACARIE DE LA NEAMȚ

Fost egumen la Bistrița, ieromonahul Macarie, de loc din București, se afla printre ucenicii lui Paisie la Athos. Macarie își însușise limba greacă în mod strălucit și-l învăță și pe Paisie. Mai târziu, Macarie va prezenta Athosul la noi în țară prin munca sa neobosită în a prelucra și tălmăci din grecește. De la Macarie au rămas: "Gramatica", "Dicționarul Grec-Român", "Viața Sf. Ioan Damaschin", "Bucoavnă". Tot el traduce: "Tâlcuirea psalmilor lui Teodoret al Cirului", "Tipic", "Oglinda tainică a vieții călugărești", "Viața lui

Dimitrie al Rostovului”, “Tălmăcirea Apocalipsului”, “Viețile Sfinților”, “Omiliile lui Macarie Egipteanul”, “Mic prinos Sf.Fecioare” (versuri), “Tainica Florărie”, “Viața Sf.Ion Scărarul” și altele, făcându-se cunoscut sub numele de “Dascălul cel mare” pentru români.

NECTARIE DE LA PRODROMUL

Cu deosebită evlavie se pomeneste astăzi la Athos numele monahului Nectarie, mort pe la 1898, vestit cântăreț, cunoscător al muzicii orientale și podoaba Athosului în secolul al XIX-lea. Acest român își însușește mai întâi limba greacă și se adâncește în studiul Sf.Părinți. Croindu-și o viață luminată de gândul curat al trăirii duhovnicești, Nectarie își pune talentul muzical în slujba Bisericii, reușind să creeze o serie de lucrări muzicale cu care se mândrește și astăzi Athosul.

NIFON DE LA PRODROMUL

În dorința de a-și împlini făgăduințele făcute la intrarea în monahism, românii de la Athos duceau o viață vrednică de admirat de către ceilalți călugări ai Athosului. O ascultare roditoare la Athos era și aceea de a înființa un locaș de închinare și de a înjgheba o obște monahicească. Astfel, pornind pe drumul instituirii de schituri, la începutul secolului al XIX-lea, călugărul român Nifon pune bazele schitului Prodromul. El se distinge între athoniți printr-o viață curată, prin muncă, cuvioșie și vrednicie. Un călător român povestește următoarele despre Nifon:

“Părintele Nifon, originar din Bârlad, nu mai este; el însă ne-a lăsat măreața sa figură care, ca un luceafăr, a strălucit și va străluci în îndepărtatul orient al Europei. Cu atât mai mult este vrednic de admirat cu cât, după o viață atât de îmbunătățită și plină de osteneți folositoare Bisericii și nației sale, nici de necazurile întâmplare în lume n-a fost scutit. Căci, după ce a înființat schitul chinovial român din Muntele Athos, a ajuns a fi necăjit și alungat din chilia și de la biserica lui, după care acest mare și cuvios stareț viețuit într-o peșteră, cu totul retras, și unde le era interzis călugărilor a-l vizita. În cele din urmă, la adânci bătrâneți s-a dus către Domnul, părăsit și uitat de ai săi, iar mult truditul și istovitul său trup, de osteneți, posturi, privegheri și rugăciuni, deosebit de ale sale mahniciuni mai sus pomenite, a fost îngropat în peștera sa, numai de cei 3 ucenici ai săi, care mai rămăseseră pe lângă dânsul”.

Acestea sunt însemnări pe scurt numai despre câțiva athoniți români care prin trăirea, talentele, munca și viața lor îmbunătățită, au dus numele Athosului în lumea credinței ortodoxe. Viețile acestor sfinți și cuvioși arată tuturor că ei și-au putut desfășura activitatea duhovnicească atât de împodobită, datorită faptului că în acele vremuri Athosul se bucura totuși de independență, cu toate șicanele făcute de călugării greci șovini, și că în virtutea faptului că republica monahală a Athosului se bucura cel puțin de o quasi-autonomie, prin mari greutăți și-au impus punctul de vedere al unei trăiri după pravilele Sfântului Atanasie Athonitul, fiind cinstiți de o bună parte a creștinătății.

Ei sunt revendicați ca aparținând unui popor. Ei aparțin Athosului, însă un fapt este concludent: nu numai grecii sunt cei care au dat strălucirea Athosului ci și celelalte popoare ortodoxe și mai ales faptul că revenind la o

adevărată autonomie, Athosul poate fi de folos întregii creștinătăți și întregii omeniri.

Imixtiunii statului grec și acum în urmă celei a Patriarhiei din Constantinopol, trebuie să i se răspundă printr-o rezolvare: independența republicii autonome a Athosului. Reușind să se ajungă la împlinirea acestei drep-tăți pe care o vor athoniții, Athosul va progresa, iar cele-lalte popoare își vor putea da partea lor de contribuție prin elementele care se vor simți chemate în marea familie a adevăratului monahism.

Înlăturarea independenței administrative și juris-dicțional – spirituale a Athosului pe care o pune în apli-care statul grec, începând cu anul 1927, iar acum, în urmă (1947-1951), Patriarhia din Constantinopol, prejudiciază interesele Athosului și ale ortodoxiei în general. Se poate spune mai precis, că Athosul ca instituție este în pericol și în fața acestui pericol Bisericele Ortodoxe trebuie să se unească pentru a-l salva.

Ce este mai dureros e faptul că, prin intermediul unor ierarhi greci oportuniști, Athosul poate ajunge într-o zi sub influența Mișcării Ecumenice și deci supus unui cosmo-politism ruinător, pradă curentelor sectare care stau la baza acestei mișcări.

Pentru aceștia, Athosul va deveni un teren turistic, și nu spiritual, iar obiectele sacre și lucrurile de artă vor fi duse peste ocean ca și cele din Italia, deoarece ei nu au contribuția românilor sau rușilor, și sunt inexistenți la înflorirea materială sau spirituală a Athosului.

La trezirea conștiinței drepturilor de republică monahală autonomă, care-și face zi de zi loc în sufletele monahilor de pe Athos, trebuie să se răspundă cu trecutul luminos de participare la zidirea sufletească a Sfântului

Munte și mai ales cu rezolvarea precisă: independența Athosului, locul adevărat sfânt pentru întreaga ortodoxie.

Athosul care a dat sfinți, înțelepți, cuvioși, Athosul care a păstrat istoria multor neamuri și, înfruntând toate urgiile, a conservat arta sub toate formele ei, trebuie salvat. La aceasta pot contribui, cu respectarea autonomiei republicii monahale Athonite, toate Bisericile Ortodoxe.

*(Revista "Glasul Bisericii", Anul XI,
nr.8-10, august - octombrie 1952)*

SITUAȚIA MONAHIILOR ROMÂNI DIN SFÂNTUL MUNTE ATHOS

Pr. D. Veștemean

Sfântul Munte Athos, milenara republică teocratică a monahismului ortodox, găzduiește un număr de 20 mănăstiri, numite mănăstiri istorice, împărătești, patriarhicești, stavropighiacești, ridicate din elanul de evlavie al împăraților bizantini și al voievozilor diferitelor state ortodoxe, pentru acei credincioși care, departe de zgomotul și deșertăciunile lumii, în umbra sfintelor altare, voiau să-și năvădească firul unei vieți îngerești.

De la primele celule monahale încheiate în acest ermitagiu și până la căderea Constantinopolului sub turci (1453), Sfântul Munte s-a bucurat de o integrală protecție și de o mărinimoasă generozitate a împăraților bizantini. Astfel, sub domnia împăratului Constantin Monomahul

(secolul XI), Muntele Athos a fost împărțit celor 20 de mănăstiri istorice, devenind, în felul acesta, fiecare mănăstire proprietara unei mari întinderi de pământ.

Pe teritoriul acestor mănăstiri s-au ridicat însă cu timpul și alte lăcașuri de închinare care, după mărimea lor, după numărul monahilor, sau după drepturile acordate de mănăstirile istorice și confirmate de Patriarhia Ecumenică din Constantinopol, sub jurisdicția canonică a căreia se afla Sfântul Munte, sunt cunoscute sub denumirea de: schituri, chilii (schitulețe) și colibe (lăcașuri cu sau fără biserică).

Aceste schituri, chilii și colibe, înzestrate cu câte o mică gospodărie, au fost întotdeauna considerate ca dependențe ale mănăstirilor istorice, singurele beneficiare ale dreptului de proprietate în Sfântul Munte. Dacă, totuși, atunci când afluența monahilor ortodocși de diferite naționalități s-a mărit în așa grad încât mănăstirile istorice arhipopulate au găsit momentul potrivit pentru a vinde aceste dependențe pe prețuri importante, dreptul de proprietate asupra acestora a rămas însă în mod constant marilor privilegiate ale sigiliilor împărătești.

Sfârșitul secolului al XVIII-lea și întreg secolul al XIX-lea se caracterizează pentru noi românii ca epoca de penetrație sistematică a monahilor noștri în Sfântul Munte. Până la această dată, cu toate cele cinci secole precedente de inevaluabile ctitorii voievodale, elementul românesc era foarte redus, aproape inexistent. Veniți în Sfântul Munte, monahii români, neaflând printre cele 20 de mănăstiri istorice nici o mănăstire românească în care să fie găzduiți, s-au văzut siliți să cumpere, cu mijloacele materiale de care dispuneau, numeroase chilii și colibe de la marile mănăstiri, sau, când nu le găseau nici pe acestea, să clădească din temelie lăcașuri care să-i adăpostească. Numărul românilor însă înmulțindu-se mereu, în mod firesc a

crescut și numărul locașurilor românești. Astfel, spre sfârșitul secolului al XIX-lea, Sfântul Munte număra nu mai puțin de 80 de locașuri românești, cu peste 1000 de monahi. Elanul de evlavie al monahilor noștri athoniți fiind mare, iar dărnicia credincioșilor din cele două principate neprecupețită, ctitorisirea marelui schit Prodromu, pe teritoriul mănăstirii Lavra și înjghebarea schitului Lacu pe teritoriul mănăstirii Sfântul Pavel, a fost dezvoltarea firească a unui proces de afirmare românească în Athos, care, în mod normal, ar fi trebuit să se termine cu transformarea primului schit în mănăstire a românilor, pusă pe picior de egalitate cu celelalte 20 de mănăstiri istorice. Dacă nu s-a ajuns la realizarea acestui deziderat, cu toate că Prodromu întrece ca mărime pe multe din mănăstirile istorice, aceasta se datorește, pe de o parte, lipsei voluntare de înțelegere a marilor mănăstiri athonite, iar pe de altă parte, puținului interes pe care l-au manifestat guvernele românești față de această ctitorie românească, care totuși fusese recunoscută de către răposatul rege Carol I, drept casa națională românească, luată sub protecția țării.

Până în anul 1912, viața monahilor noștri athoniți, adăpostiți în lăcașurile amintite, s-a desfășurat netulburată, Sfântul Munte păstrându-și caracterul ecumenic ortodox, imprimat lui de istorie. La această dată însă, Sfântul Munte ajungând – prin alungarea turcilor – sub stăpânirea statului elen, se inaugurează o eră nouă atât pentru monahii noștri, cât și pentru monahii celorlalte naționalități minoritare: ruși, sârbi, bulgari, georgieni etc. De unde în trecut era suficient să mărturisească cineva credința ortodoxă spre a se bucura egal de toate drepturile și prerogativele asigurate monahilor athoniți – indiferent de naționalitate – de către împărații bizantini și de către suzeranitatea turcească, de acum încolo elementul grec al

populației athonite, încadrându-se în curentul de redeşeptare a conștiinței naționale, care flutura ideea unei Grecii mari, numai a grecilor, a început să afirme tot mai categoric primatul elen în Sfântul Munte, prin luarea de măsuri severe împotriva monahilor de alte naționalități, priviți cu neîncredere și considerați ca indezirabili.

Iată câteva din aceste măsuri: mănăstirile istorice opresc atât construirea de lăcașuri noi, cât și repararea celor vechi; impun monahilor impozite peste puterile lor; fac greutăți la hirotonirea preoților, intenționând lăsarea bisericilor minoritare fără slujitori ai sfințelor altare; refuză – după moartea superiorului unei chilii – omologarea moștenirii, trecând-o astfel automat în stăpânirea mănăstirii, care, apoi, o revinde din nou unor monahi greci. Exemple de acestea s-ar putea înșira la infinit. Consider însă suficiente pe cele indicate, pentru a proba o anumită psihologie.

După războiul mondial, Sfântul Munte, prin tratatul de la Scvres, din 10 august 1920, este recunoscut ca definitiv alipit statului elen. Acest certificat internațional de stăpânire grecească în Athos a fost prilej bine venit pentru mănăstirile istorice athonite să pornească – de data aceasta și cu ajutorul efectiv al guvernului elen – o nouă și stăruitoare campanie de deznaționalizare, prin orice mijloace, a mănăstirilor, schiturilor și chiliilor negrecești, în vederea acaparării lor în beneficiul celor naționale. Întru atingerea acestui scop bine precizat, prima și cea mai drastică măsură ce s-a luat a fost de a se opri definitiv intrarea monahilor străini în Sfântul Munte, care să asigure reîmprospătarea personalului comunităților minoritare și transmiterea bunurilor acestora. Consecințele grave ale unei atari măsuri de lentă, dar sigură înăbușire a elementului minoritar din Sfântul Munte, se pot ușor prevedea. În ceea ce privește cauza noastră românească de aici, această măsură

a avut efecte într-adevăr dezastruoase. Din statistica pe care o voi anexa, se va vedea lămurit că, din cele peste 80 de lăcașuri românești, pe care le aveam înainte cu două decenii, am pierdut deja zece, iar din cei 1000 de monahi, am pierdut două treimi. Numărul lăcașurilor românești pe care, într-un timp extrem de scurt – în mod inevitabil – le vom pierde din cauza lipsei de personal, este atât de mare, încât aceasta echivalează cu pierderea însăși a cauzei românești din Sfântul Munte.

Ministerul Afacerilor Străine al Eladei declara în repetate rânduri, răspunzând diferitelor intervenții românești, că nici o măsură restrictivă nu s-a luat vreodată și că absolut orice român se poate călugări în Athos, după îndeplinirea formalităților reclamate de autoritățile ecleziastice locale. Acestea sunt simple acte de complezență, care nu corespund deloc cu realitatea. Spun aceasta pentru că cererile numeroșilor tineri români, care, răspunzând unui cald elan de evlavie, voiau să se retragă în Sfântul Munte, au fost – de un deceniu și jumătate – sistematic refuzate. Pentru a se convinge cineva despre veridicitatea acestei informații, trebuie să meargă în Sfântul Munte, să vadă lăcașurile noastre depopulate și să citească în ochii înlăcrimați ai monahilor noștri – aceasta nu este o figură de stil – durerea întrezăririi unei zile apropiate, când așezămintele, pe care le-au ridicat sau întreținut cu atâta trudă, vor trece în mâini străine.

“Cartea Constituțională” a Sfântului Munte Athos, votată de Parlamentul elen în anul 1926, adaugă o nouă serie de măsuri, care tind vădit spre același scop: exterminarea totală a elementului minoritar de aici. Astfel, deja cu primele două articole ale ei, se legiferează oficial două nedreptăți care existau de mai înainte.

Art.1 răpește pentru totdeauna independența schiturilor, chiliilor și colibelor, declarându-le dependențe ale mănăstirilor istorice.

Art.2, ca corolar al celui dintâi și consecință a acestuia, refuză dreptul de proprietate oricărui așezământ din Sfântul Munte, exceptând pe cele douăzeci de mănăstiri istorice.

Art.3 fixează o dată pentru totdeauna numărul de douăzeci al mănăstirilor istorice, nemaipermițând nici unui așezământ athonit să se ridice la rangul de mănăstire. Acest articol lovește mai ales în Schitul nostru Prodromu, care a încercat de câteva ori să pătrundă în rândul mănăstirilor istorice.

Art.6 declară pe toți monahii athoniți – indiferent de naționalitate – cetățeni greci.

Art.126, completând articolele 1 și 2, precizează că toate schiturile, chiliile și colibele devin proprietăți inalienabile ale mănăstirilor.

Art.133, completând articolul 3, interzice categoric transformarea unui schit în mănăstire, sau a unei chilii în schit, sau a unei colibe în chilie. Se taie deci orice posibilitate de dezvoltare acestor comunități minoritare.

Art.138 interzice vânzarea chiliilor și colibelor fără prealabila aprobare a mănăstirilor istorice.

Art.162 limitează numărul monahilor unei chilii la trei, permițând însă acestora să mai aibă încă trei frați încercători. Se interzice însă hotărât depășirea numărului de șase monahi la o chilie.

Nu fac nici un fel de comentariu articolele din "Cartea Constituțională" a Sfântului Munte înșirate mai sus, pentru că sunt extrem de explicite prin ele înșile.

Voi semnala însă încă o măsură luată de guvernul elen, de data aceasta împotriva tuturor mănăstirilor și

așezămintelor athonite, care a lovit greu și nedrept mai ales în marele nostru schit Prodromu.

În anul 1926 guvernul elen a expropriat toate bunurile mănăstirești așezate în afară de fruntariile Athosului.

Această expropriere s-a întins și asupra metocului din insula Thasos al schitului Prodrom, care a fost cumpărat de trei șferturi de veac cu propriii săi bani, proveniți din dărnicia credincioșilor din Principate.

Nedreptatea acestei măsuri rezidă în faptul că ea nu se aplică în mod egal tuturor minorităților din Athos. Astfel, pe când autoritățile elene pretind că absolut toate bunurile mănăstirești așezate în afară de fruntariile Sfântului Munte au fost pe de-a-ntregul expropriate, personal mi s-a afirmat aici cu aceeași tărie de către monahii noștri – care sunt mai în măsură ca oricine să cunoască adevărata stare de lucruri în această materie – că, probabil în urma unui acord tacit cu guvernul jugoslav, proprietățile mănăstirii sârbești Hilandar au rămas neatinse.

Astfel se explică și faptul că, singură din cele patru comunități suverane negrecești, s-a abținut de a adresa vreo plângere în această privință Societății Națiunilor.

Considerând că, în anii 1929-1930, guvernul elen, recunoscând dreptatea schitului nostru, i-a restituit o parte – adevărată că infimă – din bunurile metocului din Thasos, ar fi indicat să se facă noi intervenții în această direcție.

Este totuși foarte probabil că astăzi, metocul Prodromului odată confiscat, guvernul elen nu va mai accepta să recunoască printr-un acord drepturile zisei comunități, căci ar creea astfel un precedent primejdios în favoarea întinselor bunuri expropriate de la mănăstirile ruse și bulgare. Cred însă că dacă am insista în mod stăruitor asupra cererii noastre, guvernul din Atena ar putea fi convins să consimtă, printr-o înțelegere tacită, dacă nu restituirea inte-

grală a proprietății confiscate, cel puțin a unei părți mai însemnate dintr-însa, vărsând pentru rest contravaloarea cuvenită.

După cele mai sus zise, privind problema în ansamblul ei, putem trage și anumite concluzii cu privire la atitudinea ce se impune față de situația creată monahilor noștri din Sfântul Munte.

Din punct de vedere bisericesc, chestiunea se rezolvă răspunzând întrebării, dacă Biserica Ortodoxă Română, ca cea mai mare Biserică a Ortodoxiei contemporane, menită să joace în viitor un rol determinant în ecumenicitatea ortodoxă, va putea să nu fie reprezentată în acest centru prin excelență al monahismului ortodox de totdeauna.

Din punct de vedere politic, autoritățile noastre competente vor trebui să țină cont de câteva argumente de ordin internațional, de o deosebită importanță și cu desăvârșire în favoarea cauzei noastre.

Aceste argumente se pot rezuma în fraza următoare, căci Statul elen și-a luat angajamentul, prin tratate internaționale, de a nu călca cu nimic situația în Sfântul Munte Athos.

Ce reiese din aceste fapte? Că Statul grec, atât ca stat succesoral al Imperiului Otoman, cât și prin tratate internaționale, se găsește de trei ori obligat să respecte drepturile și libertățile comunităților negrecești existente în Sfântul Munte. Or, printre aceste drepturi și libertăți este consfințit, prin uz, dreptul de stabilire a călugărilor străini în Sfântul Munte, care asigură reîmprospătarea personalului și transmiterea bunurilor, lucru fără de care o viață monahală nici nu se poate concepe.

Măsurile de neprimire pe care le opune guvernul grec în ce privește pretențiile străinilor, bazat pe "Cartea Constituțională" a Sfântului Munte sau pe alte legi votate de

parlamentul său, sunt absolut nefondate. Motivul e simplu. Statul grec se află în fața unor obligații internaționale, din trei tratate, iscălite de dânsul. Or, este un principiu fundamental al dreptului internațional că una din părți nu poate denunța unilateral angajamentele sale, fără consimțământul celorlalte părți. Acesta este un argument de fier pe care nici un sofism nu-l poate clătina.

Metoda de procedare a Statului român în această chestiune este clar indicată de tratatele internaționale: să ceară mai întâi guvernului grec să-și respecte angajamentele luate și, în caz de refuz sau întârziere, să se adreseze la forurile indicate chiar de tratatele menționate: Liga Națiunilor și Curtea Permanentă de Justiție Internațională de la Haga.

Deci și pe terenul dreptului internațional dreptatea noastră este evidentă și modul de procedare al Statului român indicat în aceste tratate.

Pentru toate cele ce preced, cred, deci, că, dacă voim într-adevăr să nu renunțăm pe de-a-ntregul și pentru totdeauna la situația noastră seculară în Sfântul Munte, ar fi de dorit să ne folosim de ultima ocazie ce ni se oferă pentru a obține satisfacerea justelor noastre revendicări.

STAREA ELEMENTULUI ROMÂNESC DE LA ATHOS

Pr. Prof. Grigore Marcu

Asupra configurației monahismului athonit actual, sunt de subliniat două lucruri: a) Românii n-au nici o mănăstire cu depline drepturi; b) Prodromiții, pe chestiunea

calendarului, au luat o atitudine pe cât de păgubitoare păcii Bisericii, pe atât de primejdioasă pentru viitorul elementului românesc de la Sfântul Munte. Trebuie să mai adaug un lucru: ei stăruiesc în această atitudine!

Elementul grecesc omnipotent la Athos, de obicei a privit cu ochi răi prosperitatea de care au avut parte, în diferitele perioade ale istoriei athonite, noroadele călugărești conlocuitoare. Românii au fost printre cei dintâi care au simțit ghearele acestei gelozii. Se știe că generozitatea domnitorilor români din Moldova și Valahia față de Sfântul Munte n-a cunoscut nici o limită până la Alexandru Ioan Cuza. Mănăstirile noastre, una după alta, erau închinat așezămintelor de la Athos și bogățiile lor imense luau drumul sfântului pământ nesupărate de restricții. Și se mai știe că noi am dat Athosului contingente însemnate de monahi și am primit de la Athos mulți călugări luminați, care numai lucruri vrednice au făcut pe seama vieții mănăstirești din țară.

Numai că românii athoniți n-au prea cunoscut multe de pe urma bogățiilor trimise acolo plocon de țara lor. Grecii au fost destul de isteți să nu le refuze niciodată și nicioandă nu și-au făcut scrupule când a fost vorba să le găsească o destinație. Unde și unde, au lăsat totuși loc, drept recunoștință pentru binefacerile de care s-au împărtășit copios, să se strecoare câte un semn menit să aducă aminte pelerinilor de pietatea voievozilor români. La Vatoped, zimburul Moldovei e tăiat la ușa de la intrarea în biserică. La Zografu, Ștefan cel Mare și Sfânt al Moldovei, în pompos veșmânt voievodal, figurează printre ctitori, în zugrăveala bisericii. În alte părți, alții.

Nu mai vorbesc de daniile mai mărunte făcute așezămintelor de la Athos de românii de pretutindeni. În această privință, mărginenii din latura ardelenească a Carpaților au excelat îndeosebi. Pretutindeni pomelnice

bogate au immortalizat râvna pentru cele sfinte ale multor nume săliștenești, poieniărești etc. E de mirare, după toate acestea, cum românii n-au izbutit să dobândească un scaun în rând cu celelalte neamuri de acolo. După ce la provizii au luat parte ca nimeni alții, la conducerea Sfântului Munte n-au absolut nici o părțică. Și dacă până acum n-au izbutit s-o câștige, de viitor foarte puține speranțe se mai pot lega. Întrucât situația elementului românesc de acolo, azi mai mult ca oricând e din ce în ce mai precară. Nucleele românești cele mai populate, sunt schitul Prodromu și schitul Lacu. Cel dintâi zace pe teritoriul și sub povățuirea mănăstirii grecești Lavra cea Mare; celălalt atârnă de mănăstirea Sfântul Pavel. Schiturile și chiliile de pe teritoriul mănăstirilor Vatoped, Stavronichita și cele din Careia și împrejurimi sunt de mai mică importanță. Mai indicat pentru rolul de înaintestătător al monahismului românesc athonit, atât prin starea materială cât și prin așezământul și numărul monahilor care-l are, este schitul Prodromu, în care grecii au și văzut un pretendent serios la unul din scaunele mănăstirești conducătoare.

Azi nu se mai văd. Căci schitul Prodromu e în agonie. Averile lui, cumpărate cu bani grei și cu contracte în regulă, au fost expropriate. Ca și multe din averile celorlalte mănăstiri, de altfel. Numai că lui i s-a făcut de două ori nedreptate. Iată cum: Celelalte așezăminte athonite au fost expropriate de averi ce le-au fost dăruite. Exproprierea a fost numai parțială și mănăstirile au fost despăgubite bănește, de statul grecesc. Apoi, pe terenurile expropriate au fost așezați refugiații greci din Asia Mică, de pe urma catastrofei cu care s-a soldat războiul greco-turc din 1922. Statul grecesc era obligat moralicește să se ocupe de refugiați. Și putem spune că s-a achitat de această datorie patriotică într-un mod demn de toată lauda. Cu averile

expropriate Prodromului, chestiunea stă altfel. Ele erau cumpărate, nu dobândite din danii. Apoi, terenurile expropriate au fost date refugiaților și țăranilor din vecinătate, care aveau mai mult sau mai puțin o situație de pe urma căreia puteau trăi omenește. Această expropriere a despuiat schitul Prodromu până la os. Azi nu mai are decât o grădină în jurul așezământului. Cu ce trăiesc în condițiile acestea? Cei mai în putere lucrează cu ziua la mănăstirile vecine și din câștigul mizerabil pe care-l capătă, duc de pe o zi pe alta nevoile așezământului. Situația e cum nu se poate mai jalnică. De unde, în trecut, aveau de toate, azi nu mai au nici strictul necesar.

Ce-a făcut pentru ei conducerea bisericească românească? Atât cât se poate pentru o turmă mică ce nici nu mai putem ști de-i a noastră sau a Lavrei celei Mari pe teritoriul căreia se află. Nu se poate tăgădui că Biserica noastră nu s-a interesat de soarta Prodromului. Iată un document, care grăiește ceva. În Revista Teologică din 1921, nr. 6-7, iunie-iulie, la pagina 215, citim: "Sfântul Sinod s-a întrunit în sesiune extraordinară, marți 15/28 iunie a.c., sub prezidiul Î. P. S. Sale Părintelui Mitropolit Primat... Între lucrările mai importante de care s-a ocupat Sfântul Sinod, a fost și trimiterea unei comisii la Atena pentru organizarea Bisericii din Macedonia și pentru a scoate mănăstirea Prodromu de sub jurisdicția Lavrei grecești, dându-i independența și stabilind raportul ei cu Biserica Ortodoxă Română".

Acest document ar putea ajunge. Scurt timp însă după aceasta s-a produs prăbușirea materială de care am vorbit, și apoi prăbușirea morală a schitului, căruia îi putem stabili un început cu anul 1923, când s-a făcut reforma calendarului. Reformă care, la Athos, nici acum nu-i tranșată definitiv. Pe lângă mănăstirea Vatoped care a adoptat stilul

nou, pe lângă celelalte mănăstiri care au rămas la stilul vechi, menținându-se totuși într-o poziție câtuși de puțin moderată, o a treia tabără, căreia schitul Prodromu – curățat într-un mod extrem de urât de toate elementele predispuse la o cuvenită plecare de cap în fața hotărârii patriarhale de la Constantinopol – îi este centrul de acțiune și de vrajă, manifestă o atitudine împinsă la extrem. Care le-a și adus numirea de zelotes (zeleși pentru stilul vechi). Au declarat eretic pe patriarhul ecumenic și pe toți cei ce-au aderat la reforma calendarului. Pentru unii ca aceștia, uneori, porțile schitului sunt închise. Cu o agresivă îndărătnicie, refuză orice dispoziție venită de la mai marii lor. Un anume Arsenie Coteas, care e veșnic pe drum, mai mult la Atena decât la Sfântul Munte unde-i este locul, trece drept șeful acestei năzdrăvane insurecții. Umblă, agită, scie, cu un cuvânt, e plin de febră stilistă, totdeauna și pretutindeni. Biserica noastră a căutat de repetate ori să-i aducă la brazdă. A recoltat vrăjmășie, iar Î. P. S. Patriarh, personal, a fost insultat. Proza imundă, cu un pronunțat caracter apocaliptic, a monahului Coteas e probă. Și scrisorile blasfematorii care au curs adeseori la Sfântul Sinod al Bisericii României. Ceva mai mult: anumite regiuni din mitropolia Moldovei, îndeosebi, datorită călugărilor români de la Athos, au fost serios cuprinse de acest flagel. Nu mai vorbesc de Grecia, unde situația e destul de gravă.

Să încerci a formula soluții, e dificil. Totuși, s-a sugerat cândva ideea de a aduce acasă pe monahii români de la Athos și a-i sălășlui în mănăstirile noastre. Nu știi dacă Sfântul Sinod și-a însușit acest gând care nu merge! Întâi fiindcă monahii contaminați de betesușul stilist, desigur, ar mai face și alte victime pe lângă cele de până acum. Apoi, așezământul Prodromu, mai ales el, nu poate fi dat plocon grecilor. Pe de altă parte, situația de până acum nu mai

poate dura. Și iată cum mai este această situație. Călugării primejdioși sunt oprți să mai vină în țară. Măsură sănătoasă. Pentru completarea cadrelor cu elemente tinere se pun tot felul de piedici din partea grecilor, la intrarea în Sfântul Munte. Măsură bună pentru prezent, dată fiind starea de spirit de acolo. Dar atunci, ar urma ca Prodromu să aibă soarta așezămintelor similare care, depopulându-se cu timpul, au fost acaparate de greci. Există totuși o modalitate. Biserica noastră are drepturi asupra elementului românesc de la Athos. Ea e obligată apoi, să păstreze ce-i al nostru, pe seama noastră. Deci, să porceadă degrabă să facă dori-ta curățenie. Trebuie luate măsuri energice în acest scop. Șefii răzmeriței să fie excluși din schit, aduși acasă cu forța, singura cale posibilă în stadiul în care au ajuns lucrurile și puși într-un loc sigur, de unde să nu mai poată face tărăboi stilist. Cu mijloace persuasive, eu unul cred că nu mai merge nicidecum. Biserica Greciei și Patriarhia Ecumenică ar colabora bucuros la această epurare, după cele ce au păti-mit din partea stilistilor. Și poate chiar conducerea Sfântului Munte. În schit ar putea fi așezate elemente bune, din care avem destule acolo: schitul Lacu, aproape tot, cei de lângă Vatoped și atâtea chilii "neutre" din jurul capitalei Careia. S-ar putea face multe lucruri bune acolo. Mai ales să se trimită cu vremea călugări luminați din școala de la Neamț, sau de la seminarul monahal de la Cernica. Chestiunea materială, în condițiile acestea, s-ar rezolva mult mai ușor. Acum, Prodromu e în proces cu statul grec pentru averile expropriate. În situația neclără în care se află el astăzi, nu va ajunge la nici un rezultat. Măcar de la Atena li s-ar da sprijin, dacă Legația română de acolo ar avea cu cine să se înțeleagă. Treaba însă, tot de la Sfântul Sinod al României trebuie pornită. Cu toată energia. Prodromu trebuie salvat, trebuie pus pe picioare. Și nu-i altă cale, decât

“salvându-l” întâi de toate de câțiva din indezirabilii lui pensionari. Toate acestea, au să se facă numai dacă forurile superioare bisericești cred la fel cu noi, când am spus că ce-i al nostru, trebuie să ne rămână nouă.

(“Revista Teologică”,
Anul XXV, nr. 3-4, martie-aprilie 1935)

NECTARIE PSALTUL DIN CHINOVIUL ROMÂNESC PRODROMU

Arhid. Prof. Sebastian Barbu Bucur

De peste un mileniu, Muntele Athos este cel mai renumit centru al monahismului ortodox. Încă din timpul împăraților Comneni (sec.XI-XII), Athosul a devenit un mic Bizanț, o a doua patrie a marelui Imperiu Creștin de Răsărit.

După căderea Bizanțului (1453), s-au transferat și adăpostit la Athos cele mai de preț tezaure creștine amenințate cu distrugerea și profanarea turcilor. Grație acestui “nou Bizanț” - care este Muntele Athos - se păstrează astăzi cele mai vechi documente și odoare bizantine, slavone și românești, zeci de mii de tipărituri și manuscrise de tot felul, printre care și muzicale.

În Biblioteca chinoviului românesc Prodromu din Athos se află 132 de manuscrise cu muzică psaltică și bizantină. Cercetând în amănunt aceste manuscrise, am constatat că majoritatea acestora constituie opera muzicală a lui Nectarie Vlahul.

Date biografice

Dintru început, menționăm că se cunosc cel puțin trei persoane diferite cu numele Nectarie, fapt pentru care, nu de puține ori, s-au făcut confuzii, punându-i-se activitatea lui Nectarie Psaltul pe seama acestora.

Astfel, este cunoscut Nectarie Frimu (+ 1856), care tipărește la Neamț Antologhia de cântări, în anul 1840, iscălindu-se "Ierodiacon", și la Iași, Carte de cântări, în 1846, iscălindu-se "Nectarie Tripoleos - arhiereu". În manuscrisul nr.31/28 de la Prodromu, scris la anul 1844 de un anonim, găsim: "Heruvice mari făcute de Nectarie Ierodiaconul din mănăstirea Neamț", pe care îl identificăm tot cu Nectarie Frimu.

Un alt Nectarie, care este ieroschimonah, iar nu schimonah, ca Nectarie Psaltul, este și cel de-al doilea ctitor al schitului Prodromu (+ 1900).

Primele informații referitoare la viața lui Nectarie Schimonahul le găsim la Constantin Erbiceanu, informații pline de inadvertențe, care au dus în eroare pe toți cei care ulterior au abordat, fie și numai în treacăt, figura acestui mare protopsalt român, dar și informații demne de luat în calcul.

"Episcopul de Huși - spune Constantin Erbiceanu - Sofronie Miclescu (1826-1851), fiind foarte iubitor de cântări, a ales vreo câțiva copii și i-a dat să învețe psăltichia, între care a fost și părintele Nectarie; iar din toți mai din urmă a ales trei și pe părintele Nectarie al patrulea, pe care l-a luat la episcopie la Huși să cânte la biserică. Pe urmă, Sofronie Miclescu, făcându-se mitropolit, s-a mutat la Iași, (în februarie 1851, n.n.), iar pe Nicolae Crețu l-a luat un arhimandrit și l-a dus la Galați, unde avea metoc și biserică.

După opinia noastră, Nectarie avea 47 de ani în 1851 și era demult călugărit și stabilit în Muntele Athos.

După opinia lui Constantin Erbiceanu, după această dată (1851) a fost descoperit la Galați de fratele său mai mare, Athanasie, care l-ar fi dus la mănăstirea Ciolanu - unde era și el. "Aici a primit scufia de frate și într-o vreme s-a dus la mănăstirea Căldărușani. Acolo era poftit și Macarie, dascălul de la București, la hramul mănăstirii și l-a pus de a cântat și pe fratele Nicolae și s-a mirat foarte de glasul și știința lui și i-a zis că are să-l facă dascăl și protopsalt".

Macarie Ieromonahul se afla la mănăstirea Neamț, între anii 1831-1833, unde presupunem că Nectarie ar fi putut să-l cunoască, având în 1833, după opinia noastră, vârsta de 29 de ani. Între 1834-1836, pe Macarie îl găsim la Căldărușani, în funcțiile de tipograf și apoi de director al tipografiei. Fratele Nicolae nu putea să-l cunoască pe Macarie la Căldărușani după 1851, cum afirmă Erbiceanu, deoarece în 1836 acesta, grav bolnav, este luat de sora sa, Maica Perieteanu, stareța mănăstirii Viforâta, unde și decedează în același an.

"De acolo - de la Căldărușani, continuă Erbiceanu - a venit cu fratele său, părintele Athanasie, la Sfântul Munte, la schitul Xenofu, și, fiindcă era încă prea tânăr, s-au dus la Ierusalim, apoi s-au întors la mănăstirea Neamțului. Aici s-a făcut călugăr în mantie și i s-a pus numele Nectarie; de acolo a venit iar la Sfântul Munte și a cumpărat cu fratele său o chilie la Sfânta Ana. A șezut aici 16 ani".

Așadar, după informația lui Constantin Erbiceanu, de la Căldărușani pleacă la Sfântul Munte și nu este primit, fiind prea tânăr. Între 1834-1836, când l-ar fi putut cunoaște pe Macarie, avea 30-32 de ani. După cum vom vedea, cunoaștem foarte mulți viitori monahi români care aveau în jur de 20 de ani - și chiar mai puțin - când se închinoviau în Athos.

Cât va fi stat la Ierusalim, nu știm, dar presupunem că nu a fost o scurtă vizită, căci din această vreme – acum știm și anul: 1836 – se păstrează la Prodromu un valoros manuscris grecesc, pe care găsim o însemnare târzie, cu literă latină și în limba română: “Vecerno-Utrenar pentru Postul Mare. Cântări alese (...) Original manuscris scriptum. Toate acestea, scrise și modificate de Nectarie schimonahul, prim cântăreț al Sfântului Munte și în Orient, român moldovean din orașul Huși. Scrisă în Ierusalim 1836”, iar pe cotor: “Manuscris grecesc de psaltichie scris de părințele Nectarie”.

În 1836, anul morții lui Macarie, Nectarie avea 32 de ani. De bună seamă că în 1836 a copiat numai acest manuscris, care-i va folosi mai târziu pentru traduceri în limba română. Menționăm că în această vreme erau foarte puține manuscrise - chiar și grecești - cu notație hrisantică, motiv pentru care va fi poposit destul de mult la Ierusalim pentru a copia acel voluminos manuscris, care, mai târziu, îi va fi de mare folos, ca izvor al traducerilor și tălmăcirilor sale.

Din Ierusalim, spune Constantin Erbiceanu, “s-a întors la mănăstirea Neamțului, unde s-a făcut călugăr în mantie și i s-a pus numele Nectarie”, și “de acolo iar a venit la Sfântul Munte, la Sfânta Ana, unde a șezut 16 ani”.

Deci, “s-a întors la Neamț”, ca și când ar fi plecat de acolo. Se pune întrebarea: când s-a întors la Neamț, în 1836, când a scris (copiat) manuscrisul? Părintele Ioanichie Bălan, preluând eronat știrea, spune: “Prin anii 1845 schimonahii Nectarie și Athanasie se duc definitiv la Sfântul Munte, unde își cumpără o chilie mică lângă mare, în partea de răsărit a Athosului, la locul numit Vigla. În această colibă pustnicească s-au nevoit cei doi frați timp de 16 ani de zile”.

Mai târziu, în 1845 poate, nu erau încă schimonahi, ci doar monahi, schimnicia (schima cea mare) căpătând-o,

poate, după stabilirea la Athos. Apoi, este binecunoscut faptul că la Vigla s-au dus mult mai târziu, retrăgându-se la liniște din chinovia Prodromu. La început, cei doi frați s-au stabilit la o chilie de la Sfânta Ana.

Inadvertența cea mai mare a lui Constantin Erbiceanu apare la începutul textului, când spune că: "Sofronie Miclescu, făcându-se mitropolit (anul 1851, n.n.) s-a mutat la Iași, iar pe Nicolae Crețu l-a luat un arhimandrit și l-a dus la Galați, unde avea metoc și biserică", ca spre sfârșitul expunerii sale să afirme că "după 16 ani de ședere la Sfânta Ana, la 1852, când a venit la schitul nostru nu a aflat nici o cântare în românește (...) și îndată s-a pus cu multă silință și a tradus toate cântările din grecește în românește, iar pe unele le-a compus sfinția sa din nou".

La un an de la scrierea lui Constantin Erbiceanu - 15 august 1890 -, Alexandru Mironescu, făcând o vizită la Athos, l-a cunoscut personal pe Nectarie Schimonahul și, descriindu-l pe scurt, zice: "om de mai bine de 70 de ani", când, după opinia noastră, avea 84 de ani.

Din noianul cântărilor compuse sau traduse de schimonahul Nectarie, Dometie Ionescu de la schitul Icoana din București, alege și tipărește în București, la 1898, o Antologie, în Prefața căreia nu dă note biografice despre Nectarie. Spune doar că "părintele Nectarie, de la 1854 până la 1857, trăind printre greci, a compus multe cântări grecești, pe care mai apoi și în românește le-a tradus". Nectarie, între anii 1854-1857, viețuia la Prodromu printre români, nu printre greci, iar în sens larg, el a trăit printre greci dinaintea de 1850 și până a trecut la cele veșnice, în anul 1899.

La 1902, Nifon Ploieșteanul, fără să dea vreo dată biografică, îl amintește doar și, confundându-l, ca și alții, îl numește "ieromonahul Nectarie".

Și Badea Cireșeanu, într-un articol din 1906, și în Tezaurul liturgic, amintește despre “vestitul cântăreț român, ieromonahul Nectarie decedat la 1898”. Or, așa după cum vom vedea, Nectarie a fost schimonah, și niciodată preot monah și nu a decedat în 1898, ci în 1899.

Mihail Gr. Poslușnicu îl confundă cu ierodiaconul Nectarie Frimu (+ 1856), “născut la Huși și devenit mai târziu arhierul Tripoleos de Huși, care a compus și tipărit o Utrenie și o Liturghie. Acesta s-a expatriat apoi în schitul românesc Prodromu”.

Mai târziu, în anul 1937, Nicolae Severeanu, citându-l pe Dometie Ionescu, spune că Nectarie Schimonahul a murit în 1898.

În 1940, arhierul Veniamin Pocitan, în cartea sa Sfântul Munte al Athosului, pomeneste și numele monahului Nectarie, “care a fost cântăreț al schitului românesc Prodromu (+ 1893)”.

Ultimele știri tipărite cu privire la Nectarie Schimonahul le găsim în Patericul părintelui Ioanichie Bălan, care scrie că “între 1840-1842, episcopul Sofronie Miclescu a luat pe tânărul Nicolae Crețu la Episcopia Hușilor, împreună cu alți tineri, unde a învățat tipicul și muzica”.

După cum se știe, această muzică se învață bine la vârste foarte mici. În școala de muzică a lui Antim Ivireanu, din anul 1713, se precizează că “acești copii să nu fie mai mici de 10 ani, nici mai mari de 15”. Și în secolul nostru, Ștefan Pruteanu, Alexie Buzera, subsemnatul și alții au început învățarea muzicii psaltice în școli oficiale, la vârsta de 11 ani, astfel încât este de neacceptat faptul că Nicolae Crețu ar fi fost dat la învățarea muzicii între 1840-1842, când, după opinia noastră, avea 36-38 de ani.

În continuare, Ioanichie Bălan scrie: “Prin anul 1845, schimonahii Nectarie și Athanasie se duc definitiv la

Sfântul Munte, în locul numit Vigla”. Se ivesc, însă, câteva inadvertențe: la numai trei ani după ce tânărul Nicolae Crețu fusese dat la învățătura muzicii (1840-1842), apare deja ca schimonah. Or, este cunoscut faptul că schima cea mare se dă unui monah la o vârstă înaintată. În 1845, Nectarie nu putea fi schimonah, căci, după opinia noastră, avea atunci 41 de ani.

Părintele Ioanichie Bălan mai scrie sub portretul schimonahului: “Schimonahul Nectarie Crețu, mare protopsalt (+1898)”. În subcapitolul intitulat Cuviosul Nectarie Protopsaltul, părintele Ioanichie Bălan menționează că schimonahul a trăit între anii 1808-1898, pentru ca, mai jos să scrie: “În vara anului 1903, cuviosul Nectarie Protopsaltul s-a strămutat la veșnicele locașuri, fiind în vârstă de 95 de ani, din care 75 de ani de nevoiță călugărească”.

Așadar, din prima informație, aflăm că Nectarie Crețu a trăit 90 de ani, iar din cea de-a doua, 95 de ani. Făcând un calcul matematic simplu, se poate deduce că Nectarie a îmbrăcat schima monahală, sau a intrat în mănăstire, în jurul vârstei de 20 de ani, el trăind “75 de ani de nevoiță călugărească”.

Vom reține și alte date importante din viața lui Nectarie, de la cei patru biografi ai săi: Constantin Erbiceanu, Irinarh Șișman, Ioanichie Bălan și, mai ales, de la Paisie Lambru Ploieșteanul, care a viețuit cu marele protopsalt 40 de ani, începând cu anul 1859.

Irinarh Șișman Mehedințeanul a scris la schitul românesc Prodromu între anii 1901-1906, Istoricul Sfântului Munte, în mai multe tomuri. În tomul al II-lea este cuprinsă și Viața Schimonah(ului) Cuvios Părintele Psaltul Nectarie Vasilescu Crețu, în care se spune:

“Născut în anul 1807, în orașul Huși, numele din mirenie Nicolae, renumit Crețu, tatăl Vasilie, maica Joița; venit

în Sfântul Munte în anul 1855, scufia au luat-o în mânăstirea Căldărușani și călugărit în mânăstirea Neamțului, și mort în anul 1899, nov.17, au trăit în Sfântul Munte 44 de ani, iar ai vieții 92 de ani“.

Cele mai credibile date privind nașterea și moartea lui Nectarie le considerăm pe cele inedite, furnizate de ieroschimonașul Paisie Lambru, care spune că “de la vârsta de cinci ani Nectarie a fost dat la sfintele cărți la un arhiereu grec, anume Grigorie, trecând clasele și gimnaziul“. În altă parte tot Paisie scrie: “După ce a terminat toate clasele, l-au pus să învețe psaltichie, tot la același părinte Grigorie, că era cântăreț bun, așa că Nicolae se silea la cântări, încât a întrecut pre ceilalți elevi. și băieții ziceau că Nicolae are să fie renumit cântăreț”.

Din acest fragment reiese clar, și de altfel firesc, că Nectarie a început învățarea muzicii psaltice la o vârstă foarte fragedă.

În anul 1911, Paisie Lambru scrie Viața și petrecerea Cuviosului Părintelui nostru fericit Nectarie Schimonaș, fost protopsalt al Sfântului Munte al Athonului, în Chinoviul român Prodromu, cu hramul Botezul Domnului, din care reținem:

“Nașterea Cuviosului au fost din orașul Huși, ținutul Iași. Părinții lui au avut șase fete. Trei le-au dat la călugărie la mânăstirea Văratecul, jud.Neamț, și celelalte s-au măritat. Avea și un frate mai mare, care era și el dus la mânăstirea Neamțului, fiind croitor și veșmântar acolo în Neamțu, iar Nectarie avea numele Nicolae. Părinții lui au fost trecuți la Domnul, iară fratele lui - Atanasie - l-a dat la școală, la un arhiereu grec, anume Grigorie”.

Nu după mult timp, Nicolae a fost tuns în monahism, primind numele de Nectarie, și a fost pus la strană canonarh și cântăreț.

După puțin timp, "starețu" cu duhovnicii, văzând buna și pioasa lui purtare, au hotărât într-o unire să-l hirotonească diacon, apoi și preot, și fericitul, neiubind slava și mărirea acestei lumi, au auzit de ziua întru care era să-l hirotonească și a fugit în desimea pădurilor, socotindu-se nevrednic pentru așa sfântă treaptă. După ce a venit în mânăstire, au început iarăși a-l supăra. Apoi a ieșit din mânăstirea Neamțu cu fratele lui, Atanasie, și au mers în mânăstirea Ciolanu, din districtul Buzău, care avea nume de sihăstrie și mulți liniștitori în timpul acela. După doi ani de zile și acolo au vrut să-l hirotonească și văzându-se a lui smerenie, au plecat și de acolo, cu fratele său, și au mers la mânăstirea Căldărușani, în districtul București", unde Constantin Erbiceanu afirmă că la hramul mânăstirii l-a cunoscut pe Macarie, dascălul de la București, "care s-a mirat de glasul și de știința lui și i-a zis că are să-l facă dascăl și protopsalt". În vremea aceea, erau la Căldărușani mulți părinți îmbunătățiți, mari cu faptele, și acolo a stat (cu fratele său, Atanasie) cam patru ani, în schitul Cocioc, lângă mânăstire.

Dar fiul păcii căuta liniștea și, gândind la o viață mai liniștită, a plecat la Sfântul Munte. A vizitat toate mânăstirile, schiturile, sihăstriile și chiliile, și la anul 1842 s-a așezat (cu fratele său, Atanasie) la "Sfânta Ana". Aici erau în vremea aceea "ca la vreo 20 de chilii cu români, printre care era și Isaia Schimonahul - bun teolog - și Nifon, viitor ctitor al Prodromului". La "Sfânta Ana" poziția era frumoasă, toate casele părinților fiind așezate pe coasta Muntelui Athonului, ca niște felinare spânzurate. Aici au "cumpărat chilie, cu biserică și se bucurau de multa liniște ce o aveau. Și în puțină vreme au învățat a săpa cruci de lemn, pentru hrana vieții și pentru birul ce trebuia să-l dea la mânăstire, câte 25 de franci pe fiecare an".

Era – și este și acum – obiceiul în Sfântul Munte ca la hramuri și sărbători mai mari să fie invitați toți cântăreții mai de seamă, să cânte pe rând la privegherile de toată noaptea. “și auzind grecii că Néctarie Vlahul este cântăreț desăvârșit, l-au poftit să cânte, și prea multă vreme nu s-a putut ascunde în smerenia sa. După ce a cântat, s-a dus vestea în tot Muntele și în tot Orientul ortodox și-l poșteau toți grecii la praznicele lor, primindu-l cu mare paradă la poarta mănăstirilor lor, ca să asculte frumoasa și smerita lui cântare, ca de înger”.

Constantin Erbiceanu, care l-a văzut și l-a auzit cum cântă, relatează: “Nectarie Vlahul este de statură înalt, om frumos și plăcut la față. Bătrân de peste 70 de ani. Vocea îi este sonoră, dulce și lină. Cântând, nu se observă nici o mișcare pe figura lui, așa că s-ar părea că nu el este cel care cântă. De aceea, ascultătorii nu se pot dezlipi de a-l auzi. Modulația vocii este așa de desăvârșită la el, încât, deși are un volum de voce puternică, nu întrebunțează în cânturile bisericesti decât atât cât este necesar în deșteptarea simțului religios prin cântare”. Cu ocazia călătoriei mele prin Sfântul Munte – mai zice Erbiceanu –, “a cântat bătrânul Nectarie toată noaptea și a doua zi la Liturghie, fără a se simți ostenit”. În anul 1889, când Erbiceanu vizitează Sfântul Munte, Nectarie avea, după părerea noastră, 85 de ani.

Irinarh Șișman spune că “avea un glas organic, dulce și puternic, care umplea toată biserica și nu se cunoștea când cânta. Sta drept, fără șovăire sau gesticulare, privea peste mare, și nu încoace și încolo. Era falnic, robust, legat, împodobit cu dar de la Dumnezeu.” Unii greci, zavistuiind neamul românesc, mai ales după secularizarea averilor mănăstirești, când monahii români erau numiți “țiganii lui Cuza”, ziceau: “Cum se poate ca un vlah să aibă atâta

putere în glas și cu pronomiu de psalt; oare, noi nu știm să cântăm pe psaltichie? Și cu glas bârâiau zavistnici, că trebuie să fie de neam grec; căci numai Sfântul Ioan Cucuzel au fost psalt și Grigorie Pricana și vreo câțiva cuvioși”.

Monahul român Varnava, din mănăstirea Eșfigmen, în anul 1856, când face descrierea Sfântului Munte, zice: “Psaltul Nectarie Vasilescu era în acea vreme robust la trup, falnic, cu fața oacheșă, barba mare și împlinită, îmbrăcăminte simplă, smerit cu duhul. La privegheri, când intra în biserică, și cânta, se grămădeau oamenii unul peste altul ca să-l audă. Toți grecii ziceau: iar a început Nectarie Vlahul să cânte; căci știa grecește desăvârșit. Multe cărți de cântări au alcătuit și tradus, care se găsesc în Biblioteca Schitului Prodrom”.

Văzând grecii că faima lui Nectarie s-a întins în toate părțile, unii dintre ei s-au umplut de zavistie. Astfel, “în tinerețile sale Nectarie a fost poftit să cânte la hramul Maicii Domnului (15 august). Acolo erau și alți monahi greci cântăreți, precum și psalți mari din afară. Psaltul mirean grec de la Patriarhia din Țarigrad și-a luat locul întâi în strana din dreapta și Nectarie în stânga. Proistoșii greci ziceau: “Acum să vedem care va rămâne biruitor”. Cântând toată noaptea, Părintele Nectarie, cu darul ce-l avea de la Dumnezeu, l-a acoperit pe mirean. La Slavoslovie – că atunci nu-i da pauze – mireanului ambițios, din multa sfortare, i-a dat sângele pe nas și, simțind durere în piept, biruit, s-a retras smerit, iar Nectarie mai tare s-a întărit, încât se îndesau și se suiau pe ferestre cei de afară pentru a-l asculta și a-l vedea pe Nectarie”. La Liturghie, a cântat din nou, și grecii – monahi și mireni – recunoscând, au zis: “Cu adevărat nu este altul mai desăvârșit ca Nectarie Vlahul. El este Protopsalt și Dascăl al Sfântului Munte”.

Atunci grecii, văzându-se rușinați, s-au hotărât să-l otrăvească. "I-au adus o ceașcă mai mare de cafea, ca și când i-ar fi făcut o cinste deosebită. Nectarie a văzut ceva lucind pe deasupra, a gustat de vreo două ori și îndată a început a-l rupe la inimă și, pricepând că i-au pus otravă, a alergat la biserică, a luat candela de la Maica Domnului și, rugându-se, a băut tot untdelemnul și, vărsând, s-a liniștit, scăpând de moarte".

Acest eveniment este autentic, astfel încât a fost consemnat de Patericul grecesc, tipărit de mai multe ori. Reproducem textul în traducere românească:

"La mânăstirea Ivirului, la hramul Maicii Domnului Portărița (15 august), pentru prăznuirea sărbătorească, monahii l-au invitat pe Nectarie Vlahul să cânte ca protopsalt. Aici, ca și în biserica Protatului, unii, stăpâniți de invidie, au ajuns până acolo, încât s-au făcut unelte ale satanei și ca să împiedice acest cântăreț cu glas frumos să fie recunoscut ca prim protopsalt, i-au pus otravă în băutură.

Acest binecuvântat cântăreț, plin de adâncă și mare credință în Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu, îndată ce a simțit primele simptome ale otrăvirii, a alergat la icoana Maicii Domnului Portaitisa, a luat candela și a băut tot untdelemnul din ea, și cu multă mâhnire a zis: "Prea Sfântă Născătoare de Dumnezeu, miluiește-mă pe mine cel otrăvit".

Grabnică în primejdii și gata ajutoare și tămăduitoare a celor ce o numesc Doamnă și Stăpână, de Dumnezeu Născătoarea, cum a băut untdelemnul din candelă, degrab i-a dat tămăduire, făcându-se deplin sănătos și a cântat cu mai multă putere la toată privegherea.

Ca să rușineze pe cei care au îndrăznit să comită această crimă, Nectarie a cântat cu inima înfrântă, a proslăvit pe Cel Preaînalt și a mulțumit Prea Sfintei Născătoare

de Dumnezeu. După cum însuși a mărturisit, niciodată n-a mai avut așa glas bun și curat, cum a avut în noaptea aceea, simțind nespusă bucurie și veselie. S-a întâmplat tocmai dimpotrivă a ceea ce urmărea satana să facă prin acei răi și invidioși monahi, care, pentru a-și împlini patima zavistiei, au gândit să meargă la crimă.

De atunci, a refuzat orice invitație de a cânta în alte mănăstiri, "fără numai la Lavra, șezând pe moșia lor", deși "îl rugau și multe îi făgăduiau". Nectarie "se liniștea la Schitul Sfânta Ana cu fratele său, Atanasie, lucrându-și meseria sa - săpături de cruci pentru hrana vieții".

Când mergea la Lavra să cânte la hramuri, atâta lume se aduna încât nu mai era loc nici afară, nici înăuntru, oamenii îndesându-se unii peste alții ca să-l asculte pe Nectarie Vlahul.

Odată, tot din invidie, psaltii greci, vrând să-l ispitească pe Nectarie, nu i-au adus cartea Chinonicului pentru a cânta. Psaltul român a cântat chinonicul pe de rost timp de treizeci de minute. Din acel moment, proistoșii și călugării Muntelui Athos l-au numit pe Nectarie Vlahul "Noul Cucuzel", "Protopsalt și Dască", "Muzicologhiotatis", adică "prea învățat în muzică", în întreg Sfântul Munte.

În 1852, când ieroschimonahul Nifon a început construirea chinoviului românesc Prodromu, a chemat și pe cuvioșia sa, părintele Nectarie, acesta fiind un mare psalt și un bun cunoscător al limbii grecești. Dar nu numai atât, numele lui Nectarie Vlahul era cinstit în mănăstirile athonite, mai ales în Sfânta și Marea Lavră, "la care orice ar fi cerut românii, toate le-ar fi dat pentru Nectarie".

Astfel, fericitul Nectarie și fratele său, Atanasie, văzând că se construiește un edificiu românesc pentru monahii români din Sfântul Munte, "s-au aprins de multă dragoste patrioticească. El și-a lăsat coliba în care stătea la schitul

“Sfânta Ana” și a venit cu fratele său pentru a se închinovia în sfântul lăcaș ce se ridica, supunându-se ca unul din cei mai de jos monahi la toate ascultările schitului, făcându-se pildă tuturor. Torcea mătase, de făcea ibrișin, apoi împletea la mreji, pescuia împreună cu părinții de obște, iar când îi prisosea timpul se îndeletnicea cu tâlcuirea Psaltichiei din grecește”, compunând totodată alte cântări bisericești. “Nimeni nu l-a auzit glumind, râzând sau vorbind vorbe deșarte. O vorbă spunea, alta nu mai sporea. La biserică el era cel dintâi. La Vecernie, Pavecerniță și Utre-nie stătea ca un diamant neclintit”.

Cât despre smerenia sa, aceasta era fără de margini. De multe ori îl rugau părinții să fie membru și episcop în Consiliul duhovnicesc și economic “și se lepăda fericitul, spunând că nu e în stare”. Căutându-și liniștea, se îndeletnicea numai cu biserica, pentru a se îndeplini totul după regulă, după tipicul Sfinților Părinți. În biserică și la masă spunea cuvânt ca un “înger pământean, căci avea talent la cuvânt, ca un ritor prea frumos”. Mulți greci, bărbați vestiți, preoți și arhierii, veneau din țări îndepărtate, din metropole, ca să-l vadă pe fericitul Nectarie și să-i asculte cântările și cuvântul. “Cu cât era mai lăudat, cu atât el se smerea, cu privirea în jos căutând, iar cu mintea în sus înălțându-se, ca un vultur cu aripile întinse către cer. De multe ori, la privegheri, l-am văzut umil – scris Paisie Lambru – șezând în strană răpit către Dumnezeu, cu rugăciunea minții în gând și ochii lui fiind plini de lacrimi”.

În Postul Mare, în postul Sfinților Apostoli și în cel al Maicii Domnului, Nectarie Schimonahul se retrăgea la o sihăstrie numită Vigla, împreună cu fratele său, care-i era povățuitor. Sâmbăta venea la Schit pentru Sfânta Împăr-tășanie. Mai târziu, s-au așezat la Vigla definitiv, venind la Schit în timpul săptămânii, sâmbăta și în ajun de sărbătoare.

“Aveau și aici o chilie și întreținere, atât înăuntru, cât și afară. Părintele Nectarie cânta, iar bătrânul ședea în strană ca un cuvios, având statura înaltă și cu chip frumos, ochii mici, sprâncenele mari, barba lată și lungă până la genunchi; era croitor prea ales de haine și veșminte preoțești; era un înfrânat pustnic, încuviințând oamenii în toate afacerile lor”.

După trecerea la cele veșnice a fratelui său – Atanasie (28 octombrie 1872), Nectarie a rămas în locul lui până în anul 1884, venind la schit ca și înainte, peste săptămână, sâmbăta și în ajun de sărbători”.

În anul 1884, obștea mănăstirii Lavra, vrând să-l atragă de partea grecilor, i-a propus să se închinovieze în mănăstirea lor, unde va avea totul la dispoziție, în caz contrar, l-au amenințat cu izgonirea din sihăstria Vigla. Nectarie fiind atunci obligat să se stabilească în schitul românesc, a răspuns: “Sunt român și voiesc să mor între frații mei români. Să îmi dați trei zile să îmi car bagajul, și vă dau înscrisul cu care am cumpărat cu preț de o liră turcească. Așa că după trei zile a dat înscrisul lavrioților, ei dându-i lira înapoi. După aceasta, și-a ales loc de liniște la mare, la casa de sus, unde a șezut până la moarte, urmând aceeași rânduială ca la Vigla, întorcându-se la schit duminica și la sărbători”.

Când părintele Nectarie avea 90 de ani, starețul Anton Dinescu l-a rânduit pe monahul Arcadie ca să-l îngrijească.

În anul 1896, pogorându-se la mare ca să spele un prosop, a căzut, rănindu-și mâinile și picioarele. A doua zi l-au găsit părinții “că nu putea nici să vorbească, bătut de ploaie și de vânt toată noaptea. L-au așezat pe un mular și l-au dus la schit, unde a zăcut vreo trei luni”.

Atât s-a nevoit acest fericit părinte, încât ziua și noaptea era ca un soare între părinți. Atrăgându-și dragostea și prețuirea tuturor, voiau să-l fotografieze spre

sfârșitul vieții, dar părintele Nectarie nu voia cu nici un chip. Într-una din zile “a venit la schit un fotograf să fotografieze schitul și pe părinți. Părintele Pimen ieroschimonahul Ploieșteanul l-a anunțat pe părintele Nectarie că are un oaspete, un cunoscut și bun prieten totodată, care îl așteaptă în arhondaricul cel mare. Părintele Pimen l-a îndemnat pe Nectarie să se îmbrace în rasa cea bună și să-și pună culionul cel nou și, mergând acolo, l-au așezat pe scaun, fotografu-l pozându-l fără știrea și voia sa. “După ce i-au arătat poza, se văita: Dă, măi frate! Să mă pozez eu acum, bătrân, cu tinerii! Însă părinții l-au mângâiat, să se facă în pace, că vrem s-avem și noi poza cuvioșiei tale după moarte, și așa s-a făcut în pace”.

Cu privire la data morții, Paisie zice: “și el au cântat ca un înger și au răposat la anul 1899, luna noiembrie, în 18 zile, la miezul zilei, la 4 ceasuri, fiind de ani 95”. Iar în altă parte: “Așa au trăit acest fericit Nectarie până la vârsta de 96 de ani și au răposat la anul 1899, luna noiembrie, 18 zile”.

Diferența de o zi provine de la expresia “la miezul nopții, la patru ceasuri”.

La sfârșitul expunerii privind viața lui Nectarie, biograful său principal, ieromonahul Paisie Lambru, din chinovitul românesc Prodromu, spune: “Eu mărturisesc că am fost cu el de la anul 1859. Mi-au spus viața lui Nectarie fratele său, Atanasie, mie, care eram iubit al lui”.

Opera muzicală

“La 1852, când a venit în schitul nostru – zice Constantin Erbiceanu – n-a aflat nici o cântare în românește, după cum se cânta la Sfântul Munte, și îndată s-a pus cu multă silință și a tradus toate cântările din grecește în românește, iar unele le-a compus sfinția sa din nou”.

Astfel, silindu-se a împodobi Biserica românească din Athos – cu nimic mai prejos decât cea a grecilor – a tâlcuit din grecește: Doxastarul lui Iacob Protopsaltul (1790-1800) pentru tot anul, la praznicele împărătești și toți sfinții care au privegheri, mai frumos decât cel al grecilor; Triodul, Penticostarul și Stihirarul pentru tot anul, toate cântările împodobite cu frumoasă melodie; anixandare – originale și traduse –, Fericit bărbatul, polieleie, heruvice, axioane, chinonice duminicale și praznicale și pentru toți sfinții de peste an, Prohodul Domnului și altele.

Recapitulând, putem conchide că Nectarie Schimonahul și-a început activitatea componistică și de traducător cel puțin din anul 1849, când se afla în chilia sa din schitul "Sfânta Ana". Această activitate s-a desfășurat până în anul 1892, când, la vârsta de 88 de ani, scrie o mathimă pentru evlavia Părintelui Sava Schimonahul.

Afară de cântările mai sus amintite, scrise sporadic, Nectarie traduce sau compune tomuri întregi de cântări, care au circulat pe la toți românii din Sfântul Munte, fiind permanent copiate cu măiestrie de către ucenici ai săi, până spre 1939, când găsim caligrafiate - după originalele lui Nectarie - ultimele volume de acest fel.

După cum se poate vedea, opera muzicală inedită a lui Nectarie Schimonahul este imensă, mai bogată decât a tuturor psaltților români din secolele XVI-XX.

În acest studiu ne-am referit numai la manuscrisele muzicale aflate în biblioteca chinoviului românesc Prodromu, dar acestea sunt mai multe și se află împrăștiate pe la toate chiliile românești și chiar pe la mănăstirile grecești, cu deosebire la Marea Lavră și la "Sfântul Pavel".

Opera muzicală a lui Nectarie a fost rescrisă de ucenicii săi cu multă artă și meșteșug, astfel încât multe manuscrise pot fi considerate piese de muzeu.

Mulțimea manuscriselor copiate de ucenicii săi dovedește largă circulație a operei muzicale a lui Nectarie.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, Nectarie Schimonahul a înființat la chinoviul românesc Prodromu o școală de psaltichie pentru călugări, renumită în tot Muntele Athos. Aici – spune Constantin Erbiceanu – Nectarie avea “până la 70 de ucenici pe care-i învăța meșteșugul psaltichiei”. Români, greci, ruși, bulgari, macedoneni și sârbi, toți câți voiau să devină psalți desăvârșiți, veneau la Prodromu să ia lecții de la vestitul dascăl Nectarie.

“Nimeni nu îndrăznea a se numi cântăreț desăvârșit până nu venea la Nectarie să-l cerceteze. Dacă cineva compunea o cântare nouă, o aducea întâi la el s-o vadă și, dacă zicea că e bună, o tipărea, iar de nu, o lepăda”.

Dintre ucenicii săi care au ieșit psalți vestiți în mănăstirile athonite, se cunosc numai câțiva: Cosma, întâiul proiestos la mănăstirea Iviron; Maxim, la mănăstirea Esfigmenu; Paisie Ieromonahul și Dorotei, la mănăstirea Dionisiu; Ieromonahul Damaschin și monahii Teofil, Antonie, Ilie, Hrisant, Serafim și Metodie, la schitul “Sfânta Ana”. Mulți dintre ei au fost uitați. În Prodromu, afară de cei menționați, mai amintim pe: Gherman Cântărețul, Chiril Schimonahul (76), Daniil Schimonahul, Nazarie, Grigorie și “Daniil, care mai târziu ajunge protopsalt la mitropolia din București”.

Mulțimea ucenicilor dovedește, alături de mulțimea manuscriselor – reserise după originalele sale –, amploarea și temeinicia școlii de muzică a lui Nectarie.

În anul 1999, la 17 noiembrie, s-au împlinit 100 de ani de la trecerea întru cele veșnice a lui Nectarie Schimonahul, astfel încât, prin acest studiu, aducem cinstire și pios omagiu celui mai mare compozitor și interpret român de muzică psaltică din toate vremurile, supranumit “al

doilea Cucuzel”, “privighetoarea Sfântului Munte”, “protopsalt al tuturor psaltilor”.

*(Almanah bisericesc, 2000-2001,
editat de Episcopia Buzăului, 2001)*

LĂCAȘURILE ROMÂNEȘTI DIN ATHOS

Pr. Prof. Liviu Stan

Nu se cunoaște data precisă când s-au așezat cei din-tâi călugări români la Athos; desigur, aceștia nu lipseau prin veacul al XIV-lea, căci atunci au început daniile domnești pentru mănăstirile athonite, și este un fapt stabilit istoricește că, deodată cu ajutoarele materiale pe care le trimitea un popor sau o Biserică la Locurile Sfinte, au început și pelerinajele și așezările de călugări la respectivele locuri. De altfel, din a doua jumătate a veacului al XIV-lea (1360), se pomenesc și nominal monahi români la mănăstirea Cutlumuș, al cărei protos Hariton devine în 1372 mitropolit al Ungaro-Vlahiei. În vremea păstoririi acestuia și prin activitatea desfășurată de Nicodim (1370 – 1406), întemeietorul mănăstirilor românești Vodița, Tismana și Prislop, care și el venise din Athos, legăturile Bisericii Române cu Sf. Munte s-au intensificat, și numeroși călugări români s-au îndreptat spre Athos, unde își aveau centrul principal la mănăstirea Cutlumuș. Această mănăstire a fost mereu sprijinită de voievodatele române, așa încât ea este cunoscută, din veacul XV și XVI și până la 1650, ca mănăstire românească, dându-i-se și în documente numele de <marea lavră a Țării Românești>. Timp de aproape 300 de ani, această mănăstire a fost de fapt românească.

Nenumăratele ajutoare pe care românii din principate le-au dat mănăstirilor athonite, au făcut ca aproape pe la toate acestea să se stabilească și monahi români. Cu deosebire, trebuie să remarcăm ajutoarele permanente date mănăstirilor athonite sub forma închinării unor mănăstiri din țară, cu moșiile și toate bunurile lor, celor de la Athos. De fapt, cel mai mare număr de mănăstiri românești au fost închinată Athosului și Ierusalimului, așa încât cu drept cuvânt învățatul rus Porfirie Uspenschi († 1885) socotind atât veniturile mănăstirilor închinată, cât și celelalte nenumărate danii românești, a putut spune că <nici un alt popor pravoslavnic nu a făcut atât bine pentru Athos, cât au făcut românii>. Într-adevăr, Athosului îi erau închinată 40 de mănăstiri și schituri din Moldova și Țara Românească.

a) Schitul Prodromul. Călugării români de la Athos erau veniți din toate țările române, și din Muntenia, și din Ardeal, și mai ales din Moldova. Aceștia din urmă, încă de la 1810, au început săruițe pentru a întemeia un schit românesc la Sf. Munte, acțiune în care au fost ajutați de Mitropolitul Moldovei Veniamin Costache (1803 – 1842). Așa încât, la 1820, Marea Lavra a aprobat înființarea pe teritoriul ei a unui schit moldovenesc. Înființarea acestui plan însă fu amânată din cauza revoluției grecești de la 1821 și a evenimentelor care au urmat, încât abia după 1852 s-a încheiat o nouă înțelegere cu Lavra athonită, care a pretins să i se plătească 1.000 de groși anual, iar în schit să nu se așeze mai mult de 20 de călugări. Acceptate aceste condiții de către călugării moldoveni, înțelegerea lor cu Lavra a fost aprobată în 1853 și de patriarhul din Constantinopol. Izbușind însă războiul Crimeei (1853 – 56), și zidirea schitului românesc s-a amânat până la sfârșitul acestui război. Ea a început însă la 1857 și s-a sfârșit cu mari greutăți în 1866, căci între timp survenise secularizarea averilor mănăstirești

din România, care a făcut să reintre în stăpânirea statului român pe lângă multe mii de alte așezăminte și bunuri, ca prăvălii, hanuri, etc. și 1.398.021 pogoane teren.

Schitul românesc și-a luat numele de Prodromul (Înainte Mergătorul) fiindcă își avea hramul Sf. Ioan Botezătorul. El a fost construit în forma obișnuită a mănăstirilor, cu o biserică mare în centru și cu 120 de chili împrejur.

Cum este firesc, schitul Prodromul nu se găsește sub jurisdicția Bisericii Ortodoxe Române, ci sub aceea a Marii Lavre Athonite, apoi a <Sfintei Comunități a Athosului>, și prin aceasta sub jurisdicția spirituală a Patriarhiei din Constantinopol. La început, s-au așezat la noul schit numai 20 de călugări moldoveni, dar numărul lor s-a înmulțit și a trecut în curând peste 100, ceea ce a ridicat mari proteste din partea Lavrei și din partea celorlalți călugări greci athoniți. Certurile pe această temă s-au întezit după 1871, când, printr-un decret din 19 iunie, statul roman a declarat Prodromul schit românesc, nu numai schit moldovenesc, destinându-l pentru toți călugării români.

Neînțelegerile se accentuează apoi prin hotărârea neînțemeiată a Sinodului Bisericii Ortodoxe Române din 25 mai 1873, de a pune Prodromul sub jurisdicția sa.

Certurile destul de grave care s-au produs în acest răstimp au fost curmate la 1876, când Marea Lavră și Patriarhia din Constantinopol au acceptat cele hotărâte prin decretul statului roman de la 19 iunie 1871, recunoscând și formal dreptul Prodromului de a-și înmulți numărul călugărilor.

La 1878 a revenit și Sinodul Bisericii Ortodoxe române asupra hotărârii sale din 25 mai 1873, și astfel s-au restabilit toate relațiile normale cu Prodromul și cu comunitatea athonită.

Schitul Prodromul a fost ajutat de la 1870 cu anumite sume din bugetul anual al statului roman, iar prin buna gospodărire a mijloacelor sale, conducerea schitului a izbutit să-și agônisească o mulțime de proprietăți. Schitul Prodromul are, în afara incintei sale, încă 4 biserici și 3 sihăstria.

b) Schitul Lacul. A doua așezare mare românească la Athos, o formează schitul Lacul, așezat pe teritoriul mănăstirii Sf.Pavel. La acest schit, moldovenii s-au stabilit încă de la 1754, iar de atunci numărul lor a crescut atât de mult încât depășește până astăzi numărul călugărilor de la Prodromul. El are 10 biserici și numeroase chilii. Nu are însă nici un fel de proprietate în țară și în afara teritoriului Athosului.

Când în 1923, Biserica românească a hotărât să accepte noul calendar, călugării athoniți, în majoritatea lor, au socotit acest act ca o trădare a ortodoxiei și au început să instige populația prin scrisori și chiar prin deplasări în țară, ca să nu renunțe la vechiul calendar. Ca urmare, Sinodul Bisericii Ortodoxe Române și Statul Român au luat măsurile care se impuneau, așa încât legăturile athoniților români cu țara au fost controlate și chiar oprite.

În același an, însă, și statul grec a procedat la exproprierea metocului schitului Prodromul de pe insula Tasos, în întindere de peste 30 de pogoane, expropriere asupra căreia s-a revenit parțial în 1928.

În 1925, dată fiind tensiunea între athoniți și Biserica Ortodoxă Română s-a instituit o comisie formată din Episcopul Ilarie al Constanței și prof.Dragomir Demetrescu, cu mandatul de a se deplasa la Athos, pentru a pune rânduială în conducerea așezămintelor românești de acolo și între relațiile athoniților români cu Biserica din țară. Această comisie nu și-a îndeplinit însă mandatul, iar relațiile

dintre athoniții români și Biserica Ortodoxă Română au continuat să nu fie normale. Din 1927, s-a oprit intrarea în Athos a călugărilor români, ca și a celor ruși și bulgari, așa încât, de atunci, aproape nici un român nu s-a mai stabilit la Athos. Într-adevăr, acest lucru devenea aproape cu neputință, pentru că, spre a se putea așeza un călugăr negrec la Athos, se cerea aprobarea uneia din cele 20 de mănăstiri istorice de la Athos, a Patriarhiei Constantinopolului și a Arhiepiscopiei Atenei, a guvernului grec și stăruințe din partea Bisericii autocefale căreia aparținea respectivul călugăr, precum și renunțarea la cetățenia originară și obținerea celei grecești.

Numărul monahilor români la Athos, pe la începutul veacului nostru, depășea cifra de 1.000, iar astăzi abia dacă trece de 200. Deoarece date statistice mai noi ne lipsese asupra situației așezămintelor și a numărului monahilor de la Athos, vom reda mai jos singurul tablou amănunțit întocmit la fața locului în anul 1938:

Pe teritoriul mănăstirii Marea Lavră

	Viețuitori
1. Schitul chinovial Prodromul	30
2. Chilia Sf. Ioan Teologul – Cucuvino	4
3. Chilia Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul – Catafighi	5
4. Chilia Adormirea Maicii Domnului – Viğla	2
5. Chilia Nașterea Maicii Domnului – Chirașa	2
6. Chilia Sf. Artenie – Catunache	3
7. Coliba Sf. Antonie – Chirașa	2
8. Coliba pustnicului Ioan – Chirașa	2
9. Coliba monahului Neofit	2
10. Coliba fraților Chesarie și Pamfil	2
11. Coliba monahului Natanail	2

Pe teritoriul mănăstirii Sfântul Pavel

- 12-34. Schitul Lacu, cu biserica centrală Sf.M.M.Dimitrie
Acest schit fiind idioritmnic, pe lângă
biserica centrală, mai are 16 lăcașuri cu biserici
particulare și lăcașuri fără biserici.
În total 22 lăcașuri românești. 50
35. Chilia Sfinții Teodori – Careia 3

Pe teritoriul mănăstirii Vatoped

36. Chilia Sf.Ierarh Ipatie
(cea mai frumoasă casă românească din Sf.Munte) 6
37. Chilia Nasterea Sf.Ioan Botezătorul – Colciu 3
38. Chilia Sf.Gheorghe – Colciu 3
39. Lăcașul Sf.Marina – schitul Vatopedului 3
40. Lăcașul Adormirea Maicii Domnului 1
41. Chilia Izvorul Tămăduirii 2

Pe teritoriul mănăstirii Pantocratorului

42. Coliba Sf.Gheorghe 9
43. Coliba Nașterea Maicii Domnului 2
44. Coliba Adormirea Maicii Domnului 2
45. Coliba Sf.Mitrofan 1
46. Coliba Sf.Tihon 4
47. Coliba Sf.Mahramă 2
48. Coliba Toți Sfinții 3
49. Coliba Maica Domnului Cazansca 2
50. Coliba Buna Vestire 3
51. Coliba Sf.Ioan Teologul 1
52. Coliba Sfinții, fără de arginți 2
53. Lăcașul de la Lustra 3
54. Lăcașul schimonahului Antonie 3
55. Lăcașul schimonahului Damaschin 2
56. Lăcașul schimonahului Ilie 2
57. Lăcașul schimonahului Varlaam 2

Pe teritoriul mănăstirii Stavronichita	
58. Chilia Tăierea capului Sf.Ioan Botezătorul	4
59. Chilia Nașterea Maicii Domnului	5
60. Chilia Sfinții Trei Ierarhi	2
61. Chilia Sf.Apostol Andrei	5
62. Coliba monahului Ilie	1
63. Coliba monahului Iov	2
64. Coliba monahului Teofan	2
65. Coliba monahului Andrei	1
66. Coliba monahului Nazarie	2

Pe teritoriul mănăstirii Dionisiu.	
67. Chilia Intrarea în Biserică	8

Pe teritoriul mănăstirii Cutlumuș.	
68. Chilia Sfinții Teodori	3
69. Coliba Maica Domnului Ivirița	1

Pe teritoriul mănăstirii Iviru.	
70. Chilia Nașterea Sf.Ioan Botezătorul	1

Pe teritoriul mănăstirii Xiropotamu.	
71. Chilia Adormirea Maicii Domnului	3

Pe teritoriul mănăstirii Simonpetru	
72. Chilia Adormirea Maicii Domnului	1
Total general:	210

Alți monahi români în diferite mănăstiri și schituri din regiunea Colciu, numiți cavioți (monahi locuind cu chirie) 3
 În mănăstirea Vatopedului 2

În mănăstirea Esfigmenos	1
În mănăstirea Zografu	4
În mănăstirea Rusicu	4
În mănăstirea Dohiariu	2
În mănăstirea Iviru	2
În schitul Sf.Ilie	1
În schitul Sf.Andrei	1
În Careia (meseriași)	7
Diferiți călugări cerșetori	25
Total general:	226

În rezumat:

Sunt în Sf.Munte Athos 72 de lăcașuri românești, cu 52 de biserici.

În lăcașurile românești sunt 210 monahi.

Prin diferite mănăstiri, schituri și alte locuri, 52 monahi.

Este de remarcat că numeroși monahi români de la Athos, începând din 1927 încoace, au cerut să li se mențină cetățenia română, ceea ce, față de situația creată prin constituția grecească din 1926 și menținută prin constituțiile ulterioare ale Greciei, nu a fost posibil.

(Revista Ortodoxia, anul IV, nr.1, ian-martie 1952)

ÎNCEPUTURILE CULTURII ROMÂNEȘTI LA MUNTELE ATHOS.

Arhim. Veniamin Micle

Documentele athonite adevărate prezintă prezența elementului românesc la Muntele Athos încă din secolul al IX-lea, prin prezența vlahilor sud-dunăreni. Mari crescători de oi pătrund cu turmele până în preajma mănăstirilor, tulburând viața călugărilor, încât împărații bizantini, ca Vasile I Macedoneanul (867 – 886), Leon VI Înțeleptul (886 – 912) și Constantin IX Monomahul (1042 – 1055), sunt nevoiți să intervină prin decrete, spre a statornici liniștea. În anul 1142, actele Mănăstirii Zografu menționează chiar nume românești, ca Ioan Vlahul, Ștefan Vlahul și Eudochia Vlahoianul, iar la mănăstirea Hilandar era un mare număr de vlahi, pentru care funcționa un preot.

Din a doua jumătate a secolului al XIV-lea, documentele atestă existența la Muntele Athos a unor monahi din Țara Românească. Astfel, în anul 1369 era la Cutlumuș protopopul Mihail, împreună cu fratele său Iacob, iar egumenul Hariton, prin testamentul din 1370 dispunea ca, alături de ei, să fie primiți și alți monahi. Mihail, în călugărie Melchisedec ieromonahul, ajunge egumen al mănăstirii, fiind menționat categumen, în anul 1375.

Ulterior, mărturiile scrise relatează sporadic despre prezența altor monahi români în mănăstirile athonite, cum este monahul Cosma, ajuns protos al Sfântului Munte și pomenit în anul 1452. Primind 15.000 aspri de la voievodul Vladislav II (1448 – 1456), întemeiază o chilie, care va fi transformată mai târziu în Șchitul Sfântul Ilie.

Încă din secolul al XV-lea, la Muntele Athos, călugării români au început să manifeste preocupări culturale. Se știe că, un monah anonim copia un Nomocanon în Mănăstirea Pantelimon, monahul Filip scria din porunca voievodului Ștefan cel Mare (1457 – 1504), iar monahul Visarion, ucenicul mitropolitului Teoctist II al Sucevei (1508 – 1528), copia Comentarii la Cartea Iov, în Mănăstirea Zoografu. De asemenea, monahul Eustatie studiase la Muntele Athos, fiind trimis de conducerea Mănăstirii Putna, prin secolele XV – XVI. Tot la Mănăstire Zoografu, doi monahi din Țara Românească, Pavel și Efrem, copiază un Tetraevanghel, în anul 1562, iar monahul Chiril Hluboceanu, din Moldova, scria manuscrise liturgice, în secolul al XVII-lea.

La Muntele Athos, numărul monahilor români sporește în secolul al XVIII-lea, mai ales după anul 1740. De atunci, cultura românească începe o nouă epocă de înflorire în „Grădina Maicii Domnului”. Cultul divin se va oficia în limba română, monahii cunoscători ai limbilor slavonă și greacă vor traduce opere patristice și liturgice pentru comunitățile românești, iar caligrafiile le vor multiplica, realizând manuscrise de o rară frumusețe artistică.

Un rol hotărâtor, pentru afirmarea culturii românești la Muntele Athos, l-a avut Cuviosul Paisie Velicicovschi (1722 – 1794). Originar din Ucraina, trăiește o bogată experiență monahală în câteva schituri din Principatele Române (1743 – 1746), când învață și limba română; cunoaște pe marele stareț Vasile de la Poiana Mărului și descoperă spiritualitatea monastică de influență athonită. În scopul realizării monahului desăvârșit, pleacă la Athos; acolo începe revizuirea vechilor traduceri slave a operelor Sfinților Părinți, după originalul grecesc, formând o adevărată mișcare culturală, numită „curentul paisian”, de care beneficiază în primul rând monahii athoniți. Din această perioadă, sunt

cunoscute discuțiile, purtate prin corespondență, între Cuviosul Paisie și starețul Athanasie de la Cavesocalivia, român de origine, privind viața monahală, în care au fost antrenați numeroși monahi greci, bulgari și ruși, contribuind la reafirmarea și statornicirea tradiției chinoviale a monahismului ortodox. Sub îndumarea lui Paisie, se fac primele traduceri în limba română. Astfel, într-un manuscris din anul 1763, care cuprinde Rânduiala pentru cei răposați și Slujba Pocrovului, traducătorul precizează că: „Această slujbă a Pocrovului s-au tălmăcit de mine, micul între călugări, Isaiia Neamț, cu blagoslovenia starețului meu Paisie, în anul 1771. Și s-au tălmăcit de pe limba slovenească întru cea românească, întru cel cu sfințenie numit Muntele Athos”.

De la schitul Sfântul Ilie, unde activa obștea paisiană, flacăra culturii românești trece la schitul Lacu, fondat în secolul al XVIII-lea de starețul Daniil, ucenicul Sfântului Paisie. Și aici, slujbele bisericești se oficiau în limba română, iar monahii cărturari traduceau și copiau scrieri liturgice și de spiritualitate. Din anul 1845, se păstrează Slujba Cuvioșilor din Athos, transcrisă de duhovnicul Leontie.

La începutul secolului al XIX-lea, în Mănăstirea Sfântul Pavel desfășurau o intensă activitate culturală românească doi monahi distinși din părțile Olteniei: ieromonahul Ștefan Tismăneanu care, în anul 1814, copiază un bogat Miscelaneu de literatură monahală, și arhimandritul Chiriac Râmnicăneanu. Acesta, pe lângă numeroasele manuscrise copiate, compune chiar unele lucrări originale. Iar pe la mijlocul secolului, ieromonahul Iosif, român stabilit în schitul Cutlumuș, copiază următoarele manuscrise liturgice: Slujba Sfântului Ioan Gură de Aur, Apostolul și Canoanele Troișnice. De asemenea, din anul 1854 se păstrează două manuscrise, Cuvinte foarte

folositoare și Vedenia unui monah din Muntele Athos, scrise de schimônahul Dosoftei din schitul Prodromul.

Cultura Românească din Muntele Athos este îmbogățită de un distins monah, arhimandritul Calinic Boțan, călugărit la Mănăstirea Neamțu și închinoviat la Xiropotamu. Cunoscând temeinic limba greacă, face numeroase traduceri. Astfel, în anul 1856, la cererea conducerii Schitului Prodromul, traduce Viața și Slujba Sfântului Acachie Cavsocalivitul și Cuvânt de învățătură a Sfântului Macarie, iar un manuscris păstrat în Biblioteca Academiei Române, care cuprinde o serie de acatiste, rugăciuni și învățături bisericești, arată că: „S-au introdus din limba elinească pe romanie de mine smeritul, arhimandritul Callinic Boțan, din Sfânta Mănăstire Xiropotamul, la 1865, ianuarie 12”.

După fondarea schitului Prodromul, la mijlocul secolului al XIX-lea, cultura românească de la Muntele Athos intră într-o nouă fază, superioară. Ea va fi sprijinită și încurajată de egumeni luminați, sub îndrumarea cărora vor activa monahi vrednici, caligrafi, miniaturiști, poligloți și autori de opere originale, făcând din acest așezământ monahal un adevărat focar de cultură și spiritualitate, apreciat de numeroși intelectuali care i-au vizitat în decursul unui secol și jumătate.

*(Revista Telegraful Român, Sibiu, anul 146,
nr.19-22/1 și 15 iunie 1998)*

V. SCHITUL ROMÂNESC PRODROMU

O CTITORIE ROMÂNEASCĂ LA SFÂNTUL MUNTE ATHOS

Pr. Scarlat Porcescu

Se cunoaște bine că românii sunt prezenți la Sfântul Munte Athos pretutindeni, prin acte de ctitorie de o covârșitoare valoare istorică; de asemenea, se știe că mulți fii ai neamului nostru au viețuit, de-a lungul secolelor în mănăstiri, schituri, chilii și colibe athonite, dar ei n-au avut și n-au organizat acolo o așezare monahală mai reprezentativă, cum au făcut fiii altor popoare ortodoxe. În această ordine de idei, un călugăr român seria, acum un secol, cu oarecare amărăciune: „Din nechibzuire, însă, numai românii cu toate drepturile ce au asupra fundațiilor, reînnoirilor și întreținerilor ce au făcut tuturor mănăstirilor nu aveau nici o mănăstire sau, cel puțin, vreo locuință mai numeroasă în populație și renumită”.

Schit moldovenesc

Intenția de a întemeia și organiza un sălaș monahal de mari proporții la Sfântul Munte Athos a încolțit, la

începutul secolului trecut, în conștiința unui călugăr moldovean, anume Iustin, care a cumpărat de la Marea Lavră o chilie, numită Ianicopole unde mai înainte au viețuit și români, situată la extremitatea nord-estică a peninsulei Muntelui Athos. Contribuțiile aduse de români în procesul istoric de dezvoltare a Muntelui Athos, pe de o parte, și poziția, oarecum mărginașă, pe care o aveau ei acolo, pe de alta, au generat și grăbit decizia călugărului pomenit de a înjgheba o așezare monahală românească.

Iustin, reiese din documente, a împărtășit gândul său mitropolitului Moldovei și Sucevei, Veniamin Costachi, care, prin două scrisori, s-a adresat Marii Lavre, să sprijine înființarea „chiliei Cinstitului Mergător Înainte – hramul chiliei Ianicopole – a binecinstitorului neam al moldovenilor”. Marea Lavră a primit cu bucurie cererea mitropolitului Veniamin și „a dat celor de aicea moldoveni slobozenia schitului și zidirea chiliilor”.

Murind Iustin, potrivit unei însemnări, în anul 1816, doi dintre ucenicii săi, Patapie și Grigorie, tot moldoveni, „au cerut, în anul 1820, amândoi, cu rugămintă întăritură scrisă”, pentru înființarea schitului. Marea Lavră a încuviințat ceea ce doreau acești monahi prin „pecetluită scrisoare”, dar cu mai multe condiții înșirate într-un act datat iunie 1820, printre care: schitul va fi „supus sfințitei noastre Mare Lavre în veac”; dichiul va păstra pecetea acesteia așezări; monahii schitului să asculte de dichiul, „iar cei nesupuși să se izgonească, ca o sminteală și de tulburări pricinuitoari”; călugării să viețuiască toți, într-un suflet, o inimă și o socotință; schitul va achita „împărăteștile dajdii și capitațiile” monahilor; delimitându-se terenul pentru ogradă, grădină, vie și măslini, s-a prevăzut extinderea dacă obștea se va înmulți; dacă vreun călugăr pleacă „pentru vreo pricină a schitului” trebuie să ia binecuvântarea Marii Lavre;

cele ce se găsesc în schit – odoare, veșminte, cărți, vase – „să fie neînstrăinate” și „să se catagraficească în condică”.

Dorința celor trei moldoveni – Iustin, Patapie și Grigorie – de a înființa un schit chinovial la Sfântul Munte Athos n-a putut fi îndeplinită. În vâltoarea evenimentelor pricinuite de mișcarea eteristă din anul 1821, călugării pomeniți au revenit în Moldova, aducând cu ei și actul din iunie 1820, prin care se încuviința înființarea schitului, pe care l-au depus la mănăstirea Neamț, unde s-au stabilit și ei.

Marea Lavră, potrivit unui obicei adânc îndătinat la Athos, de a vinde chiliile părăsite, a vândut unor călugări greci și chilia în care viețuiseră cei trei călugări moldoveni, neținând seama, firește, de ceea ce se hotărâse la 1820.

În deceniile patru și cinci ale secolului trecut, când vremurile erau, în grai cronicăresc, stătătoare, au putut pleca, nestingheriți spre Athos mulți călugări din Țara Românească, Transilvania și Moldova. Unii dintre ei, în frunte cu Nifon și Nectarie, moldoveni, călugări la mănăstirea Horaița, s-au așezat într-o chilie, anume Cherasa, situată tot pe moșia Marii Lavre, nu prea departe de Prodrom. Auzind ei de cele ce se hotărâseră la 1820, înflăcârați de ideea de a statornici și românilor o poziție cât de cât asemănătoare cu aceea pe care o aveau celelalte popoare ortodoxe, s-au adresat în acest scop Marii Lavre, revendicând, prin răscumpărare, chilia Ianicopol, nucleul Prodromului. O mărturie din 8 ianuarie 1851 adeverește că Nifon și Nectarie au răscumpărat de la călugării greci, cu sprijinul Marii Lavre, menționata chilie, dând 7000 de lei. În acel an, 1851, a început acțiunea care avea să se încheie în 1866, de organizare a schitului, de zidire a unei biserici și a unor corpuri de chilii.

Gândul cel dintâi al monahilor Nifon și Nectarie a fost o călătorie în patria lor spre a anunța și cere binecuvântarea mitropolitană, precum și sprijinul chiriarhului de la Iași și al autorităților de stat. Potrivit statutului canonic al Sfântului Munte Athos, încă din etapa bizantină, respectat în mare măsură și de otomani, care stăpâneau atunci întinse regiuni din Peninsula Balcanică, legăturile călugărilor athoniți cu Bisericele și țările lor de origine nu erau cu nimic împiedicate.

Venind în Moldova, la începutul anului 1852, Nifon și Nectarie au aflat la mănăstirea Neamț actul original din iunie 1820, depus acolo de ucenicii lui Iustin, prin care Marea Lavră încuviințase înființarea unui schit moldovenesc pe moșia sa. Mitropolitul Sofronie Miclescu, încunoștiințat de starețul Neonil de la Neamț în legătură cu această chestiune, a dispus „cu a sa iscălitură și cu pecetea mitropoliei”, să să predea acest act celor doi călugări „spre a pune în lucrare și a aduce întru întocmai la îndeplinire rostirea lui”. Totodată, mitropolitul a dat celor doi călugări și o „carte arhipăstorească”, datată 18 aprilie 1852, care, însă, din motive necunoscute, nu s-a păstrat.

Primiți tot în anul 1852 de domnitorul Grigore Al.Ghica, al Moldovei (1849-1856), Nifon și Nectarie i-au arătat acestuia actul Marii Lavre din iunie 1820. Domnitorul, se menționează într-un hrisov, n-a „trecut cu vederea a îndeplini ceea ce nu se săvârșise în vremea de mai înainte, ci ca ocârmuitor țării aceștia și îngrijitor pentru cele sfinte închinat lui Dumnezeu, am socotit ca de a noastră datorie a nu lăsa în părăsire asemenea dreptate a părinților moldoveni, câștigată prin act formal din partea Sfintei Lavre, și cu întoarcerea numiților părinți în Sfântul Munte, am mijlocit cu a noastră scrisoare către Sfânta Lavră, ca să le sloboadă voie de a se înființa iarăși schitul arătat, după

cuprinderea actului dintâi”. Întorcându-se la Athos, cu scrisoarea domnească, cei doi monahi au luat legătura cu „soborul” Lavrei, care, la 24 septembrie 1852, n-a trecut cu vederea propunerea domnitorului, unită cu dorința mitropolitului Moldovei, în privința fraților moldoveni, ci a găsit cu cale și a hotărât ca actul dintâi, din 1820, să-și aibă toată puterea, cu următoarele condiții:

Deocamdată, în schit, vor viețui 20 de călugări; sporirea numărului se va face prin învoirea mănăstirii; 2. Schitul va plăti anual Lavrei „supt numirea de drept chiriarhicesc câte 100 de lei, afară de împărăteștile și localnicile dări”; 3. Achitând suma anuală, schitul va beneficia de lemn din pădurile mănăstirii pentru construcții, foc și rocodelle (lucrări manufacturate); 4. Pecetea va avea în mijloc scena „Tăierea Capului Sfântului Prooroc Înainte Mergător” cu inscripția: „Pecetea sf.schit moldovenesc a Sf.Ioan Botezătorul din Sf.Munte a Lavrei, 1852”; duchiul schitului, Nifon, va avea o pecete mică.

Printr-un răvaș, cu data de 15 octombrie 1852, primit de la Athos, prin care i se aducea la cunoștință că moldovenii au luat în stăpânire schitul și prin care i se cereau „argintării, veșminte și altele”, domnul Moldovei, la 6 ianuarie 1853, dăruia așezării monahale românești athonite 300 de galbeni, făgăduia că va trimite obiectele trebuitoare și cerea călugărilor să fie „fețe cu purtări bune, însuflețiți de evlavie și împodobiți cu cununa smereniei”.

Revenind la Iași, dar de data aceasta numai ieromonahul Nectarie, ca delegat al Prodromului, aducând și o scrisoare, datată 3 martie 1853, din partea Lavrei, s-a înfățișat domnului Grigore Ghica. Acesta, prin hrisovul din 7 iulie 1853, a întărit „veșnica înființare a schitului”, hărăzindu-i un fond de 3000 de galbeni, prin casa centrală a Spiridoniei, a cărei dobândă de 300 de galbeni pe an „să

fie în veci destinată pentru întreținerea acestui sfânt lăcaș”. Prin același hrisov, domnul a sfătuit viețuitorii schitului „ca să aibă de-a pururea viață de obște, după pilda mănăstirilor chinovii din Sfântul Munte Athos”.

La 15 decembrie 1855, domnul, prin alt hrisov, dă învoire să se facă un metoc al schitului românesc de la Athos în Iași, „pe locul slobod ce Sfânta Mitropolie are afară, alături cu zidul ogrăzii dinspre apus, în fața hanului numit a lui Vanghele”. În sfârșit, același domnitor, printr-un hrisov, datat 7 iunie 1856, la intervenția mitropolitului Sofronie, a slobozit din Casa Centrală a clerului Moldovei o subvenție anuală de 200 de galbeni, „spre ajutor întru ținerea pomenitului schit și a unei școale românești ce este a se înființa după măsurile luate pentru românii din Sfântul Munte și acei din locurile învecinate”

Întâmpinând cu bunăvoință cererile compatrioților săi, călugări la Athos, și acordând pentru organizarea schitului și pentru edificiile proiectate importante ajutoare, domnul Grigore Ghica este pomenit de viețuitorii acestei așezări cu titulatura complementară de ctitor și binefăcător. În semn de recunoștință, portretul acestui domnitor este păstrat, de altfel, ca și al mitropolitului Sofronie, într-un salon de primire de la egumenia schitului. Numele voievodului, însă, nu figurează în pisania votivă, săpată în anul 1894, pe o placă de marmură și fixată deasupra ușii de intrare în pridvorul bisericii.

La ajutorul acordat de Grigore Ghica, prin hrisoavele menționate, pentru înființarea și organizarea schitului Prodrom de la Athos, ca și pentru înălțarea unei biserici cu hramul „Botezul Domnului” și a unor corpuri de chilii mănăstirești, s-a adăugat acela al mitropolitului Sofronie, care, „văzând râvna și osârdia” călugărilor „întru ridicarea sfântului lăcaș” a dăruit 500 de galbeni cum și acelea acordate

de înalte „fețe” din Moldova, printre care Ruxandra Roznovanu, D.Cantacuzino, logofătul Teodor Balș, Maria Balș, maior Ene ș.a.

Înfiripându-se schitul, înainte de a se trece la lucrările de construcție ale unei biserici și a unor corpuri de chilii, plănuite de viețuitorii de acolo, cu alte cuvinte, înainte de investiții, poate, la sugestia domnului Grigore Ghica și a mitropolitului Sofronie, în vederea unui înalt gir juridic, „s-a adresat poftire” patriarhului Chiril al Constantinopolului, care avea sub jurisdicția sa Sfântul Munte Athos „ca să scrie și să întărească aceste alcătuiți și cu a sa patriarhicească și sinodicească singhelie”. Printr-un astfel de act, datat iunie 1856, în care sunt referiri la faptele premergătoare înființării schitului, patriarhul și sinodul, „într-o unire”, au întărit înființarea și organizarea acestuia, cu îndemnul dat călugărilor de a viețui chinovial, de a pomeni pe domnul Moldovei în rugăciunile lor și de a păstra și ocroti bunurile acestei așezări.

Cu ajutoarele primite s-au efectuat lucrările pregătitoare: s-a adus „apă îndestulătoare în ogradă”, s-a săpat o „sternă” (rezervor) pentru păstrarea ei, s-a făcut „la malul mării”, „o magazie pentru sprijinirea materialelor ce se vor aduce cu caicile de pé la alte locuri” (var, nisip, cărămidă), de asemenea, s-a făcut „drumul de la schit, din vale până acolo”, s-au „tocmit meșteri” ș.a.

Schit românesc

Din actele cunoscute, referitoare la înjghebură monahală românească din Sfântul Munte Athos reiese limpede că această așezare, inițial, a fost gândită, plănuită și pornită de călugări moldoveni, cu sprijinul domnului Grigore Ghica, al mitropoliților Veniamin Costachi și Sofronie

Miclescu și al altor binefăcători. Această fază, cea dintâi din istoria schitului, începea în deceniul doi al secolului XIX și sfârșea în anul 1856.

Călugării români athoniți, la acea vreme, în majoritate moldoveni, la care, treptat, se adăugaseră munteni și transilvăneni, primiți, în numele principiului filoxeniei, peste numărul de 20, fixat de Marea Lavră, ca nu cumva să se creadă că înjgheburile românești ia proporții, cunoșteau prea bine ceea ce se petrecea în țară, în 1856, strădaniile pentru înfăptuirea unirii și, de asemenea, interesul pe care Europa îl arăta Principatelor Române. Într-o scrisoare din 21 noiembrie 1856, trimisă arhierelui Filaret Scriban, ei notau că „vestea” despre unele stări de lucruri de la noi din țară „este străbătută până la porțile împărățiilor Europei”.

Strādaniile pentru unire fiind, în primele luni ale anului 1857, tot mai vii în Principatele Române, iar opinia mai tuturor românilor favorabilă înfăptuirii acestui epocal vis național, ieroschimonahul Nifon, starețul schitului Prodrom, se adresa, la 15 martie 1857, mitropolitului Nifon al Ungrovlahiei, cu o „smerită și nevrednică scrisoare”, convins „că foarte cu lesnire se va împlini cererea” sa „spre slava lui Dumnezeu și cinstea întregului neam românesc”, anume „întemeierea unui schit românesc” la Athos, „unde să putem înălța slavoslovii lui Dumnezeu curat numai în limba strămoșilor noștri, pe care de atâtea veacuri au dorit-o sihaștrii români și nu s-au învrednicit până acum”. Încheind scrisoarea, starețul Prodromului, cerea binecuvântarea mitropolitului, atât pentru viețuitorii schitului, „cât și pentru noua zidire a bisericii, cu prăznuirea Botezului Mântuitorului, a căruia temelie i s-au pus încă din trecuta lună ianuarie”, și-l ruga să încuviințeze „o condică spre a umbla în tot cuprinsul eparhiei Ungrovlahiei, spre a strânge

milostenie de pe la frații noștri români”. Prin scrisoarea sa pastorală din 3 aprilie 1857, mitropolitul Nifon se adresa episcopilor sufragani, egumenilor, cinstiților boieri, neguțătorilor de toate isnafurile și tuturor pravoslavnicilor creștini, parte bisericească și mirenească, poftindu-i să primească „cu dragoste și iubire creștinească”, ajutându-i fiecare cu ceea ce Duhul Sfânt îi va lumina pentru trebuința arătată, deoarece le lipsesc mijloacele pentru desăvârșirea clădirilor ce au început călugării la Athos

O dată cu măsura luată de mitropolitul Nifon, prin scrisoarea pastorală menționată, începea o nouă etapă în procesul istoric de înălțare a locașului românesc și a clădirilor care-l înconjoară. Această etapă avea să se încheie în luna mai 1866.

Conducerea schitului a intervenit – o îndatorire dictată de așezămintele canonice ale Bisericii – și la căpetenia politică a Munteniei, pe atunci caimacamul Alexandru Dimitrie Ghica. Acesta, „prin înaltă rezoluție”, a ordonat Ministerului Cultului și Instrucțiunii Publice „să chibzuiască ajutorul cuvenit la zidirea din nou a bisericii”. „Mișcat de sacra datorie”, ministerul a acordat 15.000 de lei, pe care i-a încredințat reprezentanților schitului și a îndemnat locuitorii „să concure la ajutorarea acestui așezământ care se înalță, acum în onoarea tuturor românilor”. S-a aprobat și condica solicitată cu care un ierodiacon, Agatanghel, și un schimonah, Isaia, rânduți de schit, au umblat în București și prin țară. Până în luna august 1859, ei colec-taseră, deja, 4226 galbeni. Măsuri și atitudini, deci, care oglindesc contribuțiile românilor din Muntenia pentru înălțarea locașului românesc de la Sfântul Munte Athos.

Începând din ianuarie 1857, pentru ctitorirea acestui locaș, au contribuit, alături de moldoveni și munteni și românii din regiunile de dincolo de Prut. Astfel, într-o

scrisoare, datată aprilie 1860, un an după epocalul act din 24 ianuarie 1859, trimisă de la schit arhierelui Filaret Scriban, se comunică, între altele, că și „oameni din Basarabia unită s-au îndreptat la acel schit spre închinare”, iar un preot, anume Iordache, dintr-un sat de lângă Reni, era dispus să strângă ajutoare. Cunoaștem, dintr-un document contemporan, că episcopul Calinic al Râmnicului, negreșit, la sugestia și îndemnul mitropolitului Nifon al Ungrovlahiei, a trimis cărți de cult tipărite la Râmnicu Vâlcea, și bani. Cu fiecare zi ce trecea, așadar, mai cu seamă după înfăptuirea Unirii, schitul Prodrom de la Athos devenea o așezare monahală românească, un schit deschis tuturor românilor care doreau să îmbrace haina monahală.

Înainte de unire, survenea, totuși, un fapt care arată că, în comunitatea monahală de la Prodrom, se ivise, cum va aprecia unul dintre viețuitorii de acolo, unele „triste porniri”. Astfel, printr-o hotărâre luată la 30 decembrie 1858, cu câteva zile înainte de alegerea lui Alexandru Ioan Cuza, mai întâi ca domn al Moldovei, apoi și al Munteniei, mitropolitul Sofronie și ceilalți ierarhi moldoveni arătau, după ce, probabil, au aflat ei ce se petrecea acolo „că acest schit este al nostru, al românilor moldoveni, și toți părinții de acolo supuși către chiriaria ierarhică a Țării Moldovei și, după lege, către domnia acestui principat”. Și, după ce s-au încredințat că se „pune bărbăție și silință la zidirea din nou a schitului, a bisericii cu hramul Botezul Domnului și a chiliilor”, au întărit „canonicește” câteva reguli „privind buna rânduială a sfintelor slujbe, a viețuirii și cele ale economiei”, și anume: „pravila și slujbele să se țină neschimbat moldovenește; călugăririle și hirotoniile se vor face numai cu învoirea scrisă a chiriarhului Moldovei; starețul, ales dintre cei cu viață duhovnicească și fapte pilduitoare de cuvioșie, va fi întărit de chiriarh și de domnitor; viața

de obște va fi obligatorie; starețul va cere povățuirea cuvenită de la înalta cârmuire bisericească și politicească a Moldovei, sub a căror putere și stăpânire veșnică se află schitul Prodromului și părinții moldoveni de acolo. Toate acestea, se stabilea, prin acest act de întărire, trebuia „să fie păzite și urmate întocmai fără abatere”.

N-am deslușit destul de bine natura și forma „tristelor porniri” care au survenit la schitul Prodrom. Cred însă că, pe măsură ce înaintau lucrările de construcție, cu ajutoare primite de la toți românii, vrăjmașul, cum se va afirma, a strecurat acolo, zâzaniile dezbinării. Ca urmare, călugării munteni aveau privirile ațintite la mitropolitul de la București, iar cei din Moldova, la cel de la Iași, care s-a grăbit să-și formuleze punctul de vedere prin actul din 30 decembrie 1858. Fricțiunile generate de vederi și considerații patriotice locale, explicabile, întrucâtva, înainte de unirea Principatelor Române, aveau să persiste două-trei decenii.

Lucrările de construcție ale bisericii

Avem unele știri prețioase cu privire la lucrările efectuate, în intervalul 1857-1866, la schitul Prodrom, adică din etapa a doua, deschisă prin participarea muntenilor. „Când am luat în stăpânire acest locșor”, notau călugării prodromiți, într-o scrisoare, n-a fost acolo decât „o ruină, având încăperi de doi sau trei oameni și un paraclis dezgolit și părăsit. În ianuarie 1857, s-a pus piatra fundamentală a bisericii. Deși, la 25 septembrie 1856, Filaret Scriban sfătuise călugării că nu-i bine să facă o biserică „așa de mare, care să nu se poată găti în grabă”, cu toate acestea ei s-au oprit la planul unui edificiu de mari proporții, conceput de „arhitectorul cuțovlah” care a și condus lucrările. Zidirea „merge înainte”, îi comunica ei lui Filaret, la

7 martie 1860, „până acum mademul de piatră moale care s-au pregătit pentru bolțile și cubilele bisericii s-au isprăvit, marmurile s-au aşăzat” și s-au „închiptuit varul, nisipul și cărămida, câte mai trebuie”, spre a termina lucrarea în vara aceluiași an. Făcând rugămintele aceluiași arhiereu ca să intervină pentru trimiterea ajutoarelor făgăduite de unii și de alții, călugării îl înștiințau, totodată, la 8 mai 1860, că au folosit la lucrări muncitori din alte părți, dar „pietrele din temelie până la acoperământ spatele părinților le-au cărat.”

Am găsit în arhiva schitului Prodrom contractul încheiat între pictorul D. Teodorescu și zugravul G. Vasilescu, pe de o parte, și reprezentanții schitului, monahii Isaia și Eftimie, pe de alta, la 17 mai 1863, confirmat de Tribunalul Covurlui, la 1 mai 1863, privind lucrările de pictură, care, potrivit acestui act, trebuiau încheiate la 1 mai 1864. Pictorii se obligau „să zugrăvească biserica în cea mai bună calitate, în stilul bisericesc răsăritean”, după planul iconografic de la biserica din Măxinei, ținând, bineînțeles, seama de spațiile locașului de la Prodrom „cu cele mai fine culori și cu cea mai bună artă”, fie „cu ulei”, fie „în frescă după alegerea părinților”, „iar coroanele toate poleite cu aur curat”. Tâmpla, de asemenea, va fi „poleită cu cel mai bun aur”. Pentru această lucrare, urma să se achite pictorilor 2000 de galbeni în trei câștiguri, plus transportul și întreținerea pe timpul lucrului. Ivindu-se oarecare cusururi și, din zi în zi, văzând că se ivesc și altele, probabil, din cauză că s-a folosit nisip de mare, cum se știe, sărat, deci neindicat, pictorii n-au încasat o parte din suma ce li se cuvenea și, printr-un înscris, din 14 iunie 1864, se obligau, dacă „zugrăveala bisericii nu se va mai strica”, să revină pentru a „repara peste tot, cu cea mai mare băgare de seamă, săvârșind lucru fără cusur, cu toate cheltuielile lor”.

Arhitectura și pictura bisericii

Se știe bine, ctitorii renumiți, înainte de a da expresie gândurilor ctitoricești, alegeau loc potrivit, de obicei, isihastic, înconjurat de măreție naturală și frumusețe pitorească. În marea lor majoritate, ctitoriile istorice bisericesti din Moldova, pe care călugării români athoniți negreșit le cunoșteau, în comparație cu cele de la Athos, au fost amplasate în depresiuni ocrotite de culmi împădurite: Neamț, Bistrița, Putna, Voroneț, Sucevița, Dragomirna, Secu, Agapia și altele. Numai două importante ctitorii moldovenești – Galata și Cetățuia – sunt clădite pe culmi. Ctitorii acestora – Petru Șchiopul și Gheorghe Duca – au avut ocazia de a cunoaște numeroase așezări călugărești din Balcani, amplasate pe înălțimi, unele, chiar, pe colțuri de stâncă. Nu-i exclus să fi dorit ei astfel de ctitorii și în Moldova.

La Sfântul Munte Athos, unele ctitorii sunt amplasate în depresiuni deschise spre Marea Egee (Ivir, Vatoped și Esfigmen), altele, pe stânci masive (Simonpetra, Pantocrator, Stavronichita, Dionisiu), în sfârșit, altele (Marea Lavră, Filoteiu, Xenofont, Cutlumuș, Caracalu) pe coamele unor dealuri. Configurația geografică a zonei a condus, negreșit, la opțiuni și decizii variate.

Schitul românesc Prodrom este situat pe o culme, la extremitatea nord-estică a peninsulei Muntele Athos. Se spune că, la vremea sa, lavrioții ar fi oferit călugărilor moldoveni, care doreau să organizeze acolo o așezare călugărească a românilor, un loc situat mai spre nord-estul peninsulei, dar ei au preferat locul unde se vede, acum, acest schit, între altele, cred, și pentru motivul că, în zonă, au viețuit și viețuiau moldoveni.

Drumețul care se află, eventual, pe o culme mai înaltă dinspre sud-vest, dacă-și îndreaptă privirile spre sud, va

remarca, fără îndoială, după ce a văzut alte mănăstiri și schituri, din Muntele Athos, că biserica Prodromului este un edificiu care domină ansamblul așezământului. Atât la Marea Lavră, cât și la Vatoped și la alte ctitorii athonite, el a putut vedea că biserica, edificiu central într-o așezare monahală, este umbrită, aș completa, înăbușită de diferite clădiri, printre care paraclise, ridicate de-a lungul vremii, care, în ansamblu, au înfățișarea unor îngrămădiri asimetrice. Deși biserica Prodromului este înconjurată, pe toate laturile, de clădiri – cele dinspre nord și dinspre sud cu mai multe nivele – cu toate acestea, ea domină complexul monumental, impunându-se prin măreția și particularitățile sale arhitecturale – proporții, unitate, armonie simetrică – așa cum vedem la Neamț, Bistrița, Putna, Sucevița, Moldovița, Galata, Cetățuia ș.a.

Biserica, cu hramul Botezul Domnului, este un edificiu de plan triconc, cu absidele poligonale în exterior. Pridvorul sau exonartexul acestui lăcaș a fost inițial deschis, ca la multe alte biserici athonite. Ulterior, între coloanele surmontate de o încăpere tainiță, au fost așezate glasvanduri. Trei turle masive, înălțate pe baze pătrate, dispuse în filă, încoronează locașul. Pronaosul bisericii este separat de naos printr-o arcatură centrală sprijinită pe două coloane și prin alte două arcaturi laterale, dar închise cu stative pentru icoane.

Pictura murală din pronaos, naos și altar se deosebește mult de ansamblele picturale istorice din țara noastră, atât prin liniile desenului, cât și prin colorit. Nu avem aici înfățișarea hieratică a personajelor de inspirație bizantină, pe care o vedem la Cozia, Argeș, Voroneț, Moldovița, Sucevița și în alte părți și, firește, în multe biserici athonite sau de la Meteore. Zugravii din secolul al XIX-lea, printre care și cei care au lucrat la Prodrom, nu mai aveau privirile

îndreptate la modelele celebre de odinioară; ei s-au abătut de la canoanele clasice, pentru motivul că nu mai cunoșteau bine tehnica frescei și, firește, datorită faptului că arta de inspirație renașcentistă, cu o viziune nouă despre om, pătrunsese și în Țările Române. Picturile bisericești săvârșite de N.Grigorescu și G.Tăttărăscu – mă refer numai la acești renumiți maștri ai genului – demonstrează acest fapt. La biserica schitului Prodrom pictura este remarcabilă în ceea ce privește portretistica, liniile și tonul cald al culorilor –, în trecut menționez că unele chipuri sunt asemănătoare cu acelea din catedrala ieșană, realizate de G.Tăttărăscu, fapt care arată că zugravii Prodromului au cunoscut lucrările acestui maestru, ori au prins meșteșugul acesta la aceeași școală –, dar ea este departe de capodoperele lui N.Grigorescu și G.Tăttărăscu.

Planul iconografic al picturilor de la Prodrom a fost întocmit de meșterii zugravi, ținând seama de prevederile vechilor erminii, de spațiu, sau „după încăperea locului”, cum spun ei, și după modele cerute de „părinți”. Se remarcă la această ctitorie numărul mare de cuvioși, zugrăviți în pronaos și naos, negreșit la dorința viețuitorilor schitului. Ceea ce atrage în mod deosebit atenția celui ce se află sub cupolele acestui locaș este tricolorul, simbolul păcii, care încinge suprafața boltei naosului, pe care se află chipul maiestuos al Pantocratorului și un grup de 14 sfinți români (Chiriac de la Tazlău, Chiriac de la Bisericani, Nicodim, Mitrofan, Daniil, Ioan, Epifanie, Dimitrie, Parascheva, Filofteia, Ioan de la Suceava, Ioan de la București (Valahul) și Nichita Romanul). Viețuitorii Prodromului sunt, astfel, neconținut, în legătură cu patria lor de origine, între altele, prin cele trei culori, iar prin sfinții români cu Ortodoxia românească.

Dintele necruțător al vremii a degradat grav aproape întreaga pictură. Grupul de viețuitori de la Prodrom studiază acum, fapt îmbucurător, eventualitatea altei picturi în cadrul lucrărilor de restaurare ale complexului mănăstiresc, care au și început.

Sfințirea bisericii

La 21 mai 1866, biserica schitului Prodrom era deschisă și sfințită, potrivit rânduielilor și datinilor Bisericii Ortodoxe, în cadrul unei înălțătoare festivități. Momentul acesta încorona eforturile călugărilor prodromiți, originari din diferite regiuni ale țării noastre, uniți de același gând și în aceleași acțiuni: înălțarea locașului românesc la Athos. Evenimentul a prilejuit, cum era firesc, satisfacția lucrului adus la îndeplinire, dar a dezvăluit și o anumită stare de spirit care mocnea în schit. În anul 1862, după ce unirea Țărilor Române se înfăptuise, starețul schitului s-a adresat mitropolitului Nifon al Ungrovlahiei ca la un „părinte adevărat și cap al Bisericii”. Corespondența cu ierarhul de la București demonstrează că procesul istoric de consolidare a unirii bisericești era în plină desfășurare. Între timp însă au survenit evenimente care au pricinuit în schit o anumită mentalitate pe care, în perspectivă istorică, o consider nefirească și regretabilă. Călugării originari din Muntenia, covârșind cu numărul pe cei originari din Moldova, au cerut înlocuirea denumirii de schit moldovenesc cu aceea de schit românesc. Aceștia din urmă au încercat să propună denumirea de schit moldo-român, formulă care n-a putut dăinui. La 11 februarie 1866, domnitorul Unirii renunța, prin abdicare, la tronul României. În aprilie același an, pe străzile Iașului s-a organizat o manifestație separată, în care a fost implicat și mitropolitul Moldovei, Calinic Miclescu, fără voia sa. Negreșit, aceste evenimente au ajuns la urechile

viețuitorilor din comunitatea monahală românească de la Athos, zdruncinând coeziunea spirituală și națională a acestora.

Mitropolitul Nifon al Ungrovlahiei, printr-o scrisoare din 22 aprilie 1866 trimisă starețului de la Prodrôm, aprecia „ostenelele și stăruințele” depuse la înălțarea locașului „întru mărirea lui Dumnezeu și în onoarea națiunii noastre române” și amintea că, „cu toată bunăvoința” ar fi dorit să fie acolo, spre a sfinți el însuși biserica, dar poziția în care se află și „împrejurările deosebite de astăzi ale țării” nu-i permit să lipsească „de la scaunul arhiepiscopal nici un moment”; mai cu seamă, într-o cale așa depărtată.

Problema sfințirii noului locaș de la Prodrôm, în cele din urmă, a fost analizată și rezolvată de Consiliul de Miniștri de la București. Cum reiese dintr-o scrisoare adresată de Ministrul Cultului și Instrucțiunii Publice, C.A. Rosetti, mitropolitului Nifon al Ungrovlahiei, guvernul a hotărât trimiterea arhierelui Isaia Vicol Dioclias de la Iași ca să sfințească biserica. Mitropolitul era rugat, totodată, să intervină la patriarhul Constantinopolului ca să dea învoire canonică arhierelui român să meargă la Athos. Hotărârea luată de guvern are un tâlc adânc. Mitropolitul Nifon nu era indicat pentru o astfel de ocazie, care, oricum, nu era de prim plan; în afară de aceasta, el era în vârstă. Mitropolitului Moldovei, Calinic, urmare evenimentelor din aprilie 1866, de la Iași, nu i se putea încredința acea misiune. Singurul episcop, ales canonic, era, atunci, Calinic al Râmnicului, dar cu sănătatea foarte șubredă. Toți ceilalți episcopi – Argeș, Buzău, Ișmail (Dunărea de Jos), Roman și Huși – fuseseră numiți, în scaune, de Cuza Vodă, prin decret domnesc, fapt care a pricinuit cunoscuta luptă pentru canonicitate, despre care patriarhul Constantinopolului avea știință. Delegarea unuia dintre ei ar fi fost, poate,

neacceptată în cercurile patriarhale constantinopolitane. Guvernul, cunoscând ce se petrecea în schitul românesc de la Athos, atent la sentimentele moldovenilor, s-a gândit, de bună seamă, la un moldovean. Singurul arhiepiscop moldovean – deși, la vremea aceea, puțin cunoscut (ulterior avea să fie ales în scaunul episcop al Romanului) – căruia i se putea încredința misiunea de a sfînti ctitoria românească de la Prodrom, era Isaia Vicol.

La sugestia guvernului, mitropolitul Ungrovlahiei a intervenit la patriarhul Constantinopolului, anunțându-i decizia privind trimiterea arhiepiscopului Isaia, între altele, pentru motivul că „mulți români de aici din țară” vor să plece ca „închinători”, spre „a asculta ceremonialul inaugurării în limba română”, și rugându-l ca să dea „cuvénita binecuvântare”. Patriarhul a comunicat acordul său Mariei Lavre, de care depindea schitul românesc, cu poftirea de a primi pe Isaia „cu dragoste și, deopotrivă, cu rangul lui cel arhieraticesc”. Marea Lavră a înștiințat schitul în legătură cu sosirea arhiepiscopului român „ca să săvârșească arhieraticeste, în limba moldovenească, sfîntirea celei din nou zidite biserici”, dar prin altă scrisoare, a amintit starețului Nifon că în înscrisurile vechi schitul este menționat cu hramul Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul și nu cu Botezul Domnului, poftindu-l să fie, în această chestiune, „întru adâncă băgare de seamă”. La acea oră, Marea Lavră se referea, în corespondența cu schitul Prodrom, la actele din 1820, 1852 și 1856, în care așezarea monahală românească apare cu titulatura de „moldovenescul schit”.

Arhiepiscopul Isaia Vicol Dioclias a fost însoțit la Athos de arhimandritul Ieronim Ștefănescu și de protosinghelul Sofronie Vărnăv. Motive întemeiate au condus la hotărârea de a-l trimite pe cel din urmă acolo: pregătirea sa intelectuală mai deosebită –, în viața culturală a Iașului el era bine cunoscut,

apoi faptul că locuia la Bârlad, de unde era și starețul Prodromului, Nifon, cel care, probabil, avea unele legături și, în sfârșit, cunoscutele sale atitudini consacrate unirii, care, negreșit, erau vii în conștiința tuturor. El era trimis acolo și pentru a contribui, într-un fel oarecare, la statornicirea păcii și buneii înțelegeri în obștea schitului Prodrom.

Festivitatea sfințirii bisericii cu hramul Botezul Domnului și a unui paraclis, Adormirea Maicii Domnului, s-au desfășurat în ziua de 21 mai 1866. Cu acel prilej s-a încheiat un proces-verbal în care se menționează că delegația a fost trimisă de către guvernul român și că au participat la festivitate numeroși „creștini veniți din toată România, din tot Sfântul Munte, precum și din toate părțile pământului ortodox: greci, ruși, sârbi, bulgari, macedo-români, caramanlăi, iviriți, turci de rit ortodox și muntenegreni”; se mai menționează că, în schit, viețuiau, atunci, aproape 100 de călugări.

Peste câteva zile, starețul schitului mulțumea mitropolitului Nifon al Ungrovlahiei !pentru părinteasca dragoste cu care au fost îmbrățișați” și ruga să se arate, cu aceeași dragoste și în viitor.

Actul din 1866, încoronează așadar, eforturile unor compatrioți de-ai noștri de a ridica la Sfântul Munte Athos o ctitorie românească, spre a fi și noi la rând, cum gândeau și doreau ei, cu alte popoare ortodoxe. Documentele referitoare la ctitoria românească-athonită sunt mărturii grațioase care pun în lumină ceea ce au plănuț și, în cele din urmă, înfăptuit, departe de hotarele patriei lor, cei câțiva călugări, la îndemnul conștiinței lor ortodoxe și, în același timp, la îndemnul conștiinței lor național-românești. Strădania lor, în vâltoarea evenimentelor de altădată, este, fără îndoială, meritorie.

*(Revista Mitropolia Moldovei și Sucevei,
Anul LXII, nr.4, iulie-august 1986).*

CTITORI ȘI OSTENITORI LA SCHITUL PRODROMUL

Arhim. Antipa Dinescu

Dintre toate gintele ortodoxe ce în rasa monahală locuiesc Muntele Athos numai grecii, ca cei mai numeroși și dibaci, au câștigat superioritatea prin care au putut domina cele mai multe Mănăstiri. Din buna norocire, atât bulgari și sârbi, cât și ruși, prin înalte stăruințe și mari lupte în contra sus-zișilor, au putut să-și rezerve lor câte una din vechile mănăstiri. Din nenorocire, însă, numai românii, cu toate drepturile ce au asupra fondațiilor, reînnoirilor și întreținerilor ce au făcut tuturor mănăstirilor, nu aveau nici o mănăstire sau cel puțin vreo locuință mai numeroasă în populație și renumită, separată de orice altă limbă, unde ar fi putut invoca și glorifica pe Dumnezeu în limba paternă. Deși mai în toate mănăstirile, între epocile anilor 1200 și 1800, românii au fost amestecați numeros cu grecii și bulgarii, cântând în biserici când greco-românește, când bulgaro-românește, însă, din cauza lipsei de spirit, în evul prezent nu se mai auzea nici măcar un *Doamne miluiește!* în limba română.

În fine văzând Dumnezeu nedreptatea și îndelunga răbdare cu mulțumire, a românilor, care, după nenumărate sacrificii ce făcuseră în Sfântul Munte, nu au un Sfânt lăcaș, spre mângâierea spirituală, în limba lor, a determinat astfel.

Acolo, unde pe la anii 1337, Cuviosul Marcu, ucenicul Sf. Grigorie Sinaitul, avându-și locuința deasupra mănăstirii Lavra, pe colina ce se numește "Palama," într-o

noapte, ieșind din chilie și stând la rugăciune, vede în partea dinspre est, la locul ce se zice **Vigla**, o cucoană șezând pe scaun ca o împărăteasă, înconjurată de îngeri și sfinți, care tămâiau împrejur, cântând și închinându-se Împărătesei Atoate.

Și întrebând Cuviosul Marcu pe Sf. Grigorie, superiorul lui, ce însemnează aceasta, i s-a spus că voiește Maica Domnului, în timpurile cele mai după urmă, să ridice la locul acela un lăcaș divin, spre gloriificarea Sfinției Sale. Aicea zic, pe la anii 1750, monahul Macarie, de origine român, cu propria sa cheltuială, a zidit în părțile sus-zisului loc, o casă cu câteva încăperi. După dânsul, ieromonahul Iosif Hiotul, de origine grec, a zidit o biserică mică, cu patronul Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul, și astfel i-a dat numele de chilie.

Aceasta o probează inscripția din piatră ce e în partea dinspre sud a bisericii, la colțul altarului, care zice: **Anachenisi apu Iosif Ieromonahul, 1754. Hios. Adică: Începută de către Iosif Ieromonahul, 1754. Hiu.**

Mai târziu, pe la 1810, această chilie a trecut în posesia a trei monahi români moldoveni: ieromonahul Iustin duhovnicul, foarte îmbunătățit și sporit în cele spirituale, și monahii Patapie și Grigorie, ucenici ai lui. Aceștia, după mai multe cereri la proistoșii Marii Lavre, prin prieteșugul ce-l avea părintele Iustin, ca duhovnic al lor, spre a le da voie să aducă un izvor cu apă de la locul ce se numește Chir Isaia; fiindcă nu aveau apă, fără numai de ploaie conservată în sternă (cisternă), și nereușind nici într-un chip, a iconomisit Maica Domnului altfel. În anul 1820, trimițând Dumnezeu lăcuste multe împrejurul mănăstirii Lavra, distrugea cu totul grădinile și viile de la mănăstire și de la Chir Isaia.

Aceasta văzând-o călugării, după obicei, au scos Sfântul cap al Sf. Mihail Sinadon, pe care-l posedă, și făcând

sfîntirea apei, și cu litanie înconjurând acele locuri pe unde erau lăcustele, cu sfântul cap, care are darul de a goni astfel de insecte stricătoare; și nevrînd sfântul să-i asculte, ziseră unii dintr-înșii, nu facem nimic de nu vom chema pe duhovnicul Iustin Vlahul (că așa zic ei românilor), ca să facă el sfîntirea apei, fiindcă-l știa că e om sporit în cele spirituale. Deci, poftindu-l, și făcînd la menționatul loc sfîntirea apei, când a ridicat sfînta cruce și a început a cânta: *Mîntuiește Doamne Poporul Tău* și celelalte, deodată s-a ridicat acea mulțime de insecte ca un nor și s-a dus acolo unde le-a poruncit Dumnezeu, curățînd definitiv acele locuri. Atuncea văzînd proistoșii acea minune, și cunoscînd voința lui Dumnezeu care e într-însul, i-a dat voie ca să aducă apa ce ceruse; pentru care neavînd bani de ajuns, silit a fost, a merge în Moldova, spre a-și procura prin milostenie, trebuincioasa sumă de bani. În fine, comunicînd aceasta mitropolitului de Iași, Veniamin Costache, îndată acest de Dumnezeu însuflăt bărbat, a venit într-ajutor duhovnicului Iustin, dîndu-i trebuincioasa sumă de bani pentru aducerea apei. Totodată a intervenit pe lângă Marea Lavră a-i da voie ca să zidească un schituleț român pe locul chilieii unde locuia duhovnicul, și după multă stăruință a reușit a scoate un act cu data 1821, prin care le-a dat voie a face schit chinovial moldo-românesc, pentru 20 monahi, și să tragă apă de la Chir Isaia, pe care a adus-o cu mari cheltuieli.

După aducerea apei, părintele Iustin, fiind bătrîn, a adormit în Domnul, satisfăcut fiind că și-a îndeplinit dorința; că prezisese mai înainte, amenințat fiind de alții: <N-am să mor pînă ce nu voi vedea apa adusă>, știind el bine, că aceasta era cea mai mare piedică la construirea unui schit și întreținerea unei comunități. În fine, rămînînd după dînsul succesori părinții Patapie și Grigorie, oameni mai simpli și fără bune ajutoare, nu au putut

pune nimic în lucrare; iar cea mai mare piedică fu zavera de la 1821. Căci sultanul a luat măsuri serioase în privința aceasta, între altele a trimis și în Sf. Munte armată; care, ocupând toate mănăstirile, ținea pe monahi în bloc, făcând multe asasinat, din care cauză fugiră mulți din munte, înainte de a-l ocupa armata. Între alții au fugit în Moldova și părinții Patapie și Grigorie, luând cu dâșii numai actele; iar cărțile, candelile, clopotele și alte obiecte ce aveau le-au lăsat spre păstrare în Marea Lavră, făcând pentru ele un inventar, cu intențiune că de va mai scăpa ceva în urma acelei tulburări, să-și urmeze scopul lor. După câțva timp, văzând că cu greu e de a mai pune în lucrare scopul lor, fiind țara în doliu din cauza nenorocirilor de mai înainte, rămaseră în mănăstirea Neamțu unde și încetară din viață, lăsând actele spre păstrare în biblioteca mănăstirii.

În Sf. Munte, liniștindu-se tulburarea, luă chilia în stăpânire, din partea mănăstirii Lavra, un bătrân Român Chesarie; iar de la dânsul un grec Ierothei, care o stăpâni până la 1851.

În acel timp, un ieromonah moldovean, anume Nifon, însoțit de vreo patru ucenici, după ce mai mulți ani pribegise prin Sf. Munte, cumpără o chilie în Cherășia Sf. Nicolae. La două ceasuri de la Vigla și fiind strâmtorați de mai multe, fu nevoit a trimite pe ieromonahul Nectarie, unul din ucenicii săi, în Moldova, spre a procura cele necesare: cărți, bani și alte obiecte bisericesti. Ajungând în Moldova, între altele, merse și la mănăstirea Neamțu, și comunicând egumenului, arhimandritului Neonil, chestia venirii, ceru a i se da un rând de cărți bisericesti. Iar egumenul, în conversația ce avu, își aminti că se află în arhiva mănăstirii un act dat de Marea Lavră pentru chilia din părțile Viglei, spre a o transforma în schit, și-l îndemnă să ia el chilia aceea, promițându-i că le va da tot concursul. Prin

urmare, luând acele acte și întorcându-se în Sf.Munte, spuse lui Nifon chestia, și consultându-se cu toți, veni ră la Vigla și spuseră aceasta monahului Ierothei, posesorul chilieii, care primi cu plăcere a vinde chilia. Și învoindu-se a le-o da în preț de 58" lire otomane, comunică și mănăstirii Lavra toată chestia, și primiră și aceasta. Dar, neavând această sumă de bani, s-a îndemnat un alt monah român bătrân, anume Theodosie, care viețuia în apropiere de Vigla, ocupându-se cu scoaterea unturilor a diferitelor plante din Munte, și răspunzând banii, se învoi cu Nifon, a-l avea împreună și a-l căuta la bătrânețe.

După aceasta, în 1852, mergând părintele Nifon în Moldova la mănăstirea Nemțu, și spunând arhimandritului Neonil că a cumpărat chilia, acesta s-ă bucurat și l-a recomandat mitropolitului Sofronie și domnitorului Grigorie Ghica, arătându-le că voiesc a fonda un schit moldo-românesc în Sf.Munte, dar nu au mijloace și îi rugară ca să le dea ajutorul putincios. Consimțind la aceasta, atât domnitorul cât și mitropolitul, cu îndemnarea arhiereului Nil ce atunci era arhimandrit și exarh în Moldova din partea Sf.Munte, îndată au intervenit către Marea Lavra, rugându-o ca să binevoiască a da voie să pună în aplicare actul dat în 1821, părintelui Iustin duhovnicul pentru chilia de la Vigla spre a o transforma în schit chinovial moldo-românesc. Binevoind la aceasta, proistoșii mănăstirii au dat voie totodată, prin cererea domnitorului și a mitropolitului, a eliberat și un al doilea act, cu data 1852, în care se prevede mai multe drepturi ale schitului; apoi și sigiliul de la Patriarhia de Constantinopol, conform noului act. După aceasta arhiereul Nil, ca un iubitor de români ce era, deși de origine grec, însă crescut în București; a îndemnat pe domnitorul Grigorie Ghica, ca pe lângă menționatele interveniri, spre semn de definitivă și adevărată faptă creștinească, să doteze cu ceva acel schit, ce bine

a voit Dumnezeu a-l pune printr-însul în aplicare de a se edifica. Și cu toată bunăvoința, a depus la casa spitalelor Sf. Spiridon din Iași 6000 galbeni, obligând-o a plăti secular și neschimbat, procente de 10% schitului Românesc, dându-i și hrisov domnesc cu afurisanie a nu se înstrăina acel capital. Pe lângă aceasta a îmbrăcat și icoana patronală a Sf. Ioan Botezătorul cu argint, care se află în bisericuța chiliei. În urmă, a dat voie a umbla monahi din partea schitului în toată Moldova, spre a strânge bani și alte obiecte de milostivenie pentru edificarea unei noi biserici.

În fine, după ce Nifon încearcă pe la câteva persoane mai însemnate din Iași a-i da concursul și văzând că merg lucrurile cam slab, socoti să meargă la București, către Mitropolitul Nifon, spre a-i da ajutorul necesar. Deci, mergând în persoană, îi spuse despre fondarea unui schit moldovenesc în Sf. Munte, iar mitropolitul după ce se încredință serios că schitul e moldovenesc și nu româno-moldovenesc, îl respinse cu severitate, sub cuvânt că de ne va trebui schit românesc ne vom face, iar voi mergeți în Moldova. Atunci, văzând că nici aicea nu putu face nimica, desperându-se, s-a dus în Sf. Munte.

Aici, după o gândire de cinci ani, cum și în ce chip ar putea zidi o biserică și case împrejur, pentru formarea unei comunități mai populate, după cum se prevede în acte, s-a determinat a declara schitul de româno-moldovenesc. Însă, fiindcă nu avea oameni capabili, pentru a-i trimite în România ca să stăruiască pentru acesta, a rugat și a îndemnat pe piosul schimonah Isaia, român din Câmpulung, ce-și avea chilie în Sf. Ana, ca să meargă în Muntenia, spre a stăruii pe lângă mitropolit a le da voie a invita pe pioșii creștini români ca să vină într-ajutorul edificării schitului, având în tovărășie pe un monah ierodiacon Agatanghel din Iași, ce era asociat cu părintele Nifon.

Deci binevoind la aceasta, părintele Isaia, dorind și el ca să se facă o casă românească în Sf.Munte, spre a servi ca azil de mântuire tuturor românilor ce vor voi ca în fapte bune a-și defini viața lor, a primit a-și părăsi casa și uceniciei și a se expune pentru așa faptă laudabilă.

Așadar, în anul 1857, făcând o petiție rugătoare către mitropolitul Nifon, în care declara că schitul ce voiesc a fonda va fi în comun refugiul tuturor românilor, și având și aprobarea proistoșilor mănăstirii Lavra de a pune și temelie bisericii, plecară către România.

În fine, mergând la mitropolitul Nifon și prezentându-i petiția părintelui Nifon, în care detalia pentru fondarea unui schit în comun românesc și cerând libertate a strânge ceva ofrande din țară în chestia aceasta, le dete o condică fără termen, în prefața căreia mitropolitul făcu un apel foarte viu și îndemnător către poporul român a da concursul cuviincios la fondarea noului schit român din Sf.Munte, întărind aceasta, prin sigiliul Mitropoliei și propria sa semnătură.

Cine poate a-și închipui bucuria ce au simțit părinții Isaia și Agatanghel, apoi cei de la Sf.Munte, părintele Nifon și cei împreună, când s-a informat de aceasta! Căci nu aveau nici cât de puțin speranță a reuși, văzându-se înconjurați de atâtea piedici, și când țara era în mare tulburare în privința alegerii unui nou Domn.

În fine, primind condică din mâinile vrednicului de amintire mitropolit, împreună și cu cea plină de dar binecuvântare, s-a dus la casa lor, dând glorie lui Dumnezeu pentru neașteptata reușită.

Aici, după o gândire de vreo câteva zile, cum și în ce chip ar putea începe misia lor mai cu succes, ieșiră propunând comercianților chestia aceasta și îndemnând pe fiecare a da ajutor la construirea bisericii, arătându-le și

recomandația mitropolitului. Iar pioșii creștini cei iubitori de fapte bune dădură fiecare după puterea sa, astfel că în vreo câteva săptămâni au adunat ca la 100 galbeni.

Văzând că numai în așa mod nu o să poată face nimic, merseră la caimacamul Alexandru Ghica, fiindcă domn încă nu se alesese, să ceară vreun ajutor. Deci, ducându-se și detalându-i toată chestia lor, i-au arătat atât condica mitropolitului și Hrisovul domnitorului Moldovei Grigorie Ghica, în care se prevede ctitoria de 3000 galbeni, apoi actul de la 1852 între schit și Marea Lavră și sigiliul Patriarhiei. Auzind și văzând caimacam Alexandru Ghica toate acestea, a dat și el o ctitorie de 500 galbeni, totodată îndemnându-i ca acele acte să le dea în tipar, scoțând vreo câteva mii de broșuri, și apoi să-l vestească.

Mulțumiți și bucuroși de această, părinții Isaia și Agatanghel făcură ce li se porunciseră. Astfel, mergând la librarul Socec, l-au îndemnat să ofere gratis toată hârtia cât ar trebui pentru imprimarea a 15 mii de broșuri. Primind cu bucurie, vrednicul de amintire și de laudă Socec, dădu necesara hârtie. De aici au mers la Ferdinand tipograful, și acesta, asemenea, prin îndemânarea părinților și exemplul lui Socec, primi a imprima gratis acea sumă de broșuri.

După imprimarea lor, aviză potrivit poruncii pe caimacam, prezentându-i și o broșură, și văzând-o s-a bucurat. După aceasta dădu ordin ca toți comisarii din București, din toate culorile, să primească atâtea broșuri câți mahalagii mai însemnați se află în culoarea fiecăruia și să le distribuie la fiecare casă împarte, iar părinților le-a dat în mână un ordin ca acesta:

“Ordonăm tuturor agenților poliției Capitalei București, de prin toate culorile, ca ori în ce ceas se va prezenta monahii Isaia și Agatanghel cu condica ce poartă, a-i conduce din casă în casă prin toate mahalalele, pentru a aduna

de la pioși concetățeni ofrandele ce vor binevoi a da, la construirea bisericii române din Sf.Munte, fără a le pretinde nici cel mai mic rabat. Dat în București, 1857 mai 15.”

Caimacamul Alexandru Ghica

Așadar, cu un astfel de mijloc au putut străbate tot orașul București, făcând progrese mari, umblând din casă în casă, însoțiți de un comisar, și pe lângă faptul că, publicul deja era mai înainte informat, prin sus zisele broșuri, despre fondarea noului monument religios în Sf.Munte, morala și plinele de dulceață cuvinte ale nemuritorului Isaia înmuia inimile tuturor, aprinzându-le spre evlavie și dragoste a contribui fiecare cu ce putea, dând unii bani, alții odoare bisericesti și alții diferite obiecte de menaj.

Prin urmare, spre a înțelege cu cât zel și afecțiune aprinsese Dumnezeu inimile critice la contribuirea edificării schitului român, putem proba prin sumele ce se trimiteau în Sf.Munte. Astfel, în câteva luni s-au trimis 4000 galbeni, apoi 1500. Și în fine, în fiecare an, adică de la 1857 până la 1863, nu s-a trimis mai puțin ca cinci mii de galbeni, în total cu obiectele bisericesti, căci, spre a arăta pe fiecare persoană în parte e imposibil, fiind prea mulți, însă nici unul n-a dat mai puțin ca 5, 10, 100, 1000 franci, iar alții cu miile de galbeni, precum figurează condica ce purtau și pomelnicile din biserică, care în etern se va pomeni la diferite servicii religioase, spre iertarea păcatelor și fericirea veșnică.

Și când acestea așa le lucra Dumnezeu prin evlavioși și în etern pomeniți români, în Sf.Munte, la schit, se zidea cu zel și nespusă bucurie biserică măreață, cu un plan destul de frumos: în lungime de 30 metri, iar lărgimea în proporțiune, și înălțimea de 8 metri; un altar în semicerc destul de spațios, pe ale cărui cataracte stă o turlă de 4 metri înaltă, prin ale cărei 12 ferestre reflectă o vie lumină înăuntru.

Holul bisericii, în circumferință, și antreul pătrat, poartă 2 turlle tot de 4 metri, prin ale căror ferestre umplu biserica de lumină; în fine, galeria lucrată în geamlâc colorat al cărei acoperământ, cu 4 cubele mici, e așezat pe 10 stâlpi de marmură. Acoperământul bisericii, învelit cu plumb, e împodobit cu 3 cubele mari și 2 de mijloc, în ale căror vârfuluri sunt înfipte câte o cruce mare de fier, având centrul și extermitățile poleite cu aur, lucrate în București, dând o înfățișare foarte frumoasă. Interiorul bisericii, cu 70 străni, e mobilat cu o tâmplă de lemn sculptată, poleită cu aur, ce conține 6 icoane mari în rândul de jos, și alte multe mici în partea de sus. În partea stângă, lângă sfeșnicul împărătesc, stă făcătoare de minuni icoană a Maicii Domnului Prodromița. În fața ei, la o distanță de 2 metri, stă un sfeșnic mare de alamă cu 9 făclii, care se aprind în timpul oricărui serviciu religios. Deasupra, în fața sfintei icoane, stau agățate 3 candelor de argint, arzând încontinuu, dintre care una mare, garnită cu poleială de aur, poartă 6 lumânări, care se aprind la timpuri destinate. Două sfeșnice mari împărătești, cu câte 6 făclii și alte 8 mici portative, toate de alamă, lucrate în București. În cele două cubele din hol și antreu sunt agățate 2 policandre mari, unul cu 4 rânduri, conține 40 făclii, și celălalt, cu 3 rânduri, conține 30 făclii; cel mare e înconjurat de alte 3 mici, cu câte 12 făclii. Pardoseala bisericii de marmură albă dă o înfățișare frumoasă, însă foarte vătămătoare sănătății, căci marmura în genere e foarte igrasioasă.

Pe lângă acestea, sfinte cruci mari și frumoase de argint și aur, potire și evanghelii de argint suflate cu aur, veșminte preoțești și arhieresti, și alte sfinte odoare bisericești; câteva părțicele de sfinte moaște ale sfinților Ioan Botezătorul, Nil din Athos, invorătorul de Mir, Modest, Haralambie, Ioan Gură de Aur, Trifon, Ignatie, Eftimie și

Acachie, sfânta Marina, sânge de la sfinții 40 Mucenici, parte din lemnul crucii Mântuitorului, toate în 5 cutii de argint. În fine, ușile bisericii de fier, în două canate, poartă 2 icoane de alamă, în dreapta Botezul Domnului, patronul bisericii, și în stânga, Sfânta Treime, făcute tot în București.

În fața bisericii, la o distanță de 25 metri se află clopotnița, de aproape 25 metri înaltă, în al cărei gang e poarta principală de fier, în două canate; deasupra porții o bisericuță, Adormirea Maicii Domnului; sus, cinci clopote mari, unul ca de 2 kg, altul ca de 1200 kg, celelalte mai mici. În dreapta și în stânga clopotniței, case cu 2 etaje pentru oaspeți, însă etajul de jos, din partea stângă este ocupat cu sufrageria și bucătăria. În dreapta și în stânga bisericii, precum și în fundul curții la o distanță ca de 14 metri este coarda cu 2 și 3 etaje pentru spital, camere de locuit și altele. La capătul dinspre răsărit al coardei din stânga, este bisericuța Buna-Vestire. Curtea aproape pătrată, e așternută cu plăci mari de marmură, având în dreapta și în stânga biserici, iar în fund puțin loc dreptunghiular pentru florărie. Afară din curtea schitului sunt grajduri pentru catări și fân, case pentru argați și lucrători, moară, sternă pentru rezervatul apei de moară, fierărie, grădinărie, sădiri de vii și altele, drum așternut cu piatră până la malul mării, unde e schela schitului, cu arsana sau magazia pentru caiace și bărci.

Toate acestea s-au făcut între anii 1858 și 1866, când în acest interval se înrolase ca la 120 monahi, care cu toți se osteniră la edificarea sus-ziselor edificii, expunându-se alții pe mare, ziua și noaptea, alții pe uscat cu diferite servicii, așteptând drept plată eternă răsplătire de la Salvatorul Hristos.

În fine, în anul 1866, terminându-se biserica, se decisă a o sfinți. Și astfel, prin intervenirea mitropolitului

Nifon și a guvernului român, se luă învoire de la Patriarhia de Constantinopol a o sfinți cu arhieru român, după dorința părinților, fiind contra legilor locale.

Însărcinați fiind din partea casei cu executarea aceas-
ta, părinții Isaia și Marcu, după hotărârea Sf.Sinod. luă pe
episcopul Romanului, Isaia Dioclias, și împreună cu 200 și
mai bine de pelerini români de diferite clase din București,
Ploiești, Galați, Focșani și alte orașe, merșeră la Sf.Munte,
unde, duminică, 21 mai, se sfinți biserica, în onoarea Dum-
nezeieștei Arătări (Botezul Domnului), asistând la religioasa
ceremonie reprezentanți din partea supremei mânăstiri
Lavra și de altele, înțelegându-se prin aceasta recunoașterea
instalării schitului român cu bunăvoința tuturor.

După sfințire, închinătorii se înscrișeră cu familiile
lor în condicile bisericesti, spre eterna pomenire, pentru
care vărsară peste 7000 de galbeni.

După ce cu ajutorul lui Dumnezeu se sfinți biserica
și se termină cea mai mare parte din clădiri și când mo-
nahii în număr de 120 trăiau în cea mai mare liniște și
armonie, văzându-se cu toții triumfători și scutiți de cele
mai mari greutăți și tulburări, atuncea, părintele Nifon, ca
superior, care hrănea în inima sa cea bigotă otrava
dezbinării, adică, separatismul între muntean și moldovean,
văzând că numărul muntenilor e egal cu al moldovenilor,
tot deodată și mai deștepți, și că aceasta îi face mare piedică
scopului său de a numi schitul moldovenesc, cu monahi
numai moldoveni, se consultă cu popa Nectarie, ca
econom, și alte câteva creaturi de ale lui, ca sub masca
bunei instruirii monahale, să persecute cât se va putea pe
monahii munteni, ca astfel să fie siliți a fugi câte unul, și
prin metoda aceasta să-și ajungă scopul lor. Cu toate ace-
stea monahii munteni, care nu știau nimic de acestea, ieșiră
triumfători, prin exemplara lor răbdare.

Văzând popa Nectarie că părintele Nifon lucrează cam slab în privința aceasta și că nu execută propunerile lui, îl îndemnă a-l proclama pe el ajutor de stareț, ca în așa calitate să ia lucrurile pe alt canal. În fine, la apelul ce-l făcu părintele Nifon comunității, de a recunoaște pe Nectarie de diadoh, nu-l voră nici unul, atât muntenii, cât și moldovenii știindu-i maniera cea rea. Sub acest pretext, în lipsa părintelui Isaia, care era la Ierusalim, dădură afară în pumni 20 monahi munteni, în ziua de 11 ianuarie, în mijlocul unui vifor teribil.

După aceasta, părinții Nifon și Nectarie, luând 14 mii de galbeni ce se găseau în schit, se duseră în Moldova, sub pretextul de a asigura un viitor casei, care bani nu i-a mai dat nici azi, iar pe părinți lăsându-i fără nici un ban, lipsiți de orice provizie, ca în modul acesta, siliți fiind de lipsa celor necesare să cedeze dorinței lor. Însă, și de astă dată, monahii se arătară triumfători. Prin oarecare mici venituri extraordinare, sub conducerea părintelui Isaia, care venise de la Ierusalim, se susținură 3 ani, aducând înapoi și din cei ce fuseseră izgoniți cu sila. Văzând că nici așa nu pot face nimic,recurseră la alt mijloc.

Fiindcă părinții din schit îi silea prin dese scriori rugătoare de a veni înapoi, părintele Nifon, îndemnat de părintele Nectarie, trimise la schit demisia din postul de stareț sub cuvânt că e bătrân și nu poate să mai execute misia de superior cu strictete, și ei să aleagă altul, făcând aceasta că doar vor alege pe părintele Nectarie, fiind siliți de spelele necesare, a căror sorginte era în mâinile lor. Și neprimindu-i părinții demisia întâi, precum și cea de-a doua, întreprinseră altă metodă. Vioră a da demisie formal prin minister. Că luând părintele Nectarie împuternicirea și demisia de la părintele Nifon, se duse în București, spre a pune în aplicare răul său scop: adică să recunoască ministerul

și mitropolitul demisia părintelui Nifon, iar el să ia putere a merge la schit și a face ce va voi, care lucru l-ar fi și făcut, după pregătirile ce avea. Însă nu-i lăsă Dumnezeu ca mai mult să-și urmeze răul scop, pentru că părintele Marcu, informându-se de toate acestea de la însuși părintele Nectarie, îl denunță mitropolitului Nifon, care îi luă demisia și împuternicirea cu forța și i-o dete părintelui Marcu, sfătuindu-l să fugă la Sf.Munte și să aleagă cu toții alt superior din sânul comunității, fără deosebire de neam. Ajungând la Sf.Munte și informând pe părinții schitului de toate acestea, se scandalizară cu toții asupra lor, și determinară a face alegerea de un nou superior. În primăvara anului 1869, numiră 4 candidați: popa Ghimnazie, ploieștean, popa Calinic, gălățean, monahul Nectarie cântărețul, hușan, monahul Damian, bucureștean, și cu voința lui Dumnezeu ieși Damian cu 78 de voturi, în contra a 42 și cu bună plăcerea și voința tuturor, hirotonisindu-l preot, îl întronară stareț, sub președența reprezentanților mănăstirii Lavra.

Sub dânsul, suferi schitul multe din partea părinților Nifon și Nectarie, prin protecția mănăstirii Lavra, sub pretext că nu recunosc pe noul superior, fiind ales fără consimțământul ei și cerând a se reduce numărul monahilor la 20 de moldoveni, după cum figura în vechiul act de la 1821, iar schitul să se numească moldovenesc al Lavrei (adică al grecilor), sub conducerea lui popa Nifon, care renunță la cele trei demisii, ce dăduse în numele Sfintei Treimi, fiindcă nu ieșise lucrurile după planul lor. Însă, noul superior susținu până la sânge drepturile naționale față cu grecii, în mijlocul atâtor trădători, și prin demnitatea sa, în unire cu majoritatea schitenilor, compusă din munteni, moldoveni, transilvăneni și basarabeni, câștigă drepturi majore atât din România cât și din partea inamicilor. Că rezultatul crâncenei lupte, în timp de 20 de ani, sunt

drepturile câștigate prin tratatul din 1889, ianuarie 20, cu mânăstirea Lavra, recunoscut de autoritatea locală, de Patriarhie și de Guvernul român.

Sub acest stareț, cu toate tulburările și cheltuielile extraordinare ce avu, se făcu multe îmbunătățiri în schit, precum: din subvenția Guvernului român de 6.000 lei, se construi un spital mareț cu 4 etaje, bibliotecă, prescurărie și brutărie sub un acoperământ, fierărie și altele. La arsana (schela schitului) se făcu multe îmbunătățiri iar în insula Tasos, la metocul ce-l are schitul, cu mare greutate i se făcu acte formale, prin care se recunoaște proprietatea seculară a schitului, construcțiuni și altele.

Toate acestea se atribuie experienței și inteligenței superiorului Damian Ieromonahul.

Ca merite de recunoștință și reamintire pentru fondarea acestei Case religioase se atribuie tuturor pioșilor români ce au contribuit prin diferite donațiuni, iar ca întreprinzători și până la sânge susținători atât lucrărilor, cât și apărării și câștigării drepturilor naționale acestei Case, se atribuie, întâi, superiorului **Damian Ieromonahul**, apoi părintelui **Isaia Schimonahul**, părintelui **Marcu Schimonahul**, părintelui **Nectarie Schimonahul**, excelentului cântăreț din Orient, părintelui **Ignatie Ieromonahul**, părintelui **Victor Ieromonahul**, părintelui **Ghimnazie Ieromonahul**, părintelui **Nichifor Ieromonahul**, părintelui **Filothei Schimonahul**, părintelui **David Schimonahul**, părintelui **Ghedeon Monahul**, părintelui **Zinovie Monahul**, părintelui **Sava Schimonahul** și alți mulți. Aceștia și alții împreună cu dânșii li se cuvin merite și laudă, că de n-ar fi fost ei părintele **Nifon** și **Nectarie**, cu câțiva complici ai lor, pentru ambiția lor bigotă, ar fi transformat schitul în grecesc, și astfel în locul numelui „Schitul chinoviu român” i s-ar fi zis „Schitul grecesc al Lavrei”.

ADMINISTRAȚIA SCHITULUI

Comunitatea chinoviului român Prodromu din Sf. Munte se compune din 80 de persoane, români din Muntenia, Moldova, Transilvania și Basarabia. Ei se administrează de un superior (stareț), ales pe viață, din sânul comunității, de însăși comunitate și întronat de mânăstirea supremă Lavra. Patru membri (epitropi) și un iconom, aleși tot de comunitate, pe termen mărginit sub președenția superiorului, administrează și întâmpină toate chestiunile Casei, interne și externe, sub a cărora răspundere se află. La ordinul lor se supune toată comunitatea, cu excepție de excесе. Iconomul e însărcinat cu executarea administrației interne, după ordinul superiorului și epitropilor. Cu aceștia împreună se formează un consiliu de 12 persoane, care se întrunesc la chestiuni mai însemnate, iar la cazuri mai grave, toată comunitatea.

Biserica e sub supravegherea unui eclesiarh, cu doi paracliseri, care țin mobila bisericii în cea mai splendidă stare. Serviciul religios se face în limba română fără excepție, sub conducerea unui tipicar (rânduitor), care execută tipicul Sf.Sava în modul următor: noaptea la 12, un monah e însărcinat a deștepta pe toți părinții, după ce, mai întâi, ia permisie de la superior. La un ceas după deșteptare, paracliserul, luând binecuvântare de la superior, toacă împrejurul bisericii timp de o jumătate de oră făcând 3 pauze, când toți monahii se adună în biserică, după finitul tocii, fiind toți prezenți, se începe citirea miezonopțică și a dimineții, care ține 3-4 ceasuri, după cum se prevede în tipic, iar la sărbători mari se face priveghere de toată noaptea, începând de la 6 seara, și ține până la 3-4 dimineața, când, ieșind, fac repaus de un ceas, luând binecuvântare,

toacă din nou, și adunându-se iarăși, se face Divina Liturghie. La 6-7, finindu-se Sf.Liturghie, duminica, marțea, joia, sâmbăta și la sărbători, la ceasul 8-9, sufragierul, luând binecuvântare, dă țignal printr-un clopoțel de 3 ori cu pauză și se adună toți monahii la masă. Sala de mâncare în comun e mobilată cu 4 mese, la care șed 80 de persoane, o Icoană a Maicii Domnului și o masă mică, unde se face serviciul religios al mesei. Serviciul mesei se face de sufragier și ajutorul lui, fiecare persoană se servește de șervet, lingură, furculiță și cuțit și de 2-3 feluri de bucate, pușe în farfurii la fiecare de bucătar mai înainte, un pahar de vin, ca de 250 grame, sare, oțet și apă. În timpul mâncării de o jumătate de ceas, unul din monahi citește viața Sfântului din aceea zi sau predică din scrierile Sfinților Părinți.

Lunea, miercurea și vinerea se pune numai odată masa, la 12, cu bucate de post, fără undelemn și vin. Mâncarea particulară, carnea și tutunul, sunt cu totul interzise.

După dejun, în zilele de lucru, monahii merg fiecare la serviciul său, iar în zile de sărbătoare se repansează. La 3 ceasuri după masă iarăși toacă paracliserul împrejurul bisericii, cu trei pauze și adunându-se monahii, fac serviciul de seară, în timp de un ceas, după regula de dimineață. După cină, iar toacă împrejurul bisericii, fără pauze, și adunându-se toți, citesc rugăciunile înserării celei mici, apoi iertându-se cu toții de orice conflict s-ar fi întâmplat ziua între dânșii, merg liniștiți în camerele lor și se culcă.

Cântările în biserică se fac după muzica orientală, în cea mai bună armonie și paciență, cele mai multe și mai melodioase fiind compuse de vestitul cântăreț Nectarie Schimonahul, care e în viață și până astăzi, în etate de 76 ani. Cântăreții în biserică sunt 12 în partea dreaptă, și 12 în partea stângă, și cântă fiecare pe rând. Sfânta Liturghie se face în toate zilele cu excepție de cele oprite.

Serviciurile cele mai principale sunt:

Arhondaricul (ospătăritul), sub îngrijirea unuia dintre monahi, cu un ajutor, care sunt însărcinați cu curățenia și buna regulă, a primi persoanele ce vin în vizită, a le trata pe fiecare după rangul lor, a le da masă cuviincioasă și pat pentru dormit, fără cea mai mică pretenție. La câte o sărbătoare mai însemnată e însărcinat ca dimineața, după ieșirea din biserică, înainte de masă, a trata pe toți monahii cu dulceață, cafea și rachi, asemenea și în alte zile, când vreun monah ar avea poftă, i se dă fără împotrivire.

Spitalul, sub îngrijirea unuia din monahi, ca doctor practic, bucătar și felcer. Doctorul e însărcinat a primi în spital pe oricare din monahii bolnavi ce i s-ar prezenta, cu permisiunea superiorului, și a-i da ajutoarele putincioase.

Comunicația în curtea schitului e printr-o singură poartă de fier, în două canate, sub supravegherea unuia din monahi, deschizând-o dimineața, în răsăritul soarelui, și închizând-o seara, după apusul soarelui, iar cheile se dă în mâna superiorului. Intrarea sau ieșirea noaptea e interzisă, cu excepție în cazuri extraordinare.

Băuturile spirtoase, sub numele de chelărie, se îngrijesc de unul dintre monahi, conservându-le în cea mai bună stare. Bucătăria se execută de unul din monahi, cu un ajutor, care e obligat a face bucatele gustoase și cu cea mai mare curățenie.

Croitoria, unde câțiva monahi cos hainele necesare la toată comunitatea și să distribuie prin mâna superiorului. Cismăria, asemenea. Ceasornicăria, argintăria, tinichigieria, legătoria de cărți, brutăria, prescurăria, pescăria, murăturile, tâmplăria, dogăria, moara, grădina, via, iconom la grajd și iconom la schela schitului. Ca marinari în număr de 12, sub 3 căpitani, fac toate serviciile necesare, precum:

transporturile după provizie prin insule și alte localități, și pescuitul. Toate acestea se execută de monahi ce formează corpul comunității, fără a avea nici cel mai mic salariu, de la superior până la cel din urmă. Iar în caz că vreunul s-ar arăta împotrivor sau altă greșeală ar face, renunțând la buna conduită monahală, luându-i-se interogatorului de superior și epitropi, i se dă pedeapsa cuviincioasă, prin a face mătăanii în sufragerie, în timpul mesei, iar când ar face abuzuri mai mari, care nu se pot ierta sau care ating interesele Casei, se dă afară, fără cuvânt de pretențiune.

Primirea unei persoane ce voiește a conviețui în schit se face de consiliu sau de președintele superiorului, citindu-i-se programa tuturor serviciilor și regulilor la care să fie supus, și primindu-le, depune tot numerarul ce posedă în casă, dându-i-se o chitanță, iar când ar voi să se retragă i se restituie toți banii ce are, fără cea mai mică opoziție.

E cu totul interzis a purta vreunul din monahi bani particulari, căci având necesitate, cu permisiunea superiorului, i se dă de casier.

În privința călugăritului, se execută legile Sf. Vasile cel Mare: că după frecventarea de 3 ani prin toate serviciile inferioare, ca ucenic, și alte treburi proaste, de se arată în toate supus și blând, fără vreun viciu, se călugărește de către însuși superiorul, fără a fi impus de cineva sau a-l opri.

Donațiile pentru pomenirile în biserică la divinele servicii, sunt prezise astfel:

Un sărindar (40 liturghii) 5 franci. Un nume a se pomeni etern, o dată pe săptămână, 20 franci. Un nume a se pomeni etern, în toate zilele, 120 franci. Pentru două mii de franci pe lângă eterna pomenire, i se face în fiecare an, la ziua prezisă de dăruitor, parastas, pomenindu-i-se toți morții și masă la toată adunarea. Cu 2 franci se plătește de citit o Psaltire, iar pentru 500 franci se pomeneste etern

la Psaltire, care se citește încontinuu, ziua și noaptea, de mai mulți monahi ce sunt însărcinați numai cu aceasta.

Pentru a vizita cineva Sf.Munte, în modul cel mai econom, e deajuns cu toată cheltuiala drumului pentru mergere și întoarcere (care durează 20 de zile), 200 franci. În localitate poate să cheltuiască cât va voi, că după ce merge în vizită pe la mănăstiri, i se dă gratis toată întreținerea, precum și cameră de dormit. Așadar, rămâne la bunavoință, a da orice voiește, și această pentru a-l pomeni.

În Sf.Munte se pot vedea Sfintele Moaște (relicve) mai ale tuturor sfinților: sicriul de argint suflat cu aur făcut de domnitorul Neagoe Basarab, în mărime de 70 de cm., având forma mănăstirii Argeș, în care se păstrează moaștele Sf.Nifon; Brâul și Acoperământul Maicii Domnului; crucea Sf.Împărat Constantin cel Mare, în mărime de 180 cm, ornată cu diamante și briliante; un pahar în diferite culori al lui Theodosie cel Mare; un fir de păr din Barba Domnului; Sf.Lemn din Crucea Domnului; 6 evanghelii de argint suflate cu aur de 30 oca de la Matei Basarab; steagul lui Ștefan cel Mare; portretul lui Ștefan cel Mare și mai multe sfinte icoane făcătoare de minuni.

*(Fundarea schitului român Prodromul,
Ploiești, 1891)*

DOCUMENTE PRIVIND ÎNTEMEIEREA SCHITULUI PRODROMU

Ieromonah Damian

Cu adâncă mâhnire sufletească am citit dezbaterea ce s-a încins, la 16 decembrie a trecutului an 1878, în Camera Deputaților de la București asupra neînțelegerilor ivite între părinții monahi ai chinoviului român din Sf.Munte Athos.

Ne-a fost adâncă mâhnirea nu atât pentru asprimea cu care interpelatorul, Dl.N.Ionescu, și alți deputați au criticat pe starețul schitului, ieroschimonahul Damian, în fața țării întregi, cât mai ales pentru reproșul adus Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Primat Calinic Miculescu, pentru un act de părintească blândețe și de înaltă iubire de dreptate. Am văzut luându-se cu multă grăbire și în lipsă de cunoștință de cauză o hotărâre pe placul străinilor potrivnici de acum ai chinoviei române, și am văzut chestiunea pusă pe un tărâm, pe care, mai ales românii, niciodată nu ar fi trebuit să o pună.

Spre marea mângâiere ne-au fost însă cuvintele D-lui Ministru de culte, G.Cantilli, și îndeosebi acestea:

“Această ceartă se petrece de mult în acest schit și este bine ca această onorabilă Adunare, să cunoască faptele în claritatea și preciziunea lor și fără nici un fel de animozitate, căci este vorba să ajungem la o împăciuire, dacă e posibil, și cred că e posibil. Dar să-mi permită Dl.Ionescu a-i spune că toemai pentru că e vorba să aducem o împăciuire între părinții călugări de la Muntele Athos, este bine ca și noi să păstrăm tot calmul și să nu ridicăm prea sus vocea“.

Și fără îndoială numai în lipsă de cunoștințe lămurite asupra celor petrecute s-a putut pune chestiunea pe tărâmul pe care a fost pusă.

Neînțelegerile între părinții monahi din schitul românesc Prodromul s-au ivit de mult, niciodată însă ele nu ar fi ajuns acolo unde sunt astăzi, dacă nu s-ar fi găsit în țară oameni care să întrețină focul și dacă străinii cu mai puțină iubire către aproapele lor nu ar fi căutat să profite de el. Astfel și interpelația D-lui Ionescu ar putea să facă înțelegerea pe un timp oarecare peste puțință.

Spre a nu merge mai departe pe calea apucată, vom trece cu vederea ceea ce s-a zis în ședința de la 16 decembrie a Camerei și vom aduce la cunoștință tuturor numai următoarele cuvinte rostite de Dl.N.Ionescu:

“Moldovenesc este, nu e muntenesc. Moldovenii l-au făcut. Mitropolitul Veniamin, sub domnia lui Grigorie Ghica Vodă, l-a înființat. Prin urmare e schit moldovenesc și nu poți tăgădui aceasta“.

Niciodată chestiunea nu a fost decât în aparență astfel pusă. Schitul nu e nici moldovenesc, nici muntenesc, ci românesc. Nu l-au făcut nici moldovenii, nici muntenii, ci toți românii împreună. Mitropolitul Veniamin nu are a face cu domnia lui Grigorie Ghica Vodă, fiindcă trăise mai înainte de a fi știut acest domn că e vorba de înființarea unui schit românesc.

Niciodată în Parlamentul României nu ar fi trebuit să fie pusă chestiunea astfel, fiindcă lupta între moldoveni și munteni nu e decât un pretext. Că ar fi ură între moldoveni și munteni e un neadevăr, deoarece în toate vremurile și până în ziua de astăzi au trăit și trăiesc în schit în cea mai bună înțelegere moldovenii, muntenii, ardelenii, basarabeni, macedonenii și dobrogenii, toți monahi români și numai români.

Au fost însă în schit câțiva monahi, din întâmplare moldoveni, care, după ce au văzut schitul înființat, dar și populat cu români din toate Țările Românești, și-au pus de gând a goni din schit pe toți aceia care nu sunt din Moldova, ba chiar și pe moldovenii care nu se uneau cu acest plan al lor. Încercând mereu să realizeze acest plan și neputând izbuti, s-au înțeles cu superiorii unor mânăstiri neromânești ca, cu ajutorul lor să-și ajungă scopul, permițând a da acelor străini uniți cu dânșii un pretext de intervenire în afacerile interne ale schitului român, ba chiar dreptul de a lua parte la administrația și în foloasele schitului. Astfel, câțiva monahi rătăciți în ideile lor, voiau cu orice chip să-și ajungă scopul. Iar majoritatea soborului, fără distincție de origine, s-a opus cu toate puterile acestei idei greșite. Aceasta e cauza neînțelegerilor și a luptei ivite între monahii români din Sf.Munte.

Cei dintâi dintre aceștia sunt părinții Nifon și Nectarie, pe care Dl.N.Ionescu, fără îndoială rău informat, îl susține cu atâta zel.

La 12 iulie 1872, părintele Nifon și Nectarie fac părinților Eronim și Macarie din mânăstirea Rusicu o declarație, din care extragem următoarele cuvinte:

“Eu, cu ieromonahul Nectarie, dimpreună cu mai suszișii ucenici ai mei, dau în scris, cerând protecția Rusiei, prin bunătatea Sf.Voastre și învoindu-mă cu condiția plăcută lui Dumnezeu, să se slăvească numele lui Dumnezeu în două limbi în schitul Prodromul”.

Iată, dar, tărâmul pe care trebuie să fie pusă chestiunea: este o luptă între călugării ce vor ca schitul să rămână românesc și aceia care vor să-l dea pe mâna altora. Și astfel a fost cel puțin lipsă de bun simț politic de a o pune chiar în Parlamentul României pe alt tărâm, ba chiar pe acela pe care a fost pusă.

Schitul, în toate vremurile, a fost românesc, adică un loc de adăpost pentru toți monahii români, fie ei născuți oriunde. Aceasta ne-am propus să o dovedim spre lămurirea tuturor celor ce voiesc să judece drept și potrivit cu interesele românești în chestiunea aceasta.

Înainte însă de a face aceasta, credem de cuvință a arăta cititorului român care e poziția schitului român în Sfântul Munte al Atonului.

Sunt în Sfântul Munte douăzeci de mănăstiri, între care e împărțită proprietatea întregului teritoriu. Afară de acestea sunt alte patru mănăstiri sub numirea de schituri chinoviale și deosebit alte schituri dioritme și chilii, care toate sunt pe proprietatea vreuneia dintre cele 20 de mănăstiri proprietare. Schitul românesc Prodromu e așezat pe proprietatea mănăstirii Marea Lavră și așa această mănăstire are față cu el anumite drepturi, stabilite după uzul Sfântului Munte. A doua autoritate, căreia schitul român îi este subordonat, e Chinotita, o adunare compusă din reprezentanții celor douăzeci de mănăstiri, care funcționează în permanență prin cinci dintre cei 20 de membri ai ei și reprezintă comunitatea autonomă a Sfântului Munte în afară, atât față cu autoritățile politice, cât și față cu Sfântul Scaun patriarhal, cea mai supremă autoritate, căreia i se cuvine supunere necondiționată.

Autoritățile politice ori bisericesti din România, ca autorități, nu pot avea nici un drept de înrăurire asupra schitului român din Sf. Munte. Ele au însă acest drept ca niște ctitori și protectori firești. Și pentru aceea sfaturile guvernului român le sunt monahilor români din Sf. Munte deopotrivă cu porunca, iar dorințele capilor Bisericii române deopotrivă cu legea, și nimic nu se face în Sfântul Munte de către monahii români fără de a fi cerut mai dinainte povețele și binecuvântarea stăpânilor din țară. Aceasta nu

a jîgnit niciodată și nici nu poate jîgni drepturile chiriarhicești al Sfântului Scaun patriarhal, căci chinoviului român nu i se cuvine să aștepte din țară decât binele și acest bine îi este totdeauna dorit și Scaunului patriarhal.

Lămurind astfel poziția schitului din Sfântul Munte al Athonului, vom trece la expunerea faptelor, împărțind această expunere în patru capitole:

I. Întemeierea schitului.

II. Izbucnirea neînțelegerilor.

III. Despuierea schitului de drepturile lui firești.

IV. Recăștigarea drepturilor schitului.

Vom încheia apoi cu un rezumat al întregii dări de seamă, în care vom arăta starea de astăzi a chestiunii și interesele ce sunt puse în joc.

Scopul nostru nu este altul decât acela de a avea conștiința liniștită că ne-am făcut datoria, dând oricărui român mijloacele de a se lămuri și de a judeca drept, și pentru aceea ne mărginim a recomanda această cârtică binevoitoare băgări de seamă a tuturor fraților noștri români.

Întemeierea schitului

Încă mai înainte de anul 1820, un duhovnic român, anume Iustin, retras în Sf. Munte, la chilia numită Ianicopole, pe teritoriul Marii Lavre a Sf. Atanasie, avea ca scop să prefacă acea chilie în schit chinovial. El a răposat însă fără să-și realizeze scopul.

După încetarea din viață a duhovnicului Iustin, ucenicii lui, Patapie și Grigorie, au stărui să aducă la îndeplinire dorințele repausatului. Aceasta le era cu atât mai lesne, cu cât mitropolitul Moldovei, Veniamin, mijlocise

în două rânduri la Marea Lavră pentru prefacerea chiliei Sf. Ioan Botezătorul, numită Ianicopole, în schit chinovial.

În luna iunie 1820, Marea Lavră a eliberat bătrânilor monahi Patapie și Grigorie un act privitor la prefacerea numitei chilii în schit chinovial, cuprinzând 13 puncte și numind schitul "al bine cinstitorului neam al moldovenilor".

Nu s-a realizat însă nimic, precum declară actul din 1852, care zice:

"Trecând ziși părinți (Patapie și Grigorie) unul după altul în Moldova și neputând câștiga nădăjduind mijloc, s-au părăsit de scopul lor, și Patapie a murit mai înainte, iar Grigorie, mai trăind destui ani, n-a vrut să se întoarcă, deși a fost chemat, ci s-a lăsat de tot, și ducându-se la mânăstirea Neamțu s-a săvârșit din viață".

"Și așa părăsindu-se numiții părinți și trecând vremea, înscrisul acela s-a supus parağrafiei și desființării, iar chilia Înainte Mergătorul, după moartea acelora, nefiind diadohi, a trecut în dreapta moștenire a sfintei mânăstiri și s-a vândut după rânduiala chiliilor și după obiceiul locului la feluri de fețe".

La mânăstirea Neamțu s-a găsit, după trecere de treizeci ani, actul făcut la anul 1820 și a fost pus în vederea atât a vrednicului de amintire domn al Moldovei Grigorie A. Ghica, cât și prea fericitului repausat mitropolit Sofronie, care luând inițiativa înființării schitului, au scris Marii Lavre ca să dea voie duhovnicului Nifon, ca celui însărcinat cu stăruința, să restatornicească numitul schit. Actul din 1852 zice:

"Considerând proistoșii Marii Lavre că nu este de cuviință să treacă cu vederea domneasca evlavie, nici archiereasca bună-plecare etc."

La 24 septembrie 1852, Marea Lavră a chemat pe duhovnicul Nifon și pe ieromonahul Nectarie și le-a dat voie

să înființeze schitul, făcând un al doilea act privitor la înființarea lui, în 4 puncte.

La 1853, iulie 7, domnitorul Moldovei Grigorie A.Ghica a dotat acest schit cu 3000 de galbeni, prin hrisovul cu nr.3020, depunând banii în casa Epitropiei Sf.Spiridon din Iași, cu așezământ de a se da schitului procentele de 300 galbeni pe fiecare an, care fond se află și astăzi în ființă.

La 1855, septembrie 5, prea fericitul repaosat mitropolit al Ungrovlahiei Nifon recomandă pe părinții Nifon și Nectarie, care veniseră în România, către toți protopopii din eparhie, dându-le voie să slujească neopriți sfintele bisericesti slujbe unde vor fi chemați și poftiți de către pravoslavnicii creștini.

La 1856, Sf. Scaun patriarhal din Constantinopol a reglementat poziția schitului ce urma a se înființa, unde zice că pecetea va purta inscripție în litere românești.

Iar la 1857, martie 15, starețul Nifon adresează întru fericire pomenitului mitropolit al Ungrovlahiei Nifon o cerere, din care extragem următoarele:

“Credem că foarte cu înlesnire se va împlini cererea noastră care privește nu numai slava lui Dumnezeu, ci și cinstea întregului neam românesc“.

Iată, dar, că însuși părintele Nifon arată că întemeierea nu se face pentru moldoveni îndeosebi, ci pentru întregul neam românesc.

Cererea urmează:

“Prea milostive stăpâne, foarte bine este cunoscut Înalt Prea Sfinției Voastre pentru întemeierea unui schit românesc în Sfântul Munte, care, în asemenea statornicie, după cum s-a așezat acesta, niciodată nu s-a putut nădăjdui după trecerea de atâtea veacuri de când sihastrul român era nemernicind în aceste locuri sfinte. Acum, milostivul Dumnezeu, milostivindu-se, ne-a hărăzit și nouă loc de

moștenire în grădina Maicii Sale, ridicând ocară întregului neam român, pe care a purtat-o înaintea a toatei Europe, închinătoare în aceste sfinte locuri. Acum, dar, nu ne rămâne alt decât a ne nevoi cu toată puterea la lucrul acesta, la care Dumnezeu a binevoit a ne milui, și nădăjduim la ajutorul lui Dumnezeu că, cu rugăciunile și binecuvântările Înalț Prea Sfinției Voastre și cu ajutorințele efsevioșilor fraților noștri români, se va ridica în acest sfânt loc un lăcaș lui Dumnezeu în numele unei nații, unde să putem a înălța slavoslavii lui Dumnezeu, curat numai în limba strămoșilor noștri, pe care de atâtă veacuri au dorit-o sihaștrii români“.

Adică, la anul 1857, atunci când se adresează mitropolitului Ungrovlahiei, părintele Nifon nădăjduiește că cu ajutorul românilor schitul se va putea ridica. Nu era deci în acest timp decât locul pe care se putea întemeia schitul, și dreptul de a-l întemeia spre cinstea întregului neam românesc. Era un mic paraclis rămas din vechime, având și 4 sau 5 chilii ruinate.

În aceeași petiție mai citim următoarele:

“Să vă milostiviți a ne binecuvânta atât pe noi, cât și noua zidire a bisericii, cu prăznuirea Botezului Mântuitorului, a cărei temelie i s-a pus încă din trecuta lună ianuarie. Nădăjduim că după vreme să ne apucăm de zidirea și a celorlalte încăperi trebuitoare unei chinovii. Pentru aceasta, întru tot milostive stăpâne, alergăm și la mila și ajutorul Înalț Prea Sfinției Voastre, ca să vă milostiviți și să ne încuviințați o condică spre a umbla în tot cuprinsul eparhiei Înalț Prea Sfinției Voastre, spre a strânge milostenie de pe la frații noștri români.“

Acestea s-au scris la 15 martie, deci abia cu o lună mai înainte de punerea temeliei la biserică ce avea să se zidească. Și atât această biserică nouă, cât și zidirile celelalte

urmasu a se zidi din ajutoarele ce se vor aduna în urma mijlocirii mitropolitului Ungrovlahiei.

Din toate acestea se văd trei lucruri:

1. La anul 1820, lipsind mijloacele, nu s-a realizat nimic.

2. Că schitul, de la reala lui înființare, s-a declarat pentru întregul neam românesc.

3. La anul 1857, schitul nu era încă înființat.

Să vedem ce urmare a avut cererea starețului Nifon către mitropolitul Ungrovlahiei:

La 30 aprilie 1857, mitropolitul Ungrovlahiei dă voia cerută pentru adunarea de daruri de pe la creștinii din Muntenia, și zice între altele:

“La Sfântul Munte al Athonului din ținutul Turciei din vechime s-a aflat o sfântă bisericuță numită Ianicopolo, cu hramul Sfântului Proorocului Înainte Mergătorului Ioan, pe care egumenul ce se găsește astăzi la dânsa, cuviosul ieroschimonahul Nifon, împreună și cu părinții ce sihăstresc acolo, în număr de 20, de nație români, îndemnați din suflare dumnezeiască, au hotărât a o preface în schit de chinovie, prin știrea și dezlegarea Patriarhiei Țarigradului, pentru care s-a dat și singhilion sinodo-patriarhicesc, în luna lui iulie, anul trecut 1856”.

La anul 1857 era, prin urmare, înființat schitul? Nu era. Era o bisericuță veche și erau câțiva monahi ce trăiau ca sihaștrii, era dezlegarea patriarhală, într-un cuvânt, era un plan, erau oamenii, care să-l realizeze, era dreptul de a-l realiza, dar lipseau mijloacele.

Îndată însă ce au văzut că nu mai e vorba de un plan separat și vag, ci de un lucru garantat prin dezlegarea scaunului patriarhal, care se înalță în cinstea întregului neam românesc, autoritățile atât politice, cât și bisericesti

din România au grăbit să le dea monahilor mijloacele de care aveau trebuință.

În septembrie, anul 1857, ministerul cultelor emite un act, în care aflăm următoarele:

“Mișcat de o sacră datorie, ministerul, fixând suma de lei 15.000, adică cincisprezece mii, și dobândind înalta aprobăție prin ofisul nr.1245, a și încredințat arătata sumă de bani în mâna zișilor părinți. Cu această ocazie, ministrul, voind a da o vie dovadă despre bunăvoința înaltului guvern, cheamă indulgența poporului român, ca să concure la ajutorul acestui sfânt așezământ, care se înalță acum în onoarea tuturor românilor“.

Care a fost însă efectul apelului făcut din partea mitropolitului Ungrovlahiei?

La 10 august, starețul Nifon dă, cu pecetea schitului, următoarea adevăriniță:

“Subiscălitul, din mila lui Dumnezeu stareț al chinoviei moldo-române din Sfântul Munte al Athonului, cu venirea mea în Țara Românească în trebuințele schitului, socotind suma banilor scriși în această condică, milă dobândită până acum de la iubitorii de Hristos și frații noștri români din Valahia, au cuprins suma de 4226 galbeni, pe care i-am primit de la părinții ce au fost rânduiți în această ascultare, anume sfinția sa părintele Agatanghel ierodiaconul și părintele Isaia schimonahul, în chipul următor: Adică la 1857, decembrie, una mie galbeni, la 1858, mai, una mie galbeni, la 1858, decembrie, una mie două sute de galbeni, la 1859, iunie, 650 galbeni, iară la 1859, august, 376 galbeni“.

Iată deci mijloacele cu care s-a realizat planul urzit.

Toate aceste sume s-au vărsat din Muntenia în curgera celor dintâi doi ani, și asemenea sume s-au vărsat și în anii următori, precum se poate vedea din condicile

schitului, unde stau înscrise zeci de mii de galbeni adunate de la creștinii din Muntenia, deosebit odoarele scumpe dăruite tot de către acești creștini și subvenția de 4000 lei noi pe care schitul o primește de la guvernul român și ajutoarele milei din fiecare an ce vin din România, în lipsa căror schitul nu ar putea să se susțină.

Astfel, e o mare nedreptate a spune sus și tare că schitul român din Sfântul Munte e numai moldovenesc, și cu atât mai mare a zice că el a fost înființat numai de către moldoveni. El a fost înființat de către toți românii, pentru toți românii și în onoarea întregului neam românesc; este un loc de adăpost pentru orice român ortodox, fie el născut oriunde.

Vrednic e de toată lauda zelul cu care părinții moldoveni s-au ostenit pentru întemeierea acestui schit, dar nu mai puțin vrednică de laudă e grăbirea cu care alți monahi și obștea creștinilor români i-au sprijinit și îmbărbătat. Și toată această vrednicie s-ar pierde dacă scopul nu ar fi fost altul decât a deosebi pe români de români, făcând un schit în care numai românii născuți pe pământul Moldovei ar avea drept la adăpost.

Atât de viu s-a simțit aceasta, încât numaidecât la întemeierea sa, schitul s-a pus sub protecția guvernului român și a mitropolitului Ungrovlahiei, ca cel mai apropiat după starea lucrurilor.

La 26 mai 1862, starețul Nifon din nou roagă pe mitropolitul Ungrovlahiei, zicându-i:

“Ca un părinte adevărat și cap al Bisericii, siliți-vă a o ajuta cât vă este posibil, îndemnând și pe toți compatrioții a o împodobi și a-i hotărî venit anual după puterea țării noastre, cu care să se poată susține, spre gloria și onoarea Principatelor Unite, căci la din contra va rămâne părăsită în mâinile grecilor“.

Tot atunci starețul roagă pe mitropolit, în numele soborului, ca însuși să meargă în Sfântul Munte și să sfințească noua biserică, a cărei zidire se va sfârși în viitorul an, iar ministrul cultelor sprijinește această cerere. Neputând însă împlini cererea, întru fericire pomenitul mitropolit al Ungrovlahiei și primat al României Nifon, la 6 mai 1866, se adresează către patriarhul ecumenic de Constantinopol, cerând voie ca, după ce biserica schitului român s-a zidit, ea să fie sfințită de către arhiereul Isaia Dioclias Vicol, fiindcă guvernul român și creștinii doresc ca ceremonialul inaugurării să fie în limba română.

Sfințirea schitului și îndeosebi a bisericii se face, dar, la 21 mai 1866, sub patronajul mitropolitului Ungrovlahiei și cu cheltuiala guvernului român. Guvernul a suportat cheltuielile de călătorie ale arhiereului și arhidiaconului său, precum și ale arhimandritului Sofronie Vârsav, ca delegat din partea țării.

Tot pe acel timp, starețul Nifon face mitropolitului arătare că sfințirea bisericii s-a săvârșit și îi recomandă pe unul dintre monahii schitului cu următoarele cuvinte:

“Vă mulțumim foarte pentru părinteasca dragoste cu care până acum ne-ați îmbrățișat, înlesnindu-ne ajutorul trebuincios la facerea sfântului locaș.

Iată că în locul părintelui Isaia, rânduim pe duhovnicescul nostru fiu părintele Damian monahul și vă rugăm să-l cunoașteți de credincios mădular al acestei chinovii. Vă mai rugăm să mai binevoiți a legaliza plenipotența sus numitului“.

La 15 septembrie 1868, starețul Nifon expune mitropolitului Ungrovlahiei, pe care îl numește “Arhipăstorul a tot clerului român“, drepturile schitului în conflictul iscat pentru un metoh din insula Taso, și îl roagă în numele soborului să intervină pe lângă Scaunul patriarhal.

La 23 septembrie, întru fericire pomenitul mitropolit Nifon dă urmare acestei cereri și intervine la Scaunul patriarhal, prin mijlocirea ministrului de externe al României.

Astfel se urmează lucrurile până în luna septembrie, anul 1868, când schitul era întemeiat prin lucrarea împreună a tuturor creștinilor ortodocși români, și propășea sub scutul și povățuirea guvernului român și a mitropolitului Ungrovlahiei. Nimeni nu îndrăznea să pună la îndoială drepturile și românitățile acestui schit, deși unii dintre călugării de alt neam, cu mai puțină iubire către aproapele lor, nu priveau cu deplină mulțumire sporul miciei obști românești din Sfântul Munte. Iar dacă cineva îndrăznea să jighească într-un chip ori într-altul drepturile chinoviei, soborul căuta sprijinire în țară, unde o și găsea totdeauna.

Aceste puține lămuriri le credem de ajuns spre a se convinge oricine că schitul este înființat de către toți românii.

Izbucnirea neînțelegerilor

Îndată ce s-a văzut că schitul se poate întemeia într-un mod vrednic de onoarea unui neam ca cel românesc, mulți dintre monahii români răspândiți prin Sfântul Munte s-au adunat la un loc, alții au venit chiar laici din România, aducând toată averea lor, ca cu puteri unite să se săvârșească lucrarea. Unii au contribuit cu capitalul ce aveau, iar alții au muncit zi și noapte după putința și priceperea lor. Văzând cum în Sfântul Munte, grecii, rușii, sârbii și bulgarii au mânăstiri mari și încărcate cu podoabe, în care laudă numele lui Dumnezeu, fiecare în limba sa, mânăstiri independente, cu teritoriul lor îndestulat și cu voturi la

Comunitatea generală, monahii români erau mârniți că singur neamul românesc e cel din urmă între popoarele ortodoxe, și așa își puneau toată silința în lucrarea începută. Noua biserică, cu patronul Botezul Domnului, se zidi în marmură cioplită, se acoperi cu plumb, ușile și ferestrele i se făcură cu stâlpi de marmură lustruită, și tot de marmură lustruită se făcură și cei 12 stâlpi din afară, iar zugrăveala, catapeteasma și toate cele dinăuntru ale sfântului așezământ se făcură deopotrivă cu zidirea. De asemenea, cetatea se făcu cu 120 chilii pentru părinți și marea trapeză pentru 120 de persoane. (Cetatea nu e încă gata decât pe jumătate).

Din toate acestea se vede că planul pus în lucrare era întins și socotit pentru o mare comunitate românească, iar nu pentru un mic schituleț, de numai douăzeci de monahi.

După ce astfel schitul s-a întemeiat și s-a săvârșit prin lucrarea unită a tuturor românilor, unii dintre părinții moldoveni, între care primii au fost ieromonahii Nifon și Nectarie, luând drept puncte de plecare cuvântul, nu spiritul celor dintâi acte de fundație, au început a-și da pe față dorința ca numai monahii născuți în Moldova să fie membrii de drept ai chinoviului. Această dorință a umplut de durere inimile tuturor oamenilor cu frică de Dumnezeu.

Îndată după sfințire, la anul 1867, ianuarie 11, părinții Nifon și Nectarie, amețiți de aceste idei, au bătut pe mai mulți monahi și au gonit vreo 17 din schit. Despre aceste idei ale cuvioșilor dovedesc cele mai multe acte și chiar soborul schitului.

Pecetea chinoviului era în două chipuri: una cu inscripția "schitul moldovenesc" și alta, întrebuintată numai în țară, cu inscripția "chinoviul moldo-român". Chiar și aceste din urmă pecete i se dădea înțelesul că ea ar vrea să zică: "chinoviu al românilor din Moldova".

Astfel s-a produs neînțelegerea în schit. Nimeni nu îndrăznește însă a atinge drepturile monahilor români nemoldoveni, fiindcă ei câștigaseră aceste drepturi prin munca și jertfele lor, și fiindcă se știa că aceasta ar produce o adâncă amărăciune în țară. Era însă o chestiune pusă și nerezolvată, care ținea spiritele în fierbere. Se formaseră două grupe: una compusă din ieromonahii Nifon, Nectarie și câțiva dintre părinții moldoveni amăgiți de dânsii, care cereau mărginirea drepturilor schitului după actele primitive și izgonirea monahilor nemoldoveni, ba chiar și a moldovenilor care nu erau de această părere a lor, pentru ca să rămână numai 20 de moldoveni, uniți cu ideile lor, iar alta, compusă din tot trupul chinoviei, care voia să se păstreze caracterul general românesc al schitului și să se lupte pentru independența lui.

Niciodată însă aceste neînțelegeri nu ar fi ajuns până acolo să amenințe schitul cu pieirea, dacă nu s-ar fi aflat în țară oameni care să ațâțe focul și dacă potrivnicii românilor ce întrețineau acest foc nu s-ar fi grăbit să profite de dânsul.

Ca urmare firească a neînțelegerilor, s-a ivit dofința ca după ce țările s-au unit sub o singură dinastie, într-un singur stat român, obștea chinovicească să facă pași ca domnitorul Carol I să întărească printr-un act oficial hrisovul întru fericire pomenitului domn al Moldovei Grigorie A. Ghica și astfel să declare schitul ca schit românesc, ceea ce și era în realitate dintru început.

În urmă, arhiepiscopul Filaret Scriban adresează domnitorului o petiție în care arată dorințele obștei chinoviului român din Sfântul Munte, și Măria Sa, la 31 ianuarie 1869, trimite cererea cu rezoluție domnească la ministerul cultelor, ordonând să i se prezinte:

“Un proiect de document, care să se dea chinoviei române din Sf.Munte, spre a fi recunoscută și de noi ca comunitate română, bucurându-se de protecția legilor țării”.

Iar la 19 iunie 1871, hrisovul domnesc se emite în următorii termeni:

“Întărim și noi cele întărite de repaosatul domn Grigorie Al. Ghica și recunoaștem acest chinoviu de comunitate română, spre a se bucura pe deplin de protecțiunea legilor țării; iar în sigiliul său, în locul cuvintelor “Pecetea schitului moldovenesc” se va zice: “Sigiliul chinoviului român”.

Părintele stareț Nifon, care pe timpul acela se afla în țară, povățuit de către ieromonahul Nectarie, își dă demisia în următorii termeni:

“Eu, smeritul ieroschimonah Nifon, dau blagoslovenie prin acest înscris tuturor părinților și fraților cari i-au adunat Dumnezeu în chinovicescul schit moldo-românesc din Sfântul Munte Athon, cu hramul Botezul Domnului, căruia, prin ajutorul lui Dumnezeu și a Prea Curatei Maicii sale, a pus temelie de mine păcătosul, și cu strângerea de milostenii din Principatele Unite s-a săvârșit, și s-a și sfințit la anul 1866, luna lui mai 21, și fiindcă eu îmi cunosc neputințele și slăbiciunile și voiesc de aici înainte să mă liniștesc, ca să mă poci ruga lui Dumnezeu să-mi ierte păcatele mele, câte am greșit înaintea lui și înaintea sfinților voastre, să mă iertați cât v-am greșit cu lucrul și cu cuvântul, și din partea mea Dumnezeu să vă ierte pe toți, și în veacul de acum și în cel ce va să vie; și să aveți blagoslovenie și să vă alegeți igumen pre altul, că eu de acum nu mai pot să fiu”.

Obștea chinoviului, neprimind această demisie, părintele stareț Nifon își dă demisia a doua oară, și, la 28 aprilie 1870 a treia oară, arătând că se află “cu totul bătrân

și neputincios și nu se socotește vrednic“ de a le mai fi povățuitor. Dar această demisie a fost dată în urma unei adrese, prin care ministerul cultelor invită pe părintele stareț Nifon să vină din Iași la București, spre a-i da oarecare lămuriri asupra schitului. Părintele Nifon, în loc să vină la București, a răspuns că e bătrân și neputincios și nu se mai poate ocupa cu interesele schitului. Astfel, demisia o primește ministerul prin ieromonahul Nectarie, Damian, Marcu și Lazăr, care o trimite mitropolitului primat, ca să o comunice soborului chinoviei.

La 15 iulie, ieroschimonahul Nectarie scrie părinților Teona, Vartolomeu și Zosima, arătându-le:

“Că părintele nostru Nifon a dat demisie ca să vă puneți alt stareț în locul Sfinției Sale, de aceea noi am ramas aicea (la Iași)”.

Văzând acestea, cunoscând părerea ministerului, primind sfatul mitropolitului primat, și având consimțământul Marii Lavre, soborul chinoviului român se întrunește și făcând toate formele alege la 15 august 1870 atât un nou igumen, cât și un comitet eforial compus din patru membri. Făcându-se în urmă comunicare Marii Lavre, ea a trimis doi delegați, care au cercetat dacă alegerea s-a făcut în regulă și găsind-o astfel, instalarea oficială s-a săvârșit.

Alegerea de stareț se făcu în persoana ieroschimonahului Damian, cu 78 de voturi.

După această alegere și instalare, făcute spre mulțumirea tuturor, un an de zile toți monahii petrecură în cea mai bună înțelegere, pace și dragoste.

Spre marea nenorocire a schitului, însă, ieromonahul Nectarie, care se văzu amăgit în speranța de a fi el ales, la 18 august 1871 înduplecă pe fostul stareț Nifon, aflându-se amândoi în Iași, de trimite la Sf. Munte, ieromonahului Igtie

din schit, o mulțime de scrisori menite a face agitație în sobor și o epistolă deosebită în care zice între altele:

“Însă să știi că dacă te vei îngreua, sau ținut de vreo slăbiciune, sau cu chip de evlavie, sau cu scop că privești la pace, nu vei citi toate hârtiile, după cum te îndatorăm, apoi noi te supunem ca să fii neiertat de Dumnezeu ca să te apropii de a sluji Sfânta Liturghie, sau a te împărtăși în toată viața ta”.

Astfel se afurisesc toți aceia care ar voi să mai audă de pace, și în acest mod se irită spiritele părinților din schit. Iată urzitorii vrajbei!

Spre a zădărnici de la început încercările făcute pentru aprinderea spiritelor, s-a făcut numaidecât sfântului Scaun patriarhal arătare despre cele petrecute, și astfel, la 29 decembrie 1871, întru fericire pomenitul patriarh Antim emite o epistolie în care zice:

“Dară, după cum ne-am înștiințat noi, sunt și oarecari din petrecătorii părinți mai proști, ale căroră cugete înfricoșându-se de niște înfricoșări copilărești ca aceste, se clăteau îndoindu-se, pe care cărare să se întoarcă: prea a neascultării și a nesupunerii, sau să rămâie în cele cuviincioase hotare ale supunerii și ale ascultării. Pre aceștia, Cuvioșia Voastră, încredințați-i din partea Bisericii că îi avem iertați și blagosloviți de la Tatăl, Fiiul și Sfântul Duh, a unei de o ființă și nedespărțită Treime, dezlegați de toată legătura și de cele împotriva canoanelor și nelegiuite săgetături aruncate asupra lor slobozi și nevinovați”.

Cu toate aceste dezlegări rostite de cea mai înaltă putere bisericească, cu toate mijlocirile guvernului român și ale Marii Lavre, cu toate sfaturile arhieresti ale mitropolitului primat, cinci dintre călugări au stăruit a face felurite tulburări, și Marea Lavră s-a văzut nevoită a hotărî, la 26 noiembrie 1871, să-i mărginească din schit, după cererea

soborului și cu învoirea Marii Biserici. Făcând arătare despre cele petrecute și mitropolitului Ungrovlahiei, prin epistola cu data 20 februarie 1872, Marea Lavră îi și numește pe monahi mărginiți, adică: Calinic, Gherontie, Teona, Vartolomeu și Anton.

Iar că scopul părinților Nifon și Nectarie era ca să izgonească pe toți părinții din schit care nu s-au unit cu ideile lor de separatism, mărturisește însăși Marea Lavră, în epistola de la 24 octombrie 1872, adresată mitropolitului primat, în care zice între altele:

“Pogorându-se din Iași, părintele Nifon, fostul dichiu al schitului nostru moldo-românesc al cinstitului Înainte Mergător, s-a arătat într-a noastră mănăstire Marea Lavră, la care spuindu-și durerea lui, a cerut ajutorul ei, ca să intre în schit cu călugării care i-a adus cu el, și care au fost unit mai înainte de mulți ani de dânsul scoși afară și alții mai pe urmă de cel de acum dichiu, ieromonahul chir Damian, scoși ca niște făcători de smintele, pentru câte au lucrat smintele și tulburări după trimiterea acelor scandaloase epistole.

Scopul intrării părintelui Nifon în schit a fost, după cum descoperit nouă ne-a spus, să se așeze iarăși dichiu, și pe câți nu-l voiesc pe el să-i scoată din schit, și să bage pe cei care i-a adus cu el, pentru că-l voiesc”.

Tot într-o adresă către mitropolitul primat al României, întru fericire pomenitul patriarh Antim, la 22 martie 1873 arată că:

“Pentru că fostul dichiu Nifon și următorii lui se meșteșugesc ca iarăși să intre în schit și să tulbure liniștea și buna rânduială a petrecătorilor părinți asupra canonicescului diadohului chir Damian, pentru care pricini au și trimis în Moldova pe monahul Nectarie, vom scrie degrabă cele cuviincioase către chiriarchiceasca mănăstire Marea

Lavră mai cu asprime, ca să ia aminte cu băgare de seamă spre această înprotivă lucrare, și poruncindu-i scoaterea de acolo a monahului Nectarie“.

Iar în ordinul sinodicesc patriarhal, adresat la 27 august 1873 Marii Lavre se zice:

“S-a hotărât ca cererile zisului ieromonach Nectarie să se lepede cu desăvârșire și nici un drept nu mai are asupra schitului, nici se mai recunoaște mai mult ca un mădular al lui, nici acesta, nici fostul dichiu, ieromonahul Nifon.“

În starea aceasta se afla chestiunea pe la finele anului 1873. Starea de lucruri creată în schitul românesc era recunoscută de legitimă și bună de către toți cei în drept, iar potrivnicii acestei stări de lucruri erau respinși pe toată linia. După ce, în urma ordinelor patriarhale și hotărârilor Marii Lavre, cinci dintre monahii făcători de sminteli, și numai cinci, au fost mărginiți, pacea se restabilise și chinoviul își urma în liniște lucrarea de toate zilele. Toată această neînțelegere a urmat numai din ambiția ieromonahului Nectarie și numai-decât, la începutul viitorului an 1874, s-a dovedit că erau niște planuri ascunse urzite de către alții, care aveau să fie puse în lucrare.

Chiar și în timpul acesta părinții din schit trăiau în mare strâmtorare, deoarece adversarii soborului izbutiseră a face să i se oprească mai mult timp renta ce primea de la epitropia Sf. Spiridon din Iași. În urmă, însă, această tactică s-a urmat cu mai multă asprime.

Despuierea schitului de drepturile lui firești

Încetând din viață patriarhul Antim și urmând în scaun într-o fericire pomenitul Ioachim, ieromonahul Nectarie găsi timpul potrivit spre a face o încercare la Sfântul

Scaun patriarhal, în care acum ședea un om nou și nelămurit asupra chestiunii neînțelegerilor.

Astfel, ieromonahul Nectarie, ca împluternicit al fostului stareț Nifon, se duse la Constantinopol, având ca ajutor pe Dl.A.Holban, și la 18 martie 1874 puse la cale o petiție către patriarh.

După ce cunoaștem cele petrecute atât la înființarea schitului, cât și în urmă, e de prisos a mai arăta îndeosebi neadevărurile și nedreptatea dorințelor exprimate în această petiție. Vom pune doar o parte a ei în vederea publicului român și vom lăsa ca fiecare să judece despre ea.

Iată acea petiție:

“Doi monahi din Moldova, Nifon și Nectarie, încă de la 1840 s-au dus la Sfântul Munte și după 12 ani ai petrecerii lor acolo au cumpărat la 1852, din singuri banii lor (banii au fost ai shimonahului Teodosie, săvârșit din viață în schit), un loc de 7000 lei, locul care i se cade Marii Lavre, chilia Ianicopulo numindu-se. Deci, însușiându-se de creștineasca râvnă, și-au pus în minte să clădească acolo un sfânt locaș, dar, pentru că nu le ajungeau băneștile lor mijloace, s-au întors în patria lor într-același an, unde, făcând chipuri pe la creștini, au putut căpăta protecția aceluia de atunci domnitor Grigorie Ghica și a celui întru fericită dezlegare mitropolit Moldo-Vlahiei (!) Sofronie, după cum și întărirea și ajutoarele întregii comunități a moldovenescului loc (?).

Domnitorul și mitropolitul, pornindu-se de aceeași râvnă a creștineștii credințe și milostivindu-se de frații noștri români, au plănuț din început ca să se facă în Sfântul Munte o adevărată chinovie românească, care să cuprinză pe toți românii. Deci au făcut cunoscut domnitorului Vlahiei Știrbei, pentru ca să puie amândoi cele cerute spre clădirea mănăstirei, dar acela n-a primit cererea (?). Mitropolitul

Moldovei, mai pe urmă, a făcut cunoscut către mitropolitul Vlahiei Nifon (care și acum arhiereticește) și a primit răspuns că moldovenii să facă chinovie pentru dânșii, pentru că vlahii o să facă deosebit iarăși pentru dânșii (!?). Răspunsul acesta l-a adus prin grai mitropolitului Moldovei cel între ieromonahi Nectarie (!!!). Deci a fost nevoie ca părinții Nifon și Nectarie să mărginească planul cel dintâi în mai mică măsură, și după rugămîntea lor, domnitorul Ghica a cerut de la Biserica cea mare singhlicească-sinodicească scrisoare numai pentru un schit moldovenesc, care să întărească pentru totdeauna cele din început înscrisuri, atât pe cel din 1820, cât și pe cel de la 1852, pe care părinții Nifon și Nectarie îl avea schimbat cu Marea Lavră, pe a căreia vatră zăcea chilia Ianicopulo și pentru care (chilie), afară de prețul cumpărării ei, se îndatorau părinții să plătească embatic pe an 1000 lei.

Singhiliul acesta s-a dat de Marea Biserică la 1856. Cu puterea lui, după nevoințele de zece ani și cu neîncetatele mari silințe, acești doi moldoveni monahi, cu alți 20 ucenici ai lor, au săvârșit ca să zidească prea frumos schit cu măreață biserică, spre slava lui Dumnezeu și cinstea moldovenescului neam (!!!) la 1866, când, cu voia Marii Biserici, Prea Sfințitul Isaia Vicol Dioclias și arhimandritul Sofronie Vărnăv, viind, au sfințit-o pe această (biserică)“.

Petiția nu pomenește despre ajutorul dat din partea guvernului român, despre silințele întru fericire pominitului mitropolit Nifon, despre miile de galbeni adunate din Muntenia, despre monahii români care munciseră împreună, nici despre aceea că mitropolitul Nifon mijlocise la Scaunul patriarhal, pentru că arhierul să poată sfinți în limba românească biserica, nu pomenește despre nimic, ci urmează:

“Întru aceasta, afară de cei 20 de moldoveni monahi, a celor încurajați la bine de cinstitul lucru al lui Nifon și Nectarie, vestindu-se în Țara Românească că moldovenii clădesc schit în Muntele Athonului, s-au adunat după trecere de vreme (?) și alți monahi români, mai ales vlahi, cerând iubire de străini, care li s-a dat lor frățeste de la moldoveni. Așa s-a întâmplat că după puțin timp vlahii s-au făcut mai mult la număr.

Între timpul acesta s-a făcut unirea româneștilor țări Moldova și Vlahia, și din minutul acela s-au arătat oarecare triste porniri (!!!) din partea străinilor vlahi.

Cu toate acestea, până la 1868, liniștea și regulile cele întrebuintate în Sfântul Munte, cele după singhiliu hotărâte, s-au păzit cu scumpătate sub începătoria dichiu-lui și ctitorului Nifon, împreună lucrător având pe diadohul său, ieromonahul Nectarie.

Dar, de la 1868 (au fost atunci mai mult de 100 monahi) cei întâi ai vlahilor au început să ridice feluri de cereri, cerând de la ctitorul Nifon, sub pricinuirea unirii Domnilor, să se șteargă numele de schit moldovenesc, să se prefacă schitul în chinovie românească, să se așeze pentru ocârmuire, cele pentru folosul soborului, după obiceiul cel din România, comitet ales de toți călugării cei din schit, în sfârșit, cereau tipicuri, orânduiele și sisteme mirenești, băgate în cancelariile României“.

După ce arată ceea ce știm despre demisia pomenitului Nifon, petiția urmează:

“Înscrisul acesta, viind în mâinile lui Damian și ale celor de un cuget cu el, s-au dat mitropolitului Ungro-Vlahiei, carele nici un drept nu avea (!?) și carele a trimis formal, făcând cunoscut în soborul schitului, poruncindu-le lor să aleagă alt dichiu (!) după ce Nifon a demisionat, care aceasta s-a și făcut, prin alegerea vlahului Damian“.

Vorbind în urmă despre izgonirea preteișilor 35 monahi din schit și despre procesele avute din pricina banilor și actelor ce părintele Nifon reține, petiția urmează:

“Între acestea, ministrul Tell și mitropolitul Ungro-Vlahiei își însușeau drepturi pe care nu le aveau (pentru că schitul acesta nu este al guvernului român, ci din parte al obștimii) înșelând (!) pe domnitorul țării și făcându-l să dea alt hrisov, prin care se preface cu totul temelia hrisovului lui Ghica Voievod, după cum și al patriarhicescului singiliu..

“Noul acesta hrisov preface moldovenescul schit în chinovie românească, preface pecetea, în sfârșit, preface totul după plecarea lui Damian (!?), carele voia să-și legiuiască nedreapta stăpânire“.

Hrisovul domnului românilor Carol I e deci stâlpul pe care vrăjmașii românității schitului voiau să-l răstoarne înainte de toate prin această îngrămădire de neadevăruri. Acesta era planul ascuns, ce trebuia să se realizeze.

Dând crezare acestor neadevăruri, la 20 aprilie 1874, întru fericire pomenitul patriarh Ioachim și sinodul său rezolvă chestiunea, și fără a chema pe reprezentanții schitului, ca să arate drepturile lui înaintea judecătii, se rostește în adresa către Marea Lavră, precum urmează:

“Vlahii care erau, ca să zicem așa, oaspeții lor și pe care, deși nu contribuise și nu ostenise întru nimic la fundațiunea acestui sfânt locaș, ei tot i-au primit în schit și s-au îngrijit de dânșii cu dragoste frățească, dându-le și drepturi de frățească și de obștie viețuire. Deci, acest schit, fiind fondat de moldoveni, este cunoscut ca moldovenesc, și este dator să aibă întotdeauna un Dichiu din neam moldovenesc, și douăzeci părinți, având și pecete deosebită, cu cuvinte moldovenești, “pecetea schitului moldovenesc al Înainte Mergătorului al Lavrei“, supus sfintei voastre mânăstiri“.

Iar despre starea de lucruri creată după demisia starețului Nifon, se zice:

“Toate aceste sunt demne de dezaprobarea Bisericii, cu atât mai mult, cu cât inovațiunile aceste au fost întărite și printr-un recent hrisov al principelui României Carol”.

Iar în ordinul trimis Chinotei, se zice:

“Ni s-a părut de mirare, cum sfânta mânăstire a Lavrei nu numai a tolerat, ba încă se pare c-a apărat inovațiunile introduse de vlahi”.

Într-un cuvânt, chinovia română se reduce la un simplu schit moldovenesc al Marii Lavre grecești; alegerea părintelui Damian e nulă, fiindcă alesul nu e moldovean; numărul monahilor se reduce la 20; toți monahii nemoldoveni sunt puși drept musafiri; hrisovul M. S. Regale Carol I, domnitorului românilor, se declară de nelegiuit. Acesta e rezultatul petițiunii ieromonahului Nectarie.

E de prisos să mai amintim că cu nedrept se vorbește mereu de moldoveni și vlahi, căci între părinții și frații din schit ce se luptau pentru independența și românitatea schitului erau munteni, moldoveni, ardeleni, macedoneni și dobrogeni.

Iar în partea cealaltă erau numai Nectarie și Nifon, cu cei cinci amăgiți de dânșii și uniți când cu grecii, când cu rușii, precum se va vedea mai târziu.

Hotărârea Scaunului patriarhal a produs între părinții din schit o pornire deznădăjduită, dar totodată și o hotărâre nestrămutată de a apăra drepturile chinoviei române cu toate mijloacele legale.

Numaidecât soborul chinoviului face mitropolitului primat al României arătare despre cele petrecute și îl roagă să intervină pe lângă ministerul României, ca acesta să însărcineze pe agentul român din Constantinopol a stărui ca “sfântul Scaun patriarhal să dea pace chinoviului român”.

Voind să dea ajutor grabnic, întru fericire pomenitul primat Nifon numaidecât intervine atât pe lângă guvern, cât și pe lângă Scaunul patriarhal, însuși arătând că faptele cuprinse în petiție sunt neadevărate și, prin urmare, hotărârea nedreaptă.

Sosind la 5 mai 1874 cu epistoliile patriarhale în Sfântul Munte, ieromonahul Nectarie și Dl. Holban se prezintă la Chinotita și a doua zi în Marea Lavră și cer executarea lor. Deși Marii Lavre îi conveneau hotărârile luate contra schitului român, însă voia să le dea o mai mare tărie și așa declară că nu le poate executa decât după ce comunitatea Sfântului Munte, adică Chinotita, va fi cercetat cauza în prezența amândurora părților și va fi luat o hotărâre executorie. Fiindcă pe timpul acela Chinotita era ocupată la mănăstirea Rusicu, pentru cearta între ruși și greci, cercetarea cauzei s-a amânat câțva timp, și lăsând pe părintele Nifon în Sfântul Munte, ieromonahul Nectarie și Dl. A. Holban s-au întors la Constantinopol, spre a se plânge la Scaunul patriarhal de comunitatea Sfântului Munte care nu voiește să-i execute numaidecât și fără cercetare hotărârea.

În sfârșit, Comunitatea, terminând afacerea Rusicului, citează ambele părți înaintea sa, cercetează cauza, și cu toate lămuririle date prin petiția de la 18 iunie 1874 din partea părintelui stareț Damian și a întregului sobor asupra adevăratei stări de lucruri, Chinotita, la 27 august 1874 ia o hotărâre executorie, din care cităm următoarele:

2 - Schitul acesta este în dreptul chiriarhiei sfintei mănăstiri Marea Lavră care este datoare la toate privirile de față ale ocârmuirii schitului acestuia să întrebuițeze cu asprime chiriarhiceștile ei drepturi.

3 - Schitul acesta, întemeindu-se într-un gîlas cu obiceiurile și cu rânduielele sfântului nostru loc, este în dreptul

moldovenilor părinți, pentru care se și numește moldovenesc.

4 - ... Dichiul schitului acestuia, trăgându-se din neamul moldovenesc, se va vota de chiriarihul mănăstirii Marea Lavră și se va așeza cu voința celor de acolo frați.

5 - Ocârmuirea schitului acestuia se va lucra de părinți moldoveni.

6 - Numărul petrecătorilor în schitul acesta se hotărăște pentru totdeauna numai în 20 de persoane, care vor fi moldoveni și care vor avea drepturi la ocârmuire și la voturi întru alegerea Dichiului, care se va lua din aceste douăzeci persoane.

7 - Cei ce în schitul acesta astăzi se găsesc mai mulți peste 20, li se dă voie să rămâie într-însul, dar sub chipul musafirilor, până la moartea lor și pentru aceasta se oprește de astăzi înainte de a se mai închinovia alții.

8 - Hramul peste an al Duminecarului schitului se va păzi după cum prin înscrisuri se hotărăște (Adică nu Botezul Domnului, după biserica cea mare zidită cu cheltuiala românilor în de obște, și sfințită cu cheltuiala guvernului român prin mijlocirea mitropolitului primat și binecuvântarea patriarhului, ci al paraclisului chiliei vechi, Tăierea Capului Sf.Ioan).

9 - Pecetea pentru înlăuntru și în afară va fi una deopotrivă cu tipicul hotărât în articolul al patrulea al mănăstirescului înscris de sub leatul 1852 sept.24. Pecetele cele fărădelege de până astăzi puse în lucrare se leapădă (Pecetea dată în hrisovul domnitorului Carol I).

10 - Afară de cele două contracte mănăstirești înscrisuri, de sub leatul 1820 și 1852, al celui de sub leatul 1853, iulie 7, hrisov al de-a pururea pomenitului domn al Moldovei Grigorie Ghica, și cel de sub leatul 1856 cinstit patriarhicesc singhiliu, toate cele după urmă de străine

începături, ori politicești, ori bisericești, slobozite înscrisuri se leapădă și nu se recunosc. Iar părinții schitului acestuia se îndatorează ca să predea originălele acestora la chiriarhul Marii Lavre“.

Iată deci dorințele de demult ale părinților Nifon și Nectarie, dorințe din cauza cărora s-au provocat neînțelegerile în schit, pe care le exprimă în petiția lor către Scaunul patriarhal și care, în cele din urmă, se văd realizate în această hotărâre a Chinotitei: acum chinovitul românesc e ajuns la starea de metoh grecesc, sub nume de moldovenesc, ce nu are dreptul de a-și alege însuși starețul, despărțit cu desăvârșire de țară, de guvernul ei, de capii Bisericii române și părăsit la discreția Marii Lavre, iar numeroșii părinți care au muncit la întemeierea schitului declarați de simpli musafiri, fără nici un drept în toată viața lor, și în viitor alții cu totul neprimiți. ✽

Văzând această hotărâre, starețul și întregul sobor al chinoviei române adresează, la 7 septembrie 1874, Chinotitei, un protest, în care arată că nu o pot primi nicidecum.

Totodată, la 14 septembrie adresează o circulară către cele douăzeci de mănăstiri din Sfântul Munte, care dezleagă pe antiprosopii Chinotitei, și arată adevărata stare a lucrurilor, iar la sfârșitul acestei circulare, starețul Damian adaugă post-scriptul:

“Vă facem cunoscut și aceasta: fiindcă ne-am înștiințat de la mănăstirea Marea Lavră că sfințita Chinotită n-a primit protestul nostru, pentru aceasta eu acum plec la Constantinopol și fac protest la toate mănăstirile, ca sfințita Chinotita să nu execute cu silnicie hotărârea ei până nu se va isprăvi judecata noastră, că altfel făcând, ce pagubă se va face la schitul nostru va fi respunzătoare Chinotita“.

Iată deci starea lucrurilor la finele anului 1874; iată faptele oamenilor pe care îi apără Dl.N.Ionescu în Parlamentul

României independente; iată situația față cu care se afla acel stareț Damian, pe care Parlamentul României îl osândește pentru zelul cu care se luptă în cauza aceasta, apărând drepturile și onoarea românilor în Muntele Athos din Macedonia.

După plecarea părintelui Damian, ieromonahul Nectarie și Dl.A.Holban, întorcându-se de la Constantinopol la Sfântul Munte, s-au prezentat la Chinotita și au cerut executarea imediată a fatalei hotărâri. Chinotita a orânduit deci câțiva proistoși, care, împreună cu delegații Lavrei, cu părintele Nifon, cu ieromonahul Nectarie și cu Dl.A.Holban, s-au înfățișat la porțile schitului român cu câțiva serdari, ca să execute în mod silnic hotărârea. Soborul, văzând aceasta, a închis porțile, declarând că nu pot primi această hotărâre mai înainte de a se fi cercetat din nou cauza de către Biserica Mare. Și așa, cei veniți cu execuția, au fost siliți a se retrage la casele de la grajdurile mănăstirești și de aici făcură câteva zile încercări să înduplece soborul să primească condițiile de mai sus.

Recâștigarea drepturilor schitului

Plecând la Constantinopol, starețul Damian știa prea bine că are să se lupte cu următorii potrivnici: ieromonahul Nifon și Nectarie și cu toți cei uniți cu dânșii - Chinotita, adică reprezentanții celor douăzeci mănăstiri din Sf.Munte, Marea Lavră, care nu putea să fie acum, după hotărârea Chinotitei, adversară noii stări de lucruri create în favoru-i și chiar după a ei intervenire, precum arată singhiliul de la martie 1876, și, în sfârșit, sfântul Scaun patriarhal.

Tot atât de bine știa starețul Damian că lupta numai în aparență era între moldoveni și munteni: în adevăr, era

vorba de a se preface schitul românesc în metoh grecesc, ori, după învoiala făcută între părintele Nifon și părinții din mănăstirea Rusicului, în schit moldo-rusesc, și, în cele din urmă, în schit curat rusesc. Ieromonahul Nectarie și cei uniți cu dânsul nu erau decât niște mijloace mlădioase în mâinile vrăjmașilor schitului.

Era deci grea lupta și mare scopul ei; după ce românii, prin zeloasa lor împreună lucrare ridicaseră acea biserică măreață, cu zidirile dimprejurul ei, străinii căutau chipuri ca să-i scoată din ea și să se pună dâșii în locul urzitorilor, și mulți erau cei care urmăreau acest scop și mare era puterea lor.

Nici o putere nu covârșește însă dreptatea, și simțind dreptatea cauzei ce apăra, starețul Damian avea nădejdea că va birui pe toți potrivnicii schitului.

Pentru ca să facă în viitor chiar și încercările de felul acesta peste puțină, el și soborul își puseră ca scop să realizeze următoarele puncte:

1. Recunoașterea de către Scaunul patriarhal a hrisovului domnitorului Carol I, ca act în deplină putere și astfel netăgăduita sfințenie a tuturor celor cuprinse în acest hrisov domnesc.

2. Declararea schitului de chinoviu românesc și astfel admiterea oricărui monah român cu drepturi depline în schit.

3. Mărginirea drepturilor Marii Lavre asupra schitului românesc, astfel ca acest schit să nu fie jignit în dezvoltarea sa și anume, ca în sigiliu să nu mai existe cuvântul "al Lavrei".

4. Recunoașterea dreptului ce i se cuvine schitului românesc de a-și spori membrii după puțină și împrejurări.

5. Dreptul de a-și alege comunitatea română pe superiorul ei.

Toate acestea le dorea starețul și soborul nu din oarecare porniri ambițioase, ci fiindcă erau pătrunși de credința că, rezolvându-se astfel chestiunea și mărginindu-se drepturile, după cum cerea firea lucrurilor, certurile vor înceta și chinovia va putea să-și urmeze lucrarea în pace.

Simțind, însă, că singur cu soborul nu va putea realiza aceste dorințe, starețul Damian, înainte de a se duce la Constantinopol, vine la București ca să adune dovezi și să obțină sprijinul guvernului și al mitropolitului primat.

La 14 octombrie 1874, întru fericire pomenitul mitropolit primat Nifon arată într-o adresă către răposatul patriarh Ioachim adevărata stare a lucrurilor, și încheie cu cuvintele:

“Deci rugăm cu mare căldură pe Prea Sfinția Voastră să nu deciză nimic înainte de a asculta și răspunsul celor acuzați și să ordone ca schitul să rămână în starea în care se află, așteptând până când vom trimite Prea Sfinției Voastre toate actele doveditoare“.

La 13 ianuarie 1875, starețul Damian adresează Ministerului Cultelor o petiție, în care arată:

“Că chestiunea menționatului schit s-a agravat foarte prin intrigele făcute la greci de către fostul stareț și consortii săi, care au invitat Marea Lavră și Chinotita să ne impună noi condițiuni, care nu există nici într-o mănăstire sau schit din Sfântul Munte“.

Petiția încheie astfel:

“De aceea, viu cu sufletul plin de durere a vă ruga, D-le ministru, ca să binevoiți a interveni la locurile competente, prin Dl. agent din Constantinopol, ca să mijlocească la Patriarhie a se recunoaște înaltul hrisov al Măriei Sale, domnitorului românilor Carol I prin un nou singhiliu, după cum s-a recunoscut la 1856 grisoarul Măriei Sale, vrednicului de amintire domn al Moldovei Grigorie A. Ghica,

din leatul 1853. Asemenea și egalitatea tuturor părinților petrecători în acel național românesc schit cât și a urmașilor lor“.

Dl. T. Maiorescu, ministrul cultelor în acel timp, rezolvă chestiunea în nota sa de la 22 aprilie 1875, în următorii termeni:

“În considerațiune că citatul schit este înființat cu ajutoare de la români în general și că de la înființarea lui și până astăzi se întreține cu subvențiunea ce primește din bugetul statului român; considerând că astăzi nu mai este Moldova și Valahia, ci numai un singur stat România, și că o asemenea schimbare politică recunoscută de puterile garante nu poate un singur moment să fie pusă la discuție de o autoritate bisericească“.

Dl. agent român din Constantinopol e rugat să stăruie în sensul adresei de mai sus.

La 25 aprilie 1875, mitropolitul primat adresează patriarhului o nouă cerere, expunând din nou starea lucrurilor pe larg și dând expresie dorinței ca să i se comunice hotărârea.

Armat cu aceste mijloace puternice și cu o adresă a D-lui ministru de externe V. Boierescu către Dl. agent, starețul pleacă în sfârșit la Constantinopol, unde, în două petiții deosebite, una de la 25 mai, iar alta de la 14 iulie 1875, arată cererile soborului chinovial, petiții care aflară cu atât mai bună primire cu cât Dl. agent I. Ghica stăruise în două rânduri la Scaunul patriarhal.

Astfel, ambele părți fură citate înaintea supremului tribunal canonicesc și la 24 septembrie 1875, starețul Damian prezentă un lung memoriu, în care arată amănunțit, după dovezile aflate la dânsul, cum anume s-au petrecut lucrurile.

Sfântul Sinod delegă deci o comisie, care, cercetând aceste dovezi și ascultând părțile, încă în noiembrie, același

an 1875, prezentă un raport amănunțit, în care încuviințează cererile starețului Damian și ale întregului sobor al chinoviului românesc.

Văzând acestea, ieromonahul Nectarie caută fel de fel de chipuri ca să împiedice hotărârea definitivă, prezentă îndeosebi scrisori secrete din care ar fi vrut să rezulte că Înalț Prea Sfinția Sa mitropolitul primat Calinic Miculescu, urmat în scaun după încetarea din viață a fericitului Nifon, e contra rezolvării chestiunii în sensul petițiilor soborului chinoviei românești și astfel Nectarie izbuteste să amâne hotărârea.

La 14 noiembrie, starețul Damian adresează deci o petiție Înalț Prea Sfinției Sale mitropolitului primat, îi arată cauzele întârzierii și îl roagă să intervină pentru o rezolvare grabnică; iar tot la 14 noiembrie 1875, cere în altă petiție intervenirea Ministerului Cultelor.

Fiind acum bine informat despre cele petrecute și despre adevărata stare a lucrurilor, Înalț Prea Sfinția Sa mitropolitul primat Calinic Miculescu, se grăbește să dea puternicul său sprijin cauzei bune, și așa ministrul de culte, în nota sa de la 1 decembrie 1875, dă D-lui agent român din Constantinopol următoarele lămuriri:

“Deși, după cum vă este cunoscut și Dv. din corespondențele ce ați purtat mai înainte cu ministèrul, pretențiunile călugărilor Nifon și Nectarie în privința citatului schit au fost sprijinite de I.P.S. Calinic, actualul mitropolit primat al României, pe când se afla ca mitropolit al Moldovei și Sucevei, însă acum a I.P.S. Sa nu mai sprijinește acele pretențiuni ale numiților călugări, și în acest caz I.P.S. Sa a promis că va trimite o scrisoare la Patriarhie, ceea ce va înlesni obținerea unui rezultat satisfăcător.”

Acum nu mai rămânea îndoiala că chestiunea se rezolvă, și în adevăr, după intervenirea D-lui agent român,

prințul I.Ghica, fiu al întru fericire pomenitului ctitor Grigorie A.Ghica și de-a pururea ocrotitor al schitului român, după toate aceste interveniri, la martie 1876, fericitul patriarh Ioachim și Sfântul Sinod dau nou singhiliu scris pe pergament, semnat de către patriarhul a toată lumea și de către zece mitropoliți ai sinodului, act suprem care astăzi e temelia puternică a drepturilor chinoviei române din Sfântul Munte.

Acest singhiliu e publicat în numărul din mai 1877 al foii "Biserica Ortodoxă Română" și îl publicăm totodată și la finele acestei broșuri. Vom pune însă chiar și aici în vederea cititorului cele mai de căpetenie părți ale lui.

După ce a arătat că datoria judecătorului este a nu se rosti înainte de a se fi lămurit și de a fi ascultat ambele părți, singhiliul arată amănunțit care erau cererile monahilor Nifon și Nectarie, cum au sprijinit ei aceste cereri și cum s-a luat hotărârea din partea Sfântului Sinod.

După aceea, singhiliul arată cererile starețului Damian și expune dovezile ce sprijinesc aceste cereri.

Vorbind despre numirea schitului, singhiliul zice:

"Chiar dacă s-ar păstra această (numire) ar fi cauza mai multor lupte, certe și dispute în viitor. Căci, fiind toți nevoitorii din schit români, nu acceptă numirea lui cea veche, fiindcă ei au intrat și s-au călugărit într-un schit care de mult se numea românesc și tot astfel era prezentat pretutindenea și de către cei dintâi ai lui administratori - Nifon și cei împreună cu dânsul."

Vorbind despre drepturile monahilor din schit, singhiliul zice:

"Opozanții de acum, nu numai că mai înainte de alegere n-au făcut nici o distincțiune de naționalitate prin scrisorile lor de invitațiune către părinți pentru alegerea

celui mai propriu, dar și după alegere au recunoscut pe dichiu ales”.

Tot despre drepturile membrilor chinoviului, singhiliul zice:

“Alegătorii lui Damian n-au fost numai 20 părinți și nici numai moldoveni, pentru ca, cu modul acesta, să se confirme articolul din contract despre originea moldovenească a dichiuului după vreme, ci peste o sută de părinți din toate locurile, adică vlahi, ardeleni și alții, și aceștia erau considerați ca frați și nu ca oaspeți, intrați în schit pentru conviețuire, aducând proprii lor bani și adunând pentru schit contribuțiuni considerabile de la compatrioții lor și contribuind cu cuvântul și cu fapta la progresul schitului, ca pentru a lor proprietate”.

Singhiliul arată apoi că inovațiunile au fost introduse încă pe timpul stăreției lui Nifon și urmează:

“În fine și alungarea din schit a treizeci și cinci de părinți moldoveni, prescrisă lui Damian în petițiunea prezentată de către Nectarie, nu e nicidecum adevărată. Dar din cercetările făcute înaintea noastră și a Sfântului Sinod s-a dovedit că cinci părinți numai, adică monahii Calinic, Gerontie, Vartolomeu, Teona și Antonie, aleși ca tulburători, s-au depărtat din schit de către sfânta mănăstire, cu știrea comunității și a Bisericii celei mari. Iar ceilalți, unii s-au retras din schit de mulți ani, fiind dichiu Nifon, iar alții s-au dus la locurile lor, achitându-se cu schitul, după cum este cunoscut mănăstirii Lavra, alții, fiind încă laici și sub cercare, au plecat din schit demult. Iar unii sunt cu totul necunoscuți lui Damian”.

În sfârșit, vorbind despre drepturile Marii Lavre, singhiliul zice:

“Fiindcă sfânta mănăstire Lavră nu numai că de la început s-a arătat tolerantă, dar și oficial și în repetite

rânduri a confirmat călcările făcute de către Nifon, ale articolelor din contractele făcute între dânsa și schit, neglijând înmulțirea numărului părinților și permițând introducerea în schit a monahilor de diferite origini și țări românești, care prin nevoița cea de mulți ani în schit și prin stăruințele lor cu cuvântul și lucrul întru dezvoltarea mănăstirii și-au câștigat drepturi egale cu ceilalți, și îndeobște, suspendând toate articolele contractelor, nu are acum dreptul în nici un mod, ca să ceară aplicarea lor”.

Hotărârea e precum urmează:

“Am convenit, într-o opiniune comună și sinodică și, după cum se zice, după o chibzuire matură și îndelungată, ca să se determine în capitolele atingătoare de administrația lui în viitor, conform cu dispozițiunile și ordinea celorlalte sfinte așezăminte din Sf.Munte, încât să fie în viitor fără de lupte și să împlinească datoriile călugăriei fără de scandal, administrându-se pe sine și viețuind cu frica lui Dumnezeu, după destinațiunea tuturor sfintelor așezăminte ale lui Dumnezeu;

Și deci scriind, am hotărât sinodicește cu Prea Sfinții arhieriei de pe lângă Noi, cu Prea cinstiții și iubiții noștri în Sf.Duh frați și coliturghisitori:

a) Hotărârea bisericească făcută la 20 aprilie 1874, rămâne fără de autoritate și putere, fiindcă s-a pronunțat în absență și s-a descoperit adevărul care probează lucrurile altfel de cum le cuprinde hotărârea.

b) De asemenea și scrisoarea singiliodică, dată la 1856, rămâne fără de autoritate și putere, ca cea ce s-a zădărnicit și nu s-a aplicat, prin suspendarea articolelor rămase fără de autoritate, și prin totala lor nimicire de către însuși părțile contractante; afară de articolele relative la taxele și darurile aduse de către prea fericitul domnitor Grigorie Ghica și afară de articolul ce determină dreptul

anual de fosta proprietară al Marii Lavre, care a fost în activitate până astăzi și care se exprimă cu vorbele. (Urmează citat).

c) Sfântul schit al Prea cinstitului Înainte Mergător, care fiind supus sfintei mânăstiri a Marii Lavre, poartă în viitor, ca și până acum, pentru cuvintele expuse mai sus, numirea de "schit românesc".

d) Prea cuviosul între ieromonahi Damian, alesul în mod legal și canonic, ca cel ce este recunoscut că administrează acest schit în mod credincios și prudent, va avea și în viitor a ține pozițiunea de dichiul al schitului, datorind ca să-l conducă în frica lui Dumnezeu și să-l administreze atât pe dânsul, cât și toate metoacele lui din toate locurile, precum și proprietățile lui, ca o autoritate legală a menționatului sfânt chinoviu al schitului, consultându-se cu frații cei mai prudenți care compun epitropia lui, și de altă parte datorând și toți părinții din schit să se închine și să se supună lui, conform ordinii din celelalte sfinte așezăminte.

e) În cazul lipsei de dichiul, cel ce va primi sarcinile lui, se va alege de adunarea fraților din mijlocul lor, fără distincțiune de origine, păzindu-se același drept de instalare al Lavrei celei mari, mânăstirea proprietară.

f) Spre a se redica toată neînțelegerea privitoare la sigiliul acestui sfânt așezământ și pentru ca el să corespundă cu organizația lui, hotărâm ca sigiliul schitului să fie astfel: adică în mijloc să fie săpată icoana Botezului Domnului, iar împrejur literele românești: "Sigiliul schitului românesc chinoviu din Sf. Munte al Athonului".

Aceasta e hotărârea Sfântului Scaun patriarhal din Constantinopol.

Deodată cu aceasta se emit, la 19 martie, trei epistole patriarhale: una către starețul Damian și întregul sobor

al schitului, alta către Marea Lavră și a treia către comunitatea mănăstirilor din Sf.Munte.

În ziua următoare, 20 martie 1876, starețul Damian adresează Scaunului patriarhal o nouă petiție, în care mulțumește pentru hotărârea luată și se roagă:

“Să binevoiți a ordona ieromonahilor Nifon și Nectarie să dea schitului pe cele încă de dânșii oprite înscrisuri ale proprietăților schitului”.

La 22 martie, Scaunul patriarhal emite o a patra epistolă către părinții Nifon și Nectarie, în care se rostește astfel:

“Dacă doriți să intrați și să vă împreună închinoviati în acest sfânt schit, nu numai că aveți drept la tot felul de odihnă, iubire și respect din partea soborului, ba încă să fiți și membri pe viață a epitropiei ce se compune din patru, cu alți doi părinți, care se vor numi, sub președinția dichiului, pentru direcțiunea afacerilor schitului, cu îndatorire însă din partea voastră a păzi condițiunile și rânduielile așezate în schit, precum și ceilalți frați, supuindu-vă sub ascultarea dichiului, căruia sunteți datori, mai înainte de toate, a-i preda toate actele ce sunt în mâinile voastre, care privesc schitul sau averea lui din tot locul, ca să fie depuse și acestea în arhiva schitului. Iar dacă veți voi un alt loc de liniște afară din schit, sunteți liberi a alege care veți socoti, din toate metoacele schitului, având și acolo tot felul de odihnă cu îngrijirea și privegherea schitului, fără însă a mai fi priviți ca epitropi și fără să vă mai amestecați în trebile lor.”

Astfel se stabilește pacea atât de mult dorită: chinoviul românesc e restabilit în drepturile sale firești, iar părinților Nifon și Nectarie li se asigură o poștie onorifică.

Despre toate acestea starețul Damian grăbește să facă arătare guvernului român, mitropolitului primat și mitropolitului Moldovei și Sucevei și cu aceasta se încheie lupta.

Dar mai rămânea o condiție, de care atârna pacea: ca toți cei interesați să primească în întregul ei hotărârea celui mai înalt tribunal canonic, luată după stăruințele guvernului român și ale mitropolitului primat în deplină cunoștință de cauză.

Din nenorocire, s-au găsit însă și astădată părți interesate, care nu au voit să primească pacea și așa lupta s-a urmat înainte.

Starea chestiunii în ziua de astăzi

În ședința de la 16 decembrie, Dl. N. Ionescu și cei uniți cu dânsul au susținut cu deosebire cinci puncte:

1. Schitul Prodromul din Sfântul Munte a fost întemeiat numai de către moldoveni.

2. Ar exista o ură neîmblânzită și o luptă neîmpăcată între părinții moldoveni și cei munteni.

3. Treizeci și cinci părinți moldoveni ar fi fost izgoțiți din schit și astăzi nu mai este nici un monah moldovean în schit.

4. Înalt Prea Sfinția Sa mitropolitul primat Calinic Miculescu, prin cea din urmă împăcare ce a pus la cale, la 24 octombrie 1878, între părinții învrăjbiți, s-ar fi pus în conflict cu hotărârile Sfântului Scaun patriarhal.

5. Starețul Damian nu caută decât satisfacerea ambiției sale personale și pentru aceea ține la stăreție și-și prigonește adversarii.

Am dovedit până acum că cele dintâi trei puncte sunt neadevărate.

Am arătat cum acest schit a fost întemeiat prin lucrarea împreună a tuturor românilor, atât monahi, cât și mireni, cum starețul Nifon însuși zicea că schitul are să

se ridice pentru toți românii și în onoarea întregului neam românesc și chiar sfîntirea bisericii s-a făcut sub protecția mitropolitului primat și cu intervenirea guvernului român.

Am arătat, în sfârșit, cum domnul românilor Carol I, guvernul român, mitropolitul primat al României, Sfântul Sinod al Sfintei Biserici Autocefale Române, Marea Lavră, Chinotita Sfântului Munte, într-un cuvânt, toate autoritățile în drept, au recunoscut schitul român din Sfântul Munte de ceea ce era, și cum în cele din urmă Scaunul patriarhal a înlăturat, printr-un singhiliu, orice îndoială asupra românității schitului.

După toate acestea e cel puțin o mare greșeală a mai vorbi despre originea schitului.

Cu atât mai mare e greșeala de a vorbi despre ura între părinții călugări născuți în deosebitele țări românești. Această ură nu există și n-a existat niciodată. În toate vremurile au trăit în schit moldoveni, munteni, ardeleni, basarabeni, macedoneni și dobrogeni, uniți prin iubirea frățască și în cea mai bună înțelegere. A fost însă și este o luptă între oamenii care țin ca schitul să rămână românesc și între acele suflete rătăcite care se uneau când cu rușii, când cu grecii din Marea Lavră ca să dea schitul în schimb pentru niște idei greșite. Lupta între moldoveni și munteni nu era decât un pretext.

Am văzut cum, la 12 iulie 1872, ieromonahul Nifon, acela care totdeauna se numește pe sine ctitor al schitului, declară superiorului din mânăstirea Rusicul:

“Eu, cu ieromonahul Nectarie, dimpreună cu mai suszișii ucenici ai mei, dau înscris cerând protecția Rusiei, prin bunătatea Sfinției Voastre, și învoindu-ne cu condiții plăcute lui Dumnezeu, să se slăvească numele lui Dumnezeu în două limbi în schitul Prodromul”.

Pe când, deci, starețul Damian și soborul chinoviu-
lui căutau protecție în țară, oamenii pe care îi apără
Dl.N.Ionescu căutau sprijinire la ambasadorul rusesc din
Constantinopol și făgăduiau călugărilor rusești dreptul de
a sta în schitul zidit de români și de a slăvi pe Dumnezeu
în limba rusească.

Tot acești oameni, în urmă, s-au pus în înțelegere cu
proistoșii lavrioți și până astăzi ei sunt mijloacele prin care
grecii lavrioți vor să despoaie chinovia română de drepturile
recunoscute prin noul patriarhicesc singhiliu.

Contra acestor oameni se luptă starețul Damian și
soborul chinoviei, care, pe cât vor putea, nu vor lăsa ca schi-
tul zidit și susținut din darurile creștinilor români să cadă
pe mâini străine, ori să fie lipsit de drepturile ce i se cuvin.
Aceasta nu pentru că ar urî poate pe greci, ori pe ruși, ci
pentru că iubesc dreptatea și pașnica viețuire. Tocmai în
retragerea în Sfântul Munte cu toții suntem frați și fii ai
aceluiași părinte ceresc. Ar fi însă o mare nedreptate de a
lipsi neamul românesc de singurul schit întemeiat prin
colosale contribuții și osteneli românești, anume în
onoarea sa, și o mare greșală de a pune la un loc călugări
de diferite naționalități, care nu ar putea trăi în pace și bună
înțelegere.

De mult, însă, părinții Nifon și Nectarie își dau silin-
ța să realizeze asemenea idei greșite și de aceea trebuie ca
ei să se liniștească afară din schit. O cere aceasta interes-
ul păcii și al bune înțelegeri între toți monahii din schit.

Cu toate acestea, ei nu au fost izgoniți, ci au plecat
de bunăvoie, atunci când au văzut că mulțimea nu voiește
să meargă pe urma lor.

Se pretinde că 35 de monahi ar fi fost izgoniți din
schit.

Sfântul Scaun patriarhal, chemând înaintea sa ambele părți și cercetând cauza atât pe baza actelor autentice ce li s-au prezentat, cât și după declarațiile amândurora părților, a constatat, precum se vede din singhiliul din martie 1876, și precum după o nouă cercetare a constatat și Sfântul Sinod al Bisericii Autocefale Române, că:

Cinci părinți au fost numai izgoșiți, și dintre aceștia doi au încetat din viață; restul sunt nume de oameni de prin toate părțile, între care și doi făcători de rele.

Spre a putea amăgi pe alții că sunt 35 monahi izgoșiți, părinții Nifon și Nectarie iau la 16 octombrie 1873 o scrisoare de la doi ieromonahi ruși din mănăstirea Rusicu, cu care voiesc a arăta că rușii au întreținut 25 monahi izgoșiți din schitul român. După angajamentele pe care părinții Nifon și Nectarie le luaseră față cu proistoșii români, oricine va înțelege care e valoarea acestei scrisori. Cu toate acestea însă, luând cunoștință despre dânsa, starețul Damian numaidecât, la 16 octombrie 1877, a cerut explicații de la cei din mănăstirea Rusicu.

Strămtorați de aceasta, părinții din sfânta mănăstire Rusicu au declarat că s-au înșelat, dar n-au dat nici un răspuns prin înscris; după mai multă stăruință, însă, ei răspund la 17 martie 1878, lepădându-se de cele ce au zis. Extragem din acest răspuns al sfinției lor următoarele:

“Iar pentru numărul celor ce au primit de la noi ajutorințe, a spune Sfințiilor Voastre acuma hotărât și adevărat noi nu ne aflăm în stare. Pe lângă toate acestea vă mai putem adăuga Sfințiilor Voastre cele următoare: scrisoarea cea trimisă de Sfinția Voastră în grecească traducere, copia scrisorii noastre (Dacă ea a fost cu adevărat de noi scrisă), noi nu ne minunăm de ea, pentru că foarte lesne a putut fi, după fireasca umblare a lucrurilor, ca o roadă a corespondenței unora către alții. Dară străin ni se pare nouă de

ce și pentru ce s-a ivit ea tipărită. În urmarea căreia cu totul ne minunează cea văzută de noi legalizare a scrisorii noastre (încă o dată vom poftori: dacă în adevăr de noi s-a scris scrisoarea pentru care ne este vorbă) cu atât mai mult că nici o autoritate, niciodată nu poate face legalizarea unei hârtii oficiale dacă nu are vreo adresă iarăși oficială prealabilă din partea persoanelor interesate întru aceasta; noi, după cum s-a zis mai sus, niciodată nu ne-am adresat la agentul rusesc din Cavala pentru asemenea lucruri.”

Acestea le zic chiar părinții din mănăstirea Rusicu, aceia cărora părinții Nifon și Nectarie le făgăduiseră că, ajungându-și scopul, vor face din chinoviul român un schit moldo-rusesc al Marii Lavre grecești. Și ce influență poate să aibă o scrisoare falsă de la 1873, a doi ieromonahi ruși, în comparație cu hotărârea Scaunului patriarhal, dată la 1876, după o matură cercetare, și cu aceea a Sfințitului Sinod al Bisericii Române, de la 1878, care declară că numai cinci monahi au fost izgoniți.

Atât de adevărat este aceasta, încât și astăzi nu numai că sunt monahi moldoveni iubitori de pace în schit, ci chiar trei dintre cei patru membri ai comitetului, adică majoritatea sunt moldoveni, și anume: Nectarie psaltul, din Huși, Dosoftei, din Târgul Frumos, și Conon, din Cașin, lângă Piatra. Chiar și acei doi părinți ce se aflau rânduiți ca îngrijitori din partea schitului la metohul de la cimitirul Icoanei din București, pe care ieromonahul Nectarie i-a izgonit din acest metoh, adică duhovnicul Victor și ieromonahul Nictarie, sunt moldoveni, unul din Bârlad și altul, din Focșanii Moldovei.

Am dori deci, ca cel puțin în țară cele dintâi trei puncte susținute în Parlamentul român, la 16 decembrie, să nu mai fie discutate, fiindcă ele sunt lipsite de orice temei adevărat și ne înjosesc în ochii lumii.

Mai rămân cele din urmă două puncte, care, de asemenea, numai în lipsă de cunoștință de cauză puteau fi susținute.

Vom dovedi aceasta în amănunt.

Patriarhicescul singhiliu, din martie 1876, mărginește drepturile Marii Lavre la acelea ce decurg din dreptul de proprietate, cum acest drept e înțeles după uzurile Sfântului Munte. Astfel, acordă Marii Lavre dreptul de a instala pe starețul schitului, nu îi acordă însă dreptul de a-l alege pe stareț, ori de a înrâuri asupra alegerii lui.

Tocmai pentru aceea, în noul sigiliu al schitului nu se mai arată că schitul e al Lavrei, ci se zice numai: Sigiliul schitului românesc chinoviu din Sf. Munte al Athonului". De asemenea, patriarhicescul singhiliu recunoaște schitului patronul Botezul Domnului, care este al bisericii mari, zidite de monahii români, iar nu al paraclisului rămas din vechime, Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul.

Văzând acestea, Marea Lavră se crede jignită în drepturile ei și numaidecât a declarat că nu primește hotărârile singhiliului, nu primește nici un act întărit cu nou legiuitul sigiliu al schitului, și îndeobște cele cuprinse în hrisovul domnitorului Carol I.

Astfel, relațiile între schitul român și Marea Lavră s-au curmat.

Din această curmare a relațiilor au urmat și urmează pentru chinovia română multe strâmtoări și pagube. Dacă trebuie să se hirotonească vreun monah român preot, sau să se ia vreun pașaport, ori să se scoată un bilet pentru scutirea drepturilor de vamă, după uzul din Sf. Munte, trebuie ca schitul să ceară recomandare de la proprietara Marea Lavră, și numai cu această recomandare Chinotita îi dă cuvenitele adevăruri către autoritățile competente politice.

După ce Marea Lavră a declarat că nu mai voia să aibă, pe bazele hotărâte în noul singhiliu, relații cu schitul, starețul s-a adresat direct la Chinotită. Aceasta însă nu a voit să intre în relații directe cu schitul, luând ca pretext că nu are cunoștință despre noul singhiliu, nefiindu-i predată copia.

Atunci, starețul s-a adresat direct la Caimacamul provinciei. Acesta iarăși a răspuns că după uzul Sf. Munte el numai cu chinotita poate să aibă relații directe.

La 25 iulie 1876, starețul Damian se adresează Scaunului patriarhal, raportează despre cele petrecute și cere să se dea ordine convenite Chinotitei, trimitându-i totodată și copia singhiliului. La 11 septembrie, același an, Scaunul patriarhal trimite Chinotitei ordinul, în care zice:

“Petiția aceasta a zișilor părinți, luându-o în vedere sinodicește, pentru că cererile lor sunt drepte și prea de nevoie, pentru aceasta, cu un sinodicesc cuget, scriem prin această patriarhicească și sinodicească a noastră epistolie, alăturând și formală copie a celui de pe urmă dat bisericesc singhiliu, spre a vă încredința că după găsierea cu cale a Bisericii s-a săpat noua pecete a zisului schit. Vă poruncim Cuvioșiilor Voastre ca să înlesniți zișilor schiteni părinți amândouă cererile lor. Iar dacă această (M.Lavră) se socotește că este nedreptățită de Biserică, poate în timpul potrivit și cuviincios să se judece pentru drepturile ei”.

Astfel se stabilesc relațiile directe între chinoviul român și Comunitatea Sfântului Munte și se pune în vedere soborului un nou proces cu proprietara Marea Lavră. Dar și în aceste relații directe schitul întâmpină mari greutăți, încât din nou trebuie să ceară intervenirea Scaunului patriarhal, care, la 24 martie 1878, trimite Chinotitei un nou ordin, în care spune:

“Pentru aceasta iarăși sinodicește judecând cele mai înainte pomenite, vă îndemnăm ca până când se va alege cea mai sus zisă a lor chestie cu cea mai sus pomenită chiriarhicească mânăstire, să dați și voi cuviincioasele înlesniri schitului”.

Trei ani de zile urmează această luptă a chinoviului român cu Marea Lavră, care, în toate chipurile, caută să facă presiune asupra monahilor români, lipsindu-i de înlesnirile comune tuturor sfintelor așezăminte din acel loc. De trei ani de zile chinoviul român rabdă, poartă sarcini nedrepte și se pregătește de un nou proces pentru drepturile schitului român totodată suferă și lipsa veniturilor din România cauzată de P.Nifon și Nectarie. Mult lăudații acești părinți, Nifon și Nectarie, sunt ei oare, în această luptă alături de români, ori alături de grecii din Marea Lavră, în favoarea cărora Dl.N.Ionescu apelează la patriarhicescul singhiliu, recunosc ei oare puterea acestui singhiliu?

În tot timpul de la 1874 ei au lucrat în unire cu Marea Lavră și au stăruit cu încăpățânare a nu recunoaște singhiliul patriarhal.

La începutul anului 1876, cuvioșiile lor stau două zile în Marea Lavră, se sfătuiesc cu părinții lavrioți și apoi vin la schit și cer intrare. Li se dă părinților Nifon și Nectarie intrarea, dar soborul îi și invită, ca în sensul singhiliului patriarhicesc, înainte de toate să predea hârțiile și tot ceea ce se cuvine de drept schitului și să declare că se supun. Atunci, ei declarară că nu primesc hotărârile Scaunului patriarhal, ca pe unele care nu au valoare decât în viața patriarhului sub a cărui președinție au fost luate.

În urmă, se întorc la metohul din insula Tasos, al schitului, și se declară de stăpâni ai acestui metoh, încât starețul schitului și soborul trebuie să ceară din nou intervenția Scaunului patriarhal, în sensul singhiliului, care zice că

starețul și comitetul sunt singurii administratori ai tuturor metoacelor. Dând ascultare acestei cereri, Scaunul patriarhal ordonă, la 9 aprilie 1877, cele cuviincioase mitropolitului de Maronia, cerând intervenirea autorităților otomane, și astfel, la 16 mai, părintele Nifon predă cele aflate în metoh economului însărcinat din partea schitului declarând:

“Iar cât pentru înscrierile schitului, câte se găsesec la noi, sunt toate în mâna lui popa Nectarie”.

Între acestea, părintele Nectarie se întorsese prin Constantinopol la București, spre a lucra aici în unire cu părinții din Marea Lavră.

Dovadă despre această unire cu Marea Lavră e înaintea de toate petiția pe care ieromonahul Nectarie o adresează la 4 decembrie mitropolitului primat, din care extragem următoarele:

“Cauza începătoare a acestora (certe) a fost alegerea de stareț a lui Damian, după demisiunea duhovnicului nostru părinte Nifon, care cu greșeală a fost trimisă atunci schitului de ministrul cultelor și de răposatul mitropolit Nifon, care a poruncit atunci formal, scriind soborului din schit ca să aleagă alt stareț, contra actelor de fundațiune.

“Damian, având socotință greșită că prefăcând vechile învoieli ale schitului, va putea să consfințească o stare de lucruri nelegală”.

Adică starea de lucruri creată prin noul singhiliu e nelegiuită și pentru aceea părintele Nectarie arată că s-a pus în înțelegere cu ministrul de externe (atunci Dl. N. Ionescu), și roagă pe mitropolitul primat, ca dimpreună cu ministrul cultelor, să stăruiască a face ca să poată intra cu 35 monahi în schit, spre a vedea ce se poate face ca schitul să devie în starea sa de mai înainte.

Care e această stare de mai înainte? Aceea pe care au creat-o părintele Nectarie și Dl.A.Holban la Constantinopol și la Chinotita, când schitul se administra cu asprime de proistoșii Mării Lavre, când toți monahii nemoldoveni erau declarați de musafiri, iar în viitor cu totul neprimiți și, când Marea Lavră avea dreptul de a alege ea pe starețul schitului devenit moldovenesc.

Crezându-le acestea, mitropolitul primat, în bunătatea sa părintească, cere într-o adresă, de la 14 decembrie 1876, către ministrul cultelor să se suspende deocamdată plata subvenției către chinoviul român până ce nu se va stabili pacea. Ministrul de externe, atunci Dl.N.Ionescu, face numaidecât, la 5 ianuarie 1877, agentului din Constantinopol comunicare despre aceasta, iar la 19 ianuarie 1877, agentul român, prințul I. Ghica, trimite starețului această comunicare, așteptând răspunsul, ce promite a-l transmite grabnic la locurile competente.

Astfel izbutește părintele Nectarie a realiza una dintre dorințele proistoșilor lavrioți, dorință exprimată în scrisoarea lor de la 23 martie 1878, către părintele Nectarie. Această scrisoare e publicată de însuși ieromonahul Nectarie în broșura de curând apărută la București (Casa Mazar Pasa) și cuprinde următorul pasaj:

“Din cuprinderea scrisorii pe care acum în urmă ați trimis duhovnicului chir Nifon, care s-a grăbit a ne-o face nouă cunoscută. Numitul Damian, întrebuițând aceste amăgitoare mijloace, voiește desigur să ascunză, printr-însele nelegiuitele sale călcări ale învoielilor stabilite între mănăstirea chiarhală și schitul supus ei, și prin urmare să poată mai lesne să pună mâna pe veniturile de acolo ale schitului“.

După ce, prin toate mijloacele caută să bage schitul în strâmtoare, silindu-l să primească niște condiții umilitoare, Marea Lavră lucrează prin oamenii săi și aici.

Pentru aceea își încheie epistola de la 31 august 1878 către mitropolitul primat cu cuvintele:

“Sfânta noastră monastire nici că admite în totalitate singhiliul dat de curând.

Dar, pe de altă parte, este necesar să înceteze și de acolo (din România) orice consiliu și sprijin părintelui Damian, căci cu acest chip poate să vie liniștea și pacea”.

Într-o altă broșură, publicată tot de ieromonahul Nectarie în anul 1877, găsim o întâmpinare către redacția foii “Biserica Ortodoxă Română”, cu cuvintele:

“Nu este adevăr că Lavra cea Mare a acceptat cartea de judecată a patriarhului, pe când la judecată n-a figurat deloc Marea Lavră, nici a fost a se judeca raporturile ei chiri-arhicești cu chinoviul român atârnat de dânsa.

Adevărul este că Sfânta Lavra n-a acceptat prescripțiunile patriarhicești, ci din contră a protestat formal contra singhiliului patriarhicesc din martie 1876, atât prin reprezentanții săi proprii, cât și dimpreună cu sinodul celorlalte 19 mănăstiri împărătești din Sf. Munte. Iar despre partea noastră, a primului dichiu și fondator părintele Nifon și cu mine, umilitul său împreună lucrător, dispozițiunile cărții de judecată a Prea Sfântului patriarh sunt ca și când nu ar fi fost deloc”.

Tot în acea broșurică aflăm o scrisoare de la 25 februarie 1877 a proistoșilor lavrioți către părintele Antonie, cel mai aproape împreună lucrător al părintelui Nectarie. Iată scrisoarea:

“Scrisoarea Sfinției Voastre din 28 ianuarie am primit-o și citind cele cuprinse într-însa, ce comunicați mie și soborului nostru, în privința schitului Prodromul, am înțeles toate, la care cauză va aduc în cunoștință că lucrurile schitului ce s-au luat pe astfel de drum în care chiri-arhiceștile drepturi se lovesc și se răstoarnă, este cu totul peste

putință ca să vie conform aceloră, mai ales că sfânta noastră mânăstire a Marii Lavre rămâne nestrămutată în dreapta ei hotărâre spre restabilirea vechilor așezăminte ctitorști ale schitului“.

Din acestea rezultă:

1. Că Marea Lavră este hotărâtă a-și câștiga mai mari drepturi față cu chinoviul român;

2. Că părinții Nifon și Nectarie, precum și cei uniți cu dânșii, nu recunosc singhiliul patriarhal, nici hrisovul Măriei Sale Regale Carol I, ci lucrează în înțelegere cu părinții lavrioți spre anularea lor;

3. Că măsurile luate cu oprirea veniturilor contra chinoviului român sunt luate în interesul Marii Lavre, spre a-i sili pe monahii români ca, în strămtorarea lor, să primească niște condiții umilitoare, spre rușinea nației lor.

Primind deci înștiințare, prin adresa de la 19 ianuarie 1877, despre hotărârea guvernului român de a suspenda plata subvenției către schit, starețul Damian și soborul chinoviului s-au grăbit să facă, printr-o nouă petiție, la 25 februarie 1877, arătare scaunului patriarhal.

Scaunul patriarhal, văzând acestea, comunică guvernului român, prin agentul din Constantinopol, la 9 aprilie 1877, ultima sa hotărâre.

O altă petiție s-a adresat, la 12 martie, agentului român, prințul I. Ghica, o a treia petiție, cu explicații din partea D-lui N. Bordeanu, din Constantinopol, ministrului de culte.

Între acestea, părintele Nectarie izbutește să facă în București același lucru pe care îl făcuse în Tasos, adică află un fel de chip spre a se așeza în metocul din București al schitului, gonește îngrijitorii rânduți din partea schitului, duhovnicul Victor și ieromonahul Nectarie și pe ceilalți părinți din metoh, arde actele tipărite privitoare la fondarea

schitului, care se aflau în metoh, și în cele din urmă aduce meșteri nemți și sparge casa de fier a schitului, luând tot ce se află într-însa (între altele originalul hrisovului domnitorului Carol I, pus aici pentru o mai mare siguranță, fiindcă mănăstirea Lavra pretindea să-l ia din schit).

Primind știre despre acestea, starețul Damian și soborul adresează, la 27 iulie 1877, o petiție mitropolitului primat, alta foarte detaliată ministrului de culte și a treia președintelui Consiliului de miniștri, Dl. I. Brătianu. Câtva timp în urmă, însărcinații din București ai schitului, monahii Isaia și Marcu, de asemenea, cer ajutor atât de la mitropolitul primat, cât și de la guvern. După toate acestea, în noiembrie 1877, Ministerul Cultelor pune într-o adresă către mitropolitul primat chestiunea sub deliberarea Sf. Sinod, "spre a se decide asupra măsurilor ce trebuie luate în această privință, spre a se putea odată tranșa chestiunea".

Văzând că poziția schitului devine din ce în ce mai grea și chestiunea subvențiunii rămâne nerezolvată, starețul Damian, la 22 septembrie 1878, pleacă iarăși la București, lasând epitropiei administrația schitului.

Sfântul Sinod numise o comisie compusă din mitropolitul Moldovei și Sucevei, Iosif, episcopul Râmnicului, Atanasie, și episcopul Dunării de Jos, Melchisedec, care, cercetând actele prezentate de către ambele părți, au întocmit un raport detaliat, în care se conchide:

"A se ruga Dl. ministru de culte, ca să aducă la îndeplinire cererile Prea Sfințitului patriarh ecumenic exprimate prin epistola sa mai sus citată, de la 9 aprilie 1877, către Dl. agent din Constantinopol. Ele sunt:

a) Să se libereze schitului subvenția și veniturile oprite după intrigele ieromonachului Nectarie. b) Să se ordone acestui Nectarie a nu se mai amesteca în afacerile schitului, ci să se conforme cu hotărârile Marii Biserici, și totodată

să predea schitului banii și orice alte obiecte din averea schitului ce se vor fi aflând în posesiunea sa. Dacă numitul nu s-ar supune de bună voie, Dl. ministru să uzeze contra-i cu severitate de măsurile ce-i oferă legile“.

Aceasta e propunerea Sinodului, bazată pe epistolia patriarhală de la 9 aprilie 1877.

Să vedem acea epistolie.

La 12 aprilie 1877, agentul român din Constantinopol, prințul Ioan Ghica, fiul întru fericire pomenitului ctitor Grigorie Ghica, trimite guvernului o notă, în care, după raportul comisiei Sf. Sinod, lămurește chestiunea astfel:

“Ea arată guvernului că fostul egumen Nifon, după ce și-a dat demisiunea în mai multe rânduri, a voit să-și reia postul chiar după alegerea legală a părintelui Damian, starețul actual. Că acel Nifon, fost stareț, a dispus în mod ilicit de veniturile schitului și, prin felurite demerse pe lângă comunitatea greacă din Sf. Munte, pe lângă Patriarhia din Constantinopol și pe lângă părintele mitropolit primat, a căutat ca să provoace destituirea actualului egumen, să izgonească pe toți muntenii, să transforme această mânăstire în schit moldovenesc, contra cuprinderii decretului Măriei Sale domnitorului Carol I. Că acest pretendent de stariție, fiind învins pe toată linia prin decisiunea patriarhului, a reușit în fine a face să se oprească subvențiunea acestui schit. Agenția merge și mai departe și numește această măsură nedreaptă, adaugând că monahii din schit sunt foarte mulțumiți de administrația actualului egumen; apoi, încheie, rugând pe Dl. ministru ca, în interesul cauzei pe care o apărăm cu toții, să se pună capăt acestei discordii prin pedepsirea perturbatorilor și restituirea schitului în drepturile sale“.

Acestea le spune agentul român, adică o persoană bine informată, și fiul ctitorului chinoviei române, deci un om interesat de prosperarea sfântului așezământ românesc.

“Pe lângă scrisoarea sa, agenția alătură și o copie legalizată de pe singhiliul patriarhicesc, care cuprinde tot ceea ce a făcut Patriarhia pentru pacificarea schitului român. Speră, totodată, ca deciziunea ce se va lua va fi conformă cu interesele noastre bine înțelese în acele locuri și nu se vor mai permite asemenea mașinațiuni, care pun în pericol existența acestei mânăstiri”.

Această notă s-a trimis în urma sus citatei epistoliei din 9 aprilie 1877.

Prin această epistolă, Scaunul patriarhal trimite guvernului român o copie autentică a singhiliului din martie 1876, despre care se zice:

“Hotărârea aceasta, care asigură drepturile acestui sfânt locaș și liniștea monahilor ce petrec într-însul, care erau datori să o respecte amândouă părțile cele judecate și să urmeze după litera întocmai cu cele poruncite într-însa, dimpotrivă, moldovenii Nifon și Nectarie, vederat luptându-se contra hotărârei, nu numai au lipsit a preda cele ce se cuvin sfintei lor metanii, proprietățile și banii care au intrat în mâinile lor din venitul proprietăților, dar și felurile înscrisuri ale schitului, și să se liniștească ori în lăuntru în schit, ca niște mădulari pe viață ai epitropiei celei de pe lângă dichiu, ori în cel din Moldova, sau din Tasos, metoch al schitului, având toate cele trebuincioase și căutarea pentru lucrările lor de demult în folosul schitului, după cum se îngrijise Biserica la darea zisei hotărâri. Dar din contră, ducându-se în România, au reușit ca să lucreze oprirea venitului de acolo al schitului”.

Sf. Scaun patriarhal cere:

“Oprirea veniturilor de acolo (România) să se elibereze, deci să se ordoneze lui Nectarie ca să se unească cu hotărârea bisericească, mărghinindu-se întru datorile canonicești ale supunerii către bisericeasca lui stăpânire,

încetând a nu se supune, a cleveti și a vătăma interesele mai sus-numitului schit, deci liniștindu-se el și Nifon, sau în cel din Moldova sau în cel din Tasos metoch, care este sub canonicescul drept al schitului, unde li se vor da cu îndestulare lor toate cele trebuincioase și căutare, și totodată să predea câte înscrisuri ține, sau banii, sau orice altă se cuvine celui mai sus zis schit“.

Aceasta e hotărârea sfântului Scaun patriarhal, și ținând seama de lămuririle date de agentul român și de raportul comisiei Sfântului Sinod, Înalt Prea Sfinția Sa mitropolitul primat Calinic Miclescu a însărcinat pe starețul Damian să-i prezinte un proiect de înțelegere.

Acest proiect a fost prezentat în petiția de la 24 octombrie 1878, și anume:

“I. Părinții ieromonachi Nifon și Nectarie să se liniștească la unul din metoacele schitului, având toată întreținerea convenabilă de la schit, atât pentru cuvioșia lor, cât și pentru doi ucenici ce vor avea pentru serviciu, până la terminarea conflictului ce există între schit și Marea Lavră. Bineînțeles, vor restitui tot ce se află în dispoziția cuvioșiilor lor, care aparține de schit.

II. Monahii ce vor fi cu metania din schitul nostru și care vor voi să se întoarcă cu smerenie, obligându-se a se conforma cu regulile monahale stabilite în acest schit, vor fi primiți cu toată dragostea, afară de monahul Anton, care în împrejurările de față nu e bine a fi primit deocamdată“.

Aceste condiții sunt conforme cu hotărârea patriarhală, pentru a cărei executare au fost propuse și pe care; în părinteasca sa dorință de a stabili pacea, Înalt Prea Sfinția Sa mitropolitul primat Calinic le-a primit, chemând pe cei potrivnici la supunere.

Declarația făcută din partea ieromonahului Nectarie, tot la 24 octombrie 1878, în numele său și a celor uniți

cu dânsul, a fost citită în ședința de la 16 decembrie a Camerei. Ea este cea mai învederată dovadă despre lipsa datoritului respect către stăpânirea bisericească, fiind plină nu numai de sarcasme, ci și de neadevăruri. Astfel, declarația spune: recunosc cea mai neiertată greșală a lor de a fi primit în schit "frați călugări de prin piețele Bucureștilor" și cutează a zice că la anul 1857 "schitul era întemeiat în toată puterea cuvântului", când se știe că în ianuarie 1857 abia se făcuse ceremonia așezării temeliei la biserică. Dar, la urma urmelor, declarația conține o renunțare, pe care în sensul hotărârilor Sf. Scaun patriarhal, părintele Nectarie și cei uniți cu dânsul erau datori de a o face, și așa, tot în sensul hotărârii patriarhale, subvenția s-a eliberat.

Nu înțelegem deci, cum după toate acestea, Dl. N. Ioneșcu se face apărător al drepturilor Sf. Scaun patriarhal, susținând că Înalt Prea Sfinția Sa mitropolitul primat s-a pus în conflict cu aceste drepturi, când prin măsurile luate s-a stabilit tocmai fireasca armonie între Scaunul primatial român și Sf. Sinod ecumenic.

Un lucru mai rămâne, pe care mulți nu îl vor înțelege: pentru ce monahului Antonie nu i se dă voie deocamdată să intre în schit?

Pentru că s-a dovedit ca acest credincios, împreună luptător al părintelui Nectarie, nu e decât un agent secret al lavrioților, cu care astăzi chinoviul român se află în luptă.

Din întâmplare, a căzut în mâinile unui iubitor al intereselor chinoviului român o scrisoare adresată superiorului Marii Lavre din partea acestui monah Antonie. Iată acea scrisoare:

"Onorabilă și mult nouă dorită scrisoare a Sf. Voastre, cu dată din 25 februarie, răspunzătoare la a mea, din 28 ianuarie, trimise prin părintele arhimandrit Ghenadie din Constantinopol, cu răspunsul sinaxarului în copie către

Patriarhie, cu multă bucurie le-am primit, și citindu-le, am înțeles totul, dar din cauza războiului ce s-a ivit, nu vom putea a ne coborî acolo, precum ne scrie părintele arhim. Ghenadie.

Părintele Nectarie e tot la Iași; i-am comunicat și Sf. Sale acestea, pe care îl aștept de Sf. Gheorghe aici, și atunci, ce drum va lua și politica, poate ne vom pogorî.

Cinstite părinte! Pentru orologiul ce-mi scrieți, îl vom aduce cu venirea noastră, iar pentru ochelari, am luat, chiar Dl. deputat Alexandru Holban, fiind aici, vi i-a ales, și cred că are să fie buni, pe care vi-i trimit prin părintele Ignatie, aducătorul aceștia. Care, cunoscându-și greșeala, s-a pocăit. Dar fiind că interesul acum cere că el să fie în schit, spre a da adevărul pe față, vă rog cu smerenie, Cinstite părinte, să-i dați toată protecțiunea și ajutorul cuvenit, în caz când Damian s-ar opune și nu l-ar primi.

Acestea și pentru toate mai pe larg veți afla și de la părintele Ignatie“.

Acest Antonie dar care trimite superiorului din Marea Lavră grecească ochelari aleși de Dl. deputat A. Holban și promite și ceasornice, acest Antonie trimite în schit călugări pocăiți, care stau sub deosebita protecție a lavrioților și agită printre monahii pașnici și oboșiți acum de atâta luptă pentru drepturile schitului; înainte decî de a se reglementa recunoașterea drepturilor schitului de către Marea Lavră, acestui Antonie și celor deopotrivă cu dânsul nu li se cuvine intrarea în cetatea limbii române din Sf. Munte al Athonului.

Zece ani de zile sunt, de când monahii români retrași în Sf. Munte al Athonului se luptă fără de curmare spre a păstra un drept, pe care alte popoare ortodoxe îl au bine întemeiat de veacuri: dreptul de a preamări în acest sfânt loc numele lui Dumnezeu în limba țării și a neamului lor.

Nici unul dintre popoarele ortodoxe nu a adus sfintei noastre Biserici de răsărit jertfele pe care le-au adus românii, popor totdeauna gata de jertfă pentru binele obștesc. Atunci când turcii se făcuseră stăpâni pe Constantinopol, capul Bisericii Ortodoxe și-a căutat și găsit adăpost în mijlocul neamului românesc; iar în urmă, când ortodocșii de peste Dunăre își lepădaseră armele și Rusia era încă departe spre miazănoapte, singuri românii se luptau sub Ștefan, Mihai și alții pentru dreapta credință și sfânta cruce. Chiar spre podoaba și întreținerea Sfântului Munte al Athonului, nici unul dintre popoarele ortodoxe nu a vărsat atâtea bogății ca cel român.

Cu adâncă durere sufletească trebuie deci să vadă monahul român cum în Sfântul Munte, unde se întâlnesc toate popoarele ortodoxe într-o mare comunitate creștinească, cum aici românii sunt cei din urmă, cei cu mai puțină vază, care nici nu au glas în sfatul muntelui, ci trebuie să se retragă la supunere în unghiul ce a mai rămas pentru dânșii și de unde chiar voiesc a-i izgoni.

S-a întemeiat odată schitul român. Zeci și zeci de mii de galbeni s-au jertfit pentru ridicarea lui; nu rămâne acum decât să-l păstrăm noi, pentru noi înșine, și să-i asigurăm o poziție de care să nu ne fie rușine. Iată pentru ce se luptă monahii români din Sfântul Munte, iată cauza ce reprezintă subscrisul, ca stareț al chinoviei române.

Nu cerem decât ceea ce ni se cuvine după dreptatea dumnezeiască și după rolul nostru istoric în Biserica Ortodoxă; cerem cel puțin drepturile ce ni se recunosc în hrisovul domnitorului Carol I și în singhiliul Sf. Scaun patriarhal de la martie 1876, drepturi comune tuturor chinoviilor mai independente din Sf. Munte al Athonului.

Sunt însă mulți și puternici aceia care vor să lipsească schitul român de aceste drepturi, și dacă monahii români

nu vor găsi sprijin în țară, vor fi biruiți și vor pierde ceea ce cu atâta muncă au câștigat.

Pentru aceea, mi-a fost adâncă durerea văzând asprimea cu care am fost tratat în Parlamentul român. Nu pentru că această asprime ar putea să mă abată din căile drepte pe care mi le-am ales, ci pentru că asprimea cu care sunt întâmpinat în țară descurajează pe aceia care luptă, rabdă, suferă și nădăjduiesc împreună cu mine, îi descurajează pe aceștia și-i face mai îndrăzneți pe cei care vor să despoaie schitul de drepturile și onoarea ce i se cuvin.

Știu prea bine că numai lipsa de cunoștințe lămurite asupra celor petrecute a dat loc la această judecată aspră și așa mi-am făcut datoria arătând în această dare de seamă adevărata stare a lucrurilor și dând fraților mei toate temeiurile pentru o judecată dreaptă și potrivită cu interesele schitului român, de care se leagă și prestigiul numelui de român în fața popoarelor din orient, ori cel puțin în Sfântul Munte Athos. Rușii, grecii, sârbii și bulgarii au voturi în Sfântul Munte, iar noi, românii, nu avem, ci totdeauna se hotărăște despre noi în lipsa noastră. Nu nouă, monahilor din Sfântul Munte, ni se cuvine să cerem votul; cerem însă protecția țării noastre, o protecție pe care chiar și tratatul din Berlin ne-o acordă. Recunoaștem autoritatea Chinotitei, recunoaștem drepturile sfintei mănastiri Marea Lavră, ca proprietară a pământului pe care ne este zidit schitul; nu dăm însă nimic din drepturile pe care Marea lui Hristos Biserica ni le acordă prin patriarhicescul singhiliu de la martie 1876, și pentru că, în strămtorarea noastră să nu fim siliți a da, cerem ajutorul fraților noștri români, al Camerei și Senatului, a guvernului, a capilor Bisericii noastre și a Măriei Sale Regale domnitorul românilor Carol I, care a și binevoit a ne da înaltul său hrisov din 1871. Și nu mă îndoiesc că și însuși Dl. N. Ionescu ne va da acest sprijin.

Sunt zece ani de zile de când mereu ne judecăm, mereu umblăm cu petiții și mereu suntem pe drumuri de la Athos la București, și de aici la Constantinopol. Aceasta ne-a secat puterile: oprirea în două rânduri, câte trei ani, a venitului anual de existență; stenahoriile ce ni le fac și intrigile ieromonahului Nectarie cu ai săi, ridicând asupra schitului pe străini; au mai urmat și greutatețile pe care ni le face Marea Lavră în Sf. Munte, și dacă ni se va mai oprit și acum mica subvențiune și renta, ajutorul ce primim din țară, monahii fără de avere proprie nu vor mai putea trăi și nevoia îi va sili să se lepede de cauza apărată cu atâta statornicie pâna acum, și să facă Marii Lavre concesiile cerute, ori să primească propunerile date de părintele Nifon bogatei mânăstiri rusești, căci, la urma urmelor, oameni suntem cu toții, și nevoia ne seaca de puteri și ne frânge. A tăia deci subvenția schitului român este deopotrivă cu lipsirea unei armate de proviziile neapărate.

Dl. N. Ionescu zicea în discursul ținut în Cameră, că împăcarea nu se poate face, fiindcă eu țin să fiu stareț.

Aceasta, cu însăși fapta o vom proba atunci când drepturile schitului vor fi recunoscute și onoarea comunității române va sta la locul ce i se cuvine. În ziua când drepturile schitului vor fi asigurate și recunoscute de către toți, în acea zi sunt gata a mă retrage, ca să se facă o nouă alegere de stareț, dacă se va crede în favoarea schitului și dacă comunitatea din schit va primi; mai înainte însă nu voi părăsi cauza pentru care mă lupt ca stareț de nouă ani de zile, și ca cel ce am contribuit cu propria mea avere pentru întemeierea acestui schit și muncesc într-însul de 19 ani de zile; nu-i voi părăsi pe aceia care m-au ales și s-au luptat alături cu mine, nu voi comite un act de lașitate, fiindcă Apostolul Pavel zice: "Nimenea să nu caute numai pe ale sale, ci fieștecare și binele aproapelui său."

Atunci, însă, când voi vedea că iubirea frățească s-a întemeiat atât între monahii din schit, cât și între monahii români și cei din Marea Lavră, atunci îmi pot lua averea pe care am adus-o cu mine în schit, ca să trăiesc în mulțumita retragere. Mai înainte nu, căci de așa face acum aceasta, voi fi cauza pierderii intereselor naționale și totodată se va deschide o rană nevindecată atât în comunitatea monahilor din schit, cât și asupra drepturilor schitului ce apărăm.

Concluzie

Încheind această dare de seamă făcută pe baza actelor autentice aflate în arhiva schitului pentru luminarea tuturor, rezum cele arătate până acum în următoarele:

1. Schitul Sf. Ioan Botezătorul din Sfântul Munte al Athonului este românesc, adică înființat de către toți românii în genere și în onoarea întregului neam românesc.

2. Se arată învederat că neînțelegerile au fost provocate de înșiși ieromonahii Nifon și Nectarie, care, atrăgând la tendințele lor separatiste pe câțiva dintre monahi, voiau să izgonească cu orice chip pe toți monahii nemoldoveni din schit, și spre a-și ajunge scopul, se uneau când cu unii, când cu alții dintre monahii neromâni, sacrificând drepturile comunității române și lucrând în unire cu dâșii pentru realizarea scopului lor, ceea ce ar trebui să aibă ca urmare neapărata desființarea schitului românesc și căderea lui în mâinile străinilor.

3. La anul 1874, pe timpul patriarhului Ioachim, ieromonahii Nifon și Nectarie, ca să-și ajungă scopul arătat mai sus, se prezenta la Scaunul patriarhal din Constantinopol și, folosindu-se de nechemarea înaintea judecății a reprezentanților legitimi ai schitului, ajung să înșele pe judecători (precum se vede din singhiliul de la 1876), ca să le dea prin două epistole o hotărâre, în care se aprobă nedreptele lor cereri, și anume: a) anularea hrisovului și lepădarea sigiliului date de domnitorul Carol I; b) prefacerea schitului din românesc în moldovenesc; c)

reducerea pentru totdeauna a monahilor din schit la douăzeci, și aceștia numai moldoveni; d) desființarea hramului Botezul Domnului, care este al bisericii mari zidite de români, și înlocuirea lui prin hramul vechiului paraclis, Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul; e) luarea administrației schitului din mâinile comunității române și predarea ei în mâinile proistoșilor greci din Marea Lavră, care au asprime să întrebuițeze chiriarhiceștile ei drepturi, numind de-a dreptul și pe starețul schitului.

4. Văzând că ieromonahii Nifon și Nectarie stăruiesc pentru executarea acestei hotărâri, și obținând sprijinul autorităților politice și bisericești din România, soborul schitului s-a arătat cu plângere la Scaunul patriarhal contra hotărârii date prin cele două epistolii, care-i condamnă fără să-i cheme și fără ascultarea drepturilor lor. Luând în considerare plângerea soborului, patriarhul Ioachim a chemat înaintea sinodului patriarhal ambele părți, și, după ce și-a arătat fiecare parte drepturile și dovezile, a hotărât următoarele: a) hotărârea luată după cererile ieromonahilor Nifon și Nectarie, la 20 aprilie 1874, se anulează; b) toate cele cuprinse în hrisovul domnitorului Carol I, și îndeosebi cele din sigiliu, se recunosc de legale; c) schitul se declară de chinovial românesc; d) comunității române i se recunoaște dreptul de a-și spori membrii, după interesele schitului și împrejurări, cu români, în general; e) se recunoaște hramul bisericii mari, Botezul Domnului; f) i se recunoaște comunității române dreptul de a administra însăși schitul, recunoscându-se și egala îndreptățire a tuturor monahilor români din schit; g) alegerea starețului de către însăși comunitatea română; h) mărginirea drepturilor de amestec ale Marii Lavre la cele ce decurg din dreptul de proprietate, creându-se astfel comunității române o poziție deopotrivă cu a celorlalte chinovii din Sfântul Munte.

5. Odată cu emiterea singhiliului din anul 1876, Scaunul patriarhal hotărăște ca ieromonahii Nifon și Nectarie să fie membri pe viață ai epitropiei; însă ei se declară contra singhiliului patriarhal.

Văzând această nesupunere, Scaunul patriarhal din nou hotărăște ca ei să predea tot ce au și să se liniștească într-un metoc al schitului. Pe baza acestei hotărâri patriarhale, mitropolitul primat Calinic a primit împăcarea de la 24 octombrie 1878, ca ieromonahii aceștia să se așeze într-un metoc, având toată întreținerea din partea schitului, iar ceilalți monahi călugăriți din schit să fie primiți, stabilindu-se fireasca armonie între scaunul primațial român și cel patriarhal.

Patriarhicescul singhilion
din martie 1876

Patriarhul Constantinopolului, Ioachim, confirmă
Nr. Protocolului 1468
Nr. Înregistrării 840

Ioachim cu mila lui Dumnezeu
Arhiepiscopul Constantinopolului, Romei celei noi
și Patriarh ecumenic

Celor în drept de a judeca și de a hotărî, nimic nu le servește de a trata judecățile drept și de a da dreptatea celor ce li se cuvine, ca cercetarea scrupuloasă, făcută cu atenție în diferențele și argumentele ce ni se aduc și ne povățuiesc drept și logic în cunoașterea adevărului, și care fac ca dreptatea să fie văzută și arătată. S-au făcut de multe ori greșeli în voturile deciziilor luate, fiind prezentate cauzele cu totul altfel, denaturate prin acte oficiale și scrisori, care

se opuneau adevărului și-l prezentau altfel, descoperindu-se apoi din fapte adevărul.

Acum doi ani, ieromonahul Nectarie, împuternicitul ieromonahului Nifon și al unor părinți din schitu Sfântului Înainte Mergător, a adus petiția lui sub nr.1794, din 18 martie 1874 către Biserica cea Mare a lui Hristos, prin care expune, pe lângă că în anii trecuți ai mântuirii 1840, el însuși și Nifon, fiind atunci monahi, veniți din Moldova și așezați în Sf.Munte, după o ședere de 7 ani, au cumpărat chilia Ianicopol cu scopul de a construi un sfânt locaș, dar lipsindu-le mijloacele bănești s-au dus, în același an, în patria lor, unde au căpătat sprijinul domnitorului Grigorie Ghica și al Prea Fericitului mitropolit al Moldovei, Sofronie, precum și al întregului popor. Mitropolitul și domnitorul s-au îndreptat și spre domnitorul Valahiei, Știrbei, și mitropolitul Ungrovlahiei, Nifon, dar respingându-li-se cererea călugărilor, a rămas ca ei să se mărginească la primul lor scop, când, conform cererii lor, domnitorul Ghica a motivat din partea Bisericii lui Hristos emiterea scrisorii singiliodice a Patriarhiei și a sinodului din 1856, prin care se confirmau stipulațiile înscrisurilor stabilite între călugări și Lavra, că, după o luptă de zece ani de la emiterea singhiliului, au izbutit, împreună cu alți douăzeci de monahi, să construiască un schit frumos, cu un templu prea mareș, sfințit la 1866, cu învoirea Bisericii Mari, de către episcopul Deocliei Isaia.

Mai adaugă că, după un an, s-au mai adăugat și alți călugări români, mai ales valahi, cerând ospitalitate și oferită frățeste de către părinții moldoveni; deci valahii au devenit mai numeroși decât moldovenii. Iar în acest timp făcându-se unirea țărilor românești – Moldova și Valahia –, îndată s-au văzut niște mișcări întristătoare din partea valahilor ospitalizați, deși până aproape de anul 1868 liniștea

și dispozițiile uzitate în Sfântul Munte și determinate de singhiliu s-au păzit cu scumpătate de către dichiu și ctitorul Nifon, având de ajutor și pe succesorul său Nectarie. Iar de la anul 1868, când, după cum se zice, schitul număra peste o sută de călugări, cei mai de căpetenie ai valahilor au început să arăte diferite pretenții, cerând de la însuși Nifon – ctitorul –, sub pretext de unirea Principatelor, ca să se nimicească numirea schitului de moldovean și să se schimbe în (numirea) chinoviu românesc, și pentru administrarea intereselor Comunității să se *constituie comitetul, uzitat în Valahia (România), și ales de către toți părinții schitului*, și altele de felul acestora, **pe care le-au respins cuvioșia sa**, ca necorespunzătoare cu singhiliul și cu actele ctitoricești; și au dus până acolo pretențiile lor încât călugării să se divize în valahi și moldoveni.

Cuvioșiile lor, adică Nifon și Nectarie, supărați în suflet din cauza acestei dezbinări, și-au propus ca să se depărteze provizoriu din schit, și punând locțiitor pe confesorul Calinic, s-au dus în Moldova, ca să regleze oarecare interese ale schitului. Pentru care numitul Nifon, supărându-se în fine de tulburările zilnice pe care nu încetau menționații a le face, și-a scris demisia pe care a dat-o lui Nectarie, ca să o ducă la comunitatea legală a schitului. Și după ce această demisie a fost luată mișelește din mâinile lui Nectarie, prin intrigele lui Damian, căpetenia valahilor, s-a dat mitropolitului Ungaro-Valachiei, care, trimițând-o în Schit, a ordonat părinților, fără vreun drept oarecare, ca să aleagă alt dichiu, ceea ce s-a și făcut în persoana numitului Damian. Pe lângă aceasta, adaugă cuvioșia sa în petițiune, că cu permisiunea mitropolitului Moldovei a revenit în schit, ca să-și reia datorile de dichiu, aducând și scrisoarea recomandată din partea zisului arhiereu, iar Damian l-a alungat pe dânsul din schit cu treizeci de părinți moldoveni. A contribuit la aceasta și

mitropolitul Ungro-Valachiei, prin publicarea unui nou Hrisov, care schimba acest schit moldovenesc în chinovie românească, precum și sigiliul mănăstirii, de asemenea, și ordinea ei, conformându-se cu voința lui Damian.

În fine, prezentându-se prin aceeași petițiune că starea actuală a schitului nu corespunde deloc cu cele stipulate prin sigiliu, nici cu scopul pios și moral ce au hotărât Nifon și Nectarie la fundarea lui, fiindcă o administrează niște oameni străini, ce risipesc cele adunate de către ctitori, înlocuind legea fundamentală cu capriciul propriu și introducând inovațiuni anticanonice, iar călugării învățaței ai amânduror acestora, care au fondat schitul, sunt alungați din dânsul, deși cu banii lor proprii s-a construit.

Aceste, zicem, expunând și înșirând numitul Nectarie, acerut asupra tuturor acestora dreapta hotărâre a Bisericii lui Hristos. Și cercetând sinodicește expunerea și plângerea, și prezentându-ni-se documentele importante de constituire a schitului menționat, adică cele două acte de învoială dintre sfânta mănăstire Lavra și dintre părinții schitului, cei ce au contractat, și anume, unul de la iunie 1820, cuprinzător de treisprezece articole, și altul de la septembrie 1852, care conține patru articole, și pe lângă acestea încă și scrisoarea singhiliodică a tuturor acestora, ce s-a emis la iunie 1856. Modestia noastră, cu Sfântul nostru Sinod, avându-le toate acestea în vedere, și ascultând încă și dezvoltările verbale ale numitului Nectarie, fără de a presupune și fără de a-și închipui că toate acestea pot să fie schimbate de către însuși petiționarii, și în puterea acestei proceduri să-și capete drepturile lor dorite, s-a luat hotărârea aceasta în absența părinților, pe care am comunicat-o prin două epistole de la 20 aprilie 1874, anul trecut, către comunitatea Sf. Munte și către sfânta mănăstire Lavra, unde Damian se declară ca numai purtător titlului de egumen, ca cel ce a fost ales în

mod nelegal, iar ctitorilor schitului Nifon și Nectarie, precum și celorlalți călugări moldoveni, împreună suferitori, li s-a declarat de asemenea că au dreptul incontestabil și necontrazis ca să se reîntoarcă la locul metaniei lor. S-a pus totodată obligațiunea atât comunității din Sfântul Munte, cât și sfintei mănăstiri Lavra, ca să restatornicească în menționatul schit pe moldovenii, depărtați din dânsul, să aplice dispozițiile singhiliului ecleziastic, precum și celelalte acte importante, pe care se fondează constituirea primitivă și scopul schitului, despre care ne e vorba. Dar decizia aceasta n-a putut să o aplice nici Comunitatea Sfântului Munte și nici sfânta mănăstire a Lavrei, deși ambele au depus toate silințele, după cum au anunțat despre aceasta pe Sfânta Biserică, cu răspunsurile lor de la 21 și 25 iunie ale anului trecut. Iar comunitatea Sf. Munte, conform cererii sfintei mănăstiri Lavra, luând o decizie mai serioasă pentru rezolvarea acestei cauze, a formulat un regulament pentru administrarea viitoare a schitului, compus din 11 articole, și acesta nu s-a primit de ambele părți interesate.

În fine, ieromonahul Damian, dichiul schitului, venind aici, ne-a dat două petițiuni ale lui, sub nr. 3144 și 4123, din 25 mai și 14 iunie ale anului trecut, 1875 ale mântuirii, prin care, negând toate depozițiunile, făcute în contra lui de către Nifon și Nectarie, și fondându-se pe aceea că el este ales dichiu de către întreaga comunitate a schitului după legi, în urmarea demisionării întâia, a doua și a treia a predecesorului său, și totodată recunoscut (în alegere) de către sfânta mănăstire Lavra și Biserica cea Mare a lui Hristos, a cerut abținerea de la orice act contrar poziției lui, ca cel ce ar lovi în dichiul canonic și în dorința întregii comunități, nimicirea oricărei distincțiuni de naționalitate dintre valahi și moldoveni, precum și a tuturor ideilor de amor național, (de asemenea, a cerut) cedarea

de drepturi egale membrilor întregii comunități, și pe lângă acestea, ca schitul să se numească românesc, ca cel ce este fundat cu conlucrarea ambelor Principate, unite astăzi sub numele de România; să se recunoască și sigiliul, ce acum este în uz de mai mulți ani, și care reprezintă Botezul Domnului; și în fine, s-a cerut confirmarea tuturor acestora prin emiterea scrisorii noastre patriarhale, singhiliodice și sinodice.

La acestea cugetând în Sinod și luând în considerare că decizia de la 20 aprilie 1874, provenită din cererea și plângerea a unei părți, s-a luat în absența celeilalte părți, pentru cuvintele arătate mai sus, am recunoscut drept și propriu cu dreptatea eclesiastică, și am decis ca să se observe și din nou să se cerceteze această cauză în prezența ambelor părți împriinate, pentru ca, avându-se din ambele părți argumentele și explicațiile cele mai detaliate ale faptelor, să pășim spre recunoașterea adevărului. Pentru care, prezentându-se înaintea modestiei noastre, preșezând Sinodul în ședințele de la 1 și 3 noiembrie 1875, de la 15, 17 și 19 ianuarie și 22, 26 și 28 februarie, anului current 1876, și anume, din partea partidei moldovenesti menționatul Nectarie ieromonahul și monahul Antonie, iar din partea celeilalte, Damian ieromonahul, dichiul schitului și monahii Isaia și Dosiftei, și dezvoltând verbal argumentele lor a cerut fiecare să li se satisfacă cererile lor prezentând diferite înscrisuri spre susținerea lor. Luând în considerare toată procedura dreptului și cele lucrate, relative la această cauză, după ce am ascultat dezvoltările verbale ale pretențiilor fiecăruia, și cercetând cu amănuntul pe fiecare înscris prezentat, am constatat că menționatul schit al Sfântului Înainte Mergător, la început, când s-a fundat, a luat numirea de moldovenesc, dar, după cum se poate vedea din spiritul petițiunii lui Nectarie de la 18 martie 1874, precum și din alte înscrisuri ale lui Nifon și Nectarie, aceștia au numit schitul

moldovenesc numai cu cuvântul, și întrucât le convenea; fiind că scopul lor a fost, ca să constituie comunitatea pentru toți călugării români, cerând și primind ajutoare și contribuții nu numai din Moldova, dar și din Valahia, și acestea pe numele și pentru folosul schitului românesc, sau moldavo-românesc, și nu mănăstirea moldovenească. În urmarea acestora, din Valahia s-au făcut contribuții abundente pentru schit atât în veșmânte, cât și vase bisericești, adunându-se și bani, multe mii de galbeni cesaro-imperiali. Aceasta se dovedește mai întâi din scrisoarea părintelui Nifon, de la 15 martie 1857, către mitropolitul Ungro-Valahiei, cerând ajutorul acestuia pentru schit, pe care în mai multe pasaje îl numește românesc și aparținând în totul poporului românesc. Al doilea, (se mai vede aceasta) din enciclica dată de mitropolitul Ungro-Valahiei, unde, pe baza declarațiilor de mai sus, monahii schitului se numesc români. Al treilea, (se constată același lucru) din circulara ministrului de culte al Valahiei, care iarăși numește schitul comunitate românescă. Al patrulea, prin certificatul lui Nifon, de la 10 august 1859, de unde se constată primirea aducerii a 4226 galbeni cesaro-imperiali din partea prea iubitivilor de Hristos patrioți români, cum îi numește el singur, și unde Nifon se numește pe sine stareț al chinoviului moldo-român. Al cincilea, (se mai vede că acest schit este românesc) și din scrisoarea mitropolitului Ungro-Valahiei de la 6 mai 1866 către patriarhul ecumenic, prin care se recomandă cererea lui Nifon, dîchiul schitului, pentru trimiterea episcopului Isaia Deoclias, ca să săvârșească românește sfințirea noului schit, și unde mitropolitul îl numește românesc, destinat ca să servească, ca azil, pentru românii cei pioși și ortodocși. Și al șaselea, din o scrisoare și mai nouă a aceluiași Nifon către mitropolitul Ungro-Valahiei unde acesta se subsemnează pe sine dîchiul al chinoviului românesc din Sfântul Munte.

Nu numai atât, dar chiar și mănăstirea Lavra, fiind una din părțile contractante, nu numai că niciodată nu s-a prezentat a pune în dubiu numirea pe care părinții schitului I-o dau lui în toate învoielile lor precise, dar și în particular, în diferitele acte oficiale ale ei, numește schitul românesc sau epistola de la 20 mai 1871 a părinților Lavrei către mitropolitul Ungro-Valahiei, unde se numește schitul românesc, și din altă scrisoare a lor către mitropolitul Ungro-Valahiei, cu data de la 20 februarie 1872, prin care numesc pe schit Vlach-Moldovenesc.

Nu mai puțin și însuși Biserica cea Mare a lui Hristos, după cum s-a văzut mai pe urmă, recomandând mai multe acte de-ale schitului la diferite autorități ecleziastice și politice ale Principatelor Unite, care acte purtau pe dănsese această supranumire, se vede că au recunoscut-o prin tăcere, sau cel puțin niciodată n-a făcut caz din particularitatea aceasta, până acum un an și jumătate, când, în absența părinților, a emis deciziunea sa, fondată după cum s-a zis, numai pe actele prezentate de către Nifron. Pe lângă aceasta, am mai constatat că neaplicarea nu numai a acestui articol, dar și ale altora, cuprinse în actele de învoială dintre Sfânta mănăstire a Lavrei și schit, s-au făcut cu consimțământul ambelor părți contractante, și din cauza diferenței de localitate a monahilor ce se nevoiesc în schit, nu poate să aibă putere mai mult această numire veche de moldovenesc, și că chiar dacă s-ar păstra această (numire) ar fi cauza mai multor lupte, certe și dispute în viitor. Căci, fiind toți nevoitorii din schit români, nu acceptă numirea lui cea veche, fiindcă ei au intrat și s-au călugărit într-un schit, care demult se numea românesc, și tot astfel era prezentat pretutindeni și de către administratorii lui primar - Nifon și cei împreună cu dânsul.

Iar ce se atinge de argumentul lui Nifon, că el a demisionat din postul de dichiu din cauza diviziunilor și a luptelor din schit, numai puțin am constatat că nu este adevărat. Din actele lui proprii de demisionare, cu data de la 20 septembrie 1868, de la 1869 și de la 28 aprilie anul 1870, se vede că el a demisionat de bună voie din cauza bătrânețelor și a dorinței de a se liniști. Nu numai atâta, dar chiar a sfătuit în a treia demisie a-lui pe frații călugări, ca să aleagă în pace și dragoste pe succesorul lui cel mai convenabil, exprimându-se chiar cu aceste vorbe: "Și cu toată iubirea cea spirituală vă dau toată binecuvântarea ca să alegeți și să puneți pe alt frate spiritual dintre voi, pe care vi-l va arăta Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu".

Pe lângă acestea, chiar și Nectarie, prin epistola lui de la 15 iulie 1870, anunțând pe călugării schitului despre demisia lui Nifon, îi invită la alegere, în înțelegere și dragoste a unui alt proistos propriu; astfel chiar din fapte rezultă, că cele zise de Nectarie prin petițiunea lui și relativa la demisionarea fără de voie și silită a lui Nifon sunt fără de ființă.

Dar și alegerea dichiuului a ieromonahului Damian, făcându-se legal și canoniceste de către întreagă sinodie a monahilor din schit, este valabilă și canonică. Iar cât se atinge despre naționalitatea lui, că adică el este de origine din Valahia, după cum o pun cei de pe lângă Nifon, această trebuia înlăturată, conform celor ce urmează:

Întâi, că opozanții de acum nu numai că mai înainte de alegere n-au făcut nici o distincțiune de naționalitate prin scrisorile lor de invitație către părinți pentru alegerea celui mai propriu, dar și după alegere au recunoscut pe dichiu ales, și nici o opozițiune n-au făcut contra lui, ca cel ce este de origine valah; din contra, Nifon, totdeauna numea pe Damian membru credincios al comunității, după

cum se vede dintr-o epistolă a lui către mitropolitul Ungro-Valachiei, și aflând despre alegerea lui (Damian) ca dichiuul, scrie și sfătuiește pe călugări la supunerea noului dichiu. Al doilea, alegătorii lui Damian, n-au fost numai 20 de părinți, și aceștia moldoveni, pentru ca cu modul acesta să se confirme articolul din contract, despre originea moldovenească a dichiuului de după vreme; dar peste o sută de părinți din toate locurile, adică valahi, transilvăneni și alții, și aceștia erau considerați ca frați și nu oaspeți, intrați în schit pentru conviețuire, aducând proprii lor bani, și adunând pentru schit contribuțiuni considerabile de la compatrioții lor, și contribuind cu cuvântul și cu fapta pentru progresul schitului, ca pentru a lor proprietate. Al treilea, pentru cuvântul, că nici sfânta mănăstire a Lavrei n-a ridicat nici un protest contra originii de valah a lui Damian, și nu numai alegerea lui a recunoscut-o, ci și solemn l-a întronat pe dânsul, după uzanțele Sfântului Munte, dar și prin actele oficiale ale ei către autoritățile ecleziastice și politice a prezentat alegerea lui legală și canonică, și pe Damian, ca demn și propriu pentru administrația schitului, iar pe cei din jurul lui Nifon și Nectarie i-a prezentat, ca pe cauzatorii tuturor neorânduielilor și tulburărilor născute și continuate în schit. Iar ce se atinge de inculparea că Damian ar fi introdus în schit inovațiuni relative la amestecul unor autorități spirituale și politice străine, se constată din actele dosarului acestei cauze că aceste inovațiuni s-au făcut de către Nifon. Fiindcă, după declarația sfânta mănăstire Lavra, prin epistola ei de la 18 august 1875 către Biserica (cea mare), cei cu Nifon au întrebuițat de la 1863 pentru afacerile exterioare alt sigiliu, care purta în mijloc sărbătoarea Botezului, iar pe margine cuvintele: "Sigiliul moldo-românescului chinoviu în Sf. Munte". Și tot ei au contribuit la 1858 și pentru facerea unui regulament

al schitului de către mitropolitul Moldovei Sofronie, și acesta în contra drepturilor de a uzașelor acelu sfânt loc. Și precum se vede și din alte acte, tot ei au cerut diferite interveniri în schit ale autorităților politice și ecleziastice din România. Și într-o broșură, publicată românește de către Nifon a cărei copie se află în dosarul acestei cauze, zice el singur: că, disperându-se pentru ridicarea schitului din chestiune, l-a supus autorității ecleziastice din Moldova. În fine, ca și alungarea din schit a treizeci și cinci de părinți moldoveni, prescrișă lui Damian în petițiunea prezentatăde către Nectarie, am constatat că nu e nicicum adevărată. Dar din cercetările făcute înaintea noastră și a Sf.Sinod, s-a demonstrat, că cinci părinți numai, adică monahii Calinic, Gherontie, Vartolomei, Teona și Antonie, aleși ca tulburători, s-au depărtat de schit de către sfânta mănăstire, cu știrea comunității și a Bisericii celei Mari, după cum se constată din epistola de la 20 februarie 1872 a sfintei mănăstiri Lavra către mitropolitul Ungro-Valachiei. Iar din ceilalți, unii s-au retras din schit de mulți ani, fiind dichiul Nifon iar alții s-au dus la locurile lor, achitându-se cu schitul, după cum este recunoscut și de sfânta mănăstire Lavra, alții, fiind încă laici și sub cercetare, au plecat din schit demult, iar unii sunt cu totul necunoscuți lui Damian.

Deci, luându-se în considerație de la început și până acum toate cele relative la menționatul schit și fundându-ne pe expunerile de mai sus ale unei cercetări și examinări detaliate și luminate prin diferitele acte, s-a probat cum stau cu adevărat lucrurile și după dreptate.

Și făcându-se judecata în Sinod, mai ales că cei împreună cu Nifon și Nectarie se condamnă în mod evident pe sine singuri, înstrăinându-se pe sine de orice drept ctitoricesc din menționatul schit, prin călcarea și suspendarea articolelor primitive și constitutive, precum și a celorlalte

prescripțiuni fundamentale, asemenea și prin sacrificarea a atâtor frați, veniți aici de la începutul vieții și împreună nevoitori, a căror sacrificii, ajutoare și osteneți se văd că și le-au împroriat, fără de cuvânt și în mod nedrept, prin a căror mijloace anume și după toată dreptatea acest sfânt lăcaș a ajuns la atâta mărire, și mai ales ca să se și probeze că ei au administrat neregulat și nedemn interesele schitului, și după toate aparențele se vede că ei totdeauna au dus și condus neregulat cele ale administrațiunii externe și interne ale schitului și, în fine, demisionând, s-a judecat sinodicește ca să li se ierte lor greșelile cele de până acum și să se ia măsurile proprii ecleziastice, despre care într-un act propriu se văd și cuvintele acestor măsuri și articolele, după care are a se urma.

Fiind însă că sfânta mănăstire Lavra nu numai de la început s-a arătat tolerantă, dar și oficial și în repetate rânduri a confirmat călcările făcute de către Nifon, ale articolelor din contractele dintre dânsa și schit, neglijând înmulțirea numărului părinților, și permițând introducerea în schit a monahilor de diferite origini și țări românești, care prin nevoința cea de mulți ani în schit, și prin stăruințele lor prin cuvânt și lucru spre dezvoltarea mănăstirii și-au câștigat drepturi egale cu ceilalți. Și nu numai nu s-a opus deloc la numirea cea nouă, dată schitului de către părinți, dar și singură a numit schitul în actele sale oficiale românesc sau vlaho-moldovenesc. De asemenea, și pentru sigiliu, n-a făcut nici cea mai mică rezistență, ci din contră a recomandat mai multe acte de-ale schitului care purtau alte semne, afară de acele determinate prin contracte. În fine, n-a făcut nici o pozițiune contra alegerii unui dichiu nemoldovean. Și în genere, suspendând toate articolele contractelor, nu are acum dreptul în nici un mod, ca să ceară aplicațiunea lor.

Prin concecintă, și singhiliul ecleziastic, dat la 1856, este numai confirmator al înscrisurilor reciproce dintre sfânta mănăstire Lavra și schit. Iar articolele, rămânând suspendate prin învoirea ambelor părți contractante, și cu modul acesta lipsind persoanele asupra cărora să se poată aplica, toată obligațiunea reciprocă este negată, iar singhiliul știut nici o valoare alta nu are, fără numai a articolului respectat de ambele părți; adică schitul oferă sfinței mănăstiri Lavra, pentru cuvântul de drept chiriarhic (adică vechea proprietară a locului) câte una mie lei în fiecare an, avându-și (pentru aceasta schitul) lemnele necesare din pădurile mănăstirii și preparându-și varul.

Pentru acestea, sfântul așezământ despre care ne este vorba, fiindcă a lepădat acum vechiul său caracter ctitoricesc, și a stat mai presus de a se supune articolelor și învoielilor (de mai înainte) și cerând într-un mod imperios reglarea și orânduiala lui, am convenit într-o opinie comună și sinodică, și după cum se zice, după o chibzuire matură și îndelungată, ca să se determine în capitole cele atingătoare de administrarea lui în viitor, conform cu dispozițiile și ordinea celorlalte sfinte așezăminte din Sfântul Munte, încât să fie în viitor fără de lupte și să împlinească obligațiunile călugăriei fără de scandal, dirijându-se pe sine și viețuind cu frica lui Dumnezeu, după destinația tuturor sfintelor așezăminte ale lui Dumnezeu.

Și deci, scriind, am hotărât sinodicește cu Prea Sfințiii arhieriei de pe lângă Noi, cu Prea cinstiții și iubiții noștri în Sf. Spirit frați și coliturghisitori:

a). Hotărârea bisericească făcută la 20 aprilie 1874, rămâne fără de autoritate și putere, fiindcă s-a pronunțat în absență și s-a descoperit adevărul care probează lucrurile altfel, de cum le cuprinde hotărârea.

b). De asemenea și scrisoarea singhiliodică, dată la 1856, rămâne fără de autoritate și putere, ca cea ce s-a zădărnicit și nu s-a aplicat prin suspendarea articolelor rămase fără de autoritate și prin totala lor nimicire de către însuși părțile contractante; afară de articolele relative la taxele și darurile aduse de către prea fericitul domnitor Grigorie Ghica, și afară de articolul ce determină dreptul anual de fostă proprietară a sfintei mănăstiri Lavra, care a fost în activitate până astăzi și care se exprimă cu vorbele:

<Fiindcă această proprietate, întrucât ea continua a fi în poziția ei primitivă de chilie, aducea venituri regulate și ordinare sfintei mănăstiri, precum și foloase directe, provenite din circumstanțe diferite, conform uzurilor locale, iar transformându-se acum (proprietatea) în schit chinovial, se schimbă și întreg venitul acesta regulat, pentru aceasta, conform deciziei admise, schitul va plăti de bunăvoie în fiecare an sfintei mănăstiri Lavra, pentru dreptul de proprietate, una mie lei, afară de dările împărătești pentru fond, după cum se vor determina de Comunitatea Sfântului Munte, ca un ce indispensabil. Această dare anuală de o mie de lei către sfânta mănăstire a Lavrei nu va putea niciodată să fie împuținată. Și pe lângă privațiunea de veniturile regulate de mai înainte, după cum s-a zis mai sus, pe care o suportă Lavra, asceții moldoveni au să-și procure și lemne de construire din pădurile mănăstirii pentru necesitățile schitului lor, și lemnele de manufactură, de foc și pentru var, în schimbul cărora și sfânta mănăstire va avea să primească acest drept anual, care este mic în raport către natura lucrului, s-a determinat însă cu condescență pentru părinții moldoveni asceți>.

c). Sfântul schit al Prea cinstitului Înainte Mergător, care fiind supus sfintei mănăstiri a Marei Lavra, poartă în

viitor, ca și până acum, pentru cuvintele, expuse mai sus, numirea de "schit românesc".

d). Prea cuviosul între ieromonahi Damian, alesul în mod legal și canonic, ca cel ce este recunoscut că administrează acest schit în mod credincios și prudent, va avea și în viitor a ține pozițiunea de dichiu al schitului, datorind ca să-l conducă în frica lui Dumnezeu și să-l administreze atât pe dânsul, cât și toate metocurile lui din toate locurile, precum și proprietățile lui, ca o autoritate legală a menționatului sfânt chinoviu al schitului, consultându-se cu frații cei mai prudenți care compun epitropia lui, și de altă parte, datorând și toți părinții din schit să se închine și să se supună lui conform ordinelor din celelalte sfinte așezăminte.

e). În cazul lipsei de dichiu, cel ce va primi sarcinile lui, se va alege de adunarea fraților din mijlocul lor, fără distincțiune de origine, păzindu-se același drept de instalare al Lavrei celei Mari, mănăstirea proprietară.

f). Spre a se ridica toată neînțelegerea privitoare la sigiliul acestui sfânt așezământ și pentru ca el să corespundă cu organizarea lui, hotărâm, ca sigiliul schitului să fie astfel, adică, în mijloc să fie săpată icoana Botezului Domnului, iar împrejur literele românești: "Sigiliul schitului românesc chinoviu din Sfântul Munte Athos."

Deci cele ce se cuprind în aceste șase articole, relative la ordinea și administrarea, plăcută lui Dumnezeu, din menționatul schit chinoviu, și la purtarea fără de scandal a acelor ce se învoiesc întrânsul, care este convenabilă conduitei monahice și conformă cu ordinea sfintelor așezăminte de asemenea natură din toate locurile, precum și din Sfântul Munte, hotărâm și stabilim ca (aceste articole) să aibă autoritatea și puterea lor adevărată și nestrămutată pentru totdeauna. Cine însă și care din oameni, mișcat de

răutatea unei idei, ar îndrăzni vreodată ca să tulbure și să tresalte armonia determinată mai sus, și ordinea administrațiunii din schitul menționat și să introducă tulburări și scandal, pe ascuns sau pe față și să facă rău și vătămare schitului sau părinților nevoitori într-ânsul, un asemenea om, ca înșelător și vătămător și voitor de rău este afurisit de Dumnezeu și blestemat și neiertat și culpabil de toate blestemurile Părinților și ale Sinoadelor. Pentru care, spre a face cunoscute toate acestea și a servi spre siguranța perpetuă, s-a făcut acest act singhiliotic și sinodic al Patriarhiei Noastre, scris pe pergament și extras în St. Condică a Bisericii celei mai mari a lui Hristos și s-a eliberat sfântului schit chinoviu din Sfântul Munte al Athosului cu supranumirea Înainte Mergătorului, care este supus la mănăstirea Lavrei celei mari. În anul mântuirii una mie opt sute șaptezeci și șase, în luna lui martie, indictionul al IV.

Ioachim, cu mila lui Dumnezeu Arhiepiscop al Constantinopolului, al Romei noi și Patriarh ecumenic.

Metodie al Cesariei
Ionichie al Niceei
Ioakim al Dercului
Gherman al Ródului
Kiril al Grévenelor
Nicodim al Kizicului
Calinic al Chalchidonului
Neofit al Larisei
Ioachim al Limnului
Ambrosie al Sisaniei

Că copia este exactă, 1876, octombrie 1
(Pe sigiliu, în jurul unei cruci, este scris: "Secretaria-
tul Sf. Sinod")

Primul secretar al Sf. Sinod Arhim. At. Megaclis
Tradus de pe copia legalizată, în cancelaria Sf.
Mitropolii a Ungaro-Valachiei de
Arch. Ghenadie Enăceanu.

*(Chestiunea schitului românesc chinovial al
Sf. Ioan Botezătorul din Sfântul Munte Athos,
București, Tip. Al. Grecescu, 1879)*

SCHITUL ROMÂNESC

PRODROMUL

Ieromonah Petroniu Tănase

Muntele Athos

Loc ales, Grădină a Maicii Domnului, martor și moștenitor al strălucitei culturi bizantine, Sfântul Munte Athos este tezaurul cel mai de preț al Sfintei Ortodoxii, tăria, lauda și mândria ei.

Alături de Țara Sfântă, Athosul este Muntele cel Sfânt, care împreună cu Sinaiul și Taborul, alcătuiesc triada munților descoperirilor dumnezeiești. Pe Sinaiul din mijlocul pustiului, Dumnezeu Tatăl a dat poporului ales Legea Vechiului Testament; pe Taborul Galileii, Dumnezeu Fiul le-a arătat ucenicilor Săi “pe cât se putea”, strălucirea Slavei Sale; iar pe Athos, muntele din mijlocul mării – icoană a Bisericii, mereu bătută de valuri pe marea vieții și de-a pururi neclătită – Duhul Sfânt, în chip tainic, prin energiile Sale Sfințitoare, se descoperă pe chipurile înduhovnicite ale monahilor. Triadă a munților sfinți: Sinaiul Vechiului Așezământ, Taborul Așezământului celui Nou și Athosul arună a Veacului viitor. Nu întâmplător pe Athos s-a definit învățătura dogmatică a Bisericii Ortodoxe despre Energiile necreate și nu întâmplător în Sfântul Munte s-a făurit Filocalia rugăciunii neîncetate.

Datorită așezării sale geografice, de izolare și climat aspru, în care se află Athosul, monahismul a găsit aici, încă din secolul al IV-lea, loc prielnic, dăinuind neîntrerupt până în zilele noastre. La început, sub formă sihăstrească, iar din secolul al X-lea, când cuviosul Atanasie Trapezuntul, stabilindu-se pe Athos, la anul 963, a întemeiat prima mânăstire athonită, Marea Lavră, în formă chinovială.

După modelul Lavrei, rând pe rând, iau ființă pe Athos alte mânăstiri chinoviale, în care vin și se închinoviază doriitorii de viață pustnicească din toate țările ortodoxe: greci, iviriți, ruși, români etc. În decursul timpului, numărul acestor mânăstiri a variat mult, pentru a se stabili la numărul de 20, așa cum este astăzi. După proveniența monahilor din ele, 17 din aceste mânăstiri sunt grecești, una sârbească, una rusească și una bulgărească.

Astfel, pe Athos s-au întâlnit, prin reprezentanții lor spirituali, mai toate țările ortodoxe, care și-au dat concursul pentru dăinuirea mânăstirilor athonite, încât Muntele Athos este opera întregii Ortodoxii.

Prezența monahilor români în Athos

Nu avem date precise cu privire la data când monahii români își fac prezența în Athos, dar se știe că pe la anii 1360, în mânăstirea Cutlumuș, ctitorită de domnitorul Ungrovlahiei, Alexandru Basarab, se aflau mulți monahi români, încât această mânăstire a purtat multă vreme numele de "Marea Lavră a Țării Românești".

Sunt însă mărturii istorice că prezența monahilor români în Athos este mai veche. Încă din secolul al IX-lea, documentele pomenesc de vlahii din nord, care ajungeau cu turmele lor până în Athos. Nu-i de crezut că sihaștrii

din părțile românești, unde monahismul a dăinuit sub formă sihăstrească timp de o mie de ani, să nu fi ajuns și la Athos.

Sihaștrii din Carpați mergeau la Athos, fiindcă găseau acolo condiții de viață sihăstrească mai deplină. De aceea, nu și-au întemeiat o mănăstire a lor, ci, când s-au stabilit în chinovii, au trăit împreună cu ceilalți frați: la Cutlumuș, la Zografu, la Esfigmenu, dar în general au trăit viață sihăstrească, în chilii, răspândite pe tot cuprinsul Athosului. Abia în secolul al XIX-lea, când apar statele naționale, s-au gândit și monahii români aghioriți să aibă o mănăstire a lor, și au întemeiat schitul Prodromu.

Schitul Prodromu

Schitul Prodromu se află la capătul răsăritean al peninsulei Athonite, numit Vigla, într-un ținut pustiu, pietros și bântuit de teribile furtuni. De aceea, în chip firesc, a fost pus sub patronajul marelui pustnic Sfântul Ioan Botezătorul, de unde și-a luat și numele de Prodromu, care, în limba greacă, însemna Înainte Mergător.

Loc sălbatic și cu minunate frumuseți naturale, prielnic isihiei și înaltelor contemplații duhovnicești, la care însăși atmosfera înconjurătoare te îndeamnă. Spre răsărit se întinde marea Egee, nesfârșită și aproape tot timpul anului agitată de valuri, iar spre apus, se înalță, până la 2033 m, muntele, al cărui vârf de marmură sau înălbit de zăpezi scânteiază sub razele soarelui, ca un nou Tabor, în lumina Schimbării la Față a Domnului. Aici, soarele, parcă ieșind din mare, se urcă mereu în cursul zilei pentru a apune în dosul culmii athonite, de unde, cu ultimele raze ale înserării, ne cheamă: "Veniți să ne suim în Muntele Domnului", la înălțimile cele duhovnicești.

De aceea, locul a fost din vechime îndrăgit de pustnici, doritori de înaltă viețuire duhovnicească. Când Petru Athonitul a venit la Athos, prin aceste părți și-a ales sălășluirea, mai apoi cuviosul Atanasie, întemeietorul Lavrei, tot aici și-a găsit peștera, care până astăzi stă mărturie, în peretele prăpăstios al Viglei.

Călugării români, venind la Athos pentru înalta viață duhovnicească, în chip firesc au ajuns și la Vigla.

Pe la anii 1750, câțiva monahi români, sub povățuirea duhovnicească a unui ieromonah Macarie, pustniceau la paraclisul Sfântului Ioan Botezătorul, de la care mai apoi și-a luat numele.

De cine a fost zidit acest paraclis, încă nu am găsit vreo însemnare. Dar pe peretele sudic al lui, în afară, se află inscripția: "Reînnoit de ieromonahul Iosif Hiotul, 1754". Ceea ce înseamnă că paraclisul este mai vechi, precum o arată și frumoasele icoane din catapeteasmă.

Pe la anii 1800, la chilia Sfântul Ioan Botezătorul din Vigla, se nevoiau trei sihaștri români: duhovnicul Iustin, cu doi ucenici ai săi, Patapie și Grigore. Ne-au rămas mărturii despre duhovnicul Iustin că era monah îmbunătățit și sporit mult în cele duhovnicești, precum se vede și din întâmpinarea de mai jos. În acel timp s-a abătut asupra mănăstirii Lavra un nor de lăcuste, care distrugeau grădinile și livezile mănăstirii. Părinții lavrioți au făcut rugăciuni și litanie cu Sfintele Moaște, capul Sfântului Mihail al Sinadelor, care are dar deosebit pentru alungarea lăcustelor, dar de data aceasta lăcustele nu au voit să plece. Atunci, unii părinți lavrioți s-au gândit să-l cheme pe Justin Vlahul, știindu-l că are har deosebit de la Dumnezeu. Duhovnicul Iustin a mers la Lavra, a făcut aghiazmă, și când a început să cânte troparul "Mântuiește Doamne, poporul Tău..." și să stropească, norul de lăcuste s-a ridicat și a plecat.

Adunându-se și alți monahi români în jurul duhovnicului Iustin, acesta, împreună cu ucenicii săi, s-au gândit să facă din chilia lor o așezare monahicească mai mare și să o prefacă în schit.

Adresându-se mănăstirii Lavra, în acest scop, aceasta a primit cererea lor și le-a dat binecuvântare, iar ei, cu multă osteneală și cheltuială, au adus pe uluce apa de la Kir Isaia, până la chilia Prodromu, Vigla fiind cu totul lipsită de apă.

Între timp, la anul 1816, duhovnicul Iustin moare, iar urmașii săi cer de la mănăstirea Lavra un act scris pentru întemeierea schitului. Mănăstirea Lavra, la anul 1820, dă un act de întărire în 13 articole, în care se stabilesc condițiile de funcționare a noului schit și anume: că schitul este dependent de Marea Lavră, că va duce viață chinovială, va avea egumen și pecete proprie și va respecta toate îndatoririle față de mănăstirea Lavra, asemenea cu celelalte schituri athonite.

În anul următor, 1821, însă, încep tulburările și greutățile aduse de revoluția grecească și dorința de a se pune temelie schitului Prodromu nu se poate îndeplini.

Monahii Patapie și Grigore au plecat în România, luând cu ei și actele de întemeiere a schitului, pe care le-au depus la mănăstirea Neamțu din Moldova, unde s-au stabilit și ei. Greutățile și tulburările revoluției s-au prelungit mai mulți ani, răstimp în care cei doi monahi au murit, dar dorința lor de întemeiere a schitului o vor duce la îndeplinire alți doi monahi, Nifon și Nectarie, de la mănăstirea Horaița, din Moldova. Aceștia merg la Athos, stau un timp la schitul Sf. Ana, apoi se stabilesc la Cerasia, nu departe de Prodromu. Aflând ei de aprobarea Lavrei, din 1820, pentru înființarea schitului, găsesc aceste acte la mănăstirea Neamțu și, luându-le, merg la această mănăstire,

cu aprobarea căreia, la anul 1851, răscumpără cu suma de 7000 lei chilia Prodromu, care, între timp, fusese dată unor călugări greci. Mănăstirea Lavra întărește din nou actul din 1820, căruia îi mai adaugă trei articole, potrivit cu noua situație, iar monahii Nifon și Neetarie pornesc la strângerea de fonduri pentru construirea schitului.

Nifon merge în Moldova, ia legătura cu mitropolitul Sofronie și cu domnitorul Grigorie Ghica, care acordă însemnata sumă de 3000 galbeni și aprobare pentru strângerea de ajutoare de la popor.

Se face intervenție la Patriarhia de Constantinopol, iar patriarhul Chiril emite sigiliul patriarhal din 1856, prin care aproba înființarea și funcționarea schitului moldovenesc Prodromu, cu îndemnul dat monahilor din schit să ducă o viață chinovială, să se roage pentru ctitori și să păstreze cu grijă bunurile așezământului.

Cu ajutoarele primite s-au făcut lucrări pregătitoare, s-a adus apă la schit, s-a construit o cisternă de apă, drum la mare și arsana pentru păstrarea materialelor. În anul următor, în martie 1857, s-a pus temeliala bisericii mari, lucrare care se va termina în anul 1866. Sfințirea bisericii are loc în ziua de sâmbătă, 21 mai, sărbătoarea Sfinților Împărați Constantin și Elena și s-a săvârșit de către arhiepiscopul Isaia Vicol, egumenul mănăstirii Golia din Iași, care a mers la Athos, însoțit de unele personalități de seamă de la Mitropolia Moldovei și de un mare număr de închinători din România, de față fiind o mare mulțime de monahi din tot Athosul și de credincioși din toate țările lumii ortodoxe. Tot acum s-a sfințit și paraclisul cu hramul Adormirea Maicii Domnului, de deasupra intrării principale în schit. În acest timp, obștea monahilor prodromiți se ridica la aproape o sută de monahi.

Noua biserică, cu hramul Botezul Domnului, este o clădire impunătoare, de mari proporții: lungime de 30 m și lățime de 8,50 m, având trei turle masive, înălțate pe baze pătrate, Pronaosul este despărțit de naos printr-o arcatură centrală, sprijinită de două coloane, iar pridvorul este închis cu glasvanduri.

Deasupra ușii de intrare în biserică, încadrată între două benzi verticale tricolore – tricolorul românesc – se află următoarea pisanie: "...acest sfânt locaș românesc, cu patronul Botezul Domnului și a Mântuitorului nostru Iisus Hristos, cu viață chinovitică, este fondat ca azil al tuturor românilor fără deosebirea lor. Piatra fundamentală s-a pus la anul 1857, luna lui martie, cu voia mănăstirii Lavra; s-a edificat cu contribuția tuturor dreptcredincioșilor români de peste Dunăre și s-a sfințit la anul 1866, mai 21. Această inscripțiune s-a așezat de toată comunitatea monahilor români a acestui dumnezeiesc locaș".

Biserica este pictată în întregime între anii 1862-1863, de către pictori vestiți din România, în stilul secolului al XIX-lea, de inspirație renașcentistă. Merită să fie menționată pictura de pe peretele sudic al pridvorului, o reprezentare a Muntelui Athos cu mănăstirile și sfinții care au trăit în ele, între care și un număr de 14 sfinți români, având inscripția: "Acești sfinți s-au sfințit în pământul Țării Moldovenești".

Tot în acest timp s-au construit și chiliile dinspre nord și răsărit. Corpul dinspre nord, cu parter și două etaje, are chilii pentru monahi, paraclisul cu hramul Buna Vestire, iar la parter: chelăria, spălătoria, pivnița și diferite magazine. Corpul dinspre apus, parter și etaj, este străjuit de clopotnița înaltă de 23 m, cu paraclisul Adormirea Maicii Domnului, care se înalță deasupra intrării principale în schit, având în dreapta arhondaricul pentru închinători, iar în

stânga, la parter, trapeza și bucătăria obștii, iar la etaj atelierul de pictură și chilii.

După o stăreție atât de rodnică și văzându-și dorința împlinită, Starețul Nifon, fiind un om smerit și mult nevoitor, în anul 1870 se retrage din stăreție și cu câțiva ucenici mai apropiați se sălășluiește într-o chilie aproape de peștera Sfântul Atanasie din Vigla, unde viețuiește până la moarte, în anul 1899, fiind pildă de cuvioșenie și viață duhovnicească. A fost îngropat în peștera unde s-a nevoit, iar mai apoi părinții de la Prodromu i-au dus osemintele și le-au așezat în locul anume pregătit sub altarul bisericii mari, înaintea căruia o candelă este neîntrerupt aprinsă.

A urmat la stăreție ieromonahul Damian, originar din București, care a continuat cu vrednicie buna gospodărire a schitului. În timpul stăreției lui s-au făcut multe îmbunătățiri între care: s-a lărgit paraclisul vechi al Sfântului Ioan, s-a construit arsanaua de la mare, corpul de chilii dinspre răsărit, unde se află biblioteca, și corpul mare de chilii dinspre sud, parter și trei etaje, unde se găsesc: la parter, spitalul pentru bolnavi și farmacia; la primul etaj, sectorul administrativ (cancelarie, casierie, arhivă); la etajul al doilea, chilii pentru monahi, iar la etajul al treilea, camerele oficiale pentru oaspeți și sala mare de recepție, toate înzestrate cu inventarul necesar pentru bună folosință.

Schimbările politice, care au avut loc în acest timp în Țările Române, au avut urmări și în viața schitului Prodromu.

La înființare, schitul se numea schitul moldovenesc Prodromu, fiind populat mai mult de monahi veniți din Moldova. Mai apoi s-au adunat călugări din toate provinciile locuite de români, iar la anul 1859, cele două principate, Moldova și Muntenia, unindu-se într-un singur stat, România, și schitul Prodromu și-a luat numele de schitul

românesc Prodromu. Ca urmare, în anul 1889, mănăstirea Lavra încheie un nou act cu schitul Prodromu, întărit și de sigiliul patriarhului Dionisie al Constantinopolului, în 16 articole, care modifică în parte actele anterioare din 1820 și 1852, stabilindu-se modul de viețuire al schitului, potrivit cu noua stare de lucruri. Între altele, se spune că schitul Prodromu poartă supranumele de românesc, că are viață chinovială și este supus mănăstirii Lavra, că biserica mare are hramul Botezul Domnului și că numărul viețuito-rilor din obște se stabilește la 60 de monahi și 10 frați.

În anul 1890, ieromonahul Damian se retrage din stăreție și îi urmează ieromonahul Ghedeon, originar din jud. Prahova - România. În timpul stăreției lui se construiește cisterna cea mare subterană din incinta schitului, lucrare monumentală, folosită și în prezent, gropnița din cimitir, clădirea mare de la metocul din Insula Tasos și schitul Bucium de la Iași.

Starețul Ghedeon era un om simplu, smerit și evlavios, slujea zilnic Sfânta Liturghie. Retrăgându-se din stăreție, a trăit singur, retras într-o chiliuță, până la sfârșitul vieții.

Urmașul său la stăreția Prodromului, ieromonahul Antipa Dinescu, originar din Slănic-Prahova, România, organizează o serie întreagă de ateliere pentru viețuitorii din obște, precum: atelier de pictură, de sculptură în lemn, os și marmură, extracții de uleiuri vegetale și un muzeu de lucruri vechi, antice și de faună și floră maritimă. În timpul stăreției lui are loc cutremurul cel mare din 1904, care a pricinuit mari stricăciuni la biserică și la toate clădirile schitului și îndeosebi la paraclisul Adormirii Maicii Domnului, de la clopotniță. Se fac lucrările urgente de reparații și se reface complet paraclisul Adormirii Maicii Domnului, din marmură, cum se vede și în prezent.

În timpul acestor patru stareți: Nifon, Damian, Ghedeon și Antipa, schitul a ajuns la o deplină dezvoltare duhovnicească și gospodărească. Alături de îmbunătățirile gospodărești pomenite mai sus, și viața duhovnicească a obștii era înfloritoare. Numărul monahilor din obște trecea de o sută, între care se găseau și părinți ajunși la înaltă viață duhovnicească. În primul rând, a fost Starețul Nifon, om duhovnicesc și pildă de smerenie și sfințenie pentru obște. A dus o viață în post și rugăciune. Cu prilejul sfințirii bisericii mari, la anul 1866, când arhiereul Isaia Vicol a voit să-i acorde cinstea de arhimandrit, starețul Nifon s-a împotrivit cu hotărâre, trăind în smerenie ca simplu ieroschimonah, până la sfârșitul vieții. Testamentul pe care cuviosul Nifon l-a lăsat ucenicilor săi este un adevărat îndreptar duhovnicesc: "Fiilor, să aveți grijă de sufletele voastre, știind că aicea este vremea nevoințelor, iar dincolo a plăților și a cununilor și că, după trecerea acestei vieți, nu mai folosește nimic pocăința. Să aveți dragoste între voi, să fiți smeriți, buni și ascultători și lesne iertători unii altora. Siliți-vă din toate puterile să păziți pacea dintre voi, iar asupra patimilor și gândurilor celor spurcate să ne într-armăm cu postul, cu privegherea și mai mult decât toate cu aducerea aminte de moarte, gătindu-ne în tot ceasul de ieșirea din viața aceasta și spre întâmpinarea Domnului Hristos..."

Un ostenitor și apropiat al starețului Nifon a fost ieromonahul Antipa de la Calapodești-Bârlad – România, duhovnic îmbunătățit și mult căutat de credincioși. Fiind trimis de mai multe ori în Rusia pentru strângerea de ajutoare, în cele din urmă a rămas acolo și s-a stabilit la mănăstirea Valaam, unde a dus o viață de aspră nevoință și sfințenie. După moarte osemintele sale s-au aflat binemirositoare, Biserica Rusă l-a socotit sfânt și l-a trecut în rândul sfinților, fapt recunoscut apoi și de Patriarhia Română, cu prilejul

canonizării sfinților români. În luna mai 1998, starețul mănăstirii Valaam, arhimandritul Pangratie, făcând un pelerinaj la Sfântul Munte Athos, a venit și la Prodromu și a adus două părțicele din moaștele cuviosului Antipa, binecuvântare pentru obștea de unde a ieșit acesta.

Un alt părinte îmbunătățit, din obștea Prodromului, și apropiat al starețului Nifon, a fost monahul Nectarie Psaltul, om smerit și cu înaltă viață duhovnicească. Vestit prin talentul și meșteșugul său muzical, era numit al doilea Cucuzel, Privighetoarea Sfântului Munte. Era chemat anume la marile praznice și hramuri ale mănăstirilor athonite și lumea din depărtări venea ca să-l asculte. A tradus din greacă și a alcătuit o mulțime de cântări bisericești, în română și greacă, care se cântă și astăzi în Biserica Ortodoxă.

Au fost apoi în obștea Prodromu monahi binecunoscători ai limbii grecești, care au tradus în limba română și au alcătuit cărți de zidire sufletească: Hristoitia, Mântuirea păcătoșilor, și multe alcătuiuri proprii în limba română, care s-au răspândit în țară și aveau mare căutare în rândul credincioșilor.

Pentru bunul mers al vieții obștești, schitul a dobândit o serie de proprietăți în țară: schitul Bucium - Iași, schitul Icoana din București și diferite case în București, Constanța, Galați, precum și terenuri agricole și vii. În Grecia, în insula Tasos, la Potamia, avea un metoc bine gospodărit. Veniturile aduse de aceste proprietăți asigurau cele necesare pentru întreținerea personalului monahal, pentru buna desfășurare a sfintelor slujbe, pentru primirea închinătorilor și întreținerea clădirilor.

Secolul al XX-lea a început cu cutremurul catastrofal din 1904, care, precum am amintit mai sus, a provocat așa de mari stricăciuni la toate clădirile schitului și îndeose-

bi la biserica mare, încât prodromiții se gândeau să o dărâme pentru a o zidi din nou.

Schimbarea calendarului din 1924 a adus și ea multă tulburare în obștea schitului Prodrom. Apoi, războaiele balcanice și cele două războaie mondiale, cu urmări dezastuoase asupra tuturor țărilor europene, au adus mari prefaceri și în viața Athosului, care, eliberat de stăpânirea otomană, a fost pus sub tutela statului grec. Acesta, în 1923, naționalizează o serie de metoace ale mănăstirilor athonite, între care și metocul Prodromului din Tasos, iar regimul comunist din România naționalizează, fără nici o compensație, toate proprietățile pe care schitul le avea în țară, încât schitul se vede lipsit complet de mijloacele sale economice de întreținere. Adăugând la aceasta, imposibilitatea aprovizionării din țară, din cauza îngreunării circulației, precum și întârzierea sosirii de noi monahi din țară, obștea monahilor din Prodromu s-a micșorat simțitor, iar clădirile nemaiavănd cine să le întrețină cum se cuvine, au început să se degradeze și schitul era amenințat cu desființarea.

Abia după serbarea mileniului Sfântului Munte din 1963, când s-au întâlnit pe Athos întâistătătorii tuturor Bisericilor Ortodoxe, starea de lucruri a început să se mai îmbunătățească. Prodromu a început să primească ajutoare materiale din țară și s-a îngăduit venirea de noi monahi. Primii sosiți, în 1976, au găsit la Prodromu vreo zece călugări bătrâni și aproape toți bolnavi. Între timp au venit și alți părinți, dar cu totul lipsiți de mijloace financiare.

Părinții noi sosiți au porni, cu brațele proprii, la reparațiile clădirilor, care se impuneau de urgență, lucrări care continuă neîntrerupt din anul 1980 și până astăzi.

S-a făcut apel pentru ajutor în țară și în străinătate și s-au primit însemnate ajutoare de la statul român și de

la statul grec. Schitul și-a organizat atelier de tâmplărie și de mecanică și, rând pe rând, până în prezent, s-au făcut următoarele lucrări: s-a restaurat în exterior biserica mare, sala bibliotecii cu întregul mobilier, brutăria, sala de recepții (sinodiconul), interior și acoperiș, corpul de chilii sud, fațada de incintă, corpurile de chilii nord, în întregime, și cel de apus, cu clopotniță, arhondarie, bucătărie și trapeză, și toate clădirile gospodărești din afara incintei: atelierul mecanic cu garajul, atelierul de tâmplărie, clădirea de la fosta moară, și s-a îmbunătățit sistemul de aprovizionare cu apă a schitului cu conducte metalice, construindu-se două cisterne de apă în pădure, de 400 m.

Începând cu anul 1998 s-a trecut la cea mai însemnată lucrare, restaurarea picturii din biserica mare, la terminarea căreia, schitul, în linii mari, este restaurat în întregime.

Pentru a se putea îndeplini acest program de lucru, a fost nevoie să se deschidă drum carosabil între schit și mănăstirea Marea Lavră și de aprovizionare cu mașini, unelte și cu materialele necesare pentru construcție.

Astfel, cu ajutorului Bunului Dumnezeu, al Maicii Preacurate, Care a binevoit să înzestreze schitul cu icoana sa cea nefăcută de mână, și cu rugăciunile Marelui Înainte Mergător Ioan; cu contribuția credincioșilor și cu munca asiduă, depusă timp de două decenii, a monahilor români din obște, schitul se vede îmbrăcat în haină nouă, potrivită pentru lucrarea duhovnicească ce se cuvine să o desfășoare Biserica Ortodoxă Română în Grădina Maicii Domnului și Acropola Ortodoxiei. În istoricul schitului, scris de monahul Irinarh, se relatează următoarea întâmplare:

“Pe la anii 1337, cuviosul Marcu, ucenicul Sfântului Grigore Sinaitul, avându-și locuința deasupra mănăstirii Lavra, pe dealul ce se numește Palama, într-o noapte, ieșind din chilie și stând la rugăciune, vede în partea dinspre

răsărit, la locul ce se numește Vigla, o doamnă, șezând pe un tron ca o împărăteasă, înconjurată de îngeri și sfinți, care tămâiau împrejur, cântând și închinându-se împărătesei a toate. Întrebând cuviosul Marcu pe Sfântul Grigore, starețul lui, ce înseamnă aceasta, i s-a spus că Maica Domnului voiește ca, în timpurile mai de pe urmă, să ridice în acele părți un locaș dumnezeiesc, spre slava Sfinției Sale“.

Sfinte moaște

Deși nu are mare vechime, schitul Prodromu nu este lipsit de duhovnicească zestre, care constituie lauda mănăstirilor athonite, adică de sfintele moaște și sfintele icoane. În biserica Prodromului sunt mai multe cutii cu părțile mai mici sau mai mari de sfinte moaște, dăruite de diferiți credincioși din țară, între care: o cutie de argint cu o părticică din moaștele Sfântului Ioan Botezătorul; o cutie cu moaște de la Sfântul Trifon; o cutie cu părțile de la Sfântul Arhid. Ștefan, Sf. Evanghelist Matei și Sfânta Muceniță Varvara, și o cutie cu 6 părțile de la Sfinții Ioan Hrisostom, Grigorie Teologul, Modest al Ierusalimului, Sfântul Mucenic Haralambie, Sfinții doctori fără de arginți Cosma și Damian și Sfântul Mucenic Trifon.

Sfinte icoane

Schitul Prodromu are un număr de icoane ale sfinților de peste an, care se pun spre închinare pe iconostas, la pomenirea sfântului respectiv, precum și trei icoane mari făcătoare de minuni, și alte două despre care pomenim mai jos.

1. Icoana Maicii Domnului, nefăcută de mână

Este zestrea cea mai de preț a schitului și binecuvântarea Maicii Domnului, pentru că icoane nefăcute de mână sunt puține în toată lumea ortodoxă. Istoricul acestei icoane, pe scurt, este următorul:

În anul 1863, ctitorul schitului, Ieroschimonahul Nifon, dorind să aibă în ctitoria lor o icoană frumoasă, cum au toate mănăstirile din Sfântul Munte Athos, a găsit un pictor priceput și evlavios din orașul Iași, pe nume Iordache Nicolau, căruia i-a cerut să picteze o icoană a Maicii Domnului, cu înțelegerea ca icoana să fie pictată potrivit rânduielilor Sfintei Biserici Ortodoxe, "cu rugăciune și post", adică în timpul lucrului să citească zilnic Acatistul Maicii Domnului, iar masa să o servească după încetarea lucrului din acea zi. Cu această rânduială, pictorul s-a apucat de lucru, cu bun rezultat, dar când a ajuns să picteze Sfintele Fețe ale Domnului Hristos și Maicii Domnului, nu izbutea deloc să le picteze cum se cuvine. Măhnit, pictorul a întrerupt lucrul, a acoperit cu o pânză icoana, a încuiat atelierul și s-a retras în odaia sa, unde a căzut, cu fierbinte rugăciune, la Maica Domnului, ca să-l ajute să săvârșească Sfânta icoană.

A doua zi, voind să înceapă din nou lucrul, pictorul a intrat în atelier, a aprins candela la Maica Domnului, făcând metanii înaintea icoanei, a dat la o parte pânza și, O, minunile Tale, Doamne, icoana era terminată și frumos pictată, așa cum se vede și astăzi. În urma acestei minuni, icoana a fost dusă cu deosebită cinste la Sfântul Munte Athos, iar în timpul călătoriei, icoana a făcut mai multe minuni. Ajunsă la Prodromu, icoana a continuat să săvârșească minuni și continuă să fie făcătoare de minuni până în ziua de astăzi. Despre această icoană, un închinător scria: "La Prodromu, m-am închinat la Icoana-nefăcută-

de-mână, care m-a cucerit așa de mult că nu mă mai puteam desprinde de fața ei“, iar un credincios din Atena, căruia i-am trimis o fotografie a acestei icoane, scrie: “De când a intrat Panaghia în casa noastră, s-a schimbat complet viața din familia noastră“.

2. Icoana Maicii Domnului, apărătoare de foc

Această icoană a aparținut unei familii de credincioși din orașul Bârlad. Într-o zi s-a întâmplat că i-a ars desăvârșit casa de lemn în care se afla această sfântă icoană. După ce s-a potolit focul, au început să caute printre tăciunii și cărbunii rămași, doar vor mai găsi ceva din vasele de argint și aramă și astfel, în locul celor căutate, au găsit fără nădejde icoana Maicii Domnului, în mijlocul cărbunilor și cenușii, neatinsă cât de puțin de mistuitoarea flacăra, ci numai afumată și înnegrită. Plini de spaimă și de mirare, au scos icoana din jăratec, au spălat-o și au văzut că nici zugrăveala nu era deloc stricată, ci numai fumul pătrunsese și o înnegrise. Mai apoi, icoana a fost îmbrăcată în argint și dăruită schitului nostru, pe care de mai multe ori, l-a apărât de foc și de grindină. Într-o vreme când pădurile din Vigla au fost mistuite de foc, monahii prodromiți au făcut litanie în jurul schitului cu această icoană și focul nu s-a apropiat de schit.

3. Icoana Sfântului Ioan Botezătorul

În paraclisul vechi al schitului se află o veche icoană a Sfântului Ioan Botezătorul și Înainte Mergătorul - Prodromu, de la care și schitul și-a luat numele, așezată în rândul icoanelor împărătești. A fost îmbrăcată în argint de către domnitorul Moldovei, Grigore Ghica, la anul 1853, când se zidea schitul. Despre această icoană se istorisesc următoarele: la anul 1821, în timpul revoluției grecești, când

armatele turcești au intrat în Sfântul Munte și au jefuit mănăstirile, o unitate militară turcească a ajuns și la Prodromu. Intrând în paraclis, pentru jaf, au dat de icoana Sfântului Ioan, care are o privire severă, și înspăimântându-se, au început să tragă cu pistoalele asupra icoanei, dar gloanțele, în loc să o vatăme, se întorceau înapoi și îi loveau pe ei. Aceștia s-au înfricoșat și au fugit, lăsând sfânta icoană nevătămată. În timpul construirii schitului, această icoană a făcut mai multe minuni și Sfântul Pustnic este ocrotitorul cel tare și neîntrerupt al obștii Prodromului.

4. Icoana Sfinților Trei Ierarhi

Această sfântă icoană se află, de asemenea, în paraclisul vechi, și de ea se leagă minunea următoare: cu un veac mai înainte de întemeierea schitului, sihaștrii din zona Vigla sufereau mult de sete, pentru că această parte a muntelui este cu totul lipsită de apă. Cu toate stăruințele și rugăciunile lor, multă vreme nu au putut găsi apa dorită. Prin anii 1720, Sfinții Trei Ierarhi s-au arătat unui pustnic român îmbunătățit, căruia i-au zis: "Sapă acolo, lângă măslini, și vei găsi apă". Ceea ce s-a și întâmplat. Au găsit apă la 8 m adâncime și au făcut fântâna care se vede și astăzi și de unde părinții luau apă pentru Sfânta Proscomidie. Ca mulțumire, și în cinstea celor Trei Ierarhi, părinții au pictat icoana lor, care se cinstește cu evlavie până astăzi, în paraclisul Sfântului Ioan Botezătorul.

5. Icoana Sfântului Munte

În paraclisul Adormirii Maicii Domnului, de sub clopotniță, se află o icoană, unică în felul ei: o reprezentare a Muntelui Athos, cu toate mănăstirile sale și cu sfinții care au trăit în fiecare, iar pe cele două laturi ale icoanei sunt pictați, în medalioane, 16 sfinți români. După această icoană

socot că s-a pictat aceeași scenă, de dimensiuni mai mari, pe peretele sudic din pridvorul bisericii mari, de care s-a pomenit.

În partea de jos a icoanei sunt scrise următoarele stihuri:

“Am însemnat lângă Sfântul Munte,
Nu cu multe cuvinte,
Domnezeiești, cerești mărgăritari,
Rodiți în pământul Moldoromâniei cei nu mari.

Oameni și aceștia au fost,
Nu precum eu în afpte prost.
Iisuse Mântuitorul meu,
Cu mijlocirile lor, iartă pe robul Tău. 1859.
Prin grija cuvioșiei sale.....
(numele șters) Moldovanu, din schitul Cutlumușiu“.

Dacă însă citim literele cu care începe fiecare din stihurile de mai sus, dăm de numele ANDRONIC, care desigur este numele cuviosului; care s-a îngrijit de pictarea acestei frumoase icoane. Icoana este unică în tot Muntele Athos și a fost dusă și expusă în cadrul expoziției Athonite de la Tesalonic, din anii 1997-1998.

Biblioteca

Biblioteca schitului numără peste 5000 volume, majoritatea cărți de slujbă bisericească: ceasloave, minee, psaltiri etc., și cărți de literatură duhovnicească, aduse de monahi din țară, pentru trebuințele lor sufletești. Există, de asemenea, un număr mare de cărți de muzică bisericească, cărți liturgice grecești și de literatură profană.

Între acestea se află și exemplare de cărți de literatură veche, din secolul al XVII-lea, precum: Cazania lui Varlaam, 1642; Cele 7 Taine, Iași, 16..., Noul Testament al lui Simion Ștefan, Alba Iulia, 1648; Pravila de la Govora, 1652, Biblia lui Șerban, 1688; Evangheliarul lui Antim Ivireanul, Snagov, 1697. Pe lângă cartea tipărită, biblioteca conține și un număr de circa 200 manuscrise, unele provenind din țară și din biblioteci mănăstirești, altele scrise de monahii de la Prodromu. Între acestea, un loc deosebit îl ocupă Istoria mănăstirilor athonite, scrisă de schimonahul Irinarh Șișman (1845-1920), alcătuită din 10 volume, din care două sunt pierdute, cuprinzând o istorie a Athosului și a tuturor mănăstirilor athonite, împodobită cu frumoase chenare și icoane, care fac din lucrare o adevărată operă de artă. Lucrarea prezintă un interes deosebit pentru faptul că autorul se ocupă și de așezămintele românești din cuprinsul fiecărei mănăstiri, și consemnează fapte mai de seamă petrecute în vremea sa în Atos și în lume.

Încheiere

Schitul Prodromu s-a întemeiat prin străduința unor monahi români din dorința de a ridica în Sfântul Munte o ctitorie românească, spre a fi și noi în rând cu celelalte popoare ortodoxe; "să aibă și românii, ziceau ei, un sfânt locaș în Grădina Maicii Domnului, în care să se slujească în frumoasa limbă românească". Documentele păstrate sunt mărturii grăitoare, care pun în lumină gândul și fapta acestor monahi, împlinite departe de hotarele țării lor, la îndemnul conștiinței lor ortodoxe și, totodată, la îndemnul conștiinței lor naționale românești. Sfinții români pictați deasupra ușii de la intrare în biserica mare, precum și pe

peretele sudic al pridvorului bisericii, și în icoana Sfântului Munte, de care s-a scris deja în paginile anterioare, și tricolorul românesc, folosit ca element decorativ în pictura bisericii, mărturisesc că viețuitorii Prodromului se află neconțenit în legătură cu patria lor, prin cele trei culori naționale, iar prin icoana sfinților români, cu Biserica Ortodoxă Română. Astfel, schitul Prodromu, pe lângă prezența monahismului și spiritualității românești în centrul Ortodoxiei, care este Athosul, este totodată și o înfăptuire românească, prin care se urmărește un nume și un loc de cinste neamului românesc și Bisericii Ortodoxe Române.

*(Scurt îndrumător pentru
pelerinii români, 1998)*

SCURT ISTORIC AL SCHITULUI PRODROMU

Ierom. Paisie Lambru

Cum celelate sfinte mănăstiri, schituri și chilii din Sfântul Munte au fost înființate prin minuni de către bărbați cuvioși și sfinți, asemenea și schitul chinovial românesc Prodromul, din Sf. Munte Athos, s-a zidit după mai înainteă proorocire și vedenie a cuviosului părinte Marcu, ucenic al Sfântului Grigorie Palama.

Pe la anul 1337, părinții aveau locuința deasupra sfintei mănăstiri Lavra, pe un deal înalt, numit Palama. Aici, într-una din zile, cuviosul Marcu, a văzut la locul unde-și făcea obișnuit rugăciunea sa, dinspre răsărit, loc ce i se zice Vigla Ianicopoli (Vigla însemnând frumoasă privire), un chip

de femeie îmbrăcată cu veșminte împărătești, șezând pe un scaun împărătesc, înconjurată de sfinți cuvioși părinți, care i se închinau cu multă smerenie și cucernicie, precum și de cete de arhangheli și îngeri, care cântau slăvind-o și tămâiau cu miresme.

Această vedenie, cuviosul părinte Marcu o spuse starețului său, Sfântului Grigorie, iar acesta îi răspunse așa: Fiule Marcu, vei ști că în vremurile ce vor urma se va zidi în acel loc un locaș, spre slava lui Dumnezeu și a Maicii Sale, Pururea Fecioară Maria, și spre lauda cuvioșilor părinți ai Athonului, unde multe suflete se vor mântui acolo, dacă vor păzi canonul și pravila lor, unirea și dragostea între ei.

Această vedenie este împlinită astăzi prin prezența schitului nostru românesc Prodromul.

Aici, pe la anul 1810, un părinte cu numele Justin, ieromonah și duhovnic, de națiune română, cu doi ucenici ai lui, Patapie și Grigorie, monahi, au venit din România. După ce au văzut mai toate mănăstirile, schiturile și chiliile din Sf. Munte Athos, au venit și la mănăstirea Marea Lavră, de la care au cumpărat chilia numită Vigla Ianicopoli, cu biserica cu hramul Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul, și îndată după aceasta au zidit aici ca la douăzeci de chilii pentru părinți, arhondaric pentru vizitatorii închinători, spital, pitărie, trapeză, bucătărie și egumenie. Biserica cu chiliile, cu vremea s-a recunoscut ca schit de Marea Lavră.

Părinții din acest schit o duceau greu din cauza lipsei de apă. Ei nu aveau decât apă din ceea ce puteau strânge de la ploaie, și aceasta era foarte puțină.

Din cauza acestei lipse de apă, în schitul Prodromu, fu nevoit părintele Justin să ceară, de mai multe ori, de la mănăstirea Lavra, ca să dea pentru schitul român izvorul de apă numit al lui Chir Isaia.

Părinții proestoși ai mănăstirii Lavra nici n-au vrut să audă de așa ceva. Smeritul părinte Justin, deși era mâhnit în sufletul său, nădejdea nu și-o pierdu, și făcu rugăciuni către milostivul Dumnezeu și către protectoarea Născătoare de Dumnezeu, Fecioara Maria, ca să rânduiască cele de folos părinților din schit.

Câtăva vreme după aceasta, pe la anul 1820, cu rânduială dumnezeiască, a venit un nor mare cu lăcuste, care se coborau numai pe lucrurile mănăstirii Lavra, prăpădind tot: livezi, grădini și copaci.

Părinții lavrioți, văzând această nenorocire, au ieșit cu litanie și cu Sfintele Moaște, făcând și sfințirea apei, stropind în toate părțile cu aghiazmă. Toate acestea n-au folosit la nimic, căci lăcustele mai rău se întărau.

Unul din părinții Lavrei, adresându-se către ceilalți părinți lavrioți, le zise: Părinților! Ceea ce vedem este mânia lui Dumnezeu, care ne pedepsește pe noi pentru că nu dăm apă părintelui Justin duhovnicul, care are mare nevoie de apă în schitul său.

Aceste cuvinte au pus pe gânduri pe părinții lavrioți. Ei l-au chemat pe părintele Justin Vlahul, iar proestoșii mănăstirii Lavra au spus părintelui Justin să facă și el sfințirea apei, ca să încerce, cumva, dacă este mânia lui Dumnezeu, pentru faptul purtării lor față de schitul românesc.

Părintele Justin, luând binecuvântarea, a sfințit apa și a început a înălța sfânta cruce, spunând: Mântuiește Doamne norodul tău și, stropind cu aghiazmă în toate părțile, o minune dumnezeiască a fost, căci îndată toate lăcustele, de pe hotarele Lavrei, într-o clipă au zburat, ca un nor s-au ridicat și s-au făcut nevăzute.

Părinții lavrioți, văzând acestea, s-au înspăimântat și au cinstit mai mult pe Vlahul Justin, decât mai înainte,

zicând că Vlahul Justin este cuvios și sfânt. Și după aceasta, prin act întărit, au dat voie pentru schitul românesc, ca să se ia apă de la izvorul Chir Isaia.

Căpătându-se această voie, au adus piatră de la ostrovul Hiu, cu care s-au făcut uluci și canal, pe care s-a adus apă de la izvorul Chir Isaia.

Părintele Justin, mulțumind și laudând pe Dumnezeu că și-a împlinit dorința, întărește cu acte schitul românesc, după rânduiala Sf. Munte.

După ce toate cu voința lui Dumnezeu s-au făcut, Părintele Justin se retrage într-o viață mai aspră, spre pilda ucenicilor lui, trăind în nevoi, cu post, cu rugăciune, culcându-se pe jos, nevoindu-se precum Macarie Egipteanul, silindu-se să biruiască mândria diavolească.

Acest fericit părinte a trăit în Sf. Munte 35 de ani și, după multe osteneli, părintele Justin, în etate de 75 de ani, s-a mutat către Domnul, lăsând destuleilde frumoase ucenicilor săi.

În urma lui a rămas, ca stareț, părintele Patapie ieromonahul și Grigorie, ucenicul său.

Ivindu-se multe tulburări și răscoale prin tot Sf. Munte, pricinuite de către barbari, s-a răspândit frica printre părinți, și din această cauză, părintele Patapie, împreună cu ucenicul său Grigorie, s-au hotărât să plece din Sf. Munte.

Obiectele pe care le avea schitul s-au dat, de către acești părinți, proestoșilor Lavrei, spre păstrare, iar ei au plecat, prin Italia, în România.

În timpul călătoriei, părintele Grigorie moare, pe mare, în corabie, iar ieromonahul Patapie continuă drumul și, ajungând în România, se stabilește la mănăstirea Neamțului, unde trăiește nu mult timp. După încetarea din viață a acestui părinte, actele schitului Sf. Ioan Botezătorul rămân în mănăstirea Neamțului.

Pe la anul 1848, doi părinți, Nifon și Nectarie, cu metania din schitul Horaița, județul Neamț, pornesc spre Sfântul Munte, și stau o vreme la schitul Cutlumuș, aproape de Careia.

De aici, se duc la hotarele Lavrei, în schitul Sf. Ana, unde dau peste vreo douăzeci de părinți români, tot din Horaița, printre care găsesc și un cunoscut, pe părintele Isaia, întâmplare care le-a făcut multă bucurie.

Părintele Nifon cumpără în Sf. Ana o chilie, fără biserică. După câțva timp, acest părinte, împreună cu părintele Nectarie, pleacă la Ierusalim, unde stau până după Sfințele Paști, când se întorc la chilia cumpărată în Sfântul Munte. De la Ierusalim, ei îl aduc pe părintele Ignatie, care, ca mirean, avea numele de Ion, născut în Iași, și pe părintele diacon Leontie, călugăr din Horaița.

Părintele Nifon, în mirenii Natanail, a fost schimnic la Sf. Ana, din Muntele Athos, de către un părinte grec, Eftimie. El îl face schimnic pe părintele Leontie, hirotonisindu-l și preot. De asemenea, îi face schimnici pe părinții Ignatie și Nectarie.

Fiindcă părinții se făcură mulți la număr, ei s-au sfătuit și s-au învoit ca părinții Nifon și Nectarie să cumpere o altă chilie, mai mare, cu hramul Maica Domnului, în Chirașa, având livadă de fânețe, grădină pentru zarzavaturi, apă destulă sub poalele Muntelui Athos, aproape de mare, și cu o poziție foarte frumoasă. Această chilie făcea parte din moșia Lavrei.

După ce s-a cumpărat numita chilie, părintele Nectarie a plecat în România, în comuna Bursucani, județul Tutova. Această comună era locul unde s-a născut părintele Nectarie. Întorcându-se în Sfântul Munte, părintele Nectarie a adus cu el și pe cei trei frați ai lui, și anume: Teodor, Vasile și Zaharia. Acolo, în Chirașa, i-a schimnicit, dând lui

Teodor numele de Teona, lui Vasile numele de Vartolomeu și lui Zaharia numele de Zosima.

Părintele Nectarie, împreună cu părintele Nifon, venind iarăși în țară, se duc la Iași. Aici, ei având mai multe cunoștințe, li se adresa ră spre a strânge milă pentru ucenicii lor din chilie, care se aflau în mare lipsă.

Cu această ocazie, ei se duc și pe la mânăstirea Neamțului și arată greutatea pe care le aveau pentru întreținerea părinților, pe care-i adunase în numita chilie, precum și împrejurările în care se afla această chilie față de Marea Lavră.

În convorbirile pe care părinții Nifon și Nectarie le-au avut cu arhimandritul Neonil, starețul mânăstirii Neamțului, acesta le spune că actele schitului Sf. Ioan Botezătorul, ce-i zic și Vigla Ianicopoli, de pe moșia Lavrei, se găsesc la dânsul, rămas de la răposatul părinte Patapie, adică actele pe care le-a căpătat părintele Justin, zis mai sus, pentru recunoașterea schitului după regulile Sf. Munte.

Pentru ca să poată mai lesne avea românii iarăși un schit în Sf. Munte, părintele stareț al mânăstirii Neamțului povățuiește pe părinții Nectarie și Nifon să cumpere iarăși chilia Vigla Ianicopoli. Aceștia, primind sfatul, nu mai zăbovesc, și pleacă la Sf. Munte. Ajungând aici, cumpără această chilie de la un părinte Iroftei, cu 7000 de lei turcești. Această sumă n-au avut-o părinții Nifon și Nectarie, ci a dat-o un alt părinte, anume Teodosie, de nație română, cu condiția ca el să fie, la bătrânețe, pomenit ca ctitor al schitului românesc.

Părintele Nifon, după aceasta, călătorește în România. El se duse mai întâi la mânăstirea Neamțului și înștiințează pe starețul Neonil că a cumpărat chilia Vigla Ianicopoli, care le aduce laude părinților români din Sf. Munte pentru această frumoasă faptă.

Starețul Neonil merge la Iași și recomandă pe părintele Nifon mitropolitului Sofronie și domnitorului Grigorie Ghica. Aceștia se bucură și laudă fapta părinților români, că se gândesc să aibă și românii un schit în Sfântul Munte și făgăduiesc că-i vor ajuta.

Părintele Nifon arată greutățile ce le întâmpină de la Marea Lavră și în această privință domnitorul Grigorie Ghica și mitropolitul Sofronie intervin la această mănăstire și roagă pe proestoișii lavrioți să binevoiască a da un act, ca al părintelui Justin, ca zisa chilie Ianicopoli Vigla să fie iarăși recunoscută ca schit românesc. Mijlocitor în această intervenție a fost Nil Spânul.

Părinții proestoiși ai mănăstirii Lavra primesc cererea domnitorului Grigorie Ghica și a mitropolitului Sofronie și dau monahilor un act de veci, prin care se recunoaște schitul românesc după toate regulile chinoviale din Sf. Munte.

Domnitorul întărește și el acest act, dând și un hrisov domnesc, prin care dăruiește noului schit Sf. Ioan Botezătorul, pentru întreținerea părinților, venitul de la un capital de 3000 de galbeni, pe care l-a depus la casa Sfântului Spiridon din Iași, cu obligația să nu se ia de acolo niciodată, ci să rămână pe vecie, fie oricine în acel schit, iar procentele de 10 la sută, care astăzi sunt de 5 la sută, să se primească în două câștiguri, cu sigiliul schitului.

Părinții Nifon și Nectarie, bucurându-se de aceste fapte, au luat ambele acte și au venit la Sf. Munte, după care, îndată au pus temelii bisericii catedrale, căreia i s-a dat hramul Botezul Domnului. Temelia acestei biserici s-a pus pe la anul 1852.

S-a început zidirea acestei biserici, dar nu erau mijloace pentru a se termina, și ceea ce era mai greu a fost

că, între monahii schitului, nu exista, pe atunci, cineva vrednic, care să fie trimis în România, spre a strânge ajutoare.

Părintele Nifon s-a gândit atunci la un cunoscut al său, și anume la părintele Isaia, cu metanie din Horaița, care se afla la Sf. Ana, în care își pusese nădejdea că, trimitându-l în Țara Românească, va putea să dobândească mijloacele necesare spre a sfârși facerea bisericii.

Părintele Isaia, deși avea chilie cu biserică și trei ucenici, și un preot, Sofronie, care era și sculptor de cruci, cu toate acestea, după invitația părintelui Nifon și la rugămintea mai multor părinți, a lăsat toate, chilia, ucenici, confrățiunea părinților din Sf. Ana, viața și liniștea ce-o avea, și s-a supus, răspunzând părintelui Nifon că primește această ascultare, luptând până la moarte, ca să se cheme și el fiul și ctitorul acestei biserici.

După toate formalitățile, părintele Isaia, luând ca ajutor pe diaconul Agatanghel, vine în București și se prezintă mitropolitului Nifon, cerând să fie ajutat pentru a dobândi mijloacele necesare clădirii bisericii. Mitropolitul primește cererea bucuros și îl autoriză pe părintele Isaia să strângă milostenii, dându-i și o condică, pe care domnitorul Alexandru Ghica o întărește cu sigiliul domnesc, subscriind o sumă de bani și publicând în toată țara că se zidește în Sf. Munte o biserică românească. Totodată, roagă ca fiecare, după puterea sa, de la văduvă până la cel mai bogat, să dea milostenie pentru schitul român Prodromul din Sf. Munte. Pe de altă parte, dă ordine către prefeți, primari, comisari etc., ca să îndemne pe cetățeni să ajute pe cuviosul părinte Isaia.

În așa chip, părintele Isaia, în scurt timp, a strâns bune sume, cu care, după ce i se dă încredințare, pleacă cu aceste ajutoare și cu diaconul Agatanghel la schitul românesc din Sf. Munte.

Pe la anul 1857, nu era încă biserica mare zidită, nici cetatea schitului, ci numai temelie era pusă.

Pe la anul 1860, se termină biserica cea mare, iar cetatea este gata pe la anul 1864, grație ajutoarelor de bani ce s-au strâns de la pioșii români și de la închinătorii nenumărați ce veneau la schitul românesc Prodromu, după îndemnul părintelui Isaia, care, ca un apostol, învăța cu cuvântul și cu fapta poporul român să facă binele și să aibă frica lui Dumnezeu.

În anul 1866, sâmbătă, 21 mai, s-a sfințit marea biserică catedrală, cu hramul Botezul Domnului nostru Iisus Hristos, luând parte la sfințire arhiereul Isaia Dioclias, cu doi diaconi ai lui. La această serbare au venit două sute de închinători din România: bucureșteni, ploieșteni, bârlădeni, giurgiuveni, alexandreni și din diferite alte părți ale țării. Au mai asistat părinții proestoși ai mănăstirii Lavra și ai altor mănăstiri. Erau adunați mai toți monahii din Sf. Munte. A fost o adevărată paradă împărătească. Două vapoare au venit la arsanaua schitului și au slobozit patru salve de tun la ieșirea închinătorilor, prin care s-a dat de veste în tot Sf. Munte de această sărbătoare.

Biserica s-a sfințit cu binecuvântarea mitropolitului Nifon și a patriarhului ecumenic al Constantinopolului. Cheltuiala sfințirii bisericii s-a făcut de către guvernul românesc.

După scurt timp de la sfințirea mării biserici obștea schitului ajunsese la 150 de părinți, cu preoți și diaconi.

În anul 1870, părintele Nifon, din cauza bătrâneții, își dă de bună voie demisia din stăreție.

În locul său comunitatea a ales pe părintele Damian Procopiu monahul, în ziua de 30 august 1870. Tot acum, părintele Damian a fost hirotonit preot și instalat ca stareț.

Fostul stareț, părintele Nifon duhovnic, își avea o peșteră de liniște, la douăzeci de minute depărtare de schit.

Pe la anul 1880 s-a retras cu desăvârșire în această peșteră, unde și-a făcut un paraclis, cu hramul Nașterea Domnului. I s-a dat un preot, un ucenic, întreținerea și toate cele de trebuință. Aici, fericitul părintele Nifon a trăit în liniște, nevoindu-se în post, în lacrimi și cu sfânta smerenie, până la cele mai adânci bătrâneți. El a trăit o viață de 94 de ani, din care, în sfânta călugărie, a avut 75 de ani.

În luna decembrie, la 5 dimineața, de ziua Sf.Sava, anul 1899, părintele Nifon s-a dus către Domnul. El a lăsat multe pilde de nevoie și de rugăciuni. A fost îngropat acolo, în peșteră; mormântul și l-a săpat singur, într-o stâncă de piatră.

Acum, schitul românesc Prodromu, cu hramul Botezul Domnului, formează o comunitate de 120 de părinți din tot regatul României. Toți aceștia sunt într-o perfectă unire și sunt conduși de un superior ales de comunitate, distins, cu știință și viață cuvioasă.

Schitul Prodromu este așezat pe un șes prea frumos, tocmai la coada Muntelui Athos, ca un altar. Are o privescătoare falnică, atât dinspre uscat, cât și dinspre mare.

Alături este un pârâu care merge până la mare.

Schitul este înconjurat de frumoase păduri, de dafini, mai ales. Când vântul suflă, ramurile copacilor de dafini se clatină și răspândesc un miros care dă viață. Frumoasele păsărele, de toate felurile, care ciripesc dimineața și seara, înveselesc în mod foarte plăcut sufletul trecătorilor.

Schitul are clădiri cu două și trei etaje, este înconjurat ca o cetate și apărat de porți de fier. Are trei paraclise în interior: Adormirea Maicii Domnului, Buna Vestire și Tăierea Capului Sf.Ioan Botezătorul.

Biserica mare are o lungime de 30 metri, iar în lățime 8 metri. Altarul bisericii poartă 3 turle înalte, cu câte 12 ferestre, și este așezat pe 10 stâlpi de piatră de marmură. Interiorul Bisericii are 80 străni de nuc și chiparos.

Tâmpla este de nuc, sculptată și poleită cu aur. Are 6 icoane împărătești, două sfeșnice mari de alamă, șase candelari mari la icoanele de la tâmplă și una la crucea de sus cu trei lumânări.

Iconostasul este de nuc sculptat. În stânga este sfânta icoană Maica Domnului, care s-a zugrăvit singură, într-o strană prea frumos sculptată și poleită cu aur, dăruită de mitropolitul Ghenadie, la anul 1903, la care stau trei candelari: una mare de 4 oca și cu 6 lumânări și două mici; are și un sfeșnic mare de alamă cu 5 lumini.

În biserică se află 6 policandre, unul mare de 80 lumânări, altul de 60 lumânări, iar celelalte cu câte 12 lumânări.

Toată biserica este zugrăvită prea frumos, într-un stil bizantin.

În altar, lângă Sfânta Masă, este un sfeșnic cu șapte lumânări.

Înaintea bisericii sunt 2 chiparoși sădiți de părinții Nifon și Nectarie, în ziua de 25 mai, anul 1863. Mai sunt încă 13 chiparoși sădiți de părinții schitului.

Clopotnița are trei clopote mari și cinci mici, precum și o toacă de alamă turnată, cu marca țării. Mai există grajduri, sternă. Ograda schitului este mică. Schitul are apă prea puțină.

Schitul are și o bibliotecă cu felurite cărți tipărite și scrise de mână din vechime.

Schitul mai are și un spital cu 14 paturi, unde mulți părinți străini chiar își caută sănătatea.

*(Vederea Sfântului Munte Athos,
București, 1904).*

ICOANA MAICII DOMNULUI - PRODROMIȚA

Ghe. Vasilescu

În mănăstirile ortodoxe și în unele biserici de enorie, se păstrează icoane ale Maicii Domnului, care se bucură de multă venerație din partea credincioșilor, unele dintre ele fiind făcătoare de minuni, cum este și cea de la schitul românesc Prodromu, din Sfântul Munte Athos, numită Maica Domnului Prodromița.

Zugrăvirea miraculoasă a sfintei icoane

În vara anului 1863, ieroschimonahul Nifon, starețul schitului românesc Prodromu, din Muntele Athos, venind cu treburi prin Moldova, între altele, s-a învoit cu zugravul Iordache Nicolau din Iași să-i facă o icoană a Maicii Domnului, cu Pruncul în brațe, cu condiția să fie pictată potrivit rânduielilor ortodoxe, adică să postească și să se roage cât timp va lucra la ea, ca să fie cât mai frumoasă.

Conform tradiției, bătrânul pictor s-a apucat bucuros de lucru, cu post și rugăciune, cum se cuvenea și, după ce a pictat pe Domnul Hristos și pe Maica Domnului în poziția cea mai potrivită și cu veșminte frumoase, a voit să zugrăvească Sfintele Fețe, dar, cu toată silința ce și-a dat, mintea i s-a întunecat, ca și cum și-ar fi uitat priceperea și meșteșugul, încât îi venea să plângă de necaz. Adunându-și forțele, bietul zugrav a făcut trei metanii către icoană

și a șoptit o rugăciune, apoi, cu mâna tremurândă, s-a apucat iarăși de lucru, dar penelul nu-l mai asculta, împrăștiind vopseaua și amestecând culorile. Socotind că, pentru păcatele sale, Maica Domnului nu voiește să se facă această icoană, îl apucă frica. Acoperind totul cu un cearșaf, amână lucrul pentru a doua zi, cu gândul că va posti și va ruga fierbinte pe Maica Domnului să-l ajute să termine icoana.

Spre seară, venind starețul Nifon, împreună cu alți părinți, să vadă cum merge lucrarea, bătrânul zugrav le povesti ce i se întâmplase și le arătă icoana. Mirându-se și ei de cele ce văzură și gândind că aceasta putea fi un semn de la Maica Domnului, îl îndemnară să se roage cu evlavie, postind până a doua zi, și așa din nou să se apuce de lucru.

Dis-de-dimineată, cu o neînțeleasă bucurie, bătrânul zugrav, care postise și se rugase toată noaptea, se pregăti de lucru. Se apropie de icoană, făcu trei metanii până la pământ, după obicei, și ridică cearșaful, dar rămase încrămenit, căci Sfintele Fețe erau zugrăvite în imagini vii, de mână îngerească. Revenindu-și în fire, își șterse ochii, privi cu luare aminte, pipăi icoana și se încredință de adevărata minune. Totul se petrecuse în noaptea de 28 iunie 1863.

Minunile Maicii Domnului prin Sfânta Icoană

Aflând cu bucurie vestea despre zugrăvirea miraculoasă a icoanei, părintele Nifon alergă degrabă la zugravul Iordache, să vadă și să audă din gura lui dumnezeiasca minune. După ce se încredință de adevărul celor întâmplate, dădu slavă lui Dumnezeu, luă sfânta icoană și, urcându-se cu dânsa într-o trăsură, merse direct la Mitropolie, spre a vesti și mitropolitului Calinic Miclescu această minunată zugrăvire.

Văzând icoana, mitropolitul s-a minunat și el și l-a chemat pe zugravul Iordache, cerându-i sub jurământ să spună adevărul. Cu lacrimi în ochi, bătrânul zugrav a relatat toate cele întâmplate și, spre mai bună încredințare, a dat și o mărturie scrisă, sub propria-i semnătură, care se păstrează în arhiva Schitului Prodromu.

Atunci, mitropolitul dădu binecuvântare pentru sfințirea apei, mai ales că evlavioșii creștini începură a se aduna la Mitropolie, aducând și lumânări, căci vestea despre zugrăvirea minunată a icoanei se răspândise în tot orașul. După sfințirea apei, mai spune tradiția, darul Maicii Domnului începu a lucra, în chip minunat, prin sfânta icoană. Stropindu-se și bând apă sfințită, citindu-li-se acatiste și paraclise la sfânta icoană nefăcută de mână omenească, cei suferinzi de diferite boli se tămăduiau, mulțumind Maicii Domnului.

Întrucât unii creștini ziceau: de vreme ce icoana s-a zugrăvit în chip minunat în orașul nostru, aici trebuie să și rămână, părinții prodromiți, temându-se ca nu cumva să fie opriți a o scoate din țară, mai ales că vestea despre vindcăările miraculoase ajunsese și la București, la urechile domnitorului Al. Ioan Cuza, se grăbiră să o ducă la Muntele Athos, dar nu mai înainte de a o fereca în argint, la cel mai vestit meșter din Iași.

În toamna anului 1863, când toate pregătirile au fost încheiate, plecară pe nesimțite cu icoana, din Iași, îndreptându-se spre Galați, cu gândul de a lua un vapor, care să-i ducă la Athos. N-au ajuns însă curând acolo, pentru că, la dorința evlavioșilor creștini de a se închina la sfânta icoană, au poposit la Huși și la Bârlad, unde mulți suferinzi, de diferite boli, prin credința lor puternică în Maica Domnului, își recăpătară sănătatea; la fel și la Galați, încât îi prinse

iarna pe drum și abia în primăvara anului următor, prin luna mai, cu vaporul austriac Loyd, porniră spre Sfântul Munte.

După o călătorie liniștită pe mare, pe o vreme frumoasă, ajunseră la Athos, unde monahii, preoții și diaconii schitului Prodromu, cu lumânări și tămâieri, întâmpinară cu mare bucurie sosirea sfintei icoane, închinându-i-se și sărutând-o cu toții, după cuviință. Apoi, în sunetul clopotelor, o conduseră cu mare alai și cântări de laudă în biserică, unde citiră un acatist, sfințiră apa și stropiră pe toți cei ce erau adunați acolo, în numele și cu binecuvântarea Maicii Domnului.

Aici, potrivit celor consemnate în cronica schitului, au urmat alte minuni: vindecarea celor suferinzi de boli grele, tămăduirea unor posedăți de spirite rele, înlăturarea secetei, alungarea lăcustelor care invadaseră culturile și multe altele.

Pomenirea minunatei zugrăviri a sfintei icoane s-a rânduit la 12 iulie, în fiecare an, cu priveghere de toată noaptea, când la Prodromu se adună mulți închinători.

Sfânta icoană a Maicii Domnului Prodromița continuă să fie făcătoare de minuni până în ziua de astăzi.

*(Almanah bisericesc, 1999, editat de
Arhiepiscopia Bucureștilor)*

PE SCURT DESPRE SCHITUL ROMÂNESC PODROMU

Veniamin Pocitan

Situat la o depărtare ca la opt ceasuri de Marea Lavră, schitul Prodromu are hramul Botezul Domnului nostru Iisus Hristos. Acest schit românesc este așezat pe un platou frumos, spre coada Muntelui Athos, tot pe moșia Lavrei. Are o minunată priveliște de pe mare, ca și de pe uscat. Pe lângă el curge un pârâu cu apă rece și bună de băut. Grădină frumoasă de zarzavaturi, arbori fructiferi și puțină vie împrejur, după care urmează pădurea de dafini și alți copaci sălbatici, care cresc în Sfântul Munte.

Biserica mare este impunătoare și frumos zugrăvită în stil bizantin. Tâmpla de nuc, sculptată și poleită în aur. În stânga este icoana Maicii Domnului, care s-a isprăvit de zugrăvit prin minune, este pusă într-o ramă frumos sculptată, dăruită de fostul mitropolit primat Ghenadie Petrescu, în 1903. Împrejurul curții sunt chiliile călugărilor, cu 2-3 etaje.

În fața bisericii sunt doi chiparoși, sădiți de părinții ctitori: Nifon și Nectarie, la 1863. Alți 13 chiparoși sunt sădiți mai în urmă, de părinții schitului.

Este chinovie cu peste 100 de călugări români, din diferite părți ale țării. Numărul lor scade în fiecare an.

Ctitorii schitului dintru început, au fost duhovnicul Justin, cu ucenicii lui: Patapie și Grigorie, care au venit pe la 1810 în Sfântul Munte și au cumpărat de la Marea Lavră

chilia Vigla Ianicopole, împreună cu biserica, cu hramul Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul. Au zidit apoi 50 de chilii, arhondaric, spital, brutărie, trapeză, bucătărie, egumenie, recunoscându-i-se de către Marea Lavră dreptul de a se intitula schit moldovenesc.

O duceau greu, la început, din lipsă de apă. Au intervenit în câteva rânduri către Marea Lavră, ca să li se dea izvorul numit al lui Chir Isaia, dar nu li s-a aprobat. O împrejurare le ușurează situația și anume: Pe la 1820, un nor de lăcuste, s-a coborât pe moșia Lavrei, amenințând livezile și via. Prin rugăciunile făcute de către Cuviosul Justin Vlahul, cum îi ziceau grecii, scapă Lavra de molima lăcustelor. Atunci proiștoșii Lavrei, în semn de recunoștință, au permis călugărilor de la Prodromu, să ia apă de la izvorul Chir Isaia.

Prodromiții bucuroși, au adus piatră de la Hios și au făcut uluci și canal sistematic, în care se scurgea apa de pe lângă schit, udând grădinile și șerpuint până la mare.

Justin, după ce dobândește întărirea actelor schitului moldovenesc, potrivit cu rânduiala Sfântului Munte, se retrage în pustie, unde a trăit până la vârsta de 76 ani, dând pilde frumoase de cuvioșie și milostenie.

La schit au rămas ucenicii lui: Patapie ca stareț și Grigorie ucenic. Cu vremea, ivindu-se tulburări în Sfântul Munte și jefuiri dese de către barbari, intrase groaza în monahi. Din această pricină, Patapie și Grigorie s-au hotărât să se întoarcă în țară. Plecând amândoi, Grigorie moare pe drum, în corabie, iar Patapie ajunge în țară și se așază la mănăstirea Neamțului, unde rămâne până ce își dă obștescul sfârșit.

Pe la 1848, doi părinți: Natanail și Nectarie, cu metanie de la Horaița, județul Neamț, se hotărăsc a merge la Sfântul Munte. Ajunși aci, după vizitarea mai multor

mânăstiri, sosesc la Sfânta Ana. Aici dau de vreo 20 părinți români, toți de la Horaița. Natanail cumpără o chilie și se așază în ea, schivnicindu-se sub numele de Nifon. După câțva timp, înmulțindu-se numărul părinților, Nifon și Nectarie pleacă de la Sfânta Ana și cumpără o chilie mai mare, la Chirașa, pe moșia Lavrei, care avea și paraclis cu hramul Maica Domnului.

După aceasta, Nectarie vine în țară și se duce în comuna sa natală Bursucani, județul Tutova, de ia pe trei frați ai săi: Teodor, Vasilie și Zaharia, pe care, întorcându-se în Sfântul Munte, i-a schimnicit la Chirașa, sub numele de Teona, Vartolomeu și Zosima.

După câțva timp, Nifon și Nectarie se întorc iarăși în țară, și mergând pe la mânăstirea Neamțului aflară de la starețul Neonil că actele de cumpărare a schitului Sfântul Ioan Botezătorul, ce-i zice și Vigla Ianicopole, de pe moșia Lavrei, se află la dânsul, rămase de la răposatul călugăr Patapie.

Pentru ca să poată avea mai lesne românii un schit al lor în Sfântul Munte, Neonil îi sfătuiește ca să cumpere iarăși Vigla Ianicopole, de la un călugăr grec Ierotei. Neonil s-a bucurat mult de aceasta și mergând cu Nifon la Iași, îl prezintă mitropolitului Sofronie Miclescu și domnitorului Grigore Ghica, cărora le cere ajutor moral și material, pentru întemeierea unui schit moldovenesc în Sfântul Munte.

În acest scop intervin și domnitorul și mitropolitul Sofronie către Marea Lavră, cerând ca chilia Vigla Ianicopole să fie recunoscută din nou schit moldovenesc. Proistosii Marii Lavre aprobă și dau monahilor un act, prin care recunosc schitul, după toate regulile chinoviale ale Sfântului Munte, pentru vecie. Grigore Ghica întărește și el acest act, dând din casa sa 3.000 galbeni pentru întreținerea călugărilor. Suma o depune la Casa Spiridoniei din Iași, cu

obligațiunea ca să nu se ridice de acolo niciodată. Procentele însă să se ia în două rate anuale.

Cu aceste acte, Nifon și Nectarie, întorcându-se în Sfântul Munte, au pus în 1852, temelia bisericii mari, cu hramul Botezul Domnului. Dar fiindcă nu erau fonduri pentru terminare, Nifon se gândește la un cunoscut al său, monahul Isaia, cu metania tot de la Horaița, bărbat iscusit și vrednic, care era la Sfânta Ana. Lui îi încredințează sarcina de a aduna ajutoare pentru zidirea bisericii schitului.

Isaia vine la București, însoțit de ierodiaconul Agatanghel, unde, cu mijlocirea și binecuvântarea mitropolitului Nifon, adună bani, cu care se întoarce în Sfântul Munte și se începe clădirea bisericii.

Se lucrează cu temei. La 1860 biserica mare era gata. Acum se continuă chiliile și pe la 1864 era încheiată cetatea, în partea dispre apus, și o bună parte dinspre răsărit: Restul s-a terminat între 1880-1887, pe vremea stăreției lui Damian.

În primăvara anului 1860, luna mai, biserica mare fiind isprăvită de zugrăvit și împodobită cu toate odoarele de trebuință, starețul Nifon mijlocește către guvernul român pentru sfințire, care s-a făcut cu mare solemnitate, de către arhiereul Isaia Vicol Dioclias, mai în urmă episcop al Romanului (1868-1878). El vine în Sfântul Munte cu doi diaconi și câțiva preoți, între care era și vestitul monah Sofronie Vârnav, urmați de peste 200 de români evlavioși din diferite părți ale țării.

A fost o mare sărbătoare și petrecere duhovnicească, cum rar s-a văzut la frații noștri călugări din Athon. Cheltuielile au fost făcute de Ministerul Cultelor. Starețul Nifon, mulțumit în sufletul său, vine în țară, întemeiază schitul Bucium de lângă Iași, și se așază acolo. La 1870 își trimite demisia din stăreția Prodromului și este ales de sobor Damian Procopie.

Un foarte regretabil incident s-a întâmplat când Damian, care era din Muntenia, a schimbat titulatura schitului, numindu-l, în loc de schit moldovenesc – cum fusese intitulat dintru început, fiindcă fusese întemeiat de către călugări din Moldova – schit românesc. Așa erau vremurile și concepțiile atunci.

În cele din urmă însă lucrurile s-au liniștit.

Starețul Nifon, spre bătrânețe, se întoarce la Athos, și se retrage într-o peșteră din apropierea Prodromului, la locul numit Vigla, unde a petrecut restul vieții în penitență, neconținută rugăciune și priveghi de noapte, până la sfârșitul vieții. Ajunsesse cel mai de seamă cuvios din Sfântul Munte, cinstit de toți monahii și călătorii cu toată evlavia. Astfel și-a încheiat viața pământească fondatorul Prodromului, la vârsta de 94 ani, dintre care 75 numai în călugărie.

STAREȚII

1. Nifon Ionescu (1852-1870). Ctitor fondator.
2. Damian Procopiu (15 august 1870 – 28 februarie 1891). A păstorit schitul până în 28 februarie 1891, ducând o luptă grea cu Nifon și Nectarie, tovarășul acestuia, pentru înnoirile pe care le făcea la schit. Din acte și din fapte reiese că era un călugăr luminat și cu însușiri frumoase gospodărești. În cele din urmă, dezgustat, părăsește schitul și se retrage la Marsilia (Franța) unde și-a dat obștescul sfârșit.
3. Ghedeon Georgescu (28 februarie 1891 – 8 mai 1900). Din Prahova. Alt călugăr priceput și bun gospodar. Cunoștea bine limba grecească și era condus de dorința de înaintare a schitului.

A stărețit cu multă demnitate și râvnă până în luna mai 1900, când și-a dat demisia.

4. Antipa Dinescu (9 mai 1900 – 4 septembrie 1914). A fost ales stareț și a condus cinstit și ascultat de toți până în anul 1914. Numărul monahilor pe timpul lui era de peste 100.
5. Ioasaf Ionescu (1914-1915, iar a doua oară între 1926-1936). Era din județul Romanai. Bărbat evlavios, iubitor de învățătură și cu mare tact de conducere.
6. Anichit Dumitrescu (1915-1917, iar a doua oară între 1922-1926). Era din Schineii Sărățeni, județul Tutova.
7. Iacov Țețiu (1917-1919). Din Slănicul Prahovei. Conduce schitul până în 1919, când a încetat din viață. Prodromiții în vremea lui se tulbură pe chestiunea calendarului.
8. Pimen Teodorescu (1919-1920). Originar din Ploiești.
9. Hrisostom Postolachi (1920-1922). Originar din județul Iași.
10. Arsenie Mandrea, urmează lui Ioasaf Ionescu de la 1936 până astăzi. Originar din satul Averești, județul Fălciu, conduce schitul ajutat de călugărul Cornilie.

Averea Prodromului

Prin râvna monahilor, încă de la fondare, schitul a fost înzestrat cu avere mobilă și imobilă. În afară de primul ei ctitor, domnitorul Grigore Ghica, mulți boieri și clerici au dăruit schitului bani și odoare de mare preț, care formează zestrea schitului.

Biblioteca

Pe lângă odoare, schitul are și o bogată bibliotecă, cu cărți de ritual, cărți religioase și profane (aproape tot ce s-a tipărit în țară pe acea vreme), așezate în patru rafturi mari. Pe lângă tipărituri mai are și o colecție de manuscrise vechi, între care remarcăm manuscrisul în opt volume mari, legate frumos și așezate în cutii de carton, cu piele pe deasupra.

În ele se cuprinde un studiu istoric al tuturor mănăstirilor, schiturilor, chiliilor, colibelor și peșterilor din Sfântul Munte. Este scris caligrafic, cu litere unciale roșii, artistic înflorite. Hramurile pictate în stil bizantin. Este opera schimonahului Irinarh Șișman, la care au lucrat și pictorii monahi: Luca, decedat și Grichentie, aflător acum la schitul Dârvari din București, în vârstă de aproape 80 de ani.

Metoace

În afară de Sfântul Munte, Prodromu a mai dobândit proprietăți în Grecia și în țară, și anume:

1. Metohul din Insula Tasos. Pe la 1864, un călugăr cu numele Simeon, avea o mică proprietate în insula Tasos, satul Potamia, din apropierea Sfântului Munte, pe care se afla și bisericuța cu hramul Sfântul Dimitrie. Acest călugăr a venit și s-a închinat, închinându-se în schitul Prodromu. Cu acest prilej, pământul lui, cu bisericuța de pe dânsul, a devenit metocul Prodromului. Cu vremea, prodromiții au mai cumpărat și alte pământuri de prin împrejurimi, ajungând la 30 de pogoane, pe care le-au închis cu zid de piatră. Au construit acolo apoi alte clădiri cu

- etaj, după trebuințe, grădină întinsă cu peste 3000 măslini, producători de venit, diferiți pomi fructiferi și grădini de zarzavaturi. La malul mării, la arsana, au ridicat și o măreață casă, pentru adăpostul bărcilor și alte trebuințe gospodărești. Această proprietate a rămas acum la 3 pogoane, cu metocul, restul a fost expropriat de statul grecesc.
2. Tot cam prin 1867, starețul Nifon a venit în țară, la metocul pe care-l aveau la Iași, și profitând de o împrejurare, a cumpărat un teren, lângă Iași, pe care a întemeiat schitul Bucium sau Buciumeni, cu hramul Toți Sfinții Athonului. A plantat apoi vie, ca 6 pogoane, grădină și gospodărie întemeiată, cum se vede și astăzi. Aici a stat Nifon până pe la 1870 și se gândea să rămână acolo, plăcându-i locul și ctitoria sa, din care pricină și-a înaintat demisia din stareț al Prodromului, iar frații călugări de la Prodrom au ales stareț pe ieromonahul Damian Dumitrescu. Mai târziu însă, s-a răzgândit și s-a întors în Sfântul Munte, unde s-a schivnicit în peștera de la Vigla, în care s-a și sfârșit din viață.
 3. Tot pe atunci, schitul de maici Dârvari, din București, din diferite împrejurări, era închis. După povața episcopului Neofit Scriban, care era egumen al bisericii Icoana, de alături, a fost dat de către fericita ctitoră Elena Mihail Dârvari, născută Buzescu, de metoc al Prodromului, cu binecuvântarea Sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei. Aici s-a așezat un iconom și câțiva călugări prodromiți, care slujesc și îngrijesc de schit și astăzi, sub conducerea părintelui Simeon Ciomandra, care este și supraveghetor general al averii prodromiților din țară. La București, prodromiții mai au un rând de case spre Obor, dăruite de I. Cornoiu, fost

profesor de teologie, și altul în strada Pieptănari, pe dealul Filaret.

4. Din vremea stăreției părintelui Nifon, Prodromu mai are un rând de case la Galați, strada Codreanu 29.
5. Mai târziu, prodromiții au cumpărat un teren în Constanța și au construit o casă, în strada Ștefan cel Mare nr. 20, pe care o stăpânesc și astăzi. O alta au pierdut-o după război.
6. Prodromiții mai au o vie la Țifești, județul Putna, în întindere ca 8 pogoane și o alta în comunele Șorogării și Zanea, județul Iași, cu 24 de pogoane, dintre care 2 pogoane vie. La aceste vie au case de locuit și toată gospodăria cerută la o podgorie.

Menționăm și proprietățile pe care le mai are schitul în satele Străoani și Mera, județul Putna. Au mai avut la Medgidia și Cernavodă, dar s-au vândut demult.

Împrejurimile Prodromului

Coliba de la Vigla. Ca la 20 de minute depărtare de Prodrom, pe o muchie de prăpastie înfricoșată, ca la 300 de metri deasupra mării, se află coliba sihăstrească de la Vigla. Aici se adăpostea în timpul săptămânii fostul primcantor român din Sfântul Munte, Nectarie cu fratele său Atanasie, iar duminica și sărbătorile venea la schit, unde cânta ca un înger în trup. De la începutul Postului Mare și până la Sfintele Paști stătea acolo, hrănindu-se numai cu bob muiat în apă. De Paști, venea și se împărtășea cu Sfintele Taine. Ocupațiunea lui era sculptura de cruci în lemn, apoi împletea mreji, torcea ibrișin și compunea cântări. Aci a trăit Nectarie până la sfințirea bisericii mari, după care s-a mutat în schit, făcând ascultare ca toți ceilalți părinți

și frați. A viețuit până la adânci bătrâneți, atingând vârsta de 95 ani, când s-a mutat către Domnul, în 1897.

Peștera părintelui Nifon. Este așezată în apropiere de Prodrom, ca la 20 de minute în peretele unei prăpăstii mari, cu 90 de trepte. Aici a trăit Nifon, fondatorul Prodromului, de la 1880 până la sfârșitul vieții (5 decembrie 1899), fiind în vârstă de 100 de ani.

(*"Sfântul Munte al Athomului", București, 1939*)

ROMÂNII TRANSILVĂNENI ȘI SCHITUL PRODROMU

Pr. Iuliu Ișa

Contribuția românească la susținerea așezămintelor călugărești din Sfântul Munte este binecunoscută. Pe cât de cunoscută și de substanțială, tot pe atât de neîntreruptă e de-a lungul a cinci veacuri, începând cu epoca voievozilor Basarabi. Voievozii Țărilor Române, în primul rând, și, alături de ei, nu puțini boieri evlavioși, arhieriei și dreptcredincioși particulari, se înscriau printre cei mai de seamă binefăcători de la Sfântul Munte.

Dania românească, sub forme mai modeste, n-a lipsit însă nici după scurgerea celor cinci veacuri de neegalată generozitate.

Trei scrisori, provenind de la obștea schitului Prodromu, din Sfântul Munte și adresate protopopului Ioan Petric, din Țara Bârsei, fac dovada unor binefaceri ce s-au revărsat, la sfârșitul veacului trecut, din partea drept

credinciosului popor român din Transilvania, asupra schitului Prodromu, întemeiat acum o sută de ani, nu fără zbulcium și amară trudă.

În primele două scrisori – din anii 1892 și 1893 – obștea schitului face pomelnicul unor frumoase realizări pe tărâm gospodăresc, dar enumeră și unele lipsuri și greutăți. Solicitând ajutorul frățesc pentru terminarea lucrărilor împreunate cu introducerea conductei de apă, dar mai ales pentru acoperirea bisericii cu tablă de aramă, nu uită să facă apel la simțămintele naționale, arătând, prin comparație, superioritatea celorlalte națiuni ortodoxe care au mănăstiri acolo.

Dacă, în scrisoarea din 1892, obștea schitului cere protopopului Ioan Petric ca să îngăduie delegatului lor să umble după ofrande printre binecredincioșii creștini din raionul protoieriei sale, în scrisoarea din anul 1893 – revenire la cea din 1892 – solicită concursul protopopului pentru obținerea "condicei formale", adică a aprobării din partea mitropolitului din Sibiu și a stăpânirii politice, ca să poată aduna milostenie la românii ortodocși din Transilvania. De bună seamă, acest plus de încredere dovedește și deosebitul prestigiu de care se bucura protopopul Ioan Petric până și în depărtatul Munte Athos.

Icoana Sfântului Ioan Botezătorul, despre care se vorbește că i s-a trimis protopopului Ioan Petric, în cea de-a treia scrisoare din 1897, nu știm unde se află, până în prezent neputând-o identifica printre icoanele ce se află în biserica Sf.Nicolae-Schei. Nu credem că distinsul protopop a reținut-o pentru sine – dacă vreodată i s-a înmănat –, cunoscând că până și întreaga-i bibliotecă personală, cu dulap cu tot, a dăruit-o bisericii Sf.Nicolae-Schei, la altarul căreia a slujit cu deosebită râvnă și demnitate.

Pe lângă cele desprinse din cuprinsul celor trei scrisori, suntem încredințați că se vor găsi și alte date și elemente vrednice de reținut și de valorificat, pentru istoriografia noastră bisericească.

Pentru a cunoaște durata de parcurs a scrisorilor de la Sf.Munte până-n Scheii Brașovului, socotim de bine a nota datele lor de înregistrare și totodată și numărul sub care sunt înregistrate la Oficiul protopopesc din Țara Bârsei. Scrisoarea din 27 aprilie 1892, se înregistrează la data de 21 mai 1892, sub numărul 491; scrisoarea din 2/14 septembrie 1893 se înregistrează la data de 1 octombrie 1893, sub numărul 742, iar scrisoarea din 10 aprilie 1897, la data de 25 aprilie 1897, sub nr.217.

Chiar și numai dintr-o scurtă ochire se poate vedea că prima scrisoare a parcurs drumul în cele mai multe zile (24), pe când cea din urmă, în cele mai puține (16).

DOCUMENTE

I

Nr.69 1892, aprilie 27
Respectabile Părinte,

Subsemnații, superiorul și membrii consilieri, împreună cu toată comunitatea schitului chinoviu românesc Pro-dromu, din Sfântul Munte Athos, cu stimă supunem la cunoscuta generozitate a Sfinției Voastre cele următoare:

Schitul nostru menționat, care a luat începere a se edifica la anul 1857, prin concursul a toatei națiuni române din toate unghiurile, a terminat biserica catedrală, cu patronul Botezul Domnului, la anul 1866, când s-a și inaugurat

sfințirea ei, de arhiereu român, cu ordinul Guvernului și cu binecuvântarea patriarhului Ecumenic de Constantinopole, iar edificiile necesare pentru locuința a 100 de părinți, precum și ospitaliere pentru voiajori, spitalul, apeducturi și arsenal la Mare pentru navele necesare schitului, au urmat, lucrându-se pînă astăzi, care unele nu sunt încă completate, conform planului început. Însă spesele bănești de la 1868 au început a ne lipsi treptat, din cauza răcirii evlaviei dănuitorilor și micul venit ce avem anual de la Guvernul nostru român, precum și milostenia adunată de părinții trimiși de noi în Țară, nu ajunge nici pentru întreținerea tuturor confrăților noștri și a 5-6 mii de voiajori pe an. Pentru care am fost siliți a face și împrumuturi, în scop de a ține și noi sus prestigiul și numele de român, aici în Orient, între celelalte națiuni ortodoxe, unde grecii au 17 mănăstiri și rușii, sârbii și bulgarii câte una, înzestrate cu averi seculare și ornamente sfinte, de pioșii împărați și domni și de toate clasele binecredincioșilor creștini în timpii trecuți, precum și astăzi sunt întreținute de către consăngenii lor, de la regi pînă la văduve.

Pe lângă acestea, că ne aflăm în mare lipsă, dar mai avem mare necesitate de a reînveli biserica catedrală cu aramă, că la început a fost învelită cu plumb și s-a găurit din cauza ploilor sărate ce vin despre mare, și acum plouă în biserică și se strică zugrăveala.

Pentru care, umiliți Vă rugăm, respectabile părinte, să binevoiți a permite trimisului nostru cu aceasta, părintele Nichita, ca să umble după ofrande pe la binecredincioșii creștini din Transilvania, și să-l înlesniți, dându-i binecuvântarea și concursul necesar a umbla și în raionul protoieriei Sfinției Voastre, doară va binevoi Dumnezeu, prin concursul Sf. Voastre și a binecredincioșilor creștini, să învelim biserica cu aramă. Și acest măreț lucru să fie în

amintirea eternă, că această sfântă biserică este învelită prin concursul fraților noștri români din Transilvania.

În acest scop, am scris și rugat și pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit de Sibiu Miron Românu a da binecuvântare. și noi, vă vom rămânea etern recunoscători și către Milostivul Dumnezeu pururea rugători.

Ai schitului chinoviu romînesc Prodromu, din Sfântul Munte Athos.

Superiorul, Ghedeon ieromonah

Membri: Ghimnazie ieromonah

Calinic ieromonah

Dometie ieromonah

Ghelasie monahul

Inocentie ierodiac.

II

Nr.211 1893, septembrie 14

Respectabile Părinte,

Subsemnații, superiorul și membri consilieri, împreună cu toată confrățimea schitului chinoviu romînesc din Sfântul Munte Athos, cu cea în Hristos dragoste frățească Vă salutăm.

Respectabile Părinte! Anul trecut, pe la luna aprilie, ne adresasem Modestiei Voastre prin scrisoarea noastră cu nr.69, trimisă prin confratele nostru, părintele Nichita monahul, trimis a aduna milostenie de la confrății noștri romîni din Transilvania, cerând permisiunea și binecuvântarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit de Sibiu Miron, de a umbla și în raionul protoieriei Sfinției Voastre, ce cu onoare dirijați.

Însă, din cauza evenimentelor întâmplătoare atunci, și din nenorocirea noastră, nu am putut obține nici o condică, deși Sfinția Voastră precum ne spune părintele Nichita, l-ați primit cu dragoste frățească.

Însă noi nu ne-am descurajat și mai îndrăznim și a doua oară a Vă ruga, prin această scrisoare, că dacă se poate să dați trimisului nostru tot concursul în misiunea lui, cu care l-am însărcinat, de a putea obține o condică formată din partea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit, precum și din partea Respectabilului Suveran Austro-Ungar, ca să umble liber a aduna milostenie de la frații noștri pioși români ortodocși din Transilvania. În scop de a înveli biserica catedrală a schitului cu aramă, că acum, fiind cu plumb, s-au stricat de ploile sărate ce vin de pe mare, precum și pentru terminarea unui apaduc în depărtare de 2500 metri, construit cu marmură și ciment, care acum este pus în lucrare.

Și de va fi voia lui Dumnezeu a Vă căpăta permisiunea bisericească, precum și a Guvernului respectiv, de a putea termina menționatele construcțiuni, atunci veți fi ctitori de drept a acestui sfânt locaș, care face onoare tuturor românilor aici în Orient, față cu celelalte națiuni ortodoxe și eterodoxe. Și numele Sfinției Voastre și ale dăruitorilor vor fi etern pomenite la sfintele rugăciuni ce continuu se înalță lui Dumnezeu.

Solicitându-Vă de la Dumnezeu ca să vă umbrească cu darul Său, suntem cu tot respectul frați ai schitului chinoviu românesc.

Superiorul, Ghedeon ieromonah.

Membri: Ghimnazie ieromonah

Calinic ieromonah

Antipa ieromonah

Ghelasie monah.

III

Nr.129 1897, aprilie 10

Respectabile Părinte,

Prezentele zile ale mântuitoarelor Patimi și Sfânta Înviere a Domnului Dumnezeu Iisus Hristos Vă urăm să le petreceți sănătoși, împreună cu întreaga familie a Sfinției Voastre.

Onorabile Părinte! Înapoiindu-se în Sfântul Munte, confratele nostru, părintele Nichita monahul, cu tot ce a adunat de la pioșii creștini din raionul protoieriei ce cu onoare dirijați, ne-a spus despre protecția și concursul ce i-ați oferit la necesitatea sa. Pentru care prea mult ne-am bucurat toți și vă exprimăm din inimă sincere mulțumiri. Pomelnicul Sfinției Voastre stă pomenindu-se la Sfânta Proscomedie neîncetat. Iar numele dăruitorilor pioși se amintesc fiecare după măsura oferirii.

Suma milosteniei adunată de însărcinații părinți Nichita și Dometie se urcă la 2.200 florini și osebite obiecte.

Cadoul, icoana Sfântului Ioan Botezătorul l-aduce singur părintele Nichita, cu ocazia voiajării într-acele părți.

Cerând scuză pentru supărările ce V-am făcut, rămânem în Domnul Hristos umili frați rugători către Înduratul Dumnezeu.

Ai schitului chinoviu românesc Prodromu din Muntele Athonului.

Membri: Calinic ieromonah

Filoftei monah

Ioasaf ierodiacon

*(Revista Mitropolia Ardealului, Anul IV, nr.1-2,
ianuarie-februarie, 1959)*

SCHITUL PRODROMU ÎNTR-O SCRISOARE DE LA ATHOS

G. T. Kirileanu

La un prieten din Piatra Neamț, găsit o scrisoare din 4 decembrie 1857, a ieroschimonahului Nifon, egumenul schitului Prodromu, trimisă din Sf. Munte fiilor săi duhovnicești, Agatanghel și Isaia, pentru adunarea banilor trebuincioși la terminarea clădirii noului schit.

În această scrisoare, interesantă în ce privește clădirea schitului, găsim următoarele știri neașteptate despre viața duhovnicească a lui Gr. Ghica, domnul Moldovei, ctitorul sus-zisului schit:

„Pentru Grigori Ghica am auzit și noi că s-au împușcat. Însă, noi tot îl pomenim la sfintele slujbe bisericești, că nu știm tot adevărul, de s-au împușcat el singur, sau alții din vrăjmași, ori poate și din nebuneala ce a mai avut-o și mai înainte, când au fost la mănăstirea Neamțului, în domnie fiind. Eu, când am fost întru întâia dată la Iași, și ne-am făcut cunoscuți cu el, atunci mari făgăduinți au dat înaintea sfintelor icoane, și au sărutat sfânta cruce, cum că el a zis: în curândă vreme se va face monah, și el, în urmă, dimpotrivă, s-a însurat. Și pentru aceasta socotim că i s-a întâmplat aceasta“.

Această făgăduială de călugărie o avem amintită și la sfârșitul scrisorii autografe din 6 Ianuarie 1853, a domnitorului Grigore Ghica către părinții Nifon și Nectarie:

„Binevoind ca în rugile voastre zilnice, ce umilit înălțați Atotputernicului, a vă ruga și pentru mine păcătosul, și a cere de la Dânsul întărirea în gândul ce am pus, spre împlinirea făgăduinții mele”.

Despre sufletul evlavios al acestui voievod avem o dovadă în scrisoarea din 4 septembrie 1850, a lui Alexandru Sturza către Vodă Ghica, în care sunt aceste cuvinte:

„Eu vorbesc nobilului călător care s-a dus cândva să viziteze Locurile Sfinte, pentru a-și întări acolo credința și a-și depune durerile sale”.

Așadar, Gr.Vodă Ghica a fost hagiul pentru întărirea credinței și potolirea durerilor sale. În această călătorie la Locurile Sfinte trebuie să fi izvorât în sufletul său gândul de a se călugări, despre care vorbește ieroschimonahul Nifon duhovnicul, în scrisoarea ce o dăm mai jos:

„Duhovnicească și părintească blagoslovenie trimitim sfințiilor voastre, prea cinstiți părinți și ai mei iubiți fii, Agatanghel și Isaia.

Scumpa și mult dorita scrisoare a sfințiilor voastre am primit-o cu mare bucurie, la 28 a trecutei luni noiembrie, înălțând laudă de mulțumită prea milostivului Dumnezeu, care, pentru rugăciunile Maicii Sale, a Sfântului Ioan Botezătorul și prin stradalnicile voastre trude și osteneți, și silință pentru biserica Sfântul Ioan, am primit o scrisoare de la epitropii Țarigradului, pentru o mie de galbeni zimți, ce ni-ați trimis sfântului schit, pentru care cer răspuns ca cu ce chip să ni-i trimită.

Dumnezeu să vă blagoslovească, și pentru răbdare să vă întărească în această ascultare până când vom vedea ridicat și întru bună stare acest sfânt lăcaș, ca să rămâie o veșnică pomenire pentru folosul sufletelor noastre, atât și pentru a patrii noastre moldo-române. Și să știți și să credeți că toți pașii voștri vă sunt numărați pentru osteneala

ce o luați pentru acest lăcaș. Siliți-vă frații și iubiții mei, căci mare cheltuială am intrat cu biserica și coarda ce am început, și nu vă împrumutați despre vrăjmașii cei ce să vor lupta asupra bisericii sfinții sale.

Iară pentru că ați socotit ca banii ce veți strânge la fiecare trei luni să ni-i trimiteți aici, foarte bine ați socotit, noi ne împăcăm.

Metaniile de culbecel ce ați poruncit, stau gata, numai de vom găsi un ocazion bun și sigur, le vom trimite. Sau voi când veți veni, din doi unul, cu închinătorii la primăvară, le veți lua. Zic pentru închinători: siliți-vă a aduna cât de mulți, și să-i aduceți întins la schit, că vom avea mult folos, și să ne scrieți mai înainte când și câți.

Pentru Grigori Ghica am auzit și noi că s-au împușcat. Însă noi tot îl pomenim la sfintele slujbe bisericesti, că nu știm tot adevărul, de s-a împușcat el singur, sau alții din vrăjmași, ori poate și din nebuneala ce o mai avut-o și mai înainte, când a fost la mănăstirea Neamțului, în domnie fiind. Eu când am fost întru întâia dată la Iași, și ne-am făcut cunoscuți cu el, atunci mari făgăduinți au dat înaintea sfintelor icoane și au sărutat sfânta cruce, cum că el a zis că în curândă vreme se va face monah, și el, în urmă, dimpotrivă, s-a însurat, și pentru aceasta socotim că i s-a întâmplat aceasta.

Părinte Agatanghele, după cum sfinția ta ne scri, pentru unirea țărilor și de mergere a mitropolitului și a Scribăneștilor la București, și pe aici să poartă vorba, și auzim că au să se facă noi așezămături de întăriri obștești țării. Pentru aceasta, nouă ne-au zis mintea că acum, la aceste așezămături, ar fi bine ca adică sfinția ta, cu ajutorul lui Dumnezeu, prin rugăciunile Sf. Ioan, și cu istețimea și mintea ce ți-au dăruit-o Dumnezeu, să te cerci cu feluri de chipuri, cum te va lumina Dumnezeu, rugându-te părintelui

mitropolit și la arhiepiscopul Scriban, și la tot Sfatul Obștesc, ca să facă milă și să întărească amândouă țările o moșioară sau un venit pentru acest sfânt lăcaș, ce este și se cinstește al țării moldo-române; spre a să ține în bună stare, spre slava lui Dumnezeu și cinstea patrii. Și de vei socoti, și va urma nevoie, apoi să-mi scri, ca să venim acolo pentru această treabă.

Pentru banii maicii de la popa Antipa, îi scriem din destul prin hârtie ce o alăturăm cu a sfinției tale, pe care să o trimiți la Iași, însă să-i trimiți și sfinția ta o hârtie mulțumitoare.

Toți părinții și frații vă au întru pomenire la suta de închinăciuni obștești în biserică, atât și la sfântul jertfelnic și la ectenii.

Al sfințiilor voastre, părinte duhovnicesc,
Nifon ieroshim. Igumen
1857, noiembrie, 4 zile

Și pe mine scriitorul să mă iertați, că sunt nou începătoriu, că în loc de decembrie 4, am zis noiembrie 4. În hârtia sfințiilor voastre n-ați pus veleatu.

Calinic D.

Urmează aceste adaose pe marginea scrisorii:

„Iubiții noștri părinți Agatanghele și Isaia. După cum văd că vă siliți pentru ridicarea și înfrumusețarea sfintei biserici, de asemenea să vă siliți să-i căpătați și un venit, pentru a să ține în bună stare în veci. Că sunt unii din familii de nu dau cât sunt în viață. Pe unii ca aceștia să-i sfătuiți să ouie cu mâinile lor niscareva bani cu dobândă pe numele schitului, sau să scrie în diațele lor.

Căutați și găsiți și pentru acoperământul bisericii niscareva ctitori, 40.000 mii lei, că așa s-au socotit de cătră

toți meșterii, ca cu plumb să o acoperim, din pricina vânturilor.

Pentru catapeteasmă nu știm de v-am mai scris sau nu. Iar acum vă scriem ca să căutați niscareva ctitori, ca să se pui în lucrare, ca până se va găti zidirea bisericii să fie gata și catapetesma. Și dacă se vor găsi, îndată să ne înștiințați, ca să vă trimitem măsura catapetesmei.

Avem mărmurari care lucrează stâlpii ferestilor și ai ușilor, preț 15000, adică cinsprezăci mii lei.

Hârtia părintelui Antipa să o pecetluiți și să i-o trimiteți”.

(Pecetea mare rotundă cu fum are o frumoasă icoană a Tăierii Capului Sf.Ioan Botezătorul, și cu această inscripție în jurul icoanei: Pecetea schitului moldovenesc Sf.Ioan Botezător din Sf.Munte a Lavrei, 1852).

*(Revista Biserica Ortodoxă Română, LIX,
nr. 3-4, martie-aprilie 1941)*

FILOCALIA DE LA PRODROMU

Acad. Virgil Cândea

*Acest minunat Athos,
pământ prealăudat,
lăcaș al cereștilor oameni,
loc preasfânt și lăudat,
lăcaș al virtuților,
sălaș a tot ce e frumos,
a unor dumnezeiești ființe,
Biserică nefăcută de mâini omenеști,
acest munte neprihănit
ce poartă numele sfințeniei...
Sfântul Grigorie Palama*

O dactilogramă a întregii *Filocalii românești*, (legată într-un tom masiv) a cărei transcriere a fost încheiată la 5 ianuarie 1922, a fost descoperită la schitul românesc Prodromul din Muntele Athos în anul 1997 și adusă în țară în vederea publicării ei. În tradiția românească de scrieri ascetice și mistice, *Filocalia de la Schitul Prodromul* face legătura între opera școlii paisiene din Mănăstirea Neamțului și traducerea Părintelui Stăniloae. Marele teolog a cunoscut și prețuit vechile versiuni ale scrierilor filocalice și referințele la ele ne întâmpină în mai toate introducerile la

autorii din traducerea sa, realizată potrivit normelor științifice moderne, pe bază de ediții critice ale operelor patristice, cu ample comentarii care le limpezesc mesajul și într-o limbă accesibilă cititorilor de azi. Părintele Stăniloae avea acribia savantului și venerația teologului pentru operele Părinților neptici, dar în același timp respect pentru cititorii săi. "În traducere, declară dânsul, am căutat să folosesc, pe cât s-a putut, un vocabular înțeles de toți și nu prea depărtat de cel original. Dar în unele locuri am recurs și la câte un termen nou, de dragul precizunii".

...*Filocalia de la Prodromul* ne pune în contact cu o epocă a scrisului teologic românesc în care limba *Bibliei*, a cărților liturgice, a hagiografiilor și scrierilor patristice a fost mult timp aceeași. Cititorul va constata că româna secolului al XVIII-lea avea o terminologie teologică bogată și nuanțată, care permitea înțelegerea corectă a scrierilor trezvitoare și eficiența lor folosire pentru urcușul treptelor anevoioase ale desăvârșirii. Interesul pentru româna sacră manifestat de lingviști în ultimii ani pregătește viitoarele ediții critice de opere filocalice în traduceri vechi. Publicarea unui corpus de texte neptice ca cel de față se va dovedi atunci deosebit de utilă acestor proiecte menite să valorifice un capitol al scrisului românesc pe nedrept neglijat de istoriografia literară modernă. Pentru asemenea finalități, editoarea cărții de față a preferat să publice *Filocalia de la Prodromul* în forma sa genuină, fără intervenții sau modificări.

Dar dincolo de valoarea sa ca document lingvistic, cartea de față este act de recunoștință pentru cărturarii de altădată de Neamțu și Prodromul și călăuză duhovnicească iubitorilor scrisului românesc vechi. Străduința asupra vechii traduceri a *Filocaliei românești*, cea alcătuită de cărturarii paisieni și dusă la bun sfârșit de monahii

prodromiți la începutul secolului trecut pune în lumină continuitatea unei nobile și salutare tradiții a culturii scrise românești.

După Sfântul Maxim Mărturisitorul, unele veacuri sunt pentru coborârea lui Dumnezeu la oameni, iar altele pentru urcarea oamenilor la Dumnezeu. În aceste veacuri se află omenirea după Întruparea Fiului. Iar cea mai bună călăuză pentru ascensiunea spirituală este *Filocalia*.

(Extras din Filocalia [vol.I], Ed. Universală, București, 2001, pag. 17-18)

POSTFAȚĂ

MUNTELE ATHOS ȘI ROMÂNII

Gheorghe Vasilescu

Athosul este o mică peninsulă în Marea Egee, în suprafață de 336 km², legată de Peninsula Cabeidică din nord-estul Greciei. Teritoriul Peninsulei Athos este un masiv muntos, înalt de 2033 metri, cu climă mediteraneană și pâraie repezi care se varsă în mare. În general, solul Athosului este stâncos și arid, cu pante abrupte, mai ales la capul peninsulei și pe latura de sud-vest a muntelui, și nu permite practicarea agriculturii, fiind acoperit cu vegetație sălbatică și jnepi de piatră. În zona fertilă, cuprinsă între centrul peninsulei și latura de nord-est a muntelui, se cultivă legume, viță-de-vie și pomi fructiferi (măslinul, portocalul, lămâiul, mandarinul și castanul comestibil), iar recolta se folosește exclusiv pentru hrana călugărilor.

CARACTERUL MULTINAȚIONAL ȘI INTERORTODOX AL MUNTELUI ATHOS

Din punct de vedere istoric, începuturile monahismului la Muntele Athos sunt învăluite în legendă. Tradiția fixează originile vieții monahale la Athos în timpul împăraților Constantin cel Mare (313-337) și Teodosie (408-434), când se crede că s-au așezat aici primii călugări.

Cucerirea Palestinei (638) și a Egiptului (640) de către arabi a determinat pe unii călugări din aceste țări să se refugieze la Muntele Athos. Disputele și luptele iconoclastice din secolele VIII și IX au făcut, de asemenea, ca mulți călugări din Imperiul bizantin să se retragă la Athos.

Datorită caracterului multinațional al Imperiului bizantin, precum și faptului că așezămintele athonite datează dintr-un timp când creștinii din Răsărit și din Apus comunicau în credință, s-au așezat la Muntele Athos și au viețuit împreună călugări greci, georgieni, sirieni, ruși, bulgari, sârbi, români și, într-o vreme, latini din Occident (benedictini, amalfieni).

Astfel, în curgerea veacurilor, populația monahală a Athosului a sporit mereu, fiind alcătuită nu numai din reprezentanți ai popoarelor din cuprinsul Imperiului bizantin, ci și din cei ai popoarelor creștine din afara acestui imperiu. Cu toată oscilația lor numerică, monahi de diferite neamuri n-au lipsit niciodată de la Sf.Munte, atât în vremea Imperiului bizantin, cât și de atunci și până astăzi. Orice discriminări și deosebiri naționale au fost întotdeauna interzise, Sf.Munte având prin excelență un caracter panortodox. Stăpânirile politice succesive asupra Athosului (bizantină, latină, bulgară, sârbă, otomană) au lăsat neatins acest caracter și nici o măsură dinăuntru sau din afară n-a oprit pe călugări, indiferent de naționalitate, să vină la Athos, să aibă așezări monahale dobândite ca proprietăți, să slujească și să scrie în limba proprie, să păstreze legături cu Biserica și neamul lor.

Dar Sf.Munte a devenit centru monahal multinațional și internațional nu numai prin populația lui, ci și prin grija și contribuția popoarelor și Bisericilor Ortodoxe pentru ridicarea și întreținerea așezămintelor athonite. Caracterul panortodox, sau mai bine zis caracterul ortodox

e cumenic este o trăsătură proprie și necesară Sf.Munte, datorită căreia a putut să se afirme și să dănuie până acum, depășind perioadele de criză ale elenismului bizantin și post-bizantin.

Așadar, caracterul interortodox al Sf.Munte nu se poate contesta și nici desființa, pentru că este strâns legat de natura Ortodoxiei și de specificul monahismului athonit.

ÎNTEMEIEREA AȘEZĂMINTELOR MONAHALE

Călugării de la Athos au viețuit la început izolat, apoi s-au grupat treptat în jurul unui avă (călugăr mai în vârstă) și-au întemeiat primele așezări monahale sub formă de mici sihăstirii, cu viață anahoretică și eremitică.

Primele așezări mănăstirești la Muntele Athos datează din secolul al X-lea. Cea mai veche mănăstire este Marea Lavră, întemeiată de Sf.Atanasie Athonitul (930-1004), în anul 963, sub împăratul Nichifor Focas. Contemporan cu el a fost Sf.Pavel Athonitul, care a ridicat mănăstirea Sf.Pavel. Tot din vremea Sf.Atanasie datează și mănăstirea Iviron, a georgienilor sau gruzinilor, zidită la anul 972. Celelalte mănăstiri au fost înălțate ulterior, după modelul Marii Lavre, între secolele X și XIX.

Unele dintre aceste așezări monahale au dobândit cu timpul titlul de "mănăstiri mari" sau "principale", grupând în jurul lor numeroase alte așezări mai mici, numite schituri, chilii, colibe, catisme, mondrii, etc. Titlul de "mănăstire mare" atrăgând după sine și unele drepturi și înlesniri.

În decursul vremii, numărul mănăstirilor mari a variat după împrejurări, evenimente și influențe. Unele dintre mănăstirile vechi s-au desființat, au dispărut sau au fost

asimilate de altele mai noi. Deși nu se știe precis câte mănăstiri vor fi fost la Muntele Athos pe vremea Sf. Atanasie, se pare că numărul lor era destul de mare, pentru că primul Tipicon (972), ce stabilea normele de conviețuire athonită, a fost semnat, pe lângă Atanasie, de încă 44 egumeni și alți monahi, 59 în total. Aceasta înseamnă că au existat cel puțin 45 de mănăstiri. Tipiconul II (1046) cuprinde însemnarea că pentru alcătuirea lui s-au adunat în Marea Lavră, egumenii a peste 180 de mănăstiri. În veacul al XIII-lea se cunosc 100 de mănăstiri. Mai târziu, la 1394, preambulul Tipiconului III amintește doar 25, pentru ca în veacurile XV și XVI ele să scadă la 19 și abia la 1545 numărul mănăstirilor mari să se ridice la 20. Același număr de mănăstiri îl găsim și în Tipiconul de la 1783 și de atunci încolo încontinuu. Tradiția și documentele nu pledează deci pentru menținerea neștirbită a numărului de "mănăstiri mari" la Athos, cu anumite drepturi și prerogative. Nici un tipicon, hrisov imperial, ori sighilion patriarhal cunoscut nu fixează și nu limitează pentru totdeauna numărul mănăstirilor, și nici nu putea s-o facă, pentru că o astfel de delimitare nu s-ar fi întemeiat pe ceva real, ci, dimpotrivă, firesc este ca numărul mănăstirilor să poată crește sau scădea în viitor, așa cum a fost și în trecut.

Mănăstirile mari sau principale au dobândit o ordine ierarhică respectată riguros. Unele au devenit "foarte mari" (Lavra și Vatoped), altele "mari" (Iviron), iar celelalte "mici". Anumite privilegii și drepturi ilustrează această deosebire în sânul lor. Dar se știe că ordinea ierarhică a mănăstirilor mari a variat și ea în decursul timpului. Cea dintâi ierarhizare cunoscută este cea făcută prin Tipiconul III (1394), desigur, pe baza unei tradiții athonite, iar ordinea socotită azi definitivă a început a se fixa în veacul al XVI-lea (la 1574). De la o ierarhizare la alta s-au făcut schimbări.

în ordinea mănăstirilor, ceea ce arată caracterul relativ și convențional al ierarhiei lor.

În prezent, la Athos sunt 20 de mănăstiri "principale" sau "suverane", cărora le aparține teritoriul și conducerea Muntelui Athos. Dintre acestea, 17 sunt grecești și câte una rusească, sârbéască și bulgărească. Suprafața Athosului este repartizată în 20 de părți, inegale ca întindere, după numărul mănăstirilor principale. Marea Lavră are cea mai întinsă suprafață din Muntele Athos. Fiecare mănăstire dispune liber de suprafața de teren care-I revine, administrând-o după cum dorește.

În afara celor 20 de mănăstiri principale, în Athos sunt și 8 schituri, dintre care 3 rusești, 2 grecești, 2 românești și unul bulgăresc.

Pe lângă mănăstiri și schituri, în Athos se mai află și circa 200 de chilii – care cu doi, trei sau mai mulți monahi – răspândite pe tot muntele. Unele dintre aceste chilii au câte 10-20 de camere, fiind adevărate schituri, cu livezi și teren arabil în jurul lor. O mare parte dintre ele sunt astăzi pustii.

În Athos se mai află și multe colibe, precum și vreo câteva mici sihăstirii – în majoritate grecești – unde s-au retras călugării iubitori de liniște.

Schiturile, chiliile, colibele și celelalte așezări monahale în număr de peste 700, stau sub controlul și administrația mănăstirilor pe teritoriul cărora se află. Ele nu dispun liber de averea lor și nici nu participă la conducerea Sf. Munte. Raporturile jurisdicționale dintre mănăstirile principale și celelalte așezări monahale, considerate dependențe ale lor, sunt despotice, iar cele relative la proprietate au la bază o concepție medievală, exprimată prin adevărate contracte embaticare de vânzare-cumpărare, care face dintr-o chilie sau colibă o anexă a mănăstirii, un obiect pe care aceasta îl poate negocia la nesfârșit.

Împărțirea mănăstirilor în suverane și dependente este opera timpului și efectul unor considerații și interese de alt ordin decât cel canonic. Ea a avut mai degrabă un motiv politic și un substrat material: limitarea numărului mănăstirilor și ierarhizarea lor, crearea la Athos a unei anumite ordine și asigurarea unei împărțiri stabile a teritoriului. Nu se poate însă contesta că aceasta s-a făcut prin folosirea puterii și a influenței marilor mănăstiri, cum au fost de la bun început Lavra, Vatoped și Iviron, pe care le-au imitat apoi și altele. Era normal ca primele mari mănăstiri să se bucure de un prestigiu deosebit, dar schimbările care s-au produs în ordinea mănăstirilor arată că aceasta a depins de împrejurări istorice, nu de drepturi imprescriptibile și, deci, nu pot avea caracterul absolut pe care ele și-l revendică astăzi.

MODUL DE VIAȚĂ CANONIC

La început, călugării athoniți au viețuit, în majoritatea lor, după stilul idioritmic (viață de sine). Stilul chinovial (viață de obște) a fost introdus la Athos de Sf. Atanasie, care l-a impus în sânul Lavrei sale, fiind apoi acceptat, alături de cel idioritmic, și de alți călugări athoniți. În prezent, mănăstirea Lavra este idioritmică.

Cele două stiluri de viață, idioritmic și chinovial, au dus cu vremea la dispute între monahi, determinând autoritatea laică și cea bisericească să intervină cu unele reglementări, numite tipicoane. De la anul 972 și până la 1911 se cunosc 8 tipicoane date de diferiți împărați și patriarhi.

De la primul Tipicon (972), când a fost acceptat, stilul chinovial s-a afirmat tot mai mult, devenind preponderent și menținându-se până la anul 1394, când, prin Tipiconul

III s-au creat posibilități de dezvoltare stilului idioritmie, pe care l-a favorizat apoi și Tipiconul IV (1406), întrucât de la această dată el devine preponderent. Această situație a durat până la 1783, când, prin Tipiconul VI, stilul chinovial a fost din nou impus respectului comunității athonite, într-un fel care i-a asigurat întăietatea de atunci încoace, așa încât el este și acum practicat în 13 din cele 20 de mănăstiri existente. Regulamentele astăzi în vigoare nu îngăduie transformarea unei chinovii în idioritmie, în timp ce idioritmia poate trece în chinovie, dacă aceasta este cerută de toți monahii respectivi.

CONDUCEREA INTERNĂ

Comunitatea athonită s-a condus inițial după vechile rânduieli ale vieții monahale. Până spre veacul al XVII-lea, conducătorul suprem, cu jurisdicție civilă și bisericească asupra Athosului, a fost Protosul, un stareț comun, care era ales inițial de toată obștea athonită, iar apoi numai de către egumeni și cei mai de seamă călugări (proistoși). Protosul era ajutat de două organe de conducere: Sinaxa sau Chinotita, un consiliu format la început dintr-un număr mai restrâns de egumeni, apoi de toți egumenii athoniți, și Epitropia sau Sinaxa Mică, formată din 3-4 egumeni, un câțiva epitropi. Între secolele XI-XIV, protosul era arhieru, hirotonit de patriarhul din Constantinopol.

Funcția protosului, decăzând spre finele veacului al XVII-lea, a început să fie înlocuită treptat printr-o conducere colectivă, alcătuită din reprezentanții – de regulă egumenii – celor 20 de mănăstiri, denumiți inițial proistoși și apoi epistați (întâi-stătători). Cei 20 de epistați, împărțiți în 5 grupe de câte 4 epistați, au alcătuit o epitropie,

denumită Epistasia, care a preluat conducerea, exercitând-o prin rotație, în fiecare an, de la 1 iunie până la sfârșitul lunii mai a anului următor. Fiecare grup de 4 epistați se află la conducere timp de un an și revine din nou după 5 ani. Cei 4 epistați ai fiecărui grup aleg din sânul lor un președinte, care ține cărja Primatului și poartă titlul de Protopostat sau Protosul Sfântului Munte.

Epistasia, organizată formal prin Tipiconul de la 1783 și-a dobândit cu vremea numele de „Sf. Epistasio” și s-a păstrat până astăzi, devenind organul permanent de conducere cu putere executivă.

Ca organ administrativ permanent superior Epistasioi, funcționează Adunarea Extraordinară sau Sf. Sinaxă, formată din reprezentanții celor 20 de mănăstiri, iar ca suprem organ legislativ și judecătoresc, Dubla Adunare Bianuală, sau Sinaxa Dublă Extraordinară, care se întrunește de două ori pe an, în orașelul Karyes (Carcia) – capitala Athosului – pentru a decide în problemele majore ale comunității.

STATUTUL JURIDIC AL MUNTELUI ATHOS

Comunitatea monahală athonită s-a bucurat întotdeauna de autonomie politică și bisericească, constituindu-se și guvernându-se ca o confederație sau o republică monahală interortodoxă, pe baza normativelor cuprinse în rânduielile monastice ale Sf. Atanasie Athonitul, și respectarea obiceiurilor și tradițiilor locale specifice a hrisoavelor imperiale, sîghiliilor patriarhale, decretelor sultanilor precum și hotărârilor proprii ale conducerii comunității și prevederilor celor 8 tipicoane.

Autonomia și independența Muntelui Athos au fost respectate deopotrivă de Imperiul bizantin și de cel otoman,

ca și de Biserică. În ultimul secol, Sf.Munte a atras atenția și marilor puteri europene, care l-au luat sub protecție, întărind prin tratate internaționale regimul său tradițional.

a) DREPTUL DE PROPRIETATE ASUPRA TERITORIULUI

Teritoriul Athosului a constituit din vechime proprietatea comunității monahale athonite. Împăratul Constantin Pogonat, la 670, și apoi Vasile I Macedoneanul, la 855, prin hrisoave imperiale, au recunoscut dreptul exclusiv al călugărilor de a stăpâni Sf.Munte, declarându-l teritoriu autonom și independent, iar toți urmașii lor până la căderea Constantinopolului (1453) au respectat și apărât acest drept și privilegiu. În toată perioada bizantină, considerată epoca de înflorire a monahismului athonit, Sf.Munte s-a aflat sub directa protecție și întreținere a Împăraților bizantini.

La rândul lor, sultanii turci, care au ținut sub stăpânire Muntele Athos timp de aproape cinci sute de ani, au recunoscut și reconfirmat și ei privilegiul călugărilor athoniți de a stăpâni în mod exclusiv teritoriul Sf.Munte. Ca urmare a conveției încheiate între comunitatea athonită și puterea otomană, mănăstirile plăteau porții un bir anual, în schimbul căruia Muntele Athos a rămas liber și practic neocupat de turci. Mai mult chiar, turcii nu numai că nu s-au amestecat în treburile interne ale Athosului, dar au și apărât mănăstirile și întreg teritoriul athonit de invazia altor năvălitori, dând libertate călugărilor să vină la Sf.Munte din toate țările ortodoxe și să se organizeze conform tradiției și cerințelor vieții monahicești. Aceasta a permis monahismului athonit nu numai să reziste ocupației turcești, ci chiar să și progreseze.

După ocupația turcească și după scurta influență rusească în timpul țarului Alexandru I asupra Athosului, în viața Sf. Munte s-a resimțit, la începutul secolului al XX-lea atitudinea din ce în ce mai naționalistă și exclusivistă greacă. De aceea, pentru Bisericile ortodoxe care au așezăminte monahale și călugări la Sf. Munte Athos situația acestora a devenit o problemă care preocupă pe fiecare în parte, inclusiv Biserica Ortodoxă Română.

b) AUTONOMIA SFÂNTULUI MUNTE

Încă din veacul IX (885) și până la Căderea Constantinopolului (1453), împărații bizantini au acordat Athosului, pe lângă independența teritorială și autonomia administrativă, atât în chestiunile civile, cât și în cele bisericesti, tratându-l ca organizație autonomă sub protecția imperiului. Numeroasele hrisoave imperiale – emise la 958, de Constantin VII, 964, de Nichifor Focas, 972, de Ioan Tzimisches, 1046, de Constantin IX Monomahul, 1060 și 1063, de Constantin X Ducas, 1091 și 1095, de Alexie I Comnenul, 1312 de Antonie II Paleologul, și multe altele – care au confirmat și au reconfirmat autonomia Athosului, atestă nu numai existența reală a acesteia, ci și faptul că apărarea și păstrarea ei constituia una din preocupările permanente ale împăraților bizantini.

Athosul și-a păstrat autonomia și după căderea Bizanțului, prin garanțiile date la 1430 de către sultanul Murad II și confirmate la 1453 de către Mohamed II. În tot timpul stăpânirii turcești, autonomia Athosului a fost permanent respectată și n-a existat niciodată vreun pericol real ca ea să fie încălcată și desființată.

Nici încercările la care au fost supuși athoniții din partea latinilor, sârbilor, etc, care, de altfel, au respectat în cea mai mare parte autonomia Sf. Munte, n-au produs

schimbări esențiale sau de durată în regimul de autonomie tradițională al Athosului. Din cele două privilegii inițiale – stăpânirea asupra teritoriului și autonomia în conducere – monahismul athonit și-a făcut drepturi intangibile, pe care le-a apărat continuu împotriva oricui le-ar fi atins. De peste un mileniu Athosul s-a dezvoltat ca o confederație monahică, o republică autonomă, un stat monahal independent, care dispune liber de sine și de ale sale.

În baza tuturor actelor normative privitoare la organizarea și conducerea Sf.Munte, inclusiv a celor 8 tipicoane – I (972), II (1046), III (1394), IV (1406), V (1574), VI (1783), VII (1810), VIII (1911) – comunitatea athonită s-a bucurat, pe lângă autonomia administrativă, civilă sau politică și de autonomie bisericească, la fel de trainic garantată și respectată. Athosul a constituit din vechime o comunitate care s-a dezvoltat independent de autoritatea ierarhică a Bisericii, având o situație aparte, de așezământ cu călugări ce doreau să viețuiască retrași, fără prea multe contacte cu restul lumii.

c) SFÂNTUL MUNTE ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL

Evenimentele politice din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea au adus Sf.Munte în discuția conferințelor de pace europene.

Astfel, Congresul de la Paris (1856), convocat după războiul Crimeii și Tratatul de la San Stefano (martie 1878), încheiat în urma războiului ruso-româno-turc (1877-1878), au pus Sf.Munte sub protecția statelor europene, care doreau să păstreze Athosului regimul său tradițional. Tratatul de la Berlin (1878) a întărit drepturile și privilegiile pentru călugării de orice neam, stipulând prin art.62 că: „Monahii de la Athos, oricare ar fi locul lor de origine, vor

continua să fie protejați în proprietățile și privilegiile lor de până acum și se vor bucura fără nici o excepție de deplina egalitate a drepturilor și beneficiilor”.

Situația a rămas neschimbată până la războiul balcanic (1912-1913). În anul 1912, Muntele Athos a ieșit de sub ocupația Turciei și a intrat sub stăpânirea Greciei. La 2 noiembrie 1912, armata greacă a ocupat Muntele Athos. Marile puteri europene și-au rezervat, însă, prin Conferința de pace de la Londra (30 mai 1913), dreptul de a decide asupra Athosului. Prin hotărârea adoptată și comunicată guvernului grec în luna noiembrie 1913, Athosul era declarat autonom, independent și neutru. Conducerea Sf.Munte era încredințată Chinotitei athonite, care avea să dispună de puteri și de mijloace polițienești proprii.

Războiul mondial (1914-1918) a împiedicat aplicarea hotărârilor de la Londra. Pentru asigurarea ordinii, guvernul grec a instalat în Karyes (Careia) – capitala Athosului – funcționari de poliție, lăsându-i totuși regimul autonom de conducere. Grecia a ținut seama de hotărârea Conferinței de la Londra și, ca urmare, în Statutul întocmit în 1918 de Chinotita – în colaborare cu un consilier juridic grec – se prevedea: „Sf.Munte al Athosului, cuprinzând peninsula cu același nume, constituie un stat autonom, neutru și independent, în condițiunile arătate de Tratatul de la Londra din 1913”.

Grecia s-a angajat să respecte autonomia Athosului și prin Tratatul de la Sèvres (1920), care, la art.3, preciza că: „Grecia se obligă să recunoască și să mențină drepturile și libertățile tradiționale de care se bucură comunitățile mânăstirești negrecești ale Sf.Munte, după hotărârea articolului 62 al Tratatului de la Berlin”.

Drept urmare a obligațiilor pe care statul grec și le-a asumat pe plan internațional, prin Tratatul de la Sèvres,

de a menține autonomia tradițională a Athosului, Conferința de la Lausanne (iulie 1923), convocată în urma războiului greco-turc (1920-1922), a lăsat Sf.Munte Athos în administrația Greciei cu titlu de teritoriu sub mandat.

d) CRIZA SFÂNTULUI MUNTE

La scurt timp după intrarea definitivă în stăpânirea Muntelui Athos, statul elen a determinat pe călugării greci de la Athos să ia inițiativa alcătuirii unui nou statut de organizare al Sf.Munte. Statutul a fost alcătuit la începutul anului 1924 de către o comisie de 5 călugări greci, reprezentând numai mănăstirile grecești. El a fost acceptat și semnat la 10 mai 1924 numai de către reprezentanții a 19 mănăstiri mari de la Athos. Conducerea mănăstirii ruse Sf.Pantelimon nici n-a acceptat și nici n-a semnat acest statut.

Deși statutul n-a fost acceptat în unanimitate, totuși, guvernul grec, după ce a obținut și adeziunea Patriarhiei Ecumenice prin scrisoarea nr.1861/1925, a emis, la 16 septembrie 1926, un decret – lege special, intitulat „Despre ratificarea regulamentului Sf.Munte Athos”, prin care a confirmat acest statut și care a rămas în vigoare până în prezent.

Prin acest statut, contrar nu numai tradiției athonite, ci și dreptului internațional, se face o serie de nedreptăți monahilor negreci de la Sf.Munte, și anume:

Răpește independența schiturilor, chiliilor, colibelor, etc, declarându-le anexe ale uneia din cele 20 de mănăstiri (art.1);

Refuză dreptul de proprietate oricărui așezământ din Sf.Munte, exceptând cele 20 de mănăstiri mari (art.2);

Fixează numărul mănăstirilor mari la 20, pentru ca alte schituri să nu ceară ridicarea la rang de mănăstire (art.3);

Prevede obligativitatea cetățeniei grecești pentru toți monahii, indiferent de naționalitate (art.6);

Declară schiturile, chiliile, colibele etc. proprietate neînstrăinabilă a mănăstirilor tutelare (art.126);

Interzice transformarea schiturilor în mănăstiri sau a chiliilor în schituri și a colibelor în chilii (art.133);

Oprește vânzarea chiliilor și colibelor fără aprobarea prealabilă a mănăstirilor (art.138);

Declară mănăstirea tutelară drept primul cumpărător în cazul vânzării unei chilii sau colibe (art.140);

Limitează la trei numărul monahilor cu drept de moștenire asupra unei chilii (art.161).

Tendința de a trata Athosul ca teritoriu grec și nu ca teritoriu sub mandat, se constată și din prevederile Constituției statului elen, elaborată în anul 1926, care proclamă că „suveranitatea statului grec asupra acestui teritoriu rămâne întreagă” (art.109), interzice categoric „orice modificare a sistemului administrativ, atât în ce privește numărul mănăstirilor de la Muntele Athos, cât și privitor la regula ierarhică sau raporturile lor cu așezămintele lor dependente” (art.110) și precizează că „puterile conferite statului elen prin art.109 și 111 sunt exercitate de un guvernator, ale cărui drepturi și îndatoriri vor fi fixate de o lege, care reglementează și puterea judecătorească exercitată de către autoritățile mănăstirești și chinotită” (art.112). Prin aceste prevederi, statul grec s-a amestecat în probleme în care numai conducerea Muntelui Athos avea competența să legifereze, potrivit tradiției sale de autonomie bisericească, adică în ceea ce privește numărul și ierarhia mănăstirilor și disciplina bisericească.

Din acest moment a început perioada de crează a Sf.Munte, provocată prin măsuri unilaterale și prin introducerea în viață athonită a unor noi principii de drept,

determinate de alte interese decât acelea ale ortodoxiei ecumenice.

Deși Constituția statului elen a suferit din 1926 și până în prezent diverse modificări, când republicane, când monarhiste, textele privind Muntele Athos s-au menținut aproape identice.

Astfel, Constituția Greciei, intrată în vigoare la 11 iunie 1975, reglementează situația Muntelui Athos, la art.105, paragrafele 1-5, în felul următor:

„Art.105.

par.1: Peninsula Athosului, începând de la Megali+Vigla și mai departe, formând teritoriul Muntelui Athos, constituie, potrivit vechiului său statut privilegiat, o regiune prevăzută cu autoguvernare (autoadministrare) în statul grec, a cărui suveranitate asupra acestui teritoriu rămâne întregă. Din punct de vedere spiritual, Muntele Athos se găsește sub jurisdicția directă a Patriarhiei Ecumenice. Toți cei care duc aici viața monastică primesc cetățenia greacă din momentul în care sunt admiși ca novici sau călugări, fără nici o altă formalitate.

par.2: Muntele Athos se administrează în conformitate cu statutul său, prin cele 20 de mănăstiri ale sale, între care este împărțită peninsula Athosului, al cărui teritoriu rămâne inalienabil.

Administrația este exercitată de reprezentanți ai sfințelor mănăstiri care alcătuiesc sfânta comunitate. Este absolut interzis a se aduce vreo modificare sistemului administrativ în ceea ce privește numărul mănăstirilor Muntelui Athos, cât și privitor la ordinea lor ierarhică, sau la raporturile lor cu așezămintele dependente; stabilirea eterodocșilor sau schismaticilor aici este interzisă.

par.3: Regulamentul amănunțit al Muntelui Athos și modalitatea de funcționare rezultă din charta constituțională

a Muntelui Athos, care este alcătuită și votată de cele 20 sfinte mănăstiri, cu participarea reprezentantului statului și ratificată de Patriarhia Ecumenică și de Camera Deputaților Greciei.

par.4: Observarea strictă a statutului Muntelui Athos este încredințată, în ce privește latura spirituală, supravegherii supreme a Patriarhiei Ecumenice, iar în ce privește latura administrativă, supravegherii statului, căruia îi aparține exclusiv menținerea ordinii și securității publice.

par.5: Puterile sus menționate ale statului sunt exercitate de un guvernator ale cărui drepturi și îndatoriri sunt fixate de către lege.

Sunt, de asemenea, fixate de lege puterea judecătorească, exercitată de către autoritățile mănăstirești și de sfânta chinotită, precum și înlesnirile vamale și fiscale ale Muntelui Athos”.

Comparând textul Constituției din 1926 cu cel din 1975, referitor la situația Muntelui Athos, nu se constată nici o deosebire.

Așadar, modul în care statul grec a înțeles să trateze problema Muntelui Athos prin însuși textul constituției sale, anulează de fapt autonomia Sf.Munte și crează printr-un act unilateral o nouă ordine în dreptul internațional, și anume aceea de teritoriu anexat și supus deplinei suveranități a Greciei.

Prerogativele civile și politice, precum și cele bisericești ale organelor de conducere ale Sf.Munte au fost transferate în competența statului grec, care le exercita de fapt.

Consecința imediată a acestui act unilateral este anularea caracterului interortodox al Sf.Munte, transformarea lui într-o comunitate exclusiv grecească. Patriarhia Ecumenică, la rândul ei, nu s-a împotrivit acestei măsuri unilaterale, ci a facilitat înfăptuirea ei.

Toate aceste schimbări aduse în statutul internațional al Sf. Munte lezează prestigiul Ortodoxiei, buna înțelegere dintre Bisericile Ortodoxe și drepturile Bisericilor ortodoxe negrecești care au așezăminte sau simpli viețuitori la Athos.

LEGĂTURILE ROMÂNILOR CU MUNTELE ATHOS

Timp de aproape șase veacuri în perioada post bizantină, începând de la jumătatea secolului al XIV-lea până în secolul al XIX-lea, grija întreținerii Muntelui Athos a trecut aproape în întregime pe seama Țărilor Române – Moldova și Muntenia. Fără ajutorul masiv material și moral al țărilor noastre, așezămintele din Sf. Munte, cu toată libertatea acordată de turci, nu s-ar fi putut menține și s-ar fi pustii. Neavând fonduri să plătească turcilor birul anual, care de altfel era destul de mare, și nici alte venituri pentru întreținerea călugărilor și a lăcașurilor, comunitatea athonită s-ar fi destrămat, iar marile ctitorii bizantine s-ar fi ruinat și ar fi dispărut demult, și odată cu ele imensul tezaur spiritual și cultural care s-a acumulat la Athos. Voievozii români, conștienți de pericolul în care se găsea creștinătatea și mai ales țările ortodoxe din Balcani, prefăcute în pașalâc turcesc, au reușit prin eforturi considerabile să salveze Athosul.

I. CTITORIILE ȘI DANILE ROMÂNEȘTI LA MUNTELE ATHOS

Dintre mânăstirile mari existente astăzi la Athos nu este nici una pentru a cărei refacere, întreținere și înzestrare să nu fi contribuit voievozii țărilor române sau credincioșii Bisericii Ortodoxe Române.

Ajutoarele românești pentru așezămintele monahale athonite s-au concretizat prin:

a) Daniile anuale de bani, acordate pentru plata birului către turci și întreținerea monahilor. Toate mănăstirile de la Athos, fără excepție, au beneficiat de asemenea ajutoare bănești, adevărate subvenții acordate anual de către voievozii și boierii români timp de cinci secole (XIV-XIX). Ajutoarele erau substanțiale, variind în timp ca valoare în funcție de puterea monedei în care erau plătite: aspri, taleri, galbeni, groși, franci, ducați ungurești, piaștri, etc. Valoarea totală a daniilor în bani, ce s-a putut calcula cu aproximație doar pentru trei secole, s-a ridicat la suma enormă de un miliard șase sute milioane piaștri.

b) Daniile de bani în aur și argint din vistieria țării pentru reparații, renovări, restaurări și chiar pentru zidirea din nou a unor așezăminte.

Din Țara Românească, primele ajutoare la Athos au început cu Nicolae Alexandru Basarab, care la 1350 a dat mănăstirii Cutlumuș o mare sumă de bani pentru refacerea bisericii. Daniile au continuat cu Neagoe Basarab (1512-1521), care după ce a restaurat mănăstirea Lavra și a adus multe îmbunătățiri la mănăstirea Iviron, a reclădit din temelie biserica principală a mănăstirii Dionisiu, căreia i-a mai zidit și un turn mare de pază și a mai ridicat încă o biserică pe teritoriul aceleiași mănăstiri, în numele Sf.Nifon. După Radu Paisie (1535-1545) care a refăcut la 1542 mănăstirea Stavronichita și a adus îmbunătățiri importante mănăstirii Sf.Pavel, Matei Basarab a zidit din temelie, la 1643, biserica Sf.Mihail Mărturisitorul de la mănăstirea Lavra, după ce la 1637 reparase biserica și trapeza mănăstirii Xenofon. Ambele mănăstiri l-au recunoscut drept ctitor, zugrăvindu-i chipul în biserică, împreună cu soția sa Elena Doamna. Exemplul lor a fost urmat de Constantin Brâncoveanu și Șerban Cantacuzino.

Din Moldova, cele mai importante danii la Athos a făcut Ștefan cel Mare, care a clădit în 1472 arsanaua de la mare a mănăstirii Vatoped, a refăcut mănăstirile Zografu și Sf.Pavel și a reclădit din temelie mănăstirea Grigoriu, ce fusese prădată și distrusă de pirați. După fiul și urmașul său Bogdan Vodă, care a înnoit, peste tot, la 1508, Protatul, marea biserică a Sf.Munte din orașelul Careia, reședința Chinotitei, și a făcut multe reparații mănăstirii Sf.Pavel, Petru Rareș a ctitorit mănăstirile Dionisiu, unde a refăcut din temelie biserica ce arsese la 1534, și Caracalu, care, de asemenea, arsese la 1530. Exemplul lui este urmat de Alexandru Lăpușneanu, care a rezidit din temelie biserica mănăstirii Xiropotam, unde este zugrăvit ctitor, împreună cu soția sa Ruxandra Doamna, a adus îmbunătățiri mari la mănăstirea Dionisiu, refăcând iconostasul bisericii și clădind trapeza și bolnița, iar între 1564-1568 a refăcut din temelie și a zugrăvit mănăstirea Dochiaru, care fusese dărâmată de turci.

c) Închinarea unor mănăstiri și schituri pământene drept metoace pentru întreținerea așezămintelor de la Athos.

Mănăstirile și schiturile românești închinete au cedat, timp de două secole, tot venitul lor așezămintelor athonite al căror metoc au devenit. Egumen era acum un călugăr trimis de la Sf.Munte, care administra metocul, strângea venitul și-l trimitea la Athos. Cele 40 de mănăstiri și schituri românești închinete așezămintelor de la Muntele Athos posedau laolaltă 211 moșii, în întindere totală de un milion de hectare teren arabil, pășuni, păduri, livezi și bălți, adică aproximativ 8% din suprafața totală a țării. Deosebit de aceasta, ele mai aveau și venituri de la 1627 imobile – hanuri și prăvălii – aflate în orașele mari ale țării (București, Iași, Craiova, Galați etc.), precum și 671 pogoane vie.

Venitul total al mănăstirilor și schiturilor românești închinat, în timpul celor două secole cât ele au fost în folosința Sf. Munte, s-a ridicat la enorma sumă de un miliard patru sute milioane piaștri.

d) Dăruirea veniturilor unor sate și moșii întinse, păduri, pășuni, livezi, bălți și heleștee cu pește, țarini și podgorii, case și locuri de casă, hanuri, prăvălii, carvasarale, vite, bolovani de sare, vămi și vaduri de mori, și felurite alte scutiri și înlesniri a căror valoare totală este greu de stabilit.

e) Înzestrarea cu odoare și obiecte de cult, icoane, vase, veșminte, scule, precum și sute de cărți de slujbă pentru nevoile călugărilor athoniți.

Au fost dăruite odoare și obiecte de cult de mare preț și de o remarcabilă valoare artistică și istorică, icoane ferecate în aur și argint, odăjdii, epitafe și dvere cusute în fir de aur și împodobite cu pietre scumpe și mărgăritare, cărțile de slujbă legate în aur și argint și ornate cu pietre prețioase, unele manuscrise rare, copiate cu trudă de călugării români, altele tipărite în vechile noastre tiparnițe, care toate laolaltă alcătuiesc azi tezaurul de mare preț și comorile de artă ale Athosului.

f) Învoirea acordată monahilor de la Athos, indiferent de originea lor etnică, de a se stabili temporar sau definitiv în mănăstirile și schiturile românești, fie ca dascăli de școli mănăstirești, fie în alte scopuri.

Ajutoarele românești pentru Muntele Athos sunt unice și fără egal în lumea creștină, fiind cele mai mari din întreaga istorie a Sf. Munte, depășindu-le pe cele slave și chiar bizantine. Ele au fost făcute dezinteresat, în numele milei creștine, au avut caracter general, beneficiind de ele toate mănăstirile athonite, au fost acordate în mod constant și permanent, reușind să întrețină și să salveze Athosul de la

ruină timp de peste cinci secole, sub lunga dominație otomană, când întreaga Peninsulă Balcanică era pașalâc turcesc.

Între mănăstirile athonite înzestrate și ajutate cel mai mult de voievozii români, se află mănăstirea Cutlumuș, cunoscută ca Marea Lavră a Țării Românești.

Mănăstirea Cutlumuș a fost ridicată și întemeiată din nou de egumenul Hariton, viitor mitropolit al Ungaro-Vlahiei (1372-1381), cu ajutorul bănesc dat de voievozii munteni Nicolae Alexandru Basarab și fiii săi, Vlaicu Vodă și Radu I Basarab. Din două acte din anii 1369 și 1378 reiese că egumenul Hariton a venit la Vlaicu Vodă de șapte ori, rugându-l ca pe temelia pusă la Cutlumuș de tatăl său, Nicolae Alexandru, să clădească o mănăstire, să-i facă zid înconjurător, să o întărească cu turnuri, să zidească biserică, trapezărie și chilii, și să cumpere moșii și vite, ceea ce voievodul a făcut, cu condiția să fie considerat ctitor. În calitate de ctitor, Vlaicu Vodă a cerut ca monahii români din mănăstire să fie scutiți de viața chinovnicească și a pretins că în viitor stareții ce se vor alege să vină în Țara Românească, să primească întărire și de la el.

Cu vremea, mănăstirea stricându-se și ajungând împovărată de nevoi, a fost înnoită și întărită de Mircea cel Bătrân (1386-1418), care a făcut-o „ctitorie a Țării Românești” și a înzestrat-o cu sate și moșii.

Miluită și de alți voievozi români în secolul XV, mănăstirea Cutlumuș ajunge totuși în secolul următor destul de stricată, sărăcită și împovărată în nevoi. Din această stare a seos-o mai ales voievodul Neagoe Basarab, care, reluând lucrul început mai înainte aici de Radu cel Mare, l-a și săvârșit, împodobind lăcașul „cu toată frumusețea și podoabele pe dinăuntru și dinafară”. A împrejmuț-o cu zid, a făcut o biserică cu hramul „Sf.Nicolae”, a zidit chilii, trapeză,

pivniță, magazie și alte case de trebuință. A înzestrat-o cu multe sate și moșii, din care mănăstirea obținea mult venit.

Un șir întreg de voievozi munteni, din rândul cărora amintim doar pe Vlad Întunecatul, în 1531, Mircea Ciobanul, în 1547, Matei Basarab, Constantin Brâncoveanu și mulți alții au ajutat mănăstirea Cutlumuș, făcându-i sau întărindu-i însemnate danii.

Milosteniile și ajutoarele românilor pentru această mănăstire au urmat aproape fără întrerupere până la sfârșitul veacului trecut, când, întâmplându-se să ardă, în anul 1893, toate chiliile din partea de răsărit, s-au făcut altele noi și cu dania unor credincioși din București.

2. CĂLUGĂRII ROMÂNI LA SF. MUNTE

Contactele românilor cu Athosul încep cam de pe vremea înființării celor dintâi mănăstiri din Sf. Munte, când păstorii vlahi își mânău turmele de oi sau cirezile de vite până sub zidurile chinoviilor călugărești. Aceste contacte, la început sporadice și întâmplătoare, au devenit, o dată cu întemeierea Principatelor, legături statornice, atestate de nenumărate pisanii, hrisoave, acte și manuscrise vechi. Prezența timpurie a elementului românesc în contextul monahal al Athosului a determinat, de altfel, în decursul anilor, avalanșa de danii din partea poporului nostru.

Nu se cunoaște precis care au fost cei dintâi călugări români la Muntele Athos. Primele mărturii sunt din veacul al XIV-lea, când se pomenesc nominal monahi români la mănăstirea Cutlumuș, dar prezența lor la Athos datează cu siguranță cu mult mai înainte. Numărul lor a sporit cu timpul, înregistrându-se, la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, o adevărată penetrație

sistematică de călugări români la Sf.Munte și un proces de afirmare a vieții monahale românești în acele locuri.

Secularizarea averilor mănăstirești – act de mare însemnătate națională – săvârșită de Alexandru Ioan Cuza la 1863, a produs o puternică reacție ostilă în sânul Bisericilor grecești din Orientul Apropiat, precum și în cel al călugărilor athoniți. Această reacție a avut urmări nefaste asupra monahilor români la Muntele Athos, care au fost siliți să se împrăștie prin așezămintele monahale ale altor naționalități, fiind tratați cu dispreț și desconsiderare de ceilalți viețuitori în Sf.Munte, mai ales greci. De atunci și până astăzi ei n-au avut posibilitatea de a se grupa într-o mănăstire cu drept de reprezentare în chinotită, așa cum li s-ar fi convenit, și cum sunt monahii sârbi, ruși și bulgari. Totodată, monahii români au fost nevoiți în aceste împrejurări, pe de o parte, să-și răscumpere din avutul lor propriu terenuri și clădiri – cele mai sărăcicioase și dărăpănate – aparținând mănăstirilor recunoscute, iar pe de altă parte, să le refacă cu mari greutăți și osteneli, întemeind noi așezări monahale (schituri și chilii) proprii, în care au început a trăi izolat, ducând viața de sihaștri.

AȘEZĂMINTELE ROMÂNEȘTI DE LA MUNTELE ATHOS

De la cel de-al doilea război mondial și până aproape de zilele noastre, răstimp în care contactul Bisericilor Ortodoxe rusă, română, sârbă și bulgară cu Muntele Athos au fost aproape întrerupte, așezămintele monahale aparținând acestora, inclusiv cele grecești, au suferit un grad avansat de deteriorare, iar numărul monahilor s-a micșorat considerabil, mai ales al celor aparținând Bisericilor negrecești.

Autoritățile de stat grecești manifestă un interes deosebit pentru elenizarea Muntelui Athos și restrângerea posibilităților pentru monahii de alte naționalități de a se stabili la Athos. Pentru a susține această acțiune de elenizare a Athosului, în fiecare din mănăstirile grecești au fost trimise loturi de călugări tineri, cu pregătire teologică, care au preluat de fapt inițiativa conducerii fiecărui așezământ. Chiliile aparținând călugărilor altor naționalități – care nu au mai avut urmași – au fost preluate imediat de mănăstirile grecești și date în folosința călugărilor greci. Toate mănăstirile grecești au început să fie reparate.

Călugării români de la Sf.Munte Athos viețuiesc îndeosebi în două schituri și anume: Prodromul, dependent de mănăstirea Lavra, și Lacul, dependent de mănăstirea Sf.Pavel. Alți călugări români trăiesc în chilii și colibe izolate, aparținând diferitelor mănăstiri și răspândite aproape în întreg Muntele Athos.

Schitul Prodromul este situat pe terenul mănăstirii Lavra. În anul 1800, mănăstirea Lavra a vândut călugărului român Justin Moldoveanu o chilie cu o biserică, având hramul Sf.Ioan Botezătorul, iar ceva mai târziu, în 1820, ucenicii acestuia, Patapie și Grigorie, dobândesc un înscris din partea acestei mănăstiri, cu mijlocirea mitropolitului Moldovei Veniamin Costache, prin care li se îngăduie să prefacă chilia în schit chinovial pentru călugării moldoveni. Acest act este reînnoit la 24 septembrie 1852, la intervenția altor doi călugări români, Nifon și Nectarie, cu sprijinul domnitorului Moldovei Grigorie Ghica și al mitropolitului Sofronie Miclescu de la Iași, limitându-se la 20 numărul călugărilor din schit. La 7 iulie 1853, domnitorul Grigorie Ghica dăruiește schitului 3000 de galbeni și o subvenție anuală din partea statului de 200 de galbeni, cu scopul de a se înființa acolo o școală pentru călugării români

din Muntele Athos. În 1856, patriarhul ecumenic Chiril a dat un sighilion prin care întărește învoiala făcută de mănăstirea Lavra cu călugării români Nifon și Nectarie, precum și daniile domnitorului Grigorie Ghica. La 1 august 1857 și 29 aprilie 1858, mitropolitul Sofronie al Moldovei a dat schitului un ajutor de 500 de galbeni. La 15 martie 1857, cu binecuvântarea mitropolitului Nifon al Ungro-Vlahiei s-a pus temelia bisericii cu hramul Botezul Domnului. În martie 1876, pe vremea starețului Damian, patriarhul Constantinopolului Ioachim al III-lea, printr-un act sinodal, statornicește starea de fapt a schitului. Prodromul față de Marea Lavră, recunoscându-l ca românesc, cu o obște de călugări. Asupra acestei hotărâri, numitul patriarh va reveni în parte în 1881, interzicând călugărilor români de aici să mai zidească ceva în schit fără învoirea mănăstirii Lavra.

Schitul românesc Prodromul este o construcție monumentală, cu nimic mai prejos din acest punct de vedere față de alte mănăstiri din Athos. El este situat într-o regiune stâncoasă, fără terenuri bune de cultivat și fără sursă de apă care să-i aparțină. Posedă doar o grădină cu zarzavat. Pentru orice alte nevoi trebuie să se adreseze mănăstirii Lavra, de care depinde. În trecut, schitul s-a întreținut cu daniile și ajutoarele trimise din țară și de la metocul său din insula Tassos; naționalizat în 1927 de statul grec. Schitul are o biserică mare și trei paraclise, precum și chilii, arhondărie, bucătărie, trapeză, brutărie, săli de primire a oaspeților, bibliotecă cu cărți vechi și noi, spălătorie, depozite, magazii, grajduri, atelier de fierărie, tinichigerie, tâmplărie și rotărie. El posedă la mare o construcție numită arsana, pentru adăpostirea bărcilor cu depozit de materiale și camere de locuit.

Așezământul Prodromul, având situație de schit, nu are drept de proprietate și de reprezentare în chinotită, fiind dependent de mănăstirea Marea Lavră.

Schitul Lacul este înființat pe terenul mănăstirii Sf. Pavel, la anul 1760, de doi călugări români, ieromonahii Daniil și Nicolae, din mănăstirea Neamțu. Doritori de liniște, ei merg în Sfântul Munte cu câțiva ucenici râvnitori, și găsesc un loc retras la o altitudine de 500 metri sub vârful Muntelui Athos, unde în condiții foarte grele, ridică câteva chilii cu paraclise, numite mici sihăstirii. După un an de zile, ucenicii vin în țară și strâng milostenii, apoi se însotesc cu alți părinți basarabeni și ajung până în Rusia, la împărăteasa Ecaterina a II-a, care trimite prin ei ajutoare substanțiale pentru ridicarea schitului. Cu aceste ajutoare părinții ridică biserica mare a schitului, cu hramul Sfântul Mucenic Dimitrie.

Biserica este construită din piatră de marmură cioplită, de doi meșteri italieni. Tot ei fac și catapeteasma din marmură gri, de o frumusețe rară, care se păstrează până în prezent în condiții foarte bune. Schitul este recunoscut ca românesc, cu viață idioritmică, și are înfățișarea unui mic sătuleț, așezat în jurul unei biserici mari și centrale, cu 16 chilii cu paraclise și 5 colibe, în care locuiau altădată până la 150 de părinți.

Odată cu începutul crizei monahismului athonist, care avea să dureze o jumătate de secol, decade și schitul Lacul atât spiritual, cât și material. Bătrânii se duc din viață rând pe rând, alți călugări tineri din țară nu mai vin, ajutoare nu se mai primesc, încât chiliile, nemaiputând să se întrețină, una după alta se pustiesc și intră în paragină. În anul 1975, în schit se mai găseau doar patru viețuitori bătrâni, care nu mai puteau ține slujbele zilnice ale bisericii, iar în 1977 rămăsese doar starețul, ieromonahul Ștefan Nuțescu, care trăiește și în prezent, în vârstă de 84 ani, de 60 de ani la Sfântul Munte.

În anul 1978, sosesc din țară trei călugări de la mănăstirea Sihăstria, slujbele bisericești se înviorează și crește speranța unei înnoiri duhovnicești în schit. După 1990 se stabilesc aici încă șapte părinți, ocupând toate chiliile în care se putea locui. În prezent schitul are 12 viețuitori, care își desfășoară pravila după rânduiala Sfântului Munte. Zilnic se fac două sfinte Liturghii și viața a reintrat în normal.

În legătură cu celelalte chilii din Sfântul Munte în care viețuiesc monahi români se poate spune că unele au posibilități materiale bune (Sf.Gheorghe-Coleiu, Sf.Ipatie, Sf.Ioan Evanghelistul-Provata), altele, cu posibilități similare, din lipsă de personal se află într-un proces de degradare lentă (Sf.Teohari-Careia, Sf.Gheorghe-Capsala, Sf.Ioan Botezătorul-Colciu), iar altele sunt izolate și fără resurse materiale.

PREOCUPĂRI ACTUALE DE SPIJINIRE A MONAHIILOR ROMÂNI DE LA ATHOS

Între acțiunile recente de sprijinire a călugărilor români de la Athos și de îmbunătățire a relațiilor cu Sfântul Munte se înscriu:

Trimiterea din țară a unor monahi tineri care să continue acolo tradițiile ortodoxe românești și să îngrijească de păstrarea și întreținerea așezămintelor și a bunurilor românești din Sfântul Munte. În ultimele decenii au plecat deja la Athos un număr de călugări români tineri, apti de muncă și cu ținută și pregătire monahală corespunzătoare. Ei s-au stabilit la schiturile Prodromul și Lacul și pe la celelalte așezăminte românești cu călugări vârstnici și bolnavi, care au avut nevoie de ajutoare mai tinere pentru

a le continua activitatea și pentru a garanta rămânerea în continuare în folosința românilor a chiliilor existente (Sf.Ipatie, Sf.Gheorghe-Colciu, Cucuvina-Provata și celelalte).

Acordarea de ajutoare materiale din țară pentru întreținerea monahilor români, constând din îmbrăcăminte, încălțăminte și produse agro-alimentare cu durată îndelungată de întrebuințare, îndeosebi cereale.

Donații și ajutoare bănești, precum și unelte și materiale de construcție pentru restaurarea și repararea paralizelor și a chiliilor.

Înzestrarea cu obiecte liturgice pentru oficierea slujbelor religioase (veșminte bisericești, sfinte vase, cădelnițe, candelale etc), precum și cărți de ritual, materiale de colportaj (iconițe, cruciulițe, medalioane, cărțițele de rugăciuni etc.) și reviste și publicații bisericești în limba română.

Vizite ale unor grupuri de pelerini români la Muntele Athos pentru rugăciune și închinare și ale unor monahi români de la Athos în țară spre a-și revedea mănăstirile de metanie și locurile de baștină, precum și vizite ale unor ierarhi și preoți români la așezămintele de la Sfântul Munte în scop de informare la fața locului asupra realităților și cerințelor actuale ale monahismului athonit.

DEZIDERATE PRIVIND MONAHII ȘI AȘEZĂMINTELE ROMÂNEȘTI DE LA SFÂNTUL MUNTE

Cunoscută fiind situația așezămintelor monahale românești de la Sfântul Munte, care reprezintă ortodoxia românească în acele locuri, se justifică sporierea strădaniilor

de orice preț pentru salvarea lor de la continua degradare și ruină.

Pe deplin îndreptățită este apoi dorința monahilor români de la Athos de a avea drept de reprezentare în chinotită, situație care ar duce implicit la îmbunătățirea stării lor materiale și spirituale. Nici o prevedere legală bisericească și internațională, în afara celor grecești, pronunțate unilateral, nu oprește sporirea sau diminuarea numărului mănăstirilor cu drept de conducere în Sfântul Munte.

Ca urmare, nici un motiv, în afară de cele de ordin subiectiv, nu se poate opune dorinței legitime a românilor de a li se recunoaște dreptul de ctitori la Sfântul Munte Athos, fie prin ridicarea schitului Prodromul de rang de mănăstire, cu toate drepturile ce decurg din aceasta, sau prin acordarea pentru monahii români a unei mănăstiri, din cele 20 de „mănăstiri mari”, ctitorite de voievozii munteni și moldoveni. Este vizată în mod direct mănăstirea Cutlumuș, recunoscută în trecutul istoric ca Marea Lavră a Țării Românești, denumire care nu i-a fost luată sau contestată niciodată. Cu bunăvoința actualei conduceri a Muntelui Athos și sprijinul Patriarhiei ecumenice s-ar putea lăsa acces liber monahilor români să se grupeze în această mănăstire care are drept de reprezentare în chinotită.

Realizarea unui acord de durată în vederea accesului lărgit al monahilor români la Muntele Athos este un alt deziderat de actualitate, prin continuarea demersurilor către Patriarhia ecumenică și către autoritățile grecești, subliniindu-se necesitatea de a se asigura o continuitate românească la Muntele Athos, ceea ce ar contribui la dezvoltarea relațiilor de prietenie între țările și popoarele noastre, față de care suntem încredințați că și partea greacă va manifesta până la urmă înțelegere și spirit constructiv.

Bunele raporturi care se dezvoltă în prezent între statul român și statul grec, precum și între Patriarhia Română și Patriarhia ecumenică și Biserica Greciei ar putea facilita realizarea acestor deziderate.

ADDENDA

MUNTELE ATHOS – CANDELA NESTINSĂ A MONAHISMULUI ORTODOX (mic florilegiu)

Ignatie Monahul

Acest minunat Athos, pământ prea lăudat, lăcaș al cereștilor oameni, loc prea sfânt și lăudat, locaș al virtuților, sălaș a tot ce este frumos, al unor dumnezeiești ființe, biserică nefăcută de mâini omenești, acest munte neprihănit ce poartă numele sfințeniei...

(Sfântul Grigorie Palama)

*

Un tărâm așa de apropiat sufletului românesc a chemat nu puțini români, care au ales să viețuiască acolo sau să-și lase urma trecerii lor în aducerea aminte a Muntelui celui Sfânt. Și în zilele noastre mulți doresc să îmbrace "chipul îngeresc" al călugăriei la Athos, rămânând acolo, în rugăciune neîncetată, spre slava Bisericii și mântuirea neamului nostru. Bunul Dumnezeu să binecuvinteze cu duhovnicesc

dar pe tot cel ce va voi să înseteze după comorile din grădina Prea Curatei de acolo, dar și de la noi, bineștiind că fiecare mânăstire este o grădină a Maicii Domnului.

*† Teoctist,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

*

Mânăstirile athonite care au avut relații cu voievozi și ierarhi români ne amintesc azi de legăturile dintre viețuitorii din Sfântul Munte și poporul român. Mânăstirile n-au cultivat numai legături de natură bisericească cu noi, ci și dragostea frățească între popoarele român și grec. Ele au cimentat între popoare o prietenie de nezdruccinat.

(† Justinian Marina)

*

Sfântul Munte este o podoabă aleasă a Răsăritului, atât prin pozițiunea sa pitorească, cât mai ales prin viața de liniște, plină de cuvioșie și de evlavie călugărească. Simplitatea și sărăcia cea de bunăvoie aici o găsești pusă în practică. Aici se împlinește viața cea bună și curată, cu aureolă de sfințenie, spre a putea cineva dobândi "cu smerenia cele înalte, și cu sărăcia cele bogate". În liniștea adâncă a muntelui, în miresme de smirnă și tămâie, în neconținută rugăciune și în lipsa grijilor pământeste, se poate atinge idealul vieții curate și fără de prihană.

(† Veniamin Pocitan Ploieșteanul)

*

Athosul nu era, desigur, inaccesibil pentru răufăcători, dar aşezarea şi înfăţişarea lui fizică ofereau monahismului avantaje care nu se găseau în nici un alt loc creştin. Dovada o face însăşi rezistenţa lui la toate primejdiile ce l-au ameninţat în o mie de ani, de aproape sau mai de departe. Cetate naturală, învăluită aproape complet de mare şi întărită pe munte, al cărui vârf înalt de peste două mii de metri stă înfipt la capul de miazăzi, ca un uriaş turn de pază a peninsulei întregi, Athosul este un loc unic şi incomparabil în toate privinţele, ca aşezare şi ca aspect natural. Legat şi totuşi ca şi dezlegat de continent, ospitalier şi totuşi închis oamenilor de lume, obositor piciorului şi multplăcut ochiului, apropiat de Tesalonic şi de marele drum vechi care lega coasta Mării Adriatice cu Bosforul, vecin pe uscat sau pe apă cu provincii de însemnătatea Macedoniei, Greciei, Traciei, Asiei şi Bitiniei, văzând şi văzut de departe, spre toate punctele cardinale, Athosul era un loc predestinat pentru ceea ce avea să fie.

*

La poziţia naturală avantajoasă aşezării şi vieţii călugăreşti se adaugă frumuseţea locului. Athosul uneşte frumuseţea şi majestatea cerului, mării şi a pământului cu poziţii şi forme variate – loc neted, stânci, râpe, văi adânci, aspecte plăcute şi desfătătoare sau impresionante prin sălbăticia lor, ţărm jos la nivelul mării, sau drept şi înalt, pante înfipte între apă şi nori, cărări uşoare sau urcuşuri grele, verdeaţă permanentă şi piatră tare şi golaşă, grădini frumoase şi prăpăstii care înfioară, păduri, pajişti şi locuri pustii – toate fascinează şi atrag privirea, încântă ochii sau biciuiesc gândul, trezesc duhul şi-l îmbie asupra vieţii duhovniceşti.

(Prof. Teodor M. Popescu)

*

Dacă în ciuda calamităților de tot felul, care au distrus în întregime sau parțial mănăstirile athonite, aceste monumente există încă, dacă un anumit număr de comunități încă supraviețuiesc și renumite opere de artă (icoane, aurărie, broderii) au fost conservate, e datorită daniilor de la București și Iași.

*

În ciuda tradițiilor și renumelui de care se bucura, Muntele Athos – răscruce a Orientului creștin – ar fi fost incapabil să reziste fără inepuizabila organizație românească. “Nici un popor, afirmă ilustrul bizantinolog rus Porphyre Ouspensky, nu a copleșit Muntele Athos cu atâtea binefaceri ca poporul român”.

*

Republică monastică întemeiată sub forma unității administrative autonome, Muntele Athos domină peninsula Chalcidică din nord-estul Greciei. Mulțumită eforturilor comune ale popoarelor Europei orientale, îndeosebi ale românilor, acest focar de spiritualitate și cultură bizantină și postbizantină a putut sfida secolele.

(Acad. Emil Condurachi)

*

În prima jumătate a veacului al XIX-lea s-au tradus în românește și s-au tipărit patru lucrări ale Sfântului Nicodim Aghioritul, toate în tiparnițele Mănăstirii Neamț. Obștea de

la Neamț, în care dăinuia direcția spirituală trasată de starețul Paisie, își recunoștea legăturile duhovnicești cu centrul mișcării isihaste, care era Athosul și cu strălucitul ei reprezentant care fusese Cuviosul Nicodim.

*

Românii, care au fost – câteva veacuri de-a rândul – printre binefăcătorii cei mai activi ai Athosului, au fost privați, datorită împrejurărilor, de a-și avea aici o mânăstire românească cu drepturi depline. Ne putem întreba dacă ceea ce se numește vocația de universalitate a Sfântului Munte n-a suferit de pe urma acestor împrejurări. Oricum, ni se pare că poate reține interesul reluarea unei cercetări asupra acestei chestiuni, sub raport istoric. Mai limpede: să încercăm a desluși în ce situații ortodoxia românească a fost aproape să-și dobândească la Athos o poziție la care era îndreptățită și, dacă se poate, din ce pricini această poziție nu a putut fi niciodată până acum dobândită.

*

Vocația de universalitate în dreapta credință pe care Athosul și-o poate revendica de la întemeiere nu se poate realiza decât în măsura în care caracterul panortodox al Sfântului Munte este păstrat. Întreținerea – și, poate, promovarea – unei spiritualități purtând pecetea caracterelor proprii fiecărui popor ortodox și exprimată în limba lui proprie este garanția unității în diversitate, proprie oricărei creații viabile și armonioase.

(Acad. Prof. Dr. Alexandru Elian)

*

Arhitecți și pictori mergeau, de-a lungul secolelor, să-și hrănească inspirația la Sfântul Munte; regăseau aici geniul bizantin îmbibat cu acela al popoarelor balcanice. Când, la nord de Dunăre, s-a vrut introducerea în mănăstiri a vieții chinoviale, regula s-a împrumutat de la Muntele Athos.

*

Dacă vrem să purcedem pe urmele însemnelor culturii românești în Evul Mediu, e suficient, după un pelerinaj în Carpați, să cercetăm Muntele Athos; la fel, pentru a înțelege importanța și anvergura schimburilor spirituale și strălucirea revărsată de Sfântul Munte asupra Europei de sud-est, e de ajuns ca, părăsind peninsula Chalcidică, să ne continuăm peregrinarea și să trecem Dunărea pentru a ne închina la mănăstirile românești din Carpați.

*

Greci, români, bulgari, sârbi, ruși, georgieni au contribuit la făurirea unui spațiu spiritual-cultural privilegiat la această răspântie a Orientului creștin; conservator scrupulos al comorilor spirituale ale Balcanilor, Muntele Athos are virtuțile impuse de asumarea păstrării lor.

*

În afara României, cel mai mare număr de opere de artă românească, de manuscrise redactate de erudiți și de copiiști valahi și moldoveni, de documente emise de cancelariile princiare ale Valahiei și Moldovei, de monumente împodobite sau restaurate prin grija și sprijinul unor mecene românești, se află la Muntele Athos!

*

Legea din 1863 (promulgată de domnitorul Alexandru Ioan Cuza, prin care au fost secularizate averile mânăstirești – n.n.), nu a pus capăt legăturilor dintre Principatele Române și Muntele Athos; le-a dat, dimpotrivă o formă nouă, uneori superioară, și a menținut viu acest centru spiritual al popoarelor din sud-estul european. Studiile unor erudiți români, ca Nicolae Iorga, Grigore Nandriș, Marcu Beza, George Cioran, Teodor Bodoș, subliniază continuitatea excelentelor raporturi culturale dintre România și Muntele Athos, nu mai puțin influența binefăcătoare exercitată de Sfântul Munte asupra populațiilor stabilite în bazinul oriental al Mediteranei.

*

Pentru a avea acces la inteligența și comorile artei medievale a popoarelor așezate în bazinul oriental al Mediteranei, nu există “introducere” mai bună decât Muntele Athos, simbolul monumental al unui univers spiritual și artistic, a cărui pătrundere cere răbdare și înțelegere. Geniul bizantin a aruncat o punte de lumină, reînnoind venerabilele creații ale antichității clasice cu producțiile școlilor naționale ale Peninsulei Balcanice, ale Europei Orientale și ale Orientului Apropiat.

(Acad. Virgil Cândea)

*

A trăi în desăvârșită isihie (*hesychie*) – în liniște și seninătate totală spirituală – este un țel la care monahul poate ajunge printr-o experiență mistică ce urcă până la primele rânduiele ale deșertului și pe care Athosul a știut să le

păstreze și să le îmbogățească de-a lungul secolelor de neîncetată practică. Altfel spus, dacă Athosul numără doar o mie de ani de istorie și asceză monahală continuă, însumează de fapt aproape două milenii de experiență spirituală creștină.

(Andrei Paleologu)

*

Noi, aghioriții, dorim foarte mult să avem la Sfântul Munte monahi reprezentând toate Bisericele ortodoxe, să rămânem ceea ce am fost dintotdeauna, o expresie vie a unității panortodoxe.

*

Călugării români, în mod special, sunt foarte apreciați la Sfântul Munte, pentru smerenia lor și pentru râvna lor duhovnicească.

(Arhim. Alexios Xenofontul)

*

Către secolele X-XI, Imperiul de Răsărit își începe declinul. Sub presiunea convergentă a Islamului, pe de o parte și a Occidentului, pe de alta, corpul său istoric se dislocă; timpul bizantin se interiorizează, pregătindu-se să devină esențialmente Tradiție. O fâșie de pământ a peninsulei chalcidice, înaintând în apele mării Egee, însemnată deja de proto-istorie sacră, va deveni de acum înainte, pentru această Tradiție, pământul de elecțiune al vieții spirituale, creuzetul unei aprofundări contemplative și doctrinare: Sfântul Munte al Athosului. Către ea se varsă acum – după

providențiala reorganizare a incintei sale monastice de către Athanasie Athonitul (1063) – diversele curente, filoane și filiații spirituale ale tradiției Bisericii; aici vor veni, iarăși, pentru a fi inițiați, maștrii spirituali ce vor purta “lucrarea ascunsă” a Duhului în noile pământuri ortodoxe (la slavii de sud, în teritoriile românești, în Rusiile Kievului și ale Novgorodului).

*
Funcția Athosului a fost și este una de sinteză și integrare, de unitate și ecumenicitate din perspectiva riguros apărută și susținută a unui “realism (pragmatism) spiritual” și a unui angajament eclesial și teologic intransigent și ireductibil.

*
Se spune că după apusul turcocrăției asupra Athosului, aghiorității străinii, atunci când se discuta despre cele două stăpâniri, (cea otomană și cea elenă), foloseau această expresie: “mai bine o duceam sub păgânii de turci, decât sub barbarii de greci”; sau: “Mai plăcut era turbanul turcesc, decât potcapul grecesc”. În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, în fața apariției omului “modern” și a angoasei sale, o redresare a doctrinei și a vieții spirituale se anunță în jurul Sfântului Munte. Publicarea, de către Nicodim Aghioritul, călugăr de la Athos, a Filocaliei (Veneția, 1782) manifestă și consacră totodată această readaptare. Florilegiul filocalic, recapitulând Părinții marii tradiții neptice (a trezviei) și isihaste, constituie, pe lângă documentul patristic, un instrument cu triplă funcțiune: metodă a rugăciunii interioare, carte a Părintelui spiritual, însoțitor de

drum pe căile apostolatului charismatic (ceea ce va fi comoara Pelerinului rus).

(Arhim. Andrei Scrima)

*

Nu putem uita că România a odrăslit în trecut foarte multe vlăstare sfinte ale isihasmului, ale nevoinței și ale mărturisirii adevăratei predanii apostolice. Chiar și Sfânta Mănăstire Vatoped avea în trecut legături foarte strânse cu Biserica Română, mulțimea de metocuri dăruite nouă de către evlavioșii domnitori moldo-vlahi oferind poporului român, vreme îndelungată, un șir continuu de mărturii athonite prin exemplul de trăire al monahilor vatopedini.

*

Nu vom uita în vecii vecilor sprijinul acordat de români Muntelui Athos.

(Arhim. Efreem Vatopedinul)

*

Am venit la Sfântul Munte ca să găsim aici o Preasfântă Fecioară. Și-mi amintesc cât de emoționat am fost când am trecut pe la fântâna Sfântului Athanasie Athonitul și cât de mișcat am fost văzând că fântâna aceea însemna un contact al Preasfintei Fecioare cu un om, un contact al lumii de dincolo cu cea de acum, al cerului cu elementul omenesc, al celor de sus și al celor de jos, pe care umblăm și nu le înțelegem, dar care ascund în spatele lor o realitate spirituală (inteligibilă) pe care o vedem prin mijlocirea Preasfintei Născătoare de Dumnezeu. În ziua în care am

trecut pe la fântâna Sfântului Athanasie, mi-am spus că, orice s-ar întâmpla, trebuie să mă fac athonit, măcar că până atunci aveam suficiente îndoieli. Mai apoi însă, toate acestea au dispărut cu desăvârșire.

*

Că să cunoaștem cum anume își păstrează Biserica în monahism rugăciunea, această voce dumnezeiască a ei, nu este nevoie să alergăm departe, spre Răsărit și Apus. Aici, în vecinătatea noastră, avem Sfântul Munte, depozitul sacru și purtător de Duh al predaniilor noastre, scândura azvârlită de Dumnezeu, prin care mulți se mântuiesc neconținut din valurile păcatului și se umple Împărăția lui Dumnezeu.

*

De peste o mie de ani, în virtutea vecinătății lui, Sfântul Munte a adăpat Macedonia, prin sângele și sudorile martirilor și cuviosilor săi, cu toată darea duhovnicească. Nu există cetate, munte, loc sau câmpie a Macedoniei, care să nu fi fost călcate de vreun sfânt athonit, împărtășind binecuvântările acoperământului Maicii Domnului. Acest lucru e o comuniune organică, o "întrepătrundere" (*perihoreză*) a celor două realități, prin împărtășirea uneia de cealaltă.

*

E cunoscut faptul că pământul Macedoniei a fost binecuvântat să cuprindă în el și peninsula athonită a Sfântului Munte. Această legătură urcă până în vremurile precreștine. Întemeietorul gloriei Macedoniei, Alexandru cel Mare, a socotit o insultă propunerea provocatoare a

sculptorului său de a-i immortaliza chipul într-un relief gigantic pe versantul de marmură al muntelui, și, suveran demn, el, care venerase cu evlavie pe arhiereul iudeilor, a răspuns profetic am putea spune: "Lăsați Athosul în liniștea lui". Pe atunci, Athosul hrănea fecioarele consacrate zeiței Artemis venite din toate cetățile grecești spre slujirea zeilor. Fecioria era cinstită și păzea focul nestins. Temându-se să nu-și piardă fecioria în fața avansurilor lui Apollon, prințesa Dăfne a preferat să se transforme într-un măslin, ca simbol al biruinței împotriva trupului. Toate aceste lucruri de odinioară sunt simboluri ale realității de acum. Și iată, îndată după consolidarea credinței creștine, Athosul a devenit un loc de asceză și viață isihastă.

*

Fericitul Dionisie, episcopul Trikalei, provenit ca monah din Marea Lavră, când a intrat în Munte, fiind un copil de șaisprezece ani, primul lucru pe care l-a făcut a fost să cadă și să sărute pământul Sfântului Munte. Ceea ce și noi avem în ceasul acesta simțământul să facem. Iar sărutând pământul Sfântului Munte, îmbrățișăm în realitate pe sfinții Bisericii noastre, fiindcă fiecare versant și fiecare vârf, până și ultima stâncă a Sfântului Munte sunt toate semne care mărturisesc câte o istorie din isprăvile vreunui sfânt athonit.

*

Într-adevăr, Sfântul Munte este peninsula care înaintea mult în mare, e, cu alte cuvinte, promontoriul Europei, farul mai mult decât milenar al Ortodoxiei, atracția creștinilor, mana lumii, muntele principal al Macedoniei, unde vin din toate părțile închinători și de unde unii pleacă

schimbați, alții uimiți, iar alții se fac străjeri ai Palatului Preasfintei Fecioare, de unde iese viață și binecuvântare ca dintr-un râu pururea curgător al platoului muntos macedonean.

*

Isihia Athosului a răsunat ca un glas puternic în ținuturile Macedoniei și mult dincolo de ele. Îndeosebi Tesalonicul, capitala Macedoniei, își adapă până astăzi viața ei duhovnicească și teologică de la Sfântul Munte. Epoca de aur a secolului al XIV-lea a pecetluit cetatea și pe cetățenii ei, care aveau drept preocupare principală experiența rugăciunii minții, sub călăuzirea părinților duhovnicești athoniți, dintre care mulți au devenit episcopi, ca, de pildă, Sfinții Grigorie Palama, Teolipt al Filadelfiei, Isidor și Filotei Kokkinos, patriarhii Constantinopolului etc.

*

Maica Domnului a spus pe drept cuvânt Sfântului Petru Athonitul despre Muntele Athos: "E un munte spre Europa, foarte frumos și foarte mare... un refugiu foarte potrivit pentru monahi... și un sălaș foarte potrivit... și care de acum înainte se va numi sfânt".

*

Pe acest Munte ai sentimentul intens al prezenței tuturor sfinților athoniți. Sufletul tău se mișcă împreună cu ei. Și, pentru aceasta, un monah aghiorit e un rugător neîncetat al icoanei slavei lui Dumnezeu și un însoțitor al sfinților. În Munte dobândești nemijlocit sentimentul

absenței apofatice a lui Dumnezeu din viața ta, din lăuntrul tău, dar numaidecât ți se descoperă simțământul intens al prezenței Lui catafactice în fiecare clipă și în tot locul. Tot Muntele e un foișor permanent al Cincizecimii, de unde harul Duhului nu încetează nici măcar o singură clipă să-și trimită strălucirile în sufletul tău.

*

A vorbi despre Rugăciunea lui Iisus, înseamnă a vorbi despre însăși viața Sfântului Munte. Athosul ar putea astfel să se numească Muntele rugăciunii inimii, al rugăciunii care țâșnește continuu în inima călugărilor, a tuturor călugărilor, pe orice treaptă a ierarhiei, părinți și ucenici, și care străbate norii, pentru a atinge cerurile. Și faptul că în vârful Athosului a fost ridicat, din primele timpuri ale vieții monahale, un paraclis închinat Schimbării la Față a Mântuitorului, este un simbol sugestiv al sensului din viața noastră de călugări și din rugăciunea noastră, care tinde să ne facă să participăm, asemenea Sfinților Apostoli, la lumina care iradiază din Trupul îndumnezeit al Domnului nostru Iisus Hristos.

*

Ar fi de dorit o colaborare duhovnicească între Sfântul Munte și România nu numai din cauza necesităților dramatice ale Bisericii și ale poporului român, ci, de asemenea, pentru ca Sfântul Munte și Biserica din Grecia să profite de credința și de virtuțile fraților noștri din România.

*

Cei mai în măsură dintre părinții duhovnici athoniți mărturisesc că printre călugării români se găseau și se găsesc încă exemplele cele mai edificatoare ale renunțării și împlinirii duhovnicești. Ar fi, deci, în cel mai înalt grad folositor ca monahii români să poată veni să trăiască în Sfântul Munte, așa cum era posibil odinioară. Din nefericire, greutatea istoriei, prejudecățile etnice sau de altă natură, labirinturile politicii internaționale și, mai ales, mașinăria birocratică fac lucrul dificil, chiar după căderea comunismului, și asta în ciuda dorinței foarte clar exprimate de athoniți.

*

Meteorele, și îndeosebi mănăstirea noastră, erau închinare Preasfintei Fecioare. Și totuși, nu era nici o biserică care să amintească de Preasfânta Născătoare de Dumnezeu. Nici vreo altă tradiție splendidă care să o evoce. Am văzut că acest lucru există aici. Se arată în orice lucru. Poate să fie un lucru exterior, dar el revelează profunzimea sufletului athonit. De exemplu, faptul că imnul "Cuvine-se cu adevărat", pe care-l cântăm, nu exista în vechea liturghie și cu toate acestea se cântă cu atâta măreție bizantină și cuvință ortodoxă la Sfântul Munte, toți monahii coborând din străne și scoțându-și culioanele și camilafcele, arată tocmai această coardă a lor mai lăuntrică care vibrează pentru Panaghia. Și vorbeam între noi să venim aici, ca să putem și noi să o iubim pe Maica Domnului. Nu o puteam iubi din afară.

*

Se știe că monahii de la Meteore au ieșit din Sfântul Munte. Sfântul Athanasie Meteoritul a fost călugăr athonit,

și el a strămutat monahismul athonit în mănăstirea în care ne aflăm. Sfântul Ioasaf, în lume împăratul Ioan Uraș Paleologul, era și el monah; din pricina incursiunilor turce s-a refugiat în Athos și de la Mănăstirea Vatopedi ne-a adus Tipicul, ajungând mai apoi egumen la Meteore. Iată rădăcini athonite! Dar monahismul a fost surghiunit în sensul propriu al cuvântului din Meteore. Nu mai era nimic care să ne aducă aminte de el, nici istoria, nici liniștea. Rămăse-se un singur lucru care ne mai amintea de cele din vechime și de liniștirea isihastă, afară de biserica noastră și minunatele icoane și fresce pe care le aveam: erau vulturii de la Meteora. Sfântul Athanasie Meteoritul i-a găsit aici când a venit în secolul al XIV-lea. Vulturii erau și în epoca în care am ajuns noi acolo. Dar când au venit aici "sunet și lumină", ei au fugit cu totul de aici; și n-a mai rămas nimic, nici măcar un vultur, care să ne aducă aminte de isihie. Am zis atunci: "Să plecăm!". Până și copiii înțelegeau că nu se mai putea trăi pe Meteore. Am făcut imposibilul posibil ca să putem pleca. A fost nevoie de lupte de ani de zile, a fost nevoie să suportăm neînțelegeri, contradicții; dar n-a fost cu putință ca oamenii să înțeleagă ceea ce căutam. Și, slavă lui Dumnezeu, ne găsim acum în locul unei predanii milenare, ba chiar bimilenare, fiindcă nu pot să tai firul care leagă Sfântul Munte de întreg monahismul ortodox, care are o istorie de două mii de ani.

*

Sunt multe mănăstiri în afara Muntelui, dar nu există o frăție, un mediu familial atât de strâns legat, ca acela pe care-l văd astăzi înaintea mea, ca pe o privesc minunată. Din cele douăzeci și patru de mănăstiri care erau la Meteora, au rămas numai unsprezece, dintre care locuite sunt doar șapte. Dar acest lucru înseamnă că erau șapte mănăstiri

care nu aveau nici o legătură între ele. Aici sunt douăzeci de mănăstiri, la care se adaugă schituri, chiliile și toate celelalte – și care, în concepția pe care o aveam în afara Sfântului Munte, sunt și ele în realitate mănăstiri –, dar cu toate acestea ele formează o singură frăție. Dacă am fi cunoscut înainte acest lucru, ar fi fost un motiv încă și mai mare pentru noi. Și dacă am putea să-i ajutăm pe monahii care sunt în afara Muntelui să constate acest lucru, fiți siguri că, în patru-cinci ani, n-ar mai exista frăție monahală în afară și toate frățiile bărbătești ar veni la Sfântul Munte.

*

Un lucru care ne producea mereu teamă era un fel de neîncredere pe care socoteam că o au părinții athoniți față de monahii din afara Muntelui, pe care îi consideră într-un anumit fel că sunt lumești; de aceea îi și numesc “călugări de lume”. De asemenea, ei privesc cu neîncredere predania monahală; iar aceste lucruri măhnesc, fiindcă celui din afară, care-și trăiește monahismul în condiții mult mai înfricoșătoare și, pot să vă spun, că de multe ori cu o asprime mai mare decât chiar cea pe care o avem în Munte, și e mistuit în fiecare zi de toate conflictele pe care le întâlnește și de toate dezamăgirile din partea oamenilor Bisericii, înțelegeți cât de greu îi este să vină la Sfântul Munte, când știe că va fi întâmpinat cu neîncredere:

(Arhim. Emilianos Simonopetrinul)

*

De-aș fi găsit Sfântul Munte cum credeam și cum doream, rămâneam acolo. Din nefericire, însă, în vremea aceea (anul 1910-n.n.), Muntele Athos era cu totul altceva decât

un loc de liniște. Mănăstirile și schiturile, ca și monahii (cu excepția câtorva) se împărțiseră în două grupări, iar duhovnicii la care m-am mărturisit, toți într-un glas m-au sfătuit să nu rămân în Sfântul Munte, ci să mă întorc la metania mea.

(*Arhim. Filothei Zervakos*)

*

Ceea ce simțim noi este faptul că prin Sfântul Munte se înprospătează sângele Ortodoxiei. Vin aici oameni, creștini ortodocși din toată lumea, și își înviorează credința și evlavia. Aici trăiesc tradiția autentică a Bisericii, și acest lucru constituie o foarte importantă întărire și un substanțial ajutor pentru Bisericile mult încercate din care fac parte.

*

Dialogul cu catolicii este o mare problemă. Sfântul Munte a avut întotdeauna rezerve. Am susținut poziția următoare: dacă Biserica dorește să facă acest dialog, el să aibă loc, dar să se desfășoare întotdeauna pe baza sfințelor canoane ale tradiției ortodoxe. Atunci, am fost considerați de către unii ca fanatici și fundamentalști, spunând că aghiorții nu au minți deschise. Evenimentele însă, și cele mai recente cu uniții, au dovedit că aghiorții nu au fost fanatici, ci au avut dreptate. Dialogul este deocamdată întrerupt. Patriarhia Ecumenică și celelalte Biserici ortodoxe pun ca primă temă problema uniților. Noi credem că trebuie să fim foarte atenți ca toate întâlnirile și manifestările noastre comune cu romano-catolicii să fie în cadrul sfințelor canoane. Dialogul să se desfășoare cu demnitate

și să continue numai după ce va fi depășită tema uniției. Altfel nu are sens. Este un joc al Vaticanului, deoarece într-o mână ține ramura de măslin, iar în cealaltă sabia.

*

Părintele Dumitru Stăniloae nu vorbește ca "individ". El este gura evlaviei strămoșești a poporului român credincios și în genere a popoarelor noastre ortodoxe. Spiritualitatea lui izvorăște din comoara inepuizabilă a spiritualității poporului ortodox. Ea presupune o bogată tradiție monahală și ascetică, o viață liturgică, o experiență vie a rugăciunii. Presupune "Filocalia" și monahismul aghioritic așa cum au fost acestea experimentate și trăite în România.

(Arhim. Gheorghios Kapsanis)

*

Muntele Athos este o țară deosebită, aflată la jumătatea drumului între cer și pământ. De peste o mie trei sute de ani este un ținut aparte față de celelalte țări pământene, modul său de viață deosebindu-se de cel lumesc. Este locuit de bărbați nemulțumiți de tot ceea ce poate oferi lumea. Ei caută ceva mai mult decât lumea materială, ceva dincolo de frumusețea pământească. Ca să găsească acest ceva, au venit la Muntele Athos, unde sfârșește pământul și începe cerul. Prin îndelungă răbdare și lupte supranaturale au găsit aici ceea ce căutau, și l-au îmbrățișat ca pe o mare comoară; o comoară pe care năzuiesc s-o păstreze până la sfârșitul vieții, căci ceea ce au găsit este cu adevărat o bucată de cer.

*

Viețuitorii Sfântului Munte duc un mod de viață nou, care dă o pregustare a fericirii viitoare. Sufletele lor sunt însuflețite de gândul veșniciei, care, ca un izvor pururea curgător, îi încurajează și mângâie când viața e aspră și grea... Unii dintre ei au ales să rămână la Sfântul Munte până la sfârșitul vieții, în timp ce alții, după mulți ani de nevoință în arena Muntelui Athos, s-au decis să iasă la slujbe în lumea din afară. Toți aceștia demonstrează creștinilor contemporani că și în zilele noastre există eroi care duc marea bătălie duhovnicească.

(*Arhim. Heruvim Karambelas*)

*

Athosul este prin excelență patria pământească a monahismului ortodox milenar. Athosul este o cetate mondială unică a Creștinismului, în general, și a Bisericii Ortodoxe, în special, care se impune prin marea sa spiritualitate, prin numeroasele sale mănăstiri și prin tezaurul neegalat pe care îl posedă. Athosul este a doua patrie a monahilor români. Atâția călugări râvnitori din țara noastră s-au nevoit aici. Atâția au slăvit aici pe Dumnezeu. Atâția s-au sfințit aici, în "Grădina Maicii Domnului", și sunt numărați în ceata Cuvioșilor Părinți ai Athosului. Apoi, atâtea ctitorii românești ale marilor noștri înaintași împodobesc până astăzi această binecuvântată țară a Ortodoxiei.

*

Bucuria monahilor athoniți o formează, îndeosebi, liniștea duhovnicească și frumoasele slujbe de toată noaptea, unice în lumea de astăzi. Dar tristețea călugărilor aghiorți este frica de laicizare a Muntelui Athos prin

numeroșii turiști care vin din toate colțurile lumii și, mai ales, pătrunderea femeilor.

*

De peste un mileniu, acest munte sfânt este un jertfelnic permanent al lui Hristos, în care n-a încetat nicio dată rugăciunea și dumnezeiasca Liturghie, zilnică în cele peste 150 de Sfinte Altare athonite. Aici s-au înălțat zi și noapte doxologii întru slava Preasfintei Treimi. Aici oamenii s-au luat la întrecere cu îngerii și împreună cu ei cântă măririle lui Dumnezeu! Aici s-a creat și s-a păstrat cea mai înaltă spiritualitate ortodoxă, care s-a impus în toată lumea creștină. Aici s-au înfrățit, s-au nevoit, s-au îndumnezeit și s-au rugat împreună monahi din toate țările ortodoxe.

*

Din nefericire, românii nu au nici o mănăstire proprie, deși au făcut cele mai mari donații în Athos!

*

Din punct de vedere al vieții spirituale, Muntele Athos a fost întotdeauna inima Ortodoxiei, o permanentă școală de formare și înaltă trăire mistică. Școală a rugăciunii lui Iisus, școală a doxologiei, a gândirii patristice, a liniștii și a bucuriei.

*

După cum se știe, Sfântul Munte Athos din nordul Greciei este un ținut al tuturor monahilor ortodocși, existent de peste un mileniu. Printre numeroasele generații de călugări athoniți s-au nevoit aici mulțimi de monahi români, de-a lungul a peste șapte secole, de când sunt amintiți primii monahi "vlahi" în Athos. Din a doua jumătate a secolului al XIV-lea, începe marele exod al călugărilor români spre Muntele Athos, care durează până astăzi. Unii mergeau în pelerinaj pentru câteva luni sau un an de zile. Alții rămâneau aici zece-douăzeci de ani, pentru a se forma duhovnicește în această mare și unică școală a monahismului ortodox, fără egal în lumea creștină; apoi se reîntorceau în patrie, întemeiau mici schituri, organizau mănăstiri și reînnoiau duhul evlaviei monahale în Țările Române. Iar alții, poate cei mai numeroși, plecau și se stabileau definitiv în Muntele Athos, închinându-și sufletul și viața lui Hristos, Mântuitorul nostru. Au fost etape când numărul monahilor români aghioriți urca la peste cinci-șase sute. Au fost și perioade de criză, datorită ocupației otomane, când numărul românilor scădea la două-trei sute. După marea criză duhovnicească atonită de la jumătatea secolului nostru, numărul monahilor români din Athos a crescut ușor, ajungând astăzi la aproape o sută, stabiliți în schiturile românești: Prodromul - cel mai reprezentativ - și Lacu, precum și în peste zece chilii. În toate aceste așezăminte românești se slujește în limba română și se laudă numele lui Dumnezeu și al Maicii Domnului ziua și noaptea.

*

După Mormântul Domnului și Țara Sfântă, cel mai sfânt și mai important loc pentru lumea creștină, îndeosebi ortodoxă, este Sfântul Munte Athos din Nord-Estul Greciei,

care se află permanent sub acoperământul Preasfintei Născătoare de Dumnezeu.

Fără Muntele Athos, Biserica Ortodoxă ar fi pusă în inferioritate, spiritualitatea ortodoxă ar fi neconvingătoare, tradiția și cultul ortodox ar fi mai sărace, cultura teologică ortodoxă ar fi mult influențată de cea apuseană, iar operele Sfinților Părinți cu greu ar fi ajuns până la noi.

Începând din anul 963 până astăzi, Muntele Athos este cel mai renumit centru al monahismului ortodox. În locul monahismului egiptean de pe Valea Nilului sau din Munții Nitriei, în locul monahismului din Muntele Sinai sau din Palestina, în locul vestitelor mănăstiri din Asia Mică și Bizanț, care au dispărut, a rânduit Dumnezeu o altă patrie a monahismului ortodox – Muntele Athos.

Muntele Athos este o adevărată minune a lumii creștine, care a rezistat de peste o mie de ani tuturor erezurilor, primejdiilor și războaielor. Muntele Athos, prin cele 20 de mănăstiri mari, 30 de schituri și peste 200 de paraclise, este lauda și cununa Ortodoxiei, în fața căruia toți se uimesc, se închină și recunosc că tăria dreptei credințe constă în rugăciune și trăire vie cu Hristos, iar nu în putere și mândrie lumească.

Muntele Athos este Taborul Ortodoxiei bimilenare, unde nenumărate cete de monahi s-au nevoit pentru Hristos, s-au schimbat la față prin sfânta și neîncetata rugăciune, și nu puțini, sunt nenumărați astăzi în cetatea Sfinților Părinți.

*

Privit de-a lungul istoriei, Muntele Athos se impune lumii întregi ca o adevărată cetate de afirmare și apărare a credinței ortodoxe bimilenare. De peste o mie de ani, Athosul a fost și continuă să rămână cea mai înaltă școală de formare și desăvârșire a monahismului ortodox, fără egal în țările creștine. Athosul a dat Bisericii Ortodoxe sute de sfinți, ierarhi de seamă, asceți, dascăli ai rugăciunii, călugări cuvioși, scriitori bisericești și apologeți ai dreptei credințe și ai tradiției ortodoxe. Aici se laudă Dumnezeu de peste un mileniu, poate mai mult ca oriunde în lume, și se înalță rugăciuni în mai multe limbi, printre care și în limba română. În fiecare miez de noapte, până la revărsatul zorilor, se roagă toată suflarea călugărilor athoniți și se săvârșește Sfânta Liturghie în peste o sută de biserici și paraclise.

*

Privit în ansamblu, Athosul poate fi considerat o mare bibliotecă mondială, cu sute de mii de cărți teologice, cu inestimabile documente bizantine și post-bizantine, și cu prețioase manuscrise patristice. O adevărată cetate a culturii teologice ortodoxe universale.

(Arhim. Ioanichie Bălan)

*

Dacă Sfântul Munte se bucură astăzi de o prețuire deosebită în evlavia ortodocșilor, aceasta se datorează faptului că a jucat un rol deosebit de important și în perioada bizantină și în cea a stăpânirii turcești. De aceea suntem primiți în România cu atâtea manifestări de respect și cinstire din partea românilor, care nu ne cunosc, dar ne prețuiesc pentru faptul că suntem aghioriți. Este păcat că motive politice împiedică Sfântul Munte să joace acest rol astăzi în Ortodoxie. El va trebui să fie spațiul unde se trăiește frățietatea în Hristos și în Ortodoxie a popoarelor ortodoxe.

*

La Sfântul Munte vin mulți tineri, cei mai mulți cu diplomă din învățământul superior, care doresc să îmbrățișeze viața monahală. În ciuda acestui lucru, trebuie să spun că întreaga noastră educație într-un mediu de civilizație occidentală, care accentuează, supraestimează elementul libertății personale, individualismul în general, constituie un factor nefavorabil pentru cei care doresc să îmbrățișeze monahismul. Cultura generală este un bun de care se bucură foarte mulți tineri astăzi, spre deosebire de alte epoci trecute. Ea este bună atunci când merge împreună cu dragostea adevărată față de Dumnezeu.

(Arhim. Iosif)

*

După căderea imperiului bulgar și a țaratului sârbesc, voievozii Moldovei și ai Valahiei păstrându-și neatârnamarea lor, au ajuns mari ocrotitori ai mănăstirilor din Sfântul Munte Athos îndeobște și cu osebire ai celor sărace.

(Arhim. Leonid)

*

Așa zice Domnul: "Fericiți cei care au rădăcini în Sion și rude în Ierusalim". Și totți putem spune că suntem fericiți pentru că avem în Muntele Sion al Ortodoxiei (adică Sfântul Munte Athos) rădăcinile sfinților asceți. Și în Ierusalimul cel ceresc avem atâtea rude... Aceștia trăiesc pentru noi și sunt lumina și speranța pentru viața noastră prezentă și viitoare.

(Arhim. Vasile Gondikakis)

*

Oameni ca și noi au fost și sfinții athoniți. Munte sălbatic a fost și Muntele Athos, ca și celalți munți. Dar, pentru că s-au nevoit cu osârdie, Părinții noștri s-au sfințit pe sine și au sfințit și Muntele, care s-a numit Sfântul Munte, iar noi astăzi ne mândrim că suntem aghioriti.

(Cuv. Paisie Aghioritul)

*

Credem, cu prisosință, în bogăția daniilor românești și ne îngăduim a exprima dezideratul pe care acum jumătate de veac îl exprimă și Teodor Burada: să se trimită, de către statul român, o misiune științifică la Athos, care să fotografieze întregul material documentar românesc (spunem românesc în sensul larg al cuvântului) aflat în tainițele mănăstirilor, începând cu actele propriu-zise, trecând la manuscrise, cărți tipărite (din acestea titlul, prefața și postfața), inscripții, pomelnice, picturi, morminte, odoare de biserică, căci oricât s-ar strădui un particular – și în acest sens trebuie să scoatem în evidență ceea ce a făcut cu mijloace proprii, deci fără nici un ajutor al

oficialității, dl. Marcu Beza – nu poate ajunge la rezultatele la care au ajuns misiunile oficiale – să ne gândim numai la cea a arheologului rus Sevastianov. Și apoi măcar cele 180 de documente românești – scrise în limbile: slavă, greacă și română – care zac la Athos merită a fi scoase la lumină din tainele mănăstirilor de acolo.

(*Damian P. Bogdan*)

*

El a fost iscat (gândul de a îmbrățișa viața monahală – *n. n.*) de un album despre Muntele Athos. Acesta descria un pelerinaj la muntele asceților din Grecia. M-au emoționat profund liniștea și echilibrul monahilor ce se puteau vedea în imaginile albumului. Acești oameni și-au consacrat întreaga lor viață lui Dumnezeu. Și-au ales de bunăvoie această formă de viață și era evident că își găsiseră în ea împlinirea. Nouă pentru mine a fost și constatarea că nu e atât de important locul unde îți duci viața, cât mai cu seamă cum anume o petreci. Astfel, Muntele Athos poate fi în fond pretutindeni. Poate că “Athosul meu” e mai întâi realitatea penitenciarului Rheinbach. Dar gândul de a putea duce, după anii de temniță, la o eventuală eliberare, o viață în mănăstire nu mai putea fi reprimat. Acum vedeam pentru prima dată limpede un scop în viitor. Oare lungii ani de detenție care îmi stăteau în față nu erau doar o pregătire pentru o viață ulterioară în mănăstire? Ce așteptări mai aveam de la viață? Ce anume era acum important pentru mine?

(*Dan Siluan*)

*

Din viața lui Paisie (Velicikovski – n. n.) aflăm deci, că Vasile (de la Poiana Mărului – n. n.) se găsea în Muntele Athos la doar patru ani de la plecarea ucenicului său. Vasile îl va tunde în monahism îmbrăcându-l în “schima mică”, pe ucenicul său (Paisie – n. n.) în 1750 la Muntele Athos. Călătoria (Starețului Vasile – n. n.) care, după întâlnirea cu patriarhul Silvestru al Antiohiei, îl va conduce la Muntele Athos pare să fie în legătură cu această intenție (a documentării cu problema prohibiției consumului de carne pentru monahi – n. n.), mai ales dacă ne gândim că cele mai importante “tipice”, recunoscute de întreaga lume ortodoxă atât pentru faima lor cât și pentru autoritatea lor, le putea găsi tocmai la Muntele Athos.

(Dario Raccanello)

*

Centru mistic, dogmatic și liturgic al Ortodoxiei ecumenice, “grădină a Maicii Domnului”, citadela monahismului și spiritualității ortodoxe, Sfântul Munte al Athosului n-a încetat de peste o mie de ani să fascineze și să intrige.

*

De peste o mie de ani, zeci de mii de oameni deveniți monahi, din toate țările lumii ortodoxe, s-au retras aici, la Athos, departe de lume, în singurătate, în rugăciune, liniștire și muncă, în căutarea singurului lucru necesar, a Celui Unic și dincolo de orice contingentă, trăind în interioritatea inimii, recucerită ascetic, reflexul anticipat al eternității.

*

Pentru o înțelegere lucidă a locului și rolului spiritual al Sfântului Munte, este esențială sesizarea funcției lui de “placă turnantă” și “integrare” în istoria teologiei și spiritualității ortodoxe. Athosul concentrează într-o sinteză unică toate formele de viață monahală cunoscute în istorie și toate liniile de forță majore ale spiritualității răsăritene; el a preluat și asimilat creator contribuția și moștenirea vechilor centre monahale anterioare, dispărute sau intrate în declin datorită invaziei și dominației islamice: deșertul Egiptului, Muntele Sfânt al Sinaiului și, respectiv, Munții Sfinți ai Bythiniei.

(Diac. Ioan I. Ică jr.)

Am fost odată cârciumar bogat într-un oraș oltenesc. Într-o zi, m-am speriat cu totul de mine și nu am putut să-mi odihnesc inima decât pe pietroiul ăsta din mare, tocmai aici, în Muntele Sfânt. O, grozav e când se înfricoșează omul de el însuși. Nu e groază mai mare. Am trăit în îmbuibare și în scârbă. Eram ca un burduf unsuros. Din toate plăcerile, din toate păcatele, m-am mânjit cu zoaie. Abia îmi mai purtam greutatea. Până și sufletul mi-era înfundat în grăsime. Într-o zi, am simțit că mă înăbuș, că mor și am fugit...

Am lepădat tot ce agonisiseam, griji și avere, și m-am adus singur în fața lui Dumnezeu. Voiam să fiu gol și slobod, dar atâtea comori nefolositoare îngropate de vârstă în inima mea s-au târât cu mine fără să vreau până în Sfântul Munte. Nu e ușor azi să fii sărac, mai ales cu duhul, cum

poruncește Domnul. Cine poate să numere și să stăpânească gândurile și ispitele călugărului cu părul alb!

(Elisei Schimonahul, citat de Sandu Tudor)

*

Înainte de a lua o hotărâre capitală mulți creștini ortodocși, dacă nu au un îndrumător adevărat, pornesc în pelerinaj la Ierusalim sau Muntele Athos, la vreo mănăstire sau la moaștele unui sfânt, sau se roagă pentru a fi iluminați. Eu însumi mi-am luat cele mai grele hotărâri din viața mea în felul acesta.

*

Sfântul Grigorie Sinaitul nu l-a tuns în monahism pe ucenicul său Isidor, ci l-a trimis din Muntele Athos la Tesalonie pentru a sluji ca model și călăuză unui grup de laici. N-ar fi procedat astfel dacă ar fi considerat că vocația de "isihast urban" este o contradicție de termeni. Pentru Sfântul Grigorie Palamas (1296-1359) este evident că porunca Sfântului Apostol Pavel, "Rugați-vă neîncetat" (I Tes. 5, 17) este adresată tuturor creștinilor, fără excepție.

(Ep. Kallistos Ware)

*

Într-un document din 1492, către Hilandar, observăm că domnii români preluau, printr-o argumentare juridică explicită, dreptul de fundație pentru așezămintele religioase din Sfântul Munte.

(Eugen Stănescu)

*

De-a lungul ultimelor patru secole, prinții și domnii valahi și moldoveni au fost cei mai darnici donatori și protectorii cei mai puternici ai mănăstirilor athonite; au reconstruit biserici și chilii, au instituit rente, au dăruit giuvaerice și obiecte prețioase etc.

(F. Perilla)

*

Începând din secolul al XVI-lea, mănăstirile athonite găsesc în Domnitorii Moldovei și Valahiei binefăcători generoși. Sumelor considerabile în bani, broderiilor și obiectelor prețioase, li se adăugau vaste proprietăți în Principate. Dacă un incendiu sau un alt dezastru pustia vreo mănăstire, principii români săreau degrabă în ajutorul ei.

(Franz Dölger)

*

Sfântul Munte Athos a fost și s-a menținut focarul monahismului ortodox; este un fenomen specific sufletului ortodox; a menținut etnicitatea monahilor, prin vorbirea limbii naționale; a păstrat bogăția imensă de mărturii și documente românești, de importanță istorică excepțională. Sfântul Munte Athos prezintă o importanță deosebită pentru Biserica Ortodoxă Română, pentru istoria, cultura și arta românească. Grija și preocuparea pentru așezămintele de la Muntele Athos trebuie să fie datorie de onoare.

(Gala Galaction)

Amploarea daniilor românești făcute mănăstirilor Athosului se explică prin reputația pietății acestui centru monastic. Daniile aveau sensul fundațiilor pioase menite să sporească respectul societății față de donator. Daniile asigurau donatorilor un mare prestigiu public în toate straturile sociale, iar voievozii și boierii erau conștienți de faptul că daniile lor constituiau un mijloc de acțiune asupra maselor ținute în obscuritate. Statele românești au încurajat practica daniilor pioase și au tratat Athosul ca pe un susținător spiritual sigur al ordinii sociale existente în țările noastre.

*

Învățații catolici au comparat cultura Athosului cu mișcarea spirituală de la Cluny. Protestanții au apreciat originalitatea culturii athonite. Cei peste o mie de ani ai Athosului dovedesc că acest centru monastic a fost o adevărată arcă salvatoare, care a sustras pieirii multe și prețioase creații spirituale, culturale și artistice, spre a le transmite lumii actuale.

*

Prin daniile făcute Athosului pe contul poporului român de către voievozi și boieri s-au construit din temelie ori s-au renovat multe mănăstiri și schituri, s-au ridicat ziduri de apărare și turnuri de pază, s-au zugrăvit biserici și paraclise. Multe nume românești figurează în inscripțiile și diplicele mănăstirilor athonite. Ca donatori și ctitori sunt menționați mulți români și în actele Athosului. Situația de donator și ctitor era prețuită ca o mare distincție publică și această prețuire a fost cu statornicie căutată de feudali. Au rămas însă anonime numeroasele danii românești bazate

pe contribuțiile bărbaților și femeilor din popor, care au oferit banul, priceperea și munca lor pentru a dăruia Athosului cărți și veșminte de slujbă, icoane ferecate în aur și argint, broderii cu pietre scumpe, țesături și cusături minunate, reprezentând comori de artă românească și creații ale destoiniciei românești. Astfel, și prin ostentația feudalilor și prin discreția donatorilor mărunți, generozitatea românească a fost foarte largă și a contribuit în mare măsură la dezvoltarea culturii Athosului.

*

Prin istoria sa milenară, prin caracterul său multi-național, prin prețioasele sale arhive, biblioteci, muzee și tezaure, Athosul a devenit un centru de interes general pentru cercetătorii istoriei popoarelor din sud-estul Europei.

(Gheorghe Cronț)

*

Noroadele călugărești de la Sfântul Munte Athos - noroade ale lui Dumnezeu prin definiție, prin port și prin chemare - aparțin, în diferite proporții, tuturor neamurilor ortodoxe răsăritene. Înseși nucleele de viață monahală: mănăstiri, schituri și chilii - țin cont de originea etnică. Mai rar se află câte un român - de pildă - într-un așezământ grecesc. Invers - și mai rar. Numeric, covârșesc grecii. Și ca stare materială, azi, tot ei și așezămintele lor stau în frunte. Până la revoluția bolșevică, mai înstăriți erau rușii.

(Grigorie T. Marcu)

*

Athosul nu revendică nici un magisteriu, (autoritate învățătorească), ca să folosim termenul romano-catolic. Athosul nu e un fel de Vatican, un gen de centru administrativ și magisterial, cum pretinde să fie papalitatea. Athoniții nu sunt episcopi, nici nu-și arogă drepturile și îndatoririle episcopilor. Ei stau sub supravegherea unui episcop, patriarhul Constantinopolului, chiar dacă acesta trăiește la câteva sute de km distanță și dincolo de o graniță neprietenoasă (situație pe care, trebuie să recunoaștem, monahii o găsesc destul de mulțumitoare). Ei primesc cu căldură ca oaspeți episcopi și, ca orice parohie modernă, își iau rămas-bun de la ei cu căldură (probabil cu încă și mai multă căldură). Nu revendică nici un drept de a guverna Biserica sau de a defini învățătura ei. Autoritatea lor nu este *de iure*, dar fără îndoială e una extrem de reală, *de facto*. Verificată de generații de sfințenie, funcția lor harismatică și profetică s-a dovedit atât de importantă în Biserică, încât este greu să ne imaginăm schimbări fundamentale în lumea ortodoxă care să nu obțină pecetea aprobării athonite sau măcar toleranța ei. Felul în care și motivul pentru care această autoritate a ajuns ceea ce este, își are rădăcinile în istoria Athosului și a monahismului răsăritean.

*

Dintre toți munții sfinți, afară de Ierusalim, care au luminat calea creștinilor ortodocși în ultimul mileniu, unul iese în mod incontestabil în evidență, ca "Sfântul Munte" prin excelență. Este Muntele Athos, unica și singura "republică monahală" a lumii. În vreme ce alte centre monahale din Răsăritul creștin au istorii mai îndelungate, nici unul dintre ele nu se apropie de importanța și influența continuă a Athosului. Dacă există o inimă reală, un centru

spiritual care să poată fi identificabil ca "loc și nume" în fenomenul atât de evident descentralizat cum este Biserica Ortodoxă, această inimă e cu siguranță Athosul.

*

În anumite privințe, nu este o exagerare a spune că isihasmul – și astfel Muntele Athos – au salvat Biserica Ortodoxă, dându-i un nou dinamism și unitate chiar în ajunul prăbușirii Bizanțului și captivității seculare a popoarelor din Balcani sub dominația musulmană. Forța revigoratoare a Sfântului Munte se va simți însă din nou în împrejurări în aparență lipsite de speranță.

*

Monahii de la Athos ne aduc aminte de natura chemării noastre de creștini. Ne aduc aminte de realitatea ultimă a Bisericii, creația cea nouă, chemată din lume, ca să fie izbăvirea lumii. Monahii au fost și vor continua să fie "conștiința sobornicească" a Bisericii, mărturia dată vocației sale universale. Noi toți în lumea modernă, și aici, în America, Biserica Ortodoxă și America însăși, avem mare nevoie de această mărturie, dacă e ca noi, ortodocșii, să fim mai mult decât o asociație benignă de comunități etnice. E nevoie de scandalul retragerii ascetice din lume pentru a zdrobi idolii culturii noastre contemporane, așa cum s-a făcut cu idolii lumii antice; e nevoie de proba ascetică pentru a înlocui cu ea falsa asceză a lumii. Avem nevoie de mărturia pe care ne-o aduc profetul, Evanghelia și harismaticul prin însăși persoana sa. Avem nevoie de sfinți, bărbați și femei, asemenea părinților monahismului răsăritean dintotdeauna. Ei sunt astăzi la fel de necesari,

acum la încheierea secolului XX, ca și la începutul secolului IV.

*

Monahismul n-a funcționat numai în trecut, el funcționează încă. Monahii athoniți nu sunt niște refugiați din secolul IV. Nici nu sunt simplii custozi a ceea ce oamenii din lume ar socoti că este un enorm muzeu în aer liber de antichități bizantine, un fel de Williamsburg medieval. Oricine nu-l ia ca atare, sau se mulțumește cu acest lucru, ratează esențialul, iar esențialul aici nu e nimic altceva decât Evanghelia.

(Ierom. Alexander Golitzin Simonopetrinul)

*

Dorind să cunoască viața călugărească în toată asprimea ei, plecă la Sfântul Munte Athos. Însă atmosfera pe care o întâlnește acolo nu-l satisface. De aceea, găsind o chilie părăsită în apropiere de Mănăstirea Pantocrator, se așază acolo. În jurul său încep să se adune frați, așa că se formează o mică obște. Aici îl întâlnește în 1750, starețul Vasile de la Poiana Mărului, care-l îmbracă în mantie, numindu-l Paisie. Inițial, Paisie n-a vrut să primească ucenici. Dar, la rugămintea starețului Vasile, îl primește pe Visarion, iar mai târziu pe Partenie și Chesarie. În scurt timp, obștea lui Paisie număra doisprezece români și cinci slavi. Fiind nevoie de un duhovnic, Paisie a fost hirotonit ieromonah, în anul 1758, în Muntele Athos. Mărindu-se obștea, se mută în chilia Sfântului Ilie, care avea și biserică. Aici, starețul Paisie organizează un schit, condus după pravila mixtă româno-slavă. Se dovedește a fi un duhovnic iscusit, astfel

încât mulți călugări din Sfântul Munte veneau să i se mărturisească. Însuși Serafim, fostul patriarh ecumenic (1757-1761), se pleacă sub epitrahilul cuviosului Paisie.

(*Ierom. Iuvenalie Ionașcu*)

*

Din bisericuța Schimbării la Față situată în vârful Muntelui Athos, o lumină arde înaintea lumii. E lumina despre care vorbea Sfântul Ioan Scărarul atunci când scria: "Îngerii sunt lumina monahilor, iar monahii lumina mirenilor" (*Scara* 26, 23). Dar această lumină nu e din lumea aceasta. Mesajul Athosului nu e rostit în cuvinte accesibile urechilor trupești. Mai degrabă ne cheamă să urcăm "Sfântul Munte" situat în centrul inimii noastre, ca acolo, asemenea Apostolilor pe vârful Tabor, să putem vedea pe Domnul în strălucirea slavei Sale (*Mt.* 17, 1-6).

*

Mulți pelerini vin la Sfântul Munte nu numai pentru Sfânta Taină a Mărturisirii, dar și pentru a găsi aici un om al lui Dumnezeu, un bătrân, o faptură care prin asceză, renunțare și rugăciune s-a dezbrăcat până într-atât de egoism, încât poate să-L lase pe Hristos să viețuiască în el, să vorbească prin el și să iubească prin el pe toți cei care vin la el. Pe scurt, un om care poate spune: "Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine" (*Gal.* 2, 20). În cei peste o mie de ani ai istoriei sale, Muntele Athos a cunoscut multe perioade de declin. Dar, cunoscuți sau necunoscuți, tăcuți sau așezați în amvoanele bisericii, în mănăstiri, în schituri, în crăpăturile stâncilor sau în peșterile pământului, n-au lipsit niciodată astfel de oameni ai Duhului. Inimă a tradiției

athonite, acest lanț tainic a transmis din generație în generație secretul nerostit al mării lucrări duhovnicești.

*

Ori de câte ori Biserica poate trăi în condiții normale, monahii de la Athos sau de aiurea se roagă și stăruie în asceză, nepătimire și isihie, împlinind astfel misiunea pentru care i-a ales Dumnezeu: de a fi propovăduitori tăcuți ai veacului viitor.

*

Ori de câte ori sufletul creștin se simte asaltat de îndoieli sau purtat încoace și încolo de orice vânt al învățaturii venite prin înșelăciunea oamenilor, prin vicleșugul lor, spre uneltirea rățăcirii (*Ef.* 4, 14), el privește spre Athos ca spre ancora mântuirii (*Evr.* 6, 190 și lumina Ortodoxiei. Știe că acolo, dogmele, riturile, regulile de comportare, metodele încercate ale ascezei și rugăciunii sunt păstrate și puse în practică; acolo sunt toate cele necesare pentru dreapta preamărire a lui Dumnezeu pe pământ și pentru urcușul omului spre cer. Această incontestabilă autoritate deținută de Athos în Biserica Ortodoxă nu este însă cea a unui organ învățătoresc. Ea nu rivalizează cu autoritatea învățătorescă legitimă a ierarhiei, ci constituie mai degrabă împlinirea ei profetică și eshatologică. Cuvântul muntelui Athos are greutate și acuitate – chiar dacă, întorcându-se de la el, unii vor spune: “Greu este cuvântul acesta, cine poate să-l poarte?” (*In.* 6, 60) –, fiindcă e un cuvânt al adevărului, un cuvânt al duhului, un “cuvânt lămurit” ca aurul (*Sol.* 3, 6) în cuptorul ascezei și martiriului de bunăvoie al conștiinței (*2 Co.* 1, 2). Monahii se socotesc străjeri așezați

la posturi, ca să avertizeze Biserica din înălțimile Sfântului Munte, asemenea proorocului din turnul său de veghe (cf. *Avc.* 2, 1). Aceasta e una dintre responsabilitățile lor ce decurg din faptul că au renunțat la lume, ținându-se departe de orice activități politice, atât civile, cât și bisericicești.

*

Oricât de strict separat ar fi de oameni și de lume, Sfântul Munte a exercitat de-a lungul veacurilor o atracție irezistibilă pentru sufletele însetate după "Dumnezeul Cel viu" (*Ps.* 41, 2), către care pare să strige: "Veniți și vedeți!" (*In.* 1, 40) locul în care Dumnezeu odihnește întru sfinții Săi. Departe de a exista în afara Bisericii, el e mai degrabă cerul și puterea sa neclintită. Muntele Athos are o funcție specială în Biserică. Aici sunt prezente toate condițiile necesare pentru a fi trăită ca într-un laborator, experiența îndumnezeirii omului, a prefacerii trupului de carne în trup duhovnicesc, a omului pământesc în om ceresc, și a înfățișării astfel lumii, Bisericii luptătoare, modelul vieții creștine. Aceasta a fost dintotdeauna misiunea monahilor. Dar Muntele Athos, această metropolă bimilenară a monahismului bizantin, se conturează și drept piatra unghiulară a tradiției Bisericii, criteriul adevăratei credințe și practici a credinței, fie ea canonică sau liturgică.

*

Păcătosul care a trăit ani îndelungați în exil, fără mărturisire, găsește adăpost și siguranță la Muntele Athos. Printre monahi, care trăiesc o viață atât de depărtată de a sa, el găsește înțelegerea care-l face în stare să se ușureze cu

încredere de povara care-i apasă conștiința. Fiindcă, și când e excepțională, și când este deasă, spovedania e întotdeauna o eliberare, o înnoire a harului Botezului. Venind la Muntele Athos să primească taina întoarcerii, asemenea fiului risipitor ce se întoarce la casa Tatălui său (*Luca 15, 11-32*), penitentul caută drept mijlocitor un duhovnic, un părinte care să-și poată întinde mâinile spre el, cineva care să i-L facă prezent pe Hristos Însuși. Desigur, este aceeași taină ce se săvârșește înaintea oricărui duhovnic. Dar, instinctiv, pentru a descoperi un contact personal cu Dumnezeu, oamenii au preferat dintotdeauna, la rândul lor, să se îndrepte spre monahi.

(Ierom. Makarios Simonopetrinul)

*

Alături de Țara Sfântă, Athosul este Muntele cel Sfânt, care împreună cu Sinaiul și Taborul alcătuiesc triada munților descoperirilor dumnezeiești. Pe Sinaiul din mijlocul pustiului, Dumnezeu Tatăl a dat poporului ales Legea Vechiului Testament; pe Taborul Galileii, Dumnezeu Fiul le-a arătat ucenicilor Săi, "pe cât se putea", strălucirea Slavei Sale; iar pe Athos, muntele din mijlocul mării – icoană a Bisericii, mereu bătută de valuri pe marea vieții și de-a pururi neclătită –, Duhul Sfânt, în chip tainic, prin energiile Sale sfințitoare, face să descopere pe chipurile înduhovnicite ale monahilor Triada munților sfinți: Sinaiul Vechiului Așezământ, Taborul Așezământului celui nou și Athosul, arvună a veacului viitor. Nu întâmplător pe Athos s-a definit învățătura dogmatică a Bisericii Ortodoxe despre energiile necreate și nu întâmplător în Sfântul Munte s-a făurit Filocalia rugăciunii neîncetate.

*

Loc ales, Grădină a Maicii Domnului, martor și moștenitor al strălucitei culturi bizantine, Sfântul Munte Athos este tezaurul cel mai de preț al Sfintei Ortodoxii, tăria, lauda și mândria ei.

*

Schitul Prodromul s-a întemeiat prin stăruința unor monahi români, din dorința de a ridica în Sfântul Munte o ctitorie românească, spre a fi și noi în rând cu celelalte popoare ortodoxe; "să aibă și românii, ziceau ei, un Sfânt locaș în Grădina Maicii Domnului, în care să slujească în frumoasa limbă românească". Documentele păstrate sunt mărturii grăitoare, care pun în lumină gândul și fapta acestor monahi, împlinite departe de hotarele țării lor, la îndemnul conștiinței lor ortodoxe și totodată la îndemnul conștiinței lor naționale românești. Sfinții români pictați deasupra ușii de intrare în Biserica mare, precum și pe peretele sudic al pridvorului bisericii și în icoana Sfântului Munte, și tricolorul românesc, folosit ca element decorativ în pictura bisericii, mărturisesc că viețuitorii Prodromului se află neconținut în legătură cu patria lor, prin cele trei culori naționale, iar prin icoana Sfinților români, cu Biserica Ortodoxă Română. Astfel, Schitul Prodromul, pe lângă prezența a monahismului și spiritualității românești în Muntele Athos, este totodată și o înfăptuire românească, prin care se urmărește un nume și un loc de cinste Neamului Românesc și Bisericii Ortodoxe Române.

(Ierom. Petroniu Tănase)

*

Alegerea, după Tradiție, a Athosului de către Maica Domnului spre a fi un loc deosebit de nevoință pentru călugării ortodocși de pretutindeni este absolut providențială. Ea, Panaghia, a devenit de peste un mileniu: Maica, Stareța și Econoama tuturor monahilor athoniți.

*

Ca turist sau pelerin mirean în Athos, regreti că nu faci parte din cinul monahal, iar călugăr fiind, îți pare rău că viața ta nu e la înălțimea aceluia loc. Rămâi, însă, cu mângâierea (ca laic ori ca monah) că te-a învrednicit Maica Sfântă să auzi, să vezi și să vorbești cu Părinți îmbunătățiți. Și nu-i puțin lucrul acesta!

*

Lumea Athosului e *altfel* decât lumea din afara lui; e o lume dincolo de lume, adică mai presus de lume prin tot ceea ce el are, lucrează și transmite.

*

Muntele Athos e ceva sfânt pentru întreaga creștinătate, îndeosebi pentru cea ortodoxă, și, de aceea, se cuvine a nu fi luat de nimeni în deșert, nesocotit sau defăimat.

*

Muntele se cheamă *Sfânt*, și, ca atare, cei ce viețuiesc acolo (cât și cei ce îi calcă potecile binecuvântate s-ar cădea s-o facă în stare de smerită cugetare și de autentică aspirație la o stare de puritate și sfântă reculegere.

*

Nu se cunoaște alt loc în lume precum Sfântul Munte Athos unde să se înalțe neconținut către Cer atâtea sfinte și ardente rugăciuni din atâtea inimi dăruite lui Dumnezeu.

*

Athosul luminează și înduhovnicește pe cei curați cu trupul și sufletul; minunează și cucerește pe oricine; fascinează și intrigă în aceeași măsură. Fericit cel ce pătrunde adânc în tainele și înțelesurile sale spirituale într-o asemănare mistică deplină și spre o lucrare dobânditoare de sfințire și îndumnezeire.

(Ignatie Monahul)

*

Muntele Athos este Mecca creștinătății răsăritene, punctul cel mai strategic din Marea Egee și farul tuturor dreptcredincioșilor din Bizanț... Din părțile Kievului și de pe malurile Volgăi, de la nestrăbătutele păduri din inima Calchidei, din Elada, din văile Balcanilor și ale Carpaților, din Iliria și Muntenegru, toate privirile se îndreaptă cu dor fierbinte către acest mare așezământ de spiritualitate, cultură și artă al Bisericii Ortodoxe.

(J. Ph. Fallmerayer)

*

Unii s-au dus la Athos ca pelerini, și s-au întors dezamăgiți: adevăruri sau simple povești, ei relatează fapte ce se regăsesc de-a lungul întregii istorii a vieții mănăstirești.

Nu există fum fără foc, și noi știm că deja din antichitate și în Evul Mediu călugării nu erau scutiți de criticile moralistilor creștini și ale satiricilor. Alți vizitatori, din contră, s-au întors de la Sfântul Munte cu impresia de a fi locuit câteva zile împreună cu îngerii. Ei au rămas uimiți de lumina unui chip de monah, de splendoarea Liturghiei, de frumusețea extraordinară a așezării schiturilor. Și cei ce critică, și cei ce laudă Athosul riscă să se înșele. Și într-unul, și în altul din cazuri, la baza pelerinajului nu s-a aflat dorința adevărată, sinceră, de schimbare a inimii.

(Jean-René Bouchet)

*

Este greu să vorbești despre Muntele Athos. Trebuie să rezisti la două ispite: aceea de a face o icoană, de a vedea peste tot șiroind lumina divină și a sfinți, sub pretextul tradiției, atitudinile cele mai superstițioase, și aceea de a face o caricatură și de a vorbi despre Muntele Athos așa cum vorbesc unele ziare, care nu văd acolo nimic sfânt. Poate că ar trebui căutată, între arta icoanei și cea a caricaturii, arta portretului.

(Jean-Yves Leloup)

*

După căderea Constantinopolului, tradiția isihastă nu s-a stins în Răsărit. Prin caracterul simplu și direct al preceptelor ei, ea era capabilă să-i inspire pe monahi și pe laici, care, fără școli, fără scrieri și fără clerici cultivați, au apărut, timp de patru secole de ocupație musulmană, tezaurul spiritualității ortodoxe. Muntele Athos rămâne sediul principal al vieții religioase; bibliotecile sale puneau la dispoziție,

celor câțiva erudiți, ceea ce era esențial în vederea documentării lor practice. Aici s-au inițiat în Rugăciunea Curată un Maxim Trivolis – devenit celebru în Rusia secolului al XVI-lea sub numele de Maxim Grecul, și un Nicodim Aghioritul (1748-1809).

*

În secolul al XIV-lea, Athosul era centrul monahismului ortodox. El era, de asemenea, un centru intelectual, ale cărui biblioteci inepuizabile constituie și astăzi o dovadă în sprijinul acestei afirmații. Anii petrecuți aici de viitorul savant isihast nu au fost pentru el doar o școală duhovnicească, ci și prilejul de a căpăta o vastă cunoaștere a literaturii patristice și o profundă experiență în problemele vieții de mănăstire. La Athos, de-a lungul istoriei sale, tradiția monahismului comunitar sau "cenobitic" era în conflict cu eremitismul sau isihasmul. În Răsărit, cele două tradiții au coexistat dintotdeauna și ambele au rădăcini adânci în manifestările egiptene ale monahismului creștin. Cenobitismul, introdus la Athos în secolul al X-lea de Sfântul Athanasie, este acea formă de viață monahală pe care Sfântul Benedict o va răspândi în Apus; voturile castității, supunerii și sărăciei sunt îndeplinite într-o comunitate puternică, bine organizată; regulile foarte stricte definesc cu precizie cele mai mici detalii ale vieții monahului, rugăciunea liturgică, supunerea față de superiorul mănăstirii, renunțarea totală la orice fel de bun personal constituie elementele esențiale ale vieții monahale. Eremitismul, practicat începând cu Sfântul Antonie din Egipt de mulți asceți răsăriteni, din contră, lasă monahului deplina libertate de a-și urma calea spre desăvârșire; eremiții sau isihastii se considerau, de altfel, adevărații *monahi*, în sensul etimologic, primar al acestui termen (din grecescul *monos*,

“singur”). Dacă castitatea rămânea caracteristica esențială a spiritualității lor, ei înțelegeau în cu totul altfel decât cenobii voturile supunerii și sărăciei: nu superiorul, ci un monah cu experiență, *ales în mod liber*, era stăpânul spiritual absolut; iar bunurile materiale nu numai că erau încredințate comunității – care de multe ori era foarte bogată și le putea garanta monahilor o viață confortabilă, adesea chiar o viață de trândăvie –, ci trebuiau chiar desființate cu totul; sărăcia căpăta astfel un aspect mai individual și mai concret. Avantajele fiecăreia dintre aceste două căi de îmbrățișare a vieții monahale sunt evidente; ambele comportă însă unele inconveniente și riscuri: pe de o parte, o disciplină exterioară, independentă de orice spiritualitate reală, se îmbina uneori cu un anumit confort material, însoțit de nedreptăți sociale flagrante (mănăstirile cenobite, mari proprietare de terenuri, au folosit în foarte mare măsură munca robilor); pe de altă parte, se putea ajunge la un anarhișm spiritual, la individualism și la o spiritualizare excesivă a votului monahal.

*

Mănăstirile de la Athos nu sunt dintre cele mai vechi din Răsărit. “Marea Lavră” a fost fondată abia în secolul al X-lea de Sfântul Athanasie; în secolele următoare, multe alte fundații mari mănăstirești au luat naștere aici și ansamblul a fost grupat într-un fel de federație, sub conducerea unui protos, care prezida consiliul superiorilor din diferite mănăstiri. Alte asemenea federații existau deja – la Muntele Olimp, la Muntele Sfântului Auxențiu – dar, odată cu invazia turcilor în Asia Mică, Athosul capătă o importanță unică, accentuată în special de caracterul său multi-național: sârbii, bulgarii, georgienii (sau “iberii”), rușii au trimis aici călugări, care uneori intrau în marile mănăstiri

grecești, altele își constituiau propriile fundații. Până în secolul al XIII-lea, la Muntele Athos exista o mănăstire latină, a "amalfiților" (călugării proveneau aproape toți din orașul italian Amalfi). Ruinele ei stau și astăzi mărturie a vechimii unității în asceză și rugăciune a Răsăritului și Apusului.

*

S-a scris adeseori că primenirea isihastă a Bizanțului în secolul al XIV-lea a avut drept punct de plecare Sinaiul, de unde Sfântul Grigorie Sinaitul, la începutul veacului, ar fi adus practica Rugăciunii inimii, pentru a o înrădăcina la Athos.

(John Meyendorff)

*

După cum bine se știe, Sfântul Munte a arătat întotdeauna o clară rezervă față de ecumenism și în special față de dialogul dintre Biserica Ortodoxă și Roma. Purtătorilor de cuvânt athoniți li s-au cerut acum câțiva ani să-și explice această atitudine. Arhimandritul Vasilios Gondikakis, una dintre cele mai autorizate voci ale Ortodoxiei contemporane, aduce mesajul duhovnicesc și teologic al Sfântului Munte Athos în societatea actuală; dincolo de orice confiscări ideologice sau servituți istorice, Ortodoxia continuă să rămână, prin miezul ei mistic, locul privilegiat de intrare a omului în împărăția eshatologică a Sfintei Treimi.

*

Nici o evoluție din lumea ortodoxă greacă a ultimelor două decenii n-a fost mai neașteptată și mai plină de speranță

ca impresionanta renaștere a vieții monahale din Sfântul Munte. Mănăstiri aflate într-o stare critică, virtual golite, numai cu un mic număr de călugări mai bătrâni, s-au transformat cu totul în decurs de câțiva ani: ele sunt acum pline de monahi tineri, aflați sub îndrumarea unor egumeni și părinți duhovnicești renumiți și care au un cuvânt de viață nu numai pentru Athos, ci și pentru întreagă lumea creștină.

(Kallistos Ware)

*

Sfârșind cercetarea Muntelui Athos, mă uimesc bogățiile câte s-au revărsat din plin asupra mănăstirilor; nu-i măcar una dintre ele, care să nu se fi bucurat de largă dărnicie românească. În schimb, nu am primit niciodată vreo recunoaștere. Dimpotrivă, cu mare greu ni s-a îngăduit oarecare viață religioasă, aparte și restrânsă. Oriunde am umblat, călugării – alții decât grecii, mi s-au jeluț amar de câte pățimesc. Superiorii Athosului nu slujesc Ortodoxiei, ci unui scop anume politic: împiedică venirea la Sfântul Munte a monahilor negreci, pentru ca, treptat și cu timpul, murind călugării de astăzi, în mare parte bătrâni, să pună stăpânire și pe așezămintele celorlalte neamuri. Dar Muntele Athos fusese menit și consacrat întregii Ortodoxii. Dintru început îl sprijiniseră și împărații bizantini, și cnejii Serbiei, și voievozii români, și regii Bulgariei, între care Ioan Alexandru grăia cu prilejul unei danii la 1342 despre mănăstirile Athosului: "Zidite au fost întru pomenirea împăraților ortodocși, celorlalți ocrotitori și fiecărei nații creștine. Că nu se găsesc în acest sfânt loc numai ctitorii unei națiuni sau a două națiuni; ci își găsesc aici mântuirea în comun toți câți o caută; e un loc îndeobște al făcătorilor de bine". Cu aceste gânduri, întorcându-mi ochii înapoi la plecare,

iau drept simbol nimbul argintiu al unui rotocol de nori oprit în vârful Athonului – e nimbul sfințeniei trecutului.

(Marcu Beza)

*

Dacă Sfinții Părinți ne învață că monahismul înseamnă viață apostolică și martirică, întrucât întreaga viață apostolică, precum și mărturia Sfinților Martiri sunt păstrate aici intacte, atunci vom putea înțelege că Sfântul Munte este locul unde viața apostolică și martirică sunt cu adevărat ilustrate.

*

Învățăturile Sfântului Grigorie Palama au o mare importanță pentru Sfântul Munte, deoarece el însuși a fost aghiorit. El a trăit în Sfântul Munte, i-a simțit pulsul și apoi i-a ilustrat viața în opera sa. Prin scrierile sale, el a demonstrat că Sfântul Munte este un loc plin de viață adevărată și, mai presus de orice, că el însuși este un mod de viață. Sfântul Munte exprimă Tradiția ortodoxă, este o expresie a vieții trăite în Biserica Ortodoxă.

*

Muntele Athos este un munte al sfințeniei, deoarece este un loc proslăvit și un locaș al virtuților, curat de orice păcat și aflat deasupra tuturor patimilor. Desigur, prin aceasta se înțelege că locuitorii din Sfântul Munte sunt oameni ai virtuții și ai bunătății și, ca atare, sfințesc ei înșiși locul. Athosul mai este denumit “muntele dumnezeiesc” de către Sfântul Grigorie de Palama, denumire insuflată de Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu, ca muntele să poarte numele de “pământ sfânt”.

*

Se spune că Sfântul Munte este locul unde nu se nasc niciodată oameni, ci numai mor. Oricum, din comentariile Sfântului Grigorie Palama reiese faptul că în muntele cu nume sfânt se nasc totuși oameni, dacă considerăm adevărata naștere drept o transfigurare a omului, transcenderea vieții biologice și a morții, precum și pregustarea vieții ce va să fie. Dar, considerând că ziua adormirii unui sfânt este o zi de naștere, putem spune că Sfântul Munte este un loc de naștere a unor oameni adevărați și, de aceea, pe bună dreptate aceștia îi poartă numele.

(Mitrop. Hierotheos de Nafpaktos)

*

Noi putem spune că aici, la Neamț, Cuviosul Paisie Velicikovski a pregătit pentru neamul său și pentru Biserica Rusă o înnoire spirituală de mari proporții. Vedem prin aceasta cum lucrează Dumnezeu: românii au dăruit ucrainenilor pe Petru Movilă, iar din Ucraina a venit un tânăr care s-a adăpat, s-a format în spiritualitatea românească, a cules din Sfântul Munte Athos texte sfinte, a organizat traducerea lor și a îmbogățit duhovnicește pe români și pe slavi.

(Mitropolitul Daniel al Moldovei și Bucovinei)

*

Înnoirea vieții monahale în mănăstirile noastre trebuie să aibă ca temei revenirea neîncetată la izvoarele sale duhovnicești: regulile Sfântului Vasile cel Mare, ale Sfântului Teodor Studitul, tradiția Sfântului Munte Athos, precum și scrierile Părinților asceți, îndeosebi cele din

Filocalie. Ignorarea acestor izvoare poate fi extrem de dăunătoare pentru viața duhovnicească a fiecăruia, dar și a obștilor monahale.

*

Istoria relațiilor multisekulare dintre Țările Române și Muntele Athos se sprijină pe o bibliografie foarte bogată. Parcurgând-o, îți poți da seama de tot ceea ce datorează poporului român ansamblul mănăstirilor athonite. În mod firesc, o atare stare de lucruri a îngăduit și a favorizat, în ambele sensuri, o largă și fecundă circulație de oameni, de cărți și de tradiții spirituale și culturale.

*

Muntele Athos, cu aureola sa de sfințenie, a fost unul dintre "Locurile Sfinte" cele maienerate din Orientul creștin, în trecutul românesc. Primul act cunoscut în istoria relațiilor multisekulare dintre români și mănăstirile athonite, emis de voievodul Vladislav I în 1369, vorbește despre acesta ca despre "minunatul și Sfântul Munte, ochiul întregii lumi", fără îndoială pentru că așa apărea el în ochii poporului român și ai călugărilor săi, după secole de legături duhovnicești. Căci Sfântul Munte a iradiat încă de la începutul reorganizării sale de către Sfântul Athanasie, nu numai în lumea slavă, ci și asupra poporului român și a monahismului său.

*

Unele indicii lasă să se înțeleagă că pe Sfântul Munte au trăit călugări români încă din vremea Sfântului Athanasie Athonitul (secolul al X-lea). Sursele bizantine, din secolele

X-XI, vorbesc adesea despre ciobanii valahi din nordul Greciei care, ducându-și turmele la păscut chiar în munții și dealurile insulei monahale a Athosului, se ocupau cu aprovizionarea curentă a călugărilor. Asemenea circumstanțe au favorizat desigur instalarea în mănăstirile de pe Athos a călugărilor valahi, care veneau atât din peninsula balcanică, cât și din nordul Dunării. De altfel, un document datând din 1142, de la mănăstirea Zografu, menționează nume ca Ioan Valahul, Ștefan Mavrovalahul..., iar istoria mănăstirii Esfigmenu (secolul al X-lea) atestă că primii asceți ai acestei mănăstiri erau greci, sârbi, ruși și valahi.

(Mitropolitul Serafim al Germaniei)

*

Se păstrează o scrisoare a sfântului Nicodim Aghioritul către mitropolitul moldovean Veniamin Costachi, din 1804, scrisoarea fiind una de recomandare a unui călugăr athonit care voia să vină în Moldova, să strângă ajutoare pentru repararea Simonopetrei, unde pentru un timp viețuise și Paisie Velicikovski.

(Monahul Theoclit Dionisiotul)

*

Este generală părerea tuturor cunoscătorilor în chestiunea Bisericii Răsăritene, că, dacă am reuși să atragem de partea noastră pe călugării de la Sfântul Munte Athos, am deschide un drum larg pentru unirea acestei Biserici cu Biserica Romano-Catolică. Aceasta din cauza mării influențe pe care acești călugări o exercită.

*(Monseniorul Fr. Ignoli – secretarul Congregației
“De propaganda fide”)*

*

Mergând pe drumul bătătorit de Alexandru Basarab, de toți Domnii Țării Românești, dar mai ales de Neagoe, "ctitorul a toată Sfeta Gora", Matei Basarab a revărsat și el din plin darurile voievodale românești în toate colțurile ortodoxe ale țărilor balcanice" (N. Cartoian), precum și în mănăstirile athonite ca Xenofont, Iviron, Dohiarul, Sfântul Dionisi și Cutlumușul, cărora le-a întărit prin numeroase hrisoave diferite sate și bunuri din Țara Românească (Marcu Beza), fiind chiar ctitorul paraclisului Sfântului Mihail al Sinoadelor din Marea Lavră. Mai mult, domnitorul nu a interzis boierilor săi de a închina mănăstiri la Locurile Sfinte.

*

Petrecerea Patriarhului Teofan de Alexandria în Moldova se vădește și altfel. Datina închinării de mănăstiri românești către Locurile Sfinte era mai veche, încă din ultimii ani ai veacului al XVI-lea. Sub Ieremia Movilă se închinase Secu, Xeropotamului din Athos, – refăcut de Lăpușneanu cel bătrân –, de către Nistor Ureche, biserica Sf. Vineri sau Sf. Paraschiva din Iași, astăzi dărâmată, a fost închinată încă de la întemeierea ei, și anume călugărilor de la Muntele Sinai. Domnul însuși nu închină Sucevița sa, dar face daruri "lavrei celei mari a Sfântului Athanasie din Athos", făcută din nou și înzestrată cu o icoană îmbrăcată în argint de la Neagoe-Vodă. La 1606, în domnia aceluiași Ieremia, care nu era totuși un sprijinitor al rosturilor grecești, Ana, văduva Logofătului Ioan Gole, și fiul ei Mihail închinău mănăstirea lor, zisă "a Golii", către altă lavră de la Sfântul Munte, Vatopedul. Domnul însuși crezu de cuviință

să întărească această legătură, părăsind, în același timp, unele dintre drepturile sale asupra mănăstirii, care era să recunoască de aici înainte alt stăpân.

(Nicolae Iorga)

*

Se cunoaște și nu se contestă faptul că monahii greci sunt creatorii și organizatorii celor dintâi și ai celor mai multe dintre vechile așezăminte de pe Sfântul Munte Athos. Tot atât de bine se cunoaște însă și faptul că întotdeauna Athosul a reprezentat, ca așezământ monastic, unitatea ecumenică a Ortodoxiei, după cum Ierusalimul a reprezentat și continuă să reprezinte unitatea originară a întregului creștinism. Dacă Athosul a avut și și-a păstrat până astăzi caracterul ortodox ecumenic, faptul se datorește nu numai păstrării și apărării rânduielilor canonice ortodoxe în cadrul său, ci și prezenței active în cadrul comunității athonite a tuturor Bisericilor Ortodoxe Autocefale, prin monahii acestora.

(Ortodoxia nr. 2/1953, p. 178)

*

Stăpâniri politice succesive asupra Athosului (bizantină, latină, bulgară, sârbă și turcă) au lăsat neatins caracterul panortodox al Sfântului Munte. Nici o măsură dinăuntru sau din afară n-a oprit pe călugării de alt neam să se așeze la Athos, să aibă proprietate asupra așezărilor lor, să slujească și să scrie în limba lor, să păstreze legături cu Biserica și cu neamul lor.

(Ort. nr. 2/1953, p. 180)

*

Comunitatea monahală athonită s-a bucurat întotdeauna de autonomie politică și bisericească, constituindu-se și guvernându-se ca o confederație sau o republică monahală ortodoxă ecumenică.

(Ort. nr. 2/1953, p. 181)

*

Comunitatea athonită s-a condus inițial după vechile rânduieli ale vieții monahale, apoi, după orânduirile monastice ale Sfântului Athanasie Athonitul, după obiceiurile și tradițiile locale specifice – unele dintre acestea fiind fixate în scris chiar de Sfântul Athanasie -, apoi după tipicoane, hrisoave imperiale, decrete ale sultanilor, cano-nisme, și întotdeauna după hotărârile luate permanent de către conducerea sa proprie.

(Ort. nr. 2/953, p. 183)

*

Eu socotesc că rugăciunile ridicate de părinții români pentru toată lumea și pentru Patriarhul Ecumenic sunt de mare ajutor. Este ca și cu un împărat care, cu cât are mai multă oaste, cu atât va birui mai ușor. Dacă ar fi mai mulți călugări în Sfântul Munte – bineînțeles, călugări care sunt veniți pentru monahism, nu pentru politică –, atunci ar fi o frumusețe și pentru Patriarhul Ecumenic și un mare ajutor duhovnicesc.

*

Românul vine în Sfântul Munte să moară, nu vine ca să trăiască aici, ci să moară, împlinindu-și, adică, făgăduințele

făcute lui Dumnezeu. Noi nu venim aici să trăim, să căutăm cele lumești, ci să murim, după ce ne-am împlinit, cu ajutorul lui Dumnezeu, datoria monahală pe care am jurat-o în fața altarului. De aceea, nu pot înțelege de ce românii nu pot veni în Sfântul Munte Athos, grădina Maicii Domnului, care a fost atât de mult ajutat de neamul românesc în trecut, iar acum, ca să vii în Sfântul Munte, îți trebuie aprobări din toată lumea!

(Îrrintele Dionisie Ignat)

*

Adesea, altădată, Muntele Athos ave reputația de a fi analfabet. Acum mulți au o formație școlară, universitară etc. Astăzi, cu excepția a una sau două așezăminte grecești și a celor slave, cea mai mare parte a mănăstirilor au comunități vii și dinamice.

*

Ceea ce nu încetează să producă admirația mea este că tot ceea ce se poate citi în textele din Pateric sau Filocalie sunt realități prezente la Sfântul Munte: atât mărturiile asceților, cât și tainicele experiențe mistice întru Domnul nu sunt amintiri din trecut, ci o realitate contemporană. Și aceasta ne confirmă că nimic nu este "de schimbat" în Sfânta Biserică, care ne-a pregătit chipul și mijloacele necesare dobândirii mântuirii noastre.

*

Foarte sincer vă spun, sunt cincisprezece ani de când cu darul lui Dumnezeu trăiesc în Sfântul Munte și nu mi-a

părut măcar o clipă această viață monahală, dificilă, oboșitoare sau învechită. Din prima zi și până azi, resimt mai degrabă prezența mea în Grădina Maicii Domnului ca pe un joc în care am intrat și la care particip, ca un copil sub privirea binevoitoare a mamei sale.

(Fărintele Macarios Simonopetrinul)

*

Viețuitorii de azi ai Sfântului Munte sunt continuatorii trăirii autentice ortodoxe de odinioară. Muntele Athos este arca (chivotul) viețuirii monahale ortodoxe și dacă am da mai mare atenție mesajului tăcut al vieții monahale, semenii ar trăi în pace.

(Patriarhul Atenagora)

*

Știm cu toții că secole de-a rândul domnitorii români au fost singurii domnitori creștini în Imperiul otoman, constituind principalul sprijin al Patriarhiilor Apostolice din Răsăritul Ortodox. Aici veneau toți pentru ajutor, de aici plecau mereu danii și binefaceri către Patriarhiile și mănăstirile lor. Niciodată nu vor înceta a fi pomeniți în Sfântul Munte, domnitorii români binefăcători ai sfintelor mănăstiri de acolo.

(Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I)

*

În fiecare an, de sărbătoarea Schimbării la Față, un foc mare este aprins pe vârful Muntelui, în fața capelei în care se cântă în zori sfânta liturghie. Vapoarele pot vedea de departe acest mesaj fulgurant al lui Hristos transfigurat.

Tradiția isihastă contemplă cu această ocazie strălucirea luminii parusiace și a veacurilor ce vor veni. Cu toate acestea, adevăratul "actual" transcende timpul, el este la sfârșit, este aici și acum. De aceea, moștenitorii autentici ai Părinților deșertului, călugării athoniți, au înțeles esențialul, întrucât ei nu încetează să slăvească Numele lui Iisus, acest Nume care, potrivit lui Hermas, "susține lumea întreagă".

*

În secolul al X-lea și al XI-lea, "Marea Lavră" de la Athos inaugurează o experiență foarte particulară. Climatul său eshatologic se exprimă în tradiția rugăciunii lui Iisus și în lumina taborică. Povestea evanghelică a Transfigurării prezintă această tradiție ca pe o anticipare a Parusiei și a Împărăției.

*

Se întâmplă rar ca descrierile călătoriilor să ofere o abordare pătrunzătoare a duhului tainic al Athosului. Sfântul Munte nu a cultivat niciodată contactul cu vremurile istorice. Lumea modernă riscă să resimtă un șoc în fața acestei realități, dar cu cât acest șoc este mai violent, cu atât el ne apropie mai mult de mântuire.

(Paul Evdokimov)

*

"Nici un alt popor pravoslavnic n-a făcut atâta bine pentru Athos cât au făcut românii". Aceste cuvinte ale cercetătorului rus arhim. Porfirie Uspenski nu pot fi socotite părtinitoare. Într-adevăr, toată lumea știe cu câtă evlavie și dărnicie românii au dăruit din avutul lor mănăstirilor

Muntelui Athos, precum și celorlalte lăcașuri sfinte ale Răsăritului creștin, în decurs de mai multe veacuri.

(Petre S. Năsturel)

*

A nu vedea în Sfântul Munte decât un minunat spațiu de conservare a civilizației bizantine, un muzeu prestigios, evocând un trecut mort, ar însemna să ne înșelăm total cu privire la semnificația și însemnătatea lui. Prin numărul mănăstirilor, prin viața duhovnicească ce pulsează în toate părțile, prin grija călugărilor de a păstra vie o tradiție mai mult decât milenară, prin aleasa sfințenie a multora dintre ei, înainte de orice altceva, Muntele Athos este cel mai important centru spiritual al Europei.

*

Iar dacă de-a lungul veacurilor trecute, influența Sfântului Munte s-a exercitat îndeosebi asupra Greciei și a țărilor balcanice și slave, astăzi, într-o Europă în care frontierele devin mai permeabile, nu puțini sunt apusenii care descoperă că Tradiția spirituală a Muntelui Athos este în esența ei identică cu cea în care trăiau Părinții și, în particular, toți vechii călugări din Apus, într-o perioadă în care schismele și divizările nu distruseseră încă unitatea spirituală a Europei.

*

În mod special, Muntele Athos ar putea contribui la conștientizarea în plus a Europei față de aportul ei cu totul deosebit în sânul marilor civilizații ale lumii, îndeosebi cu

privire la sensul persoanei și concepția unei societăți personaliste.

*

Pelerinul care urmează astăzi potecile stâncoase ale Sfântului Munte, printr-un peisaj înmiresmat de parfumul grădiniilor și smălțuit de toate florile primăverii, nu găsește în cale numai marile mănăstiri cenobitice. I se întâmplă poate să zărească și vreun schimnic singuratic, sau vreun sihastru, singur cu Cel Singur, rugându-se cu lacrimi în ochi pentru întreaga omenire. Cine ar putea desluși forța și greutatea acestei rugăciuni? Oare nu acești oameni sunt suportul Europei și al universului?

*

Pelerinul care vizitează marile mănăstiri de la Sfântul Munte găsește aici, în ciuda unor tensiuni și dificultăți pe care nici un grup omenesc nu le poate evita, adevărate cetăți ale armoniei, în care unitatea comunitară nu atinge integritatea și reala dezvoltare a persoanelor care le alcătuiesc. Stabilitatea unor asemenea societăți de-a lungul timpului, capacitatea de renaștere după perioade de declin în care le-am fi putut crede dispărute, ne dau de gândit cu atât mai mult cu cât factorii de disoluție – diferențe de vârstă, de cultură, de origine și de rasă – nu lipseau. Muntele Athos nu ne oferă numai promisiunea unei lumi noi, a unei alte societăți; nu numai Theoria se face acolo; ci ne încredințează totodată și o experiență trăită. Ne dovedește că este posibilă o schimbare reală a relațiilor dintre oameni.

*

Venind în pelerinaj la Muntele Athos, ascultându-i mesajul, ei (turiștii – *n.n.*) descoperă rădăcinile propriei lor civilizații; redescoperă aici singurele valori care vor putea înapoia elanul creator unei Europe care ia cunoștință cu tragism de imensul vid spiritual pe care l-a lăsat o dezvoltare tehnologică și economică necălăuzită de vreo finalitate transcendentă. Dacă Europa nu-și va regăsi aceste valori, se va vedea inevitabil amenințată de descompunere launtrică și va fi astfel dezarmată în fața viitorului, incapabilă să-și ocupe locul care i se cuvine într-o lume în care numai strălucirea sa spirituală ar putea compensa crescânda sa inferioritate demografică.

(Placide Deseille)

*

Prima încercare de reacție contra înstrăinării mănăstirilor pământene, Locurilor Sfinte, se face în Muntenia de către Alexandru Vodă Iliăș, prin emiterea unui hrisov, ce datează de la 6 martie 1628, cu prilejul consfăturilor sale cu marii dregători ai sfatului țării. “Destui Domni, adăugiră în sfat boierii indignați, destui stăpânitori au prădat și au supus sub ascultarea monastirilor streine pe cele pământene, asupra cărora ei nu aveau nici un drept ctitoricesc. Satură-se Locurile Sfinte de la Muntele Athos și de aiurea, cu atâtea danii și metoace cu care le-au înzes-trat alți Domni de mai înainte”.

(Pr. Coman Vasilescu)

*

Revirimentul Sfântului Munte în ultimii 20 de ani este evident și chiar spectaculos. La sfârșitul anilor '60 soseau

la Sfântul Munte câteva personalități ale lumii teologice în jurul cărora s-au format primele obști noi la unele dintre mănăstirile athonite, aproape părăsite la acea dată, este vorba de Mănăstirea Grigoriu, Mănăstirea Stavronichita și altele. În foarte scurt timp s-a recuperat rânduiala tradițională aghioritică și, la ora actuală, toate cele 20 de mănăstiri mari, ca și multe dintre schiturile mari sunt mănăstiri cu viață de obște, populate cu călugări tineri. Sfântul Munte și-a recăpătat și funcția sa profetică în spațiul ortodox, luând atitudine public față de probleme teologice (vezi dialogurile Bisericii Ortodoxe cu celelalte Biserici creștine), cât și față de problemele majore sociale și politice cu care se confruntă popoarele ortodoxe (integrarea în Europa, de exemplu). Atracția Sfântului Munte este din ce în ce mai mare.

(Pr. Constantin Coman)

Sfântul Munte Athos, milenara Republică Teocratică a monahismului ortodox, găzduiește un număr de 20 de mănăstiri numite istorice, împărătești, patriarhicești, stavropighicești și chiriarhicești, ridicate din elanul de evlavie al împăraților bizantini și al voievozilor diferitelor state ortodoxe, pentru acei credincioși care, departe de zgomotul și deșertăciunile lumii, în umbra Sfintelor Altare, doresc să-și năvădească firul unei vieți îngerești.

(Pr. D. Veștemean)

A trăi pe pământul sfânt al Athosului, unde totul respiră cu binefăcătorul miros de mirodenie, și în aerul care parcă este țesut din suspinele rugăciunii și cântărilor bisericesti

fără de sfârșit, este ceva sfânt. Aceasta dispune și atrage sufletul omenesc către dumnezeiasca râvnă pentru fapte bune și rugătoare de pocăință. Aici, suferințele inimii supraîncărcate își află mângâiere spirituală și conștiința se curăță. Rugăciunile de noapte, lacrimile de pocăință, inima înfrântă sunt anevoioase, dar extazele lor spirituale sunt neîntrecute, către înălțimile luminate ale zărilor cunoașterii lui Dumnezeu. Râurile de lacrimi ale sfinților și privegherile sutelor de ani au transformat locul acela pustiu în trapeză duhovnicească a frăției tuturor popoarelor ortodoxe, care au devenit frați prin credința comună. Ca închinător, am atins și am sărutat sfintele moaște și sfinte icoane de atâtea secole. Aș dori să mă întovărășescă darul lor în cursul vieții mele zbuciumate. Mi-am îmbogățit sufletul cu atâtea slujbe sfinte și atâtea stări noi, pe care aș dori să le păstrez ca viitor slujitor al altarului. Ca cercetător al trecutului, aș dori ca cei cu putere să organizeze expediții științifice pentru studierea și salvarea anticăităților religioase și de artă ale Athosului. Comorile Ortodoxiei să fie astfel văzute și cunoscute de credincioși și învățați. Monahismul românesc să fie întărit și sprijinit. Iar naționalitățile ortodoxe, cu disputele dintre ele, să fie împăcate, neînțelegerile – reglementate. Să dispară antagonismul dintre mânăstiri. Adevărații pustnici, locuitori prin stânci, prin rugăciunea și munca mâinilor lor, sunt culmi ale vieții monastice.

*

Duminică, 5 iulie 1931. Schitul Sf. Andrei, Athos. Zilele acestea nu se vor uita din sufletul meu, căci nimic pământesc nu simt, nu mi-e nici somn, nici foame. E atâta armonie în sufletul meu și atâta dorință de a mă ruga și de a pătrunde în cele sfinte! Ceea ce era zdruncinat în sufletul

meu în urma cercetării mănăstirilor din țară, din Bulgaria și Grecia, aici a dispărut, s-a întărit și s-a înmulțit convingerea în credință și adevăr, în sfințenia castității. Acestei împărății a credinței, sfințeniei, rugăciunii, tăcerii și liniștii îi voi rămâne îndatorat pentru multă vreme. Aici nu sunt discuții teologice inutile, aici e rugăciune, post și tăcere. Ce-am simțit aici nu pot exprima prin cuvinte. Trebuie să fii aici, ca să simți harul acoperământului divin.

(Pr. Dr. Paul Mihail)

*

A dorit mult (Gala Galaction – *n.n.*), a destăinuit el, să cerceteze așezămintele monastice athonite. A istorisit cum, în anii copilăriei, a auzit și a ținut minte legenda populară, după care, în luna secerișului, stâncuțele și ciorile culegeau spice de grâu, rămase de la secerători, și le duceau, în cioc, peste mări și țări, la Muntele Athos, numit de popor Sfânta Agora. Călugării știau că trebuie să vină ele. Bătătoreau arii, pe care păsările, sosite de pe meleagurile românești, lăsau spicele de grâu, pe care le treierau cu măgărușii și, apoi, foloseau grâul la slujbe și pentru hrana lor, până la vara următoare. Legenda cuprindea și exprima, prefigurat, ajutorul generos pe care Țările Române l-au dat, sute de ani, mănăstirilor athonite.

(Pr. Gheorghe Cornescu)

*

Sfântul Munte Athos este al doilea loc, după Țara Sfântă biblică și evanghelică Palestina, căutat și venerat, al Bisericii creștine – cu precădere al Bisericii orientale – ortodoxe. Se cunoaște însemnătatea ce o avea Muntele

Athos în viața religioasă și culturală a Ortodoxiei – îndeosebi a monahismului ortodox. Spre Sfântul Munte, spre mănăstirile athonite, fiind mai aproape geografic, s-au îndreptat, câteva sute de ani evlavia și dărnicia poporului român și ale Țărilor Românești, adevărate prin numeroase mărturii de credință, ctitorii, danii, documente. S-a afirmat, documentat, că nici un popor pravoslavnic nu a făcut atâta bine Athosului cât au făcut românii.

(Pr. Gheorghe Cunescu)

*

“Tendința athonită a domnilor români nu era numai un act de evlavie, ci și unul de semnificație politică” (Virgil Cândea). Autonomia de care beneficiau Țările Române a făcut pe prinții filoeleni, precum un Neagoe Basarab, un Vasile Lupu, un Șerban Cantacuzino sau Constantin Brâncoveanu, să încurajeze pe greci să caute refugiu aici.

*

Acești călugări (de la Athos – *n. n.*) se găseau peste tot în Principate. Veneau și nu plecau până nu li se promiteau ajutoare substanțiale pentru mănăstirile lor. Perseverența lor era de admirat. Așa procedase Chesarie Daponte, pe care Xiropotamul îl trimisese pentru aproape opt ani în Țările Române, la Constantinopol și prin insulele grecești, cu scopul străngerii de eleimosine (mile). El a rămas în istorie nu numai prin aceea că a luat, ci și prin faptul că a dat destul de mult culturii grecești. Dar cultura aceasta era găzduită atunci de noi. Iată un dublu rol jucat de domnii de odinioară în raport cu lumea greacă, cu Athosul și celelalte locuri sfinte. Călugării aceștia, care veneau în țările noastre, erau

de multe ori cooptați de domni în munca de iluminare a poporului. Câți dintre athoniți n-au venit să fie profesori la Academiiile princiare? (București, Iași – *n.n.*). Ca să nu mai vorbim de patriarhi ca Dositei al Ierusalimului, care-și alcătua opera la noi, ori de Macarie de Antiohia, al cărui fiu, diaconul Pavel de Alep, descrie atât de frumos țara noastră, și alții ca ei, aflați în căutarea unui loc pe care l-am putea denumi cu un titlu de-al lui Daponte: *Kipos xariton* (Grădina darurilor). Căci acestea au fost pentru ei Țările Române.

*

Contactul cu Muntele Athos a fost foarte benefic pentru Țările Române, care au înțeles că au numai de câștigat pe linia tradiției bizantine. Tocmai de aceea domnii români au și susținut Muntele Athos, fără a revendica vreodată dreptul asupra vreunei mănăstiri de acolo. Și aceasta se întâmpla pentru că ei vedeau faptul ca pe o datorie față de Ortodoxie, iar pe de altă parte considerau Athosul un bun comun și unicul punct care a ajutat Ortodoxia să supraviețuiască. Un fel de “o mână spală pe alta”, o reciprocitate perfect avantajoasă, din care ambele părți și-au văzut câștigul.

*

Dintotdeauna, călugării români au venit în număr mare la Muntele Athos, chiar din cele mai vechi timpuri, când Țările Române căpătau statut politic. Este arhicunoscută corespondența de la 1369 a lui Vladislav I, voievod al Țării Românești, cu Hariton de la Cutlumuș, căruia i se cerea modificarea statutului chinovial în idioritmie pentru călugării români, în schimbul unor prețioase danii – zidirea catoliconului și a restului mănăstirii.

*

După căderea Bizanțului și a țărilor ortodoxe, Valahia rămâne singura țară a cărei autonomie acordată de Înalta Poartă permitea refugiaților greci, dar și celor bulgari, sirieni, ierusalimiteni, să se îndrepte către ea, făcând-o să devină centrul cultural al lumii ortodoxe. Se adunau aici oameni de litere, ierarhi și clerici, comercianți și politicieni. Majoritatea erau greci, dar veneau aici – spune Nicolae Iorga – “nu în calitate de greci, tinzând a greciza, ci ca moștenitori ai unei civilizații universale de limbă greacă, care se străduiau, prin școlile abia întemeiate, să câștige pe oricé ortodox la elenismul lor de nuanță bizantină”. În felul acesta, Bizanțul real a dispărut, locul lui fiind luat de un Bizanț ideal, care va dura prin instituții, literatură, artă. Era un Bizanț perpetuat oarecum prin structurile Muntelui Athos și ale Patriarhiei Ecumenice.

*

Grecii chiar recunosc la Muntele Athos, în picturile de acolo, genul “moldovalah”, absolut apropiat de genul lor propriu. Românii au preluat teme din pictura bizantină pe care le-au adaptat, dar au și preluat de la Athos anumite scene pentru bisericile lor românești.

*

Să nu uităm că Athosul era foarte încercat în acele timpuri (sec. XVII-XIX, *n.n.*), dar se ridica de câte ori venea câte o infuzie de danii din Țările Române sau Rusia, singurele sale ajutoare pe atunci. Și tot așa, Athosul a mai avut nevoie și de infuzii de spiritualitate într-o vreme în care

mănăstirile, căzute în rele datorii, erau părăsite. La un moment dat, Paisie (Velickovski – *n.n.*) a cerut voie să se așeze la Simonopetra, din care călugării fugiseră, căci nu mai puteau plăti datoriile. Nici el nu a rezistat acolo, neputând plăti datoriile ei. În felul acesta, s-a întors înapoi în Moldova, dar a lăsat în urmă un nume duhovnicesc cu multă autoritate, ucenici care să-i ducă mai departe învățătura și un curent – fenomen de aceeași valoare cu isihasmul, care s-a numit chiar “paisianism”. Dar în toate acestea, Athosul și-a avut și el rolul său bine definit, căci purta în spate o tradiție ai cărei moștenitori s-au considerat întotdeauna domnii români: tradiția bizantină.

*

Încă din cele mai vechi timpuri, românii și-au manifestat dorința de a avea la Muntele Athos un locaș numai al lor, așa cum aveau bulgarii, georgienii, rușii și sârbii. Au existat, în acest sens, mai multe încercări, dintre care unele inițiate chiar de călugării greci. Una dintre aceste încercări a aparținut egumenului Teodorit de la Esfigmenu, care a avut chiar intenția de a face din mănăstirea pe care o egumenea, o mănăstire moldovenească. Faptul se întâmpla în vremea păstoriei, în Moldova, a lui Veniamin Costachi. Nu se știe nici până astăzi de ce mitropolitul a refuzat generoasa propunere de a avea și românii mănăstirea lor la Athos. Rămâne una dintre enigmele istoriei relațiilor noastre cu Muntele Athos.

(Pr. Ioan Moldoveanu)

*

În prezent, (anul 1952 – *n.n.*) cu toată importanța pe care o prezintă Athosul pentru Ortodoxie în general, el

se află în stăpânirea fascismului grecesc de la Atena, care, operând pe linia imixtiunii, a înlăturat vechea autonomie a Athosului, călcând cu nerușinare tratatele din 1878 de la Berlin, protocoalele din 1913 de la Londra și București, precum și tratatul de la Lausanne din 1923, prin care s-a stabilit că "Grecia va recunoaște deplina egalitate în drepturi a monahilor de altă nație decât greacă, obligându-se a păstra întregă autonomia Sfântului Munte ca și înainte". Aceste nedreptăți se datoresc spiritului șovin și direcției nefaste pe care a lăsat-o guvernarea monarho-fascistă de la Atena.

*

Nimeni nu poate contesta participarea elementului grec la zidirea materială și spirituală a Athosului, dar nici poporul grec nu poate contesta participarea reală a celorlalte popoare ortodoxe: români, ruși, bulgari, sârbi, iviri ș.a. De altfel, cea mai puternică lovitură o primesc astăzi Bisericile Rusă și Română, cele care au contribuit cel mai mult la înflorirea Athosului, despre care contribuție vorbesc: bisericile, inscripțiile, documentele, hrisoavele, obiectele de artă și de cult, bibliotecile și mai ales viețile îmbunătățite ale aghioriților români, printre care poporul român are și sfinți.

*

Patronajul românesc a adus Athosului îmbunătățiri uimitoare. Fără să amintim ca o obligație de recunoștință, trebuie să spunem că pentru bunul mers al vieții religioase și duhovnicești de acolo și pentru păstrarea independenței sale totale, Athosul a fost dăruit cu saci grei de bani din partea poporului român, bani care au contribuit nu numai la salvarea autonomiei, dar și la crearea unor opere de artă

care vor rămâne bunuri ale întregii omeniri. Nu există colț al Athosului în care să nu se vadă dania valahilor, după cum nu există mănăstire în țara noastră care să nu fi suferit dijmuirea grecească și foarte puțină influență binefăcătoare a călugărilor greci.

(Pr. Ion Irimia)

*

Sfântul Munte a cunoscut vremuri de strălucire, dar și de declin. Bisericele Ortodoxe de pretutindeni sunt legate cu legături indisolubile de această citadelă a Ortodoxiei și a vieții religioase de pretutindeni. O bună parte dintre Bisericile Ortodoxe: rusă, română, bulgară, sârbă și chiar georgiană (care a primit de-a lungul veacurilor asistența spirituală din această "grădină a Maicii Domnului") și-au arătat la rândul lor recunoștința prin danii consistente și prin întemeieri de așezări monahale, pentru cei doritori de trăire duhovnicească din Sfântul Munte.

(Pr. Olimp N. Căciulă)

*

Dar tânărul Grigorie (Palama *n. n.*), simțea mai multă atracție pentru viața și contemplația religioasă, stând în legătură strânsă cu monahii din Athos. Purtându-se cu gândul să intre în viața monahală, începu încă de pe când era în lume să ducă un regim de asceză aspră, postind, veghind mult, hrănindu-se numai cu pâine și apă, stăpânindu-și faptele deși era în floarea vârstei. Cel mai bun învățător pentru aceasta i-a fost Teolept, care ajunsese, după ce trăise mai întâi în Athos, mitropolit al Filadelfiei. De la acela a deprins disciplina vegherii și a rugăciunii inimii, sporind

mult în exercițiul lor încă pe când era în lume. Trecând de la vârsta adolescenței, întâi înduplecă pe cei ai casei – mamă, surori, unii dintre servitori și chiar unele rudeni – să intre în mănăstirile din Constantinopol, și apoi plecă cu cei doi frați ai săi spre Muntele Athos.

(Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae)

*

În mijlocul fostei împărății bizantine, și totuși departe de lume, Sfântul Munte Athos străjuiește din veac porțile împărăției cerurilor. Ca o țară de basm plutind între cer și pământ, Athosul este în lume, dar și în afara lumii. Văzut de departe și de aproape, de pe apă și din văzduh, Sfântul Munte pare coborât de pe alt tărâm. Candelă nestinsă înălțată deasupra talazurilor mării și ale zbuciumatei istorii a Răsăritului, lumina înmiresmată a Sfântului Munte străbate prin vreme până la noi. Ea cheamă și astăzi la rugăciune, pentru pacea lumii și pentru mântuirea tuturor. Câte suflete învolburate de viscolul ispitelor și câte inimi ostentite și împovărate de zbuciumul vieții n-au alergat la Sfântul Munte, ca la limanul izbăvirii lor? Frumusețile neasemuite ale penisulei athonite, din piscurile căreia parcă natura însăși te saltă spre ceruri, atmosfera de pace și urmele evlaviei străvechi, prin care parcă respiră istoria, acționează ca un balsam asupra sufletelor.

*

Athosul în întregimea lui este opera întregii Ortodoxii. Republica monahală atonită a avut întotdeauna această conștiință. Cu o astfel de conștiință și în acest scop, toate celelalte Biserici Ortodoxe, din cel mai vechi trecut, i-au

dat Athosului un sprijin continuu și neprecupețit, după nevoie și împrejurări. Acest sprijin a făcut ca, în conștiința ortodoxă, Athosul să stea mereu alături de locurile sfinte din Israel și să fie chiar cuprins împreună cu acestea sub numele generic de "Locurile Sfinte".

(Pr. Prof. Dr. Liviu Stan)

Ar trebui s-avem și noi la Athos Hilandarul, Zograful și Pantelimonul nostru, cum au sârbii, bulgarii și rușii.

*

Au mai fost centre de viață spirituală și culturală importante atât pe teritoriul grecesc, cât și pe teritorii naționale, dar specificul Athosului tocmai aicea stă, că, strângând la un loc reprezentanți din Bisericile tuturor acestor popoare, îi va forma în același timp în spiritul ecumenic, pan-ortodox, în care fusese până atunci crescută creștinătatea, în primul mileniu.

*

Daniile românești au fost semănate prin tot răsăritul ortodox, începând de la cele câteva mănăstiri sârbe și bulgare, continuând cu Meteorele și Athosul grecesc, ajungând prin toate centrele Ortodoxiei îngenuncheate de puterea Semilunei: Constantinopol, Antiohia, Ierusalim, Alexandria și sfârșind cu îndepărtatele mănăstiri: Sumela din Trapezunt, Sfânta Ecaterina de pe Muntele Sinai, cele din Cipru și Mega Spileon din Peloponez. Pretutindeni mila românească s-a îmbinat cu dărnicia – și în această privință nici domniile fanariote n-au făcut excepție, daniile continuându-se până la mijlocul veacului trecut –, venind să pecetluiască prin

situația unică de Domni relativ liberi pe care o aveau Românii – și deci cu întinse puteri politice, diplomatice, culturale și bisericești – ceea ce s-ar putea numi hegemonia românească în orientul ortodox.

*

În afară de arhivele de tot felul (de la hrisoavele imperiale și voievodale până la firmele turcești, ori la singhili-oanele patriarhale și alte acte provenite de la autorități politice și bisericești), manuscrise unice sau rare scrise pe pergament, pline de inițiale înflorate și ilustrații miniaturale, bibliotecile Sfântului Munte conțin o bogăție imensă, încă prea puțin cunoscută și exploatată.

*

În trecutul nostru național și religios noi am exercitat o continuă asistență materială și o neîntreruptă hegemonie spirituală asupra Athosului. Domeniile voievozilor din Țara Românească și Moldova, ca și mărinimia boierilor, arhierilor și altor dreptcredincioși români au fost refugiul și adăpostul întregului Sfânt Munte, pentru că mai mult decât orice neam ortodox noi ne putem socoti un "Byzance aprês Byzance", deoarece "nici un alt popor pravoslavnic n-a făcut atâta bine pentru Athos decât au făcut Românii", cum spunea Porfir Uspenski.

*

Sfântul Munte n-a avut alt patron mai mărinimos decât voievozii și strămoșii noștri. De când au stabilit legături cu voievozii Basarabi: Nicolae, Alexandru și Vlaicu, și

până după mijlocul veacului trecut, călugării din Muntele Athos și-au aflat la noi totdeauna scăparea și alinarea în neajunsurile materiale. Primele trei veacuri (XIV, XV și XVI) sunt epoca daniilor în bani, a clădirii și zugrăvirii mănăstirilor, precum și a împodobirii lor cu odăjdii sfinte – cusute de mâini credincioase de Domnițe – și cu odoare aurite și argintate de credința evlavioșilor voievozi. Cu sfârșitul veacului al XVI-lea începe era închinării de mănăstiri, în care timp, atât Domnii pământeni, cât și Fanarioții de mai târziu, nu încetează de a ajuta vechile ctitorii ale înaintașilor, pentru a sfinți memoria acestora și a lor proprie. De acum zeci de călugări cutreieră țara venind să administreze moșiile (respectiv să ridice venitul cuvenit) sau colectând, prin Lemnul Crucii și prin moaște sfinte, ajutorul binevoitor al poporului vostru.

*

Și pentru noi, ca și pentru lumea întreagă, Sfântul Munte trebuie să rămână nu numai arhivă de material istoric, ci întâi de toate arhivă vie, de credință și de iubire întreolaltă și pildă de tensiune spre o viață morală cât mai îmbunătățită.

*

Spre sfârșitul primului mileniu de viață creștină, Biserica Răsăriteană înregistrează formarea unui nucleu de viață duhovnicească neîntâlnit până acum: e vorba de mănăstirile de la Sfântul Munte, care prin viața și manifestările lor exprimă una dintre cele mai intime însușiri ale Creștinismului răsăritean, unitatea în multiplicitate, spiritul ei ecumenic. Minunat loc de retragere, la distanță relativ mică de

locul de viață al populațiilor sud-est europene, greci, sârbi, bulgari, români, ruși, georgieni, așezămintele călugărești din Muntele Athos vor ajunge în cel de-al doilea mileniu de viață ortodoxă la o importanță atât de covârșitoare sub toate raporturile în istoria acestor popoare și a Bisericilor lor, încât multe dintre manifestările și realizările lor n-ar putea fi înțelese sau poate nici n-ar fi fost posibile, dacă n-am ține seamă de rolul acestor mănăstiri.

*

Fără a se ține seama de contribuția Sfântului Munte nu se poate concepe viețuirea călugărească ortodoxă (Igor Smolitsch), și nici dezvoltarea vieții bisericești și spirituale a Răsăritului ortodox nu se poate înțelege fără cunoașterea Athosului. Același lucru se poate spune și despre literatura și arta bizantină, ba chiar și despre credința și obiceiurile popoarelor ortodoxe.

*

În Biserica Ortodoxă, monahismul a fost în toată vremea "un laborator de viață duhovnicească" (N. Arseniev). După Sfântul Vasile cel Mare, scopul primordial, esențial al monahismului este desăvârșirea spirituală. De aceea puternicul centru de viață duhovnicească de la Sfântul Munte și-a avut un rol deosebit. Dacă e adevărat că în trecut viața Bisericilor Ortodoxe a fost multă vreme îndrumată de făclia athonită, apoi astăzi, importanța revenirii Athosului ca patrimoniu cu adevărat ecumenic se impune cu necesitate. Această "arhivă vie" de spiritualitate ortodoxă trebuie să redevină ceea ce a fost: grădină a Maicii Domnului, nesupusă altei stăpâniri decât dorului după Dumnezeu. Călugării

athoniți, ca toți călugării din toate timpurile și din toate țările, au o vocație specifică în Biserică: rugăciunea pentru lumea întreagă, care se înalță dintr-o inimă curată. Pătrunzând mereu mai profund în măsura purificării sale interioare, călugărul descoperă poarta cerului și, de aici, din acest abis strigă către adâncul lui Dumnezeu și îmbrățișează lumea întreagă, toți oamenii, cunoscuți și necunoscuți, morți și vii, pentru a-i împăca cu Domnul și pentru a contempla în trupul Său opera de mântuire a lui Hristos. (Col. 1, 24).

*

Până și un dușman al cugetărilor contemplative, ca Nichifor Gregoras, spunea, pe la 1350, despre Athos, că este "un febril atelier de virtuți".

*

Românii au avut, ba poate chiar mai mult decât unele popoare ortodoxe, legături patronale și culturale cu Sfântul Munte, unde și-au avut veacuri de-a rândul și locașuri proprii... Călugării români sunt pomeniți expres în documentele Athosului, dar continuitatea lor – într-o vreme când limba slavă a acestor documente nu mai este prea clasică – se întrerupe sau e discutabilă din pricina slavizării multor nume românești (I. Ivanov). Dacă numericește nu întâlnim masiv pe români decât după 1740, în schimb, binefacerile românești revărsate asupra tuturor au fost cele mai statornice și cele mai numeroase. După ce dispăruseră ajutoarele bizantine, bulgare și sârbești, iar rușii nu se eliberaseră încă de sub jugul tătăresc, românii vor lua moștenirea patronajului acestor popoare și vor susține cu o credincioșie inegalabilă toate marile mânăstiri din Athos,

fie prin danii bănești, clădiri ori reparații de tot felul, fie prin acordări sau închinări de moșii la noi, în Principate, ca sucursale pentru întreținerea locașurilor aghiorite.

*

Vestit încă din veacurile VIII-IX, când înfloreau în el multe vieți de sihaștri, ca a lui Petru Athonitul sau a lui Pavel Xiropotamitul, dar mai ales după anul 963, când fostul ofițer și demnitar bizantin Athanasie, urmat de o serie întreagă de personalități din lumea bizantină și georgiană, întemeiază Lavra cea Mare din Sud-Estul Peninsulei, Athosul ajunge în curând cel mai cunoscut centru de viață călugărească din tot Imperiul bizantin. Încă de pe la anul 1046 el e întâlnit în documente sub numele de "Haghion Oros" (Sfântul Munte), titlu pe care tradiția ulterioară a secolului al XIV-lea încerca să-l justifice prin aceea că însăși Maica Domnului ar fi venit acolo — de aici și numele de "Grădina Maicii Domnului", iar pentru renumele lui mare, împărații bizantini l-au scos de sub orice jurisdicție lumească și bisericească, scutindu-l nu numai de dările obișnuite, ci încărcând locașurile tot mai numeroase și mai populate cu nesfârșite daruri și privilegii.

*

Când se vor cerceta odată și manuscrisele slavone athonite, comparându-se cu primele noastre traduceri se vor putea lămurii și la noi multe din izvoadele după care au lucrat primii noștri cărturari. Dar oricum, să nu se uite că deși cele mai multe manuscrise aflate în bibliotecile Athosului n-au fost scrise acolo, ci au fost aduse ori donate, totuși, ele au fost strâns legate de viața spirituală din Sfântul Munte, așa cum se vede din manuscrisele slave din tim-

pul lui Ștefan cel Mare și de mai târziu. Când dăruia câte o broderie lucrată la Putna ori câte un mertic anual în bani la ctitoria Zografului, Ștefan nu uita să trimită și câte un manuscris bisericesc copiat în țară, dar în același timp avem și câteva cazuri când copiiștii lucrau în chiliile Athosului pentru trebuințele mănăstirilor din țara noastră. Așa a fost schimbul continuu – dar din dar –, iar faptul că la Sfântul Munte se aduna experiența spirituală din toate țările și Bisericele Ortodoxe, și că de acolo se întorcea înapoi, la fiecare din ele, a contribuit cel mai mult la formarea conștiinței unitare ortodoxe. La baza tuturor acestor schimburi sta doar aceeași viață spirituală, același “atelier de virtuți” (de care vorbește în secolul al XIV-lea Nichifor Gregoras), care în fond a fost cea mai scumpă dintre comorile Sfântului Munte.

*

Toate cele 20 de mănăstiri mari, cât și multe așezăminte monahale din Sfântul Munte, au fost veacuri de-a rândul obiectul celei mai calde atenții din partea voievozilor noștri. Și chiar dacă dintr-un fel de răzbunare neîntemeiată călugării români au avut mult să îndure din partea conducerii grecești a Sfântului Munte, iar azi urmașii celor mai mari binefăcători ai Muntelui Athos nu au dreptul să-și aibă aici o mănăstire a lor, totuși istoria adevărată trebuie să recunoască românilor, mai mult decât oricărui alt popor, cel mai mare merit la susținerea lăcașurilor de dârză cetate ortodoxă a Athosului.

(Pr. Prof. Dr. Teodor Bodoș)

*

Meritul monahismului athonit, pentru Ortodoxie, constă, între altele, în faptul că a păstrat și a păzit esența Ortodoxiei în credință, cult, învățatură și manifestări artistice religioase, participând la controversele iscate în aceste privințe: iconoclasmul, isihasmul, antiunionismul cu Roma, diferite curente liturgice, canonice și artistice etc. Și tot Athosul a oferit creștinismului și îndeosebi Ortodoxiei valori considerabile de personalități, credință, evlavie, practici liturgice și ascetice, dragoste pentru Sfinții Părinți, orientări filocalice, virtute, jertfelnicie, demnitate umană etc. Aceasta înseamnă nespus de mult pentru creștinism și Biserică.

*

Primele începuturi de viață monahală creștină în Muntele Athos sunt destul de vechi. O tradiție athonită pretinde că însăși Maica Domnului, în cursul unei vizite pe care o făcea cu Apostolul și Evanghelistul Ioan lui Lazăr cel înviat de Domnul și aflător în Cipru, a ajuns în urma unei furtuni pe mare, la Athos, și a debarcat în portul Clement – acolo unde astăzi se află Mănăstirea Iviru. Aici, ea a răspândit sămânța creștinismului printre băștinași, cărora le-a pus în frunte un episcop, și fiindcă iubea această regiune, înainte de a pleca, a rugat pe Fiul său să-i încredințeze ei acest loc, ca moștenire și grădină proprie, după care a prorocit că va veni vremea ca muntele acesta să fie locuit de bărbați feciorelnici.

(Pr. Prof. Ioan G. Coman)

*

Sfântul Munte Athos a fost una dintre cele mai importante comunități religioase ortodoxe, înspre care s-a îndreptat atenția Vaticanului. Impresionantul număr de călugări

ortodocși care se nevoiau pe acest munte, trăind după asprele reguli monahale; frumosul buchet de alese virtuți, care odrăsleau pe coastele stâncoase și sterpe athonitice, cum și cununa minunată de mănăstiri, zidite lângă cer, au deșteptat gelozia Vaticanului, care a simțit că aici, la Sfântul Munte Athos, este unul dintre centrele vitale ale Bisericii Ortodoxe.

*

Sfântul Munte Athos s-a verificat și în lupta seculară dusă cu Vaticanul, ca un adevărat Sfânt Munte al Ortodoxiei. Conștiința sa trează ortodoxă a vădit, fără cruțare, perfidia și ura sălbatică a Vaticanului. Sfântul Munte Athos este, pentru credincioșii ortodocși, o pildă demnă de veștejire a acțiunilor reacționare ale Vaticanului și în actualitate.

(Pr. Prof. Petru Rezuș)

*

Într-un dosar, păstrat la Arhivele Statului din Iași, am găsit câteva scrisori trimise de la Sfântul Munte Athos, în intervalul nov. 1856 – mai 1860, Arhiepiscopului Filaret Scriban, personalitate remarcabilă a clerului moldovean, la jumătatea secolului trecut. Scrisorile sunt semnate de călugări moldoveni, viețuitori în acest ostrov al monahismului ortodox, care se străduiau să închege, acolo, un schit românesc “ca o pârgă a întregii nații” și, în același timp, să zidească o biserică spre a spulbera vorbele clevetitoare ale unora sau altora, “că neamul nostru românesc nu este destoinic, nici statornic a întemeia măcar un mic lăcaș aicea în Sfântul Munte”. Scrisorile conțin știri în legătură cu locul în care se află așezarea chinovială românească, cu poziția juridică

a acestei înjghebări călugărești față de mânăstirea Marea Lavră, pe moșia căreia este ea întemeiată, și cu o serie de lucrări pregătitoare și, în sfârșit, cu modul în care se desfășoară însăși construcția bisericii.

(Pr. Scarlat Porcescu)

*

Comunitatea monahală a Sfântului Munte a avut în cursul zbuciumatei sale existențe, aproape milenare, doi dușmani mari și înverșunați. Unul de natură interioară, tendința către viața însingurată (idioritmia), care a constituit de cele mai multe ori piatra de poticnire a monahismului și refugiul unora, în dosul acestui sistem, ajungându-se la însăși negarea voturilor monahale, rațiunea de a fi a acestei instituții, deoarece viața călugărească individuală nu mai garantează efectivitatea practicării nici a sărăciei de bunăvoie, nici a castității și nici a ascultării. Altul de natură exterioară, care i-a tulburat neîncetat tihna rugăciunii și muncii, prin tot felul de manevre, intrigi, asupriri, silnicii și chinuri, și care a fost Catolicismul, cu oficina lui centrală Vaticanul, doritor înflăcărat de noi și noi prozeliți.

Cu amândoi acești inamici tiranici s-a luptat din plin și aproape neîncetat, mai ales cu cel din urmă, și pe ambii i-a doborât Athosul cu înălțimile lui duhovnicești, în sensul că nu le-a îngăduit să prindă rădăcini în casa sa și să o transforme cum ar fi dorit și în ce ar fi dorit.

Această luptă necruțătoare i-a transformat pe athoniți în ostași vigilenți, dinamici și oțeliți față de orice nouă tentativă de atac, i-a mobilizat constant și le-a creat în suflet și în toate manifestările lor, antidotul necesar și starea de luptători bine înzestrați, gata să facă față oricând atacurilor perfide ale acestor doi factori negativi, față de Athos.

Din lupta împotriva celui dintâi dușman, trăirea ruptă de colectivitate și de aspirațiile ei superioare, a rezultat în viața Sfântului Munte, în trecut în special, mai multă trăire duhovnicească, o mai severă practicare a voturilor monahale, o mai mare înălțime morală, pe care ei, athoniții, gustându-le mai întâi, au rămas cu perseverență apoi pe făgașul lor, lucru pentru care Ortodoxia i-a stimat și i-a prețuit din ce în ce mai mult, iar Muntele Sfânt a căpătat faima adevăratului monahism, prin excelență. Tot din ciocnirea cu individualismul retrograd, a ieșit nevoia unei documentații pe baza Sfintei Scripturi, a Sfintei Tradiții și a Sfinților Părinți, pentru susținerea luptei cu temeuri autentice, care s-au transformat apoi în cărți și manuscrise, ce s-au copiat continuu și au căpătat circulație în mănăstirile tuturor țărilor ortodoxe, deci și la noi, dinamizând monahii în a rămâne fideli făgăduințelor făcute odată cu intrarea lor în cinul respectiv. Prin aceasta, viețuirea și credința creștină au devenit bunuri mai prețioase și mai prețuite, mai apărute și mai susținute.

Din lupta neîncetată cu celălalt dușman, și mai periculos, care e Vaticanul cu toate armatele lui de bazilieni, franciscani și iezuiți, ce s-au năpustit asupra Sfântului Munte cu gândul de a-l extermina sau catoliciza, rezultatul a fost crearea în sufletele athoniților a unui sentiment de mânie și dezaprobare față de uneltirile imorale și anticreștine ale papalității.

An de an și secole de-a rândul, uzând de perfidiile cele mai rafinate, de corupție, de bani, de înșelătorie, de mijloacele cele mai abjecte cu putință, Vaticanul a tot nădăduit să poată introduce acolo un cal troian cu care să-și poată face intrarea mai întâi la Athos, să se consolideze și să întemeieze instituții papistașe, și apoi să-și poată deschide în inima Ortodoxiei alte porți spre alte centre și direcții din același organism al Bisericii Ortodoxe.

Și dovadă și mărturie că așa gândea Vaticanul, ne sunt cuvintele lui Francesco Ingali, secretarul congregației romane a Propagandei, scrise în 1628: "Este părerea tuturor aceluia ce cunosc Biserica orientală, că, dacă s-ar câștiga călugării de la Sfântul Munte, o largă cale s-ar deschide unirii acestei Biserici cu Biserica occidentală".

Considerațiile de mai sus, deși sunt destul de exagerate, fiindcă Ortodoxia nu s-a menținut numai datorită Sfântului Munte, ne arată totuși într-un chip foarte elocvent poziția centrală, ca un fel de matcă, de însemnat centru vital al Bisericii Ortodoxe și totodată ireductibilitatea în materie de credință, a Sfântului Munte.

Catolicismul n-a prins niciodată în Athos. Aghiorții n-au putut fi niciodată câștigați nici pentru uniație, cea mai nenorocită dizidență a Bisericii lui Hristos Cel Unic, în care a târât papalitatea venală o parte din credincioșii noștri, sfârtecându-i unitatea spirituală, lucru ce s-a reparat din fericire în zilele noastre, credincioșii putând reveni liber acolo de unde pleaseră acum aproape 250 de ani. Dar în Ardeal, în timpurile acelea, spiritul de treaz luptător împotriva politicii Vaticanului imperialist și asupritor de popoare, spirit făurit în special la Athos, n-a putut intra prea mult, toate căile de acces fiind barate călugărilor ortodocși, în general de imperiul fanatic și catolicizant al Habsburgilor. În Țările Române, a fost însă cu totul altă situație: acolo athoniții au putut lucra în acest sens, în deplină libertate.

Cu mare tristețe constata Pius al II-lea, în 1459, eșecul uneltirilor la Athos, în următoarele cuvinte: "Monahii athoniți sunt încăpățânați în schismă". De aceea, curia papală a găsit de cuviință, în cele din urmă, să-și schimbe tactica, în sensul ca să nu mai abordeze întâi Athosul, cetatea inexpugnabilă a Ortodoxiei, pentru uniație, ci mai întâi celelalte țări ortodoxe, adică Rusia, Moldova, Valahia,

Bulgaria și Serbia, și numai la sfârșit acesta.

Dar nici schimbând tactica n-a putut să ajungă la rezultate decisive nici în alte părți, nici la Sfântul Munte, deoarece popoarele s-au convins tot mai mult ce este Vaticanul, ce urmărește el, și de care puteri, din națiunile lumii, este cel mai apropiat.

Este în acesta elogiul suprem ce i se poate aduce Sfe-tagorei, care n-a înțeles niciodată să facă tranzacții în materie de credință, mai ales că simțise pe propria piele efectele cruciadei a IV-a, ale Imperiului Latin de Răsărit (1204-1261), când ajunge direct sub stăpânirea papei, precum și pe cele ale unirii de la Lyon, din 1274.

Atitudinea dârză a Sfântului Munte în fața neîncetatei agresivități catolice s-a transmis prin mulțimea călugărilor acestei republici monahale, care au colindat neîncetat țările ortodoxe până în epoca noastră, nu numai asupra noastră, ci și asupra tuturor Bisericilor Ortodoxe în comuniune de credință cu el. Athosul a fost un fel de pavază, de platoșă și de arsenal în făurirea armelor noastre pentru apărarea credinței ortodoxe. Este și acesta un aspect vrednic de luat în seamă, al înrâurilor binefăcătoare pe care Sfântul Munte le-a adus asupra vieții noastre religioase.

Nu voim deloc să spunem prin aceasta că în Țările Române nu au fost ciocniri directe cu emisarii Vaticanului, și că toate mijloacele de luptă împotriva lui ne-au venit numai de la Athos. Același spirit de vigilență și dezaprobare, împotriva misionarilor catolici, doritori de sufletele românilor, s-a format și la noi, dar el a fost întărit și confirmat de toți athoniții care au venit la noi, începând cu Hariton, Nicodim, Nifon, Paisie Velicikovski și toți ceilalți mai noi, cărora nu le mai cunoaștem numele, ci numai acțiunile și spiritul autentic ortodox în care au lucrat.

*

Încheind aceste câteva pagini închinată înrăuirilor trecute ale Sfântului Munte Athos asupra Bisericilor din Țările Române, nu putem decât, subliniind încă odată importanța lor, să ne exprimăm regretul că credincioșii noștri, care au contribuit în cel mai înalt grad posibil la înflorirea și propășirea materială a celei mai glorioase pepiniere mănăstirești a Ortodoxiei, pentru ca să putem avea și binefacerile ce le-am trecut în revistă, sunt singurii care nu mai au astăzi nici o mănăstire acolo, rezervându-li-se doar așezămintele călugărești de mâna a doua și a treia.

Și totodată să ne exprimăm indignarea față de politica naționalistă ultra-șovină a Greciei, care a transformat Sfântul Munte într-o colonie exclusiv grecească, spre paguba Athosului însuși, căruia i se taie astfel legăturile cu gloriosul său trecut și în detrimentul Bisericii Ortodoxe întregi, care se deprinsese timp îndelungat să vadă acolo o adevărată vatră a credinței și a faptei, pe care ar fi dorit să o cinstească nemijlocit, mereu.

Athosul n-a fost niciodată al Greciei, ci al întregii Ortodoxii ecumenice.

*

Totuși interesele și uneltirile străine de duhul creștinismului ortodox, nu pot tăgădui și nimici drepturile ce ni se cuvin de urmași ai vrednicilor ctitori de pe vremuri. Căci daniile și ajutoarele, hărăzite de ei cu multă îndestulare, s-au revărsat asupra întregului Athos și ele stăruie la temelia sfintelor lăcașuri ca mărturii adânc grăitoare.

*

Voievozii români sunt asemănați pentru adâncă lor milostivire și largă înțelegere, cu Justinian, cu Constantin cel Mare sau cu alți împărați de seamă ai Bizanțului. Patriarhii ecumenici numeau pe Vasile Lupu "sustinător al întregii Biserici Ortodoxe, urmaș prea vrednic al împăraților bizantini", iar învățatul dascăl Sevastos Chimenitul spunea despre Constantin Vodă Brâncoveanu, că istoria n-a cunoscut vreun împărat mai darnic decât el. Și când călugării aghioriți veneau să strângă milă și ajutoare de la credincioșii români, cronicarul putea să scrie că toți se întreceau în fapte de binefacere, de la Domn până la țăran, și de la dregătorul cel mai avut până la neguțătorul cel mai umil.

*

Voievozii și Domnitorii Țărilor Române, ca și sfinții lor, au căutat cu dumnezeiască râvnă și cu multă evlavie să împodobească în cursul veacurilor așezămintele din Muntele Athos. Cu cheltuiala lor s-au zidit de iznoavă ori s-au preînnoit sfintele biserici și mănăstiri de acolo, hărăzindu-le nenumărate venituri și închinându-le metoace bogate, sate, vecini, sălașe de țigani, moșii, țarini, podgorii, păduri, gârle, heleștee, râuri, mori, lacuri și bălți pline cu pește și ocne de sare.

*(Prof. Diac. Gh. I. Moisescu –
Ortodoxia nr. 2/1953).*

*

Prilejul care se oferea Moldovei în 1805 (de a prelua mănăstirea Esfigmenu – *n. n.*) nu a mai fost regăsit nici după 1852, în întreaga istorie atât de frământată a schitului Prodromul, și progresele realizate, mai degrabă modeste, au venit

cu greu. Amintim, doar, că în 1856 s-a putut obține ca pecetea schitului să poarte o inscripție cu litere românești, iar în 1857, unul dintre întemeietorii noului schit, duhovnicul Nifon, într-un memoriu adresat mitropolitului Nifon al Ungrovlahiei, își arăta nădejdea – încă nerealizată – că se va putea înălța: “în acest sfânt loc, un lăcaș lui Dumnezeu, în numele unei nații, unde să putem înălța slavoslovii lui Dumnezeu, curat, numai în limba strămoșilor noștri, pe care de atâtea veacuri au dorit-o sihaștrii români”.

(Prof. Dr. Alex. Elian)

*

Cu ceea ce a fost și a însemnat în sânul Ortodoxiei, Sfântul Munte a corespuns unei situații și unei necesități spirituale, care și explică crearea și menținerea lui până azi. Athosul este deci un fapt creștin al timpului și al funcțiunii sale în capul Bisericii Ortodoxe. Istoria lui continuă de un mileniu este adevărată a necesității și a rațiunii lui de a fi. Sfântul Munte a îndeplinit cu aceasta o mare misiune istorică și are prin ea justificarea și titlurile sale de prețuire în sânul Ortodoxiei.

*

Cu darurile și meritele sale toate, Athosul a obținut numeroase titluri de mare cinste: “Sfântă oază mereu înverzită, punct central și vital al credinței ortodoxe, țintă a tuturor darurilor pioase, loc de adunare și de bună păstrare a tradiției bisericești, marele institut de penitență al Bizanțului”, “Perla monahismului oriental și oarecum punctul culminant al creștinismului răsăritean”, “bastionul ortodoxiei” și “turnul drepte credințe tari”, “luminător până

departe – neclintit de nici un curent apusean - ”, “bijuteria creștinătății răsăritene”, îl numește un convins, de asemenea, prețuitor al spiritualității lui, Georg Wunderle. “Farul Egeei”, “Gibraltarul Greciei în gura Helespontului”, “colț sacru” și “depozit sacru al elenismului”, l-a numit profesorul grec Gheorghios A. Sotiriu. “Această nouă Tebaidă” și “minunatul focar al monahismului răsăritean”, l-a numit alt scriitor ortodox. “Locul de adunare a bogăției, ca și a tradiției bisericești, port liber și ultim loc de refugiu al tuturor celor sătui de lume din Bizanț”, de către Fallmerayer, “Vaticanul Răsăritului” etc. Poate că cea mai potrivită asemănare a Athosului este aceea cu o cetate spirituală zidită pe stâncă, și de aceea inexpugnabilă: pe stâncă duhului ortodox.

*

Fallmerayer își făcea o întrebare și o grijă din pătrunderea “impulsului occidental spre progres și știință în zona liniștită a Athosului”, unde ar putea aduce “pustiire și disoluție”: “Va suporta, oare, Biserica Răsăriteană pe enciclopediștii și filosofia hegeliană a Apusului?” – întrebare pusă cu aplicare la viața Sfântului Munte.

*

Înconjurați cu respectul, cu atenția și cu dăruirea credincioșilor tuturor popoarelor ortodoxe, refugiați în imunitățile și în exterioritatea lor, bucurându-se de protecția specială a Proniei și a Maicii Domnului, a cărei “grădină” se socotește Athosul, cetățeni fericiți și încrezători în împărăția cea inexpugnabilă a Duhului, cu toată evlavlia și smerenia lor, aghioriiți au luat uneori atitudini de nesupunere, de neînțelegere, de interes pentru cele pământești, consecință firească a largii lor autonomii.

*

La 1213 sau 1214, papa Inocențiu III a luat Athosul sub protecția sa, pentru a cruța Scaunul papal de rușinea abuzurilor latinilor, a recunoscut privilegiile acordate Athosului de către împărați și a adresat călugărilor aghioriți cuvinte ca acestea: "Muntele vostru, cel împodobit cu trei sute de mănăstiri, și cu mulțime de bărbați sfinți, care posedă un foarte mare prisos de bunuri duhovnicești, este cu adevărat Casa Domnului, Poartă Cerească. Pentru aceasta multe neamuri îl iubesc, iar episcopi, principii și împărați și mulți alții îl ocrotesc."

*

Multe și mărețele lui mănăstiri și schituri, frumusețile naturii, nevoințele de zi și de noapte ale călugărilor, regimul special al vieții monastice rămân în Athos, dar evlavia, virtuțile și pildele cele bune, duhul gândirii și al trăirii aghiorite, în general, au trecut de pe pământul îngust al Athosului spre toate laturile Bisericii Ortodoxe și au devenit un bun comun al întregii comunități dreptcredincioase.

*

Organizația monastică de la Athos a luat ființă și a crescut după marea epocă patristică, a sinoadelor ecumenice, a construirii Bisericii Ortodoxe în formele în care avea să rămână, după lupta ei cu ereziile hristologice și cu iconoclasmul, după ciocnirea ei cu islamismul, după constituirea ei anume ca Biserică tradițională orientală de tip grec, față de Biserica apuseană de tip latin.

*
Păstrat Ortodoxiei, peste toate loviturile ce a primit în o mie de ani, Athosul este un monument și o mărturie a rezistenței și a vitalității ortodoxe. Mai înainte de el, a dat această mărturie și o dată încă până astăzi, în alt loc și în alte condiții, Mănăstirea Sfânta Ecaterina din Sinai, două puncte depărtate și mult deosebite, în regiunea pietroasă și neospitalieră a unui colț de pustie arabă, și în grădina paradisiacă de la Athos – din secolul al V-lea Mănăstirea Sfânta Ecaterina, din secolul al X-lea primele mănăstiri cunoscute la Athos; au câștigat ascezei și desăvârșirii duhovnicești teren și mulțime de suflete și l-au păstrat împotriva tuturor obstacolelor și primejdiilor, a răufăcătorilor și a duhului celui rău și stau de pază până azi cele două cetăți ale spiritului ortodox, veghind în dreaptă mărturisire și trezvie, ca să nu se stingă în ele candela mântuirii.

*
Prin ceea ce a gândit și a trăit la locul său; ca și prin legăturile și influența spirituală în tot spațiul ortodox, Sfântul Munte a realizat și a însemnat în viața sa milenară o operă și o prezență religioasă morală, excepțională și unică, privit nu numai în Orientul ortodox, ci chiar în toată lumea creștină. El a fost în toate privințele o instituție monastică deosebită de toate celelalte – și în ceea ce a creat de valoare, și în ceea ce l-a expus uneori criticii.

*
Rostul și meritul Athosului este anume de a fi concentrat, perpetuat și caracterizat, în formele și în conținutul vieții sale, spiritualitatea Bisericii Ortodoxe, expusă

apăsării, risipirii și împruținării, într-o lungă epocă de prefaceri, de tranziție și de crize în viața popoarelor ortodoxe; de a fi fixat și cultivat, de a fi îmbogățit și difuzat timp de o mie de ani, în cercul tot mai mare al Ortodoxiei; de a fi îndeplinit astfel o misiune de evanghelizare și înduhovnicire a popoarelor convertite la creștinismul ortodox, cărora le-a dat propovăduitori și organizatori ai vieții bisericești, le-a împărtășit experiența sa spirituală, le-a transmis bunurile sufletești dobândite prin moștenire și prelucrare de la marile vetre anterioare ale spiritualității ortodoxe, a căror existență împrejurările istorice o stinghereau, o oprimau sau o amenințau.

(Prof. Teodor M. Popescu)

*

În România, de pildă, pe lângă multe mănăstiri și biserici închinată Schimbării la Față a Domnului se află și un munte, Ceahlăul, măreț ca și Athosul, care are ca hram Schimbarea la Față a Domnului și, la 6 August, ca și la Athos, mulțime de monahi și credincioși se urcă și fac priveghere și Sfânta Liturghie pe vârful lui... Pe Athos, această metamorfoză a cosmosului este mai vizibilă ca în altă parte, Sfânta Liturghie, care de veacuri se săvârșește neîntrerupt pe Athos; apoi țărâna trupurilor a nenumărați sfinți aghioriți, care s-a amestecat cu țărâna Muntelui; apoi Harul Sfântului Duh care neconținut se revarsă peste mulțimea celor care se pocăiesc - , toate acestea au dus și la o transformare a însăși firii materiale a Athosului. Mărturisesc acest lucru mireasma simțită adeseori de pelerini pe cărările Muntelui; dorul după Athos, care urmărește pe cei ce l-au văzut o dată, dar mai ales chipurile frumoase, transfigurate de lacrimile pocăinței, ale multor nevoitori aghioriți.

Pelerinii care vin cu evlavie la Sfântul Munte întrezăresc uneori această minunată metamorfoză, ca pe ceva din altă lume, care te umple de pace și bucurie.

*

Inspirat este cuvântul unui monah aghiorit, că "Muntele Athos este locul unde mulți oameni se pocăiesc, și prin aceasta ei fac mereu bucurie în cer, după cuvântul Scripturii" (Luca 15, 7). În acest sens, monahul, pe lângă *kalogheros* și "înger în trup" este și "omul pocăinței", iar muntele pe care toți locuitorii săi își au pocăința drept îndeletnicire principală a vieții, este firesc ca, pe lângă "Sfântul Munte și "Grădină a Maicii Domnului", să se numească "Muntele Pocăinței".

*

Sfântul Munte are o mare influență asupra credințioșilor greci. O dovadă este și aceea că în rândul călugărilor aghioriți se află astăzi peste 150 de absolvenți de facultăți: ingineri, medici, profesori, filologi. Sunt 4-5 cabinete medicale. Arhitecți cu studii la Berlin, la Londra, s-au retras la chilie. Deci, cam zece la sută din totalul călugărilor athoniți sunt cu studii universitare. Și duc o viață călugărească aspră. De unde numărul acesta sporit? Vine multă lume – tineri în special – la Sfântul Munte pentru discuții duhovnicești, pentru participarea la slujbe etc. Și altceva: stareții de la Sfântul Munte, mai ales în Postul Mare, colindă toată Grecia. Sunt chemați la eparhii, la parohii, pentru a vorbi, pentru a spovedi. Toate lucrurile acestea au influență foarte puternică asupra tinerilor.

(*Protos. Petroniu Tănase*)

*

Aci, în Muntele Sfânt, legătura, viețuirea, înrâurirea rodnică a Lumii de Dincolo e netăgăduită. E o datorie de cinste omenească să îndrăznesc să sparg toată piedica părerilor, prejudecăților și înșelărilor, care m-ar opri astfel să ating sufletul neprihănit al Athonului. Numai așa voi putea afla în piscuri tainica icoană dintre Văzut și Nevăzut, prin care se ține "marea legătură" de așa trebuință tuturor mai ales acolo, în țara mea, unde din vitregie și necredință s-a sfărâmat și s-a pierdut.

*

Bura egeică a apelor, grea de lumina nelămurită încă, ca o pâclă ușoară și caldă, se ridică și în față și pune taină și gingășie peste Muntele Sfânt, o taină de Orient, liniștitoare și largă. Doi pelerini ruși, cu bărbi lungi, pun mătânii și se închină Muntelui, fără să le pese de nimeni din preajmă. Măreția aceasta curăță sufletul, se revarsă darnică ca o pânză nevăzută de botez duhovnicesc. Simt peste orice îndoieli că am ajuns în țara sfințeniei. Aș dori să fac și eu ceea ce fac cei doi pelerini bărboși. Să mă joc și eu ca un copil nevinovat cu rugile dumnezeiești. Dar bestia civilizată din mine mă împietrește locului. O, bestie civilizată!

*

Înțeleg că și Athosul își are ascunsurile, tâlcurile și sensurile, arcana lui, care nu se dă cu ușurință primului venit. Și Athosul are mai multe fețe. Să o alegi pe cea adevărată.

*

Lumea asta întregă, dacă se mai ține și nu cade sub blesteme e fiindcă se sprijină pe rugăciunile Muntelui Sfânt. Pe când lumea stă la adâncul nopții, culcată în moliciunea patului, în dulceța somnului, și furii și răii și tâlharii blestemătesc, și desfrânații se îndulcesc stricat din poftele spurcate, Muntele stă treaz și se închină și bate mătânii cu oftări.

*

Măreția legendară a privescării athonite îți aduce fel de fel de gânduri și întrebări, mereu, chinuitor. Iată, a rămas aici, în acest bătrân continent al rasei albe, o ciudată țară neatinsă de profanările omului civilizat. Hărăzită veșnic spre închinare dumnezeiască, această inimă neprihănită de piatră, — athons în limba elină înseamnă nevinovat — Muntele Sfânt nu și-a tăgăduit niciodată numele. Mereu s-a ridicat în noaptea mormântală, de hipogen al vremurilor, în care întreg pământul se învârtește, mereu s-a ridicat ca un semn uimitor și unic al cerului.

*

Pentru mine, pentru neamul meu, cred că e mai rodnică cunoașterea Athosului decât orice loc din Apus.

*

Sfințenia, acest fapt neașteptat, minune a lumii lăuntrice, se împlinește în marmura violetă a Muntelui înaintea mea. Vedenie de frumusețe cerească, urcat peste liniștea

dimineții ca un herb al tainelor, Athosul cucerește pentru vecie sufletul omului.

*

Trebuie să fac ceva ca să sparg coaja asta a obișnuitei înfățișări, a aparențelor și prejudecăților, ca să pătrund în miezul lucrurilor, să aflu duhul Athosului curat și duhovnicesc. Îmi dau seama însă cât e de greu de aflat acest "loc al inimii". Undeva, pe sub stânci, prin peșteri, în vreo firidă de chilie, din inima vreunui rob al lui Dumnezeu trebuie să picure aci, dacă nu să curgă, șipotul de apă vie, și să pun și eu pumnii ca să beau, căci mi-e sete. Îmi spun lucrul acesta cu seninătate, cu limpezime, fără nici un romantism ieftin, aș putea spune chiar cu socoteală rece, practică. Trebuie să întâmpin acel puțin necesar care să mă facă să înțeleg că nu am venit aci de prisos. Să pot spune că mă întorc cu Muntele Sfânt în suflet, cu adevărul lui, pe care necredința și vitregia vremurilor i l-au pierdut, l-au spulberat.

(Sandu Tudor)

*

Acest minunat Athos, pământ prealăudat, lăcaș al cereștilor oameni, loc preasfânt și lăudat locaș al virtuților, sălaș a tot ce e frumos, a unor dumnezeiești ființe, Biserica nefăcută de mâini omenești, acest munte neprihănit ce poartă numele sfințeniei...

(Sf. Grigore Palama)

*

Eu sunt între garda veche și cea nouă a monahismului athonit. Prin urmare, cred că pot face o estimare comparativă a situației. Avem, într-adevăr, o apreciazabilă îmbunătățire. Aș numi-o "bunătațea de neînchipuit a Maicii Domnului", prin care a fost posibil să se întâmple această schimbare. S-au produs mai multe lucruri extraordinare: mai întâi am în vedere mânăstirile idioritmice, de sine. Cât rău au făcut acestea este de nedescris. Au dezbinat, au făcut să scadă mult prestigiul monahismului aghiorit și al Sfântului Munte în fața lumii. Maica Domnului a făcut minunea că, din 1974 până astăzi, toate mânăstirile Sfântului Munte au devenit de obște.

*

Monahismul este un lucru extrem de important. Astăzi, pelerinii care vin, pleacă entuziasmați mai mult de ceea ce văd la suprafață. În felul acesta Sfântul Munte are o oarecare iradiație în lume și influențează hotărâtor pe credincioși. Avem duhovnici mari. Așa cum aveți dumneavoastră pe Părintele Cleopa, noi avem pe Părintele Paisie. Vin foarte mulți pelerini să-l cerceteze. Acesta este un lucru extrem de important. Ca el mai sunt mulți. Putem spune că astăzi Sfântul Munte reprezintă autentic monahismul ortodox.

*

Nevoindu-se sub canoanele ascezei, monahii aghioriti trăiesc o viață cu desăvârșire duhovnicească și, cufun-dați în "contemplațiile" lor, nu dau o importanță deosebită frumuseților naturale risipite cu atâta belșug în Sfântul Munte.

*

Sfântul Munte va rămâne așa cum a fost întotdeauna, un loc de pocăință, de sfințire, de laudă neîncetată adusă Domnului, un centru monastic care continuă vechea tradiție monahală a Bisericii Ortodoxe...

*

Unul dintre semnele decăderii vieții monastice la Sfântul Munte a fost și acela că în întreg Sfântul Munte, în secolul trecut avem o iconografie cu totul străină, de influență occidentală renașcentistă.

(Theoklitos Dionisiotul)

La Muntele Athos, Nichifor Isihastul (a doua jumătate a sec. XIII) a devenit celebru în istoria spiritualității drept inițiator al așa-numitei metode psihosomatice a rugăciunii. Scrierea sa Despre trezvia și paza inimii expune tehnica respirației profunde punând accentul pe rugăciunea lui Iisus. Cea mai importantă mărturie asupra spiritualității monahilor athoniți este a Triadelor întru apărarea celor ce viețuiesc cu sfințenie în isihie ale Sfântului Grigorie Palama (+1359). Operă bogată, centrată pe ideea "îndumnezeirii" și considerată drept compendiu al credinței precum și al experienței sau al misticii apofatice. Vederile Sfântului Grigorie au fost sprijinite oficial ulterior de prietenul său patriarhul Filotei Kokkinos (+ 1377).

*

Legătura între vechea tradiție a Egiptului și isihastii Muntelui Athos e constituită de trei faimoși sinaiți: Isihie (secolele VIII-X), autor al unor Capete despre trezvie și vir-

tute, Filotei de la Batos (secolele IX-XII), pentru care scopul rugăciunii este "înscrierea luminoasă a lui Iisus în inimă", și Grigorie Sinaitul (+ 1346) venit la Muntele Athos ca misionar al noii mistici isihaste.

(Tomáš Špidlík)

Odată cu secolul al XVI-lea s-a produs o înmulțire a incendiilor care au afectat total sau parțial vechile așezăminte monahale din Athos; dar grație sprijinului consistent oferit de prinții Valahiei și ai Moldovei, nenorocirile au fost întotdeauna repede îndreptate.

(Xymgopoulos A.)

Îi rugăm pe toți frații români ortodocși, preoți, monahi și mireni, să se roage pentru unitatea tuturor popoarelor ortodoxe și pentru Sfântul Munte, care, cu ajutorul lui Dumnezeu, este cetatea Ortodoxiei.

(Arhim. Gheorghios Kapsanis)

Muntele Athos nu ne oferă numai promisiunea teoretică a unei lumi noi și a unei alternative la societatea modernă, ci experiența reală a acestei lumi noi. Ne arată că o transformare reală a relațiilor umane poate fi realizată dacă Îl lăsăm să lucreze pe Duhul Sfânt, Cel care le înnoiește pe toate.

(Fărintele Placide Deseille)

Mulțor cititori le este deja familiară tradiția spirituală a Bisericii Ortodoxe și mulți alții, poate totuși mai puțin, cunosc și înțeleg importanța monahismului în general și a Muntelui Athos în special. Cu siguranță, sunt alții care știu puține lucruri despre monahism și nimic despre Athos. Vor fi existând, desigur, și mai mulți dintre cei ale căror

opinii despre Athos și monahism sunt marcate, ca să folosim un eufemism, de prejudecățile culturii dominante în America și Europa Occidentală; potrivit acestei culturi, orice este atât de străvechi și lipsit de o utilitate socială evidentă trebuie eliminat, fie pentru că este irelevant, fie, mai degrabă, pentru că este atât de anacronic în epoca noastră, încât devine cu adevărat dăunător. Cine are nevoie de un Sfânt Munte într-o lume a informaticii?...

(Ierom. Alexander Golitzin)

Nici un alt popor ortodox nu a făcut atâta bine pentru Athos cât au făcut românii.

Porfirii Uspenski

Lumea asta întreagă, dacă se mai ține și nu cade sub blesteme e fiindcă se sprijină pe rugăciunile Muntelui Sfânt. Pe când lumea stă la adâncul nopții, culcată în moliciunea patului, în dulceța somnului și furii, răii și tâlharii blestemătesc și desfrânații se îndulcesc stricat din poftete spurcate, Muntele stă treaz și se închină și bate mătâni cu oftări.

Ieroschim. Daniil (Sandu) Tudor de la Rarău

Bibliografia addendei

- + Veniamin Pocitan Ploieșteanu, *Sfântul Munte al Athosului*, București, 1939
- Arhim. Ioanichie Bălan, *Convorbiri duhovnicești (cu teologi ortodocși din străinătate)*, vol. III, Ed. Trinitas, Iași, 1995
- Arhim. Emilianos, *Cateheze și cuvântări*, vol. I (*Monahismul – pecetea adevărată*), Ed. Deisis, Sibiu, 1999
- Arhim. Heruvim Karambelas, *Părinți duhovnicești contemporani de la Sfântul Munte Athos*, vol. I, Ed. Deisis, Sibiu, 1997
- Arhim. Ioanichie Bălan, *Convorbiri duhovnicești*, vol. I, Ed. Ep. Romanului și Hușilor, 1993
- Arhim. Prof. Dr. Nicolae Mladin, *Însemnări de la sărbătorirea mileniului Sfântului Munte Athos*, în "Mitropolia Ardealului", nr. 7-8, 1963
- Arhimandrit Ioanichie Bălan, *Pelerinaj la Muntele Athos*, ed. a III-a, Ed. Ep. Romanului, 1997
- Arhimandritul Vasilios, *Intrarea în Împărăție (elemente de trăire liturgică a tainei unității în Biserica Ortodoxă)*, Ed. Deisis, Sibiu, 1996
- "B.O.R." Nr. 7-8/1963, p. 599
- "B.O.R." Nr. 9/1958, p. 818
- Biserica Ortodoxă Română și problema Sfântului Munte Athos*, în "Ortodoxia" nr. 2, 1953
- Cuv. Paisie Aghioritul, *Pateric athonit*, Col. "Comorile Pustiei", nr. 2, Ed. Anastasia, București, 1995
- Damian P. Bogdan, *Despre daniile românești la Athos*, Ed. Fundației culturale Mihail Kogălniceanu, București, 1941

- Diac. Prof. Gh. I. Moisescu, *Contribuția românească pentru susținerea Muntelui Athos în decursul veacurilor*, în "Ortodoxia" nr. 2, 1953
- Franz Spunda, *Der Heilige Berg Athos*, Leipzig, 1928
- Gheorghe Cronț, *Evocarea Athosului*, în "Mitropolia Moldovei și Sucevei", nr. 1-2, 1965
- Grigorie T. Marcu, *Câteva note asupra configurației monahismului athonit actual*, în "Revista Teologică", nr. 1-2, 1935
- Hierotheos de Nafpaktos, *Sfântul Grigorie Palama Aghioritul*, Editura Bunavestire, Bacău, 2000
- Ieromonah Alexander Golitzin, *Mărturia vie a Sfântului Munte (Glasuri contemporane din Muntele Athos)*, Editura IBMBOR, București, 2006
- Ieroschimonahul Daniil Tudor (Sandu Tudor), *Scrieri, I*, Christiana, București, 1999
- Jean-Yves Leloup, *Cuvinte din Muntele Athos*, Editura Bizantină, București, 1998
- John Meyendorff, *Sfântul Grigorie Palamas și mistica ortodoxă*, col. "Orizonturi spirituale", Ed. Enciclopedică, București, 1995
- Marcu Beza, *Urme românești la Muntele Athos*, în "Boabe de Grâu", 1933
- Mircea Matrici, *7 zile în Athos*, Ed. Mușatinii, Suceava, 1998
- Mitropolitul Serafim, *Isihasmul – tradiție și cultură românească*, Ed. Anastasia, București, 1994
- "Ortodoxia" nr. 1, 1952, p. 77
- "Ortodoxia", nr. 2/1953
- "Ortodoxia și internaționalismul religios", Ed. Scara, 1999
- Petre S. Năsturel, *Legăturile Țărilor Române cu Muntele Athos până la mijlocul veacului al XV-lea*, în "Mitropolia Olteniei", nr. 11-12, 1958

- Placide Deseille, *Nostalgia Ortodoxiei*, Ed. Anastasia, 1995
- Pr. Coman Vasilescu, *Istoricul mănăstirilor închinat și secularizarea averilor lor*, București, 1932
- Pr. Conf. Al. I. Ciurea, *Momente și aspecte esențiale ale influenței religioase din Țările Române*, în "Ortodoxia" nr. 2, 1953
- Pr. D. Veștemean, *Situația monahilor români din Sfântul Munte Athos*, în "Revista teologică", nr. 1-2, 1940
- Pr. Dr. Constantin Coman, *Ortodoxia sub presiunea istoriei (interviuri)*, Ed. Bizantină, București, 1995
- Pr. Dr. Paul Mihail, *Jurnalul călătoriei de studii în sud-estul Europei (1931)*, Ed. Institutului Biblic, București, 1991
- Pr. Gheorghe Cunescu, *Pe urmele lui Gala Galaction*, Ed. Sport-Turism, București, 1982
- Pr. Ioan Irimia, *Câteva chipuri de români athoniți*, în "Glasul Bisericii", nr. 8-10, 1952
- Pr. Ioan Moldoveanu, *Personalități athonite în Țările Române (1650-1863)*, în "Glasul Bisericii", nr. 1-4, 1999
- Pr. Ioan Moldoveanu, *Prezența românească la Sfântul Munte Athos (1650-1863)*, în "Glasul Bisericii", nr. 5-8, 1999
- Pr. Prof. Dr. Liviu Stan, *Sfântul Munte și Athanasie Athonitul*, în "Mitropolia Banatului", nr. 3-4, 1963
- Pr. Prof. Dr. T. Bodoșae, *Tradiția Sfântului Munte în viața popoarelor ortodoxe*, în "Ortodoxia", nr. 2, 1953
- Pr. Prof. Dr. Teodor Bodoșae, *Din comorile Sfântului Munte*, în "B.O.R.", nr. 9-10, 1963
- Pr. Prof. Dr. Teodor Bodoșae, *Ajutoarele românești la mănăstirile din Sfântul Munte Athos*, Sibiu, 1941
- Pr. Prof. Dr. Teodor Bodoșae, *Considerațiuni istorice privind legăturile Bisericii Române cu mănăstirile din Muntele Athos*, în "Mitropolia Banatului", nr. 34, 1963

- Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogae, *Mănăstirea Cutlumuş din Sfântul Munte Athos, ctitorie românească*, în "Revista Teologică", nr. 1 și nr. 2, 1937
- Pr. Prof. Ene Braniște, *Rohul Athosului în istoria culturii ortodox*, în "Ortodoxia", nr. 2, 1953
- Pr. Prof. Petru Rezuş, *Încercările Vaticanului de a dezorganiza viața ortodoxă din Sfântul Munte Athos*, în "Glasul Bisericii", nr. 8-10, 1952
- Pr. Scarlat Porcescu, *O ctitorie românească la Sfântul Munte Athos, Schitul Prodromul, 120 de ani de la sfințire*, în "Mitropolia Moldovei și Sucevei", nr. 4, 1986
- Prof. Alex. Elian, *Biserica Moldovei și Muntele Athos la începutul veacului al XIX-lea*, în "Studii Teologice", nr. 7-8, 1967
- Prof. Teodor M. Popescu, *O mie de ani de istorie a Sfântului Munte Athos (963-1963)*, în "Ortodoxia", nr. 3-4, 1963
- Protos. Ioanichie Bălan, *Convorbiri duhovnicești*, vol. II, Ed. Ep. Romanului și Huşilor, 1988
- *** *Românii în reînnoirea isihastă*, Ed. Trinitas, Iași, 1997
- Sfântul Nicodim Aghioritul, *Carte foarte folositoare de suflet (Sfătuire către duhovnic)*, Mitropolia Banatului, Timișoara, 1997
- "Studii Teologice", nr. 7-8/1967
- Teoclit Dionisiotul, *Dialoguri la Athos* (vol. I – *Monahismul aghioritic*), Ed. Deisis, Alba Iulia, 1994
- Viața și învățăturile Cuviosului Fărinte Filothei Zervakos*, Ed. "Orthodoxos Kypski", Thessaloniki, 1994
- Virgil Căndea/ Constantin Simionescu, *Mont Athos, Présences Roumaines*, Ed. Sport-Turism, București, 1979
- Andrei Scrima, *Timpul Rugului Aprins (Maestrul spiritual în tradiția răsăriteană)*, Ed. Humanitas, 1996

- Dan Siluan, *Hristos după gratii (Calea mea de la delicvent la iconar)*, Ed. Deisis, Sibiu, 1999
- Dario Racanello, *Rugăciunea lui Iisus în Scrierile Starețului Vasile de la Poiana Măruhui*, Ed. Deisis, Sibiu, 1996
- Gheron Iosif Vatopedinul, *Mărturie athonită*, Ed. Bizantină, București, 2000
- Ierom. Iuvenalie Ionașcu, *Starețul Gheorghe de la Cernica și mișcarea paisiană*, col. "Comorile Pustiei" nr. 33, Ed. Anastasia, București, 1999
- Kallistos Ware, *Împănăția lăuntrică*, Ed. Christiana, București, 1996
- Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii Românești*, vol. I, ediția a II-a, Ed. 100 + 1 Gramar, București, 1995
- Olivier Clément, *Adevăr și libertate (Ortodoxia în contemporaneitate – Convorbiri cu Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I)*, Ed. Deisis, Sibiu, 1997
- Paul Evdokimov, *Înnoirea spiritului (studii de spiritualitate)*, Ed. Pandora, Târgoviște, 1997
- Pr. Gheorghe Cunescu, *Gala Galaction*, Ed. Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, Galați, 1989
- Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Rugăciunea lui Iisus și experiența Duhului Sfânt*, Ed. Deisis, Sibiu, 1995
- Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Viața și învățătura Sfântului Grigorie Palama (ediția a II-a)*, Ed. Scripta, București, 1993
- Pr. Prof. Dr. Petru Rezuș, *Încercările Vaticanului de a dezorganiza viața ortodoxă din Sf. Munte Athos*, în "Glasul Bisericii", nr. 8-10, 1952
- Tomáš Špidlík, *Spiritualitatea Răsăritului creștin, (II Rugăciunea)*, Ed. Deisis, Sibiu, 1998

GLOSAR

- ABSIDĂ** – încăpere semicirculară destinată altarului în bisericile creștine.
- ACATIST** – imn și slujbă ortodoxă în cinstea maicii Domnului sau a unor sfinți; rugăciune făcută de preot, la cerea credincioșilor, pentru îndeplinirea unor dorințe ale lor.
- ACOPERĂMÂNT** – pânză care acoperă masa altarului într-o biserică ortodoxă; văl liturgic cu care se acoperă discul și potirul.
- AER** – văl ornamentat cu chipul Mântuitorului Hristos cu care se acoperă vasele liturgice.
- AGAPĂ** – masă comună pentru creștini.
- AGĂ** (în Evul Mediu) – titlu acordat unui comandant militar în Imperiul otoman.
- AGHESMUI** – a stropi cu aghiasmă.
- AGHIASMĂ** – apă sfințită de arhiereu sau de preot prin darul Duhului Sfânt. Aghiasma mare se sfințește la sărbătoarea Botezului Domnului (Bobotează), iar aghiasma mică în tot timpul și în tot locul.
- AGHIASMATAR** – vas de aramă sau de lemn, în care se face sfințirea apei.
- AGHIORIT** (de la cuvântul grecesc *aghios*-sfânt și *oros-munte*) – viețuitor în Sfântul Munte, cum mai este denumit Muntele Athos.
- AGHIOS** – cântare liturgică ce începe cu cuvintele “Sfinte Dumnezeule”; a cânta monoton și tărăganat.
- AGNET** – bucată de pescură din care se taie anafura pentru împărțășanie.
- ALTAR** – locul cel mai sfânt din biserică, unde se oficiază Sfânta Liturghie.

- AMVON** – loc ridicat (estradă sau balcon) în biserică unde se predică sau se citește Evanghelia.
- ANAFURĂ** – bucățele de prescură care se împart credincioșilor în biserică la sfârșitul Sfintei Liturghii.
- ANALOG** – pupitru înalt pe care se țin cărțile spre a fi citite la oficierea slujbelor.
- ANATEMA** (afurisanie sau afurisenie) – Excomunicare făcută de Biserică.
- ANTERIU** (sutană) – haină lungă purtată de preoții și călugării ortodocși.
- ANTIFON** – cântare religioasă de strană, care se cântă alternativ.
- APOCALIPS** – scriere religioasă cuprinzând proorocii cu privire la sfârșitul lumii.
- APOSTAZIE** (abjurare) – renegare publică a unei credințe religioase sau a unei doctrine.
- ARHIEREU** (arhipăstor, ierarh) – cea mai înaltă treaptă în ierarhia bisericească.
- ARHIMANDRIT** – titlu dat starețului unei mănăstiri sau unor călugări ortodocși.
- ARHONDAR** – călugăr ce are în grijă arhondariecul mănăstirii.
- ARHONDARIC** – casă pentru primirea și găzduirea oaspeților (pelerinilor) mănăstirii.
- ARSANA** – mic port sau debarcader de care dispun mănăstirile și schiturile athonite, cu chilii, magazii și chei de ancorare pentru vasele de mic tonaj.
- ASCET** – persoană care practică asceza, prin austeritate extremă și restrângerea la maximum a satisfacerii trebuințelor fizice (post și abținere), în scopul atingerii unui ideal spiritual.
- ASCEZĂ** (exercițiu, desprindere) – desprinderea de patimi sau descătușarea sufletului de planul vieții corupte, pentru a ajunge la starea de nepătimire prin dobândirea

virtuților. Efortul ascetic este lupta spirituală de recâștigare a vieții dinaintea de căderea în păcat, când spiritul domnea peste trup și fire.

ASCULTARE (supunere, slujire) – îndeplinirea poruncilor Bisericii; misiune (însărcinare) încredințată de un părinte duhovnicesc unui ucenic, ori de stareț unui frate sau monah.

ATHON – vârful cel mai înalt din Athos.

BINECUVÂNTARE (blagoslovenie) – încuviințare sau aprobare dată de egumen unui monah pentru orice lucru pe care acesta îl face; darul pe care-l face cuiva o persoană bisericească.

BLASFEMIE – defăimare sau hulă împotriva a tot ce este sfânt.

CAFAS – balcon în care cântă corul într-o biserică.

CAIC – luntre ușoară, lungă și îngustă, încovoiată la capete, folosită mai ales în Orient.

CAIMACAM (dregător în Imperiul otoman) – locțiitor al unui demnitar.

CALAMARIA – regiune întinsă de pământ cu o mulțime de metocuri, dăruită mănăstirilor athonite de către Maria, fiica despotului Serbiei, care a devenit soția sultanului Murat, fără a-și schimba legea (credința). Pentru aceasta, călugării au numit-o Kala Maria, adică "Buna Maria".

CAMILAFCĂ – potcap acoperit cu un văl negru pe care-l poartă călugării ca însemn monahal la serviciile divine.

CANDELĂ – vas mic în care arde untdelemnul.

CANDELĂ NEADORMITĂ – candelă aflată de obicei în fața unei făcătoare de minuni sau a icoanei hramului bisericii și care este astfel supravegheată încât să ardă continuu, zi și noapte.

CANDELABRU (policadru) – suport pentru lumânări sau becuri electrice, bogat ornamentat, cu mai multe brațe (lumini), suspendat de tavan în mijlocul bisericii.

- CANON** (lege sau regulă bisericească) – listă de texte sacre sau de norme care se bucură de autoritate deplină în Biserică; rânduială de rugăciune personală pe care monahul o face în chilia sa; pedeapsă pe care o primește cel care a încălcat un canon sau a căzut în vreo greșală.
- CANONUL MONAHULUI** – în Sfântul Munte, monahul face între 100-300 metanii (îngenuncheri până la pământ) și rostește între 6-12 șiraguri de metanii cu rugăciunea lui Iisus în fiecare zi. Un șirag de metanii are 100 de boboțe.
- CAPISȚE** – altar păgân închinat idolilor.
- CAPSALA** – regiune la nord-est de Caries, al cărei nume este legat de incendiul care i-a mistuit molizii, care nu s-au mai refăcut.
- CARIES** (Careia) – capitala Sfântului Munte, cu biserici având picturi frumoase și icoane făcătoare de minuni.
- CARULIA** – regiune în Athos cu pereți abrupti în peșterile cărora monahii și-au făcut sihăstria. Denumirea vine de la Karuli, un scripete cu care asceții coboară un coș în drumul călătorilor veniți cu corăbiile pe mare și în care aceștia pun alimente și alte lucruri ce le sunt de folos.
- CATAFIGHI** (catafighion) – refugiu.
- CATAPETEASMĂ** (iconostas, tâmplă) – icoane așezate pe peretele de lemn sau zid ce desparte absida altarului de naos, spre a deosebi locul cel mai sfânt din biserică.
- CATAVASIER** – carte de ritual bisericesc care cuprinde catavasii (cântări despre pogorârea lui Hristos în iad).
- CATIȘMĂ** (la Muntele Athos) – chilie sau colibă aflată în preajma unei mănăstiri, ai cărei viețuitori sunt întreținuți de mănăstirea de care aparțin.
- CATUNACHIA** – loc abrupt în Athos, aproape de schitul Sfânta Ana Mică, format din 19 colibe. Potrivit tradiției, aici au venit în timpul invaziilor monahi din Palestina și de la Muntele Sinai.
- CAVAS** (aprod) – mic funcționar la autoritățile civile.

- CAVIA** – odaie în care monahii, luptându-se cu somnul în vremea rugăciunii, se agață de niște frânghii sau odgoane, de unde și denumirea de călugări “cavioți” sau “odgonari”.
- CAVSOCALIVIA** (colibe arse) – denumire dată după Sfântul Maxim Cavsocalivitul (secolul al XIV-lea), care avea obiceiul, schimbându-și locul de ședere, să dea foc, după fiecare mutare, vechii colibe pe care o părăsea. Pe acest loc, Cuviosul Acahie (1725-1750) a întemeiat schitul cu acest nume.
- CĂDELNIȚĂ** – vas mic de metal lucrat artistic, atârnat de trei lăntișoare, în care se arde tămâie.
- CĂLUGĂR** – bărbat pios care s-a retras din lume, spre a-și petrece viața în rugăciune și în contemplație, singur (sihastru, anahoret, eremit, schimnic, pustnic) sau cu alții laolaltă (monah) în mănăstiri și schituri.
- CEASLOV** – carte bisericească ce cuprinde rugăciuni și cântări pentru diferite ceasuri ale zilei.
- CENOBIT** – călugăr care trăiește într-o mănăstire.
- CENOBITIC** – stil de viață monahală trăită în comunitate, în care călugării sunt integrați în obște, au o regulă de viață comună și toți sunt îndrumați de același părinte duhovnicesc.
- CHELAR** – călugăr care are în grijă aprovizionarea cu alimente a obștii monahale.
- CHILIE** – locuință monahală mai mare decât coliba, cu bisericuță încorporată și cu teren împrejur, care depinde de o mănăstire. Chilie se mai numește și camera personală a monahului.
- CHILIE SEACĂ** – loc de nevointă lipsit de izvoare și de apă curentă, situat de obicei într-un punct înalt.
- CHILIM** – cergă (pătură de lână care se folosește la învelit).
- CHINOTITĂ** – adunarea reprezentanților celor 20 de mănăstiri mari din Sfântul Munte, cu reședință în Careia,

- prezidată de un protoepiscop, la alegerea căruia au dreptul numai 5 mânăstiri din cele 20, fiecare timp de un an. Este autoritatea cea mai înaltă din Sfântul Munte, care judecă toate neînțelegerile ivite între mânăstiri sau între ele și schiturile, chiliile și colibe supuse lor.
- CHINOVIE** – mânăstire în care viața monahilor se desfășoară în comun (de obște).
- CHIVOT** – casetă așezată în altar, pe Sfânta Masă, în care se păstrează Sfânta Împărăție.
- CIN** (tagmă) – categorie socială ce însumează totalitatea personalului bisericesc (preoțesc sau călugăresc).
- CIUFLICURI** – mici proprietăți particulare în Imperiul otoman.
- CLOPOTNIȚĂ** – turn izolat sau încorporat bisericii, în care sunt instalate clopotele.
- COLIBĂ** – locuință monahală, mai mică decât chilia, depinzând de un schit, cu bisericuță încorporată și puțin teren în jur. Mai multe colibe formează un schit.
- COLIVĂ** – grâu fiert amestecat cu zahăr și cu nuci pisate, împărțit de creștini la înmormântări și la parastase, ca simbol al credinței în viața veșnică și în învierea morților.
- COLIVARI** – călugări athoniți din secolul al XVIII-lea care credeau că slujbele pentru morți trebuie făcute numai sâmbăta, pentru că Duminica e ziua Învierii.
- COMĂNAC** – acoperământ al capului de formă cilindrică, fără boruri, confecționat din lână sau pâslă, purtat de călugări.
- CONAC** – casă în Caries ce ține de o mânăstire, unde locuiește reprezentantul acesteia.
- CONDAC** – imn liturgic prin care se aduc laude unui sfânt sau se arată însemnătatea unei sărbători bisericești.
- CTITOR** (fondator) – persoană care întemeiază o biserică sau o mânăstire.
- CUCERNIC** (evlavios, religios) – titlu care se dă preoților.

- CULION** – potcap mic, de stofă sau catifea neagră, în formă cilindrică și fără boruri, specifice monahilor.
- CUVIOS** (smerit, pios) – titlu care se dă călugărilor.
- DAFNI** – port la Marea Egee al Muntelui Athos, numit astfel din pricina mulțimii dafinilor.
- DESAGĂ** (traistă) – sac format din două părți, pe care călugării îl poartă pe umăr sau atârnat de șaua cătărului.
- DIACONICON** – cămăruță sau nișă pe peretele de sud al altarului unei biserici, unde se păstrează veșmintele liturgice.
- DICHIU (DICAIOS)** – stareț al unui schit sau ajutorul egumenului unei mănăstiri.
- DISC** – taler de aur sau argint pe, care se pune Agnețul când se oficiază Sfânta Liturghie.
- DOXOLOGIE** – cântare liturgică închinată Sfintei Treimi.
- DULAMĂ** – haină lungă, de culoare neagră, purtată de preoți și călugări.
- DVERĂ** – perdea care acoperă intrarea în altar prin ușile împărătești.
- ECLEZIARH** – monah care are în grijă rânduiala serviciului religios în biserica (catholiconul) mănăstirii.
- EGUMEN** (stareț) – monah care conduce o mănăstire.
- EPITAF** – obiect de cult, constând dintr-o țesătură brodată cu fir de aur ori argint, reprezentând pe Mântuitorul Hristos în mormânt.
- EPITRAHIL** (patrafir) – veșmânt liturgic preoțesc, de forma unei fâșii lungi, purtat pe după gât, peste stihar.
- EPITROP** (efor) – administratorul bunurilor mănăstirii, al doilea după egumen, care se alege dintre proistameni pe timp de un an.
- EPITROPIE** (eforie) – instituție condusă de un consiliu de epitropi.

- ERETIC** – adept, susținător, propovăduitor de erezii.
- EREZIE** (greșeală, abatere) – rătăcire de la învățătura Bisericii, contrară acesteia și condamnată de Biserică.
- EVANGHELII** – carte de cult care cuprinde cele patru evanghelii.
- EVLAVIE** – stare de religiozitate profundă, manifestată prin îndeplinirea riguroasă a poruncilor Bisericii.
- FELON** – veșmânt preoțesc de forma unei pelerine scurte, cu o mică deschizătură la gât, care se îmbracă peste celelalte veșminte.
- FESTILĂ** (fital) – lumânare.
- FILOCALIE** (iubire de frumos) – colecție de texte care se referă la viața contemplativă și ascetică, scrise înainte de secolul al IX-lea de către marii părinți ai spiritualității ortodoxe răsăritene. Mistica filocalică pune în centrul vieții duhovnicești curățirea inimii prin practicarea “rugăciunii lui Iisus” și a virtuților. “Rugăciunea lui Iisus”, care este disciplina centrală a isihasmului, nu este altceva decât calea de a ține conștiința în starea de priveghere sau trezvie.
- FUSTANELĂ** – fustă scurtă, largă și creață, care face parte din costumul național al grecilor și al albanezilor.
- GHERONDAS** (de la *gheron*: bătrân) – titlu de noblețe și demnitate duhovnicească acordat unui monah în vârstă. În tradiția monahală rusească este folosit cuvântul “stareț”, iar în cea românească cel de “avva”.
- GIUBEA** – haină lungă și largă de postav purtată de călugări peste anterieu.
- HARTI** – dezlegare pentru creștini de la obligativitatea postului în anumite zile.
- HERUVIC** – imn liturgic ortodox, denumit astfel de cuvintele cu care începe: “Ca pre heruvimi...”.
- HIERATIC** – care ține de lucruri sfinte; pictură în care personajele au atitudini solemne, rigide, conform regulilor fixate de canoanele religioase (pictura bizantină).

HRAM – ziua serbării patronului unei biserici sau mănăstiri. Icoana hramului se așează pe frontispiciul bisericii, spre a se ști cărui sfânt e închinată, adică cine este ocrotitorul acesteia.

HULĂ – defăimare, ponegrire, calomnie, blasfemie.

ICOANĂ – reprezentare pictată a chipurilor de sfinți sau a scenelor religioase, care servește ca obiect de cult în bisericile ortodoxe.

ICOS – cântare bisericească la slujba de Utrenie.

IDOL – reprezentare a zeilor în religiile politeiste, constituind obiect de adorație păgână.

IDIORITMIE (idioritm) – stil de viață monahală de sine, fiecare călugăr având propriile reguli de muncă, post și rugăciune, și nu este, de obicei, sub ascultarea unui bătrân (duhovnic).

IERODIACON – călugăr hirotonit diacon.

IEROMONAH – călugăr hirotonit preot.

ISIHASHM (liniște, tăcere și contemplare interioară) – tradiție ascetică de origine monastică (secolele IV-V) care s-a organizat în secolele XIII-XIV ca o adevărată mișcare de renaștere spirituală și teologică, prin practicarea “rugăciunii lui Iisus” ca metodă de a obține o concentrare și pace lăuntrică, în care sufletul se deschide către Dumnezeu.

ISPITĂ – încercare, tentație, amăgire, păcat. Expresia: “Ispite venind din partea dreaptă”, întâlnită în monahismul ortodox, se referă la încercările celui rău de a înșela pe cineva și a-l face să creadă că are virtuți pe care de fapt nu le are.

ÎNCHINOVIERE – stabilire într-o mănăstire cu viață de obște.

LACRIMĂ – stare de smerenie dobândită în timpul rugăciunii de iertare. “Harisma lacrimilor” este dobândită de la Dumnezeu de călugării sporiți în rugăciune și în sfințenia vieții lor.

- LAVRĂ** – complex monahal ortodox, care se deosebește de chinovie, cu biserica centrală și mai multe paraclise, cu trapeză, arhondaric și chilii separate, cu acareturi gospodărești și mult teren cultivabil împrejur, asemănându-se cu o așezare de tip rural.
- LEMNUL LENEI** – cârjă pe care se sprijină asceții ce stau în picioare la rugăciunea de noapte.
- LENEVIE** – stare de inactivitate, de trândăvie, socotită de Biserică între păcatele de căpetenie.
- LINIȘTE** – stare sufletească de împăcare și de lumină, lipsită de agitație și tulburare, care se obține atunci când mintea se coboară în inimă, prin rostirea neîncetată a numelui lui Iisus.
- MANTIE CĂLUGĂREASCĂ** – pelerină largă, de culoare neagră, numită haina mântuirii, platoșa dreptății, haină îngerească, cu care este înfășurat călugărul când moare.
- MÂNĂSTIRE** (loc singularic, locuință izolată de monahi) – așezământ religios în care trăiesc, după anumite reguli ascetice, călugări și călugărițe; ansamblu de clădiri care alcătuiesc un astfel de așezământ (biserică, paraclise, chilii, arhondaric, trapeză, anexe gospodărești).
- MARTIR** – cel care îndură moartea pentru credința sa în Hristos; prin extensie, sfânt.
- METANIE** – îngenunchere, cu înclinarea capului, până la atingerea pământului cu fruntea, prin care credinciosul își exprimă smerenia și pocăința; mănăstirea de închinare a unui monah sau de care depinde un monah (mănăstirea de metanie).
- METANII** – șirag de bobite de lemn, metal ori bumbac înșirate pe o ață, din care se numără mătăniile (îngenuncherile) sau rugăciunile separate.
- METOC** – unitate monahală subordonată administrativ unei mănăstiri sau schit, condusă de un econom; clădire mănăstirească aflată departe de mănăstirea de care aparține, locuită de călugări.

METOCĂR – călugăr care îngrijește un metoc.

MILOSTENIE – binefacere, dare de pomană; danie făcută unei mănăstiri sau biserici, ori slujitorilor acestora.

MILOSTIV (milos, îndurător, blând, bun) – persoană binevoitoare, care dă ajutoare materiale, care face milostenii; darnic, îngăduitor, iertător.

MIR – amestec de untdelemn, balsam, vin și plante aromate, sfințit în Joia Mare și folosit în Biserica creștină la săvârșirea Tainei Mirungerii; denumire dată bisericilor care nu depind de o mănăstire (biserici de mir) și clericilor care nu fac parte din tagma călugărească (preoți de mir).

MIREAN – credincios care nu aparține clerului (monahal și mirean); laic.

MOAȘTE – rămășițe neputrezite și cu miros plăcut ale unui sfânt sau cuvios, cărora li se atribuie puteri supranaturale.

MONAHISM – stil de viață evanghelică consacrată rugăciunii, contemplației și ascezei, în totală retragere de lume și în deplină ascultare de un părinte duhovnicesc.

MONDRIE (monydrion) – mică așezare monahală în Sfântul Munte Athos.

MORFONO – vechea mănăstire a amalfienilor din Muntele Athos, întemeiată la sfârșitul secolului al X-lea de către monahi din orașul italian Amalfi. În primele trei veacuri, după întemeiere, mănăstirea a cunoscut o mare înflorire, monahii de aici traduceau texte grecești în limba latină. Mai târziu a decăzut, iar în 1287 sfintele moaște de aici au fost predate Marii Lavre, pe teritoriul căreia s-a aflat.

MUCENIC (chinuit, torturat) – martir al credinței creștine; sfânt.

NAOS – încăpere principală într-o biserică ortodoxă, cuprinsă între pronaos și altar, unde se grupează credincioșii pentru slujbă.

- NEVOINȚĂ** (osteneală, suferință) – strădania neadormită a monahilor de a dobândi, prin post aspru și rugăciune neîncetată, iertarea păcatelor.
- ODĂJDII** – veșminte purtate de preoți în timpul slujbei sau în împrejurări solemne.
- ODOARE** – obiecte de cult prețioase, folosite la serviciile divine.
- OMOLOGHION** (omologon) – contractul de vânzare-cumpărare (la Muntele Athos) a unei chilii sau colibe de la mănăstirea pe teritoriul căreia se află și de care depinde.
- ORA BIZANTINĂ** (în vigoare la Sfântul Munte Athos) – este reglată după apusul soarelui, moment considerat ora 12. Întotdeauna ziua și noaptea au fiecare câte 12 ore. Unele diferențe față de ora laică apar în funcție de sezon.
- PANAGHIE** – nume dat Maicii Domnului; iconiță emailată cu chipul Maicii Domnului purtată de arhieriei pe piept; bucată de prescură care se mănâncă în mănăstire în prima săptămână după Paște.
- PANGAR** – masă în biserică pe care se vând lumânările.
- PARACLIS** – bisericuță de mici dimensiuni în complexul unei mănăstiri, într-un cimitir, sau în corpul unei clădiri; slujbă religioasă de laudă sau de invocare a ajutorului Maicii Domnului sau al unui sfânt.
- PARACLISER** – persoană care îngrijește de o biserică sau un paraclis.
- PARASTAS** – slujbă religioasă pentru pomenirea unor morți.
- PATERIC** – colecție de texte referitoare la viața și faptele călugărilor trecuți de Biserică în rândul sfinților.
- PELERIN** – persoană care merge în pelerinaj.
- PELERINAJ** – călătorie făcută de credincioși, individual sau în grup, la locurile sfinte (Ierusalim, Sfântul Munte Athos, într-o mănăstire, etc.).
- PISANIE** – înscripție la o biserică, deasupra ușii principale.

- POMELNIC** (diptic) – condica (lista) celor pomeniți în biserică.
- PRAZNIC** – ospăț la hramul unei biserici.
- PREDICĂ** – cuvântare rostită de preot în biserică, axată pe un text biblic și cuprinzând îndemnuri morale.
- PRESCURĂ** – pâinișoară rotundă ce se aduce ca jertfă la Proscomidie, având imprimat sigiliul prestolnicului.
- PRESTOL** (jertfelnic, Sfânta Masă) – masa din mijlocul altarului pe care se săvârșește Sfânta Euharistie.
- PRESTOLNIC** (pistornic) – pecete de lemn sau piatră care servește la imprimarea prescurilor aduse la Proscomidie, cu inițialele lui Iisus Hristos.
- PRIȘTANIȘTE** – port la mare
- PRIVEGHERE** – slujbă de noapte care se oficiază în ajunul unei sărbători într-o mănăstire sau biserică. În Sfântul Munte Athos, priveghere se mai numește și canonul personal al monahului.
- PROEGUMEN** – cel care a fost egumen și s-a retras.
- PROISTOS** (proistamen) – cei mai de frunte monahi dintr-o comunitate, cunoscuți prin dreaptă viețuire și experiență duhovnicească.
- PRONAOS** (tindă) – încăperea de la intrarea în biserică, ce precede naosul.
- PROSCOMIDIAR** – măsuță așezată într-o nișă a peretelui dinspre apus al altarului, pe care se pregătesc pâinea și vinul pentru Sfânta Euharistie.
- PROSMONAR** – monahul care are în grijă o icoană făcătoare de minuni, păzind-o și primind totodată, pe cei care vin ca pelerini să se închine la mănăstire.
- PROTOEPISTAT** (protos) – titlu care se dă președintelui chinotitei, ce conduce (prezidează) timp de un an sinaxele. Acest titlu a fost consacrat la Muntele Athos spre sfârșitul secolului al XVIII-lea.

- PROVATA** (din latinescul *privata* – loc deosebit, sihăstrie, sau de la *probata* – loc de încercare) – clădirile astăzi părăsite ale fostului schit al mănăstirii Morfono, a amal-fienilor.
- PSALT** – cântăreț de strană în biserică.
- PSALTICHIE** – muzică vocală bisericească specifică Bisericii ortodoxe.
- PUSTIE** (deșert, pustiu) – zonă greu accesibilă unde se retrag ascetii sau schimnicii; simbolul deșertăciunii, al nimicirii și al sălbăticiunii.
- RACLĂ** – cutie cu capac sau vas în care se păstrează sfințele moaște.
- RASĂ** – veșmânt de postav, de culoare neagră, larg și lung până la călcâie, purtat de călugări, închipuind haina lepădării de sine, a abnegației, smereniei și sărăciei de bună voie.
- RASOFOR** – călugăr începător (novice) care poartă haină monahală (rasă).
- RITUAL** – rânduiala unei ceremonii religioase.
- RUCODELIE** (lucru de mână) – îndeletnicire a monahilor de confecționare a unor obiecte de uz casnic (linguri de lemn, donițe, coșuri, rogojini) și obiecte de cult (iconițe, mățanii, pictură, sculptură) din vânzarea cărora se întrețin.
- RUGĂCIUNEA INIMII** (numită și “rugăciunea lui Iisus” sau “rugăciunea pură”) – care constă din invocarea continuă a numelui lui Iisus, prin cuvintele: “Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul”.
- SAMAR** – șa lungă fără scări, pentru catâr, umplută cu paie, peste care se așterne un chilim (pătură).
- SCHIT** (la Muntele Athos) – așezământ monahal alcătuit din mai multe chilii, care se supune uneia dintre cele 20 de mănăstiri.

- SCHITEAN** – monah care viețuiește într-un schit.
- SERDAR** (la Sfântul Munte) – gardian care face de pază la Chinotită.
- SFEȘNIC** – suport de lemn sau metal în care ard lumânările.
- SIHĂSTRIE** (singurătate, pustietate) – locul în care trăiește un sihastru izolat de lume.
- SINAXĂ** – adunarea reprezentanților celor 20 de mănăstiri din Sfântul Munte, cu reședința la Caries (Careia).
- SPÂNZURĂTORI** – vechi mijloc de asceză, constând din niște sfori atârinate de tavan, de care își sprijină mâinile asceții când stau la priveghere și rugăciune de toată noaptea, ca să nu adoarmă cu ușurință, dacă se întâmplă să-i fure somnul, chinuindu-și astfel trupul.
- STAREȚ** (bătrân îmbunătățit) – călăuzitor duhovnicesc. Într-o chinovie este egumenul, iar la chilie monahul cel mai în vârstă, care este și proprietarul acesteia.
- STERNĂ** – rezervor săpat în stâncă pentru colectarea apei.
- TEȘCHERIA** (în trecut) – autorizație de călătorie eliberată de autoritățile turcești.
- TIPICAR** (*tipicaris*) – monah însărcinat cu respectarea tipicului, adică a rânduielilor legate de săvârșirea corectă a slujbelor într-o mănăstire sau schit.
- TRAPEZĂ** – sală de mese pentru călugări într-o chinovie.
- TREZVIE** – starea de priveghere continuă a monahului, pentru a-și ține mintea curată de gânduri și mereu ațintită către Dumnezeu.
- TUNDERE** (în monahism) – slujbă la intrarea în călugărie, în timpul căreia fratelui (novicelui) i se taie din păr în numele Sfintei Treimi și el depune voturile monahale, devenind astfel membru deplin al comunității.
- UTRENIE** – slujbă care se săvârșește la începutul zilei, ca o rugăciune de dimineață.

VECERNIE – slujbă care se săvârșește seara, în ajunul sau în ziua unei sărbători.

VIMATAR – călugăr sau paracliser însărcinat cu îngrijirea Sfântului Altar.

VURDUNAR (sau burdunar) – monah însărcinat cu paza și îngrijirea animalelor (catârilor îndeosebi) mănăstirii.

ZĂVORÂRE – mijloc auster de asceză, mărginit la o zidire strâmtă (încuiere), în care ascetul cu mare greutate se poate mișca, comunicând cu cei din afară printr-o mică deschizătură (ferestruică).

CUPRINS

III. PELERINI ROMÂNI LA ATHOS

O călătorie la Muntele Athos	
– Teodor Burada	7
Pe la mănăstirile Athosului	
– Dimitrie Bolintineanu	26
Drumețind la Athos	
– Radu Pătârlăgeanu	38
Un turist la Athos	
– Axinte Frunză	57
Închinător la Sfântul Munte	
– Pr. V. Nicolau	81
Trecător prin Athos	
– Aurel Cosma	114
Pe cărările Athosului	
– Atanasie Mironescu	125
La frații români de la Athos	
– Monah Teodosie Bonteanu	159
Însemnări de la sărbătorirea mileniului Sfântului Munte	
– Arhim. Prof. Nicolae Mladin	190

IV. MONAHI ROMÂNI TRĂITORI LA SFÂNTUL MUNTE

Schiturile și chiliile românești de la Athos	
– Arhim. Ioanichie Bălan	219
Monahi români athoniți din veacul al XIX-lea	
– Antonie Ieromonahul	270

CUPRINS

III. PELERINI ROMÂNI LA ATHOS

O călătorie la Muntele Athos	
– Teodor Burada	7
Pe la mănăstirile Athosului	
– Dimitrie Bolintineanu	26
Drumețind la Athos	
– Radu Pătărlăgeanu	38
Un turist la Athos	
– Axinte Frunză	57
Închinător la Sfântul Munte	
– Pr. V. Nicolau	81
Trecător prin Athos	
– Aurel Cosma	114
Pe cărările Athosului	
– Atanasie Mironescu	125
La frații români de la Athos	
– Monah Teodosie Bonteanu	159
Însemnări de la sărbătorirea mileniului Sfântului Munte	
– Arhim. Prof. Nicolae Mladin	190

IV. MONAHI ROMÂNI TRĂITORI LA SFÂNTUL MUNTE

Schiturile și chiliile românești de la Athos	
– Arhim. Ioanichie Bălan	219
Monahi români athoniți din veacul al XIX-lea	
– Antonie Ieromonahul	270

Prezența monahală românească la Sfântul Munte	
– Pr. Ioan Moldoveanu	288
Monahii români din Sfântul Munte Athos	
– Arhim. Visarion Puiu	302
– Știri de la Athos în câteva scrisori către arhim. Grigore Georgescu, starețul mănăstirii Cheia din Prahova	
– Gh. Vasilescu	307
Trăitori la mănăstirea Sfântul Pavel	
– Bucur Chiriac	317
Cuviosul Ieroschimonah Antipa Athonitul	
– Arhim. Ieronim Motoc	332
Chipuri de români athoniți	
– Pr. Ion Irimia	339
Situația monahilor români din Sfântul Munte Athos	
– Pr. D. Veștemean	352
Starea elementului românesc de la Athos	
– Pr. Prof. Grigore T. Marcu	360
Nectarie Psaltul din chinoviul românesc Prodromu	
– Arhid. Prof. Sebastian Barbu Bucur	366
Lăcașuri românești din Athos	
– Pr. Prof. Liviu Stan	384
Începuturile culturii românești la Athos	
– Arhim. Veniamin Micle	392

V. SCHITUL ROMÂNESC PRODROMU

O ctitorie românească la Sfântul Munte Athos	
– Pr. Scarlat Porcescu	396
Ctitori și ostenitori la schitul Prodromu	
– Arhim. Antipa Dinescu	415
Documente privind întemeierea schitului Prodromu	
– Ierom. Damian Ionescu	435

Schitul românesc Prodromu	
– Ierom. Petroniu Tănase	514
Scurt istoric al schitului Prodromu	
– Ierom. Paisie Lambru	533
Icoana Maicii Domnului – Prodromița	
– Ghe. Vasilescu	544
Pe scurt despre schitul românesc Prodromu	
– Veniamin Pocitan	548
Românii transilvăneni și schitul Prodromu	
– Pr. Iuliu Ișa	557
Schitul Prodromu într-o scrisoare de la Athos	
– G. T. Kirileanu	564
Filocalia de la Prodromu	
– Acad. Virgil Cândea	569
POSTFAȚA: Muntele Athos și Românii	
– Gh. Vasilescu	572
ADENDA – Muntele Athos – candela nestinsă a ortodoxismului	
– Ignatie Monahul	602
BIBLIOGRAFIE	701
GLOSAR	706